„Cultura e puterea popoarelor”

BANCHETUL

REVISTA FUNDAŢIEI CULTURALE „ION D. SÎRBU” PETROŞANI

APARE SUB EGIDA UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

Anul V, nr. 55-56-57 (iulie-august-septembrie), 2020

„Trecătorule, nu mă judeca după cele ce le-am făcut, ci după cele ce le-am refuzat a le face!”

BANCHETUL

Revistă de cultură și rostire românească a Fundației Culturale „Ion D. Sîrbu" Petroșani

APARE SUB EGIDA U.S.R.

Anul V, nr. 55-56-57
(iulie-august-septembrie), 2020

REDACTOR ȘEF
DUMITRU VELEA

Consultanți literari
Marian BARBU
Mariana ZAVATI GARDNER (U.K.)

Secretar general de redacție
Mihai BARBU

Redactori
Ana Luciana Avramescu, Ana Podaru, Diandra David, Constantin Frosin, N. Georgescu, Boris Mehr, Mihaela Bal, Petru Birău, Dorina Brânduşa Landen (Suedia), Iulian Chivu, Mihaĭl Diaconescu, Menachem M. Falek (Israel), Ion Hirghiduș, Dumitru Ichim (Canada), Dumitru Toma, Dumitru Hurubă, Raluca Pavel, Doru Roman, Ion Pachia Tatomirescu, Adrian Țion, Baki Ymeri Andreea Maftei, Emanuel Pope, Evelyne Maria Croitoru, Doina Rizea Georgescu

Colaboratori permanenți
Christian W. Schenk, Dragoș Niculescu, Dan Dănilă, Iulian Cătălui Mircea Bădut, Nicolae Bălașa, Mihaela Albu, Victor Bibicioiu, A.I. Brumaru, Isidor Chicet, Petrișor Ciorobea, Dumitru Augustin Doman, Anton Georgescu, Cristian Lunel, Petre Mihai, Cornel Nistea, Mihaela Oancea, Dan Anghelescu, Cristina Dana Preda, Simion Todorescu Marin Iancu, Angela Nache Mamier

Coperta 1: AUTOPORTRET IMAGINAR II, 66x99 cm, ulei pe carton (2018) de Aldyn Aldexander
Coperta 4: PSYCHE XIV, Iluzionism, 55x88, ulei pe carton (2017) de Aldyn Alexander.

Număr ilustrat cu lucrări ale artistului plastic, **Aldyn Alexander**.

Revista **BANCHETUL** găzduiește tot ceea ce înseamnă cultură, de la valorile materiale la cele spirituale, de la valorile-mijloc la valorile-scop (îndeosebi). În caz de dezbateri și polemici nu se identifică neapărat cu ideile exprimate. Va căuta **ridicarea la concept.** Potrivit art. 206 C.P., responsabilitatea juridică pentru conținutul articolelor aparține autorilor.

Fundația Culturală „Ion D. Sîrbu" Petroșani
str. Avram Iancu, Bl. 11, ap. 52, Petroșani, jud. Hunedoara
CIF 4468927
Cont BCR: RO24RNCB0165020177930001

Tipar SITECH, Craiova, Tel. 0251.414.003

SUMAR

„Conștiința noastră mai bună"
Ana Blandiana și amprenta românească a liricii sale, de Mirela Savin/1
Ana Blandiana, *Poezii/Gedichte*, în limba lui Goethe de Christian W. Schenk/5
Bianca Scurtul, *Ultima zi a corupției.../7*
Anna-Nora Rotaru, *Rugă pentru Agia Sofia!*9
Magda Ursache, *Ne „distanțăm" de istorie?*10
Piatra din unghi a culturii române
Eminescu în limba lui Baudelaire, de Constantin Frosin/13
Eminescu în limba lui Goethe, de Christian W. Schenk/15
Mihai Eminescu în limba lui Shakespeare, de Gabriela Pachia/17
Iulian Chivu, *Despre conștiința lucrului definitiv (Stan V. Cristea)*/19
Diandra David, *Eminescu, chipul de aur. 28 August 2020*/21
N. Georgescu, *Postumlada? – Un nod gordian în eminescologie (IV)*/24
Ion Pachia-Tatomirescu, *Dorul nemuritorului dac: „Să mă lăsați să mor..."*/28
Brâncuși – Pontiful artei moderne
V. G. Paleolog, *Brâncuși sau înțelepciunea sculpturii*/32
Constantin Zărnescu, *Brâncuși, Transilvania, Paleolog*/34
Filosofie
A.I. Brumaru, *Reverii... Etnohermeneutice*/35
Ion Hirghiduș, *Experiența poetică a gândirii – Întemeiere și posibilitate de sine*/39
Dragoș Niculescu, *Gândirea simbolică la Mircea Eliade, între „metaștiință" și reabilitare*/43
Polemor
Nicolae Bălașa, *Ratarea rătăcilor, forma bunului simț la români*/48
Istorie
Ovidiu Pecican, *Letopisețele Cantacuzinilor*/50
Comentarii
Marian Barbu, *Privind trecutul în oglinda timpului*/53
Al zilei clopot
Lucian Avramescu, *File de Jurnal, Poezii*/55
Dumitru Hurubă, Să vă spun ceva...
(1. Despre un eșec asumat? 2. Dribling literar)/57
Doru Roman, *Poezii*/59
Taina mărturisirii
Mariana Buruiană, *Taina mărturisirii (VI)*/61
Evocări, Aniversări, Evenimente, Premii
Tudor Nedelcea, *Mihail Diaconescu* – Istoria Literaturii Dacoromane. *O lucrare fundamentală și necesară*/64
Boris Mehr, *Ludovic Bruckstein – Cine îl cunoaște?*/ 66
Anni-Lorei Mainka, *magiun pe pâine 2013 (II), inedite*/67
Despre două piese ale lui Ion D. Sîrbu. La o piatră de hotar *și* Legenda naiului *(D.V.)*/70
Victor Bibicioiu, *Scrierile lui Dumitru Velea despre Gary*/72
Dumitru Velea, *Ion D. Sîrbu:* „Vă sărut ca pe Drumul Damascului" *(Din Catedrala Sfântul Vitus)*/73
Salah Stétié și perspectiva „Celui nenumit";
Trei poeme inedite, prezentare și traducere din franceză de Denisa Crăciun/ 76
Convorbiri, Jurnale, Însemnări
Adina Cîrjan, *Cuvinte vii (VI)*/80
Dumitru Augustin Doman, *Zig-zag prin bibliotecă (XIII)*/82
Dumitru Ichim, *Jurnal de călătorie (IV)Fortăreața din Louisbourg, Nova Scotia*/83
Eseu
ALDYN Alexander, *Memoria lui ZERO: Gravitația pynchoniană a exterminării (I)*/86
Livius Petru Bercea, *Marin Sorescu – Insurgentul necunoscut*/90
Emanuela Bușoi, *Odette, Daimonul interior, izvor de poezie*/92
Mirela Savin, *Trăirile lui Fercu și viziunile dostoievskiene*/94
Constantin Stancu, *Eugen Evu și tresărirea focului.../96*
Poesis
Ana Ardeleanu, *poezii*/98
Ottilia Ardeleanu, *poeme*/100
Mihai Barbu, *Nicio zi din cele șapte fără... Zgomote și șoapte*/102
Dorina Brânduşa-Landén, *Călătoria (III)*/ 104
Alexandru Cazacu, *O cameră single (V)*/ 106
Oana Calausa, *Poeme*/ 108
Denisa Crăciun, *Poeme*/ 109
Nicoleta Crăete, *poeme*/ 111
Evelyne Maria Croitoru, *Poezii*/113
Any Drăgoianu, *Femeie jucându-se cu focul*/ 114
Evra Gart, *Poeme*/ 116
Oana Goia, *În găleata zincată, inima-mi stă cu plapuma-n cap*/ 118
Gligor Hașa, *Poezii noi, – inedite –*/119
Mihaela Ligia Ionescu, *Poeme*/120
Timeea Ivan, *poezii*/ 122
Liliana Liciu, ***Poezii*/ 123**
Dana LOGIGAN, *Versuri*/ 124
Francisc-Mihai Lőrinczi, *poeme*/126
Andreea Maftei, *Poeme*/ 128
Boris Mehr, *Poeme*/ 130
Mariana Moga, *Poeme*/ 132
Mariana Negru, *gând pe acoperișul lumii (VIII)*/ 134
Mihaela Oancea, *Isabelle nu mai are plămâni să respire (II)*/136
Ana Podaru, *Poezii, Inedite*/ 137
Emanuel Pope, *Dragoste în timpul epidemiei mele* - Fragmente din jurnalul de alienare poetică –/ 140
Dumitru Toma, *Zarea din somn (VIII)*/143
Japonerii, Grupul dincolo de retină, Haiku, Senryu, Tanka, Gogyohka/ 144
Cum înțeleg eu
Andreea Maftei, *În luciri, rodul tainei mâinii drepte* (Gabriela Melinescu)/ 147
Proză
Ștefan Amariței, *Audiovizuine*/149
Mircea Bădut, *Intersecții paralele*/151
Mircea Ioan Casimcea, *Machina dezlănțuită*/156
Cornel Nistea, *Întâlnire cu Îngerul*/158
Deea State, *Legenda Conacului*/163
Translațiuni
Mihaela Aionesei, *Poèmes*, traduits du roumain par Angela Nache Mamier/164
Barbara Calcinelli, Velia Aiello, trad. Gabriela Verban/166
Mircea Ciobanu, *Vântul Ahab / Le vent Ahab*, poeme în limba lui Baudelaire, de Denisa Crăciun/ 168
Nicoleta Crăete, în limba ebraică de Menachem M. Falek/170
Ileana Mălăncioiu, *Sora mea de dincolo/ Ma soeur de l'au-delà*, Poèmes traduit du roumain par Denisa Crăciun/ 174
Alexandru A. Philippide, *Poeme-Poems* English version by Gabriela Pachia/177
Dumitru Velea, *Odette*, Traduction du roumain par Constantin Frosin/180
Sapientia
Florentin Smarandache, *Noi aforisme*/183
Critică
Elisabeta Bogățan, *Camelia Ardelean și atracția clasicității*/184
Emanuela Bușoi, *Lumea cărților și (re)nașterea autorilor*/186
Iulian Cătălui, *Cronică literară 1. Despre* Setea învingătorilor, *de Any Drăgoianu; 2. Despre* Renașterea unui imperiu: cultură și guvernare în perioada dinastiei chineze Song, *de Camelia Pantazi Tudor*/188
Evelyne Maria Croitoru, *Esențe lirice în nostalgii răzlețe*/192
Ana Dobre, *O vară incendiară*/193
Gabriela Feceoru, *Puncte de vedere 1. Dimensiunea învăluit-feministă în zece ipostaze* Andrei Ruse; *2. Horia Marchean - șamanul transilvănean* Horia Marchean/194
Monica Grosu, *Poezia ivită din țipătul clipei*/197
Lucian Gruia, *Maria Mona Vălceanu – Trilogia fantastică*/199
Mihaela Meravei, *Jocurile întortocheate ale destinului și metamorfoze lui*/202
Ana PODARU, *Oglinda martiriului (Blestemul durerii)*
***Un gând despre* Întoarcerea la Hristos, *de Ioan Ianolide*/204**
Constantin Stancu, *Un strigăt în labirint (Monica Larisa Manafu)*/206
Traduceri
Jim Lindop, *Versuri* Traducere și prezentare de Mariana Zavati Gardner/208
Henri Meschonnic, *Poeme/ Poeme* Traducere și prezentare de Emanuela Bușoi/210
Din corespondența lui Rainer Maria Rilke,
Lui Lou Andreas-Salomé, Traducere din limba germană de Dan Dănilă/212
Dorit Silberman, *Poarta Milei (VI), Roman,*
Traducere: Menachem M. Falek/214
Aleksei K. Tolstoi, *Poezii*, Traducere din limba rusă și prezentare de Constanța Modell/222
Lăsați copiii să vină la Mine!
Ioan Chiraș, *La bunica în ogradă*/224
Frații noștri de peste Prut
Bianca Scurtul, *Istoria felinarului uitat*/225
Memorii
Colone (r) Constantin Zavati, *Din jocurile copilăriei*/226
Artele spectacolului
Adrian Țion, *TIFF 19 în conjuncție cu virusul COVID-19*/230
Muzică
Sorin-Avram Vîrtop, *Reminiscențele unei stagiuni întrerupte 1) „Lira Gorjului" Recital extraordinar de pian:*
Florin Berculescu; *2) Festivalul de Operă Elena Teodorini - Opera Română Craiova. Reprezentația operei* Norma, *de Vincenzo Bellini, de către Teatrul de Operă din Varna, Bulgaria*/232
Sport
Voicu Lăzăruț, *Nicolae Simatoc, un mare fotbalist bucovinean, cu o viață de emigrant*/236
Vis Plastica
Petru-Ilie Birău, *Meșteri și artiști*/243
Dumitru Velea Despre „coasta primordială" cu misteriosul Aldyn Alexander/245
Nihil Sine Deo
Maria-Daniela Pănăzan, *Poezia religioasă a lui Vasile Voiculescu (I)*/253
Pr. Ioan C. Teșu, *O carte anamnetică, întru vindecarea rănilor „conștiinței memoriei":* Magda Ursache, *Ridică-te, Gyr, ridică-te, Crainic!*/257

Mirela SAVIN

ANA BLANDIANA ŞI AMPRENTA ROMÂNEASCĂ A LIRICII SALE

- propusă la Premiul Nobel -

Era o dimineață tăcută, liniștită de iulie, 2019. Mă aflam, într-o excursie privată, în Sighet. Mergeam pe străzile curate, pline cu oameni ce vorbeau română, maghiară, germană și rusă, simțindu-mă în Istanbul, în cetatea ce păstrează sabia lui Ștefan, dar care scaldă istoria și ne zdruncină credințele. Și tot mergând așa, la pas, lejer, dau peste un muzeu. Este vorba despre *Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței*, o fostă închisoare pe care Ana Blandiana, cu muncă, pasiune, dăruire și implicare a transformat-o într-un loc în care fiecare pas devine unul al trecutului, transformându-ne sufletele. În anul 1993, omul de cultură Ana Blandiana a propus Consiliului Europei transformarea închisorii din Sighet în primul memorial al victimelor comunismului din lume, lucru pe care îl realizează, alături de Romulus Rusan și nu numai. Este cea mai dură, frumoasă, puternică și scumpă lecție de istorie la care putem asista.

Am început prin a menționa acest element pentru că, fără doar și poate, aceasta este cea mai importantă amprentă culturală pe care scriitoarea o lasă moștenire, alături de cele peste 25 de cărți publicate în limba română, peste 50 de volume apărute / traduse în 26 de limbi, fiind cea mai prolifică poetă și activă apărătoare a drepturilor omului, luptând pentru libertatea civică din România. Este propusă la ***Premiul Nobel pentru literatură 2021***, la inițiativa Fundației „Doina Cornea”, căreia i s-au alăturat personalități culturale, marcante, din țară și din diaspora.

Otilia Valeria Coman, Rusan după căsătorie, s-a născut la Timișoara, într-o familie de intelectuali, tatăl ei fiind preot ortodox, Gheorghe Coman care, după retrocedarea Ardealului de Nord, în anul 1944, se mută la Oradea, iar după instaurarea regimului comunist în România, tatăl scriitoarei devine un „dușman al poporului”, lucru care aduce cu sine anumite interdicții în a-și realiza studiile superioare. Poate și de aceea, alegerea scriitoarei de a-și schimba numele, devenind din Otilia Coman, fiica preotului cu statut de inamic al țării, *Ana Blandiana*, nume ce trimite la satul natal al mamei, Otilia Diacu, Blandiana, din Alba. Moartea tatălui, în 1964, la scurt timp după ce este liberat din închisoare, dificultatea pe care a întâlnit-o în a urma cursurile facultății de Litere sunt câteva elemente care și-au pus amprenta asupra actului de scriitură al Anei Blandiana. Trebuie specificat faptul că, înainte de Revoluția din 1989, de trei ori a primit interdicția de a publica, respectiv între 1959-

1964, în anul 1985 şi între 1988-1989, aceşti ultimii doi ani numele ei fiind literalmente interzis, iar cărţile i-au fost scoase din librării, din biblioteci etc. De asemenea, Ana Blandiana este membru corespondent al Academiei Române începând cu anul 2016.

Ana Blandiana a debutat în revista clujeană, *Tribuna*, primind de-a lungul timpului numeroase premii pentru activitatea literară, cum ar fi, spre exemplu, în anul 1969, Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România; în 1970, Premiul pentru poezie al Academiei Române; în 1980, Premiul pentru proză al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti; în 1982, Premiul internaţional *Herder* (Viena); în 1997, Premiul Naţional de Poezie „*Mihai Eminescu*” (Bucureşti), în 2001, Premiul „*Opera omnia*” al Uniunii Scriitorilor (Bucureşti) etc. Printre cele mai interesante distincţii primite, amintim faptul că, Ana Blandiana este cetăţean de onoare al municipiului Sighet, Botoşani, Timişoara, Oradea, a primit distincţia de *Chevalier de la Legion d' Honneur*, dar şi decoraţia regală „*Nihil Sine Deo”,* „*Femei curajoase din întreaga lume*”, acordată de către Departamentul de Stat al SUA, la data de 10 aprilie 2014, dar şi Doctor Honoris Causa al Universităţii de Vest, din Timişoara, în 2015, Doctor Honoris Causa al Universităţii UBB, din Cluj, în 2016 sau Doctor Honoris Causa al Universităţii „Dunărea de Jos”, din Galati, în 2016. La aceste elemente, specific faptul că există şi un festival de creaţie şi de interpretare ce-i poartă numele, *Ana Blandiana*, organizat, începând cu anul 2012, la Brăila, cu girul Ministerului Educaţiei şi al Inspectoratului Şcolar Judeţean Brăila.

Referitor la viaţa, activitatea culturală, literară a Anei Blandiana s-au scris multe şi se vor scrie, în cele de mai sus căutând, de fapt, a realiza o sinteză a celor mai importante elemente. Pe aceeaşi linie, trebuie precizat faptul că receptarea critică a operei Anei Blandiana a fost extrem de bogată, la fel de bogată ca şi opera acesteia. Dintre titlurile semnate de Ana Blandiana, amintesc de cărţile de poezie, debutul cu volumul *Persoana întâia plural*, 1964; *Călcâiul vulnerabil*, 1966; *A treia taină*, 1969; *50 de poeme*, 1970; *Octombrie, Noiembrie, Decembrie*, 1972; *Poeme*, 1974; *Somnul din somn*, 1977; *Întâmplări din grădina mea*, 1980; *Ochiul de greier*, 1981; *Ora de nisip*, 1984; *Stea de pradă*, 1986; *Alte întâmplări din grădina mea*, 1987; *Întâmplări de pe strada mea*, 1988; *Poezii*, 1988; *Arhitectura valurilor*, 1990; *100 de poeme*, 1991; *În dimineaţa de după moarte*, 1996; *La cules îngeri*, 1997, 2003, 2004; *Cartea albă a lui Arpagic*, 1998; *Balanţa cu un singur talger*, 1998; *Soarele de apoi*, 2000; *Refluxul sensurilor*, 2004; *Poeme (1964-2004)*, 2005; *Întoarcerea lui Arpagic*, 2008; *Patria mea A4*, 2010; *Pleoape de apă*, 2010; *În bibliotecă*, 2018; *Variaţiuni pe o temă dată*, 2018, dar şi cărţi de eseuri, *Calitatea de martor*, 1970, 2003; *Eu scriu, tu scrii, el/ea scrie*, 1975; *Cea mai frumoasă dintre lumile posibile*, 1978; *Coridoare de oglinzi*, 1983; *Autoportret cu palimpsest*, 1985; *Oraşe de silabe*, 1987; *Geniul de a fi*, 1998; *Ghicitul în mulţimi*, 2000; *Cine sunt eu?*, 2001; *A fi sau a privi*, 2005; *O silabisire a lumii*, 2006; *Spaima de literatură*, 2006; *Fals tratat de manipulare*, 2013; *Istoria ca viitor*, 2017 sau cărţi de proză, fie nuvele fantastice, *Cele patru anotimpuri*, 1977, 2001; *Proiecte de trecut*, 1982; reeditate în 2004 sub titlul de *Oraşul topit şi alte povestiri fantastice*; volumul de nuvele *Imitaţie de coşmar*, 1995; romanul *Sertarul cu aplauze*, 1992, 1998, 2002, 2004 etc. Pe lângă acestea, a semnat şi dialoguri cu diferite personalităţi, *Poezie şi politica: convorbiri cu... Miron Radu Paraschivescu, Ion Vinea, Petre Pandrea, Geo Dumitrescu, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Ilie Costantin, Ana Blandiana, Virgil Teodorescu, Nichita Stănescu, Paul Anghel-Ilie Purcaru; Bucureşti, Albatros, 1972*; audiobook-ul *Timpul scrie pe trupul meu versuri*, 2008 sau inserarea operei sale în diferite antologii, traducerea operei în diferite limbi etc.

Poezia Anei Blandiana este un melanj între dilemă, normă, trăire, văz şi culoare, lucru pe care îl constată inclusiv criticul Marian Popa care subliniază faptul că, indirect, textul liric al Anei Blandiana presupune un joc între etic şi social, lirica sa trecând de la fiorul rece, la conştiinţa fiinţei, limbajul trecând de la sarcasm la vitalism. Poezia Anei Blandiana este un joc al dansului, un amestec al forţei cuvântului şi al graţiei ideilor, eul poetic identificându-se, deseori, cu destinul colectiv. Eugen Simion atrage atenţia asupra faptului că, somnul este o constantă a liricii sale, limbajul fiind purificat, metafora reinventând iubirea suavă: „*Adorm, adormi,/ Cum stăm cu ochii-nchişi/ Părem întinşi alături/ Doi tineri morţi egali./ (...) / Nu te speria,/ Pletele noastre vecine/ Răsfirate în iarbă/ Au început să prindă rădăcini,/ În curând frunzele ne vor înveli/ În auriul omăt./ Niciodată n-am semănat mai mult,/ Aripile ţi s-au afundat în ţărână/ Şi nu se mai văd.”*. („*Adorm, adormi*”). Pentru Alexandru Piru poezia Anei Blandiana stă sub semnul filozofiei cuvântului: „*Din oglindă mă privea un trup firav/ Cu claviatura coastelor distinctă,/ Inima-apăsa pe clape grav/ Şi-ncerca să-apară în oglindă.// N-am văzut-o niciodată, dar ştiam,/ Ca-ntr-un joc de-a baba-oarba, că-i ascunsă/ (Precum inima salcâmului din geam/ Coşul pieptului de crengi o face frunză).// Mă-ntrebam de unde l-a-nvăţat şi dacă/ E aievea cântu-i uniform,/ Şi ca nu cumva în somn să tacă,/ Mi-era frică seara să adorm.”*. („*Se face noapte*”).

Prin intermediul poeziei Anei Blandiana redescoperim inocenţa lucrurilor, ne identificăm cu Universul, căutăm sacrul în existenţial, cultivându-se inteligenţa simţurilor, totul fiind sub semnul crepuscularului. Creaţiile lirice ale Anei Blandiana se caracterizează prin sinceritate şi rafinament, încorporând, în

propriul text, fragmente de text și experiențe ale altora, recunoscându-le și numindu-le explicit: „*E mare, greu de urnit și răbdătoare,/ Dac-o lovești durerile sunt simțite dar tac,/ E mare, de-aceea poate să stea nemișcată,/ Poate să vorbească doar o dată sau de două ori într-un veac.// Știm că există, trupul ei mare/ Știm că ne sprijină dacă-am greși,/ Știm că nu poate să moară, că lângă sânii ei/ Putem să ne-ntoarcem copii.// Și-atunci când aerul se va face cald și mătăsos între noi,/ Când nu ne vom teme unii de alții, de vânt,/ Vom ști că vorbește Cumințenia pământului,/ Cumințenia acestui pământ.”*. („*Cumințenia pământului*”).

Textele lirice ale Anei Blandiana transformă realitatea și creează două realități, una prin care golul este separat de plin, „*Nu îndrăznesc să-nchid o clipă ochii/ de teamă/ să nu zdrobesc între pleoape lumea,/ să n-o aud sfărmându-se cu zgomot/ ca o alună între dinți./ Cât timp voi mai putea fura din somn?/ Cât timp o voi mai ține-n viață?/ Privesc cu disperare/ și mi-e câinește milă/ de universul fără apărare/ ce va pieri în ochiul meu închis.”*. („*Ochiul închis*”) și alta prin care ființa este despărțită de neființă, „*Să lăsăm să cadă cuvintele/ Numai ca fructele, numai ca frunzele,/ Numai cele în care moartea s-a copt./ Să le lăsăm să cadă/ Aproape putrede,/ Abia îmbrăcând în carnea lor/ Osul sfânt./ Sâmburul gol desfăcut,/ Ca din veștezi nori luna,/ Poate s-ar furișa spre pământ...”*. („*Să lăsăm să cadă cuvintele*”).

Linia centrală sau amprenta culturală a liricii Anei Blandiana stă sub semnul meditației, lirica sa fiind un tot reflexiv, pe teme filozofice, „*Fiecare mișcare a mea/ Se vede/ În mai multe oglinzi deodată,/ Fiecare privire a mea/ Se întâlnește cu sine/ De mai multe ori,/ Până/ Uit care/ Este cea adevărată/ Și cine/ Mângână./ Stăpână,/ Mi-e frică de somn/ Și rușine/ A fi./ Pentru mine/ Orice răsărit are/ Un număr necunoscut de sori/ Și-o singură/ Adormitoare/ Zi.”* („*Fiecare mișcare*”). De altfel, notăm prezența mitului androginului, alături de cel al Vampirului, al Zburătorului și al lui Narcis, mituri ce aparțin iubirii ca inițiere, „*De boala de care sufăr/ Nu se moare,/ Ci se trăiește –/ Substanța ei este chiar eternitatea,/ Un fel de cancer al timpului/ Înmulțindu-se din sine fără oprire./ E o boală impecabilă,/ O suferință perpetuă ca o vocală de sticlă/ Laminată în văzduhul asurzitor,/ O cădere/ Căreia, numai pentru că e fără sfârșit,/ I se spune zbor.”*. („*Zbor*”). Cu toate acestea, mentalitatea arhaică resimte iubirea ca pe o forță puternică, primul impact al sentimentului fiind atribuit unei ființe supranaturale, „*Și vom rămâne în eternitate/ La fel de tineri cum suntem acum/ Când miezul morții-n turnul tâmplei bate/ Plecând pleoape roșii pe gropi adânci, cu scrum?// Vom fi și-n moarte tot ușor de-nfrânt/ Și nu vom înțelege nici atunci/ Sensul acelui strivitor cuvânt/ Rotindu-se-n absurdele porunci?// Tot tineri și frumoși fără-ncetare,/ Mereu împleticiți în lungi priviri,/ Vom fi jertfiți mereu pe alte-altare/ Și neacasă, veșnic nicăiri?// Apleacă-te pe brațul meu când mor,/ Lasă-te-nvins de legea lor străveche./ Nouă ni-e dat în schimbul tuturor/ Norocul de a fi pereche.”*. („*Pereche*”), dar presupune și un proces de inițiere configurat în aceste mituri erotice, „*Lasă-mă să m-aprind de întunericul tău,/ În lumina feroce/ Învață-mă să ard întunecat,/ Modelează după forma aripilor/ Flacăra mea/ Și purific-o de orice culoare./ Sau,/ Și mai bine,/ Dă-mi o sămânță de întuneric,/ S-o îngrop în pământ/ Și-nvârte mai repede anotimpurile/ Să crească,/ S-o seamăn din nou./ În lumina feroce/ Ar fi atunci păduri și lanuri,/ Crânguri, livezi, pajiști și codri de noapte./ O beznă tandră/ În care am putea muri oricând am vrea,/ Un întuneric în care/ N-am mai fi frumoși, nici buni,/ Ci doar singuri,/ Și nemaitrebuind să privim,/ Închizând ochii, am putea vedea.”*. („*Învață-mă să ard întunecat*”).

În textul liric „*Cuplu*”, Ana Blandiana își mitologizează meditația lirică descriind în cuvinte de mare expresivitate ce alcătuiesc monologul liric, ceea ce Platon prezenta în opera „*Banchetul*”, referindu-se la existența în trecut a trei tipuri de oameni, printre care și androginul. Structura liricii, alcătuită din 51 versuri nedistribuite în strofe, presupune o aventură a căutării, lucru realizabil cu ajutorul aferezei care, în acest discurs poetic, deși este un accident fonetic, capătă valoare estetică. Jocul aliterației („*nimeni nu ne poate*”) cu cel al asonanței („*Ar vedea numai spatele*”) conturează un registru eufonic ce accentuează valoarea dimensiunii antinomice a lexemelor „*luna-soare*”, „*al meu-al tău*”.

Poezia Anei Blandiana promovează ruptura dintre eul subiectiv-poetic și eul empiric psihologic, erijindu-se într-un eu poetic absolut, superior, un eu imaginar al ființei: „*Sufletul e ceva în noi/ Care nu poate exista în afară./ De câte ori nu mi s-a întâmplat/ Să descopăr/ Suflete goale în iarbă trăgând să moară./ Le luam cu grijă în palmă,/ Dar niciodată/ Nu găseam destul de repede pe cineva/ Să le primească în sine,/ Simțeam căușul palmei gol/ Și-un abur, neatins de frunze, trecea/ Bănuitor prin trupul meu./ Sufletul se-adăpostește în noi/ De Dumnezeu?.”*. („*Sufletul”*).

Eul liric, în textul poetic semnat de Ana Blandiana, evidențiază jocul iubirii, subliniază opoziția dintre meditație și suferință, nesiguranță și certitudine: „*tu poți fugi numai în partea ta*”, („*Cuplu*”). Apoi, textele lirice ale Anei Blandiana stau sub semnul îmbinării sensul propriu al cuvintelor cu cel figurat, realizându-se astfel un amalgam de conotații ce îmbracă operele cu valoare: „Am obosit să mă nasc din idee,/ Am obosit să nu mor –/ Mi-am ales o frunză,/ Iată din ea mă voi naște,/ După chipul și asemănarea ei, ușor/ Seva răcoroasă o să mă pătrunză/ Și nervurile îmi vor fi fragede moaște;// De la ea o să învăț să tremur, să cresc,/

Şi de durere să mă fac strălucitoare;/ Apoi să mă desprind de pe ram/ Ca un cuvânt de pe buze./ În felul acela copilăresc/ În care/ Se moare/ La frunze.”, (*„Am obosit*”).

Privind căldura apăsătoare a cărții ce așteaptă a fi închisă și pusă la loc, în bibliotecă, mă gândesc la actul de scriitură al Anei Blandiana ca fiind o formă de eliberare a trăirilor din mocirla cotidianului apăsător, urâcios și anxios, unul în care prefacerea capătă valoare artistică.

Bibliografie selectivă:

Barbu, Eugen (1975), *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, București: Editura Eminescu.
Boldea, Iulian (2000), *Ana Blandiana, monografie*, Brașov: Editura Aula.
Blandiana, Ana, (1989), *Poezii*, prefață de Eugen Simion, notă biobibliografică de Elena Murgiu, Colecția Biblioteca Pentru Toți, București: Editura Minerva.
Blandiana, Ana (1964), *Persoana întâia plural*, București: Editura pentru Literatură.
Blandiana, Ana (1966), *Călcâiul vulnerabil*, București: Editura pentru Literatură.
Blandiana, Ana (1969), *A treia taină*, București: Editura Tineretului.
Blandiana, Ana (1972), *Octombrie, noiembrie, decembrie*, București: Editura Cartea Românească.
Blandiana, Ana (1977), *Somnul din somn*, București: Editura Cartea Românească.
Blandiana, Ana (1981), *Ochiul de greier*, București: Editura Albatros.
Blandiana, Ana (1986), *Stea de pradă*, București: Editura Cartea Românească.
Blandiana, Ana (1990), *Arhitectura valurilor*, București: Editura Cartea Românească.
Blandiana, Ana (2000), *Soarele de apoi*, București: Editura Du Style.
George, Alexandru (1993), *La sfârșitul lecturii*, vol. IV, București: Editura Cartea Românească.
Jung, G. C. (1994), *În lumea arhetipurilor*, traducere de Vasile Dem. Zamfirescu, București: Editura „Jurnalul Literar”.
Petraș, Irina (2008), *Literatura română contemporană*, București: Editura Ideea Europeană.
Sartre, Jean-Paul (2004), *Ființa și neantul, eseu de ontologie fenomenologică*, traducere de Adriana Neacșu, Pitești: Editura Paralela 45,
https://revistavatra.org/2015/03/29/ana-blandiana-vazuta-de-horia-badescu-vasile-dan-ioan-moldovan-si-ruxandra-cesereanu/
https://www.scribd.com/doc/294726072/Opinii-Critice-Despre-Ana-Blandiana
https://ciccre.uvt.ro/sites/default/files/qr/qr_iv_alina-iuliana_popescu.pdf

MELANCHOLIA (Radiant), 59x96 cm, ulei pe pânză [2019]

Ana BLANDIANA

POEZII/ GEDICHTE

în limba lui Goethe

de Christian W. Schenk

TATĂL

Nu eu hotărăsc.
Atomii se fac nisip,
Nisipul formează pietricele,
Pietricelele se transformă în litere,
Literele încolțesc, dau muguri,
Rodesc cuvinte,
Cuvintele se fac animale, se împerechează
Și nasc.
Nu eu hotărăsc.
Niciodată
Când văd o vorbă gravidă,
Nu știu cine e tatăl.

DER VATER

Nicht ich entscheide.
Die Atome werden zu Sand,
Der Sand bildet Steinchen,
Die Steinchen werden Buchstaben,
Die Buchstaben sprießen, keimen,
Reifen zu Wörtern,
Die Worte werden Tiere, sie paaren sich,
Gebären.
Nicht ich entscheide.
Niemals,
Wenn ich ein schwangeres Wort sehe
Weiß ich, wer der Vater ist.

HOHOTUL

În fiecare hohot
Un zeu se dezvăluie
Umflându-și faldurile
Hainei lui largi prin văzduh.
Sunt atâtea feluri de zei
Pe pământ
Încât nu vom pridid niciodată
Să plângem sau să râdem destul
Pentru a-i scoate din ascunzători.
De râs sau de plâns,
Nici nu contează:
Important este hohotul

GEFÜHLSAUSBRUCH

In jedem Gefühlsausbruch
Offenbart sich ein Gott
Mit aufgeblähten Falten
Seiner Kleider in den Lüften.
Es gibt so viele Arten von Göttern
Auf Erden
Dass wir es nie schaffen werden
Genug zu weinen oder zu lachen
Um sie aus ihren Verstecken zu locken.
Zu lachen oder zu weinen,
Spielt überhaupt keine Rolle:
Wichtig ist der Ausbruch.

LA CULES DE ÎNGERI

...Din când în când
Un pocnet înfundat
Ca la căderea
Unui fruct în iarbă.
Cum trece timpul!
S-au copt și-au început să cadă
Îngerii:
S-a făcut toamnă și-n cer...

ENGELLESE

...Von Zeit zu Zeit
Ein dumpfes Geräusch
Wie beim Fallen
Einer Frucht ins Gras.
Wie vergeht die Zeit!
Es reiften und fingen an zu fallen
Die Engel:
Es wurde auch im Himmel Herbst...

LITERELE

Această spaimă a curgerii
Dinspre A,
Niciodată spre A,
Această spaimă
De-a trece
Prin toate literele
Pe care le știi dinainte
De la ceilalți
Care le-au străbătut
Cum le-a fost norocul,

Până la Q, până la T,
Cei mai fericiți până la Z,
Dar neîntorși niciodată
Nici unul,
Nici unul în stare
Să sară înapoi
Peste A,
Nici unul care să bănuiască măcar
Ce este înainte
Sau după sfârșitul alfabetului:
Tot litere?
Tot litere?
Tot litere?

DIE BUCHSTABEN

Diese Angst vor dem Fließen
Von A,
Niemals zu A,
Diese Angst
Zu durchwandern
Alle Buchstaben
Die man schon vorher kennt
Von den Anderen
Die sie durchschritten
Soweit sie Glück hatten
Bis Q, bis T,
Die Glücklichsten bis Z,
Doch nie zurückgekommen
Nicht einer,
Nicht einer imstande
Zurückzuspringen
Über A,
Nicht einer der es ahnen könnte
Was vor
Oder nach dem Alphabet ist:
Auch Buchstaben?
Auch Buchstaben?
Auch Buchstaben?

DANS

Trădează litera
Tăcerea minte
Semnul e-ambiguu
Țipătul fals
Șoapta nesigură
Ochiul duplice
Îmbrățișarea
Numai un dans

Mesaje infirme
Cifruri pierdute
De-a lungul de-a latul
Pe înalt sau pe cant
Cerul albastru
E doar adâncimea
Stratului gros
De neant.

TANZ

Der Buchstabe verrät
Die Stille lügt
Das Zeichen ist zweideutig
Der Schrei ist falsch
Das Flüstern unsicher
Das Auge, das Doppelte
Die Umarmung
Nur ein Tanz

Verkrüppelte Botschaften
Verlorene Chiffren
Kreuz und quer
Nach oben oder unten
Der blaue Himmel
Ist nur die Tiefe
Der dicken Schicht
Des Nichts.

NUMĂRUL PĂSĂRILOR

Ce am uitat?
Doamne, ce am uitat?
Sufletele-păsări care zboară
Din mine când dorm
Nu se întorc niciodată aceleași
În cuibul ce sunt,
Sau poate doar eu
Nu-s niciodată sigură
De-a fi aceleași,
Stăpânită mereu de senzația
Că am uitat ceva,
Că am pierdut
Din nesfârșitul șir de existențe
Pe care le socoteam
După numărul păsărilor.

DIE ZAHL DER VÖGEL

Was habe ich vergessen?
Oh Gott, was habe ich vergessen?
Die Vogelseelen, die aus mir
Fliegen wenn ich schlafe
Sie kehren niemals als dieselben
In das Nest das ich bin zurück,
Vielleicht aber bin nur ich
Mir niemals sicher
Ob sie dieselben sind,
Ewig beherrscht von dem Gefühl
Etwas vergessen zu haben,
Dass ich etwas verlor aus
Der unendlichen Reihe von Existenzen
Die ich anhand der Zahl
Der Vögel zählte.

Bianca SCURTUL
clasa a XI-a, IPLT „Liviu Deleanu” CHIŞINĂU

ULTIMA ZI A CORUPŢIEI...

Noapte... O noapte obscură deasupra oraşului...

Peste piaţa centrală se lasă o ceaţă densă, sufocantă, iar întunericul pare şi mai ameninţător. Nici ţipenie de om pe stradă. Undeva, în depărtare, se văd siluetele estompate ale unor clădiri, dar în ferestrele lor nu sunt lumini. Străzile sunt pustii, niciun suflet viu. Doar ceva negru, tenebros se observă în centrul pieţei. Din cauza întunericului este imposibil să deslueşti, dar această creatură se mişcă, bâjbâind prin beznă asemeni unei colcăieli de şerpi, care îşi arată înfuriată colţii. Ea emană răceală şi frică.

Brusc, din îndepărtare se aude sunetul unui corn, iar peste o vreme, şoaptele oamenilor. Vocile lor timide par îngrozite. E imposibil să înţelegi despre ce vorbesc. Peste câteva clipe se aude din nou şuierul cornului, iar apoi din nou, şi din nou. Cu fiecare sunet, glasurile lor devin mai încrezute şi, ici-colo, în ferestrele caselor se aprind lumini. În curând, pe cer răsare maiestuos soarele. Vuietul cornului se aude din ce în ce mai grav.

Şi iată că de pe străzile mărginaşe, în piaţă, încep să se adune oameni. Ei privesc în lături cu precauţie, iar razele solare le mângâie chipurile. Primului corn i se alătură al doilea, apoi al treilea, iar peste câteva minute, sute de cornuri răsună asemeni unei orchestre. Oamenii din piaţă încep să se prindă de mâini, formând o horă. Lor li se alătură şi alţii, cercurile devenind mai strânse şi mai încrezute, asemeni unui vârtej uriaş de apă, format din oameni care dansând, se apropie din ce în ce mai mult.

Întunericul se retrage. Ceaţa plumburie ce domina oraşul se împrăştie. Bestia care trona asupra pieţei se ghemuieşte, iar mişcările ei amintesc convulsiile unui animal rănit.

Oamenii care dansează nu îşi mai ascund zâmbetele fericite. Monstrul ce îngrozea un oraş întreg şi înspăimânta un popor, acum se asfixia neputincios precum un foc ce se stinge. Şi iată că a murit. Ultimele umbre jalnice au dispărut sub picioarele oamenilor. Şi acesta a fost ultima zi a corupţiei...

Aşa imagini desenam în fantezia mea în copilărie. Macabre, pline de frică şi întuneric. Evazive şi în acelaşi timp clare. Pentru că da, pentru noi, copiii născuţi după anul 2000, acest cuvânt a intrat în vocabular, în rând cu alte lexeme semnificative. Despre corupţie vorbeau la televizor, despre ea meditau părinţii, despre ea şuşoteau educatoarele la grădiniţă. Nu e uimitor că mintea copilărească nu a lăsat fără atenţie acest concept important.

Într-o zi, părinţii vizionau o emisiune în care un politolog influent, chibzuind despre corupţie, a asemănat-o cu o boală a societăţii. Ori de câte ori intram cu mama în farmacii şi vedeam rafturile pline de medicamente, gândeam stupefiată: „Iată, poliţele sunt pline cu doctorii împotriva tuturor maladiilor! Mii de medici muncesc zilnic în laboratoare. Oare mai există boli contra cărora nu s-a găsit remediu?”. Cine ştie, poate că vorbele acelui politolog au influenţat viziunea mea asupra lumii, dar, de atunci, aflând ceva nou despre o boală, o asemănam neapărat cu corupţia. Răceala? - Nu. Virus? - Nu, chiar şi fracturile nu pot fi comparate cu ea.

Acum, peste ani, cred că ştiu răspunsul corect. Am găsit maladia analogică corupţiei. Într-o revistă medicală, am citit un articol despre sedentarism. Această afecţiune apare atunci când organismul pentru a-şi asigura confortul „imediat”, limitează îndeplinirea funcţiilor sale. În loc să iasă afară la o plimbare, omul se aşază comod în fotoliu; în loc să meargă la sala de sport, priveşte un serial popular şi neapărat ceva delicios, deoarece aşa e mai plăcut, mai simplu, mai uşor.

Dar peste un timp, boala dă de ştire: şi iată că omului îi e greu să facă doar câţiva paşi, inima îi bate nebuneşte, ameţeşte, nu poate inhala suficient oxigen, iar uitându-se în oglindă, el cade în depresie: „Oare ăsta sunt eu? Ce am devenit? Cum să procedez? Trebuie să mă calmez, să mă aşez în fotoliu! – Ce fotoliu confortabil! Iar acum să mănânc ceva gustos, ca să scap de stres!”... Gata! Cercul s-a închis! Din acest moment, boala va progresa şi va afecta toate organele. Această maladie nu are leac. Orice medicament doar prelungeşte agonia.

Să se salveze omul poate doar singur, adunându-şi toată voinţa în pumn: să se impună să facă mişcare, să lucreze, să depăşească orice obstacol şi să răspundă în faţa celui mai mare judecător – propria conştiinţă. Pentru început e greu, dar e absolut indispensabil pentru un organism sănătos.

Aşa a fost cândva şi cu ţara noastră. Cineva a decis să nu caute adevărul, ci să rezolve problema „mai simplu”. Altcineva a hotărât să-l „cointereseze” pe medic, sperând că doctorul îl va trata mai bine. Un părinte a decis să-i „mulţumească” profesorului pentru o notă bună şi nu contează că odrasla lui nu cunoaşte fizica şi chimia, în acest an el trebuie să se înscrie la universitate şi are nevoie de o diplomă de studii cu note mari, deoarece aşa e mai plăcut, mai simplu, mai uşor.

Iar apoi, cercul s-a închis... Şi toate organele statului nostru, care trebuie să îl protejeze, au început să funcţioneze incorect. Da! Această boală nu are vreun medicament. Soluţia suntem noi! Fiecare cetăţean, asemeni celulelor unui organism trebuie să înceapă să lupte împotriva afecţiunii, nu să caute linişte, ci să trăiască. Să trăiască corect! Va fi greu, dar însănătoşirea este întotdeauna dificilă. Necesită doar un pic de efort şi dorinţă, sinceritate şi bună conştiinţă. Bogăţiile agonisite prin *minciună, furt şi înşelătorie* nu aduc fericire şi nici nu ameliorează situaţia materială, ci oferă doar senzaţia de siguranţă şi satisfacţie pe moment.

Apoi, corupţia mai poate fi asemănată cu rugina, la fel cum cea din urmă corodează metalul şi îl deteriorează,

corupția nimicește aparatul de stat și zdrobește principiile morale ale societății. Acest fenomen e ușor de explicat. Oțelul se degradează la contactul cu oxigenul din aer și cu umiditatea, fierul pe care îl conține se oxidează lent și se dezintegrează. În lipsa unuia dintre aceste elemente, procesul nu are loc. Omul este coruptibil, prin faptul că deseori se comportă ca oțelul. Pentru ca acest lucru să se întâmple, sunt indispensabile cele trei elemente: un coruptor (oxigenul), un mediu corupt (fierul) și mijloacele economice (apa). Poate fi oprită coroziunea? Este aproape imposibil să îndepărtezi rugina de pe o suprafață metalică. Cu toate acestea, există modalități de a încetini procesul și de a limita răspândirea acestuia. În mod similar, poate fi împiedicată extinderea corupției, prin efort, inițiativă și dorință acerbă de a provoca o schimbare.

Corupția este un blestem, unul pe care nu îl resimțim în momentul de față și poate că nu îl vom remarca nici mâine, dar el ne condamnă viața spre o eternă sărăcie, distrugere și vinovăție. Asta, pentru că ea lasă urme! Într-o bună zi, vom conștientiza că trăim într-o societate putredă, într-un loc în care această abatere de la moralitate a distorsionat funcționarea oricăror instituții, ne vom trezi într-un mediu devastat de cupiditate, unde inovațiile, prosperitatea și dezvoltarea sunt împiedicate, pentru că blestemul a pătruns în toate organele, iar eradicarea lui este practic imposibilă.

Oamenii care se lasă înșelați sunt mai periculoși decât cei care mint; iar cei care își permit să fie corupți sunt mai mizerabili decât coruptorii, pentru că ei sunt cei care acceptă depravarea drept un lucru firesc, pentru că ei contribuie la răspândirea acesteia, pentru că sunt pregătiți să ducă o existență deplorabilă și să trăiască cu statutul unui om ticălos, în schimbul unei mici remunerări materiale.

Tahar Ben Jelloun spunea ”Corupția *înseamnă* lipsa *demnității, absența oricăror* scrupule.” Cuvintele scriitorului marocan sunt cât se poate de veridice: doar cei slabi, infami sunt dispuși să renunțe la înalte valori spirituale și la o viață înfloritoare, pe care o poți construi depunând străduință, în detrimentul unor bogății materiale efemere.

Apoi, corupția mai poate fi asemănată cu o meduză. Inofensivă la prima vedere, uneori atrăgătoare prin culorile pe care le reflectă, această creatură poate fi veninoasă, iar toxinele sale atacă inima, sistemul nervos și pielea. Asemeni meduzei, corupția pare un simplu cuvânt sau ceva cât se poate de anodin, dar într-adevăr, veninul pe care îl revarsă poate să nimicească vieți, destine și să implice consecințe de neimaginat.

Corupția este precum omagul. Frumos în aparență, nevătămător, astfel încât îl plantăm în grădini și îl păstrăm în casele noastre, dar în esență, este unul dintre criminalii silențioși, cel care provoacă suferință fără ca să conștientizăm asta. Și corupția procedează precum această cultură: crește într-un mediu pe care fără să înțeleagă, oamenii îl creează nespus de prielnic pentru aceasta: prin dorința de a avea mai mult decât i se cuvine, de a agonisi mai mult decât cel de alături, de a dobândi privilegii.

Corupția seamănă cu un cameleon: la fel ca reptila, care are proprietatea de a-și schimba culoarea pielii potrivit mediului înconjurător, *corupția* are o multitudine de forme și ia diverse aspecte, se modelează conform realităților economice și sociale, este inobservabilă până la o vreme, dar apoi, la fel ca animalul ale cărui gheare ca un clește pătrund în scoarță, își înfige colții atât în aparatul de stat, cât și în mulțimea care suportă durerea și urmările nefaste. Mai mult decât atât, la fel precum cameleonul lasă urme în scoarță, dâre aproape invizibile, dar existente, corupția lasă cicatrici asupra societății, semne și răni, care influențează negativ dezvoltarea și bunăstarea unei comunități.

Corupția înseamnă mai mult decât folosirea abuzivă a puterii publice în scopul unor interese personale, este ceea ce osândește generații întregi la necaz, e cea care provoacă rupturi adânci în societate, care provoacă criminalitate și vicisitudini.

Corupția amintește cancerul, maladia secolului XXI. La fel precum tumorile inhibă activitatea armonioasă a organismului, corupția subminează demnitatea umană și distruge toate idealurile din lume.

Istoria corupției a început cu mult înaintea erei noastre, dar a căpătat proporții înspăimântătoare în ultimele decenii. În ciuda faptului că a prosperat, încă de la începuturile ei, corupția a fost puternic condamnată de societate. Poetul, filozoful și politicianul italian al secolului al XIII-lea, Dante Alighieri, în „Divina Comedie”, a așezat mituitorii în al optulea, penultimul cerc al iadului. Cea mai groaznică dintre formele de corupție se considera luarea de mită de către judecători, egală cu lipsa totală de nelegiuire. Acum, e timpul să conștientizăm dimensiunile pericolului căruia este supusă țara noastră.

Dar partea cea mai dificilă rămâne totuși lupta împotriva acestui rău absolut. E un război pe care mulți îl declară, dar nu sunt cu adevărat cointeresați să obțină o victorie, sunt prea speriați de posibilitatea unui eșec ori îi înspăimântă însuși procesul anevoios și îndelungat al dezrădăcinării corupției. Nu va fi ușor! Va fi greu! Vor exista piedici, uși închise, critici, păreri tăioase, dar oare există vreo luptă simplă? Cu certitudine, nu. Însă, dacă o lăsăm să crească, să se dezvolte, să se hrănească, corupția va fi cea care va răpune state și națiuni, precum ”moartea neagră”. Va fi necruțătoare, fatală și atunci, nu va mai exista nici o șansă de a schimba ceva. Și nici nu am merita-o, din moment ce acceptăm, tolerăm existența și răspândirea corupției.

Este momentul să analizăm situația actuală, să sesizăm problemele cu care ne confruntăm și să acționăm. Raportarea abuzurilor este un factor cheie în această confruntare, dacă nu am permite, corupția nu s-ar extinde, și mai important, este să eliminăm cu desăvârșire obiceiul de a rezolva problemele prin oferirea mitei. Schimbarea pornește de la fiecare din noi. Da, banii par să fie cea mai simplă metodă de a soluționa o dificultate, dar urmările pe care aceasta le are sunt distrugătoare.

Sunați! Sunați din corn! Lăsați soarele să răsară și să lumineze ferestrele caselor! Lăsați zâmbetele să strălucească pe chipurile oamenilor! Lăsați steagul libertății să fluture deasupra țării noastre!

Sunați din corn!

Anna-Nora ROTARU

RUGĂ PENTRU AGIA SOFIA!

24 iulie 2020, ora 14 și 24 minute, cade cortina peste SIMBOLUL CREȘTINITĂȚII, AGIA SOFIA! Dată care să însemne nu numai căderea Constantinopolului, dar și a semnăturii lui Ataturc, ce-a transformat-o în muzeu! Cade întunericul peste încă o biserică creștină, nu o oarecare, precum celelalte ce-au fost ponegrite de turci, dărâmate și transformate în staule pentru animale, ci peste AGIA SOFIA! Încă o redută pierdută, nu în mod special de Grecia, căreia i-a aparținut din veac în veac, renăscută ca SFIXUL, exact peste tăciunii vechii Agiei Sofia construită de Împăratul Constantin și arse de barbari, ci pentru creștinii din întreaga lume!

24 iulie 2020, să reținem data în mintea noastră, ochii Sfintei Sofia, ai Maicii Domnului, ai lui Iisus Hristos și-ai tuturor Sfinților de pe icoane și fresce vor lăcrima... vor lăcrima cu lacrimi de sânge... nu atât pentru că Președintele turc a acaparat-o fraudulos, un MONUMENT DIN PATRIMONIUL MONDIAL, istoric și creștinesc, ce-aparținea lumii întregi, sub protecția UNESCO și-a transformat-o în moschee, ci pentru că noi toți, creștinii din întreaga lume, nu am știut s-o apărăm cum trebuia, nu am luat nicio poziție drastică, nu ne-am arătat nemulțumirea împotrivindune ca adevărați creștini ce vrem să părem a fi, pierzându-ne în propria noastră conștiință, atât cât ne-a mai rămas la fiecare!

Nu am meritat-o probabil, nu am fost îndeajuns creștini, vorbele bâlbâite de unii și de alții n-au fost îndeajuns! Să nu ne mai batem cu pumnii în piept, făcând caz de creștinătate, că mulți suntem doar scrișI pe buletine și-atât din păcate; nu-i o problemă strictă a Greciei, cum poate că au considerat mulți că e vorba și deci nu-i treaba noastră, nici nu înseamnă că dacă un monument se află între granițele unei țări, „proprietarul poate face ce vrea, după bunul plac”, ci un MONUMENT APARȚINE LUMII ÎNTREGI, ISTORIEI OMENIRII, de care numai mândri și protectori putem să fim, istoria scriindu-se cu sângele celor ce-au mustit pământul, deci trebuie respectată și apărată, indiferent în grădina cui se află și-n cazul de față, în grădina Domnului! Adică Greciei, căreia îi aparține Acopole, îi aparține cu-adevărat sau aparține ca MONUMENT ISTORIC ÎNTREGII OMENIRI? Probabil, mulți dintre noi (nu fac excepție!) nu mai purtăm flacăra sfântă în piept cu-adevărat, știm doar să cerem cu mâna miloagă, dar fără să dăm nimic în schimb, alungiți pe canapele, nici măcar atât cât am dat când oamenii din păcate s-au prăpădit în foc în FRANȚA și noi de pretutindeni, ca protest împotriva teroriștilor ne-am vopsit cu toții fețele în culorile Franței ieșind în stradă strigând „Je suis français!” și bine am făcut, că doar uniți trebuie să fim în fața dușmanilor! Numai că aici nu ne-am unit ieșind de exemplu la balcoane cu vreo lumânare aprinsă, creștini de pretutindeni, cântând IMNUL ORTODOXIEI! NU AM FĂCUT ABSOLUT NIMIC! Am lăsat în mâna cotropitorului de cele sfinte să-și facă viciile, crezând că este mai presus de toate, ca un copil prost-crescut ce azvârle cuburile, când jocul nu-i iese precum vrea, dar pedeapsa va veni, daaa, va veni, mai devreme sau mai târziu, toate se plătesc pe lumea asta! În ciuda nemulțumirilor și acuzațiilor multor state creștine și nu, a dezaprobării generale aproape, cu excepția câtorva, care se regăsesc în gestul acestuia (vezi Ungaria, eheee, ce altceva!), chiar și-ale celor de altă credință, chiar și-n propria-i țară, SULTANUL și-a murdărit mâinile și sufletul atingându-se de ce este mai sfânt: CREDINȚA! Agia Sofia a fost templul în care se rugau și oameni de alte naționalități și credințe, catolici și musulmani la sfinții noștri, era un MONUMENT AL FIECĂRUIA, singurul în care se puteau aduna și ruga în liniște cine vroia! ACUM ESTE ÎN MÂNA COTROPITORULUI ȘI DEVASTATORULUI, numai că acum va purta blestemul dat de Împăratul Constantin Paleologou în ultima sa liturghie, după care a dispărut pe-o ușă și azi ferecată, dându-și viața în luptă!

24 iulie 2020, ora 14 și 24 minute, în GRECIA toate bisericile au bătut clopotele a doliu, spre seară s-au ținut liturghii în toată țara! Această zi va rămâne adânc încrustată cu litere de foc în conștiințele grecilor de pretutindeni, și doar cu foc se pot șterge, mai devreme sau mai târziu, dar poate nu chiar atât de târziu.

Magda URSACHE

NE „DISTANŢĂM” DE ISTORIE?

În ciuda avertismentului lui Mircea Eliade, din „Vremea”, an 1935, denigrat pentru *felix culpa*, mai exact in-culpă, ne aflăm în plină criză a românismului: „a renunța la românism înseamnă, pentru noi, românii, a renunța la viață, a te refugia în moarte”. Semn rău: ne stânjenesc eroii. Vați întrebat de ce? Pentru că e greu să fii ca ei, să plătești cu viața pentru credința ta. Despre *Drumul crucii* lor nu se scrie destul. Aurel State a făcut 18 ani de Aiud în cârje, după ce s-a aruncat pe fereastra închisorii Uranus. *Tortura pe înțelesul tuturor* trebuia să fie -repetlectură obligatorie în școală și nu este. Dacă ne salvăm, ne vom salva prin Memorie, prin Istorie. Altfel, ajungem să citim în presă că Experimentul Pitești a fost *scorneală*, că Infernul închisorilor comuniste a fost pavat de intențiile bune ale lui Nicolschi, Pantiușa Bodnarenco, Teohari Georgescu (Burăh Tescovici?), Drăghici, care nu și-ar fi dorit altceva decât educare și reeducare, că trecutul martiric e „obsesie bolnavă” a unora. Consiliera președinților, Sandra Marilyn Andreea Budiș Pralong, ne cere să uităm; gata, ajunge cu „Dreptate, ochii plânși cer să te vadă”!

De ani de zile se duce o campanie contra istoriei naționale și a literaturii amprentate național. Aflu din presă că nu poate fi deschisă Casa Memorială „N. Iorga” din Botoșani pentru că lipsesc dezinfectanții. Dar nu avem „dezinfectant” Boia, pentru care etnoidentitatea e rău considerată și desconsiderată?

Se caută și se găsesc „înlocuitori” de steag, de limbă, de nume chiar: romince pentru românce. Numai minoritățile conlocuitoare sunt de neînlocuit. Cum le spune cineva: „în-locuitoare”. Nu putem marca pe 4 iunie Ziua Trianonului. Motiv: să nu ne bucurăm de tristețea maghiarilor, deși ei pot acoperi crucile eroilor români cu saci negri, de gunoi, într-un cimitir din România. Recunoașterea internațională (cu acordul a 23 de state) a întregirii țării, a dreptului românilor din Transilvania, îi deprimă. MAE a transmis verbal – zice presa – să se blocheze orice manifestare consacrată Zilei Trianonului, dând directive în acest sens reprezentanțelor diplomatice și ale ICR. Nici timbrul omagial n-a mai putut apărea, cu N. Titulescu, pe fondul Palatului Jules Hardouin Mansart, unde el și I. Cantacuzino au semnat Tratatul între Puterile Aliate și Ungaria. Omagiu pentru abilitatea diplomatică a marelui orator Titulescu? Preferăm să fim indiferenți sau amnezici, în timp ce maghiarii susțin foarte vocal că Trianonul a fost „infam”, „operă diabolică” a românilor; că sala Palatului a fost „sala de disecție” a Ungariei. Nu părea prea „disecată” când, în martie 1939, a invadat, cu sprijinul Germaniei și Italiei, Ucraina Subcarpatică sau când, în aprilie ‘41 a invadat și anexat Voivodina (triunghiul Tisa-Dunăre-Sava).

Vineri, după joi 4 iunie, președintele Iohannis a declarat că n-a înțeles: „Nu rezultă cu cla-ri-ta-te care este interesul so-ci-al vizat.” Spălați-vă pe mâini. Nu-i clar de ce om avea noi Ziua Tratatului de la Trianon. Ca să-l inflamăm pe Orban? Măi să fie! O fi încurcat Iohannis Orbanii? Pe Orban întâiul, cu capitala la Budapesta, cu ălălalt Orban, al doilea, cu capitala la București. Țară de certocrați, asta suntem. Se pun în circulație o droaie de scenarii, dacă nu false, aproximative. Cum că Ciolacu ar face înțelegere secretă pentru cedarea Transilvaniei. Oricum, inițiativa lui Titus Corlățean și Șerban Nicolae, ca 4 iunie să fie Ziua Tratatului de la Trianon, așa numita Lege Trianon, a căzut, nu s-a promulgat.

Tratatul e doar un „episod juridic”, România întregită au făcut-o românii, susține acad. Ioan-Aurel Pop, totdeauna consistent în argumentație, împotriva inconsistentului Boia, onorat de Orban cu „Ordinul de Merit al Ungariei”. Trianonul e legitimarea voinței poporului român și a jertfei lui. Niculae Gheran se întreabă de ce „reacționăm ca niște inculpați”. Ion Andreiță mi-a trimis un grupaj edificator din presa franceză, care deplânge actul centenar.

Violența minciunii despre trecutul eroic e maximă. Cazul Elisabeta Rizea? S-a spus cu nerușinare că a fost târfa partizanilor, o prostituată. Prințul Alecu Ghika? Un extremist. Mă mir că nu-i declarat „bandit”, cum îl apelau gardienii la Aiud. Au încercat să-l reeduce marxist-leninist. L-au pus într-o mașină, să-i arate „realizările” democrației populare. Întrebat ce anume l-a impresionat, prințul a răspuns: „Sălciile de pe Aiudel”. Punct. Spre dezamăgirea caraliilor: „Tot bandit ai rămas, prințule. Și câte nu ți-am arătat!”

Pentru libertatea Istoriei, ar trebui să nu existe teme tabu. Cei de dreapta (și drepți) sunt perpetuu demonizați, ca-n timpuri nu de onoare, ci de oroare. Oportuniști jalnici încearcă să corecteze trecutul cu argumente din perioada stalinistă. Pentru dogma rolleristă, războiul din Est, 1941, al reunirii Basarabiei și Bucovinei de Nord, era imperialist și rasist, chiar *criminal*.

Îmi doresc o istorie lipsită de invenții și incriminări, ca în problema Antonescu, de pildă, și asasinatul cvadruplu din 1 iunie 1946, de la Jilava. Iuliu Maniu

a deplâns slăbiciunea regelui, supunându-se răzbunătorilor comuniști. Procesul a fost înscenare josnică. „Huo, huo!”, striga sala de judecată când Maniu i-a strâns mâna Mareșalului. Strigăm și astăzi huo?

O notă datată 18 mai 1946, din jurnalul lui Mircea Vulcănescu: „nu numai că îl admir, dar îl și iubesc pentru simplitatea adâncă cu care și-a asumat rolul lui tragic de acoperitor al neamului într-un ceas rău”. Și poate că Vulcănescu se află și astăzi sub sentința criminal de război din cauza acestei opinii. Gheorghe Alexianu, în ciuda unei lungi lupte pentru reabilitare, dusă de fiul său, istoricul Șerban Alexianu, e sub aceeași sentință: criminal de război. Copilul, atunci elev, a auzit împușcătura care i-a doborât tatăl.

Doar Tudor Arghezi a protestat, în „Adevărul vremii” din 9 iunie 1946, în tableta *Moarte*: „Am de câteva zile, în grădină, un mormânt (...) Mormântul din grădină mă obsedează. Nu mă pot învăța cu acest mormânt și cu această moarte.”

Mareșalul Petain a fost grațiat; Antonescu nu. Preferăm mereu condamnarea la moarte?

Nu poate nimeni să spună că Raoul Șorban, declarat „Drept între popoare”, ar fi fost antisemit. Totuși, a depus mărturie pro Mareșal, care a plătit cu moartea partea de eroare. Sigur că nu trebuie să-i trecem cu vederea erorile. Dar să nu se uite că România era între seceră și ciocan, URSS și Reich. Avea de ales între condiția de satelit al Germaniei și cea de gubernie sovietică. În interviul cu Lamberto Sorrentini, din decembrie 1942, Mareșalul spunea: „Eu lupt cu Rusia care este un inamic mortal al țării mele”. Jaful Germaniei se poate suporta, nu și ieșirea la mare a rușilor”. Știa că „ursul rus dintotdeauna” și-a ascuns colții după o zdreanță roșie”, așadar, „supremul bine pentru România este zăgăzuirea rușilor”.

Armata a refuzat să-l ucidă. La 1 iunie 1946, a fost împușcat de gardieni „voluntari”, nu de militari. Era în civil, cu panglică tricoloră la rever: „Trageți încă o dată, băieți, trageți.” E ceea ce Mircea Vulcănescu numește „măreția în restriște”. „Nici o lacrimă”, i-a cerut Mariei lui. „Retrage-te într-o mănăstire”. Au „retras-o” în Bărăgan, timp de 9 ani, a făcut acolo 4 infarcturi, au adus-o de la Lătești, în 1950, la Spitalul Panduri, din București. A murit în 1964 la Colțea, fără lumânare, singură. Există mărturia lui Paul Goma despre demnitatea cu care Maria Antonescu a suportat vremile de restriște. Dacă o vreți, o auziți.

De ce insist pe acest subiect? Pentru că, după Roosvelt, „în politică nimic nu-i întâmplător”. Data de 23 august poartă ghinion românilor: 23 august, 1939, pactul Ribbentrop-Molotov și iarăși 23 august, 1944, când s-a împlinit previziunea lui Antonescu din 6 februarie 1943: „Să nu uite nimeni că în cazul unei înfrângeri vom suferi nu numai dezonoarea, dar ne vom pierde și viața. Rușii învingători ne-ar aduce bolșevismul în țară, ar nimici pătura conducătoare”. Și câte altele: deportări în masă, slavizare, sovromuri jefuitoare... Mai departe: dacă nu înfrângem comunismul și pe ruși „nu putem să asigurăm nici viața copiilor noștri, nici existența țării noastre.”

Roosvelt a fost speranța lui Iuliu Maniu, dar Roosvelt i-a deschis lui Stalin calea spre Europa. Au fost exterminați și cei care l-au susținut pe Antonescu, și cei care l-au trădat. Mereu trădarea e recompensată, dar vine (mai greu, dar vine) plata și răsplata Istoriei.

Nu sunt istoric, îmi pot permite să mă las tentată de jocul cu *dacă*, nu mă pot opri să văd contrafactual: dacă Mareșalul era lăsat să încheie armistițiul, nu să fie băgat în seiful lui Carol II, poate că în noaptea aceea n-ar fi fost începutul sfârșitului. N-am fi fost condamnați la Ialta, la Conferință, prin acordul (secret?) SUA-Anglia-URSS. Acest acord ne-a costat 45 de ani de comunism. Dar cine ne-a susținut la Trianon? Franța și Italia. După SUA și Anglia, Arad, Timișoara, Oradea reveneau ungurilor. Și Dobrogea!

Au fost exterminați și cei care l-au susținut pe Antonescu, și cei care l-au trădat. Primul a căzut generalul Sănătescu, cel care i-a „preparat” arestarea, împreună cu Dămăceanu și cu Emil Bodnăraș. Iar Petre Groza a câștigat atunci, nu în 6 martie ’45, fotoliul de prim-ministru (al conspirației). Uitase că Antonescu l-a pus în libertate, când fusese arestat. Prin banca lui de la Deva au trecut bani moscoviți pentru spioni și ilegaliști. O spune N. Gheran, care știe ce spune. Grigore Niculescu Buzești a afirmat că *dacă* generalul Sănătescu ar fi înțeles la ce va duce schimbarea de alianță, n-ar fi organizat lovitura de stat. Când Mihai a intrat în grevă pentru că Groza, instalat în 6 martie ‘45, n-a vrut să demisioneze la cerere regală, abdicarea impusă de pumnul lui Vîșinski era ca și înfăptuită. Cu 18 zile înainte de a abdica, copilul-rege a decorato pe Pauker cu înaltul ordin Coroana României în rang de Mare Cruce.

În istoria construită pe „cotitura” de la 23 august, războiul antisovietic a fost declarat de Roller „tâlhăresc”. În fapt, a fost „războiul dreptății”, „pentru Cruce și Lege, pentru Patrie și Onoare, pentru Pământuri și pentru Dreptate”, cum spunea, de ziua Eroilor, în 14 mai 1942, mortul fără mormânt..

Și pentru că se mai merge pe model Roller, sunt „recuperați” oamenii (dacă le pot spune așa) Hanei Pauker, exportatoarea de stalinism: Vasile Luca, ministrul de Finanțe cu 6 clase, Leonte Răutu (se vorbește despre „capabilitatea” lui Leonte, secretar de redacție la gazeta „Pământ sovietic” din Bălți, între ’40-’41), Petre Borilă, luptător în Spania (comisar sovietic), Valter Roman... Croitoreasa din Codăiești Vaslui a murit de cancer în 1960, dar a fost *reabilitată* de Ceaușescu în ’68. La reabilitări suntem neîntrecuți. Lucien Goldmann (din Botoșani) a numit-o „Passionaria Balcanilor”. Despre vitejia lui Valter Roman, purtător de Medalie de Aur „Secera și Ciocanul”, directorul Editurii Politice între ’64 și ’83, când a murit,

auzim mereu de la fiu, noră, nepoată ce model le-a fost. Chiar şi de 1 Decembrie, la televizor. Am citit că ideea Regiunii Autonome Maghiare (1952-1968) a fost a lui, a „internaționalistului” Valter Roman, încă de atunci foarte... corect politic.

Dar ce nu se deformează impresionist pe canalele televizuale? Este lăudat, în anul Centenarului, Carol II, pierzătorul de țară, declarat mare culturalizator, un brâncovean al culturii. Beţivul Celentano, din *Las Fierbinți*, un serial de un umor grobian, care nu se mai sfârşeşte, practică răzbit luarea în râs a Centenarului: vrea să i se spună Centenaro.

Are dreptate Dan Culcer, în legătură cu declarația preș. Băsescu despre Antonescu. Culcer nu ştie dacă a fost prostie, abilitate, căutare de capital electoral, indicații americane. Sau toate împreună. Aceleaşi dubii poți avea în legătură cu declarația lui Iohannis privind Transilvania. Opinanți sunt şi pro, şi contra, dar mai tare se aud agenții dezinformării. denigratorii Unirii, ai spațiului național. „Dualiştii” români cer să nu serbăm Trianonul ca să nu-i lezăm pe maghiari. Nu le place sărbătorirea granițelor? E treaba lor, spun toleranții care receptează fără reacție provocările antiromâneşti. În care timp, rudele reale ori imaginare ale foştilor „optanți”, care s-au stabilit în Ungaria după 1918 (350000 de persoane), îşi cer înapoi proprietățile, plătite deja de România cu asupra de măsură. Istoricul Vasile Lechințan, specialist în instituții şi edificii istorice din Transilvania, a tot tras semnale de alarmă privind reîmproprietărirea unor falşi proprietari în Transilvania. S-au retrocedat imobile şi păduri unor inşi care n-au fost vreodată proprietari. Ba chiar un sat întreg. S-au aplicat Legile Dietei mai rău ca pe vremea iobăgiei. Din clădiri publice au fost scoşi români care au contribuit la ridicarea lor. Ca Liceul Piariştilor, al cărui nume e legat de Inochentie Micu Klein, de Gh. Şincai, de Petru Maior. Liceul a fost ridicat din Fondul de Studii înființat de Maria Tereza, fundație publică susținută financiar de români, dar administrată de stat. După instaurarea Dualismului austro-ungar (1867), fondurile au fost deturnate spre Statusul romano-catolic maghiar. Şi nu-i deloc singurul exemplu.

Clopotele Transilvaniei bat. Dar pentru cine bat clopotele denigratorii Centenarului, ai Trianonului?

Odată cu toate astea, memoria colectivă se distruge încet şi sigur. Ne „distanțăm” de Istorie, iar risipitorii de țară se distanțează de toate, în afară de interesul personal. *La mémoire contre l'histoire*, titlul lui François Bédarida, ar trebui să ne pună pe gânduri.

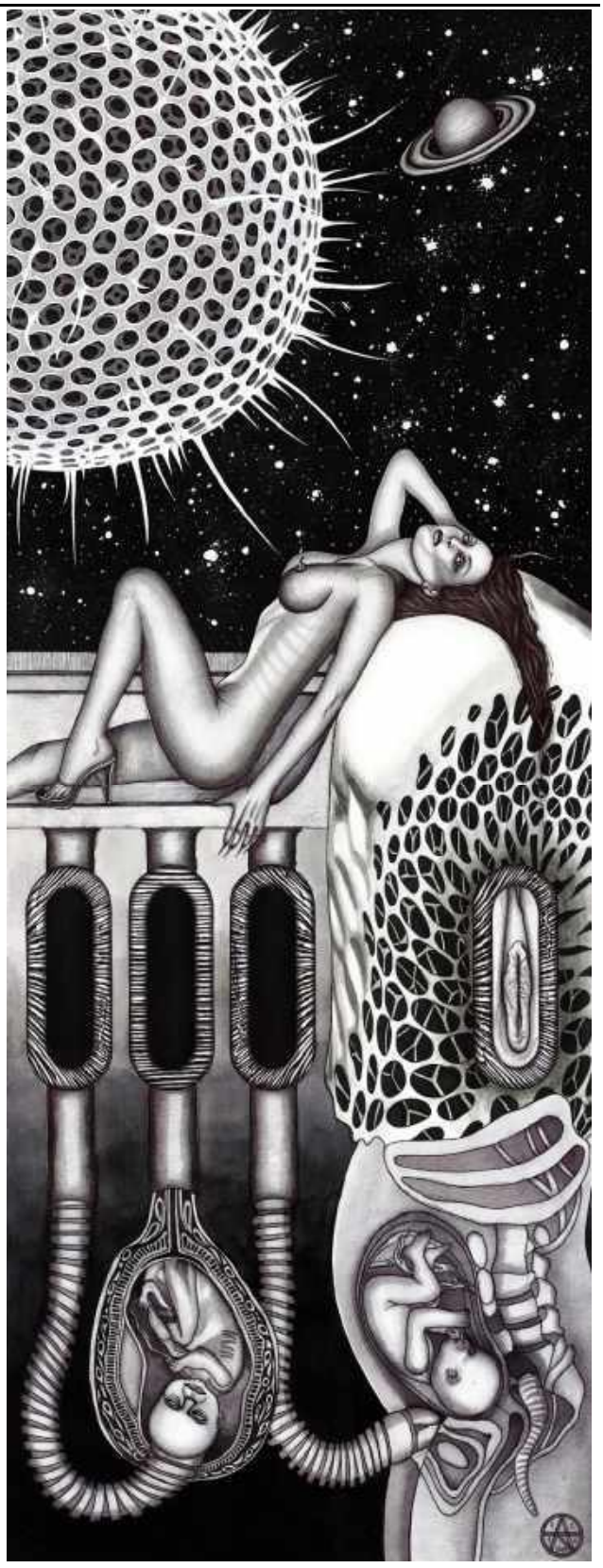

FEMELANCHOLY I - Germinare, 34x89 cm, grafică pe hârtie [2019]

EMINESCU
în limba lui Baudelaire

Traduction en français par Constantin FROSIN
(Officier des Arts et des Lettres, 2009, Officier des Palmes Académiques, 2004, Prix Européen HORACE de la Traduction, 2018)

AFARĂ-I TOAMNĂ

Afară-i toamnă, frunză-mprăștiată,
Iar vântul zvârle-n geamuri grele picuri;
Și tu citești scrisori din roase plicuri
Și într-un ceas gândești la viața toată.

Pierzându-ți timpul tău cu dulci nimicuri,
N-ai vrea ca nime-n ușa ta să bată;
Dar și mai bine-i, când afară-i zloată,
Să stai visând la foc, de somn să picuri.

Și eu astfel mă uit din jeț pe gânduri,
Visez la basmul vechi al zânei Dochii;
În juru-mi, ceața crește rânduri-rânduri;

Deodat-aud foșnirea unei rochii,
Un moale pas, abia atins de scânduri...
Iar mâni subțiri și reci mi-acopăr ochii.

C'EST L'AUTOMNE, DEHORS

C'est l'automne, dehors: feuilles voltigent, répandues,
Le vent projette de lourdes gouttes dans les fenêtres.
Tu ouvres d'anciennes enveloppes, en lis les lettres;
Peu après, tu penses à ta vie révolue.

Tu préfères perdre ton temps à d'agréables petits riens
Que d'entendre les autres frapper à ta simple porte,
Mais il vaut mieux, quand la giboulée l'emporte,
Rester au coin du feu et piquer un chien.

Et je reste assis, perdu dans mes pensées
En rêvant au conte d'une vieille fée morfondue.
Autour de moi, le brouillard croît par paliers.

Soudain, j'entends le bruit d'une robe dévolue,
Un pas timide, frôlant à peine le plancher…
Ensuite, de frêles mains glacées me couvrent la vue.

CÂND ÎNSUȘI GLASUL

Când însuși glasul gândurilor tace,
Mă-ngână cântul unei dulci evlavii
Atunci te chem: chemarea-mi asculta-vei?
Din neguri reci plutind te vei desface?
Puterea nopții blând însenina-vei
Cu ochii mari și purtători de pace?
Răsai din umbra vremilor încoace,
Ca să te văd venind ca-n vis, așa vii!

Cobori încet... aproape, mai aproape,
Te pleacă iar zâmbind peste-a mea față,
A ta iubire c-un suspin arat-o,

Cu geana ta tu m-atinge pe pleoape,
Să simt fiorii strângerii în brață,
Pe veci pierduto, vecinic adorato!

QUAND LA VOIX ELLE-MÊME

Quand la voix des réflexions elle-même se tait
Il me reste le chant d'une exquise dévotion…
Je t'appelle: suivras-tu mon invocation?
D'obscurs brouillards, pourras-tu te dépêtrer?

Au fort des nuits, peux-tu remettre du serein
Puisé à tes grands yeux, transporteurs de paix?
Te lève et franchis toute l'ombre des temps passés:
Je veux te voir venir – comme en rêve me viens.

Descends donc, tout doux… plus près, mets pied en terre,
Te penche souriante, sur mon visage – quelle chamade,
Montre-moi ton amour, cœur prêt à soupirer.

Approche tes cilles, ensuite caresse mes paupières:
J'aimerais frémir, donne-moi donc l'accolade –
A jamais perdue, pour toujours adorée!

SUNT ANI LA MIJLOC

Sunt ani la mijloc și-ncă mulți vor trece
Din ceasul sfânt în care ne-ntâlnirăm,
Dar tot mereu gândesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari și mână rece.

O, vină iar! Cuvinte dulci inspiră-mi,
Privirea ta asupra mea se plece,
Sub raza ei mă lasă a petrece
Și cânturi nouă smulge tu din lira-mi.

Tu nici nu știi a ta apropiere
Cum inima-mi de-adânc o liniștește,
Ca răsărirea stelei în tăcere;

Iar când te văd zâmbind copilărește,
Se stinge-atunci o viață de durere,
Privirea-mi arde, sufletul îmi crește.

VOILÀ BIEN LONGTEMPS

Il y a maint an et d'autres suivent leur chemin,
Depuis l'heure sacrée où nous nous rencontrâmes.
Je me souviens sans cesse comme nous nous aimâmes
–
Merveille aux grands yeux, aux bras marmoréens.

Oh, reviens-moi, et de belles paroles m'inspire,
Laisse ton regard revenir de mon côté
Et, sous son rayon, laisse-moi me divertir
Et d'autres chansons tu arracheras à ma lyre.

Tu n'imagines pas combien la survenance
De tout ton cœur le mien rassure et apaise,
Tout comme le lever de l'étoile en silence;

Lorsque je te vois sourire en enfant niaise,
S'évanouit d'un coup toute une vie de souffrance,
Les yeux me brûlent, mon âme grandit et me pèse.

AZI OCEANU-NTĂRÂTAT

Azi oceanu-ntărâtat turbatu-i:
Răcnind, înalță brațele-i de spume,
Le spânzură de nori să spargă lume
Până furtuna-l reîmpinge-n patu-i.

Ca un copil ce nici al spaimei nume
N-a cunoscut vreodată, încredințatu-i
Că bolta cea albastră e palatu-i:
Cu-asalt s-o ia el vrea – ca pe-o cetate.

Rănit de fulgere, el se-nconvoaie
Și c-o poveste îl adoarme-o boare
Și-n vis – un cer în fundu-i se îndoaie.

Tot ce-a dorit în visul lui, el are:
Tărie, stele, luna cea bălaie…
Dormind murmură – murmurând tresare.

FORT AGACÉ L'OCÉAN, AUJOURD'HUI

Fort agace, l'océan s'est maintenant aigri :
Agite des bras d'écume, en hurlant, immonde,
Il en ceint les nuages, pour anéantir le monde –
Mais la tempête le renvoie dans son propre lit.

Tel l'enfant qui ignore le nom des frayeurs
Car il fut à l'abri, il est persuadé
Que la bleue voûte céleste est son propre palais:
Il monte à l'assaut de cette cité-demeure.

Blessé par les foudres, il doit plier l'échine
Le zéphyr l'endort d'une histoire débonnaire
Et, dans ses rêves, le ciel dans ses flots s'incline.

Tout ce dont il rêve, il en propriétaire :
Hauteurs du ciel, étoiles, une lune bien blondine…
Il murmure en dormant, et glisse sur son erre.

PE GÂNDURI ZIUA

Pe gânduri ziua, noaptea în veghere,
Astfel viata-mi tot în chinuri trece –
Va vrea natura oare să se plece
La ruga mea – să-mi deie ce i-oi cere?

Nimic nu-i cer decât mormântul rece,
Repaos lung la lunga mea durere –
Decât să port iubirea-mi în tăcere,
Mai bine ochiu-mi moartea să mi-l sece.

Căci lumea e locașul pătimirii,
Un chin e valu-i, iară gândul spuma,
Dureri ascunse, farmecele firii.

O dată te-am văzut – o clipă numa –
Și am simțit amarul omenirii…
Ce-am folosit că-l știu eu acuma?

MÉDITATIF DE JOUR

Méditatif de jour, occupé de nuit,
De la sorte, ma vie traverse nombre de tourments;
La nature accordera-t-elle du sentiment
A ma prière, en m'offrant ce que j'ai requis?

Je ne lui demande rien de plus qu'une tombe froide
Un repos durable pour ma trop longue souffrance!
Plutôt que d'avoir cet amour en silence,
La mort ferait mieux de laisser mon œil roide,

Car ce monde est le foyer de nos passions:
Quelle peine des flots, quelle écume son entendement,
Secrètes douleurs les charmes de la complexion.

Une seule fois vous ai-je vue, une fois seulement,
J'éprouvai l'amour des civilisations…
A quoi ça sert que je le sache maintenant?

Extraits du recueil: **MIHAI EMINESCU, *Sonnets***,
Editions Eminescu, Bucarest, 2001

EMINESCU
în limba lui Goethe

de Christian W. SCHENK

MELANCOLIE

Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă
Prin care trece albă regina nopții moartă.
O, dormi, o, dormi în pace printre făclii o mie
Și în mormânt albastru și-n pânze argintie,
În mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc,
Tu adorat și dulce al nopților monarc!

Bogată în întinderi stă lumea-n promoroacă,
Ce sate și câmpie c-un luciu văl îmbracă;
Văzduhul scânteiază și ca unse cu var
Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar.

Doar țintirimul singur cu strâmbe cruci veghează,
O cucuvaie sură pe una se așează,
Clopotnița trosnește, în stâlpi izbește toaca,
Și străveziul demon prin aer când să treacă,
Atinge-ncet arama cu zimții-aripei sale
De-auzi din ea un vaier, un aiurit de jale.

Biserica-n ruină
Stă cuvioasă, tristă, pustie și bătrână,
Și prin ferestre sparte, prin uși țiuie vântul -
Se pare că vrăjește și că-i auzi cuvântul -
Năuntrul ei pe stâlpii-i, pereți, iconostas,
Abia conture triste și umbre au mai rămas;
Drept preot toarce-un greier un gând fin și obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.
.....
Credința zugrăvește icoanele-n biserici -
Și-n sufletu-mi pusese poveștile-i feerici,
Dar de-ale vieții valuri și de al furtunii pas
Abia conture triste și umbre-au mai rămas.
În van mai caut lumea în obositu-mi creier,
Căci răgușit, tomnatec, vrăjește trist un greier;
Pe inima-mi pustie zadarnic mâna-mi țiu,
Ea bate ca și cariul încet într-un sicriu.

Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și cum n-aș fi fost.
Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi țin la el urechea - și râd de câte-ascult
Ca de dureri străine?... Parc-am murit de mult.

MELANCHOLIE

Es schien mir zwischen Wolken ein Tor sich hell zu weiten
Und bleich die tote Königin der Nacht hinabzugleiten.
Oh schlaf, oh schlaf in Frieden nur, du Königin der Nächte.
Dass um den Schlaf der Himmel dir Kerzenkränze flechte,
Mit tausend stolzen Bogen dein Mausoleum brücke
Und dir im blauen Grabe dein Silberlaken schmücke!

Der Reif, der blanke Schleier auf Dorf und Felder breitet,
Hat prächtig reich die Räume der ganzen Welt geweitet.
Es funkelt in den Lüften, wie frisch geweißelt glänzen
Die Häuser als Ruinen in Ebnen ohne Grenzen.

Der Kirchhof wacht allein noch mit alten krummen Kreuzchen,
Auf eines ließ sich nieder und hockt ein graues Käuzchen.
Im Kirchturm knackt's, das Schlagholz klappt hin und her im Zuge;
Ein unsichtbarer Dämon, sich stoßend auf dem Fluge,
Streift leise an die Glocken mit leichten Flügelenden,
Weltirre Trauerklage tönt aus den alten Wänden.

Ehrwürdig im Verfalle
Steht öde, alt und traurig die Kirche da; durch alle
Zerbrochnen Türen, Fenster und Ritzen heult der Wind -
Als ob er wüsten Zauber im heil'gen Raum beginnt -
Im Innern sind von Säulen und Altarwand und Mauern
Konturen kaum und Schatten geblieben voller Trauern;
Als Priester spinnt ihr dunkles, einförm'ges Lied die Grille,
Der Holzwurm klopft als Küster durch morscher Steine Stille.
. . . . . .

In Kirchen malt der Glaube uns frommen Bilderplunder -
Ins Herz hineingedichtet ward mir so manches Wunder,
doch ließ des Lebens Sturmflut, des Tages launisch Glück
Konturen kaum und Schatten voll und Trauer drin zurück.
Im müden Hirne suche ich nach meiner Welt vergebens,
Denn eine Grille zirpt darin herbstheiser, satt des Lebens.
Am leeren Herzen tastet umsonst die Hand und zagt,
Es pocht noch wie der Holzwurm, der leis' im Sarge nagt.

Und denk' ich an mein Leben, dann murmelt in der Runde
Eintön'ges Nacherzählen, als käm's aus fremdem Munde,
Als wär's mein Leben nicht mehr, als wär' ich nie gewesen.
Wer sind die dunkeln Leute, die Märchen um mich lesen?
Ich lausche und muss lachen der fremden Herzensnot,
Der fremden Lebensschmerzen - ich selbst, ich bin längst tot.

CRĂIASA DIN POVEȘTI

Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie;

S-adun flori în șezătoare
De painjen tort să rumpă,
Și anină-n haina nopții
Boabe mari de piatră scumpă.

Lângă lac, pe care norii
Au urzit o umbră fină,
Ruptă de mișcări de valuri
Ca de bulgări de lumină,

Dându-și trestia-ntr-o parte,
Stă copila lin plecată,
Trandafiri aruncă roșii
Peste unda fermecată.

Ca să vad-un chip, se uită
Cum aleargă apa-n cercuri,
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfintei Miercuri:

Ca să iasă chipu-n față,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiți sunt trandafirii
De-un cuvânt al sfintei Vineri.

Ea se uită... Părul-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună.

MÄRCHENKÖNIGIN

Silbern steht der Mond am Himmel,
Läßt die weißen Nebel gleiten,
Zieht sie aus den Wasserfluten,
Sucht sie übers Feld zu breiten;

Blumen wollen Kränzchen halten,
Spinneweben zu zerreißen
Und mit großen Edelsteinen
Am Gewand der Nacht zu gleißen.

Flockiges Geschatte ließen
Übern See die Wolken sinken,
Draus im Spiel bewegter Wellen
Bündel Lichtes aufwärts blinken,

Und das Schilf beiseite biegend,
Neigt ein Mädchen sich zum Spiegel,
Rote Rosen läßt sie fallen
Lösen die des Zaubers Siegel.

Lang ist's her, da hat Frau Mittwoch
Übern See den Bann gesprochen,
Will kein Bild der Flut entsteigen
Wo die Wasser kreisend kochen;

Lang ist's her, da hat Frau Freitag,
In den See den Bann geschrieben,
Junge Rosen wirft das Mädchen,
Dass sich sehen, die sich lieben.

Was erblickt sie... Mondumleuchtet
Ein Gewirre blonder Härchen,
Ihre blauen Augen träumen
Tausend schöne alte Märchen.

Mihai EMINESCU
în limba lui Shakespeare

English version by Gabriela PACHIA

Pe lângă plopii fără soț

Pe lângă plopii fără soț
Adesea am trecut ;
Mă cunoșteau vecinii toți –
Tu nu m-ai cunoscut.

La geamul tău ce strălucea
Privii atât de des ;
O lume toată-nțelegea –
Tu nu m-ai înțeles.

De câte ori am așteptat
O șoaptă de răspuns !
O zi din viață să-mi fi dat,
O zi mi-era de-ajuns ;

O oră să fi fost amici,
Să ne iubim cu dor,
S-ascult de glasul gurii mici
O oră, și să mor.

Dându-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins,
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins ;

Ai fi trăit în veci de veci
Și rânduri de vieți,
Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț,

Un chip de-a pururi adorat
Cum nu mai au perechi
Acele zâne ce străbat
Din timpurile vechi.

Căci te iubeam cu ochi păgâni
Și plini de suferinți,
Ce mi-i lăsară din bătrâni
Părinții din părinți.

Azi nici măcar îmi pare rău
Că trec cu mult mai rar.
Că cu tristețe capul tău
Se-ntoarce în zadar,
Căci azi le semeni tuturor
La umblet și la port,
Și te privesc nepăsător
C-un rece ochi de mort.

Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfânt,
Și noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pământ.

„***Familia***“, 28 august / 9 septembrie 1883
Poesii, 1883
„***Convorbiri literare***“, Anul XVII, 1 aprilie 1883 – 1 martie 1884, p. 418

Along the Mateless Poplar Line

Along the mateless poplar line
Most often have I walked ;
Though all your neighbours knew my sign –
You knew not how I sobbed.

Many a time your lit window
My profound pain relieved ;
The whole wide world would foreshadow –
You knew not how I grieved.

Many times I vainly waited
Your whisper of reply !
I'd have cherished unabaited
A day with you, then die ;

I wished one hour of tenderness,
Devoured by love's delight,
Your small mouth soughing sweet caress
One hour, then come what might !

Had I wittingly been bestowed
A ray from your pure eyes,
It would have lit a star and glowed
To stand the coming times ;

You'd have lived sempiternally
Numberless strands of lives,
Your cold arms majestically
Rising from marble strives,

The peerless beauty I adored
As none sprung to the fore,
Like pagan fairies softly loomed
In distant days of yore.

My love possessed desirous eyes,
Brimming with sweet torment,
Dawning from my forefathers' skies
And their heartfelt lament.

No wonder now I give no thought
To your mateless poplar lane.
Your saddened searching eyes I care not,
Your treasured fairness is vain,

For now you match the fairish kind
In bearing and in guise,
While my impervious idle mind
Gives you but glacial eyes.

You should have hailed th' enthralling charm,
Love's sweet and sacred fire,
Lighting candles from the night's psalm
To heavenly love empire.

"***The Family***", August 28 / September 9, 1883
Poems 1883
"***The Literary Conversations***", Anul XVII, 1 April 1883 – 1 March 1884, p. 418

Din valurile vremii...

Din valurile vremii, iubita mea, răsai
Cu brațele de marmur, cu părul lung, bălai –
Și fața strălucește ca fața albei ceri
Slăbită e de umbra duioaselor dureri !
Cu zâmbetul tău dulce tu mângâi ochii mei,
Femeie între stele și stea între femei
Și întorcându-ți fața spre umărul tău stâng,
În ochii fericirii mă uit pierdut și plâng.

Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic la pieptu-mi, iubite înger scump,
Și fața mea în lacrimi pe fața ta s-o plec,
Cu sărutări aprinse suflarea să ți-o-nec
Și mâna friguroasă s-o încălzesc la sân,
Aproape – mai aproape, pe inima-mi s-o țin.

Dar vai, un chip aievea nu ești astfel de treci
Și umbra ta se pierde în negurile reci,
De mă găsesc iar singur cu brațele în jos
În trista amintire a visului frumos !
Zadarnic după umbra ta dulce le întind :
Din valurile vremii nu pot să te cuprind.

Poesii, 21 decembrie 1883
„***Convorbiri literare***", Anul XVII, 1 aprilie 1883 – 1 martie 1884, p. 417

From Waves of Time...

From waves of time, beloved, there you unlash and rise,
With marble arms, long fair tresses to my amazed eyes –
Your waxen pellucid face, nearly as pale as death,
Is enfeebled by the shades of tender love's impress !
Most precious solace will my eyes in your sweet smile find,
O queen amidst stars, the brightest amidst woman-kind,
When over your left shoulder you turn your dazzling face,
I lose myself in wells of bliss, in weeping's embrace.

How can I unfetter you from the boundless darkness,
Dearly beloved angel, raise you to my chest's firmness,
Bend gently, my face in tears over your cherished face,
Flood your breath with passionate kisses and ardent grace,
Heedfully warm your chilly hand on my burning breast,
Closer – ever closer to my heart, keep it appressed.

But alas, your shape is not alive in truth, you wane
And your shadow vanishes on the cold misty lane,
Here I find myself alone, arms helplessly hanging,
Yearning in sad remembrance of the foregone dreaming !
In vain do my stretched arms for your loving shadow crave :
I can't embrace you, enraptured by time's rolling waves.

Poems, 21 December 1883
"***The Literary Conversations***", Anul XVII, 1 April 1883 – 1 March 1884, p. 417

Iulian CHIVU

DESPRE CONȘTIINȚA LUCRULUI DEFINITIV
Eminescu și Teleormanul

După un Noica în biobibliografia lui Stan V. Cristea și după un Marin Preda prin aceeași laborioasă perspectivă, iată, acum, la 170 de ani de la nașterea poetului nostru național și la 131 de ani de la nemurirea lui prin operă și conștiința românească a valorilor, un *Eminescu și Teleormanul. Un caz pentru istoria literară*, la 20 de ani după prima ediție, în formă definitivă deci, cea de a patra ediție (I, 2000; II, 2004; III, 2014), tipărită la Ed. Aius, Craiova, 2020 în condiții grafice deosebite – un volum consistent; 620 p. și 32 p. de iconografie. Autorul este un cunoscut istoric literar căruia i se datorează și alte lucrări de mare angajament ce se constituie în utile și avizate instrumente de lucru pentru cercetătorii zonei (*Județul Teleorman. Dicționar biobibliografic. Cultură, artă, știință* – 1996; *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor teleormăneni* – 2005; *O revistă din Sud: „Meandre" 1998-2010. Bibliografie* – 2018 etc.).

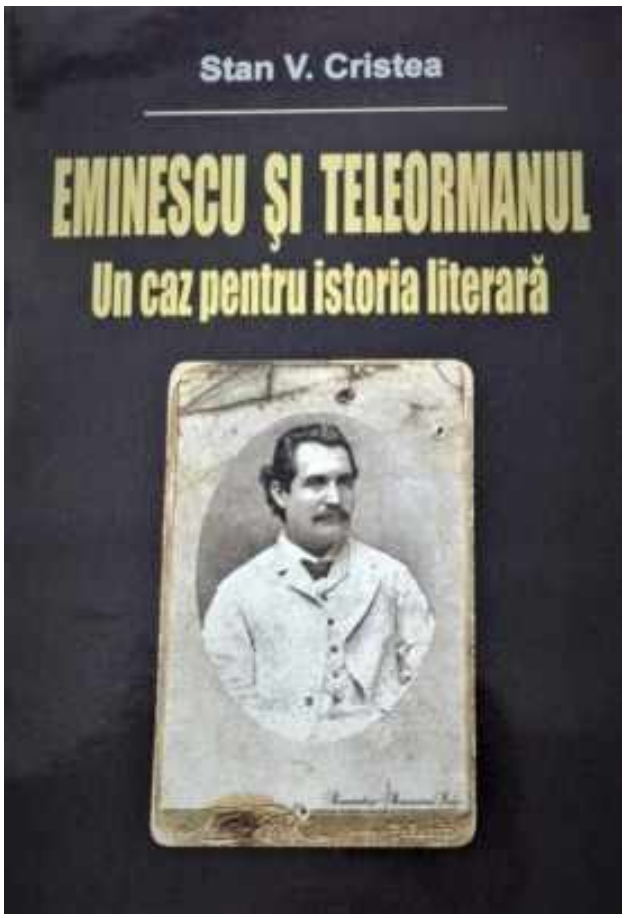

Dacă primele trei ediții ale recentei sale apariții se intitulau simplu *Eminescu și Teleormanul*, această ultimă ediție își adaugă nu întâmplător un subtitlu: *Un caz pentru istoria literară*. Și ea nu anulează și nu corectează nimic din primele ediții, numai că, de data aceasta, lucrarea primește consistența și greutatea acelor accente care dau o și mai mare deschidere biobliografiei spre istoria literară.

În general, despre astfel de lucrări biobibliografice (și eninescologia cunoaște în ultimii ani multe contribuții de acest gen) nu se pot face, dincolo de travaliul salutar al cercetătorilor, decât aprecieri relative, pornind de la aspecte biografice îndeobște cunoscute, în timp ce dimensiunea reală a faptelor o au doar cercetătorii care, odată cu revelația unor noi date și documente, cunosc adevăratele lor profunzimi și semnificații. Stan V. Cristea este, așadar, cel puțin pentru acest spațiu cultural românesc, cea mai autorizată voce în eminescologie.

Înainte de a scrie, am ezitat între o observare comparativă a celor patru ediții și prezentarea acesteia din urmă cu convingerea că suntem deja în fața unei ediții definitive; autorul îmi mărturisea că nu crede să fi scăpat ceva care să conducă la reluarea căutărilor – oricum, dacă toate celelalte lucrări similare sunt la fel de documentate, avem deja filmul complet al vieții poetului și al operei sale. Am optat însă pentru o observare atentă a acestei ultime contribuții socotind că dimensiunea eminescologică este mai relevantă în plan istorico-literar decât o privire asupra dinamicii cercetărilor autorului, nici ele de neglijat.

Cum se vede, cartea vine către cititor, ca și edițiile precedente, tot cu un prilej aniversar și încununează cu satisfacție eforturile documentare ale autorului derulate de-a lungul a treizeci de ani, grație cărora sunt relevate aici dimensiunile la care Eminescu a fost și este receptat în acest ținut despre ai cărui oameni a scris și cu care a avut, în scurta sa viață, contacte memorabile.

Primul său contact cu Teleormanul se petrecea încă de timpuriu, în 1864, cu ocazia reprezentațiilor trupei Fany Tardini cu vodevilul *Radu Calomfirescu*, boier teleormănean din vremea lui Mihai Viteazul, remarcat în luptele cu tătarii. La numai doi ani, în 1866, Eminescu trecea prima oară prin Teleorman, ca mai apoi să revină cel puțin încă de două ori, în 1867 și 1868, în vremea însoțirii trupelor de teatru în turneele

acestora. Însă cele mai temeinice legături ale poetului cu acest ținut se realizau prin intermediul unor nume cu rezonanțe istorice, al unor oameni de aici cu care Eminescu va avea tangențe directe mai ales ca gazetar: Radu Grămăticul, Alexandru Depărățeanu, Grigore Păucescu, George Manu, Anghel Demetriescu, Dimitrie și Alexandru Petrescu, Nae Bassarabescu, Ștefan Bellu, George Vernescu, Constantin Boerescu, George Cantili etc. La rândul său, prin preocupări gazetărești, Eminescu valorifică numeroase date statistice, consemnate oficial la 1840, unele dintre acestea dând relații și astăzi utile despre economia acestui județ. Și tot de aici, am mai adăuga, poetul reține pentru culegerea lui de folclor trei piese, e drept, puțin reprezentative pentru tezaurul culturii imateriale din Teleorman.

Un capitol consistent însă în economia cărții îl ocupă, firește, exegeții și prețuitorii în fapte culturale ai poetului, orânduiți de Stan V. Cristea în *biografi din Teleorman ai poetului* (Dimitrie Teleor, Gala Galaction, George Burdun), *poetul – personaj al unor piese de teatru* (Nicolae Caragialli-Costache, Constantin Calmuschi, Ștefan Vasilescu), *traducători ai lui Eminescu din Teleorman* (I. Ol. Ștefanovici, Dimitrie Cuclin, Traian Lăzărescu, Constantin Dominte), *editori din Teleorman ai operei lui Eminescu* (Grigore Păucescu, George Gană, Elena Liliana Popescu), *exegeți din Teleorman ai operei poetului* (Anghel Demetriescu, N.I. Apostolescu, Cezar Papacostea, Constantin Noica, Ion Mihăescu, Marin Preda, Paula Diaconescu, Iordan Datcu etc.). Acesta este de fapt capitolul cel mai consistent în date privind contribuțiile teleormănene de interes major pentru biobibliografia Eminescu – 103 p (194-297), alături de bogatele sale notele bibliografice (p.359 – p.535). Nu mai puțin interesante sunt și capitolele despre teleormănenii din București în relațiile lor cu poetul, apoi datele despre prezența Teleormanului în opera poetică a lui Eminescu (*Teleormanul și „Scrisoarea III”* – p.83; *Teleormanul și poezia „Doina”* – p.87).

Desigur, nu sunt lipsite de importanță nici consemnările autorului care merg până la gesturile majore de prețuire a lui Eminescu în Teleorman, după care Stan V. Cristea simte nevoia să sintetizeze aceste adnotări într-un subcapitol, *Ce înscrie Teleormanul în patrimoniul Eminescu*? (p.354-359), în care autorul argumentează rațiunile demersului său în raport cu un material informațional extrem de bogat și care obligă la ordonări criteriale stricte în contextul exigențelor unei astfel de lucrări: „O analiză atentă a relației *Eminescu – Teleormanul*, desfășurată în timp (în timpul istoric și în timpul uman) și în spațiu (spațiul geografic și spațiul spiritual), decelează etapele acesteia, și anume: – din *perspectiva interacțiunilor dintre omul Eminescu și județul Teleorman și oamenii săi* (...); – din *perspectiva receptării personalității și operei lui Eminescu de către teleormăneni* (...)” – p.357. Și tot aici, Stan V. Cristea își argumentează subtitlul pe care îl adaugă acestei noi ediții: *Un caz pentru istoria literară*, fiindcă altfel toate aceste contribuții sunt de interes pentru istoria literară, cu atât mai mult în cazul poetului nostru național, *omul deplin al culturii românești* și *uomo universale*, cum aprecia C. Noica. Și el socotește, pe bună dreptate, că suntem în fața unui astfel de „caz”, având în vedere, așa cum s-a văzut, *planul existenței fizice*, *planul creației literare*, *planul publicisticii* și *planul receptării eminesciene*. Nu pot trece nesemnalate nici criteriile bibliografice și nici ordonarea referințelor în șapte paliere: *Opera lui Mihai Eminescu, Corespondența lui Eminescu, Bibliografii referitoare la viața și opera lui Eminescu, Antologii literare privindu-l pe Eminescu, Lucrări referitoare la viața și opera lui Eminescu, Lucrări referitoare la Teleorman și teleormăneni, Enciclopedii și dicționare de interes general*. Urmează, desigur, cu utilitatea lor, indicii de *nume* și cei de *numiri* după canonul lucrărilor biobibliografice respectabile.

Văzând toate acestea, din perspectiva contribuției la *Bibliografia Eminescu*, autorul reține „atâtea contribuții ale unor biografi, traducători, editori, exegeți și prețuitori cum în niciun alt județ nu s-au identificat până acum ” (p.356) – temeiul științific esențial, de fond, al lucrării. Și toate la un loc dau, în final, noblețea acelei satisfacții care compensează și motivează eforturi și sacrificii implicite muncii de cercetare a documentelor pe care Stan V. Cristea a realizat-o cu conștiința lucrului definitv: *Fundat gaudium sacrificare*!

SUFLĂRI DE ARTĂ, 34x55 cm,
ulei pe carton [2014]

Diandra DAVID

EMINESCU, CHIPUL DE AUR
28 August, 2020

Zidurile spirituale din jurul României ne împresoară pământul, apărându-l de posibilele vicisitudini, ce se năpustesc asupra lui în încercarea disperată a unora de a-l depărta de tot ceea ce e bun, adevărat și frumos. Chiar dacă în timp, s-au mai prăbușit sau s-au mai adăugat cărămizi, patria noastră nu s-a șters de pe harta lumii și nu va putea fi niciodată știrbită – atâta timp cât piatra din unghi a culturii române rămâne EMINESCU. Dacă cele trei virtuți din creștinism sunt credința, nădejdea și iubirea, pentru poet cauza sfântă erau țara, țăranul și dreptatea. Acestea reprezintă România și Ortodoxia, care în mintea genială a scriitorului erau de neclintit, alcătuind o unitate, asemenea Tatălui, Fiului și Sfântului Duh, ce întruchipează Treimea cea de o ființă și nedespărțită. Într-un ritm alert, în goana globalizării, se încearcă fenomenul uitării. Modernul îmbracă haina lumii actuale, deșirând-o pe cea străveche, ale cărei țesături au fost trudite de mâna strămoșilor, uriașii pe ai căror umeri ne-am urcat să vedem mai departe. Tot astfel, se ridică și statuile lui Eminescu spre cerul, care altădată-i servea drept tot ceea ce avea mai prețios deasupra sa. Părintele Teofil Bradea este cel care prin smerenie și spre neuitare a inițiat mai multe scrieri, lansări de carte și sculpturi, comemorări în cinstea „omului deplin al culturii românești”. Ictar-Budinț, găsit și în Harta Iosefină a Banatului din 1769, este un sat alcătuit din împreunarea localității Ictar, atestată pentru prima dată în 1365 ca proprietate a nobilimii Bethlen, și Budinț, care în 1444 apărea în diploma maghiară sub denumirea de Budfalva. Pare-se că aici își are originile și scriitorul contemporan Mircea Cărtărescu, propus pentru Premiul Nobel pentru Literatură în anul 2020. La doar câteva zeci de km de cea care va deveni Capitală Europeană a Culturii a anului 2023, Aleea Mihai Eminescu își întinde codrii în bătaia vântului, alcătuind din crengi lauri de pus pe fruntea celui purtător de mir. Cărămizile ce împrejmuiesc bustul sculptat de Anonymus amintesc de cetatea spirituală a poporului român, cu ziduri colosale, din care omul de geniu se înalță și veghează asupra urmașilor săi.

Numele sculptorului nu se cunoaște, dorindu-se a fi dezvăluit la pecetluirea celei de-a III-a lucrări. Se știe însă că scriitorul Teofil Bradea este cel care, cu o mașină plină de cărți și haine ponosite, se plimbă dintr-un capăt în altul al țării pentru a-l face cunoscut pe Eminescu și noilor generații. În urma unui extemporal dat la Blaj elevilor de la școală, a constatat cu tristețe cum neștiința se așterne peste neam, cum tableta și telefonul înlocuiesc versurile dulci, scrisul de mână și dialogul. Salutul lui Eminescu de la Blaj s-a metamorfozat actualmente, spre amuzamentul tuturor, în: „Te salut, Romică!” De aceea, oriunde se găsește părintele Teofil, răsare și o statuie de-a marelui poet, fie că e vorba de un oraș cosmopolit sau de un sat uitat de lume. Ca un crin ridicat peste fortificație, ochii lui Eminescu, de-a pururea visători, după cum îi descria Negruzzi, priveau spre soborul de preoți, care strigau: „Veșnică pomenire!” Dincolo de datoria bisericească, slujirea are și o conotație simbolică, aceea că Eminescu este pavăza creștinătății, a ortodoxiei în această parte a Europei atât de greu încercată. După cum se poate vedea în poza atașată, zidirea cu rosturi formate din teglă, ce-i înconjoară chipul sculptat, se asemuiește cu ferestrele, ca o încercare de comunicare cu lumea din exterior, cu întreg universul sub simbolul „florii de aur”. Din plinul cărămizilor sunt alcătuite cruci, ce în dreapta credință înseamnă Altarul pe care Iisus S-a jertfit ca să mântuiască omenirea. Omul însuși dacă își deschide brațele în mod egal, unul în partea dreaptă laterală și celălalt în stânga sa laterală, este o cruce. În această poziție, ființa pare că dorește să îmbrățișeze pe cineva, lumea întreagă, reflectând și mai puternic ce este făptura omenească: iubire și sacrificiu deopotrivă. Tot din dragoste și jertfă a luat naștere și această alee, deoarece, acolo unde se făurește un bust de-al lui Eminescu, se clădește și o biserică a înaripării cugetelor noastre – oriunde este el prezent, e prezentă și ortodoxia.

Cu ocazia inaugurării bustului, *Aleea Mihai Eminescu* din Ictar-Budinț a găzduit și o lansare de carte, ***Eminescu și Filosofia*** de Alexandru Surdu. Au luat cuvântul eminescologul Răzvan Codrescu și distinsul profesor și scriitor Simion Dănilă. La această prezentare s-a mai adăugat și cartea ***Pragul de Jos***, volumul al III-lea, de Dumitru Velea. Cele două publicații au în comun filosofia, dar mai ales numele Noica, Hegel și Eminescu. Dacă pe timp de război, bulgarii au pătruns în Biblioteca Academiei Române și au furat nu doar documente importante în slavonă, ci și Caietele lui

Eminescu, ultimele aveau să fie recuperate după Revoluția de la 1989, fiind păzite astăzi tocmai de arhitectul Nicolae Noica, vărul filosofului.

Eliberarea lui Constantin Noica din închisoare a însemnat și un anagajament cu Securitatea, printre altele acela de a publica traducerea lui Eminescu din ***Critica rațiunii pure*** a lui Immanuel Kant. Editarea în original a celor 44 de caiete ale poetului a necesitat ajutorul oferit de specialiști din mai multe domenii: economiști, psihologi, chimiști, juriști, matematicieni, fizicieni. Caietul de format mare, cota 2258, era alcătuit din alte trei mai mici, formând unul voluminos, cu pagini îngălbenite de vreme, cu un scris limpede și mărunt doar pe jumătate de pagină dreaptă, cealaltă din stânga fiind rezervată eventualelor observații. Colaborator al lui Noica la traducerea textelor kantiene din manuscris, Alexandru Surdu a fost martorul amânării publicației de directorul Georgescu și de Petre Ghelmez de la Editura Tineretului. Înainte de a scoate cartea la Editura *Univers*, Noica i-a adresat tovarășului Georgescu următoarele vorbe: „*Am venit să te înjur. Avem aici și doi martori. Poți să mă dai în judecată. Sunt dispus să mai fac zece ani de pușcărie pentru Mihai Eminescu. (...)*" (Alexandru Surdu, ***Eminescu și Filosofia***, Editura *Ardealul*, Târgu Mureș, 2020, pag. 22) Filosoful Dumitru Velea, în schimb, a subliniat importanța prelegerilor ce se doreau a fi susținute în Maramureș de poet, din fila 58 a Mss. 2257 și care, în ciuda destinului și a absenței auditoriului, au contribuit la fundamentarea unei profunzimi dominante în scrierea eminesciană. Puternic influențat, Constantin Noica a comentat fiecare verset al basmului dedicat geniului românesc, analizat în lucrarea ***Sentimentul românesc al ființei***. Este vorba despre prima proză culeasă de Petre Ispirescu, „*Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*". Întâlnirea în același loc, la o diferență de câteva sute de ani, cu un târgoveț, cu un cioban, cu un cărbunar și cu propria statuie este identificată ca fiind o reiterare pe aceeași scenă a istoriei, cu alte măști și altă îmbrăcăminte, ființa istorică românească de-a pururea tânără și nevăzută parcurgând un avânt din „devenirea ca devenire" spre zborul „devenirea întru ființă". Scriitorul Dumitru Velea își continuă prelegerea cu analiza basmului din prisma celor trei „cercuri" hegeliene, ce sfârșesc în cercul rațiunii dialectice, al ființei. Are loc o desprindere a individului „de lumea mică, de lumea mare și de amândouă la un loc", ultima secvență în dialectica lui Hegel însemnând abandonul a tot ceea ce e general. Dorul feciorului de împărat năruie uitarea destinată generalităților, intrând astfel în sfera individualurilor, unde găsește nesuprapunerea perfectă a cunoașterii cu istoria, evidențiată de „dramaticele coliziuni, viclenii". Cunoașterea în sens hegelian înseamnă ridicarea la concept, ce presupune o urcare la origini pentru a afla determinatele, pornind de la individualuri sub corola universalului. Locurile din basm nu și-au putut menține identitatea și conștiința din pricina acțiunii „neobiectivată și neobiectualizată a negativului în istorie". Drept urmare, geniul uman aflat sub semnul infinitului, de îndată ce individualul e deformat, se metamorfozează într-o statuetă nerecunoscută de ceilalți, care sunt aflați în zodia finitului. Ca sens al spiritului, eminescianismul se proiectează cu opera în societate, lume și în conștiința filosofică a poporului. Trăind într-o epocă de tranziție, postrevoluționară, prezentul a însemnat pentru poet soluția ideală în comprehensivitatea trectului, susținând că poporul are geniu. Ideea de geniu aparține din perspectiva eminesciană însuși poporului, fără a le priva de ea pe celelalte neamuri. Autorul celui de-al III-lea volum al ***Pragului de jos*** concluzionează că prin particularizare, ideea este deschisă universalului. Noutatea în istorie aduce un întreg plin de contradicții, care, deși vizibil par a se soluționa, li se adaugă „un set întreg de abstracțiuni, subiectivisme și, mai târziu, faza formalismului." Aici joacă un rol important „Teoria formelor fără fond" a lui Maiorescu, căci statul și societatea ar trebui în viziunea lui Eminescu să fie „organice și naturale". Principiul simetriei, cunoașterea propriei identități, principiul cauzalității, principiul corelației creșterii și principiul coadaptabilității, talentul, munca, simțul istoric și codul genetic contribuie la afirmarea că „*geniul național a devenit o necesitate în chiar momentul contrazicerii sale.*" (Dumitru Velea, ***Pragul de jos****, volumul III, Strânse laolaltă*, Editura Fundației Culturale *Ion D.*

Sîrbu, Petroșani, 2020, pag 24). O diferență semnificativă între Eminescu și Hegel este găsită de Alexandru Surdu în scrisoarea „omului deplin al culturii românești" adresată în 5 feb. 1874 lui Titu Maiorescu, în care-i comunică acestuia despre un principiu cu temei într-un sistem filosofic comparabil celui hegelian, cu deosebirea că ființa și gândirea nu sunt identice.

Alexandru Surdu abordează în lucrarea ***Eminescu și Filosofia*** teme diverse, printre care: semnificația fragmentelor eminesciene, probleme de editare ale manuscriselor germane, corespondența germană a poetului, colaborarea sa la *Lexiconul Brockhaus*, călătoriile, poezia, istoria și filosofia lui Eminescu, hiperexactitatea și perfecțiunea sa, exigențele profesoratului, indice filosofice etc. Dumitru Velea a realizat o triologie: „***Pragul de Jos*** (*Însemnări provinciale, I*) *Trepte și Căi*, „***Pragul de Jos*** (*Însemnări provinciale, II*) *Urme și pășiri*, „***Pragul de Jos*** (*Eseuri provinciale, III*) *Strânse laolaltă*, din care Eminescu nu putea lipsi. Ultimul volum cuprinde două părți, prima fiindu-i dedicată sub denumirea *Eminescu sub Lumina Florii de aur* cu următoarele capitole: „Despre Geniul Național al Poporului Român", „Eminescu sub lumina florii de aur", „Paranteze într-un text general", „Troiță de o ființă", „Eminescu și Avram Iancu. Un șir neîntrerupt de martiri", „Domnul Cuza dă drepturi națiunii întregi", „Eminescu despre Conta", „Ziua de mâine", „Note eminesciene". Cele două cărți aduc în prim plan ființa istorică națională, ce a slujit patriei și dreptei credințe. Bustul său, fie că e înălțat la Montreal de artistul Petre Ilie-Birău, fie la Ictar-Budinț de Anonymus, păstrează în amintirea razelor crepusculare ale soarelui strălucirea cetății cu merelor de aur, pe care un popor le primește spre hrană spirituală. Peste sute de ani, alți prunci vor păși pe Aleea Mihai Eminescu, printre „codrii de aramă", „în pădurea de argint". Alți târgoveți, ciobani sau cărbunari vor auzi vorbindu-se despre cultură printre foșnetul frunzelor astfel: „Eu am creat țara aceasta, înainte de mine nu era nimic." (M.E., ***Opere XII***, p.105). Flori de aur vor răsări pe zidurile cetății asemenea trandafirilor agățători de zidurile bibliotecilor, în timp ce tinerețea nu va cunoaște moarte și popoarele vor auzi glas din cer: să „*cugete asupra lumii întregi și pentru lumea întreagă*".

Diandra David la Statuia lui Eminescu

N. GEORGESCU

POSTUMIADA? – Un nod gordian în eminescologie (IV)

Contexte eminesciene 1885

Pentru că Eugen Gruber se întâmplă a fi un accident în mitul lui Eminescu, o scurtă recapitulare contextuală se cere. Poetul vine însănătoşit de la Viena în martie 1884, trece în grabă prin Bucureşti şi se fixează la Iaşi, unde prietenii (şi cei junimişti) se ocupă de situaţia lui. În septembrie 1884 este numit, prin decret regal şi decizie ministerială (semnată de Gr. Tocilescu) în funcţia de subbibliotecar la Biblioteca Universitară din Iaşi (acolo unde fusese director în anii ’70, sub guvern conservator), cu o leafă aproximată la 200 lei (vezi *O.XVI*, p. 732). În octombrie el obţine şi acest al doilea serviciu, cu cei circa 400 lei pe lună putând vieţui decent în Iaşi (la *„Timpul”,* în 1882, avea acelaşi salariu de 400 de lei pe lună). Titu Maiorescu îi scrisese surorii sale Emilia Humpel, la 6/18 aprilie 1884, că va vorbi cu Ministrul Cultelor ca Eminescu să fie angajat la bibliotecă *„pro forma”* – pentru un salariu de 285 de lei pe care urmează să-i strângă, prin cotizaţii proprii, junimiştii (*„Eminescu’s 285 francs monatlich, aber zahlet wir ihm aus”*, scrisoare în limba germană, vezi *O.XVI*, p.272) – dar poetul îşi ia slujba în seros şi va lucra efectiv la bibliotecă – excepţie făcând lunile noiembrie-decembrie 1885, când este internat la spitalul Sf. Spiridon pentru piciorul rupt.

Sunt foarte multe înţelegeri şi convenţii în această perioadă. Se prea poate ca el să nu fi stat efectiv în spital, cum afirmă într-o adresă din 30 noiembrie 1884 directorul bibliotecii, I. Caragiani: *„subbibliotecarul fiind bolnav în spitalul Sf. Spiridon, unde după prescrierea doctorilor e constrâns să stea cel puţin până la anul nou…”* (vezi *O. XVI,* p.732). Dl. Marcel-Dumitru Ciucă publică certificatul pe care poetul îl prezentase celeilalte instituţii, Şcolii Comerciale, şi unde s-a păstrat: *„Subsemnatul, Doctor în Medicină, Medic Primar al Secţiunii Chirurgice, certifică că dl. M. Eminescu suferă de o fractură maleolară şi pentru a cărei vindecare are necesitate de un timp de 2 luni de zile. Medic primar: Dr. Sculy”* – dar editorul observă neconcordanţa: cererea prin care vrea să fie suplinit este din 30 octombrie, iar certificatul este din 12 noiembrie. Fiind vorba de o diferenţă de 12 zile, aici nu e neconcordanţă, ci exact diferenţa dintre cele două calendare, cel local, românesc – şi cel european: Eminescu semnează cererea pe 30 octombrie şi ataşează la ea certificatul medical dat în aceeaşi zi, dar datat european 12 noiembrie. La bibliotecă, primul său loc de muncă, se pare că nu dă explicaţii, iar directorul ia atitudine abia la 3o noiembrie, fiind, desigur, informat doar verbal, pentru că „Certificatul” de mai sus se găseşte la Şcoala Comercială, şi e puţin probabil ca Eminescu să fi făcut o copie după el: repetăm, poetul îşi permitea oarecare lejeritate faţă de clădirea cărţilor, unde era multă dezordine moştenită mai dinainte – şi unde el fusese, totuşi, cu zece ani în urmă director. În acelaşi timp, era foarte grijuliu cu cel de-al doilea serviciu – teama de a-l pierde indicând, desigur, necesitatea lui – şi pentru completarea veniturilor dar şi ca rezervă faţă de şicanele lui I. Caragiani care până la urmă, în 1886, tot se va descotorosi de el.

Ştirea că şi-a fracturat piciorul apare în „Familia” la 21 oct./ 2 nov. – deci au trecut 9 zile până ce medicul a emis certificatul. Pus să funcţioneze între exactităţi (condică, semnături de prezenţă, state de plată etc.) – poetul se descurcă cam greu – dar probabil că şi-a vindecat piciorul acasă, nu neapărat la spital.

Important este că el redevine activ, iar junimiştii trebuie să accepte în principiu că s-a însănătoşit şi poate să aibă o funcţie publică – ei dorind, însă, a-l ţine neapărat departe de Bucureşti. Comentariul extrem de precaut al d-lui D. Vatamaniuc la actele privind numirea ca subbibliotecar: „*Contemporanii lui Eminescu considerau că poetul îşi revenise din boală şi i se puteau încredinţa funcţii publice”* (*O.XVI*, p.802) trebuie înţeles în contextul rigorilor speciale ale unei ediţii academice, pozitivistă până în vârful unghiilor la 1989. Editorii nu cunoşteau, apoi, petiţia lui B.P. Haşdeu din octombrie 1884 către acelaşi Ministru al Cultelor, prin care ruga să fie angajat la Arhivele Statului din Iaşi pe un post rămas vacant *„d. Mihai Eminescu, foarte cunoscut nu numai ca scriitor, dar posedând, totodată, după cum a avut subscrisul ocaziunea de a constata însuşi, cunoştinţe serioase de istorie şi paleografie română”,* document aflat în Arhivele Statului din Bucureşti, descoperit şi publicat pentru prima dată în revista *„Academica”*, iulie 1992, de d-na Lucia Berdan. Mai multă lume se interesa, aşadar, de un serviciu pentru Eminescu – şi chiar în octombrie 1884 el îl obţine, iată, pe al doilea, cel de profesor la Şcoala Comercială. De altfel, el însuşi explică împrejurările, într-o scrisoare către Al. Chibici-Râmneanu cunoscută încă din 1906: *„Am mai încăput –*

fără voie – într-o belea greu de descurcat. Fiind vacante mai multe catedre la școala comercială, cerusem suplinirea istoriei. Dar catedra aceasta dându-se altuia, m-a însărcinat pe mine cu geografia și statistica, cu un program foarte încărcat, obiect care are inconvenientul că nici cărți nu există pentru studierea lui, iar el însuși consistă dintr-un dicționar de mii de nume proprii și de cifre statistice. Cât despre onorata bibliotecă, e atât de încurcată și îngrămădită, încât ar trebui un an sau doi pentru a introduce orânduiala în acest haos ereditar…" (publicată de G. T. Kirileanu în *„Convorbiri literare",* 11 noiembrie 1906, reluată de A. C. Cuza în ediția sa: M. Eminescu, *Opere complecte*, 1914; scrisoarea este destul de bine difuzată și cunoscută, în *O.XVI* se află la p. 202). Înțelegem, de aici, că poetul „cerea", deci se interesa de ce e liber pentru el, căuta acest al doilea serviciu.

Este prima legătură atestată documentar cu numele lui Eduard Gruber. Tânărul licențiat în litere era, ca marea majoritate a intelectualilor ieșeni, vizitat de ideile socialiste și cucerit de *„Contimporanul"* care ieșea la Iași (de unde *„Convorbirile literare"* vor pleca la București pe 1 aprilie 1885 – și pentru a face loc revistei lui Gherea și Nădejde, dar și pentru a se depărta de Eminescu, și pentru a-și urma directorul, pe Iacob Negruzzi, devenit parlamentar în capitală; este un complex larg al acestei mutări, urmată de mutările altor reviste și ziare – dintre care important va fi *„Lupta"* lui G. Panu și C. Mille, de anul viitor). La Iași, iar apoi la Botoșani, Eminescu rămâne într-un mediu socialist – de care tradiția vrea cu orice preț să-l lege. Cert este că primele comentarii aplicate ale operei sale, mai ales ale poeziei, vin din partea socialiștilor ieșeni – dar la fel de cert rămâne că poetul nu publică în revistele acestora, nu ține conferințe publice organizate de ei. I se vor publica în *„Contimporanul"* poezii – dar numai preluate din *„Convorbiri literare"* sau din ediția princeps. Nu este vorba neapărat de o incompatibilitate în idei; mai degrabă se poate vorbi de o incompatibilitate cu persoanele: C. Mille și V. G. Morțun i-au fost elevi lui Eminescu în 1874 și nu s-a înțeles cu ei (au provocat o grevă școlărească în 1874, cu „scenarizarea" poemului *Împărat și proletar* de M. Eminescu abia publicat în *„Convorbiri literare"*, treabă pentru care, în loc să le fie scos profesorul de germană, Eminescu adică, au fost chiar ei exmatriculați din școală trebuind să-și continue studiile în Franța și Belgia unde s-au îndoctrinat metodic cu ideile socialiste). Socialiștii ieșeni vor fi, însă, cei care popularizează, începând cu 1887, cazul Eminescu, organizând chete publice pentru poet, demonstrând, pe seama sa, că societatea burgheză nu-și protejează geniile, etc. Iar toate aceste demonstrații s-au făcut cu tăierea în două a operei lui Eminescu – și aruncarea la coș, ca netrebuitoare, a ziaristicii.

Socialismul juvenil moldav

În general memorialiștii epocii sunt extrem de indulgenți cu socialismul juvenil ieșean, considerându-l fie o curiozitate, fie o formă de acordare a sufletului la Europa occidentală, oricum, o manifestare a vârstei și prea puțin mai mult decât atât. Artur Gorovei, un martor bun dar uitat al epocii, vorbește despre socialismul ieșean (putem apela și la considerațiile d-lui Gavril Istrate, elevul lui Ibrăileanu, care dezvoltă această temă în *„Studii eminesciene",* 1987, 214-219, sau la sursele sale, I. N. Roman ori V. G. Morțun: în mare, impresiile sunt cam aceleași – dar textul nostru ne păstrează în imediata vecinătate a evenimentelor care urmează) – când povestește, în 1930, împrejurările în care s-au ridicat manuscrisele lui Ion Creangă, în prezența fiului său, căpitanul Creangă, și s-au dat spre păstrare (pentru tipărire) comitetului format din A. D. Xenopol, Grig. Alexandrescu și Gruber însuși. Redăm mai larg, pentru savoarea informației (vom afla, între altele, că fiul lui Creangă a fost și spion român în Austria, că junimiștii erau foarte zgârciți, chiar vicleni când era vorba să de bani):

„În seara zilei de 5 ianuarie /1890/ s-a ținut întrunirea în restaurantul otelului Traian. După oarecare discuții, s-a luat o hotărâre care, de fapt, se cunoștea de mai nainte: s-a ales o comisiune compusă din A.D. Xenopol, Gruber și Grig. Alexandrescu, care să se ocupe cu editarea scrierilor lui Creangă. La întrunirea aceasta nu a venit nimeni de la Junimea, deși toți au fost invitați. După ce mulțimea s-a împrăștiat, și au rămas numai vreo 16 din cei care ne înțelegeam mai bine, ne-am așezat în jurul unei mese, în fruntea căreia zâmbea iubitul nostru profesor Xenopol, și am râs și am ridicat toasturi.

După plecarea lui Xenopol, căpitanul Creangă se adresează lui Gruber și-i cere să răspundă, scurt și cuprinzător, dacă în adevăr este socialist. Căpitanul începuse a regreta mărinimia din perioada entuziasmului și căuta o pricină ca să nu mai dea cei trei mii de lei pentru revistă. Planul lui însă nu a izbutit. D-nul A. Bădărău, rămas printre noi, a vorbit frumos și a demonstrat căpitanului că în Iași există o mână de tineri, pe care-i întâlnești oriunde e vorba a se face un lucru bun. Dacă vrei știință și literatură dai de acești oameni; în politică, ei țin un stindard curat și demn; și dacă vei cerceta mai de aproape vei vedea că toți aceștia, care alcătuiesc inteligența Iașului, toți sunt mai mult sau mai puțin socialiști. Și să nu-și închipuiască cineva că acești oameni, când se vor apuca să scrie literatură, nu vor face să reiasă, chiar inconștient, ideile lor, în rândurile ce vor scrie.

A doua zi a căutat să-mi explice tânărul Creangă atitudinea lui din ajun. El e junimist, mi-a spus, fiindcă are protector pe Petre Carp, care l-a trimes la Viena, ca spion, cu o sută de lei pe zi. E junimist în politică, nu însă și în literatură, din pricină că există

o răceală pronunțată între tatăl său și d-nii Maiorescu și Iacob Negruzzi. În seara întrunirii, căpitanul primise o scrisoare de la D-l Missir, în care acesta îl sfătuia să dea la Junimea ceea ce a rămas literatură de la Creangă; Junimea să-i editeze scrierile, publicându-se mai întâi în „Convorbiri literare" partea inedită din „Amintiri". Creangă i-ar fi refuzat ceremonios, pentru următoarea pricină: d. Petre Missir i-ar fi spus că n-a știut despre moartea lui Creangă decât după înmormântare, pe când el avea dovezi că d-nii Missir și Volenti, cu o zi înainte de înmormântare, târguiseră o coroană, pe care nu au cumpărat-o părându-li-se prea scumpă.

În urma acestor discuții, destul de aprinse, cu Gruber și Grig. Alexandrescu, tânărul Creangă a făcut contractul cu Xenopol, prin care dădea cei nouă mii de lei, și peste două zile am însoțit pe prietenii mei care au ridicat din bojdeuca lui Ion Creangă manuscrisele câte s-au mai găsit." (Artur Gorovei: „*Alte vremuri. Amintiri literare*", Folticeni, 1930, p. 65-67)

Notăm că A. Bădărău era un fruntaș politic al Iașilor cu bună credibilitate; el explică socialismul ca stare de spirit, ca preocupare a „oamenilor de bine" cum s-ar zice astăzi, convingându-l pe vajnicul spion carpist să dea cele trei mii de lei pentru o revistă și cele nouă mii pentru editarea operelor tatălui său. Acceptând seriozitatea acestor tineri, nu ne rămâne, însă, decât să dăm vina pe destin dacă manuscrisele lui Creangă s-au pierdut, totuși, în afară de cunoscuta ediție a lui Grig. Alexandrescu nemaigăsindu-se ceva nou. Tradiția insistă că aceste manuscrise ar fi fost reținute de Gruber și, după moartea sa, ar fi fost vândute ca hârtie netrebuitoare de către soția lui, Virginia Gruber. Greu de crezut, greu de infirmat. Rămâne cert faptul că Eduard Gruber a avut în mână și a răsfoit aceste manuscrise. El a avut acces, de altfel, și la manuscrisele lui Eminescu – și anume, la scrisorile poetului către Veronica Micle – pentru că în *„Arhiva",* revista lui A.D. Xenopol, publică o asemenea scrisoare în nr. din octombrie 1890, anul în care suntem cu preluarea arhivei lui Creangă. De data aceasta fapta sa are o pronunțată tentă politică, poate chiar socialistă, pentru că face un colaj din mai multe scrisori eminesciene cu scopul limpede de a demonstra cât de grea era munca de ziarist pentru bietul poet (tema este de sorginte socialistă). Abia recent, în anul 2000, publicându-se corespondența inedită dintre Eminescu și Veronica Micle, s-a identificat și adresantul, nenumit de Gruber, al acestei scrisori fragmentate cu puncte de suspensie – și de unde sunt fragmentele. Reluăm, pentru că este interesantă și selecția lui Eduard Gruber – dar și decupajele sale.

Primul fragment este dintr-o scrisoare din 12 august 1882: „*Draga mea copilă – tu trebuie să-ți închipuiești astăzi sub figura mea un om foarte obosit, de vreme ce sunt singur la negustoria asta de principii și peste aceasta bolnav /,/ care ar avea nevoie de cel puțin șase luni de repaus pentru a-și veni în fire. Ei bine, de șase ani aproape o duc într-o muncă zădarnică, de șase ani mă zbat ca-ntr-un cerc vicios în cercul acesta care, cu toate acestea, e singurul adevărat, de șase ani n-am liniște, n-am repaosul senin de care aș avea atâta trebuință pentru ca să mai pot lucra și altceva decât politică. Quelle vie, mon Dieu, quelle vie! Înțeleg ca, cu vremea, un om să se înreutățească, cum m-am înreutățit eu și n-am decât o singură zare de lumină în viața mea – afară de tine. În privazul negru-al vieții o icoană de lumină".* Anul este scris cu creionul în manuscris, probabil de către Veronica Micle (Vezi „*Dulcea mea doamnă/Eminul meu iubit*", Corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle, Scrisori din arhiva familiei Graziela și Vasile Grigorcea, Ediție îngrijită, transcriere, note și prefață de Christina Zarifopol-Illias, Ed. Polirom, 2000, p.342; am întregit numai virgula, pe care o pune și primul editor și o păstrează, de asemenea, și ediția academică, vezi O.XVI, p. 195). Eduard Gruber elimină cuvintele subliniate de noi – și, dacă în privința incipitului este firesc, pentru că nu vrea să se știe cui i-a scris poetul, finalul trebuia păstrat. Cam greu de înțeles, textul spune, totuși, la o reluare insistentă a lecturii, că poetul are o singură zare de lumină în viață, acest cerc vicios dar „adevărat" în care se învârte, și asta îl macină, îi înrăutățește sănătatea. Se exprimă încrederea nemăsurată a sa în activitatea de ziarist, care este o muncă sisifică, mereu ridici bolovanul și el mereu cade. Soluția cealaltă, ieșirea din cerc, înseamnă abandon în favoarea vieții casnice. Asemenea discuții nu serveau, însă, demonstrației că ziaristica l-a îmbolnăvit pe poet.

Celălalt fragment este extras dintr-o scrisoare datată de poet însuși „Duminica Floriilor" – cu anul, 1882, întregit iarăși de Veronica Micle, dar de data aceasta cu cerneală violetă. Este o scrisoare veselă, plină de lumină, din care se extrage un pasaj ce-l ține-tuiește, iarăși, pe poet alături de ziarul său: „*Să pot zbura pe trei zile la Iași, tare-aș veni. Dar mai mult de trei zile n-aș avea, pentru că eu nu am vacanțe, ci trebuie să trag ca catârii, greu la vale și greu la deal."* (Vezi tot acolo, p. 241; editoarea de azi transcrie *vacanță* când se vede clar *vacanțe*)

Fragmentul al treilea sare, tot pentru a demonstra povara ziaristicii, la o scrisoare din septembrie 1882: „*Ei, dac-ai ști cum salahoria asta în care petrec împreunată cu boală și mizerie mă apasă și mă fac să devin incapabil de-a voi ceva, ai înțelege și m-ai ierta."* (Eadem, p. 370). Cuvintele subliniate de noi lipsesc, rămânând enunțul în sine. Scrisoarea este datată integral, cu cerneală violetă, de Veronica Micle.

Se ajunge, pentru fragmentul următor, la o scrisoare din februarie 1882, datată tot de Veronica Micle cu aceeași cerneală violetă, din care se citează pe sărite (subliniem pasajele omise): „*Folosul meu, după atâta muncă, e că sunt stricat cu toată lumea, și că*

toată energia, dac-am avut-o vreodată, și toată elasticitatea intelectuală s-au dus pe apa Sâmbetei. Se prea poate ca, de azi pe mâni, toată întreprinderea să înceteze și fiecare să-și vază de treabă. Eu rămân cel amăgit în afacere, căci am lucrat din convingere și cu speranța în consolidarea ideilor mele și un mai bun viitor. Dar nu merge. În opt ani de când m-am întors în România decepțiune a urmat la decepțiune și sunt/ mă simt, n.n.*/ atât de bătrân, atât de obosit încât /și n.n. / degeaba pun mâna pe condei să-ncerc a scrie ceva – simt că nu mai pot, mă simt că am secat moraliceşte și că mi-ar trebui un lung, lung repaus ca să-mi vin în fire. Și cu toate acestea, ca lucrătorii cei de rând din fabrici, un asemenea repaus nu-l pot avea nicăieri și la nimeni. Crede-mă, mica și unica mea Veronicuță, sunt strivit. Nu mă mai regăsesc și nu mă mai recunosc."* (Eadem, p. 217-218)

Colajul se încheie cu o frază care a făcut epocă, fiind reluată ca un laitmotiv de toți cei care au discutat „salahoria" lui Eminescu la *„Timpul"* (și celelalte fragmente au fost destul de des reluate). Redăm contextul subliniind ce s-a omis, ca să se vadă cum se poate face și rămâne text tragic dintr-o înșiruire de imagini și metafore vesele: *„Dac-aș fi aproape de tine, mi-ai întinde cel puțin vârful piciorului să-l sărut și poate m-ai ierta, dar așa – neavând altă cale de a te face să te înseninezi – decât un condei și o coală de hârtie, desper de a te putea desmânia. Aștept telegramele Havas ca să scriu iar, să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-aș mai fi ajuns să trăiesc. Căci a suferi atât pentru ce? pentru ca să te nefericesc pe tine, pentru ca și pe tine să te atrag în adâncimea mizeriei mele sufletești; a suferi atât nu este nici drept, nici are vreun scop."* De data aceasta scrisoarea este datată de poet: *28 decembrie 1879* (Op. cit.,p. 51) – iar în septembrie același an Eminescu publicase *„Rugăciunea unui dac"* din care coboară metafora pietrei de mormânt și dorința de a nu se fi născut. Imaginea scrisului, dacă se leagă de condeiul și foaia de hârtie omise, intră într-un dialog interior cu dilema permanentă a poetului: nu folosește nici de data aceasta „desmânierii" iubitei, pentru că-i separă distanța – ci tot ziarului, care este aici și trebuie să iasă.

Alegerea acestui colaj publicat în 1890 în revista *„Arhiva"* s-a făcut oarecum întâmplător, autorul urmărind vag dilema lui Eminescu – „cercul vicios al ziaristicii" sau „iubirea casnică" – dar tăindu-i baza, punerea în ecuație, iar apoi căutând expresii „proletare" precum muncă, salahorie etc (putea alege și altele, Eminescu se compară chiar cu „uvrierii apusului" undeva) – rotunjind oarecum mărturisirea de la cei „șase ani" (cât a lucrat poetul la *„Timpul"* până în 1882) la „opt ani" (unde se include și activitatea de ziarist de la *„Curierul de Iași"*, din 1876 începând) – dar căutând să fie cât mai convingător prin scoaterea din context a enunțurilor.

MIHAI EMINESCU I, 55x89 cm,
grafică pe hârtie [2009]

În ordinea faptelor, decurge că Eduard Gruber era, în 1890, apropiat de familia Micle, deținătoarea acestor scrisori. El se va logodi cu Virginia Micle (născută în 1868, fata mai mică a Veronicăi) de revelion 1891; în octombrie publicase colajul de mai sus – în decembrie-ianuarie vine logodna, deci este de presupus că prin ea le-a cunoscut. Pachetul editat în anul 2000, *„pachetul cu panglică albastră"* cum era cunoscut de către G.T. Kirileanu prin anii '40 ai secolului trecut, este preluat, însă, de la moștenitorii celeilalte fiice a Veronicăi, Valeria, fata mai mare născută în 1866. Este de presupus că cele două surori nu-și împărțiseră încă manuscrisele mamei – dar, în același timp, surprinde faptul că toate cele cinci fragmente publicate în 1890 fac parte din același lot care va apare abia în 2000. Veronica Micle ținea cu mare grijă aceste scrisori, le recitea adesea, le datase și ordonase pe ani. Anul 1882, cel puțin, este bine organizat – și tocmai din acest an apăruseră, până la ediția din 2000, foarte puține scrisori eminesciene.

(*va urma*)

Ion PACHIA-TATOMIRESCU

DORUL NEMURITORULUI DAC: „Să mă lăsați să mor...“

Profunda elegie a romantismului universal, «Mai am un singur dor», de Mihai Eminescu (1850 − 1889), se datează: «decembrie 1883» (cf. EP, I, 160), dar „firesc-numeroasele-i variante“ sunt mai vechi cu câțiva ani, pare-se, din orizontul anului 1876 încoace.

În „volumul de debut**1**“ / „ediția princeps“, ***Poesii***, de Mihai Eminescu, întocmit și tipărit**1** (în București, la Editura Socec) în anul 1883, de celebrul critic și estetician, Titu Maiorescu (1840 − 1917),alături de ***Mai am un singur dor***, au fost publicate și trei variante**2** ale elegiei: «De-oiu adormi curând» („turnată“ în catrene cu încrucișată rimă – EPoesii, pp. 133 – 135), «Nu voiu mormânt bogat» (având strofe de 12 versuri și rimele dispuse după schema: ***a–b–a–b–c–d–d–c–e–f–f–e*** / EPoesii, p. 136 sq.), «Iar când voiu fi pământ» (EPoesii, pp. 138 – 140), evident, „dacă nu se numără și poezia ***O mamă***..., considerată de Tudor Vianu drept «a cincea versiune cunoscută» (VAEM, 161).

Geneza elegiei «Mai am un singur dor»,de M. Eminescu. Nu întâmplător, una dintre primele variante ale elegiei «Mai am un singur dor», cea înregistrată sub **cota 2276**, **I**, **40 r**, la fondul de manuscrise eminesciene al Bibliotecii Academiei Române din București (cf. EB, 510 / VAEM, 161), are titlul ***Dorința unui Dac***; se ivește pentru „prima oară“ aici cristalul elegiei, cu un sunet mai intens-elegiac, firește, căpătat în marea durere pricinuită poetului de stingerea din viață, la Ipotești, în 15 august 1876, a mamei sale, Raluca Eminovici-Juraşcu, drept cunoaştere / trăire în adâncul ființei a motivului ***amintirii părinților***, dezvoltându-se – potrivit teoriei estetice a lui Tudor Vianu – ***prin bifurcare***(cf. VAEM, 162 sq.), în «O, mamă...» (publicată la 1 aprilie 1880, în «Convorbiri literare») și în «Mai am un singur dor», cuprinsă în decembrie 1883, în ediția-princeps de ***Poesii***, de M. Eminescu.

„Momentul fulgerării“, în veridicul spirit al ***Zalmoxianismului***, al ***științei strămoșilor Pelasgo- >Valaho-Daci de a se face nemuritori*** (cf. PTDelrc, 471 sqq.), se înrămurează din amplul poem, «Gemenii» (1882) – unde Eminescu avusese revelațiadacică / zalmoxiană a lui**Dumnezeu** (Samasua / Samoș, „Soare-Moș“) ca ***Sacru* Întreg *Cosmic***unde ***Pelasgo- >Valaho-Dacu-i* parte** (evident, prin apropierea de B. P. Hasdeu și prin cunoașterea profundă a celor două volume de «Cuvente den bărâni», București, 1878). Și Tudor Vianu „certifică momentul“ astfel:

«***Dorința unui Dac*** [...] este anterioară momentului în care apare poezia cu titlul asemănător: ***Rugăciunea unui Dac*** [...], la rândul ei, un fragment desprins din poema mai întinsă ***Gemenii***, existentă în mai multe manuscrise, dintre care unul este datat din dec[embrie] 1875 – iulie 1877; [...] de acolo s-a desprins, împreună cu ***Rugăciunea unui Dac***, dacă nu în formele proprii, cel puțin în ideea ei germinativă, bucata ***Mai am un singur dor***, pe care Eminescu s-a gândit un moment s-o intituleze ***Dorința unui Dac***» (VAEM, 161).

După ce ***motivul*amintirii părinților** − motiv bogat-ilustrat în literatura universală, de la poeții englezi Edward Young și Th. K. Hervey, la italianul Ugo Foscolo ș. a. (cf. VAEM, 166 sq.) −și-a asociat ***motivul*luceferilor-prieteni**(«Și-acei luceferi sfinți / Ce tremură-n cetini / Mi-ar fi ca dulci părinți, / Ca gingași prieteni»), și, apoi, ***motivul* teiului*sădit de iubită la mormânt*** («La capumi să-l îngropi, / Iubito, aice. / Din ochii tăi doi stropi / Asupră-i să pice. // Simțind cum teiul meu / Asupră-mi umbrește, / Eu voi dormi mereu, / Mereu el va crește.» – EB, 516 / VAEM, 164), toate variantele aflându-se sub pecetea **nunții cosmice** (cu înrăzăriri dinspre balada «Pe-o Gură de Rai» / «Miorița»), ***liremele s-au vectorizat în două planuri***:

a) ***cel cu*motivele *dinsfera energetică* Yin / Femina**(***amintirea părinților* / *mama***, „iubita sădind teiul la mormântul eroului liric“, ***Apa*** – «mereu va plânge apa» etc.), pentru geneza poemei ***O*,*mamă***... (din aprilie 1880)

și b) ***cel cu* motivele *dinsfera energetică* Yang / Vir** (***dor*,*codru*,*cer***, ***brad și tei*,*luceferi*** etc.) pentru geneza elegiei ***Mai am un singur dor***, inițial, ***Dorința unui Dac***;

iar cristalizarea într-o eminesciană originalitate**3** neasemuită a liremelor din elegia «Mai am un singur dor» (cf. IbrS, I, 198 sqq.), în cel mai veridic spirit al Zalmoxianismului, ce relevă armonizarea **părții** (a corporalului Geniului) în ***Sacrul* Întreg *Cosmic***, a solicitat poetului aproape un deceniu de «adecvație între forma poetică gândită ca transparență, ca sunet unic, și sentimentele extreme», după cum se vede și din «aparatul critic pus la zi de către Perpessicius [...], aproape amețitor: 500 de strofe în 40 de manuscrise arată geneza poemului și a variantelor publicate de Maiorescu» (PMEm, 218).

Dintre foarte puținii cercetători (critici / istorici) literari din anotimpurile (secolelor al XIX-lea și al XX-lea) scurse de la publicarea acestei capodopere elegiace și

până spre sezonul recent, cercetători ce s-au apropiat cel mai mult de ***nucleul zalmoxian-lirosofic din*«*Mai am un singur dor*»** (inițial, ***Dorința unui Dac***),menționăm mai întâi pe George Călinescu (1936) și pe Tudor Vianu (1942), apoi pe Ion Negoițescu (1968), S. Paleologu-Matta (1988), Iuliu Pârvu (1994) ș. a., deși pătrunderea în „centrul" chintesențial ar fi facilitat-o și aflarea-i în circuitul universal al ideilor de aproape două milenii și jumătate grație și lui Platon (428 – 347 î. H.) ce a consemnat-o în ***Charmides*** (156).

George Călinescu, în 1936, „radiografiind" și elegia «Mai am un singur dor» (în «Opera lui Mihai Eminescu», vol. V, «analise – Eminescu în timp și spațiu»), semnalează:

a) «tehnica muzicală», alternarea versurilor iambice cu cele amfibrahice într-o «cadență exterioară, ce ține locul melodiei» (⏑ ⏓ / ⏑ ⏓ / ⏑ ⏓ // ⏑ ⏑ ⏓ / ⏑ ⏑ ⏓) / «Mai **am** un **sin**gur **dor** / în **li**niștea **se**rii...»; dar «nu muzicalitatea acustică este însă enigma poeziei» (COpE, V, 198), ci, «cu înfățișări calme, această compunere are fundul adânc și, trecând peste sentimentalisme, se coboară până în inima miturilor» (***ibid***.);

b) «ideea poetică e cosmică, fiindcă reprezentarea morții este pentru noi imaginea care ne urmărește pe ascuns și căreia dorim să-i dăm forma cea mai liniștitoare»(***ibid***.);

c) conectarea fondului liremelor elegiei eminesciene la ***testamentul protagonistului*** baladei «Pe-o Gură de Rai» și la ***nunta cosmică***: «mireasa lumii e moartea, nunta – cu pământul – e îngroparea, căderea stelei e depărtarea unui suflet» (COpE, 205); marele critic / istoric literar nu observă ***statutul de Nemuritor Cogaionic dinspre Zalmoxianism***, pe de o parte, datorită persistenței în epocă a atitudinii „cronicărești" față de fondul pelasgo-> valaho-dac / thrac, asemănătoare cu cea de azi, deși, înainte de 1936 (anul în care G. Călinescu tipărește «Opera lui Mihai Eminescu», vol. V), fuseseră publicate câteva studii revelatoare în acest sens – Th. D. Speranția, „***Miorița***"***și*** „***Călușarii***"***urme de la daci***, 1915, ori H. Sanielevici, ***Alte orizonturi***, 1931, etc. –, și, pe de altă parte, datorită inexistenței unei lucrări academice de tipul celei realizate în 1964, de cercetătorul Adrian Fochi, ***Miorița*** – ***tipologie***, ***circulație***, ***geneză***, ***texte***(cf. FMtcg), de unde s-ar fi (înră)zărit și variantele intracarpatice, ***Pe Muntele Mare***/***La Munții cei Mari***, conservând elementele ritualice ale trimiterii Mesagerului Celest la Dumnezeu (Samasua >Samos / Samoș): «Ori să-l taie, ori să-l puște / să-l arunce-n trei țăpuște...», subînțelegându-se că Herodot nu era Pelasgo-> Valaho-Dac / Thrac și nu au versificat ***Istorii***, de Herodot (IV, 93 – 96), acești Pelasgo- > Valaho-Daci / Thraci spre circuitul mioritic de azi, în peste 1600 de variante, numai într-o arie în care s-a exercitat cel mai mult / intens monoteismul tetradic al Zalmoxianismului;

d) «filosofia nimicului într-o formă care pare lineară, dar care e totuși de o savantă împletitură» (COpE, 205).

Tudor Vianu, în 1942, cu obiectivul cercetării pe «Structura motivului în poezia lui Eminescu: „O, mamă..."», poemă desprinsă din variantele elegiei ***Mai am un singur dor***/***Dorința unui Dac***, conchide:

«Față de romantismul magic al lui Parashos și față de realismul lui Baudelaire, Eminescu reprezintă în tratarea unui motiv netăgăduit asemănător o spiță din marele ciclu tematic al poeziei sepulcrale europene, atitudinea unui sentiment dureros, dar echilibrat, câștigând până la urmă consolidarea și seninătatea în contemplarea ritmurilor eterne ale firii» (VAEM, 173);

și după ce relevă ceea ce este original, pur-eminescian, tocmai ***seninătatea în contemplarea ritmurilor firii***, ținând de doctrina Zalmoxianismului, ne mai încredințează că:

«„O, mamă..." se înrudește cu „Miorița" poetului popular» (VAEM, 174).

Ion Negoițescu, în 1968, notează în legătură cu elegia ***Mai am un singur dor***:

«Durerea însă nu încetează și voluptatea ei profundă, armonia cosmică de îi dă cuvânt, sub semnul eternității ei ideale față de ***trecerea***[...] care capătă conștiință în inima omului, poartă în infinit stigmatul vrăjirii, luna» (NegP, 202).

În lucrarea «Eminescu și abisul ontologic», din 1988, S. Paleologu-Matta evidențiază că:

«viața cosmică, de care e pătrunsă opera lui Eminescu, e un reflex al microcosmosului inimii lui» (PMEm, 221); «dincolo de moarte poetul își dorește ceea ce pururi va rămâne – lumea lui – codrul și izvoarele, luna și teiul, marea și luceferii; el va continua a dormi, fiind însă ca și prezent în vântul serii și în toate marile motive din care mereu va răsări mesajul lui, dincolo de contingențe; căci sensurile depuse în el șterg distincția prea puternică dintre cei morți și cei vii» (***ibid***., p. 220); și că: «dincolo de ruina corpului, rămâne un „surplus" al spiritului», «peste vremelnicie», supraviețuind «prin esența lui liberă, necondiționată» (***ibid***, p. 221).

Mihai Eminescu (1850 – 1889), la câteva luni după „vieneza ședere secundă (1883-toamnă − primăvară-1884) într-o fotografie „din închidere de Măsălar", ori „din dechidere de Răpciune", executată într-un atelier din Bucureștiul anului 1884.

Statutul „zburătoresc“ al eroului liric din «Mai am un singur dor» este sesizat de Iuliu Pârvu, în 1994 (dar fără a tangență / dezvoltare de comparatism la ***triada ipostazelor hyperionic-zburătorești***, avându-și înrăzărire, în ***Luceafărul***, cam tot pe același segment temporal-creator, cu „finalizare convorbiristă de apogeu“ tot în 1883): «Pribegia invocată de poet e cea a spiritului pe pământ; prea des repetată ori prea îndelung suportată, palingeneza poate obosi; spiritul trăiește atunci mai acut dorul cosmic, dorința eliberării din temnița materiei, dorul revenirii în spațiul celest; aspiră atunci la decorporalizarea sa; [...] prin decorporalizare, prin extincție, spiritul se eliberează și-și încetează pribegia pământeană» (PEmin, 26).

„**Dorul**“ **Nemuritorului**: «**să mă lăsați să mor**». Elegia «Mai am un singur dor» (cu varianta inițială «Dorința unui Dac») se circumscrie „***condiției umane***“ ***a* ens-*ului hyperionic***, ***a Nemuritorului cu*„*statut zalmoxian***“,***ce– după obținerea***/„***trecerea***“ („***consumarea***“) „***orei de iubire***“***cu dezlegare de la Demiurg/Dumnezeu***– „***mai are un singur dor***“,**dorul-sete-de-repaos**(cf.«Luceafărul»), ***adică***:«***să mă lăsați***să **mor**»revenind astfel (prin «Mai am un singur dor»), în „Raiul“ conferit Pelasgo- > Valaho-Dacului în calitate de erou, adică în ***Țara-Tinereții-fără-Bătrânețe-și-Vieții-fără-Moarte*** (cf. PTDelrc, 472).

Spațiul elegiei este misteric / inițiatic-zalmoxian, se află sub pecetea numărului ***trei***, sub pecetea ***triadei***, formă adâncă, timp / vârstă (și în hegheliană accepțiune); ***trei***sunt strofele poeziei, versul din ***trei iambi*** („trei binoame lirice“) reverberează versul cu **doi amfibrahi**(„***două trinoame lirice***“), punându-se sub ***numărul* nunții**,***cinci*** (3 + 2), fiecare vers respectă măsura ***treiului-dublat*** (6), fiecare strofă se alcătuiește din câte ***trei fraze lirice*** desfășurate pe câte ***patru*** versuri, adică (4 + 4 + 4) ***douăsprezece stihuri***(în rime dispuse după schema ***a–b–a–b–c–d–d–c–e–f–f–e***; din „rafinăria“ rimelor frapează cea „compusă“: ***-atemi***, din **p*atemi*** și **singură*te-mi***), „împăcându-se“ astfel „primele patru conducătoare“; apoi, ***întregul***elegiei se structurează în 36 de versuri (12 x 3), tot în multiplu de ***trei***.

Treisunt ***unitățile-de-timp-elegiac-zalmoxian***, corespunzând fiecărei strofe, în simetrie cu cele ***trei*** „***unități de loc***“: în strofa I:

unitatea de timp **solstițial-de-iunie** / **cireșar** (timp de „tinere ramuri“) în corespondență cu ***tărâmul***,„***testamentar***“(„unitatea de loc“: ***marginea*** mării / codrului, malul / lunca), unde se poate oglindi „cerul senin“ (senin-discul Samasua > Samas > Samoș > Zamoș = „Cer-Limpede-ca-Vioreaua“, sau „Soare-Moș“ / „Tată-Cer“, „celestul disc luminos“) în „întinsele ape“;

în strofa a II-a: ***unitatea de timp*** **echinocțial-autumnal** (cu „frunziș veșted“, cu „al serii rece vânt“) și ***unitatea cogaionică de loc,*** sau ***a muntelui*** (cu izvoarele-n cascade, cu luna «printre vârfuri lungi de brad», bradul fiind ***axis mundi*** în Pelasgime > Valahime);

în strofa a III-a: ***unitatea de timp*** **solstițial-hibernal**; (cu „troiene“, cu „geamătul“, cu „al mării aspru cânt“) și „proiectata“ ***unitate a cosmic-locației***, a deplinei armonizări a ***părții*** în **Întreg**, cu corporalitatea reintrată în mineral și cu spiritul / geniul „încurajat de zâmbetul luceferilor-prieteni“.

În *prima strofă* – «Mai am un singur dor: / În liniștea serii / Să mă lăsați să mor / La marginea mării; / Să-mi fie somnul lin / Și codrul aproape, / Pe-ntinsele ape / Să am un cer senin. / Nu-mi trebuie flamuri, / Nu voi sicriu bogat, / Ci-mi împletiți un pat / Din tinere ramuri.» (E, 190 / EP, I, 159) –, ***eroul liric, aidoma protagonistului mioritic***, ***știindu-se cu statut de Nemuritor***, **își exprimă limpede hyperionica** „**sete de repaos**“ **ca unic**, „**singur dor**“: «**să mă lăsați să mor**».

Pentru a muri, eroul elegiei eminesciene trebuie ***să fie*** „***lăsat***“ / „***dezlegat***“ de semenii săi, „nemuritorii“; verbul ***a muri*** are în text sens misteric / inițiatic: „a ieși din corp / trup“, „a părăsi trupul dat de Muma-Pământ / Dacia > Dachia / Dochia și a te reîntoarce la „Tatăl-Cer“, adică la Samos / „Soare-Moș“, „a re-intra în ordinea cosmică spre a te naște mai pur“, spre „a trece din Lumea Albă“, din „Țara-cu-Dor“, în „Lumea Cealaltă“, în „Țara-fără-Dor“, căci ***nemuritorul nu poate cunoaște moartea obișnuită decât cu îngăduința Demiurgului / Atoatecreatorului***,***ori cu acordul celor de sub jurământ***, iar **dorul**indică o experiență anterioară, în zodia bunei lumini, o existență anterioară a eroului elegiei, o existență anterioară în care s-ar mai re-antrena / exercita, în funcție de respectarea „testamentară“ aici, în planul teluric, a unităților de timp / loc (misteric / inițiatic), a unor elemente ritualice (absența flamurilor, lipsa opulenței funerare etc.) ținând de „ordinea“ Firii / Naturii;

îngroparea trupului să se facă fără pompă, „sicriul bogat“ ca de obicei la omul de elită să fie substituit de „patul din tinere ramuri împletite“, că doar lăstarii de un an poartă lucrarea maxim-energetică a mirabilei seve (act magic-analogic), procesiunea să se desfășoare mioritic, „în liniștea serii“, «pe la apus de soare», în amurg deci, doar acesta presupunând / certificând „cosmic“ un nou răsărit, să i se asigure „somn lin“ sub ***zalmoxian*/*senin cer***și în registrul nocturnului, și în cel al diurnului, dintr-un loc bine ales pe țărm, «la marginea mării»

(unde se angajează lupta dumnezeiesc-operatoare prin triada elementelor ***Apă***, ***Aer***, ***Pământ***, de unde somnul nu-i poate fi tulburat de valuri, de zgomot etc.)

și în apropierea codrului

(simbol al perenității, al ciclicei regenerări în concordanță misteric-sezonieră cu unitățile de timp / loc din strofele elegiei, în aceeași spirală ontică).

Și dacă va fi să primească „dezlegarea“ pentru „repaos“ («și de-o fi să mor» – spune și protagonistul mioritic, tot epopt în Zalmoxianism), respectarea ordinii „inițiatice“ este necesară după cum se vede și din subtilul conjunctiv-imperativ: ***să mă lăsați***, **să mor**, ***să-mi fie***, **să am**, pe tot traseul Dalbului-de-Pribeag, drum cu ființe psihopompe în mitologia autohtonă, „specializate“ pelasgo- >valaho-dacic de la o „haltă“ la „alta“ astfel: în ***zona mătcii / mării și a câmpiei*** („neodihnei“ / „eternului“) va fi călăuzit de ***Vidră***, în zona deluros-

muntoasă va fi însoțit de ***Lup***, până în Creierul Muntelui, lângă Bradul Zânelor (***axis mundi***), unde va fi luat în primire de Fratele-de-Cruce / Feciorul-de-Crai ce îl va îndruma în Cer, pe fața nevăzută a Lunii, ori în luceferi, stele etc.

De aceea, ***în strofa a II-a a elegiei***, surprinde „noua“ unitate de loc, de pe traseul metamorfozei / devenirii eroului liric, adică **unitatea cogaionică**, ***unitatea Muntelui***.

În strofa a doua – «Și nime-n urma mea / Nu-mi plângă la creștet, / Doar toamna glas să dea / Frunzișului veșted. / Pe când cu zgomot cad / Izvoarele-ntr-una, / Alunece luna / Prin vârfuri lungi de brad. / Pătrunză talanga / Al serii rece vânt, / Deasupră-mi teiul sfânt / Să-și scuture creanga.» (***ibid***.) –, **imperativele testamentare** (**tot conjunctivale**) **continuă**, **dar în decor cogaionic**, **montan-carpatic**: (să) ***nu-mi plângă*** (la creștet) – interdicția zalmoxiană a bocetului / jelitului (Herodot a consemnat acest obicei la strămoșii noștri în «Istorii», V, 4), (să) ***alunece***(luna), (să) ***pătrunză***,***să-și scuture***;și în această „haltă“ cogaionică / zalmoxiană, cu grijă aleasă – «la cascada izvoarelor și între brazii înalți / lungi» –, dinspre lumea pastorală, a ciobanilor-locuitori-ai-Muntelui, nu va ajunge până la el decât sunetul de talangă / clopot de la gâtul mioarelor / turmelor, poate „cuvântătoare“.

În strofa a treia – «Cum n-oi mai fi pribeag / De atunci înainte, / M-or troieni cu drag / Aduceri aminte. / Luceferi ce răsar / Din umbră de cetini, / Fiindu-mi prieteni, / O să-mi zâmbească iar. / Va geme de patemi / Al mării aspru cânt... / Ci eu voi fi pământ / În singurătatemi.» (EP, I, 160) –, **se oglindește reintegrarea în zalmoxiana ordine cosmică eroului elegiei** «**Mai am un singur dor**» / «**Dorința unui Dac**», **într-o unitate de timp solstițial-hibernal** (timp al Absolutei Cunoașteri întru Dumnezeu / Sacrul Întreg Cosmic), **într-o unitate cosmic-locativă**, unde sunt troiene de doruri / «aduceri aminte», luceferi-prieteni din nou, „zâmbind iar“ 4.

Note și bibliografie „siglată“:

1 Istoriografii certifică faptul că Mihai Eminescu nu a putut face „corectura în șpalt“ la unicul său volum antum, ***Poesii***, întocmit și tipărit în Bucureștii anului 1883 (corectura-i rămânând tot în seama „îngrijitorului ediției“), fiindcă poetul se afla pentru „un tratament mai bun / modern (decât cel din București)“, la Sanatoriul Ober-Döbling de lângă Viena (azi, al XIX-lea district al capitalei Austriei), sanatoriu unde, „chiar de Anul Nou / Sfântul Vasile“, în sacra zi de 1 Ianuarie 1884 (an care-i tipărit și pe foaia de titlu de la ***Poesii***), Titu Maiorescu – însoțit de Constantin Popazu, „rudă apropiată a autorului ***Criticelor***“ și eminent student aflat în ultimul an la Facultatea de Medicină din Viena (căruia i se datorează și intervențiile pe lângă autoritățile spitalicești -vieneze pentru internare) – îi fac o vizită „neasemuitului Luceafăr al literelor Pelasgimii > Valahimii“, înmânându-i totodată și „prim-volumul-surpriză“.

2 Douăsprezece variante la «Mai am un singur dor» au văzut lumina tiparului în volumul ***Poezii***, de Mihai Eminescu (București, Cultura Națională, 1933), prin grija lui Constantin Botez; una dintre primele variante ale elegiei «Mai am un singur dor» are un titlu deosebit de semnificativ pentru vectorizarea lirico-semantică a elegiei în Zalmoxianism: ***Dorința unui Dac***, fiind publicată după manuscrisul Bibliotecii Academiei Române aflat sub cota 2276, I, 40 r. (cf. EB, 510 sqq.).

3 Pentru indiscutabila originalitate eminesciană a elegiei, a se revedea și studiul lui Garabet Ibrăileanu, «„Mai am un singur dor“ este o... compilație ?», unde combate aberantele aserțiuni „cosmopolite“ ale unui trepăduș de pe ogoarele istoriilor literare francofone, N. I. Apostolescu, potrivit cărora: «Les désir du poète roumain d'être entré sans pompe, d'avoir sur sa tombe un arbre qui penche son feuillage, vient en ligne directe de Ronsard...» (apud. IbrS, I, 200); Garabet Ibrăileanu afirmă răspicat, încă din primele rânduri: «Această poezie – a cărei originalitate mi se pare probată chiar și numai prin strânsa concordanță dintre fond și elementul sonor, de atâtea ori și în atâtea moduri relevată de noi – a fost denunțată (se va vedea imediat că terminul acesta este propriu) de N. I. Apostolescu ca o compilare stângace a două poezii franțuzești, una a lui Ronsard și cealaltă a lui Paul Bourget...» (IbrS, I, 198 sq.).

4 O variantă a eseului de față poate fi aflată de Distinsul Receptor în partea a doua – „***Lecția de anatomie***“ ***a textului romantic*** – a lucrării noastre mai vechi: Ion Pachia-Tatomirescu, ***Mihai Eminescu și mitul etnogenezei dacoromânești***,Timișoara, Editura Aethicus (ISBN 973-97529-0-X), 1996, pp. 111 – 122.

COpE, **V** = G. Călinescu, ***Opera lui Mihai Eminescu***, **V** – «analise. Eminescu în timp și spațiu», București, Fundația pentru Literatră și Artă „Regele Carol II“, 1936.

E = Mihai Eminescu, ***Poezii*** (cuvânt înainte: ***Eminescu*** de Tudor Arghezi; prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga), București, Editura pentru Literatură, 1965.

EB = Mihai Eminescu, ***Poezii***, ediție îngrijită de Constantin Botez, București, Cultura Națională, 1933.

EP, **I**, **II** = Mihai Eminescu, ***Poezii–proză literară***,ediție de Petru Creția, vol. I – II, București, Editura Cartea Românească, 1978.

EPoesii = Mihai Eminescu, ***Poesii*** (prefață și ediție de Titu Maiorescu), ediția a X-a, București, 1897.

FMtcg = Adrian Fochi, ***Miorița – tipologie***, ***circulație***, ***genеză***, ***texte*** (cu un studiu introductiv de Pavel Apostol), București, Editura Academiei R. P. Române, 1964.

IbrS, I, II = Garabet Ibrăileanu, ***Scriitori români și străini***,vol. I, II (ediție îngrijită de Ion Crețu; prefață de Al. Piru), București, Editura pentru Literatură, 1968.

NegP = I. Negoițescu, ***Poezia lui Eminescu***, București, Editura pentru Literatură, 1968.

PEmin = Iuliu Pârvu, ***Mihai Eminescu*** – „***Mai am un singur dor***“, în revista «Excelsior» (Cluj-Napoca), anul III, nr. 7, 1994.

PMEm = S. Paleologu-Matta, ***Eminescu și abisul ontologic***, Aarhus / Danemarca, Editura Nord-Victor Frunză, 1988.

PTDelrc = Ion Pachia-Tatomirescu, ***Dicționar estetico-literar***, ***lingvistic***, ***religios***, ***de teoria comunicației***...,Timișoara, Editura Aethicus (ISBN 973-97530-8-6), 2003 (pagini A-5: 504).

VAEM = Tudor Vianu, ***Alecsandri***

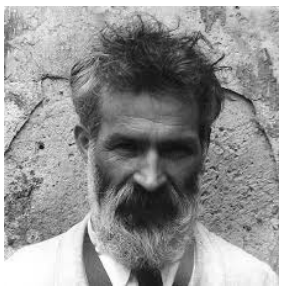

V. G. PALEOLOG

BRÂNCUȘI SAU ÎNȚELEPCIUNEA SCULPTURII

... Drept ecou al unei furtive alocuțiuni rostită la Casa oamenilor de știință a Academiei Republicii Socialiste România din 2 martie 1976, privind **Mesagiile în dodii ale lui C. Brâncuși**, ce vizau pragmatica geneză a unora din operele sculptorului - vădit criptice și într-un fel câteva labirintice ce ar putea fi supuse întrebărilor ***qui pro quo*** ce fac obiectul cerințelor de precizare ale unor cercetări mai întinse asupra lor. Noi înșine a le duce poate spre un sfârșit de folos culturii universale printr-o elucidare rațională, dacă se va putea. Văpaia de lumini noi ce se iscă și care le stârnește insolit factura în privința formelor inuzitate ce conduc inspirația spre înnoitoarele tipuri ale Formei, pe care ingeniul sculptorului le cere în concordanță cu subiectul și predicatul fiecăruia dintre ele, rar mai acceptând obositorul figurativ. Fie ea, de pildă **Cumințenia Pământului** și vâlva ce întâmpina acea lucrare intitulată alandala, feminizându-i esența și titlul, denumind-o **Himera**, în realitate un autoportret al sculptorului, purtând barbă ***Nabucodonosoriană*** ori ***Asurbanipală*** asiriană, golul capului străpuns sugerând hăul scump lui **Lao-tse**.

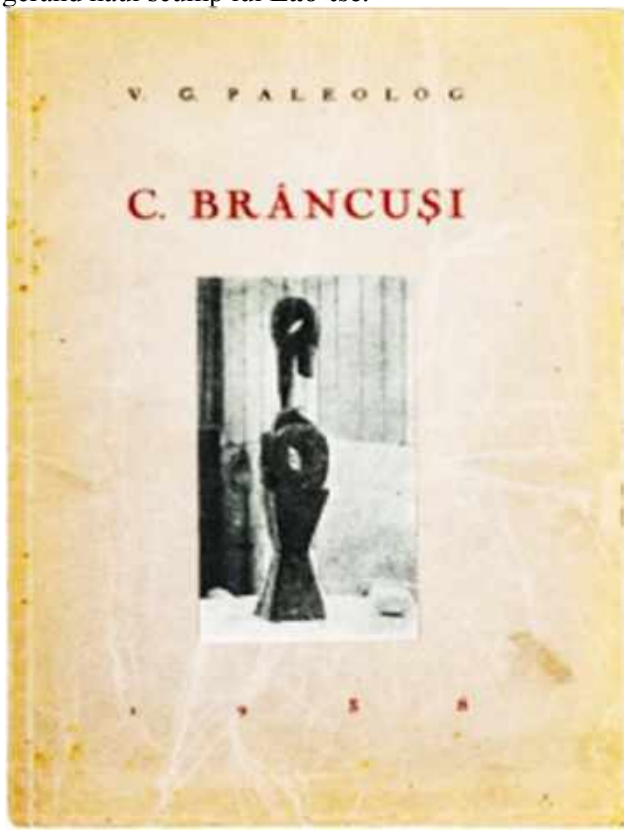

*

După o scurtă vreme, o strânsă prietenie a legat pe Brâncuși – obicinuielnic zorilor abia crăpate, găsindu-l lucrând – care fu unicul Erik Satie, deschizându-i poarta înainte de a răsări soarele, respectând noctambulismul său, regăsindu-l în zori după ce tachinase într-un cabaret obscur clapele unei hodorogite pianine dar înscriind în istorie muzicalismul în devenire, printre altele, și capodopera care îi perpetuează numele și geniul prin **Moartea lui Socrate**. Amândoi prieteni ai mizeriei crunte, neștiind ce aparține dălții și grandiosului sunetului, amânduror care, alăturea în geniul lor, vor trece în nemurire, o aceeași zodie și dodie unindu-i.

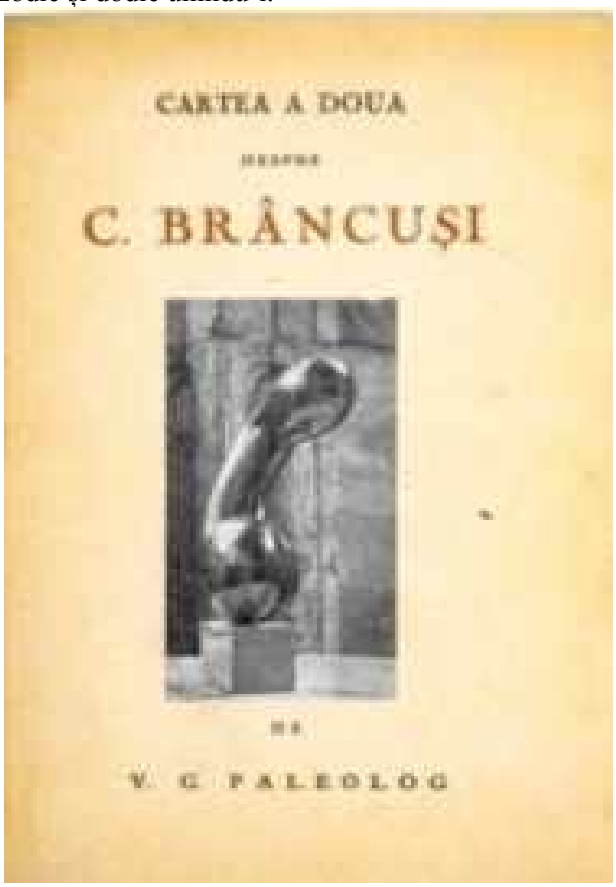

*

În aceeași epocă le unește, ușor înțeleasă **Vrăjitoarea** pe **Fiul Risipitor** adunându-și amândouă capetele, cu emoția de regăsire pocăitul pierzându-și sandaua apropiindu-i de Eva și Adam-ul ei, blegul muncitor al pământului raiului unde veți trăi ca zei, curgând **Clepsidra Timpului**, Eva neținând seama de

mărul făgăduit de Satana. O poveste biblică mincinoasă, desmințită de suprarealitatea dictată de Brâncuși discipolului său Vasile Blendea – consăteanul. Ascultând învățătura discipolului mâna lui va conduce dalta și grabnic dictându-i dodia și bibliei străbune alfabetizată de Jahve, răzbunătorul dintâilor pentru un singur dinte. Astfel Vasile Blendea ascultând lecția facerii dictată lui a convins « ucenicul » să refuze tentația șarpelui, respingând mărul făgăduit Evei de șarpele înșelător ; întinzând mâna departe de poftele Satanei, nu ajunge decât în limba lui înfurcită a pohtei de a mușca din mărul făgăduit.

După ani, scrutând ori întrebând latura majoră – zisă criptică – a magului Constantin Brâncuși obrocită ascuns își încetează ascuțișul eliberând adevărul obiectiv. O enumerare a acestora și victoria lor prin puterile adevărului ar fi ușoară și doar în funcție de timp util și de limpezită ascultare în respectul deontologiei, inversându-i din cale spinosul și de facilitățile inversărilor de care larg dispun purtătorii calomniei și bârfei. Armele tăcerii trebuiesc să-și regăsească tăișul și ascuțimea lor ce, rând pe rând, va elimina rugina și știrbirea.

*

Picătura picăturilor oficiind străpunge cremenea așa cum orele ce aduc, ori nu aduc minutul era pe mintea lui Brâncuși și el tot o dodie.

(***Ramuri***, nr. 10 (172), oct. 1978, p. 1; 13).

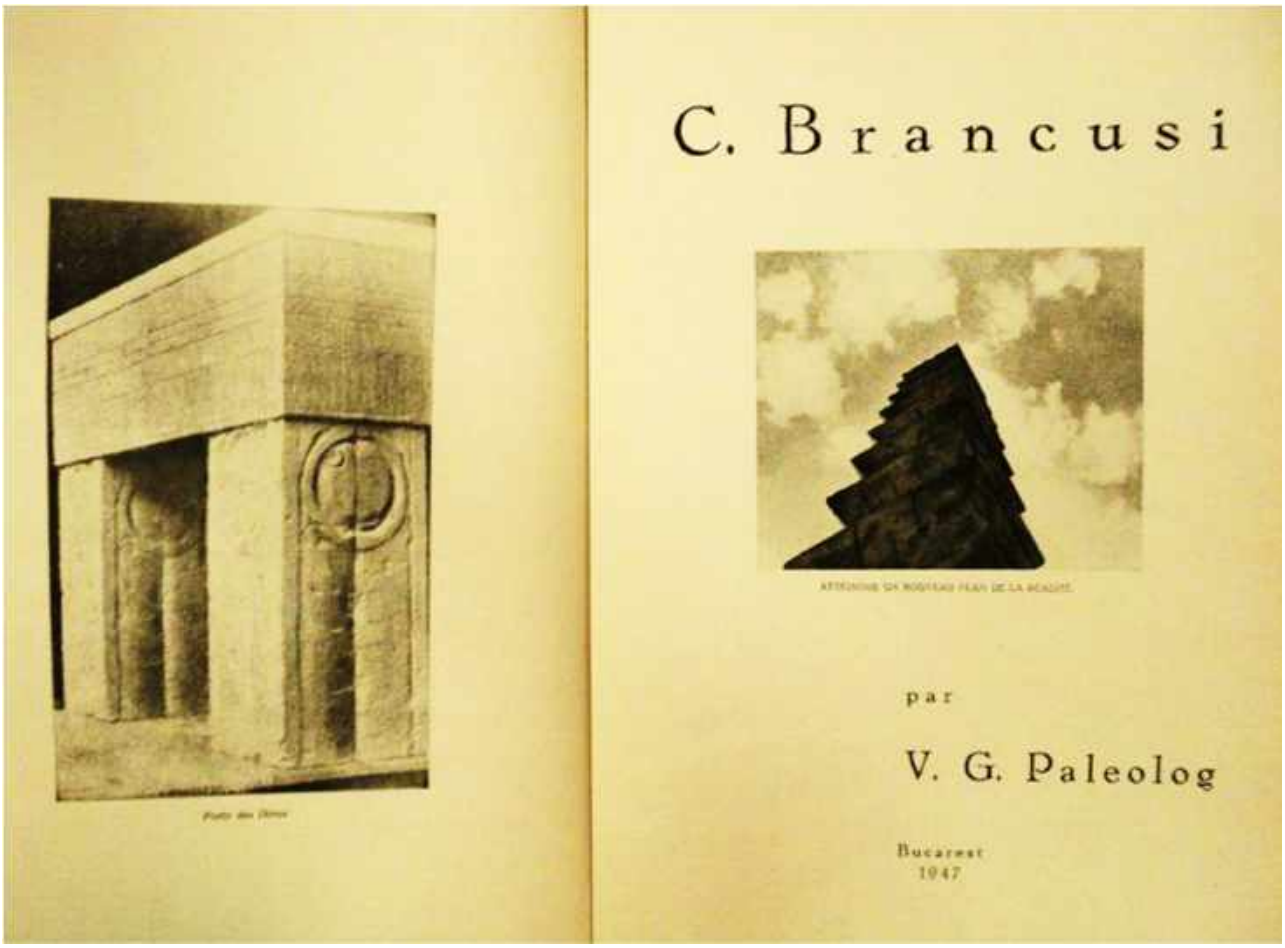

Constantin ZĂRNESCU

BRÂNCUȘI, TRANSILVANIA, PALEOLOG

De-a lungul întregii posterități brâncușiene, nu există o instituție culturală care, ca revista transilvăneană „Tribuna", să se fi deschis cu atâta promptitudine și aproape bilunar, elucidării uneia dintre remarcabilele creații artistice, hotărâtoare pentru acest secol: opera „celui mai mare revoluționar al artei sculpturale, pe care l-a avut istoria artelor – C. Brâncuși" (fraza îi aparține lui Vasile Georgescu-Paleolog). Acest lucru revista „Tribuna" l-a dovedit, editând încă de la Centenarul Brâncuși – 1976, *Omagiu lui Brâncuși*, un volum de 500 pag., care este considerat și azi un document de bază al brâncușiologiei. Printre cei care au publicat și susținut în revista transilvăneană, între anii 1957 și 1976, studii profunde, revelatorii pentru sculptura artistului român, sunt entuziaștii săi prieteni: V.G. Paleolog și, în egală măsură, Petru Comarnescu. Paleolog conduce de departe lista celui mai producător exeget brâncușian, care trimitea articole la revista „Tribuna". Am putea emite opinia că există două etape ale creației acestui profund erudit: una, inițiată înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial, prin cele două exegeze (volume) *Prima carte despre C. Brâncuși* (1937) și *A doua carte despre C. Brâncuși* (1939), în care apare și celebrul său eseu *Calendarul păgân al lui Brâncuși*, studii pe care Edit. „Scrisul românesc" le-a reeditat integral, după Revoluție, într-un prim volum monumental, frumos tipărit; și o a doua perioadă, după 1967, pe care V.G. Paleolog o dezvoltă susținut în revista „Tribuna", unde îi apar fragmente din *Tinerețea lui Brâncuși* și majoritatea eseurilor despre arta sculptorului și studii critice pe care „Scrisul românesc" (Craiova) promite să le publice în volumele al doilea și al treilea. O viață întreagă, așadar, dăruită prietenului său de geniu, trăind și creând departe de *Patrie* – viață dedicată științei care s-a născut și prin el, prin Paleolog: **Brâncușiologia**, ajungând la vârsta de 88 de ani la mai mult de 1500 de pagini de exegeză, despre C. Brâncuși. Este uimitor să constați cum cea mai mare parte din articolele și studiile sale au apărut în numerele revistei „Tribuna", care rămâne cea mai deschisă până în contemporaneitate posterității lui Brâncuși, tocmai prin opera prodigioasă a lui V.G. Paleolog și a lui P. Comarnescu.

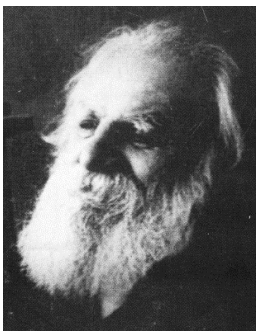

Brâncuși-Brâncuși, primul volum din operele lui V.G. Paleolog, publicat de editura craioveană, tulbură la fel de puternic sensibilitatea cititorului de astăzi, ca și pe aceea a cititorului antebelic și, desigur, rămâne important să amintim că volumul *C. Brâncuși*, din 1939, este întâia carte din lume despre sculptorul român și a fost elogiată la vremea ei într-o cronică și de poetul american Ezra Pound.

Vasile Georgescu-Paleolog a fost și continuă să rămână, după opinia noastră, cel mai penetrant critic brâncușiolog român, hermeneut patriot-restituitor; și am văzut întotdeauna în el un om măreț și unic, european; și *un arbore-monument al naturii,* cu barba lui „profetică", așa cum din ce în ce mai rar ne este dat să vedem chiar până astăzi.

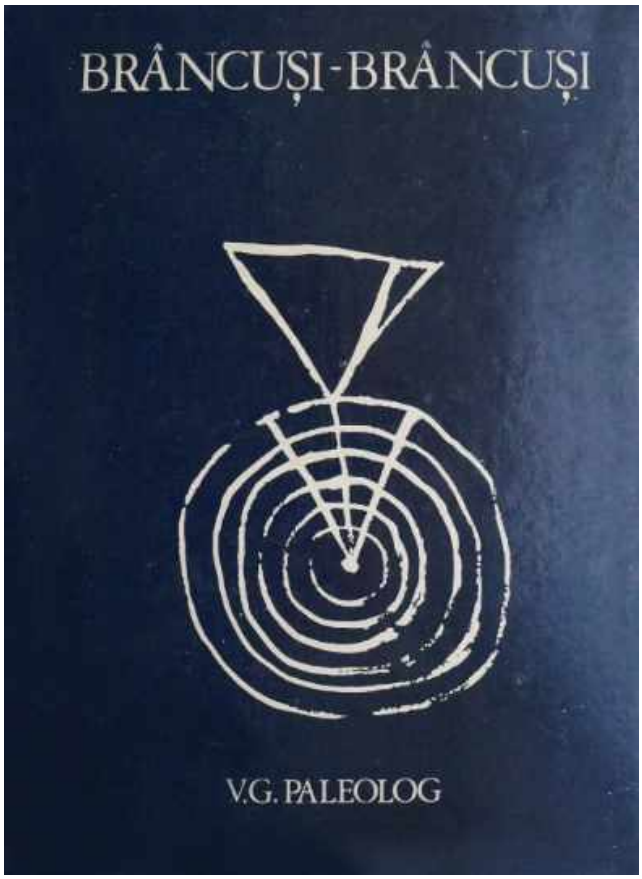

A. I. BRUMARU

REVERII... ETNOHERMENEUTICE

Pământul are nevoie de lucrător, spune proverbul românesc, altfel rămâne sălbatic. Trebuie să-şi vădească rostul, să lucreze apoi el însuşi, să intre în devenire. Va fi nevoit însă să-şi păstreze acel rost, noima identităţii, rămânând însă acelaşi. Putem presupune că pământul dispune (în forma lui care e premergătoare tuturor lucrărilor şi devenirilor) de o raţiune, de un *logos* lăuntric. În vorba românească locuirii omului pe pământul său i se spune, de regulă, *aşezare* – întindere adică pe acela spre dezvăluire, cum sunt, iată, adevărul şi fiinţa gândite (de exemplu cu Heraklit) de limba elină. O astfel de semantică mitologică ne va convinge şi Martin Heidegger (1) că ar avea în vedere atunci când îşi apropriază *tema pământului* (certată însă de Gadamer (2), care-I refuză pământului vocaţia, vrednicia conceptuală, filosofică). Pământul e prezent în tot ce este deja apărut, în tot ce e *manifest* (ca *fenomen*, cu alte cuvinte). În tot ce deodată se deschide, precum planta pe care el o susţine şi inspiră, simţim necontenit pământul ca pe ceva ce adăposteşte şi apoi eliberează, *dă drumul* (ca să ne amintim de demonstraţia lui Sextil Puşcariu din prodigioasa sa **Limba Română** (3)). Deschiderea vechii greci au numit-o *physis*, iar românii îi spun de aceea *fire*, nu doar pur şi simplu *natură*, cum ne-a parvenit vorba aceasta de la latini. În *fire* (*fiire*, după emendarea în caz a lui Gabriel Tilinca şi Mircea Arman (4)) presimim deodată focul, luminosul, lumina însăşi; *sophos*-ul şi *sophia* (5) – rostul şi noima lumii, tâlcul vieţuirii, *aşezarea* fiinţei. Fiinţa în aşezarea ei, ca *logos*-ul ce aşezat este el însuşi. Românii nu numesc degeaba logosul întrupat în istorie, puterea divină, *Cel Aşezat*. (Dar tot astfel numesc ei şi orişice putere lumească, oriunde; putere ce, tocmai de la această presimţire arhaică despre logos, e pusă, aşezată într-un scaun, pe tron etc.). Când spui dar, ca românul, azi cu o vorbă aproape de batjocură – căci suntem în epoca vitezelor mari, care schimbă mentalităţi şi chiar viziuni despre lume – când zici prin urmare că spre a cugeta trebuie să stai, de aci porneşti tocmai: stai adică precum în oprirea bună, de mai întâi şi de totdeauna, a logosului, *ananke stenai*. Sunt aici, din nou, în revenirea lor necontenită, pământul şi locuirea, adăpostirile acelea ale lui. În *physis* şi în românescul *fire* (*fiire*) – care pun în afară, aduc în lumină, fac ceva vizibil /*apophansis*/, se întâmplă – ca în jocul dionysial al fiinţei să se pună în lumină şi ascunsul însuşi; deci *chiar cel ce adăposteşte, ceea ce este împreună cu logosul într-o aşezare* (şi fac împreună, cu vorbele noastre, o aşezare, va să zică un spaţiu lucrat) adică: pământul însuşi. Numai acesta cuprinde ideea de întemeiere, locul şi locuirea; numai el face cu putinţă *firea* (*fiirea*), *physis*-ul; şi face deja vizibil nevăzutul, invizibilul.

*

Zeul locului la daci, Zalmoxe – care, ca zeu, e deja rostul, logosul – nu doar că simbolizează jocul fiinţei ca ascundere într-un ascuns ce mereu se deschide, făcând ca prin deschidere să se zărească însuşi ascunsul acela adăpostitor (într-un model de o infinită, delicată dialecticitate), dar numele său tocmai (după unele aproximări etimologice) ar povesti despre acestea (6). Astfel, se spune, *salmosksa* ar fi un cuvânt din sanskrită, compus acolo din *sala*– care e (vezi bine) „sălaş”, deci „casă”, „locuinţă”, „locaş” – şi din *moksa*, traductibil prin „loc al celor nepieritoare”. Astfel Zalmoxe (Zalmoxis) e o divinitate a locului pământean al eliberării, al ieşirii în fiinţă (precum Dyonisos), ceea ce, dealtfel, zeul şi instruia pe muritorii în faţa cărora, mărturiseşte Herodot, tăinuia şi oficia.

În primul rând, zeul dacic/getic declară apartenenţa sa la pământ, la loc, arătându-l însă, prin oficierea efectuată, ca loc de locuire, ca sălaşul, precum o casă; prin aceasta destăinuie şi apartanenţa sa la logos, la *Cel (veşnic)Aşezat* (un radical *sta*, din sanskrită – dar apare şi în moderna engleză (?) – având şi el derivate ca: „a sta” (*stha*), „a aşeza”, dar şi *poas* („locuinţă”), dar şi, din nou de mirtare, „a se ţine”, „care se ţine”, „a conţine”, „a prospera” – toate acestea legate, cum se vede, de locuire şi de casă... În **Cartea Facerii** termenul cu care aceasta se deschide, acel *Beresit* („La început”) are acelaşi sens cu *Ros baiit*, care înseamnă „începutul casei”. Întâlnim aici ceva asemănător cu procesul de întemeiere al fiinţei. Nu vei putea atunci să nu spui, în folclor ca românul, că „Fiecare pasăre îşi iubeşte cuibul”, şi mai ales, cu o de neînchpuită captare a întregului loc, că: „La omul cu cheag (cu *stare*, care a prosperat, care se ţine şi conţine etc.), luce şi soarele-n prag” (soarele, adică rostul însuşi, acest *sophos* văzdit chiar pe pragul adăpostirii sale). Acum (ca să ne amintim din nou de tedescul Heidegger) construirea şi locuirea se confundă, iar locuirea e singura ce dă seama de toată firea (şi fiirea), dă socoteală de fiinţă.

O casă (despre care ştim ce înseamnă ea la români, spre deosebire de ce este ea la cel ce pluteşte sub cerul universal cu cortul, sau în tropotul calului fugărit la o cotropire) e *aşezarea-laolaltă*. Ea conţine, dacă ne

amintim mai de dinainte, ceva din esența logosului. În ea lumina e mai viguroasă, mai tare, „strălucé" (cu accentul pe é, ca în rostirea din Maramureș) la ieșirea pe prag. Un logos luminos aici, el e foc, e condiție a vieţuirii. Cu el începe adică o vatră, o patrie (cuvântul *vatră* provine, ca și *patrie*, tot de la *tată*l – temeiul, rațiunea, „capul" casei etc. – o derivată a vechiului termen indoeuropean *vater/pater*). Astfel narează, iată, și paremicul românesc. „A veni de-acasă", „Ai venit de-acasă" ți se spune, și aceasta nu înseamnă decât că abia acum vorbești, în cele multe ce spui, cu minte, cu un rost în spusele tale (7).

E semnificativ iar că focul sacru, întins pe o vatră, deci făcând parte din întemeierea unei fiiri (a ceea ce are să devină ființă, cuprinzând deopotrivă existența și esența, deci un aspect temporal al ființei, ca „*fiitoarele*" acelea ale lui Dosoftei (8)), această credință în simbolul flogistic al întemeierii s-ar fi inițiat la oamenii din zona noastră europeană (de pildă, la grecii vechi) dintr-un cult al morților (vezi Fustel de Coulange (9)), adică din celebrarea celor ce se întorc la așezare, într-o adăpostire. La elini cultul defuncților se numea, detaliu semnificativ, *patriazein*, iar romanii îi spuneau *parentare* – termeni desemnând nu însă aspectele mai târzii referitoare la părinții domestici, dar aducerea de ofrande în memoria repauzaților. Zeii, la un moment dat, vor fi, fiecare, numai pentru câte o familie, iar aceasta, în limba greacă veche, se numea *epistion*, adică, iar, nu altceva decât ceea ce se află împrejurul unei vetre sacre. Românii spun astăzi, când numără familiile (precum cei din Maramureș, din Transilvania), că numără „fumurile", deci combustia pe vatră, așa cum Herodot scria în **Istoriile** sale în loc de 700 familii, 700 de case, sau 80 de cămine în loc de familiile respective. De ființă ar da așadar socoteală căminul, casa, fumul vetrei în care se invoca și se celebra focul sacru, divinitatea casei *Hestia*. Limba e angajată ontologic și, deja cu folclorul ei, cu mitologia ei înaripată (precum la Platon în **Cratylos** (10)), nu doar dă seamă de lucrurile lumii, ci le și instituie, le „*îndreptățește*". Dialogul platonic e subintitulat ***Orthotes ton Onomaton*** („*despre îndreptățirea numelor*") și în el sunt „cercetate numele străine", date nu de „oamenii de rând, ci (de) niște cercetători de fenomene cereşti și deopotrivă vorbitori iscusiți". Ce-i spune lui Platon *Hestia*? Citatul e inevitabil: „...ceea ce noi numim *ousia* (natură intimă), alești numesc *essia*, iar, la rândul lor, *osia*. În primul rând, faptul că natura intimă (*ousia*) lucrurilor este numită *Hestia*, după cel de-al doilea din aceste nume, are o rațiune; la fel ca și atunci când denumim prin *Hestia* ceea ce participă la natura intimă (*ousia*), și sub raportul acesta, numele *Hestia* ar fi dat în chip potrivit. Într-adevăr, chiar și noi numeam, în vechime, natuta intimă (*ousia*) „*essia*". În plus, dacă ne-am reprezenta lucrurile în lumina sacrificiilor (*thysias*), am vedea că astfel au gândit cei ce au instituit aceste nume. Într-adevăr, înaintea tuturor zeilor, *Hestiei* prima i se cuvine să-i aducă jertfe cei care au denumit natura intimă a tuturor lucrurilor *Hestia*. Cât despre cei care spun *osia*, aceștia gândesc, pesemne, potrivit lui Heraklit, după care toate realitățile se mișcă și nimic nu stă pe loc; și ca atare, au drept cauză și temei rânduitor *impulsul* (*othoun*), de la care, pe bună dreptate, s-a și dat numele de *osia*". Așadar, în *Hestia*, zeița bună a căminului, se găsesc înțelesuri adânci și ultime ale ființei. Dar există și o altă interpretare etimologică, a lui Plutarch, în **De primo frigito** (vezi Fustel de Coulanges, *op.cit*.): *estia, istemi*, ceea ce înseamnă „stare". Pe de o parte, deci, *Hestia* e aceea care dă impulsul prim lucrurilor, cum ne spune *osia* (vorbă a dorienilor, așezați mai târziu, din nordul muntos, peste civilizația mykeniană constituită) și așa trebuie că este, întrucât fiind ceva de ființă ultimă în ea, *Hestia* e în logosul întemeietor și primenitor. Dar *Hestia* e și ceea ce asigură permanența: e *sta-re*, cum și logosul ce o ține va fi fost într-o așezare. Însă „stare" e și „stare", cum este la români când omul e ins așezat, e va să zică *avuție*, aici se va fi petrecut închegarea, împreunarea lui *a fi* și a lui *a avea*. „La omul cu cheag (să ne amintim) luceé și soarele-n prag".

Prin *Hestia* e prezent *Cel Așezat, logosul*. Mai întâi simbolizat, prezentat odată cu pământul: e aci *ratio*, adică temeiul, temeliile... O întrebare, acum, e și aceasta: istoriceşte care populații stăpânesc într-atât pământul încât, din legătura ființării lor cu acesta, să poată spune (cum observa cineva) „acesta e numai al meu"? În nici un fel migratorii, pe ei nu solul îi va interesa precumpănitor, ci calul în fugă și răpire cu care-l străbat repede, îmbiați de o cucerire. Nici, dintre mai stabili, vechii germani nu l-ar fi avut în posesiune decât (așa cum s-a aflat) cel mult un an de zile, astfel hotăra tribul, la ei importantă era roada. După un cercetător, în acest chip stăteau lucrurile și în aria semitică, precum și la populațiile slave. La sedentarii, însă, cu oficieri agrare situația era alta. Niciodată în istorie, s-a remarcat, nu e notat faptul că la semințiile în care nucleare fuseseră Grecia și Roma, proprietatea să fi fost comună. Aici stăpânia era a vetrei, care e sacră, e așezată pe pământ, cu zeii săi, cărora nu li se schimbă locul; sunt zeii ascunși, *myhioi* (sau interiori, la latini erau cosemnați *penații*). Locul acesta chiar se îngrădește (pentru ascundere) și îngrădirea însăși va avea aici un zeu păzitor, *herakeios* (la elini îngrădirea era *herkos*, iar la romani *hectum*, de unde ar proveni hectarul). Încă o dată așadar, în forme noi societale. Mitul nostru de substrat – acesta *dyonisic*, al împământării (al revelației, adică, prin și cu închisul ei însuși). De la îngrădire înainte evoluția e aceasta. Vatra se acoperă, se ascunde, intră într-o casă. Cu casele pui însă în lumină, mai acut, ascunsuri, fiecare repetând în mic arhetipul ființei. Vatra l-a învățat pe om cum se ridică într-un loc casa, sau că aceasta s-a înălțat

anume dintr-un cămin (cum amintesc Diodor și Eustatiu). Casa e o incintă sacră, e ea însăși un templu. Întâlnim aici ascunsul, înfășuratul într-un deschis luminat. Este însă și rezultatul unei lucrări: prin care e adus și ținut în lumină, în deschis, pământul cu toate cele ale lui.

La locuire nu ajungi decât prin construire, s-a spus. Iar „esența construirii este oferirea de locuire", întrucât realitatea acesteia „este edificarea de locuri prin rostuirea spațiilor lor" (M. Heidegger). Toate acestea nu sunt decât, în felul lor, pronunțări ale ființei. La ele ființarea românească răspunde și ea cu poveștile, cu reveriile, cu peripețiile sale. Una dintre ele este aceea manolică din **Monastirea Argeșului**. Motivul mitic, a observat Mircea Eliade, e foarte răspândit. Istoricul religiilor e, ca și mai târziu un Gheorghe Vrabie (11), partizanul poligenezei (12). Legenda e considerată a fi una a jertfirii unei vietăți pe o temelie, dar ea e reprezentativă pentru *imolare* – un aspect din ritualul *ascunderii – neascunderii* ființei. Nu spun că ideea jertfei nu ar avea aici nicio relevanță, un Tylor chiar afirmă că sacrificiul e menit a instala pentru o zidire începută un spirit tutelar, alți cercetători fiind de părere că astfel se obține o protecție în fața unui duh primejdios, malefic, care ar fi stingherit în destrucție de orice nouă tentativă constructivă. Mircea Eliade pledează (13) pentru eliberarea imaginilor din contextul concret, acestea conținând un simbolism cosmic, cetatea, ca și locuința, sunt o *imago mundi*. Mitul cosmogonic e modelul oricăror rituri și mituri legate de lucrare, de o operă, orice activitate de construcție reproduce simbolic cosmogonia. Există o funcție religioasă a locuinței umane, riturile sângeroase de construcție sunt cuprinse în mentalitatea paleocultivatorilor, afirmă Mircea Eliade. Într-o indeciziune marele om de știință se află totuși. Trimiterea la legătura cu pământul a mitologiei antreprenoriale nu i se pare suficientă. Consacrarea locuinței, în general teritoriul locuit, se va asimila cosmosului, mijlocind și învederând simbolismul „*centrului lumii*". Alte postulate foarte importante stabilite de Mircea Eliade sunt următoarele: țările balcano-dunărene sunt singurele în care sacrificiul de construcție a dat naștere unor creații literar-folclorice; raritatea legendelor similare la ruși, polonezi și ucraineni exclud ipoteza unei origini slave a acestui motiv literar; românii și popoarele balcanice conservă un subtrat comun, moștenit de la semințiile anterioare (probabil de la traci), care constituie principalul element de unitate a Peninsulei Balcanice; alte elemente comune tuturor populațiilor balcanice par încă și mai vechi decât moștenirea traco-daco-getă, prezentând o configurație și trăsături preindoeuropene; trebuie să se țină cont, în sfârșit, că tracii și cimerienii participau la o cultură protoistorică ale cărei iradiații succesive au traversat Asia Centrală și au suscitat apariția noilor configurații culturale pe țărmurile Mării Chinei și la Gongson. În sfârșit, o concluzie a savantului român la care nu e cu putință să nu aderi e aceasta: „Adeziunea unui popor la unul sau la altul dintre scenariile mitice, la una sau la alta dintre imaginile exemplare, spune mai mult despre sufletul lui profund decât un mare număr de întâmplări istorice".

O mănăstire este loc (în ea vorbește/povestește logosul), e astfel *deschisul-închisul pământului*, e *așezare-întinsă-înainte-în-lumină*, precum în gândul grec matinal, la Heraklit, de exemplu. Jertfirea, imolația ar însemna totdeodată, procurarea, alegerea primului mesager pentru lumea de dincolo, menită a face contactul cu aceasta, aidoma solilor daci trimiși, prin moarte, zeului. În actul imolației se observă arhetipul mai vechi al ocultărilor și epifaniilor repetate ale ființei, propus lumii etnografice de mitul lui Dyonisos (un mit trac, dacă credem, precum Strabon, în **Geographyka**, că nucleul mitologiei hellenice a fost la *Elis*, un areal al tracilor). *Misterele Eleusine* repetă același model, în care *Persephone* era o zee a pământului, la populațiile paleoagrare – nu umblătoare, dar locuitoare...

Mitul românesc al *Meșterului Manole* dă seama dacă nu de spiritualitatea românească întreagă, atunci, cel puțin, de o dimensiune remarcabilă a ei, aceea a *locuirii-construirii*. Adăugând însă **Monastirii Argeșului** un basm poporan din aceeași familie, e vorba de **Pasărea Măiastră** din culegerea lui Petre Ispirescu (ceea ce demonstrează că povestea manolică nu e la români de împrumut, fiind o sedimentare de prototipi pământeni), făcând deci aceasta, remarcăm că tema construirii se însoțește fericit cu aceea a locuirii, ducând împreună spre tema ființei. Aiurea, gândul despre ființă s-a ridicat, de regulă, din supunerea la timp (14) (sub vremuri copleșitoare sosesc mereu temerile și nesiguranțele insului suspendat), la români el va fi venind de la locul de construire și de locuire. **Monastirea Argeșului**, prelucrată de Vasile Alecsandri, și basmul **Pasărea Măiastră** ar putea îndestula, într-un fel, problematica specificului românesc. Vorbesc amândouă de construire și de locuire; pentru că aceasta face românul când tihna nu-i este tulburată de vreo zăticneală, de vreo nesăbuință: înalță câte ceva (chiar mărunt și perisabil, cum de prea multe ori ni se întâmplă), face adică din locul dat o locuire (măruntă la început, fiind probabil menită unui proiect de a doua instanță), vine apoi cu ea la orice înfățișare. Manole împlinește, în cazul lui, o locuire (mai impozantă, cumva nelalocul ei, supusă prin urmare ruinării), pasărea din poveste e adusă și ea ca un turn înalt să nu se surpe – cu cuibul ei cu tot. Sunt, iată, ființări ce se dau locului ce nu putea spori altfel decât oferindu-i-se alt loc, primordial, înzestrat deja cu ființă (15).

Note. 1. Martin Heidegger, **Originea operei de artă**, Ed. *Univers*, Buc., 1982 (trad. Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu), **Le Principe de Raison**, Edition *Gallimard*, 1958,

Qu'est-ce que une chose?, Gallimard, 1971; 2. Hans-Georg Gadamer (1970, 108-9), vezi Gabriel Liiceanu, *Note*, în **Originea**..., Ed. cit.; 3. Sextil Pușcariu, **Limba Română**, Ed. *Minerva*, Buc., 1976; 4. Martin Heidegger, **Fiire și Timp**, Ed. *Grinta*, Cluj-Napoca, 2001 (trad. Dorin Gabriel Tilinca, Ediție îngrijită și Prefață de Mircea Arman); 5. Anton Dumitriu, **Alethéia**, Ed. *Eminescu*, Buc., 1984; 6. Aurel Berinde și Simion Lugojan, **Contribuții la cunoașterea limbii dacilor**, Ed. *Facla*, Timișoata, 1984; 7. O fenomenologie a lui *acasă*, vizând menirea în istoria contemporană, integraționistă și multiculturală a conceptului, propune Vaclav Havel. *Acasă*, spune el, e un concept descriptibil ca o serie de cercuri concentrice, cu eul propriu ca nucleu: e locul natal „acoperit cu limitele invizibile ale pașilor mei": e familia, lumea proximă a prietenilor. Mediul intelectual, profesional etc.; e țara, limba pe care o vorbești, percepția lumii după felul acelei lumi și a limbii materne, moravurile, umorul etc., tot ceea ce ține de „acel cerc al căminului"; e apartenența la țara ta, la naționalitatea ta, „și nu văd – mai zice Havel – niciun motiv pentru care n-ar trebui s-o îmbrățișez. Din moment ce este atât de esențial o parte din mine, cum ar fi, de exemplu, virilitatea mea, un alt aspect al casei mele"; e apartenența la forma social-politică a țării în care ești așezat, aceasta „înseamnă cetățenia mea"; apoi *acasă* este Europa și apartenența mea la Europa și, în sfârșit, este această planetă și actuala sa civilizație și, de la sine înțeles, întreaga lume". „Dar aceasta nu e este totul: *acasă* este de asemenea educația mea, felul în care am fost crescut, obiceiurile mele, mediul social în care trăiesc și pe care-l proclam ca fiind al meu. Și dacă aparțin unui partid politic, atunci, indiscutabil, acela va fi casa mea de asemenea". Și eminentul scriitor și om politic ceh continuă astfel: „Eu cred că fiecărui cerc, fiecărui aspect al casei trebuie să i se dea ceea ce i se cuvine. Nu are niciun rost să negi sau, și mai rău, să excluzi un aspect în favoarea altuia; nici unul nu trebuie privit ca mai puțin important sau inferior. Ele sunt părți ale lumii noastre firești și o societate organizată corect trebuie să le respecte pe toate și să le dea șansa de-a se împlini". În Conferința ținută, în 1991, la Univeresitatea Lehign din Pensylvaina, Havel urmează: „Acesta e singurul mod de a face lumină, loc oamenilor pentru a se realiza în mod liber ca ființe umane, pentru a-și exercita identitatea. *Toate cercurile casei noastre sunt o parte inseparabilă din noi înșine, un loc de manifestare a identității noastre umane* (s.n.). Privat complet de toate aspectele casei sale, omul va fi privat de el însuși, de umanitatea sa", (vezi Vaclav Havel, ***Acasă***, în revista ***Astra***, nr.3 (230), 1992; 8. Eugen S. Cucerzan, **Ființa** (în revista ***Echinox***, 1983); 9. Fustel de Coulanges, **Cetatea antică**, Editura Meridiane, București, 1984; 10. Platon, **Opere**, vol. III, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1978 (trad. Simina Noica); 11. Gheorghe Vrabie, **Eposul popular românesc**, Ed. *Albatros*, Buc., 1983; 12. În legătură cu paternitatea legendei Gh. Vrabie (*op.cit*.) înșiră vorbăria oțioasă a ungurului Lajos Vargyas care pledează pentru originea ei ungurească, apoi opiniile care o plasează în Balcani: Sako Uihni o situează în regiunea albaneză, iar Georgios A. Megas în Grecia; 13. Mircea Eliade, **Comentarii la Legenda Meșterului Manole**, București, 1943, **De la Zalmoxis la Genghis-Han**, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1980; 14. „Veacul", spune Mircea Vulcănescu în **Posibilitățile Filosofiei creștine** (conferință din 1940), „poate însemna *timp*, adică particularitatea datorată atmosferei spirituale a momentului istoric, și poate însemna *spațiu*: particularitate etnică"; 15. Imolarea Anei în zidul mănăstirii e, ca în basm, așezarea în turnul zidirii nestatornice a Măiastrei deodată cu cuibul ei cu tot. Ana lui Manole e ființă și cuib deopotrivă, trup din alt trup, ființă din ființă, ființa ca loc și ființă oferită și închisă spre deschiderea unei alte ființări și locuiri a Ființei.

*S-a consultat **Abregé du Dictionnaire grec-française**, Hachette et Cie, Paris, f.a.

Vezi și A. I. Brumaru, **Despre Ființa românească, Ed. *Scrisul românesc*, București, 2001.

SENSUAL ANDROID II, 35x50 cm,
ulei pe pânză [2020]

Ion HIRGHIDUȘ

EXPERIENȚA POETICĂ A GÂNDIRII – ÎNTEMEIERE ȘI POSIBILITATE DE SINE

De ce este necesară experiența poetică a gândirii, când aceasta pare să se ridice, prin întemeierile pe care le are, deasupra oricărei risipe? Dacă o astfel de întrebare ar putea să aibă, la rândul ei, întemeierea, atunci poezia și arta în genere s-ar risipi în contradicția dintre inutilitate și temeiul creației. Dacă filosofia nu ar fi dezamăgit de atâtea ori, atunci nu ar mai exista istoria ei, pentru că ea reprezintă un lung șir de dezamăgiri, de regrete și, în același timp, de speranțe. Momentele de descumpănire a filosofiei, și mai ales descumpănirea filosofilor, au dus la creșterea atenției pentru ceea ce pare, la o vedere superficială, să fie în afara preocupării filosofilor. Așa s-a putut crea o atitudine față de poezie, față de ceea ce se află dincolo de logică, în perimetrul riscurilor gândirii. Așa s-a putut crea o atitudine pe care o putem remarca de la Aristotel la Heidegger, în care poezia devine speranța luminoasă pentru salvarea discursului filosofic, în relația pe care omul o instituie cu adevărul, în relația pe care, de fapt, poezia o instituie cu adevărul. Ea este mai adevărată decât istoria, după spusa lui Aristotel, în timp ce pentru Heidegger constituie un prilej de a întregi experiența gândirii. Preocuparea pentru poeții tragici ai Greciei, în depărtarea lor și totuși atât de aproape, constituie impulsul pentru cercetarea adevărului[1], pentru că aceștia dezvăluie proximitatea divinului în rostirea poetică[2], rămasă doar ca nostalgie pentru timpul prezent. Și ce adevăr poate fi mai deplin decât cel al zeilor care, în exuberanță, l-au determinat pe om să se substituie lor? Prin aceasta, adevărul și sacrul, în care este divinul, devin doar motivul unei căutări disperate.

Poezia, prin căutările ei, face experiența adevărului ființei pentru că se poate interpune între oameni și zei, pentru că poate traduce o zi de mult timp uitată și poate constitui speranța omului de a avea acces la autenticitate prin artă. Experiența poetică a gândirii poate fi tocmai acest demers spre autenticitate, pe care Martin Heidegger îl realizează prin apropierea de poezie. Această apropiere se realizează într-un dublu sens: a) *o bună cunoaștere a marii poezii – ca primă apropiere de o „îndeletnicire nevinovată", dar care dezvăluie o esență imperceptibilă dintr-o altă direcție*; b) *experiența proprie ca experiență unică a rostirii esențiale*. Bun cunoscător al marii poezii, reprezentată de Homer, Sofocle, Vergiliu, Dante, Shakespeare sau Goethe, Heidegger îl alege totuși pe Hölderlin pentru a dezbate esența poeziei. El motivează această alegere astfel: „Nu l-am ales pe Hölderlin pentru faptul că opera sa realizează, ca una din multe altele, esența generală a poeziei, ci numai pentru faptul că poezia lui Hölderlin este purtată de destinația poetică de a exprima pe calea poeziei (**dichten**), în chip expres, esența poeziei. Pentru noi, Hölderlin este într-un chip privilegiat ***poetul poetului***"[3]. Iată un dublu motiv menționat de filosof pentru care poezia lui Hölderlin i-a atras atenția: 1. trebuie să fie cineva care, prin opera sa, realizează esența generală a poeziei (toți marii poeți menționați, cât și alții, au realizat esența generală a poeziei); 2. Hölderlin este quintesența poetului (are privilegiul de a fi ***poetul poetului***), „poezia lui Hölderlin este purtată de destinația poetică de a exprima pe calea poeziei (**dichten**), în chip expres, esența poeziei". Nu primul motiv cântărește în alegere lui Hölderlin, care ar putea să piardă în concurența cu alți mari poeți care au ajuns la deplinătatea operei, ci al doilea motiv: **exprimarea pe calea poeziei a esenței poeziei**. Pare să fie clar de aici că esența poeziei nu este nicidecum o preocupare a poeților, chiar dacă ei sunt în aceasta, dar poate fi o preocupare a filosofilor. Să fi avut Hölderlin o situație aparte în perceperea esenței poeziei? Cel puțin așa ne lasă să înțelegem Heidegger atunci când supune analizei cele cinci vorbe călăuzitoare ale poetului german, pe care se bazează în evidențierea esenței poeziei. Acestea sunt:

1. „*Activitatea poetică: această îndeletnicire, cea mai nevinovată dintre toate*".

2. „*De aceea, cel mai periculos dintre bunuri, limba, îi este dată omului… pentru a depune mărturie de ceea ce este el…*".

3. „*Multe ar afla omul*
Pe mulți i-a numit dintre cei cerești,
De când suntem un dialog
Și de când putem auzi unii de la alții".

4. „*Însă ceea ce rămâne, poeții ctitoresc*".

[1] Otto Pöggeler**,** *Drumul lui Heidegger*, Editura Humanitas, București, 1998, p. 176.

[2] Martin Heidegger**,** *Unterwegs zur Sprache*, Pfullingen, 1959, p. 19.

[3] Martin Heidegger, „Hölderlin și esența poeziei", în *Originea operei de artă*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 222.

5. „*Plin de merite și totuși în chip poetic, locuiește Omul pe acest pământ*”[4].

Trebuie să acceptăm că cele cinci „vorbe” ale lui Hölderlin exprimă esența poeziei, așa cum reiese din demersurile interpretative ale lui Heidegger. Ele ar putea fi ca și categoriile platoniciene, aristotelice, ca „vocile” lui Porfir sau precum categoriile kantiene din moment ce pot exprima esența, fie ea și esența poeziei. Dacă acest lucru ar fi demonstrat cu cea mai mare rigoare, atunci ar putea exista o totală îndreptățire a experienței poetice a gândirii.

Preocuparea lui Heidegger pentru poezie este o constantă pe care o găsim într-o suită de studii dedicate unor mari poeți germani ca: Hölderlin, Rilke, Trakl, dar și poeților tragici greci. Poezia a reprezentat pentru filosoful german „cealaltă mare cale de acces la adevărul ființei” și pentru aceasta ea merită efortul de gândire filosofică, ceea ce însemnă, în cazul lui Heidegger, dezvoltarea unei hermeneutici care „nu este o preocupare laterală în raport cu linia directoare a reflecției filosofice, ci, dimpotrivă, că aici se îndeplinește o etapă decisivă a meditației heideggeriene despre ființă”[5]. Acest lucru se vede și din punerea problemei esenței poeziei care este urmărită de la starea de „nevinovăție” până la felul în care locuiește poetul pe pământ, realizând traseul paralel al gândirii filosofice și al gândirii poetice. Urmărirea acestui traseu ar putea să pară un ecou la considerațiile pe care Husserl le-a avut cu privire la poezie și filozofie, pe care le-a considerat două piscuri care se află în aceeași măsură depărtate și apropiate. Este însă mai mult decât orice ecou, pentru că interpretarea heideggeriană atinge adâncimi nebănuite care au fost, din păcate, puțin acceptate de critica literară. Nici nu este de mirare dacă ne gândim, după o vorbă a lui Constantin Noica, la faptul diferenței dintre judecată și silogism. Critica literară nu depășește nivelul judecății, în timp ce filosofia ajunge la silogism.

Martin Heidegger motivează că poezia este „cea mai nevinovată dintre îndeletniciri” prin faptul că este liberă de orice fel de constrângeri. Poezia este o activitate liberă și pură, care nu are legătură cu compromisurile sau cu constrângerile morale. Ea fiind asemenea visului, nu are consistența unei realități a acțiunii, ci rămâne un joc al imaginarului. Dar dincolo de faptul ca este joc al imaginarului este joc al cuvintelor. Dacă ar fi fără cuvinte, poezia nu ar reprezenta decât nevinovăția, starea cea mai clară a purității în care însă nu i se dezvăluie esența. Pentru urmărirea esenței este nevoie un demers mai anevoios decât simpla constatare a inofensivității, ceea ce decurge și din relația poeziei cu limba. Dacă poezia, separată de limbă, este un exemplu de nevinovăție, în relația ei cu limba aduce în discuție paradoxul următor: menținerea nevinovăției, deși poezia este croită din materialul limbii care este „bunul cel mai periculos”.

Aprecierea că: „*… cel mai periculos dintre bunuri, limba, îi este dată omului… pentru a depune mărturie de ceea ce este el…*” constituie pentru Heidegger prilejul de a încerca să răspundă la trei întrebări preliminare referitoare la limbă: „1. cui aparține bunul acesta, limba? 2. în ce măsură reprezintă ea cel mai periculos dintre bunuri? 3. în ce sens este ea de fapt un bun?”[6]. „Limba este un bun al omului” este răspunsul la prima întrebare, răspuns care decurge din responsabilitatea pe care o are omul prin apartenența sa la o lume în care lucrurile se află mereu în conflict. Omul are o calitate de „mărturisitor al apartenenței la ființare în totalitatea ei”, calitate ce se transformă în Istorie. Și Istoria nu este posibilă, după Heidegger, fără limba care este dată omului. Deci limba este un bun dat, ea se instituie ca bun care este primit pentru a construi Istoria, cu toate creșterile și descreșterile ei. Răspunsul la cea de-a doua întrebare este dat în felul următor: „Ceea ce este pur și, deopotrivă, ceea ce este comun sunt, amândouă, lucruri rostite în limbă. De aceea, cuvântul în calitatea lui de cuvânt nu oferă niciodată în chip nemijlocit certitudinea că el este un cuvânt esențial sau o vorbă goală. […] Așa se face că limba trebuie să se situeze permanent într-o aparență produsă de ea însăși și, procedând astfel, ea ajunge să-și perecliteze ceea ce-i este în chip intim propriu, și anume rostirea autentică”[7]. Periculozitatea limbii ca bun este dată de aparența și ambiguitatea pe care o poate produce, ceea ce face ca ea să treacă dincolo de orice manifestare nevinovată. Limbajul este un bun care verifică omenescul din om; el creează posibilitatea tuturor primejdiilor, atunci când anunță distrugerea lui ***a fi***. Răspunsul la întrebarea: în ce sens este limba un bun? – este dat în primul rând de faptul că aceasta este un instrument de comunicare, dar în care nu i se poate surprinde esența autentică, comunicarea fiind doar o consecință a existenței și funcționării limbii. Limba nu este o simplă unealtă, spune Heidegger, pentru că ea „acordă de fapt posibilitatea situării în sânul deschiderii ființei”[8]. Limba este cea care asigură certitudinea ca omul să fie o „ființă care aparține istoriei”, limbajul face din om o ***ființă istorică***. Cunoașterea esenței limbii este absolut necesară pentru cunoașterea esenței poeziei.

Limba presupune dialogul, ceea ce poate însemna că omenirea **ESTE** numai în măsura în care se realizează dialogul: „Ființa omului își are temeiul în limbă: dar aceasta survine în Istorie (**geschieht**) abia

[4] *Ibidem*, p. 221.
[5] Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu, în Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, p. 239.
[6] Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, p. 224.
[7] *Ibidem*, pp. 225-226.
[8] *Ibidem*, p. 226.

prin ***dialog***"[9]. Încercând să răspundă la întrebarea: **de când suntem un dialog**? - Martin Heidegger vrea să întemeieze adevărul propoziției: „limba este evenimentul suprem al *Dasein*-ului uman". Dialogul presupune capacitatea de a vorbi, de a stabili raportarea cuvântului esențial la același lucru, ceea ce înseamnă o stabilitate istorică a timpului, a trecerii zeilor în cuvânt care presupune cea mai înaltă responsabilitate. Limba presupune capacitatea de a numi, care înseamnă, în ultimă instanță, capacitatea de a întemeia lumea prin dialog. A dialoga reprezintă o notă esențială a omului[10], ceea ce orientează cuvântul esențial în raport cu ceea ce este în permanentă schimbare.

După ce s-au lămurit aspectele legate de limbă, trebuie lămurit rolul pe care-l are activitatea poetică, poezia ca atare, pentru a ajunge la esența ei. Poziția pe care o are Heidegger cu privire la esența poeziei este una care culminează preocupările mai vechi care încep cu filosofii antici. Platon este primul care pune problema esenței poeziei: „Înaintea lui nimeni nu a fost preocupat să stabilească în ce constă, ce exprimă, în ultimă instanță, poezia, de unde provine farmecul ei și de unde puterea ei asupra oamenilor"[11]. Sunt numeroase exemplele care se pot da în legătură cu preocupările lui Platon pentru poezie, pentru creație în general: „Astfel creația este cauza care stârnește orice lucru să treacă de la o stare de neființă la aceea de ființă"[12]. Punctul de vedere al lui Platon este unul premergător celui al lui Heidegger cu privire la rosturile poeziei, chiar dacă filosoful antic a avut o concepție magică despre poezie[13] și i-a considerat periculoși pe poeți pentru **cetatea ideală**[14]. Spre deosebire de Platon, Aristotel consideră că esența poeziei este reprezentată de imitație sau de mimetizarea vieții. Imitația nu se reduce însă la a reda lucrurile așa cum sunt și cum se petrec, ci le arată așa cum pot fi și cum se pot petrece. Aristotel spune că poezia este: „mai științifică și mai aleasă decât istoria, pentru că poezia înfățișează mai mult universalul, câtă vreme istoria mai degrabă particularul"[15]. Universalul poeziei este universalul creației în genere care așează în dialog lumea omului.

Misiunea poetului decurge din rosturile poeziei, poetul fiind acela care trăiește în zona care intermediază lumea omului și lumea zeilor. Poetul este cel care este aruncat în afară din lumea sa, care „își iese din sine", după cum spune Platon, sau cel care interpretează vocea poporului său, după cum afirmă Heidegger. Esența sa se stabilește numai prin capacitatea de a fi un interpret în dialogul dintre lume și zei, ceea ce face ca el sa aibă un dar aparte: să reamintească de zeii care au fost ai altui timp și să restabilească ceea ce este esențial în dialogul omului care se instituie între acel **nu mai** al zeilor plecați și acel **încă nu** al zeului ce va să vină[16].

Al patrulea demers interpretativ al lui Heidegger cu privire la esența poeziei pornește de la versul final al poeziei *Andenken* a lui Hölderlin: „*Însă ceea ce rămâne, poeții ctitoresc*"[17]. Poeții, prin creația lor poetică, sunt ctitori ai stabilității limbii, poezia fiind rezistența care se creează față de schimbările aduse de timp. Poezia este o figură statornică în timp: „Activitatea poetică este ctitorie a ființei împlinită cu ajutorul cuvântului. […] Rostirea poetului nu este ctitorie numai în sensul liberei dăruiri, ci totodată și în sensul întemeierii ferme a *Dasein*-ului uman pe temeiul său"[18]. Prin aceasta, poezia și poeții au o responsabilitate majoră care decurge tocmai din capacitatea de a numi (a numi zeii, a numi lucrurile).

Esența poeziei este o esență a locuirii, ceea ce spune și Hölderlin prin versurile: „*Plin de merite și totuși în chip poetic, locuiește / Omul pe acest pământ*", versuri care constituie un moment esențial în analiza heideggeriană asupra esenței poeziei: „A locui poetic" înseamnă a te situa în prezența zeilor și a trăi uimirea în fața apropierii esenței lucrurilor. *Dasein*-ul este, în temeiul său, „poetic". Aceasta înseamnă totodată: ca fiind ceva ctitorit (întemeiat), *Dasein*-ul nu este un merit, ci un dar"[19]. Dacă divinitatea reprezintă esența lucrurilor, atunci situarea poetului în preajma divinității face posibilă aducerea acesteia în lume, poezia fiind întemeierea care se realizează prin „numirea originară a zeilor" pentru un bine al comunității largi (al poporului). Spațiul poetic

[9] *Ibidem*, p. 227.
[10] José Antonio Portuondo, *Conceptul de poezie*, Editura, Univers, București, 1982, p. 104.
[11] José Antonio Portuondo, *Conceptul de poezie*, Editura, Univers, București, 1982, p. 81.
[12] Platon, *Dialoguri*, trad. Cezar Papacostea, E.L.U., București, 1968, p. 287.
[13] José Antonio Portuondo, *Conceptul de poezie*, p. 84.
[14] Platon, *Republica*, 595 a – 603 b, în *Opere*, vol. V, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, pp. 411-422.
[15] Aristotel, *Poetica*, IX, 1-5, trad. D.M. Pippidi, Editura Academiei R.S.R., București, 1965
[16] José Antonio Portuondo, *Conceptul de poezie*, p. 107.
[17] În traducerea lui Al. Philippide, din volumul *Antologia poeziei romantice germane*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969, pp. 39-40, ultimul vers al poeziei Andenken, tradusă **Amintire**, este tradus în românește astfel: „*Iar ce rămâne plăsmuiesc poeții*". Între verbul **a plăsmui** și verbul **a ctitori** este o diferență în ceea ce privește bogăția de sensuri, primul fiind mai bogat în această privință, relevând atât aspectele pozitive ale creației (a produce, a făuri, al alcătui, a inventa, a născoci, a scormoni etc.), cât și pe cele negative (a falsifica, a contrazice). Verbul **a ctitori** are o arie mai restrânsă și evidențiază numai aspectele pozitive ale creației: a întemeia, a funda, a pune bazele unei instituții etc.
[18] Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, p. 230.
[19] *Ibidem*, p. 231.

nu este un spațiu comod, atâta timp cât el este un spațiu de trecere și de legătură dintre om și zeu. Din acest motiv, esența poeziei „este singura **esență esențială**”[20]. Demersul interpretativ al lui Heidegger privind depistarea esenței poeziei pornind de la Hölderlin este redat astfel de către José Antonio Portuondo: „Teza lui Heidegger, în acord cu filosofia sa existențială, exprimă cât se poate de elocvent spiritul epocii noastre de tranziție. Din punct de vedere doctrinal ne aflăm în fața unei abordări raționaliste, aristotelice – vlăstar al fenomenologiei lui Husserl, datorându-i însă destul de mult lui Dilthey – a conceptelor magice ale lui Platon, reluate de un poet al perioadei de tranziție dintre neoclasicismul și romantismul german. […]. Teoria heideggeriană – toată filosofia lui Martin Heidegger – este expresia dezvoltată a epocii angoasei…”[21].

Înțelegerea esenței poeziei nu se reduce la Heidegger doar la interpretarea marilor poeți germani pe care i-a simțit mai apropiați, ci este și o **experiență proprie ca experiență unică a rostirii esențiale**. Prin aceasta se va dezvălui întreaga posibilitate de sine, așa cum rezultă din lucrarea *Experiența gândirii*[22], în care relația dintre poet și gânditor este redată printr-o formulă specială care deschide raportul ființării cu ființa. Structura acestei scrieri cuprinde zece grupaje, în fiecare grupaj intrând o propoziție liric-descriptivă, care reprezintă aportul poetului, și patru sentințe reflexiv-aforistice, care reprezintă contribuția gânditorului. Lucrarea aceasta exprimă cel mai bine ce poate însemna experiența poetică a gândirii, care poate fi o co-prezență a poetului și filosofului. Fără a face o analiză amănunțită a acestei lucrări, se poate observa deschiderea pe care Martin Heidegger o are față de poezie și poeți:

„*Trei pericole amenință gândirea.*

Pericolul cel bun, și de aceea mântuitor, este vecinătatea poetului-rapsod.

Pericolul cel rău, și de aceea cel mai aprig, este gândirea înseși. Ea trebuie să gândească împotriva ei înseși, ceea ce doar rareori îi stă în putință.

Pericolul de-a dreptul nociv, și de aceea aducător de rătăcire, este filosofarea”[23].

De ce vede Heidegger în filosofare pericolul cel mai nociv? La ce fel de filosofare se referă? Probabil că este vorba de filosofarea goală, cea care nu aduce nimic în afara sterilității, în timp ce o filosofare inspirată de vecinătatea poetului este benefică. Gândirea înseși ca și gândire, așa cum ne-a învățat actul reflexiv al logicii că este aceasta, este și ea un pericol rău pentru că poate ajunge la autodistrugere. Pentru a scăpa de această autodistrugere, care este de fapt o auto-reflexivitate, este necesară vecinătatea poeziei unde se salvează limba.

Dar Heidegger spune:

„*Caracterul poetic al gândirii este încă ascuns.*

Acolo unde se arată, el este socotit, pentru multă vreme, a nu fi decât utopia unei minți pe jumătate poetice.

Atunci când se situează în adevăr, activitatea poetică ce gândește este topologia ființei.

Punându-se în slujba ființei, topologia rostește locul în care sălășuiește esența acesteia”[24].

De ce rămâne caracterul poetic al gândirii încă ascuns? Pentru a răspunde la această întrebare este necesar să acceptăm că gândirea poate avea un caracter poetic, că ea nu se reduce doar la ceea ce înseamnă demers rațional-logic. Experiența poetică a gândirii se situează dincolo de acest demers rațional-logic și are capacitatea de a descrie topologia ființei, așa cum și cele zece categorii aristotelice o fac. Dacă nu putem să știm ce este ființa, atunci putem avea toposul acesteia, în care se află esența ființei. Este posibil ca esența ființei să poată fi gândită în legătură cu esența poeziei și atunci poezia și filosofia ar putea să apară mult mai apropiate decât sunt în realitate. Așa am putea înțelege din ceea ce spune Heidegger: „Cântarea și gândirea sunt trunchiurile învecinate ale activității poetice”[25]. Ambele se înalță din ființă pentru a ajunge la adevăr, un adevăr care este câștigul cel mai de preț, ceea ce se obține prin completitudinea relației, ceea ce poate fi măsura ultimă a experienței poetice a gândirii care apare ca întemeiere și posibilitate de sine.

Discursul poetic este apreciat, de obicei, ca o intruziune în actul filosofării întrucât el trece dincolo de critica literară. Ce este însă critica literară fără aprecierile de ordinul celei mai profunde gândiri? Poezia înseși a fost considerată deseori patria gândirii. Când nimic nu mai ai de pierdut, decât poate ceea ce ți-a mai rămas în cele mai ascunse gânduri, din cea mai ascunsă întreprindere care este posibilă prin ea înseși, această patrie este sălașul care devine temeiul prim.

[20] *Ibidem*, p. 237.
[21] José Antonio Portuondo, op. cit., p. 107.
[22] Martin Heidegger, „Experiența gândirii”, în *Originea operei de artă*, pp. 363-367; lucrarea amintită a fost concepută în 1947 și publicată prima dată în 1954, la Editura Neske, Pfullingen.
[23] *Ibidem*, p. 365.
[24] *Ibidem*, pp. 366-367.
[25] *Ibidem*, p. 367.

Dragoș NICULESCU

GÂNDIREA SIMBOLICĂ LA MIRCEA ELIADE, ÎNTRE "METAȘTIINȚĂ" ȘI REABILITARE

Sacrul și simbolul, parametri fenomenologici ai onticului

Se poate spune că Mircea Eliade, folosind metoda sa interpretativă proprie a ridicat sacrul și simbolul la valoarea unor parametri fenomenologici fără de care onticul, încadrat firesc, neevolutiv, ci organic în reverberația lui antropologică ontologicului, nu poate exista și nu își poate juca rolul de subiect, dar în același timp și de agent al energiei transcendente. Mircea Eliade nu descompune realitatea, fenomenul emergent sau asimilator, ci o analizează, integrează în străfundul temeiurilor sale cele mai intime, iar această profunzime este dublu și sincron direcționată: atît în adîncime, în abisal, cît și în înălțime, în transcendent. Marea lui putere stă nu numai în capacitatea analitică, decelatorie, ci în convingerea cu care simte și relevă intricarea, suprapunerea domeniilor esențiale. Din această virtute rezidă modelul cultural pe care Mircea Eliade îl reprezintă și l-a impus în cultura românească și în cea universală.

Opera sa variată place, stimulează lectura, pentru că el s-a lăsat pradă nu numai scrisului, ci și aventurii, în lucrările sale este vorba atît de natura specială a lor, cît și de erudiția autorului, textul este special creat spre îndrumarea cititorului, dar și a plămădirii conștiintei lui reflexive. Gîndirea filozofică a lui Eliade este înainte de toate interpretare, viziune interpretativă. Inaparentul stă la baza hermeneuticii sale, care, tratînd valori și fapte perenene, general accesibile oricărei conștiințe, devine matrice pură a unei abordări aplicate, dominate de metoda interpretativă.

De la simbolica generală la hermeneutica totală

Simbolul nu este doar o realitate lingvistică, ci este chiar *locus hermeneuticus* (A. Marino), loc de germinație al interpretării, element constant al operei lui Eliade, care sesizează obnubilarea receptării lui, consecință a vieții moderne care nu mai este atrasă nici de simbol în sine, nici de aprehendarea și înțelegerea lui subtilă. Izvorît din fantasticul și miticul întregii societăți el nu stă numai la baza limbajului coerent între oameni, ci este absolut implicat în esența fenomenului cultural și al sferei culturale în întregul ei. Conform Tratului de istorie e religiilor, fenomenele abstracte precum simbolul, gîndirea mitologizantă, trăirea arhaică, relația omului cu sacrul sînt interrelate, în centrul lor, ca pivot esențial, aflîndu-se simbolul: "simbolul trădează nevoia omului de a prelungi la infinit hierofanizarea lumii, de a găsi, fără încetare, dublete, substitute și participări la o hierofanie dată, mai mult, o tendință de a identifica această hierofanie cu ansamblul Universului". *Miza filozofică* a cercetării aspectelor misterioase ale naturii umane poate prinde contur și exista numai datorită faptului că sacrul, mitul, imaginile primordiale și simbolul poartă un mesaj care vizează, în ultimă instanță, *natura umană.*

Totalitatea hermeneuticii lui Mircea Eliade, depășind sfera fenomenelor sacralității, se instituie ca virtute a demersului de reabilitare universală a metodei hermeneutice, "hermeneutica totală" a lui Mircea Eliade trebuie deci extinsă la orice tip de sacralitate, la orice tip de creație spirituală laică sau profană. Delimitarea lui Eliade de antropologic și psihologic nu provine din desconsiderarea aportului acestor discipline la înțelegerea universurilor religioase, ci din precauții care țin de metodă, prevalentă trebuind să fie integrarea rezultatelor diverselor activități spirituale și nu confundarea lor, nu ambiguitatea născătoare de erori. Metoda cea mai sigură în istoria religiilor, ca și în toate domeniile de altfel, este să se studieze un fenomen în propriul lu plan de referință.

Arhetipul stă la baza genezei simbolului, structura sa este apriorică, are un caracter spontan, genuin, viața spirituală și existența umană neputînd fi înțelese pe deplin decît prin descifrarea și interpretarea simbolismelor. Simbolul religios este anterior și paradigmatic pentru toate categoriile de simboluri, inclusiv

pentru simbolul lingvistic. Există o relație de proporționalitate între nivelul primitiv, preistoric al unei culturi și frecvența și eficiența simbolului. Profunzimea simbolului, în dimenisunea ei psihologică, nu ascultă de determinante umane aferente vieții și activității diurne ori nocturne; valoarea simbolului rămîne totdeauna transpersonală, statusul și funcționalitatea sa sînt autonome.

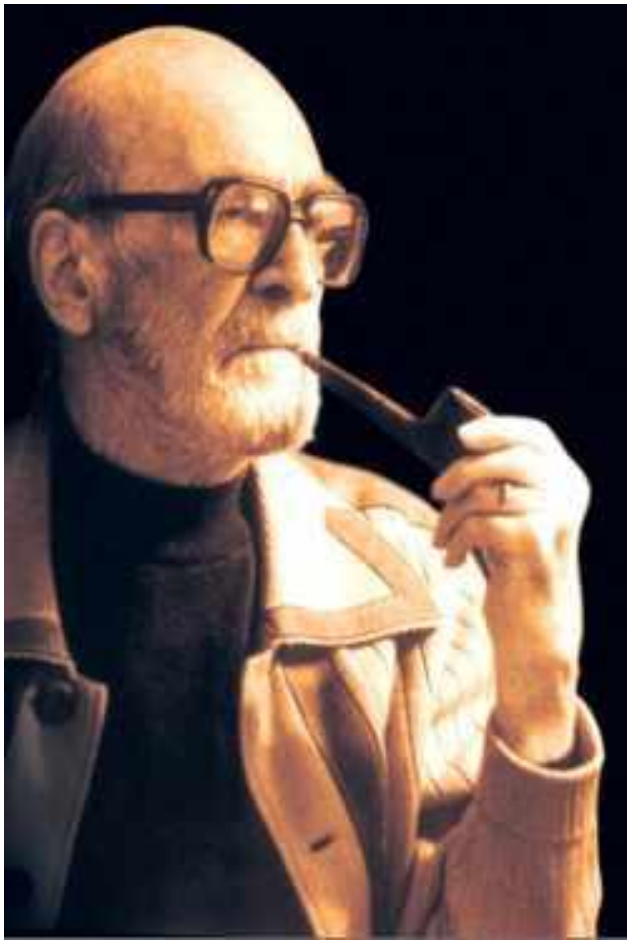

Gîndirea mitică are o logică proprie, care izvorăște dintr-o ordine ontologică, dintr-o restructurare esențială a realității. Simbolul exprimă o regiune ontologică inaccesibilă experienței raționale. Din ontologia simbolului se revendică hermeneutica totalizatoare aferentă funcției totalizatoare a simbolului de a uni întrînsul toate nivelurile de semnificație pe care le posedă. Experienta sacrului este accesibilă doar prin intermediul simbolului, cel care pătrunde în zona în care cunoașterea profană nu are acces. Doar prin simpla participare la simbol – spune Eliade în *Aspects du mythe* – se poate atinge sacrul, chiar dacă subiectul experienței nu este consacrat printr-o hierofanie. Pe de altă parte, degradarea simbolului nu ține de conținutul lui, care este constant, imuabil, ci de înțelegerea sensului său abscons. "Am văzut că miturile se degradează, iar simbolurile se laicizează, dar ele nu dispar niciodată, cum n-au dispărut nici în cea mai pozitivistă dintre civilizații – cea a secolului al XIX-lea. Simbolurile și miturile vin de mult prea departe, ele fac parte din ființa umană și este cu neputință să nu le găsim în oricare ipostază existențială a omului în Cosmos" (M. Eliade, *Imagini și simboluri*). Hermeneutica aici sondează și lucrează, în redescoperirea, reconsiderarea și reevaluarea simbolurilor care prin "degradare" și erodare au trecut în uitare. Semnificarea și interpretarea simbolului sînt permanente, restaurarea lui permițînd ieșirea la lumină a noi și noi niveluri de înțelegere și apreciere.

Referitor la desacralizarea evidentă a simbolului, variantele laice fiind predominante, în viziunea lui Eliade sacrul se inserează deghizat în profan. Drumul înapoi, în trecutul îndepărtat, relevă o densitate simbolică incomparabilă, istoria primitivilor fiind o istorie care se bazează fundamental pe mit, conservînd numai gesturi și evenimente arhetipale revelate de zei, strămoși sau eroi civilizatori.

Despre funcția totalizatoare a simbolului în orizontul misterului

În *Mituri, vise și mistere* Eliade susține că atît timp cît sacrul străbate hierofaniile, teofaniile și epifaniile, cît timp fiecare dintre ele prezintă aceeași structură și se explică prin aceeași dialectică a sacrului, vom înțelege că nu există nici o ruptură esențială în viața religioasă a umanității. Bineînțeles însă că *manifestarea* sacrului înseamnă *limitare, istoricizare.* Coincidentia oppositorum are loc înauntrul simbolului, căci el deține funcția totalizatoare de a face să coincidă, să fuzioneze contrariile, împlinind astfel misterul umanității. Este un mare mister acceptarea sacrului de a se limita, iar prin limitarea sa de a intra în istorie. Exemplul lui Iisus este relevant în acest sens. El a intrat în istorie ca om, făptuitor a toate cele omonești în afară de păcat, fiind de fapt Dumnezeu Neatotputernic, existînd mundan ca Dumnezeu limitat. "Bineînțeles că nu sînt mari deosebiri între nenumărate hierofanii, dar nu trebuie niciodată pierdut din vedere că structura și dialectica lor sînt mereu aceleași."

Este suficientă atingerea, conștientizarea simbolului pentru a pătrunde sensul sacrului, care nu poate fi exprimat prin concepte; cu alte cuvinte, simbolul, dezlegat de orice altceva, actant sau adjuvant, este suficient ca vehicul către și prin dimensiunea sacră. Pentru că natura simbolului se află în acord cu incapacitatea sacrului de a fi livrat, exprimat, ci doar intuit parțial, reprezentat aluziv, încifrat, adică *simbolizat.* Iată punctul în care pare că Eliade conectează simbolismul cu sacralitatea. Nu hierofania este cea care creează solidaritatea sacrului cu profanul – căci hierofania presupune o discontinuitate – , ci simbolul. El este cel care realizează solidaritatea permanentă a omului cu sacralitatea (deși ea nu este conștientizată mereu de către om).

Sistemul de semnificații în cadrul metodei de interpretare și a dialecticii fenomenului simbolic

Simbolul este instrumentul esențial al oricărei hermeneutici, al oricărei interpretări, în înțelesul lor de căutare a sensului, a semnificației, sau a semnificațiilor ideilor și fenomenelor. Hermeneutica fiind, de asemenea, descoperirea sensului din ce în ce mai profund al acestor expresii religioase. În acord și cu metodologia prescrisă de Adrian Marino, operația hermeneutică principală, care este descifrarea progresivă a sistemului de semnificații prin ridicarea lui pe planuri de referință tot mai înalte, în funcție de un "cod simbolic" universal, nu poate avea loc înaintea descoperirii elementelor componente ale sistemului de semnificații și articularea lor coerentă, precum și de stabilirea centrului său și a sursei sale pentru identificarea sensului. Aceasta, desigur, în condițiile în care metoda de interpretare se edifică pe parcursul lucrului, al procesului hermeneutic, căci ea își extrage substanța și structura din chiar dialectica fenomenului simbolic, după cum a susținut și Ștefan Afloroaiei.

De bază însă în metodologia eliadiană rămîne principiul cultural-antropologic al oricărei cercetări: *raportarea fenomenlui cercetat la propriul plan de referință.* Abia după aceea Eliade trece mai departe, "codul simbolic" comun, transcultural dar și supracultural, permițîndu-i utilizarea exemplelor și comparațiilor. Surprinderea originarului și a ceea ce este comun în desfășurarea de fapte este realizată de Eliade prin contextualizarea ideii unității de fond a universului simbolic. Carl Gustav Jung, ca și Eliade, susține importanța contextului, subliniind că simbolurile nu pot fi rupte din contextul lor. Spre diferență de Freud, care recomanda în cadrul interpretării asociația liberă, Jung utilizează "prelucrarea fantasmei prin observarea materialului fantasmatic care îi este asociat în mod natural, seria de fantasme aduse la suprafață ușurînd inconștientul și reprezentînd un material bogat în forme arhetipale". Aceasta este, de fapt, *metoda amplificării,* cea pe care Jung a folosit-o și a cărei condiție este crearea de *paralele istorice,* valide, naturale, al căror conținut și structură seamănă cu materialul arhetipal sau presupus arhetipal.

Relația dintre simbolul universal și simbolul mitic în dimensiunea semnificației lor funcționale

În acest orizont, semnificația funcțională a simbolului universal trebuie să corespundă semnificației funcționale a simbolurilor mitice. Metodologic, Jung și Eliade sînt foarte apropiați. Legat de interpretarea simbolului în cadrul psihologiei abisale, C.G. Jung a contribuit la scoaterea din impas a acestor domenii, regîndind inconștientul în termeni mai apropiați de cei ai tradiției indiene decît de vechea psihanaliză (a lui Freud), de care s-a dezis. Adrian Marino remarcă ironic: "Mircea Eliade nu vorbește niciodată de simbolul propriu-zis lingvistic și – decepție! – nu amintește nici măcar de *semiotică.* De fapt, el nici nu avea nevoie, după cum nici unul din fenomenologi și istoricii religiilor, din hermeneuții simbolismelor spirituale nu trebuie neapărat să citească (să spunem) pe Roland Barthes ca să afle de existența (atît de tradițională, de istorică) a polisimboliei, a polivalenței semnificațiilor".

Depășind, în sensul profunzimii, polivalența simbolului, simultaneitatea și coexistența sensurilor simbolice, Eliade se distinge prin căutarea semnificațiilor transcendente ultime, sacre, cele mai puțin evidente experienței imediate. Apropierea dintre Eliade și Jung în acest sens este evidentă, ea plasîndu-i pe cei doi în categoria filozofilor despre care vorbea Gadamer, cei care și-au asumat misiunea filozofică nu doar de a prelua adevăruri și a le folosi pentru propria memorie și folosință, ci de a le distribui și altora, iar acest demers a-l face cît mai convingător. Lucrul cu sistemul semnificațiilor, și nu cu simple semnificații izolate, elimină aparentele contradicții dintre ele, izvorîte din concentrarea lor în interiorul sistemului (care le și sintetizează și structurează).

"Dumnezeul viu și adevărat" vs. "Dumnezeul filozofilor și savanților"

Originea sacră a simbolului îi determină acestuia sacralitatea și caracterul paradigmatic. Eliade se plasează în acord cu teologul și istoricul religiilor german Rudolf Otto, care în lucrarea *Sacrul (Das Heilige)* pune accentul pe experiența religioasă a omului, pe percepția "Dumnezeului viu" (Luther), "teribila putere" și "groază divină", și nu pe Dumnezeul filozofilor, precum este la Erasmus. Asemenea, Blaise Pascal suferă, în noaptea de 23 noiembrie 1654, o teofanie, în urma căreia el renegă același "Dumnezeu al filozofilor și savanților" în schimbul "Dumnezeului adevărat", cel copleșitor. Pentru că experiența religioasă a sacrului este de natură irațională, religia aferentă ei find disjunctă de discursul raționalizat, de esență teologică. Caracterul dual al sacrului – benefic și terifiant – este suprins în *Dicționarul mitologiilor indo-europene* al lui Jean Vertemont, unde este prezentat simultan atît ca energie, putere, forță divină, cît și ca dimensiune interzisă omului, dar venerat printr-un cult ce trebuie respectat și niciodată încălcat. Termenul "sfînt", din limba română, surprinde primul aspect al semnului. Dar această venerație – subliniază și Rudolf Otto dificultatea – poate fi oficiată, în schimb, proximitatea sacrului este inexprimabilă, nici un cuvînt putînd descrie tulburătoarea, copleșitoarea trăire interioară a omului care încearcă mistica experiență.

Cuvîntul este legat de experiența profană, naturală a omului, el este singurul pe care omul îl are la în-

demîna pentru a caracteriza, a descrie, analogic, desigur, sacrul. Dar aceste cuvinte sînt tocmai simboluri, cele care, prin abstractizare, încearcă să surprindă sensul ascuns, inexprimabil clar, concret, ci doar vag şi aluziv, încercînd să atingă calitatea esenţei atît de greu tangibilă şi comunicabilă. Termenul "mister" este el însuşi un simbol folosit pentru a surprinde eternul ascuns. Rudolf Otto subliniază încă de la început incapacitatea de comuncare a limbajului raţionalizat. Nu poate fi astfel comunicată decît reacţia sentimentală pe care o încearcă subiectul la contactul cu sacrul. Descrierea senzaţiei se realizează prin utilizarea *expresiilor simbolice*.

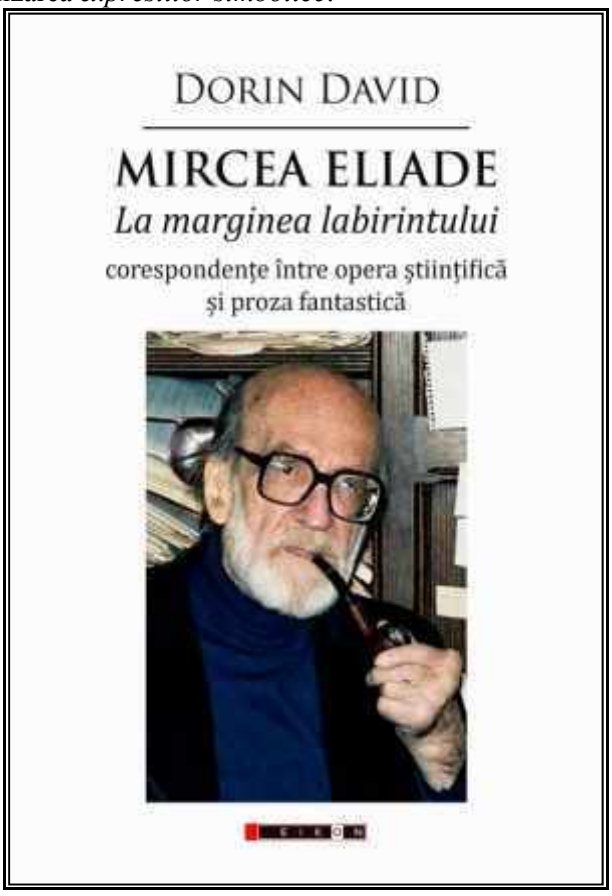

Dubla funcţie a simbolului şi metoda lui Eliade, cu iradiaţie europeană

După cum a remarcat şi Paul Ricoeur, simbolul are, astfel, dublă funcţie – revelatoare şi de ascundere, provocînd o înţelegere a dublului sens. Concepţia, de fapt, o preia pe a lui Eliade, Ricoeur fiind singurul hermeneut care a asimilat metoda lui Eliade în spaţiul francez.

Cu siguranţă că Eliade are un cuvînt greu de spus şi în contextul actual al studiilor de psihologie abisală de inspiraţie jungiană, în măsura în care el creditează inconştientul colectiv cu o forţă sanogenă, pe care o susţinuse pentru prima dată Jung şi o teoretizase în cadrul concepţiei sale despre arhetipuri, ca fiind acel sediu al înţelepciunii noastre filogenetice. Este remarcabilă luciditatea cu care Eliade formulează convingerea ce vizează atît ramura antropologilor, cît şi a psihologilor şi fenomenologilor, dar şi pe cea a teologilor: "Omul areligios al societăţii moderne încă mai este influenţat şi ajutat de activitatea inconştientului său, fără a ajunge însă la o experienţă şi la o viziune asupra lumii cu adevărat religioase. Inconştientul îi oferă soluţii pentru dificultăţile propriei sale existenţe, îndeplinind, în acest sens, sensul religiei, deoarece, înainte ca existenţa să fie creatoare de valori, religia îi asigură integritatea. Într-un anume sens, aproape că s-ar putea spune că la modernii care se declară areligioşi, religia şi mitologia s-au *ocultat* în tenebrele inconştientului – ceea ce înseamnă, de asemenea, că posibilităţile de reintegrare a unei experienţe religioase a vieţii zac foarte adînc în asemenea fiinţe".

Nu numai că originea sacră a simbolului este relevată de permanenţa lui în viaţa omului, dar caracterul său originar pentru toate celelalte categorii trimite la sacru şi la aspecte ale sacralităţii. Sacrul nu poate fi desluşit fără percepţia simbolului şi decelarea interpretărilor sale, de aceea simbolistica şi hermeneutica s-au articulat iniţial în jurul temelor religioase, găsind în simbol cel mai potrivit instrument, chiar dacă imperfect, pentru aceasta. Dualitatea revelării si ascunderii sacralităţii rămîne esenţa simbolului, variantele sale profane emanînd obnubilat din această esenţă sacră.

De asemenea, simbolul funcţionează după o trăsătură internă şi logică proprie, ceea ce determină lipsa oricărei fracturi esenţiale în viaţa religioasă a umanităţii. O logică ce nu se lasă explicată prin apelul la alte logici, ci se dezvăluie treptat şi fragmentar, prin demersuri hermeneutice multiple. Constanţa în timp şi spaţiu a sacrului ne determină să credem că gîndirea simbolică va funcţiona atîta vreme cît va exista în om propensiunea pentru sacru. Mircea Eliade reabilitează gîndirea simbolică din desconsiderarea ei în faţa gîndirii teoretice, şi, prin el, realizăm acest lucru şi noi.

Continuitatea fără ruptură a sacralităţii în existenţa omenirii

Trebuie cu toţii să înţelegem până la capăt că gândirea raţională este ulterioară filogenetic iraţionalului, iraţionalul colectiv cuprinzînd în extinsa lui plasă, dimpreună, suma iraţionalului individual de natură simbolică, mitică, arhetipală, în esenţă sacră. Conotaţia depreciativă a termenului "iraţional" a fost urmarea acestei dezavuări a gîndirii simbolice. A fost confundat, în mod total eronat, *i-raţioanlul* cu *iraţionalul,* ori dacă luăm în discuţie şi ca exemplu numai intuiţia declanşatoare de ipoteze teoretice verifcate apoi prin experienţa îndeobşte furnizatoare de noi cunoştinţe, avem lesne dimensiunea erorii.

Hermeneutica lui Eliade ne trasmite că gîndirea simbolică nu va putea fi niciodată înlocuită cu, sau convertită complet în gîndire raţioanlă, dar aceasta nu înseamnă că ea este un simplu rudiment, un atavism intelectual al omului civilizat, estompîndu-se treptat

pînă la dispariție. Constanța prezenței gîndirii arhaice, mitice, primitive în istoria omenirii și evoluția omului pînă astăzi, garantează necesitatea și importanța prezenței ei în aceste dimensiuni ale existentei și în conștiințele individuale și colective, care fac inevitabil apelul, de cele mai multe ori inconștient, la ea. Civilizația și omul acestei civilizații estompează, obnubilează, lucrează la trecerea în uitare a acestui tip ancestral de gîndire, lucru pe care Eliade îl relevă și deplînge.

Dar el are convingerea și susține că gîndirea simbolică, chiar și în aceste condiții de discreditare și pierderea a rațiunii, nu poate dispărea, căci ea reprezintă *partea anistorică a ființei umane condiționate istoric:* "Gîndirea simbolică nu este apanajul exclusiv al copilului, al poetului sau al dezechilibratului, ea e consubstanțială ființei umane; precede limbajul și gîndirea discursivă. Simbolul revelează anumite aspecte ale realității – cele mai profunde – care resping orice alt mijloc de cunoaștere. Imaginile, simbolurile, miturile nu sînt creații arbitrare ale psihicului, ele răspund unei necesități și îndeplinesc o funcție: dezvăluirea celor mai secrete modalități ale ființei. Astăzi începem să înțelegem că partea anistorică a fiecărei ființe umane nu tinde să se piardă în regnul animal și, pînă la urmă, în Viață, așa cum se credea în secolul al XIX-lea, ci că, dimpotrivă, se desparte de ea și se ridică mult deasupra ei".

Filon îndepărtat, gîndirea simbolică se instituie drept cale de părăsire posibilă a rațiunii strict individuale a omului către o dimensiune sacră, imuabilă, perenă, sigură și supraindividuală. Ea reprezintă astfel un vehicul, o cale și o salvare. Această viziune străbate întreaga operă a lui Eliade, de la începuturile structuralizante pînă la finele bogate în documentări, sensuri și dezvoltări. Repetăm ce am mai spus: constantă rămîne în întreaga sa viziune și operă ideea că nu există nici o ruptură în relația omului cu sacralitatea.

Gîndirea istoricului religios și a hermeneutului este continuă și consecventă, putînd prin sine constitui dovada elongației neștirbite a gîndiri simbolice prin timp, judecăți, opere, existențe. Căci apelul la simbol permite nu numai accesul la taina unor înțelesuri ascunse, ci deschide și o fereastră înspre înțelesurile deja fixate în arhetipul ce le asigură transportul nealterat prin vreme, cu puterea iradierii de noi și noi explicații și contaminări abstractizant-justificative.

PSYCHE XIV - Iluzionism, 55x88 cm, ulei pe carton [2017]

Nicolae BĂLAȘA

RATAREA RÂTAȚILOR, FORMA BUNULUI SIMȚ LA ROMÂNI

Cu ceva timp în urmă, pe vremea când Țuțea încă mai era în viață, uluit de cele câteva cărți ale sale (*Între Dumnezeu și neamul meu, Filosofia nuanțelor, Lumea ca teatru* etc.), dar mai ales de imaginea unui Socrate al momentului și al românilor în special, m-am apucat, asemenea maestrului, să scriu o piesă de teatru. Omul ! Și asta pentru că, din punctul meu de vedere, intenția cărturarului român de a împinge demersul său spre concept în *Lumea ca teatru* (o idee mai veche a lui Platon) a eșuat. În consecință, ideea spre care m-am aventurat, Omul – în toată splendoarea și natura sa. Obiectiv subiectivă, mistică, artistică (un alt fel de subiectivism), rațională, morală (în zilele noastre, mai rar !) etc., cu alte cuvinte în dimensiunea lui ontologică. În acest context, fără să vreau, tot mergând pe firul istoriei, un fel de curgere din primordii (dacă dăm timpului temporalitate și spațiului dimensiune, fără rezerve asupra mișcării veșnice), am redeschis, pe rând, la nivel mental, problema Ființei. Mai întâi la Parmenide, apoi la Heidegger, gânditorul care a coborât *Dasein*-ul la nivelul omului aruncat-în-lume, la firea-de-a-fi intuită de Eminescu etc., și de ce nu, la relația Eu-Tu, relație pusă sub semnul întrebării chiar și de către subsemnatul, în unul din articolele anterioare. Deși la prima vedere, un prim pas în documentare părea a fi satisfăcător, neliniști interioare nu mi-au dat pace. Pe rând, când stări emoționale, când structuri de tip rațional s-au ridicat într-un fel de for interior și au pus întrebări. Aruncat la zid de mine însumi, mi-am anulat timpul. M-am întors la începuturi, unde am retrăit (vorba lui Dilthey), la dimensiuni cosmice, Facerea. M-am văzut astfel, pentru o clipă, ca fiind primul pământean, însă un alt fel de Adam, unul parcă uitat într-un pustiu și al cerului și al pământului. Aici, plictisul. Să îți fie dat întreg pământul (raiul l-am inventat eu, ca om, mai târziu) și să nu știi ce să faci cu el ! Apoi, să te tot uiți ca prostul la stele aflați că nu e tocmai convenabil, chiar dacă, pe vremea aceea, nu se punea sub nicio formă problema profitului. Cât despre Eva, multă vreme, nici pomeneală ! Mi se promisese un fel de zestre pentru noua mea casă, însă ia-o, dacă ai de unde ! De niciunde, ca și în timpurile moderne, nu puteam întrezări nici începutul și nici sfârșitul. Parcă fusesem, înainte de a fi, legat la ochi. Ei, Evei, îi simțeam însă lipsa. Stătea în zestrea mea genetică pofta, visul, apoi cicăleala… Cineva parcă trebuia să mă bată la cap, iar eu pe altcineva trebuia, cumva, să înjur.

În fine, târziu, după ce m-am tot dat cu capul de toți meteoriții scăpați din poala unui gură-cască, aflat întâmplător la Marea Împărăție, a sosit și ea. Goală pușcă ! De unde, cum, când, greu de spus ! Repet, goală pușcă ! Și nepăsătoare ! Trândăvea, cât era ziua de lungă, cu burta la soare. Îmi venea să o strâng de gât, mai ales că simțeam (după poftele mele), cum că ar cam fi trebuit ceva rânduit pe fața acestui pământ. Tot îmi fusese dat în stăpânire ! Supărat foc, i-am agățat frunza. Mare atenție cu ea ! Abia de acolo, dandanaua ! Întâi, curiozitatea. Ce o fi sub, ce o fi dincolo ?… Apoi, tăvăleala ! Pune frunza, dă-i jos frunza !… Ce a ieșit ? !… Păi ce putea să iasă câtă vreme nici pe vremea aceea așchia nu sărea departe de trunchi ? Nu ar fi fost tocmai greu nici cu doi puradei pe cap, chiar dacă seara, când intram cu ea sub așternut, îmi cam încurcau ițele. Cum însă Cel ce mă făcuse își cerea dreptul (un fel de șpagă primordială, la vremurile noastre zeciuială, impozite, taxe peste taxe chiar și mai mult !), au apărut greutățile. În plus, când au crescut copiii, musai să cotizeze ca și mine. Domnule, taxa de protecție, legea numărul unu pe fața pământului ! Și dai că nu ai încotro ! Numai că nu tot timpul datul tău e pe placul protectorului. Chiar și întâmplător, dacă ți-ar da el două palme (la propriu, bineînțeles că altfel…), nu ar fi mare lucru. Mai înjuri, mai faci una, alta, și te întorci, ca porcul, la trocul pus, la țară, în fața scării. Altceva se întâmplă când îți lipsește mângâiatul stăpânului, fie el și călăul cu barda deasupra grumazului tău. De acolo, din lipsa de prețuire (fie ea și formală, din complezență, adică de ochii lumii), mâhnirea, apoi vrajba, ura și evident pasul spre crimă. Nu cred că trebuie să vă reamintesc despre cum Cain, ucis de fratele Abel, a scăldat pământul cu sângele său. Cum toate se plătesc pe lume (ca și în zilele de acum, numai că ne-a luat Dumnezeu, sau celălalt, definitiv, mințile și nu ținem cont), a trebuit să îndur mai întâi lipsa puterii de a recunoaște, apoi potopul. …Și toate celelalte ! Când neam revenit, eu și cei ce au urmat, ieșiți de-acum din ape, ne-a pus, „închinatul“, vorba unei babe de pe la mine din sat, să devin cineva, adică să am un nume că, în Noe, dacă nu pui potopul, Noe e ce ? Cel mult litere la un loc, aș spune acum când încă mai funcționează, ca formă de comunicare, alfabetul pentru analfabeți. De chestiunea asta de comunicare, că despre ea e

vorba, pe-atunci, în vremurile în care m-am cufundat, se ocupa sufletul. Făcea semne pe cer și lumea s-a înțeles. Dar numai până la Turnul Babel, adică până când am vrut să fiu, cum spuneam mai adineauri, un Eu în lume ! Ușor de zis, greu de realizat ! Povestea cu datul cu parul în cap celui ce vrea să se ridice, poveste structurată la noi, la români, și în chestiunea cu capra vecinului, de-acolo ni se trage. De la Turnul Babel. Ce să faci ? Când vrei să stai, nepoftit, alături, pe o lespede cu Dumnezeu, El, atotputernic, îți arde una peste bot încât uiți până și cum strigă alții la tine. Una e însă a vrea să stai lichea, păduche, lângă Divinitate, și alta e să vrei să fii și tu om în lume ! Reiau și completez : Eu, alături altora, în lume. Domnilor, cu tot ce mi s-a dat să îndur, chiar și cu trecerea prin potop), toate bune și la locul lor cât timp vorbeam toți pe aceeași limbă. Atenție, nu în aceeași limbă, ci pe aceeași limbă ! Când ni s-a luat acest dat, s-a ales praful ! Și de turn, și de toți ! Asta e când îți amesteci mintea în țoiul cu țuică și vrei, de-aiurea, să fii ! Nu râdeți că ăstea, adică țoiul și țuica au fost printre primele invenții ale omului ! De la luatul vorbirii pe aceeași limbă și de la inventarea țoiului cu țuică, și până ehe…, nici că mai țin minte, nu ne-am mai putut reveni. Am tot bătut câmpii prin lume, fără mare scofală. Târziu, Moise ne-a amintit, iarăși, de Dumnezeu. Dumnezeu, unul și numai unul ! Unii au auzit, alții nu… Despre existența unui singur principiu, un principiu al unității, probabil al unității chiar în Divinitatea personajului biblic, ne-a vorbit și Talles, însă, iarăși, pe o ureche ne-a intrat și pe alta ne-a ieșit. La fel s-a întâmplat și când Iisus ne-a propovăduit dragostea ca și cale de întoarcere în Unul. Și dacă tot s-a întâmplat la fel, strigătul nostru de acum, „Eli, Eli, lama sabahtani“, se izbește de porțile cerului, apoi se întoarce, Apocalipsă, foc și furtună, pentru un alt început. „Pune-L, domnule, pe Dumnezeu în capul mesei, și-ai să vezi că omenirea capătă sens !“ – ne-a amintit și Țuțea, că doar Îl cunoscuse în pușcăriile comuniste. Dar te pui cu omul ? Îi arăți pe Dumnezeu și el spune că e dracu !

Revenind, nici al doilea pas al documentării mele nu m-a convins, dar am început să scriu. Cu fiecare cuvânt adăugat în plus, am tot încercat să înțeleg și Lumea ideilor și formelor pure formulată de Platon, și silogistica aristotelică, și curgerea ireversibilă a lui Heraclit, și apriorismul lui Kant (aici când am introdus în relație, dar mai ales în conținut, subiectivul, teoria părea că nu mai avea valoare), și dacă omul e ființă social-istorică… Și… Și ? ! Omul în întreaga sa dimensiune (lăsând ontologia, ca știință, la o parte), e fie un grăunte din divinitate așezat în caleașca lui cosmică, fie nimic. Nu speculați făcând trimitere la termenul lui Nietzsche, pentru că nu la el m-am referit.

Fără să o mai lungim, piesa a fost scrisă. Prost, evident ! Că altfel nici că se putea ! Cu toate astea, am publicat-o. Ba, mai mult, dintr-un exces de bun simț, am trimis-o, cu prețuiri, și întâi stătătorului în limbă, ca să-mi spună (fără argumente), ’mnealui, în loc de mulțumesc, că m-am ratat ca scriitor ! Reply-ul sau *feedback*-ul : și ’mneata, monseur, scriind despre ratarea „rataților“, vrând-nevrând, te-ai inclus și te-ai ratat ca om. Apropo, nici dumneata nu specula ! Negarea negației (de la Aristotel citire), în cazul de față, nu te scoate basma curată !

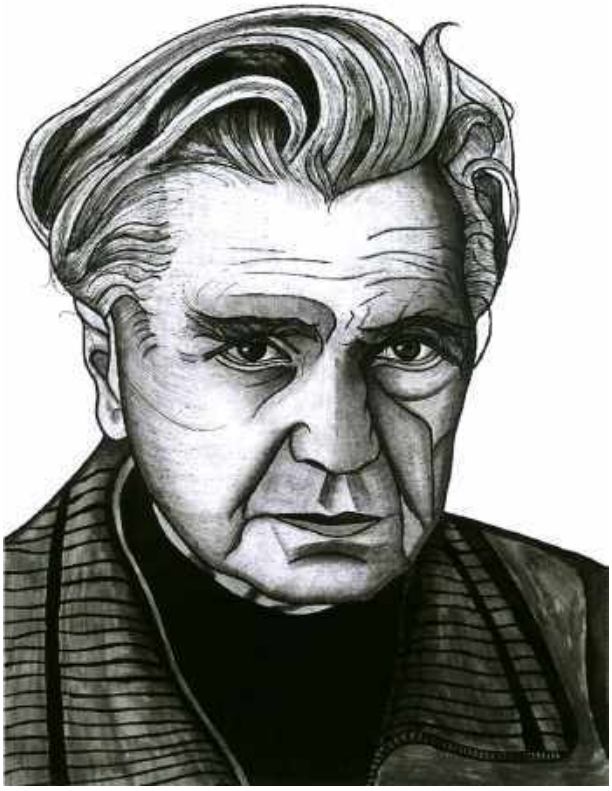

EMIL CIORAN I, 30x42 cm, tuș pe hârtie [2006]

În consecință, bine ar fi dacă s-ar cere, public, iertare celor câteva sute de suflete îngenuncheate. Nu de alta, dar dreptul la speranță, chiar și la amăgire, s-a mai luat doar în tinerețile Domniilor Voastre, pe vremea lui ceașcă împărat. În plus relația mâhnire-vrajbă-ură-crimă, despre care pomeneam mai sus, e una de factură psihologică, deci științifică, iar povestea cu Abel și Cain o fi ea poveste, însă are structură sacră. Iar dacă nu, adică nu o să cereți, public, scuze, nu este exclus să auzim, în curând, că singura formă de bun simț la români ar fi ratarea rataților.

Părerea mea, vorba „neamțului“, de la Păduchioasa din Dos, de pe vremea când te așteptau mojicii acolo, cu gâsca friptă, vadra de țuică, butoiul cu vin și fetițele (debutante) la așternut ! Poți să zici ceva ? Pot să zic ceva ? Nu, că mă face piș bela, limbric peltic, st.pârță, apulizam sau nae prepuță, cretin, tâmpit sau mai știu eu cum.

Dumneavoastră, cititorii rândurilor, aveți dreptul. Liber și la înjurături, și la osanale! Fie primite!

Ovidiu PECICAN

LETOPISEȚELE CANTACUZINILOR

Cum au observat deja mai mulți istorici (Nicolae Iorga, P.P. Panaitescu ș.a.), *Letopisețul Cantacuzinesc* este o compilație istorică din Țara Românească a sfârșitului de secol al XVII-lea (alcătuit în forma sa actuală în preajma anului 1690[1] dar cu o continuare posibilă a narațiunii și după 1700[2]), având autori necunoscuți din tabăra boierească a Cantacuzinilor – dintre ei Stoica Ludescu a fost identificat cu cel care ar fi scris ultimul segment, cel mai recent[3] – și fiind construită din diverse straturi textuale.

În prima parte a anilor 1970, continuând demersurile critice ale lui P.P. Panaitescu, Pavel Chihaia era deja de părere că *Letopisețul Cantacuzinesc* nu s-a configurat ca atare într-o singură fază, ci în două. De atunci încoace alți cercetători au făcut noi distincții referitor la istoricul, natura și sursele acestei cronici, obținându-se o cunoaștere și mai detaliată a compilației scrise sub patronajul boierilor Cantacuzini.

Cum și de ce au ajuns însă membrii ramurii muntenești ai clanului boieresc Cantacuzino să dispună scrierea unei cronici care să le reprezinte interesele partizane? Familie de origine greacă împământenită în mediul românesc, cu ramuri importante în ambele state românești extracarpatice, Cantacuzinii munteni au devenit puternici în a doua jumătate a sec. al XVII-lea, moment începând cu care și-au afirmat aspirații sociale și politice înalte.

Elaborarea unei cronici a țării nu la curte, unde o asemenea scriere era rezultatul firesc al unui interes politic de factură oficială, pus în slujba domnitorului și a dinastiei, ci și în mediile boierești, nu era, la sud de Carpați, o noutate absolută. Aici confruntările între pretendenții la funcția supremă în stat duseseră, încă din vremea urmașilor direcți ai lui Mircea cel Bătrân, în prima parte a sec. al XV-lea, la conturarea unor tabere boierești concurent aliniate în lupta pentru reprezentare dinastică. Totodată, orientările de politică externă, prin alianțe matrimoniale, dar și prin tratate vizând alierea politică și militară, au făcut ca proiectul unei supremații interne să fie, încă destul de devreme, sprijinit de către pretendenți sau domnitori aflați în scaun, nu doar cu pungi cu galbeni și cu oști menite să le câștige cu arma în mână poziția dorită, ci și cu instrumentele scrisului istoric. Rezultatul a fost o serie de produse istoriografice partizane, pledând când în favoarea unei opțiuni, când a alteia.

Până în a doua jumătate a sec. al XVII-lea însă cronicile facțiunilor concurente exprimau punctele de vedere divergente asupra trecutului caracteristice beizadelelor, fiilor de domnitori din ramurile aflate în competiție ale dinastiei, nu ale boierilor fără rădăcini dinastice. În acest sens, deci, *Letopisețul Cantacuzinesc*, ca și *Cronica Bălenilor* au reprezentat o inovație, căci acum se vorbea nu în numele domnitorilor, ci în acela al unor partide boierești puternice, semnificative, dar nu de descendență basarabă directă. În cazul Cantacuzinilor se afirma descendența lor pe linie maternă din Radu Șerban, tot așa cum prin tată ei proveneau dintr-o familie imperială bizantină. Cu toate acestea însă, marca onomastică grecească a fost mai puternică decât dorința de a trece drept urmași ai domnitorului țării de la începutul sec. al XVII-lea, socotindu-se pesemne că a marca ascendența bizantină însemna o afirmare puternică și instantanee a dreptei cre-

---

[1] C. Grecescu și D. Simonescu, „Introducere", în *Istoria Țării Românești...*, *ed. cit.*, p. XII: „... când s-a putut face redacția unitară a «Istoriei Țării Românești» până la ianuarie 1690".

[2] D. Velciu, *Cronicarul Radu Popescu*, București, Ed. Minerva, 1987, p. 185: „Acest *Letopiseț cantacuzinesc* ... s-a scris destul de târziu, de o persoană pe care memoria nu o mai ajuta îndeajuns – «sluga bătrână»! –, poate sub o presiune de lucru care nu mai dădea răgaz pentru controlul tuturor amănuntelor. [...] .... Se vede că editorii din 1960 aveau dreptate când datau chiar această parte a lucrării ca realizată «la câțiva ani după anul 1690, într-o perioadă mai liniștită a domniei lui Constantin Brâncoveanu»". Ibidem, p. 118, autorul arată că *Letopisețul cantacuzinesc* mergea până în 1699: „«Cronica oficială» era constituită din *Letopisețul cantacuzinesc* până la moartea lui Șerban Cantacuzino, în continuare cu cronica brâncovenească a lui Radu Greceanu care – crede C. Giurescu – mergea până la 1713, penultimul an de domnie a lui Brâncoveanu. Nicolae Mavrocordat ar fi tăiat ultima parte a cronicii lui Greceanu, de la octombrie 1699 mai departe, cu accente directe împotriva Mavrocordaților, după care a alipit, în continuare, textul lui Radu Popescu". În nota de la aceeași pagină 118, se precizează: „În realitate, «cronica oficială» se oprea atunci la oct./ombrie/ 1699, restul, așa-numita «Istorie de taină» din cronica lui Greceanu, până la 1713, net împotriva Cantacuzinilor, fiind eliminat de domnitorul Ștefan Cantacuzino, așa cum rezultă din ms. 112 al Acad. R.S.R., filiala Cluj, fond Blaj, realizat înainte de 1716 (conține pecetea inelară a acestui domn pe fiecare pagină); vezi Radu Greceanu, ed. Aurora Ilieș, „Introducere", p. 18-20 și 30".

[3] Ștefan Andreescu, *Istoria românilor: cronicari, misionari, ed. cit.*, p. 83: „… această paternitate nu-i poate fi atribuită [lui Stoica Ludescu – *n. O.P.*] decât pentru secțiunea din textul letopisețului [Cantacuzinesc] ce începe cu înscăunarea lui Mihnea III Radu".

dințe ortodoxe și a continuității imperiale (semn al „Bizanțului după Bizanț" teoretizat și ilustrat de N. Iorga). Să patroneze, odată atinsă o anumită cotă a puterii lor politice în stat, scrierea unei cronici în cadrul căreia interesele lor să fie tacit exprimate prin surprinderea în desfășurarea cronologică a meritelor membrilor familiei lor era deci în acord cu interesele urmărite de Cantacuzini; o cutezanță ce reflecta o ambiție pe măsură.

Textul elaborat în tabăra boierilor Cantacuzini a cunoscut, după Pavel Chihaia, o primă redactare prin 1665 – 1670, în timpul lui Radu Leon (1664 – 1669), domn care s-a sprijinit mai ales pe clientela lui levantină, nu pe boierimea autohtonă. (Nu este de mirare că, deși scris în slujba unor boieri de origine greacă, de-acum românizați, căci mama fiilor postelnicului Constantin Cantacuzino era romîncă și fiică de domnitor, *Letopisețul Cantacuzinesc* conceput acum este presărat cu accente antigrecești și antiturcești.) În viziunea aceluiași istoric, și în conformitate cu o teză formulată de Liviu Onu[4], autograful din 20 septembrie 1658 al lui Stoica Ludescu de pe scoarța *Cuvântărilor* lui Ioan Hrisostomul permite atribuirea primei versiuni a *Letopisețului Cantacuzinesc* acestui familiar al casei cantacuzine. Începând cu domnia lui Mihnea al III-lea, el a narat evenimente la care a fost martor și părtaș. Ludescu a modificat deci cronica mateină completată de un anonim din timpul lui Constantin Șerban (versiunea din 1660) – cum, de altfel, a făcut, într-un mod propriu, și anonimul *Cronicii Bălenilor* –, adăugându-i la început legenda despre descălecatul lui Negru Vodă și legenda Basarabilor, crede Pavel Chihaia. Tot el a modificat și intervalul anilor 1658 – 1660 din aceeași variantă a cronicii dinainte[5]. Dacă până la 1660 evenimentele importante sunt aceleași, în *Letopisețul Cantacuzinesc* și în *Cronica Bălenilor*, „Adaosurile lui Stoica Ludescu pentru intervalul 1658 – 1660 sunt ... în primul rând cele care privesc activitatea postelnicului Constantin Cantacuzino"[6].

Odată cu Grigore I Ghica (1 septembrie 1660 – după 27 noiembrie 1664 și februarie 1672 – noiembrie 1673), antecesorul direct al lui Radu Leon și inițial protejat al marelui postelnic Constantin Cantacuzino (1598 – decembrie 1663), Cantacuzinii au cunoscut, prin liderul clanului, postelnicul Constantin, apogeul puterii lor de până atunci. Curând însă sorții favorabili acestui mare boier s-au schimbat. Postelnicul ajunsese prea influent[7]. El putea contribui hotărâtor la numirea unui domnitor pe tronul Țării Românești, iar cuvântul lui conta și în stabilirea conduitei politice a acestuia. Tocmai o asemenea influență îl făcea însă vulnerabil pe cantacuzin, văzut, datorită ei, ca un concurent la putere, și de aici i s-a tras și moartea prin strangulare, în trapeza mănăstirii Mărgineni, survenită în urma uneltirilor inamicilor lui interni (Stroe Leurdeanu ș.a.) și a persuadării convingătoare de către aceștia a domnitorului, pus să ia măsuri radicale.

După cum relatează *Cronica Bălenilor*, lucrurile s-au petrecut după cum urmează: „Deci, daca au trecut 2 ani ai domniei lui Grigorie-vodă, făcut-au împăratul sultan Mehmet gătire mare dă oaste, și au trimis pă Chipriuliul viziriul, cu oști multe turcești și tătărăști asupra Țărâi Ungurești dă Sus, ca să o supuie, neavând stăpân pă nimeni, de vréme că Racoț-craiul, care o stăpânise, perise. Chimin Ianoș, care în urma lui vrea să o urméze, încă au dat sfârșât ... Și au poruncit lui Grigorie-vodă den Țara Rumânească și Dabijăi-vodă den Țara Moldovii de au mersu și ei cu oștile lor pen Ardeal, împreună cu tătarâi. Atuncea cetatea Uivarul o au luat, chiiemând și pe Apafi-craiul la oaste viziriul, de s-au împreunat cu turcii. Galgoțul și alte multe locuri au luat în anul acela, și s-au întorsu cu pace toți la țărâle lor.

Acolo în oastea lui Grigorie-vodă, cum zic unii, s-au făcut nește amestecături [= intrigi – *n. O.P.*], adecă Șărban logofăt, feciorul lui Costandin postelnic Cantacozino, și oarecare den frații lui ce era acolo, și Mareș, și Crețulescul, să fie umblat între căpitani și între slujitori, de îndemna să meargă să pârască pă Grigorie-vodă la viziriul, de făcătoriu de rău, de hain și de altele, și pă urmă să ceară domnu la viziriul pă Șărban logofăt; care, dân om în om mergând vorba, au ajunsu și la domnu. Decii, auzind, să păziia în taină, până ș-au luat zioa bună de la viziriul să vie în țară, și, la un loc conăcind pentru odihna namiezii, au poruncit lui Ghiorghiță moldoveanul, care era vătaf de aprozi, să aducă pă acei boiari ce umblase să facă vicleșug; și-i aduse înaintea lui, și începu a-i mustra, pentru căci fac așa, de au vrut să-l ficlenească, și să-l pârască la viziriul: «Ce rău le-au făcut? Au nu i-au boierit cu mari boierii, au nu i-au

[4] Liviu Onu,vezi*România literară*, V, 1972, nr. 17, p. 31. Idem, „Date noi cu privire la Stoica Ludescu. Din nou problema paternității *Letopisețului Cantacuzinesc*", în *Limba Română*, an. XXI, 1972, 1, pp. 17-26.

[5] Pavel Chihaia, *Opera omnia.*VII: *Învățături și mituri în Țara Românească*, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2010, p. 229, n. 34.

[6] Ibidem.

[7] Mikes Kálmán nota, în Iași, la 1 iunie 1655, că „Voievodul [Constantin Șerban – *n. O.P.*] deloc nu se poate încrede în statornicia postelnicului Constantin [Cantacuzino]; când va fi de față cu Măria Ta, va vorbi chiar cu Măria Ta despre el". Postelnicul era perceput ca ins influent și periculos, pentru că nestatornic, atât de voievodul Țării Românești, aflat în impas datorită răscoalei slujitorilor, cât și de nobilul transilvănean trimis de Gheorghe Rákóczy al II-lea să ajute la restaurarea situației din Țara Românească (*Călători străini despre țările române*, pp. 516-517). Boros János, comandantul oastei transilvănene venite în ajutorul aceluiași domnitor, scria din Târgoviște, în 15 iulie 1655, consemnând marea foamete din sudul Carpaților în acel moment și menționându-l pe postelnic într-o altă tonalitate, compasivă: „Văd ... că atât postelnicul Constantin [Cantacuzino – *n. O.P.*], cât și alți boieri zău că flămânzesc, căci nici ei nu au niciun fel de pâine, decât cea adusă din Brașov..." (ibidem, p. 526).

Dacă din prima știre rezultă suspiciunea cu care era privit postelnicul în tabăra suporterilor lui Constantin Șerban, din cea de a doua transpare locul de prim ordin pe care îl ocupa între boierii munteni (Boros îl dă numai pe el cu numele, ceilalți fiind menționați generic).

miluit cu mile mari?» Care anume, le spunea. Iar Mareș, fiind mai slovesnic, și mai îndrăzneț, răspunse că nu sunt vinovați nimic.

Grigorie-vodă scoase vadnicii de față, căpitanii carii vorbise cu ei, întru care era și Alixandru, fecior Ghiormii banul, și începură a zice: «Așa, doamne, ne-au zis să mergem să te pârâm la viziriul, și să puie pă Șărban logofăt domnu». Iar Mareș răspunse: «Doamne, acest Alixandru în zilele Mihnii-vodă fiind postelnic mare, pe gura lui multă boierime s-au omorât, nefiind vinovați nimic; acum iar s-au apucat de acéia; ci, de-l vei asculta măria-ta, fă cu noi ce vei vrea, și va da seama înaintea lui Dumnezeu, iar noi nu suntem vinovați». Și dentr-acel ceas i-au dat Grigorie-vodă în seama vătafului de aprozi și cu alți slujitori, de i-au adus tot în pază până aicea în țară. Lângă acestea, și de la țară venise pâră, de la Stroe vornicul și de la Dumitrașco vistierul Cantacozino, care era lăsați dă domnu caimacani purtători dă grijă, pârând pe Costandin postelnicul Cantacozino, că umblă pe marginea turcească, oamenii lui hulind numele domnului, de rău și de hain, și pă oamenii țărâi îi zăticnéște, de nu-i lasă să-și dea dăjdile împărătești, și cum că să laudă, că el au popit pă Grigorie-vodă, el îl va dăspopi — și ca acestea altele multe. Deci acéste doao pricini: una den tabără, alta den țară, înțelegându-se, ațâțară pă Grigorie-vodă cu mare mânie asupra casii lui Costandin postelnicul. Și, după ce au întrat în țară, și înțelegând Costandin postelnicul de venirea domnului și dă oprirea feciorilor, au alergat înainte tocma către Craiova, și, mergând să să împreune cu domnul, l-au primit de s-au împreunat, dar i-au arătat un chip foarte posomorât și, vorbind cam alăturea cu calea, i-au ponosluit pentru feciorii lui, că sunt răi și ficleni, și cum că au îndemnat pă căpitani și pă slujitori să-l pârască la viziriul, și să rădice pă fie-său Șărban domnu. Ca acestea auzind Costandin postelnicul, tăgăduia că nu va fi acéia, ci vor fi pâri mincinoase, să nu le creează măriia-sa. Ca cu de acestea au ieșit afară Costandin postelnicul, iar Grigorie-vodă viind la scaun, pe ceialalți boieri i-au slobozit, iar pă Șărban logofătul l-au tăiat la nas dă o parte, pentru căci să numise să fie domnu; iar pă tată-său, Costandin postelnicul au trimis pă căpitanul de la Ungurei cu dorobanți, și l-au luat noaptea, și l-au dus la mănăstirea Sneagovului. Acolo nu l-au zăbovit, ci i-au poruncit de s-au cuminecat, și l-au dus în trapezare, și, de stâlpul cel mare legându-l, l-au sugrumat. Deci, făcând știință jupânésii și coconilor, au venit cu voia domnului de l-au rădicat de acolo, și l-au dus la Mărgineni de l-au îngropat"[8].

Istoricii sunt de părere că, alături de întâmpinarea fățișă, în termeni legali, încercată atunci, unul dintre răspunsurile[9] celor cinci fii ai postelnicului – care erau și copii ai fiicei domnitorului Radu Șerban – la asasinatul politic ordonat de domnitorul Grigore I Ghica a fost tocmai conceperea, în anturajul lor, a primei forme a *Letopisețului Cantacuzinesc*. Faptul lasă să se întrezărească importanța politică, de intrument ideologic și de influențare a opiniei publice, pe care cronica a avut-o. Produs cultural și de erudiție, în principiu, letopisețul trebuia să fie o narațiune justificativă, legitimantă, o unealtă care să servească ascensiunea socială a Cantacuzinilor, să restaureze adevărul lor pe seama răposatului postelnic și să argumenteze persuasiv și indirect o anumită opțiune politică a partidei boierilor cantacuzinești.

La originile compilației executate în ambianța curții boierești cantacuzine s-ar afla, deci, dintr-un punct de vedere etic, o dorință încă neîmplinită de dreptate. Scrierea unei istorii ca... răzbunare, conceperea unei cronici ca instrument de restaurare a unui adevăr privat, în care cei interesați credeau, era o procedură notorie încă din timpurile mai vechi. O relatare despre propria istorie – de fapt, o istorie a expedițiilor sale exotice – a scris și Marco Polo, pe când se afla în închisoarea genovezilor. Dar el urma modelul deja celebru al lui Boethius, care și-a alcătuit tratatul *De consolatione philosophiae* tot în temniță, cu puțin timp înainte de a fi executat. Firește însă că imboldul moral și, totodată, romantic pentru o restaurare în posteritatea postelnicului a balanței adevărului nu epuizează factorii care au prezidat apariția *Letopisețului Cantacuzinesc*, chiar dacă nici acest argument – important în sistemul de reprezentări al boierimii românești din sec. al XVII-lea nu trebuie subestimat (restabilirea onorabilității puse în cauză și sancționate prin execuție capitală, la vremea ei).

[8] „Cronica Bălenilor", în Dan Horia Mazilu (ed.), *Cronicari munteni*, București, Ed. Fundației Naționale pentru Știință și Artă & Ed. Univers Enciclopedic, 2004, p. 353-355.

[9] Ibidemp. 362-363relatează și demersul legal pentru obținerea condamnării adversarului denunțător pe care l-au întreprins fiii postelnicului: „Iar feciorii lui Costandin postelnicul Cantacozino: Șărban spătarul, Costandin postelnicul, Mihai postelnicul, Matei cuparul și Iordache, găsiră vréme să caute moartea tătîne-său, den cine au fost, și închiseră pă Stroe vornecul Leurdeanul, vinuind că el au fost pricina de l-au omorât. Și l-au scos la divan. El tăgăduia că nu știe de acelea nimic; iar feciorii lui Costandin postelnicul scoaseră nește răvășale, zicând că sunt ale lui, care-i scriia lui Grigorie-vodă. Și, fiind Costandin stolnicul în părțile Apusului, despre nemți, și la Vineția, și pentr-alte locuri, zicea să să fi împreunat cu Gligorie-vodă, și având vorbă pentru moartea tătâne-său, să-i fie arătat acéle răvășale. Ci unii zicea că le-au dat Gligorie-vodă, alții zicea că izvod au dat după acelea, alții într-alt chip zicea; iar noi am văzut nește răvășale, care după ce l-au închis pă Stroe vornicul iar în pușcărie, și i-au făcut judecată dă moarte, și l-au pus într-un car cu 2 boi, numai cu antiriul și cu nădragii, și au pus nește priviț la car, și i-au spânzurat răvășalile acelea (ale cui vor fi fost, Dumnezeu știe), și așa cu acea pompă l-au trecut pen târgu, și l-au dus la mănăstirea Sneagovului, dar nu l-au omorât, ci fără voie l-au călugărit; că au și strigat: «Doamne, Doamne, fără voie îmi iaste». Și când să-i puie numele: Silivestru, iar el zicea: «Nu Silevestru, ci Mahmet». Într-acest [chip] fu călugăriia lui Stroe vornecul."

Marian BARBU

PRIVIND TRECUTUL ÎN OGLINDA TIMPULUI

Proza Gabrielei Adameşteanu, nuvele, romane, s-a bucurat de o frumoasă cotă de piaţă – librărie, mass-media, teatru şi cinema – după ce regizoarea Cătălina Buzoianu a montat, la Teatrul Bulandra, textul unui scenariu după proza **O dimineaţă pierdută**, 1984.

Lucrând cu cartea, dicţionare (timp de 19 ani, a condus *revista 22* (timp de 13 ani)a îndîtruit-o pe Gabriela Adameşteanu să chibzuiască bine la rostul , beneficiul sau limitele, metafizica scrisului. Iar după succesul filmului cu Tamara Buciuenu, în rolul principal, scrisul ei a devenit năvalnic.

În romanul **Provizorat** (ediţia a IV-a definitivă, *Polirom, 2017, 438 de pagini*) – autoarea îşi ataşează, la finele scrierii, un *Dosar de presă*. Şi-au dat întâlnire acolo mai mulţi critici literari din presa momentului. Mai toţi sunt demni de luat în seamă. De ce? Pentru că sunt toţi impresionişti. Ba, la unii dintre ei apar adesea ligamentele păguboase, nesiguranţa prin folosirea lui, „mi se pare ”; dar, oricum, când sunt mulţi şi vorbesc la acelaşi flaut zolist, merită să fie luaţi în seamă.

Din întreg romanul se desprinde ideea că în deceniile cu politică roşie în toate compartimentele vieţii, propaganda „binelui” se manifesta prin forţă, prin supraveghere la cataramă. Şi culmea e faptul că din afara Casei Scânteii – în roman, spaţiul este denominat generic *Clădirea* – se crede că oamenii cu carte, cu facultate sunt feriţi de aşa pecingine. Doi actanţi de bază, înjghebează un adulter de o frumuseţe aparte.

Dacă aceasta este ediţia a IV-a, îmi închipui ce presiune a făcut asupra autoarei biruitorii de limbi libere! Ei au citit prima ediţie , cu mare destindere, fiindcă libidoul a mustit la majoritatea încheieturilor narative. Inteligenţa autoarei însă este fenomenală, în a construi duplicităţi. Ca femeie, vorbeşte din interiorul arenei cu lei. Îi păzeşte pe pudibonzi până la intrarea în arenă. Apoi, slobozeşte cele mai obscene cuvinte spre ei. Gesturile politicii oficiale în bună parte, îi sunt aduse în casă de soţ – înscris la doctorat. Toată cartea jubilează în jurul ideii că frica tronează peste tot. După cum turnătoria este o adevărată armă, chipurile a democraţiei. Romanul se deschide cu un început de controversă între Letiţia şi Sorin(nevasta şi amantul). Ea este o permanentă năzuroasă; deh, eternul feminin, de care vorbea cu aplomb G. Călinescu, când venea vorba de Otilia. Dar, aci, este numele Letiţiei – o femeie matură cu capul pe umeri care trăieşte în două universuri diferite – unul al bărbatului, altul al amantului.

Proporţional, timpul cel mai preţios îl trăieşte cu amantul, în Clădire, fuga de colo – colo, în biroul ei, pe coridoare, şi în garsoniera amicului Florinel.

Pentru a-i stârni interesul total doar pentru sine, Sorin îi răspunde provocator la mofturile Letiţiei:

- Gustul băiatului de la ţară, ce vrei ?(...)

Uite, seamănă, cu prietena ta, Dorina, râde Sorin, jenat.

Cartea câştigă cele mai multe sufragii ale cititorilor, în primul rând, şi apoi ale bărbaţilor (căsătoriţi sau nu) prin minuţiozitatea cu care romanciera dă detalii despre lenjeria intimă a unei femei – de la sutien, chiloţi ş.c.l.- până la eventualele „boli” obligatorii (sau nu!) de la cistită, până la textele de sarcină; gravidă, sau nu?! Să ştie sau nu, soţul? Amantul îşi asumă, sau nu? responsabilitatea naşterii pruncului ? Ce face cu divorţul?!Cine ar trebui să afle – de la părinţi şi prieteni? Cine!

Bune, rele, gura lumii – bănuitoare şi judecătoare până în pânzele albe. Toate acestea plus un permanent şi continuu frison al fricii.

Aşadar, până şi dragostea se derula pe fugă, între două trenuri cum se zicea.

Ca să adâncească fricţiunile între şi conflictele social-politice, romanciera apelează la situaţii reale, cvasicunoscute a fi practicate în epocă – dosarul, originea sănătoasă sau nu, partidul din care părinţii, fraţii, surorile, socrii şi tot aşa, în jos şi în sus – întreg arborele genealogic. Serviciile de cadre au înflorit spectaculos.

Mă interesează partea...care se ocupă de intelectuali. Las cu bună ştiinţă deoparte manifestările sociale, descrise cu mult şi tenace realism.

Securitatea se manifesta peste tot. Iar de când Nicolae Ceauşescu a pus stăpânire pe toate sectoarele vieţii noastre – deci de când puterea a fost în mâna unui singur om, oamenii au fost mai speriaţi. Arestările în masă s-au îndeşit. Restricţiile pentru avansări au devenit mai barbare. Sau altfel spus *furcile caudine* şi-au arătat colţii mult mai frecvent. Prozatoarea prezintă cu încetinitorul cazul plecărilor la lectorate în străinătate. Petru a fost trimis într-o ţară socialistă, în China.

Cred, fără nicio exagerare, că prozatoarea a căpătat o vizibilă dexteritate a descrierilor de obiecte casnice şi domestice, a experienţelor sexuale. A vrut cu tot dinadinsul să facă din Petru un om respingător, ba chiar precizează că după ce s-a întors, din China a devenit „mai posac”. Iată o scenă de amor cu ...bărbatul ei :

O învăluie mirosul acru de vin și suportă crispată, cu dinții strânși, mâna care îi mângâie și îi desface, ciudat de răbdătoare pentru un om băut, foițele de carne, sexul lui e catifelat și exact atât de mare cât îl așteaptă și, încet-încet, trupul e trădător, se destinde în mișcarea familiară și se bucură de trupul lui, mare și ciolănos, care o acoperă. Letiția scoate sunete mici, de parcă ar durea-o ceva, aaah, aaah, așa cum Sorin niciodată n-o s-o audă, nu doar de rușinea vecinilor necunoscuți, nu doar de jena patului străin al amicului Florinel, atunci de ce ?

Nu se întrebă de ce, dar imediat ce Petru se ridică, are brusc, în fața ochilor închiși cealaltă cameră, celălalt pat și în nări simte mirosul pielii subțiri a lui Sorin (...). Respirația precipitată o trădează că nu a adormit, în timp ce Petru, întors de la baie, curățț, la lumina felinarului de afară, cu un prosop ud, cearșafu, a ejaculat afară. Și doar când îl aude respirând egal, deschide și ea ochii și rămâne mult timp cu ei ațintiți în întuneric.

Pentru un ochi versat într-ale criticii literare poate să constate directivitatea analizei psihologice minuțioase. Scopul? Pentru a pune în balanță „activitatea" sexuală a celor doi bărbați – soțul și amantul. Romanciera dorește să pună epic, cu mult sau puțină contribuție la fericirea sau dezamăgirea femeii. Căci să ne înțelegem : toate în viață erau normale.

Gabriela Adameșteanu a secționat în biografia unor prototipuri cu angajament social și profesional la o cotă ridicată a personalității. Acum, nevoile fiziologice sunt mai individualizate ca niciodată. Nu sunt reflectoare asupra unor vârste romantice, nici altele așezate pe vârste înaintate, care nu mai comunică mai nimic- nici de o parte , nici de alta. În timp , nici atât. Vârstele actanților se află într-o dinamică a vieții- mereu mișcătoare și tulburată, zi și noapte, din punct de vedere politic. Pe aspectul acesta, real și dăunător într-un anumit timp al istoriei noastre, din România, se bazează toată narațiunea din roman.

Apropo de titlu cărții: El trebuie explicat prin firul curgerii necontenite a istoriei – ca de altfel a oricărei alte țări, însă dramatismul care a cutremurat istoria noastră, prin intruziunea grosolană, barbară chiar, a politicii roșii, venită de la Moscova. După aceea, lătrăii sau substituit mai abitir călăilor transformând gena naționalistă a românilor făcând-o păguboasă, până la fi dezastruoasă. Așa că meritul Gabrielei Adameșteanu și a puhoiului de critici literari sau comentatori ai romanului acestuia ar trebui să înceapă numerotarea – ca firești și veritabili acuzatori ai comunismului! – de la timișoreanul Vasile Popovici, autorul unui studiu monografic al romanului politic, până la Dumitru Popescu (Dumnezeu). Acesta din urmă , a reciclat poliicat politica lui Ceaușescu și fiind în fruntea treburilor – vrând să scape sau măcar să amelioreze mânia lui Zeus, dar să fie și apreciat de cei de jos (niciodată de luat în brațe !) a publicat câteva volume, în diferite ediții sub titlul *Pumnul și palma*.

Pentru a-și întreține cantitatea informațională, pe canavaua unui truc romantic – prozatoarea o determină pe Letiția Barnea să-și țină un caiet de note personale, pe care de fiecare dată îl ascunde sub saltea. Este același notițiar care va reprezenta cartea scrisă. În finalul romanului. Un alt experiment, deloc viclean, dus la bun sfârșit cu destulă supraveghere, ba chiar cu bună știință.

Autoarea nu alta, decât redactorul șef de la revista **22** , afirmă jurnalistic: „La fel ca toți cei obligați să-i venereze pe Marx și Engels, pe Lenin și Stalin, Letiția îi confundă și îi disprețuiește laolaltă, convinsă că nimic din religia lor laică în care a fost crescută nu s-a lipit de ea.

Capitolul 19 se intitulează *Minciuna prin omisiune*. Cei doi iubiți își aplică relației lor faimoasa sintagmă. Apoi trec cu explicația formulei care a funcționat, cum a funcționat la rudele ei – tată, unchi ș.c.l Când sunt împreună, ei parează injustițiile vremurilor prin tutun, mult tutun și băutură – deci, droguri. Asta ar fi viața adevărată ?!

Evenimentele politice din lume, dar mai cu seamă cele din țările socialiste sunt mereu comentate în timpul partidelor de amor, pentru a se ajunge la *Memoriiule lui Hruşciov* (cartea are cinci părți cu distribuția următoarelor capitole: I(5), II(5), III(6), IV(4) și V(5).

Ca să creeze o contrapondere cuplului Sorin – Letiția, prozatoarea l-a pus pe Sorin într-o altă relație, cu Dorina, colegă de birou și foarte apropiată cu acesta.

Letiția Branea, părând geloasă, se interesează îndeaproape, până când, într-una din zile, deschizând discuția cu Sorin – căci între timp, bărbatul făcuse un accident de mașină, femeia înșelată află că ei au pus bani împreună, jumi-juma, și au cumpărat o mașină, cel puțin de plecat împreună de la servici.

Cum scriitoarea este absolventă a Facultății de litere din București și-a dobândit un recunoscut statut național și internațional, a făcut ca personajul său femeie să rămână gravidă, iar soțul acesteia să tânjească la amintirile căpătate în China. Iar Sorin Olaru, îl dojenește autoarea, crezând că e „mulțumit, fiindcă a ajuns și el la maturitatea virilă, la cinism, adică!".

O carte care reia la alt nivel – politic, social, temporal și spațial, tema existenței ființelor românești, când sub legionari, când sub comuniști.

Filozofic vorbind, cartea dezvoltă, cu dezinvoltură narativă, ceea ce cronicarul moldovean spunea că omul este subt vremuri. Și acest roman poate garanta succesul unei pelicule cinematografice.

Oricum, *România literară* a făcut foarte bine că a socotit romanul *Cartea lunii decembrie 2019*.

Lucian AVRAMESCU

FILE DE JURNAL

Ca un început de moarte sau un început de înviere

Ca un pui de vrabie te culcușești la pieptul meu
Puiul are aripi, zboară îl îndemn, zboară
Vine primăvara acestei ierni cu pustietate
Iar pieptul meu, cel de piatră, pregătit e să moară

Privește aerul! Nu mai pot privi!
Miroase ceața orașului, e ca o herghelie de cai!
Nu pot mirosi, nu pot gusta, nu pot
Ciuguli din palma ta notele cântecului care erai

Cu puiul de vrabie plâng și eu
Plângem amândoi liniștiți, răbdători, cumsecade
În așteptarea virușilor ucigași
În așteptarea nemaiîntâlnitelor tornade

Lumea întreagă s-a poticnit în mișcare
Un glas al răzbunării din hăuri o cere
Tot ce se petrece e crunt, lugubru și devastator,
Ca un început de moarte sau un început de înviere

Hei, poete, sublimul stelei tale-a murit

Hei, poete, sublimul stelei tale-a murit
Geaba harnici prieteni te îmbracă-n statuie
Armura ți-o pun, ca pe-o turlă de schit
Și arăți caraghios, prins pe soclu, în cuie

Tu ce-n ani, refuzând, pe tunică medalii
Căci nu pe tine te medalia voia lor hăbăucă
Ai ajuns în câmpie sperietoare de ciori
Sau corb croncănind pe o bătrână ulucă

Adio frumusețe, măreție și fală
Adio gălăgioasa mulțimilor reverență
Bolnav, la propriu-ți spectacol de gala
Nu mai arăți a poezie, ci a lugubră absență

Când trece poetul Avramescu pe stradă
Parcă ia strada în stăpânire
Scria poetul Dan Verona
Pe vremea când înalt eram, suplu și plin de iubire

Absent tu din tine, cine ar fi crezut
Că te stingi într-o zi ca sub vânt o feștilă
Prea obosit sunt să râd, prea obosit sunt să plâng
Și de mine nu-mi arde să-mi fie nici milă

Șapte boli s-au repezit dănțuind deodată
Hora lor nemiloasă, de hetaire și iele
Îmi calcă pe gât, se răzbună, nechează
Să fie vreuna cu care m-am iubit dintre ele?

Hei, poete, sublimul stelei tale-a murit
Geaba harnici prieteni te îmbracă-n statuie
Armura ți-o pun, ca pe-o turlă de schit
Și arăți caraghios, sus pe soclu, în cuie

Abonatul cu comorbidități

Am comorbidități, sunt abonat…
Copil fiind, cert am avut pojar
Adolescent, descult am alergat
Pe-ai stelelor din cer cărbuni cu jar

Toți rezidenții trec de mine iute
Nu-i timp de unul mai bătrân ca doi
Nu vezi că-i alb, și-a isprăvit mălaiul
Și-n august împlinește 72

Întâiul sunt pe lista cu bunici
Și la părinți deschid a morții listă
Sunt tot mai izolat în izolieră
Coronavirusul, chiar de nu-l am, insist

Privesc, lucid, o derulare sumbră
Planeta s-a izbit de altă sferă
Un mare președinte de Americi
Ne-arată cât e el de hahaleră

Oamenii, mulți dintre ei scutiți de gând,
Se-ncolonează-n dans spre ghilotină
Ce jalnic, amplu, nebunesc prăpăd
Pentr-un sfârșit de lumi ce n-o să vină

Se primenește, zic savanți, planeta
Nu pleacă, veți vedea la toamnă, toți
Pleacă doar suferinzii în iubire
Cu comorbiditatea de-a avea nepoți

Sunt abonat să paradesc statistici
Prea n-are România niciun mort
Sunt gata, hai, în buzunarul hainei
Am, pentru Styx, un metaforic ort

Cer, fără resemnare, noi statistici,
despre sărut, candoare, nopți cu lună

Ieri au murit mai mulți, azi cine știe
E o progresie cățărătoare
Iar lumea-i socotită exclusiv
Prin cine a murit și cine moare

Nici-o statistică despre iubire
Câți s-au îndrăgostit de ieri pe azi
Cu o iubire brusc fulgerătoare
Nimic despre-un sărut sub bolți de brazi

Nimic despre ce omenesc era
Despre candoare, vise, iluzoriu
Nici cerul nu mai bate-n azuriu
Și-au dispărut culori precum ivoriu

Omul e-un număr doar, sortit pieirii
Într-o statistică de disperări
Ceva ce n-a mai fost azi se petrece
Corola lumii nu mai e din flori

Un virus ne-a stâlcit, corona-i zice,
El e stăpân pe suflet și iubire
Ne-a confiscat poteca de sub tălpi
Și visul de acces la nemurire

Cer, fără resemnare, noi statistici
Despre sărut, candoare, nopți cu lună
Puneți la loc, vă rog, măcar o zi,
A omenirii splendidă cunună,
Iar mâine, dacă vom crăpa cu toții
Postmortem ne vor informa nepoții.

Cine-a vândut, cine-a trădat,
pentru un pumn de creițari?

Cine-a vândut, cine-a trădat
Pentru un pumn de creițari
Pogonul ăsta de România ce-l ari
Cu dragoste, neîncetat?

Cine casa de sub tălpi ți-a vândut
Cu dușumeaua ei cu tot
Și-al mielului, pus în cârlige, bot
Și cimitirul cu morții pe care i-ai avut

Cine-i canalia cu capete multe
Ca șerpii ce-l încolăcesc pe Laocoon
Cine-s ei care privesc planeta din avion
Și pe noi ca pe insecte mărunte

Spune-mi numele acestei morți progresive
Care ucide tot ce apucă
Străjerii fruntariilor s-au îmbătat
Nu mai e nimeni să apere, toți sunt pe ducă?

Spune-mi tu, care știi
Tu care participi la jaf prin tăcere
Tot la fel de indiferent ai fi
De ți s-ar sui toți pe frumoasa-ți muiere?

Țara asta e femeia ta minunată
Mândră, cum spunea poetul, în toate cele
De ce-o abandonezi dezbrăcată în răspântii
Jefuită de cercei, de surâs, de mărgele?

Cu cine vorbesc? Cu tine desigur
Care ai putea să fii aici Dumnezeu
Cu soldatul din pluton, cu pălmașul, cu cercetătorul,
Cu cel ce scrie cărți și aș putea fi chiar eu

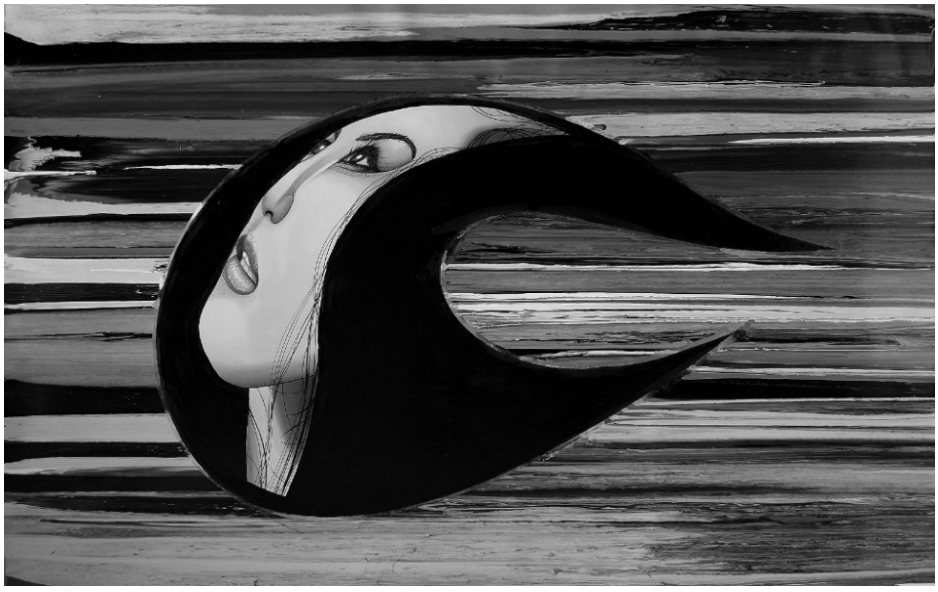

MUZA ÎNĂLȚĂRII VII - Ape tulburi, 55x89 cm, ulei pe duplex [2016]

Dumitru HURUBĂ

SĂ VĂ SPUN CEVA...

1. DESPRE UN EȘEC… ASUMAT? Dacă admitem, și de ce n-am face-o?, că omul în general este afectat/infectat procentual de procesele social-economice și tehnico-administrative care se petrec în societate, atunci, prin cumul, suntem obligați să acceptăm și că scriitorul este supus aceleași reguli a jocului. A lua în considerare sensul concret al afirmației de mai înainte, înseamnă concomitent și acceptarea nivelului valoric al operei sale pentru eventuală analiză, ocazie cu care putem constata fără nici un fel de probleme că scrierea este marcată de contactul permanent al autorului cu mediul. Așa ar fi normal să fie, fiindcă societatea prin realitățile sale penetrează spre egoul și conștiința scriitorului în funcție de nivelul său de receptivitate atât prin conștiința sa condiționată de nivelul său de cultură generală, cât și prin cea auctorială. Vorbim aici de o tară care nu va putea fi eludată, aproape indiferent de eforturile pe care le-ar face scriitorul, evident, de la caz la caz și nici nu știu dacă nu cumva lipsa implicării acesteia ar fi o cădere spre ieșirea în anormalitate. De ce? Fiindcă scriitorul, obligatoriu, trebuie să fie părtaș activ la tot ce se întâmplă în societatea în care trăiește, el neputând (sau nevrând!) avea o existență paralelă, trebuie să fie un „om al societății, al cetății", cum s-a mai spus, context în care este chiar forța motrice a metamorfozării vieții practice în spiritualitate, și reflectarea realității în opera sa literară. Altfel, el nu are cum să reflecte în scrierile sale viața colectivității și, ca atare, contactul cu masa de cititori își va reduce pe bună dreptate apetitul pentru lectură, tocmai pentru că nu se va regăsi în conținutul operei.

Mă refeream ceva mai înainte la gradarea *procentuală* de *contaminare* a scriitorului cu fenomenele, fie ele chiar accidentale, care se petrec înăuntrul societății de care el, din ambiție, sau din orgoliu… artistic, se luptă să fie detașat. Într-o astfel de situație, este limpede că impactul pe care îl are societatea asupra scriitorului (genul literar aproape că nici nu contează!), este diferit și condiționat nu atât de forța cu care acționează societatea asupra omului, cât, mai ales, posibilitatea, în multe cazuri, ca instrumentele acesteia să se „strecoare" (deseori cu o anumită agresivitate) în psihicul și conștiința fiecăruia, deseori complicat sesizabil. Iar aici ne putem opri la două componente ale ființei scriitoricești privind receptarea *bombardamentelor* expediate de societate. Explicația, fără detalii, este extrem de simplă: într-un fel se va petrece fenomenul în cauză asupra unui autor oarecare, și cu totul altfel atunci când este vorba despre omul-artist și mai ales atunci când vorbim despre *creatorul*, dotat cu un plus de sensibilitate, dar și cu o mai mare vulnerabilitate – nu încape discuție! Și cred că e potrivit acum să facem o delimitare, poate puțin chiar discriminatorie, între omul-scriitor obișnuit și omul-scriitor dotat nativ cu virtuți speciale, mai clar spus: cu har. Aici aș mai adăuga un comentariu scurt legat de celebra zicere: 99 % transpirație, 1% inspirație. Respectiv: există scriitori cu har – nu mulți, sau tot mai puțini din păcate! – care au și valoare, și ceilalți, un fel de *fabricanți* de literatură. Nu sună deloc bine, însă realitatea confirmă acest adevăr și constituie martorul chemat în fața instanței într-un proces al cărui președinte al completului de judecată este nimeni altul decât bătrânul Cronos…

În aceste condiții, și fără a intra în alte detalii, apare tot mai evidentă îndepărtarea unor autori – nu puțini! – de viața societății/cetății. Aceștia sunt marii producători de literatură de multe ori fără vreo legătură cu înaintașii, poate și pentru că obligația lor de a fi români și patrioți este tot mai insignifiantă. Ei nu creează pentru cititorul român, ci, (își) spun ei, pentru intrarea în universalitate. Fără a reprezenta țara din care provin? Da, fără, deoarece forța creației lor nu are la bază tradiția unei literaturi puternice, naționale.

Și de-aici marea ruptură dintre ei, ca scriitori, și literatura națională, ca valoare și ca tradiție…

2. DRIBLING LITERAR. Vreo câțiva comentatori de poezie actuală se află într-un fel de dilemă: ori se feresc să spună adevărul, ori consideră creația lirică actuală un pas important spre recunoașterea și impunerea unei generații de poeți care să reformeze din temelii poezia românească. Într-o paranteză mai puțin agreată, ca să nu-i spun chiar jignitoare, este de acceptat și ipoteza că, deși cu statut de „șefi de rubrică" prin cutare reviste, ei sunt, adesea, paraleli în aprecieri corecte, ceea ce nu e deloc plăcut și, până la un punct, nici condamnabil… Pe de altă parte, sau, prin extensie, să admitem că există și o a treia categorie – băgătorii de seamă, specialiști la toate și pricepuți la nimic – cei *unii*, buni dribleri, dar și atent-grijulii să nu intre în ofsaid cu vreo părere mai aspră, cei care anunță iminența unor goluri istorice dacă ei, apărătorii, nu vor fi luați în seamă în confruntările directe, prezente și viitoare, cu Cronos, căruia, măcar din când în când să i se impună valori proaspete, el fiind cam împotriva multor generații de poeți. Toate cele trei categorii-variante de comentatori literari, cărora Dumnezeu, în nemărginita lui bunătate și înțelegere le-a rândui spațiu în reviste sau

chiar rubrici de critică literară, fac tot îi poate duce mintea ca să demonteze tradițiile sedimentate în zeci, poate chiar sute de ani, și înlocuiască, prin asamblare, la cald, a unor creații lirice în care autorii, fără a dispune de forța unui nivel de cultură trebuincios, de talent și de o știință a construcției lirice, își ascund neputințele după metafore, simboluri și figuri de stil dincolo de care cititorul versat dă de adevărate locuri virane. Însă, nimeni nu se va mira dacă sub atenta supraveghere a lui Cronos, respectivele asamblări se vor fărâmița la recea trecere a timpului. Acest fel de nituiri (dacă nu cumva chiar… mituiri!) va fi un proces lung și complicat de a demonstra ca făcând parte dintr-un postmodernism nou și… salvator pentru rezistența literaturii naționale, după ruptura din Decembrie 89' Și astfel, comentatorului îi vine extrem de greu, ba chiar imposibil, să mai salveze ceva din grămada de balastru numită generic și emoționant: poezia contemporană, mai ales că e cam lipsită de personalitate. Și în general, și în particular… Sau, să fie vorba despre o literatură în care valoarea o poate da doar forța și priceperea în care sunt exprimate obscenitățile, pornografiile și trivialitățile? Nu este deloc exclus, însă, într-o asemenea alternativă, nu ne rămâne decât să renunțăm în istoria literaturii naționale și universale la nume ca: Dante, Eminescu, Balzac, Hugo, Dickens, Pușkin, Twain, Gogol, Caragiale, Shakespeare, Petrarca, Heine, Molière, Coșbuc, Lermontov, Topîrceanu, Goethe, Preda, Buzura, Lorca, Tolstoi, Esenin, Schiller, Leopardi etc., etc., etc., care nu s-au remarcat, din nefericire, scriind o literatură încărcată de momente sexuale, obscenități și alte asemenea…

Într-o astfel de situație, situații, de fapt, cititorul este abandonat de către comentator, fără milă și responsabilitate, în fața unui zid a cărui escaladare spre înțelegerea fenomenului este un efort sisific. Iar dacă se întâmplă minunea ca un cititor să penetreze „marele zid" compus din elemente stilistice și întortocheate căi, nu este exclus ca el să dea de un hățiș ideatic pe care mai bine îl evită decât să încerce a-l depăși. Aceasta în timp ce comentatorul jubilează, aproape diabolic: eu ți-am atras atenția, cititorule, doar că, pentru frumusețea exprimării, folosisem câteva cuvinte-driblinguri pentr a-ți pune la încercare cunoștințele, vigilența, tăria de caracter, răbdarea și etc. Nu e greu să pricepem de-aici că, în măreția sa, comentatorul și-a dezvăluit chiar carențele sale în ceea ce înseamnă o analiză literară corect calibrată pe text în vederea obținerii unei relații de înțelegere, apropiere și acceptare. Dacă nu a făcut-o – motivele nici nu mai contează! – și dacă destinatarul operei literare – cititorul, de fapt și de drept – este un bun receptorstrucția la care comentatorul a investit priceperea, atâta cât a avut-o, se prăbușește la picioarele bătrânului și infatigabilului Cronos. În aceste condiții, ruptura dintre treimea poet-comentator-cititor, devine absolut inevitabilă, instalarea/ asamblarea noilor valori, la care comentatorul și creatorul puseseră umărul, apare ca un nonsens, asemenea unui edificiu, la modul figurat vorbind, care nu mai este legat de valoare indiscutabilă și de tradiție, ci se prăbușește într-un nor puternic și victorios de pulbere…

Acesta poate fi chiar rezultatul final al dârzeniei cu care o seamă de scriitori (prozatori, poeți, critici literari…) luptă pentru desprinderea de tradiții și valori clasice ale istoriei literaturii.

(va urma)

PSYCHE I - Hipnoză, 55x89 cm, ulei pe carton [2015]

Doru ROMAN

POEZII

Bâlciul echității

Cu bani îți cumperi și mamă și tată
Îți cumperi fără grijă frați și surori
Conștiința cu arginți se cumpără pe dată
Se cumpără-n cer zei și sărbători

Pentru trăitorii din groapa gunoaielor voastre
Echitatea, egalitatea de șanse e goală vorbă în vânt
În Amazonia furată în Venezuela cu vene tăiate albastre
Pentru amărâtul de aici, din Bangladesh și de oriunde de pe pământ

Pentru profitul tău răstignești omenia și râzi de copiii care mor
De cei care fac pentru o pereche de blugi silicoză
Și câte ape în urmă-ți otrăvite rămân la alții din aval spre izvor
Doar contul să-ți crească în nouri până faci cifoză

La cur să-ți șteargă de căcat senilii și decrepiții
Mucegăiți prin grote de insalubre castele
Sunt buni inginerii și doctorii noștri care își lasă părinții
Să vă tăbârcească pe doi bișari mumiile analfabete și grele

Încă un iaht bătut în rubine și o insulă de reci diamante
Orgoliul vi-l gâdilă melodia șepilor cu clopoței
Și raiul vostru de iadul celui mințit și furat îl desparte
Și oricâte bule papale ați cumpăra rămâneți tot mișei

Rămâneți tot rechini ce nu se vor hrăni nicicând cu prana
Oricâte sulemeneli peste chip cu mistria veți da
Existența voastră stilet otrăvit adâncește mereu rana
Iar pomana scuipat este pe chipul obidit ce nu vă poate ierta

Hoinari

s-au scuturat pe rând castanii din seara amintirilor
și cerul s-a deschis lucid spre zări de peruzea
înaltul e brăzdat adânc de trilul ciocârliilor
pe colina dorului din petale măceșii au țesut perdea

în domoala psalmodiere a talăngilor de spijă
umbra cornilor pe iarbă e-o urdie de haiduci
în dumbravă adânc sub gene fără grijă
pașii gândului se-nalță-n soare-n glas de cuci

Curtea de Argeș

Prin aerul încins de vara topită-n crengile de tei
Amurgul țese orizontul din fire dense de văpăi
Și ceasul lunii peste zare de miresme tăinuit
Sloboade razele fuioare de in pe lanul înflorit

Trec pașii clipelor pe aleea nopții albe în extaz
Sorbind parfumul dens revărsat peste zaplaz
Ne reîntrupăm mereu mai denși în florile de tei
Se condensează timpul cosmic într-un stei

Și se dilată azurul lumii visului cu grabă
Pe cerul hieratic din vechea ctitorie basarabă
Din veac Izvorul lui Manole prin suflete susură
`l-ascultăm pietrificați în clipă în floare de răsură

Tei târziu

Dens parfumul împresoară ziua cu aromele de tei întârziat
Și pașii ni-i învăluie ca furul în noaptea de păcat
Peste ulcii gardului din soare se revarsă-n valuri caprifoiul
Albinele din gânduri psalmodiază cercetând tiptil trifoiul

Și dulcele nectar în cupele din suflet ca-n fagur îl revarsă
Plutim pe-un nour alb din borangicul adieri de la fereastră
Și firul vieții își lasă calea în pânza de paianjen toarsă
Adastând pe azurul cerului topit în florile din glastră

Așteptăm

Așteptăm mereu o primăvară
Prin omătul inimii încătușate
Cu romanițe-nvolte pe ulicioară
Și glasul lăstunilor în libertate

Așteptăm mereu un cer cu soare
Sub cupola circului glacial
Și zborul pescărușului spre mare
Fără zăbale și ochelari de cal

Așteptăm mereu să renască
Aroma pâinii și pe-a noastră vatră
De Paște să inunde iz de pască
Și flori de cireș nu ploaie de piatră

Aşteptăm mereu un Făt-Frumos
Să descalece din fresce de biserici voivodale
Să smulgă cuţitul înfipt până la os
În Maica Ţară şi-n năzuinţele sale

Stare

Sînt o scoică deschisă
Pe malul uitării de sine
Sînt o scoică deschisă
Rana soarelui din mine

Sînt o scoică deschisă
Pe plaja gândirii abstracte
Sînt o scoică deschisă
Mirajul caravanei în noapte

Sînt o scoică deschisă
Albatros din abur de lună
Sînt o scoică deschisă
Umbra frunzei ce sună

Sînt o scoică deschisă
În care stă sădită marea
Sînt o scoică deschisă
Claustrând în mine zarea

Sînt o scoică deschisă
Ochiul izvorului setos să vadă
Sînt o scoică deschisă
În cale-mi vânător şi pradă

Cu mândrie patriotică astfel defilăm

Cu ghiozdanele-n spinare ca măgarii-n drum spre şcoală
Merg mlădiţele-ndoite de-a miniştrilor grea boală
De manuale-alternative bune să te ştergi la dos
Şi culegeri fără număr dar nici una de folos

Merg ca semnul întrebării poate-i vede cineva
Care ar putea plivi buruiana şi iar putea uşura
Din programa fără noimă întocmită tot pe dos
De s-ar scoate jumătate şi tot ar mai fi de scos

Dar copilul nostru-i tare să-i testăm puterea sa
Să-i punem turnul Eifel în spinare să vedem de-l va căra
De la Gizeh piramide chiar şi Sfinxul el îl poartă
Pe Saturn îl duce-n spate mândru şi cu multă artă

Prin noroaie-n drum spre şcoală cu parfum de bălegar
Mândru e copilul ţării sub samarul de măgar
Sisif din mitologie la olimpiade e nimic
În luptă cu elevul nostru a rămas doar un pitic

Şase ore şade-n şcoală cu folos fără folos
Două ceasuri deplasarea prin glodul cel clisos
Patru ceasuri la matematici scrie ca un disperat
Patru pe la meditaţii să nu rămână-napoiat

Alte şase cu materii fel de fel
Alte patru sport şi muzică niţel
Timp de odihnă relaxare îi rămâne berechet
Zice ministrul cu capul mare uns vezi bine înţelept

De la buda-n fundul curţii şi lumina de la lună
Ce bine o duce copilul nostru ce romantic viaţă bună
Să îşi cumpere tabletă că e bună de oglindă
Că nu prinde internetul şi curent de vânt e-n tindă

Ce puternici sunt copiii ce creaţii de oţel
Cresc ca puii de la fermă ca viţeii din şeptel
Şi ce mândru e ministrul cu medalii înzăuat
De miopie cerebrală nu vede câte mlădiţe a uscat

Câte boli de stres îi curmă pe aceşti sclavi nevinovaţi
Trufia şi prostia celor de la cârmă îi scot drept handicapaţi
Aţi făcut statistici oare câtă jale curge-n urmă
Prea sunteţi miopi în toate să vedeţi oile din turmă

Diabetul cel de stres cu Hashimoto în frăţie
Depresii ascunse-n casă şi alte maladii o mie
Voi le cultivaţi cu râvnă voi le răspândiţi cu spor
Şi vă lamentaţi ca musca de vă scuipă acest popor

Extaz oniric

Din vis în vis speranţa creşte
Şi cercul lumii saltă spiralat
Roua iubirii în frunze doineşte
Spre ulmul din soarele-nchegat

De strajă cocoşii în noaptea târzie
Spre duhurile impuse dau glas
Hangerul se-nfige-n inima pustie
A caravanei fără de popas

Strigoii cei noi prin ochiul de sticlă
Rostogolesc anarhic versuri pe pâine
Prin pâlnia istoriei ne bagă în păclă
Şi ne croiesc spsmodic ziua de mâine

În talgerele balanţei şchiopate
Pe sub mână se-marte dreptatea
Extaziate maimuţele de atâta echitate
Aplaudă frenetic de răsună cetatea

Mariana BURUIANĂ

TAINA MĂRTURISIRII (VI)

efectul rugăciunii – biserica

Cum se poate să fi trăit atâta timp fără Știința (?!) asta? Fără atâta Bucurie? Ai spune că Fericirea nici nu înseamnă altceva decât aceste valuri de Bucurie – moi sau dezlănțuite. Bucuria dezlănțuită e Fericire. Fericirea domoală e Bucurie. Și din această stare să nu putem ieși…

Nu e o surpriză. Același lucru trăiesc la intervale mai mici sau mai mari rostind Numele Lui, și atunci descopăr *starea*: un fel de a privi și simți foarte cunoscut, nu e o nouă descoperire, e o uluitoare Regăsire, fericit de dureros resimțită, ca pe o „Imposibilitate Posibilă", o „Redeșteptare a Divinului din noi", care, primit acum în deplină știință (conștiență), are altă calitate – altă Vedere – eu în raport cu El (*care sunt eu în stare pură*) îmi par mult mai umilă, terenul Veșniciei, deși e la doi pași, e – acum știu – atât de greu de cucerit. El Se Slujește cu Ardoare: „cerurile se cuceresc", „se iau cu asalt", „rugați-vă neîncetat" – da.

Membrana de credință a slujitorului capabil să transmită Sacrul, și/sau Rugăciunea mea, mă fac să simt: Divinul, Binele, Viul, Viața.

Protecția.

Sunt ca după o dez-*vrăjire* sau după un des-*cântec*.

sept.'91
re-member

Împinsă de un Impuls Irezistibil pe care îl ocolesc de dimineață, mă îndrept spre biserică (Oțetari). Am pachete grele în mâini. Intru pe strada goală, soarele bate, atmosfera e scăldată în lumina după-amiezii de toamnă și decupează silueta preotului în sutană așteptând nerăbdător în fața porții, frecându-și mâinile, căutând cu privirea. Mă apropii, inima bate, mi-e rușine că nu am ascultat impulsul mai din timp, am o ciudată stare de chemare, aș vrea să alerg să-mi cer iertare, totuși „să nu exagerăm"…Preotul îmi surâde: „Ah, d-voastră eraţi?", și apoi cu aceeași nerăbdare: „Da' nu veniți?" – zice și face un semn de îndemn spre biserică. Mă sperii de-a dreptul, mă bâlbâi, îngaim ceva în legătură cu pachetele care m-ar împiedica să intru, „promit să mă întorc" – spun, „stau aproape". „Veniți e ceva mai deosebit" – aud în urma mea. Ajung acasă tremurând, îmi schimb pantofii, hainele, aproape alerg pe drum: „ce îngrozitor" – șoptesc, „nu-i destul că am știut, am așteptat să-mi mai și spună…" Intru val-vârtej – pe jos sunt câteva femei cu capul plecat și doi preoți slujesc. E ritualul Sf. Maslu. E prima oară când particip. Ritualul e deja început. Îngenunchez, observ ce se întâmplă. Ascult cuvintele. Îmi par extraordinare. Se creează o stare de comunicare între mine și ele, ca de atâtea ori în biserică. Mi se fac cruci cu ulei pe mâini, față, gât. Am aceeași așteptare încordată în oase pe care o simt de dimineață. La urmă se deschide Biblia. Preotul citește. Citez din memoria acelei clipe:

Iisus se întâlnește cu orbul. „Ce vrei să-ți fac?" – îl întreabă. „Doamne, să văd!" Iar Iisus, punând mâna pe ochii orbului, spuse acestuia: „Vezi!"

*****

Sunt prezentată Ambasadorului Ordinului de Malta pentru România, dl. Jacques Forestier. Mă întreabă cum poate să mă ajute. Îi spun de diagnostic și că în decembrie e programat un turneu la Paris. Mă întreabă dacă am unde locui. Din fericire am unde, nașa băiatului meu, Cristina Hoffman, mă poate găzdui.

Îmi spune să nu-mi fac griji. E o operație simplă.

(n.a. operația nu a fost atât de simplă, ochiul stâng a rămas nerecuperat imediat după intervenție... a trebui să mă concentrez pe partea pozitivă a gândurilor și să mă sprijin în credință și nădejde pe parcursul intervenției la dreptul, ca să nu îl pierd și pe acesta... Am înțeles ce valoare enormă are starea lăuntrică – cumulul de emoție rezolvată sau nu – în succesul unei intervenții. Nu a fost o operație reușită deși condițiile și generozitatea lor au fost fără cusur. Dar faptul că mi s-a răspuns la rugăciune mi-a deschis un nou orizont, și mi-a schimbat perspectiva vieții... M-am întrebat cine suntem, ce înseamnă rugăciunea, ce poate face puterea gândului și cine face în noi lucrările ...?.)

ian. 1992, Paris

tortura fizică („făcu din eroare o poartă prin care adevărul a putut să intre")

Angoasele mele sunt adânci, durerile ascuțite, profunzimile – fără sfârșit. Mă uimește lumina soarelui când deschid ochii. Frunzele verzi. Deodată totul e în urmă și prea îngrozitor ca să fie adevărat. Și totuși ochiul mi-e adânc lovit, precum o suliță fără milă și precisă= bisturiul – impersonalul și netăgăduitul – l-

ar fi însemnat pe veci. E chiar așa, e adevărat. Un semn în ochi adânc și precis, pentru vecie venind din vecie.

Ce e acela optimism? Totul e așa cum trebuie să fie.

Optimismul (lor) presupune un fel de refuz al experienței. Să fii tot tu cu orice preț. Ca gâsca prin apă. Dar nu te poți imita pe tine, „imbecile!" În schimb caută ce e în tine permanent, nedeterminat. Și în același timp cunoaște, cunoaște, fructifică experiența.

Tot ce *am știut* se împlinește acum. Cele mai incredibile afirmații născute în durere și suferință nu mai par rodul unei structuri psihice pesimiste, *păguboasă* în ea însăși, ci arată natura Revelatorie – Luminoasă a Sufletului în luptă cu Forța Auto-distructivă moștenită sau parazitară presimțită de la începuturi.

Ce tragere pe sfoară, ce panglicar de destin! Mă străduiesc să-mi fie limpede Rostul Limpezimii în Inversul ei, ca o Încununare a Rostului, esență a Întregului!

O natură hotărât Luptătoare, sortită de la început acestui tip de bătălie, aspră, cu Întunericul Adâncului din mine. Luminoasă în ea însăși, dar fără Întâlnire nu se poate, fără Lucrare, *Față către Față*.

Iată adevărul despre mine. Acesta e. În Întunericul în care sunt tremur de bucuria descoperirii.

Am vrut să pun mâna, să ating Esența.
Din neștiință poți muri, s-a spus, mușcat de Șarpe.

(n.a. căutarea limpezimii interioare te poate aduce în situația de a face față unor forțe puternice care te țin în control, fără ca tu să știi... nu poți trece mai departe, nu poți să ajungi la apa pură din tine până nu treci de aceste forțe întunecate... Pericolul simțit și deconspirat în acea perioadă a fost real... deși întâmpinat cu bucurie nu a fost simplu de condus și cercetat mai departe... s-a declanșat atunci o Întâlnire care a continuat în anii următori... Rostul acestei Deschideri făcută prin intervenția fizică asupra ochilor s-a arătat în timp a fi Începutul unei Intervenții mai mari, Spirituale...)

*****

Pentru că așa cred eu că e bine: ca fiecare zi de-acum înainte, fiecare clipă de viață să fie investită cu *viață*, să palpite, să existe, să răsufle ca și când ar fi prima sau ultima. Asta pentru că nu pot proiecta, eu mai mult decât alții, știind în mod concret că *trecerea e totul* și că nu poți *să fii* decât trecându-te, în fiecare clipă.

Zi de zi, minut de minut, minunea lui Dumnezeu trebuie păstrată, gândită, ocrotită. Fiecare zi este un neîndoios dar de la Dumnezeu. Totul, absolut totul se pune în slujba Lui, căci prin El se face legătura nesmintită între tine și restul, între tine și lume. Prin El, de la El, și pentru El trăiești.

Dumnezeu m-a covârșit cu iubirea Sa. Eu nu-mi doresc mai mult decât Raza Ta, Doamne. Iar Raza Ta nu mă condamnă, Raza Ta e *salvarea* mea, ea mă învață cum să lupt împotriva destinului absurd, distrugător, cel care mă desparte de Tine, căci îmi oprește procesul creației, cel care mă apropie de Tine. Lasă-mă să fiu, Doamne, în Lumina Ta! Și nu-ți întoarce viața de la mine. Eu voi ști să prețuiesc darul Tău, și precum tatăl copilului demonizat voi striga: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele!"

E greu fără Tine de trăit. Practic nu se poate. Eu nu pot. Eu sunt a Ta, Doamne, până la moarte și dincolo de ea.

(n.a. După un timp, am înțeles că prin această interiorizare involuntară petrecută în urma intervenției, Dumnezeu a făcut în așa fel încât să Îl cunosc mai bine... ar fi fost imposibil să ajung în zonele în care El lucrează fără această Ocazie de a-L cunoaște... Sfiala mă arunca deseori în tăcere... Iubirea mă învăluia necondiționat și mă făcea să întreb: *ca să trăiesc ce simt acum, pentru asta a fost totul!... atunci... mulțumesc!* După mulți ani, am primit într-un tren o carte poștală cu icoana Maicii Domnului de la mânăstirea Nicula pe copertă... În ea am găsit scris, sub formă de Rugăciune:

"Ți-am cerut, Doamne, putere ca să am succes în viață,
Dar m-ai făcut neputincios ca să învăț să mă supun.
Ți-am cerut sănătate ca să înfăptuiesc lucruri mari,
Dar am ajuns infirm ca să săvârșesc lucruri și mai mari
Și astfel viața mea să primească o altă valoare.
Ți-am cerut bogăție ca să fiu fericit,
Dar m-ai făcut sărac ca să învăț să fiu smerit.
Ți-am cerut stăpânire ca să fiu prețuit de oameni,
Dar am primit neputința ca să am mereu nevoie de Tine.
Ți-am cerut prietenia celorlalți ca să nu trăiesc singur,
Dar tu mi-ai dat o inimă ca să-i iubesc pe toți.
Ți-am cerut toate lucrurile care mi-ar fi putut aduce bucurie,
Dar tu mi-ai dat viața ca să mă bucur de toate lucrurile ei.
Nu am primit nimic din tot ceea ce am cerut,
Dar am primit tot ceea ce nu nădăjduisem.
Fără să vreau, rugăciunile pe care nu le-am rostit au fost auzite.
Sunt cel mai fericit dintre toți oamenii.
Îți mulțumesc, Doamne!"

*****

Revin la idee: să dai. Nu ce crezi că ți se cere, ci ce ți se cere de fapt. Timp – probabil. Repaos. Libertate. Am aflat de atâtea ori până acum că distrugând prejudecățile ajungi la nemaipomenita idee: *nu ți se*

cere nimic. Adică ți se cere să fii exact cum ești: și *ești ființa – copilul – lui Dumnezeu.* Fii ceea ce ești – adică *fii după Chipul și Asemănarea lui Dumnezeu*.

Ceea ce aflu în aceste zile e atât de uluitor încât nu sunt la înălțime când e vorba de dat. Mă descopăr crispată, neputincioasă. Sufăr. Dacă privesc „științific" mă sperii. Și totuși nu mă pot opri la asta.

Boala nu e decât o piedică – încă una – dar nu e cauza (n.a. a impulsului vieții), ci este robia, nu e creația, ci este plata, produsul. *Boala e răzvrătirea cărnii pentru cât spirit a primit.*

Am avut nevoie de ea?

E adevărat că așa l-am implorat pe Dumnezeu să vină și așa L-am descoperit. Și pe cât a fost spaima de mare a fost Forța Lui de puternică. Dar în afară de aceste două forțe contrare rămân tot eu, (n.a. conștiința) rezultatul Lucrării lor. Impulsul de a înainta în creație pentru a mă apropia mai tare de El nu s-a sfârșit, ci se potențează acum, deoarece *am luat la cunoștință* și timpul nu mai poate fi pierdut.

Deci, inerție (?!) – abandonează-i tentația!

Acționează, acționează Într-Una. (n.a. sau*: „mănâncă cu Gândul la El", în sensul de „Nu rupe Legătura cu El, sau „Ascultă Glasul Impulsului lăuntric")*

*****

Re-member

La întoarcerea în țară pătimesc același Impuls – e un fel de Gând cu direcție precisă, imposibil de confundat. Nu mă mai sperii, îl recunosc, și îl urmez păstrând starea de tremur profund, acceptând. Intru în aceeași biserică. E același Sf. Maslu. Nu mă mai mir. Îngenunchez, strângându-mi bucuria. Se desfășoară ritualul. La urmă se deschide Biblia. Aștept smerită. Accept orice, orice s-ar spune, sunt atentă să nu-mi scape nimic. Se citește despărțirea de Sf. Apostoli, și trimiterea lor în lume: „Mergeți și vestiți! Și nu vă gândiți ce veți spune când vă vor întreba, căci Duhul e cel care va grăi prin gura voastră". Nu mișc.

Fac câțiva pași, ies în curtea din față. Mă întorc să-mi iau rămas bun. Ridic ochii. Se clatină biserica. Pare mult mai mare, pare că vine spre mine. Crucea se decupează cumva amenințător, și totuși nu, pe cerul senin de seară albastră. E solidă și sigură, zdravănă și nouă, fixează cumva rotirea bisericii stânga – dreapta, care fără sprijinul ei s-ar prăbuși peste mine. Zgomotul nenăscut a sute de clopote, conținut și de neauzit în plan real, îmi zdrobește urechile. Fixez bine imaginea și starea, nu vreau să am năluci, vreau să țin minte.

Sunt deopotrivă lipită de cruce și pe caldarâm.

Mă îndrept spre casă.

(*va urma*)

VĂDUVA NEAGRĂ II - Mizericord, 55x89 cm, ulei pe duplex [2016]

Tudor NEDELCEA

MIHAIL DIACONESCU – ISTORIA LITERATURII DACOROMANE *O LUCRARE FUNDAMENTALĂ ȘI NECESARĂ*

„*În el era multă simplitate împreună cu înțelepciune, smerenie împreună cu erudiție, moderație împreună cu talentul de a vorbi*”. Așa îl caracterizează Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus pe străromânul nostru, Sf. Dionisie Smeritul și Areopogitul, dar această simplă, dar pertinentă caracterizare i se potrivește cărturarului universitar Mahail Diaconescu, autorul monumentalei *Istorii a literaturii dacoromane*, ajunsă la ediția a II-a, revizuită și augmentată (București, Editura Fundației Internaționale „Mihai Eminescu”, 2013, 830 p., cu binecuvântarea I.P.S. Irineu, mitropolitul Olteniei).

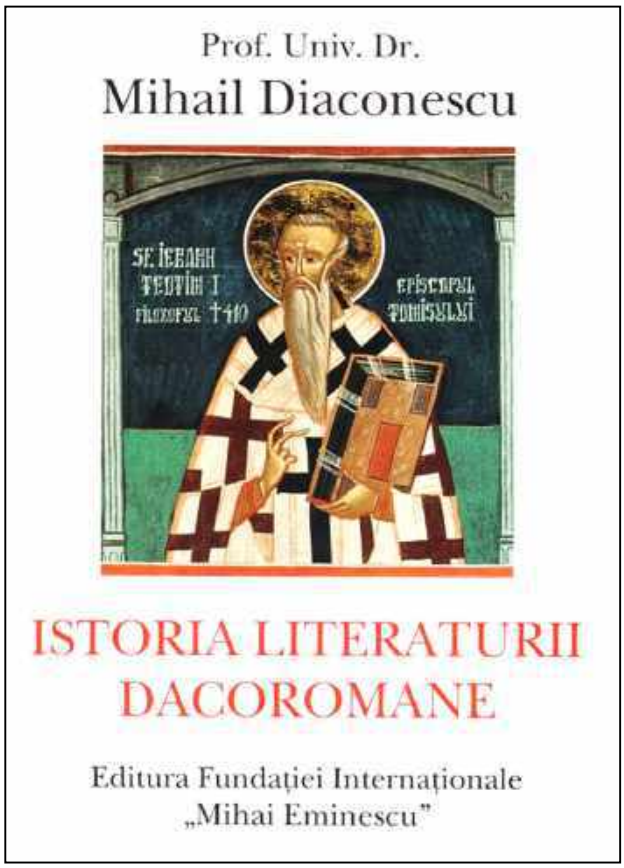

Demersul său este unul îndrăzneț, întrucât obiectul studiului său a născut multe discuții și a fost greu acceptat de specialiști. Sintagma „literatura dacoromană” s-a impus datorită tratatului profesorului Mihail Diaconescu. Primul care s-a ocupat de scriitorii bisericești, I.G. Coman, a numit „epoca strămână” muzicologul Octavian Lazăr Cosma vorbește de „muzica protoromână”. Dan Horia Mazilu a impus termenul „literatura strămână”, în *Dicționarul General al Literaturii Române*, L/O (București, 2005, p. 72-74), apărut din inițiativa și sub coordonarea acad. Eugen Simion, sub egida prestigioasă a Academiei Române și a evidențiat rolul major al acestor scriitori din Dacia și Scythia Minor în „procesul neîntrerupt ce a dus la conservarea în limba română a cuvintelor fundamentale pentru exercițiul cărturăresc” (p.72). Contribuții esențiale la consacrarea fenomenului cărturăresc-artistic și a epocii daco-romane aduc Nestor Vornicescu (*Primele scrieri patristice în literatura noastră. Sec. IV-XVI*, 1984); Mircea Păcurariu, Ion Rotaru, Gabriel Țepelea, dar și unele tratate de *Istoria filosofiei românești* sau unele manuale școlare. Autorul stabilește că, de fapt, receptarea literaturii dacoromane în cultura română și europeană se datorează lui D. Cantemir, Gh. Șincai și Petru Maior, ca primul editor a fost Ghenadie I. Enăceanu, iar istoricii (N. Iorga, V. Pârvan etc.), lingviștii (S. Pușcariu, G. Ivănescu, I.I. Russu etc.), teologii (I.G. Coman, D. Stăniloae, A. Plămădeală, Gh.I. Drăgulin, Mircea Păcurariu etc.) au avut partea lor de contribuție esențială.

Meritul incontestabil al lui Mihail Diaconescu este că preia critic toate aceste lucrări, sinteza sa completând absența unor scriitori dacoromani din cărțile publicate anterior, incluzând date biografice complete, chiar schițe de portret ale acestora, „*indiferent că au fost ortodocși, eterodocși, consecvenți sau eretici oscilanți*”, valorificând informațiile din sursele epocii despre speciile epice și lirice, populare și culte din literatura dacoromană. Considerând, pe bună dreptate, istoria literară ca parte componentă a istoriei culturale, care, la rândul ei, este integrantă istoriei naționale, autorul concepe *Istoria literaturii dacoromane* ca un tot unitar, în care criteriul estetic predomină, dar nu este exclusivist, alte elemente fiind definitorii în impunerea unei opere („*valorile sunt însoțitori ai unor anumite aspecte ale realului*”). La scriitorii epocii dacoromane, ca și la cei din epoca medievală, intenția artistică este doar intuită, nu și mărturisită, ei își scriau operele pentru un scop pragmatic, imediat. Cât privește sintagma pentru epoca studiată, M. Diaconescu folosește noțiunea de literatură dacoromană (spre deosebire de „literatura autohtonă”, „străro-

mână", „literatură patristică", care sunt, de fapt, sinonime), întrucât, va demonstra autorul în cartea sa, ea „*indica vechimea, fondul etnic, contextul socio-istoric și socio-politic, precum și climatul cultural în care au apărut și s-au impus operele*".

Criteriul periodizării istorice a literaturii dacoromane este bine stabilit și el presupune patru etape: 1) creațiile literare ale geto-dacilor „*despre care nu știm însă decât că au existat sub forma unor forme narative sau specii ale liricii populare*" (oda, péanul, imnul, cântecul de dragoste, bocetul, epoda și belaginesi); 2) compunerile în versuri sau proză din Dacia Romană sau din Scythia Minor (sec. II-III); 3) redactarea actelor martirice; 4) epoca marilor creații din sec. IV-VII (Ion Cassian, Sf. Niceta de Remesiana, Dionisie Smeritul, I. Maxentius, Leontius Byzantius și Martinus de Bracora.

În prima etapă, numită de autor „*literatura getică*", sunt incluși și doi reprezentanți ai „*literaturii culte*": regele poet Cotys I și poetul exilat Ovidiu, contemporani și prieteni, vorbitori ai limbii geților. Genialul poet Marin Sorescu îl include și el pe Ovidiu în cadrul literaturii noastre („A fost Ovidiu un poet român? Sigur că n-avea cum să fie român, dar roman tot a fost. Ce mi-e roman ce mi-e român, îți vine să zici. Chestie de o vocală: de *a* când deschisă, când întunecată, friguroasă, cu căciulă. Pe țărmul nostru, Ovidiu a purtat căciulă" (Marin Sorescu, *Biblioteca de poezie românească*. Comentarii și antologie, București, Editura Creuzet, 1997, p. 15).

A doua etapă este consacrată „*literaturii epigrafice dacoromane*", din care a evaluat epigrama (ca specie literară) și epitaful. Aici îl include pe juristul Gaius Noster, mai puțin cunoscut, și pe scriitorul și filosoful Aethicus Histricus (sec. IV), a cărei operă *Cosmografia*, a fost receptată în întregul spațiu european și în diverse epoci istorice. El este și creatorul unui alfabet, care-i poartă numele, enigmatic totuși (se crede că unele litere ar aparține geto-dacilor).

Mihail Diaconescu demonstrează că actul martiric este o formă literară incipientă pentru epoca dacoromană, premergătoare vieților de sfinți și el este ilustrat de sfinții Epictet și Astion de la Halmyris, Irineu-episcop de Sirmium, Dasius de la Axiopolis, Emilian de la Durostorum, Sava de la Buzău. Pentru ultima etapă, autorul aduce o noutate în literatura de specialitate: două școli literare, la Tomis și la Dunărea de Jos, ceea ce demonstrează o activitate spirituală, creștină în esență, apărătoarea a ortodoxiei stabilită în Sinoadele ecumenice, în spațiul Dunării de Jos și al Dobrogei, deosebit de complexă și originală, cu autori care s-au impus în Europa, de cele mai multe ori fără a se aminti de originea lor scitică. În Școala de la Tomis s-au impus episcopii Bretanion și Theotim I, Ioan Cassian (o uriașă personalitate creștină), apoi episcopi care au urmat (Ioan, Theotim II), Dionisie Exiguus (filosof, estetician, jurist, traducător, calendorolog, teolog de clasă mondială), Ioan Maxentius, Leontius Byzantinus. Școala de la Dunărea de Jos a fost consacrată grație altor mari scriitori ortodocși, cunoscuți în epocă, recunoscuți și postmortem: Laurentius de Novae, Niceta de Remesiana (creatorul imnului „*Te Deum laudamus*"), Auxentius de Durostorum, Germinius de Sirmium, Iordanes („*personalitate ieșită din masa migratorilor romanizați*").

Toți acești scriitori beneficiază de date biografice cât mai complete, sunt plasați în contextul istoric, opera lor este analizată cu pertinență inclusiv problemele de limbă și stil, ca surse permegătoare formării limbii române literare, evidențiindu-se contribuția lor la patrimoniul național și universal. „*Datorită scriitorilor teologi dacoromani și operelor lor, s-a realizat prima epocă a expansiunii noastre culturale și spirituale în lume și în istorie – singurul tip de expansiune pe care românii l-au practicat*", conchide Mihail Diaconescu în valorosul său tratat.

Scrisă într-un stil literar agreabil, *Istoria literaturii dacoromane* a lui Mihail Diaconescu se remarcă prin acribie științifică, epuizarea surselor documentare, demonstrarea valorii fiecărui scriitor creștin prin pertinența analizei critice a operelor acestora, fiind o adevărată sinteză riguroasă a unei epoci pe care urmașii dacoromanilor, românii, se pot mândri că sunt cel mai vechi popor creștin în acest spațiu european, având „*în raport cu toți vecinii lor, un mileniu în plus de viață și cultură creștină*".

O carte necesară care-l înnobilează pe autorul ei.

UŞA CEA NEAGRĂ I - Sprijin şi Meditaţie,
30x42 cm, tuş pe hârtie [2017]

Boris MEHR

LUDOVIC BRUCKSTEIN – CINE ÎL CUNOAȘTE?

BRUCKSTEIN, Ludovic (Arie Joseph-Leib) (27.VII.1920, Lucăceni, Satu Mare – 4.VIII.1988, Tel Aviv) – publicist și scriitor; în anii ’50 în Sighetu-Marmației, profesor de liceu, în anii ’60 secretar literar în cadrul secției de dramaturgie “de pe lângă Ministerul Culturii”, semnatar de articole la *Viața Românească*. Și-a trăit viața învățând, mai întâi, să-i supraviețuiască. În adolescență le-a văzut pe toate: războaie, prigoane, umilințe și, proba de foc, anul petrecut în lagărele de exterminare naziste. Ce rămâne după așa o istorie? Alfred Bruckstein, fiul său spune că „tata a privit mereu lumea cu optimism și umor“. Trebuie să aibă o calitate supranaturală acești oameni trecuți prin temnițe și lagăre, care și-au acceptat soarta cu seninătate, fără să scrâșnească din dinți a răzbunare. Fără resentimente. Care au putut să vadă binele acolo unde răul domină. Așa a ținut piept Bruckstein tuturor persecuțiilor și anilor care au urmat: păstrându-și optimismul și transformându-și cele mai negre amintiri în piese de teatru. Unele chiar de comedie.

A copilărit în Sighetu Marmației, orășelul din nordul Maramureșului, renumit, în acele vremuri, pentru prosperitatea comunității evreiești. Tatăl său, Mordechai, deținea, înaintea celui de-Al Doilea Război Mondial, o mică fabrică de bastoane, pe care o conducea împreună cu fratele său, Aaron. Afacerea era prolifică – veneau cereri și din străinătate. O vreme, familia a făcut comerț și cu plante medicinale din zona Maramureșului, pe care țăranii le culegeau din jurul Sighetului. Lucrurile mergeau bine, viața era frumoasă pe malul Izei. În liceu, Ludovic Bruckstein scria poezii și avea planuri mari: voia să urmeze Dreptul în Elveția, dar situația politică incertă din Europa l-a făcut să-și amâne visele și să dea o mână de ajutor la afacerile familiei. Era sfârșitul anilor ’30. Pâcla care se așternuse peste Europa se transforma, încet, în beznă. Persecuțiile împotriva evreilor deveneau tot mai aspre. Umilirea lor în plină stradă era spectacolul preferat al naziștilor. După luni bune petrecute în ghetoul din Sighet, familia Bruckstein – mama, tata și patru copii – a fost deportată la lagărul de exterminare de la Auschwitz. Era mai 1944. Ludovic Bruckstein a fost prizonierul cu numărul A37013. „Toată viața s-a întrebat dacă 13 a fost sau nu un număr norocos pentru el“, spune fiul său Alfred Bruckstein. A fost eliberat un an mai târziu, după un tur prin mai multe lagăre de muncă forțată: Hanovra, Gross-Rosen, Wolfsberg. S-a întors acasă, așteptându-și o vreme familia. Avea să afle că doar fratele lui mai mic, Israel, supraviețuise.

A rămas în România pentru o vreme și a început să scrie, iar asta, de multe ori, era și o terapie. Rănile proaspete, situația tragică a evreilor, familia dispărută erau trăiri pe care le-a vindecat scriind dramaturgie. După un lung lanț de încercări, viața nu mai părea o capcană lucrurile începeau să se așeze bine. Ludovic Bruckstein își ia diploma în literatură și ajunge membru al Uniunii Scriitorilor. Se căsătorește cu Sarolta, cu care va avea un fiu, pe Alfred Bruckstein. E numit director al Școlii de Artă din Sighet, unde predă arta dramatică. În perioada de așa-zisă „liberalizare“, după ’68, de dragul unei familii unite, plănuiește să părăsească țara și să se mute în Israel, mai aproape de fratele său. Abia în ’72 reușesc să emigreze, luând după ei, pe lângă bibliotecă, și oprobiul partidului, care-i etichetase ca „dușmani ai poporului“. Nu mai conta.

Ludovic Bruckstein a continuat să publice cărți în limba română și în ebraică. A fost unul dintre întemeietorii Asociației Scriitorilor de Limba Română din Israel. Câteva dintre volumele sale sunt: ***Schimbul de noapte*** (1949), ***Familia Grinvald*** (1953), ***Generația din pustiu*** (1957), ***Un proces neterminat*** (1962), ***Panopticum*** (1970), ***Destinul lui Iaacov Maghid*** (1975), ***Aureola de staniol*** (1979), ***Precum în cer așa și pe pământ*** (1981), ***Poate chiar fericire*** (1985), pentru care a primit mai multe distincții.

Ludovic Bruckstein a murit în 1988, la Tel Aviv, când avea 68 de ani, fără să fi apucat să revadă România. Fiul său, care i-a ilustrat volumele de proză, a devenit fizician, o somitate în lumea științifică, colaborator al lui Feynman, admirat de colegi mai tineri, unii din România. Minunate povestiri au rămas în urma dăruitului prozator de limbă română și idiș, Ludovic Bruckstein, recunoașterea sa în România și în Israel fiind încă insuficientă.

Anni-Lorei MAINKA
(24 mai 1950 - 3 iulie 2014)

magiun pe pâine
– inedite –

Magiun pe pâine 6
pentru o stea din magiun
2012-12-09

ai uitat cum să te uiți prin gard
să sari cu piciorul printre uluci

hai
sărim cu totul în sus
în seara înecata în iarnă
am uitat cum treceam peste piatră și lemn
cum bătea toaca în inima vremii

am uitat
am uitat de pasul domestic în cercul de zi
în perdeaua dintre gutuie și nuc

hai
ne uităm prin gard
acum cât ne mai lasă umărul stâng
se văd pragurile

uite
e lumină în vârful de pom
e para ce nu a căzut de multe-anotimpuri
se ține de frunze
și ele de de pom

știu
nu vrei să te uiți
printre lemne străine

sunt vechi pentru tine
de mine-au uitat

voi reusi într-o seară
să văd ce-am visat?

Magiun pe pâine 7
atât ... magiun pe pâine
2012-12-12

nu vreau să ocup nimic
stau pe tălpile mele
nu vreau i-pod nu vreau i-phone nu vreau garaj
parcare pom cu inimă încrustată piscină în formă de rinichi
nu vreau să-l văd pe Lenin nici pe Kohl să revăd love story
nici toată linia de mătuși în bocăncei rusești

nu vreau să mai prind molii printre respirații

să-mi deschid fereastra
atât

să ascult frunzele ce-or fi la îndemână
dacă mai răsare soarele sau luna
nu prea sunt sigură
la câte știri am citit în 22 de ani...

da
vă rog, nu îmi doriți nimic
nu se îndeplinește dați-le la alții
eu am un portofel de taxatoare
plin de dorințele mele...

Magiun pe pâine 8
pe drum cu un alun și-un plop și-o salcie
2012-12-15

trecut prin talpa poeziei
alunul are un drum

trecută prin talpa pantofului
poezia are un drum

trecută prin minte și palmă
salcia are un drum

trecută prin rugina vremii
poezia are un drum

trecut prin frig și durere
plopul devine scut

trecută prin albul ochilor plini
de sângele fiert printre o mie de mâini

poezia devine un tun
nu vă apropiați
se trage cu poeme coapte cu cremene
din mentă și magiun
de salcie și plop și alun

nu o tineți de mână
poezia are un drum

Magiun pe pâine 9
în căutarea Mării Moarte
2012-12-27

pe raftul de sus se leagănă Marea Moartă
mă uit în jur
nu e ceață
lumina stafidită trece prin geam

Marea Moartă stă liniștită
noi nu stăm
noi căutăm

eu caut un cuvânt
el caută un drum
ea caută o ușă

cuvântul
voi deschide geamul și voi vedea soarele
ușa
se va deschide spre soare
va fi acolo
drumul
va fi acolo va deschide calea

când am ajuns acasă
Mama a întrebat
unde ai fost

să caut marea
nu mai e
a venit ceața și a luat-o

mama a râs
mi-a dat un ceai
mi-a spus
mâine mergem împreună
marea e acolo
ceața e o lacrima care trece

ceaiul de bergamotte are gustul cetății

mâine căutăm malul mării

pe malul de sus al băii se odihnește o lacrimă a Mării Moarte

mama a râs
draga mea
marea nu e un raft
marea e o lume

Magiun pe pâine 10
despre lumină și pomi
2013-01-15

în tot orașul s-au stins luminile
oamenii nu așteaptă sărbătorile
e noapte
e decembrie e frig
păsările sunt uimite de bezna care a năpustit peste ele

orașul a stins lumina

o tăcere de piatră amară fluieră printre jaluzele

porumbeii nu dorm
se ceartă pe locul de sub streașină

zorii despletesc crengile copacilor
ei stau
așteaptă însemnați

vor fi tăiați în aceste ultime zile
oamenii nu mai au nevoie de pomi
i-au însemnat
un pom însemnat nu se opune

zorii vin fără să anunțe
vin pe aceleași acoperișuri

bătrânul de vis a vis nu doarme
e singurul care nu stinge lumina

a pus becuri peste stratul de flori a pus becuri peste tot balconul
are un hambar plin de becuri

lumina lui ne scuipă prin beznă

el
bătrânul de la 3 nu doarme
ba da cred
doarme la lumina din spatele jaluzelelor...lumina lui numai a lui

doarme probabil în lift
doarme când noi numărăm cheltuieli
doarme când noi ne certăm cu propietarii

bătrânul de la 3 mi-a salvat noaptea
datorită luminii lui am văzut bezna

am găsit cheia de la ușă

cheia
cheia prin beznă

Magiun pe pâine 11
dor de ceai de iasomie
2013-01-24

n-am masă
doar un dor de casă
o casă mică în pământ
fără nucul din grădină
un leagăn printre nori
cu vânt de primăvară lină

deal și vie
un pat
un somn de iasomie
printre făclii în veșnic vis

da
legănat picior peste picior pe margine de obor

acolo
strada cea mai scurtă
peste praf fără de leac

acolo
printre mărăcini
printre spini legănați în cerc de flori

strat de frunze
strat de praf de joc
fără moara cu noroc

fără casă
fără somn
un dor de dor de iasomie

WAY (TO BE) BORN - Octopussy, 59x96 cm, grafică pe hârtie [2019]

DESPRE DOUĂ PIESE ÎNTR-UN ACT ALE LUI ION D. SÎRBU
La o piatră de hotar *și* Legenda naiului

LA O PIATRĂ DE HOTAR

Transpusă pe scena Academiei de Artă Teatrală Târgu-Mureș, în decor auster, La o piatră de hotar a dat substanță dramatică unui spectacol-examen menit a demonstra acumulările profesionale ale studenților originari din Bucovina acum ucraineană. Și, chiar dacă – o spunem cinstit, de la bun început – textul scriitorului I. D. Sîrbu (scriitor profund, destin tragic) nu a fost iertat de aripa desuetudinii, el mai are încă suficientă putere de sugestie și resurse de emoție. Cu atât mai mult, imaginat în nord de țară românească, dincolo de… o piatră de hotar!

Pentru că vorba amară a celebrului Badea Cârțan („teleportat" în „calea" lui Tudor de I. D. Sîrbu, interpretat de studentul Eduard Dumitraș) „*cine a mai văzut graniță prin mijloc de țară!?*" își păstrează – helas! – actualitatea, fie și plasată din mijloc de țară mai spre actualul hotar. Dar „*rupți în două*", după cum același personaj îl prinde în metaforă pe românul deznaționalizat Körösi-Crișan, asimilat până la un punct!) de austro-ungurii atotputernici, tinerilor bucovineni „*de dincolo*" le rămân la îndemână, la anti-piatră de hotar samavolnic, cultura și limba română.

Rămâne încrederea într-o zi de mâine în care pietrele arbitrare se vor spulbera, pentru că „*nu Dumnezeu le-a pus*". Așa cum Piatra de hotar a lui I. D. Sîrbu de la Vama Cucului, după ce a generat atâta dramă, a rămas doar (în) amintire. Până când cancelariile diplomatice vor tranșa – pașnic – chestiunea hotarului nedrept și a gardului de sârmă ghimpată despărțind frate de frate, inimă de inimă, acestor tineri „copaci fără pădure", le rămâne – repetăm – calea „subversivă" a culturii, a artei, care trebuie să unească, peste granițe geografice și chiar etnice.

Deocamdată, fără a ne propune analiza spectacolului, studenții actori – îndrumați cu har și suflet de maestrul Ion Săsăran și de inimosul dascăl Valeria Covătaru – au reafirmat că sângele apă nu se face, dar și capacitatea de a trece peste hotare geografice efemere solia artei veșnice, în expresie profesionistă. Și chiar dacă le va fi dat să trăiască pentru a doar oară sentimentul deyrădăcinării, întemeierea unei trupe de teatru la Cernăuți (ca și a unei biblioteci!) este mai mult decât oportună. „Materie primă"… cenușie există: Olga Bruja, Florin Covalciuc, Livia Pucaevici, Eduard Dumitraș, Victoria Loghin, Dorin Ceagoreanu, Mircea Moldovan, Adrian Cacovici, Alexei Huțan. Am numit interpreții acestui spectacol, fără a fi epuizat lista studenților bucovineni aflați la Târgu-Mureș.

Tuturor – baftă! Idem, inimoșilor animatori ai sentimentului de frate în cadrul juridica al Asociației pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina „Mihai Eminescu", Rodica și Carol Puia.

Mihai SUCIU

(*Cuvântul liber*, anul VIII, nr. 65 (1.678), din 2 aprilie 1996, pp. 1-2, Tg. Mureș, text comunicat de Victor Moldovan, prieten și fost coleg de liceu al lui I. D. Sîrbu.)

(...) Am lăsat înadins la urmă excepționalul poem dramatic **Legenda naiului**, bucată necunoscută a eminentului dramaturg, care este Ion D. Sîrbu, personalitate marcantă a literaturii române de azi. Autorul acelei remarcabile piese Arca Bunei Speranțe, care de mai demult ne-a pus în fața unui scriitor interesat de adevărul filosofic, unul însă, am impresia, care urmează acelor adevăruri (cum le-a numit un gânditor contemporan) de primă instanță, prin urmare adevăruri confirmabile nu doar prin ceea ce, câteodată, ni se oferă nemijlocit, acest întrutotul, astăzi, singular dramaturg reface aici (cu toate notele – unele consemnate de noi mai sus, altele nu, adevărate în buna lor imprecizare –, ale teatrului autentic) o legendă, un mit, într-o parabolă filosofică, precum altădată Blaga, pe care-l urmează. (De altfel, un motto al uneia din scenele poemului este cunoscuta paradigmă „*veșnicia s-a născut la sat*", multe replici sau indicații de mizanscenă sunt memorabile rostiri scenice: „*peste timpul mort al lumii trece ca un vânt al neființei umbra întunecată a Negurului*", „*orice minune e încă posibilă*", unde există o „*După lume*" etc.) Ca și Lucian Blaga, I. D. Sîrbu își propune a indica panismul, deci o categorie universală, în tradiția românească. Pan care e simbolul cosmosului divin s-a retras din lume, e un soi de *deus otiosus*, peste aceasta domnește biruitor exponentul neființei, Negurul. Ceea ce ar putea repune lumea în ordine ar fi cântecul, deci naiul panic, care însă e acum descompus, fluierele lui fiind rătăcite în patru părți ale universului. Strângerea laolaltă a lor, ca și frângerea Negurului revine voinicului Șurian. El pune pe picioare pe bătrânul Pan care va intre în Poemul vieții, unificându-se cu sevele fertilizatoare, dispărând așa din natură în stratul arhetipurilor, în vreme ce Șurian parcurgând cercurile oculte ale lumii (unul este istoria, altul preistoria, unde sălășluiește Sfinxul uitării, etc.) va elibera fiicele lui Pan, trei zâne ce reprezintă spiritualitatea

(una, Aura e, de exemplu, inteligența, fiică a rațiunii, precum Atena, etc.) și va izbândi asupra Negurului. Ideea e limpede: trebuie să știi chemarea, iar Pan, el însuși, neputincios, a uitat-o; să deții cântecul, deoarece cu el nu mai ai a te teme de nimic; el e cel care rămâne și după isprăvirea în neant a eroului făptuitor. Legenda naiului e scrisă într-un curat duh popular, căci, așa cum s-a remarcat, gândul poporului nu ne întâmpină niciodată în chip abstract cu absolutul, rămânând undeva între sacru și profan, între boltă și temeiul acesteia de jos, atent însă la orice cu putință sacralizare a ființărilor naturii concrete. Atitudine de înalt lirism, secretând o robustă și in finită înțelepciune. (...)

Aurel Ion BRUMARU

(fragment extras din *Cuvânt înainte* la volumul **9 piese de teatru**, editat de CCES Deva, Centrul de îndrumare a creației populare al jud. Hunedoara și Cenaclul dramaturgilor „Ana Colda" Petroșani, 1984, Deva)

Întâlnire cu elevi craioveni a trei mari și reprezentativi scriitori ai noștri. De la dreapta spre stânga, Ion D. Sîrbu, Mircea Ciobanu, Marin Sorescu

LEGENDA NAIULUI

Ion D. Sîrbu, petrilean prin naștere, nu mai are nevoie de prezentare, piesele sale de succes au fost puse în scenă de teatrele din Craiova, Petroșani, pe primele scene din Polonia, Cehoslovacia. Ambiția dramaturgului este de a implanta prin poemul dramatic Legenda naiului toponimia Văii Jiului în mitologia românească, prin personaje ca Voinic Șurian și cele trei zâne captive, Aura, Olta și Naia, în care bănuim ușor numele râurilor Olt și Naia. „Reconstituirea" mitologică în basm pornește de la o pistă lingvistică îndoielnică, tributară formației sale spirituale: la confruntarea cu izvoarele și cercetările lingvistice ipoteza devine neverosimilă: „*Mi se spune Șurian fiindcă m-am născut într-o șură*". Or, Șureanul, ca toponim, nu are ceva comun cu substantivul invocat, de origine germană, ci are la bază un cuvânt neatestat dac, însemnând ascuțit, povârniș, abrupt, relevat de alte toponime înconjurătoare, de diverse origini: Petros, Sterminos, Scârna etc., unele deformate fonetic și semantic.

Peisajul orfic al poemului dramatic este populat de o lume panescă și a basmelor noastre populare. Pan și-a risipit naiul, datorită Negurului, forță a răului, slujită de Căpcăun-cap-de-ceaun, Cerber și Sfinx. Șurian este ajutat de Pasărea măiastră să elibereze zânele și să redea fluierele naiului. Limbajul gnomic ne transpune în dilemele oedipiene, răul este învins de iscusința minții lui Șurian, care propune existenței triada viață-gândire-iubire, noțiunilor antagonice de putere, spaimă și moarte. Pan cel orb, ne aduce aminte de *Zamolxe* și el orb în viziunea lui Lucian Blaga, se va reîntoarce în pomul vieții, metaforă întâlnită în basoreliefurile antice ale cavalerilor traci sau danubieni, în colindele și basmele românești. Cântecul de ciocârlie al naiului revitalizează civilizația rurală, primară și esențială („*Veșnicia s-a născut la sat*" – reia ca *motto* al scenei șapte, cunoscutul „verset" blagian). Răul va fi învins prin luptă dreaptă de bine, Șurian și Naia au soarta lui Manole, prin sacrificiu, salvează omenirea: „*Totul e intrat în tiparele veșnice ale Rostului… de acum pomul vieții își întoarce fără grijă frunzele în vântul aspru al istoriei. Pace… Pace și continuitate*".

Repetabilitatea și nesocotirea învățăturilor istoriei sunt subliniate de Căpcăun-cap-de-caun, o caricatură a războinicului, care trimite chiar la ororile fascismului, el însă se va metamorfoza moral, îngurgitând doi ochi de bufniță, pasăre-metaforă a înțelepciunii. Șurian va trăi prin nepotul său omonim, într-o lume în care „*gândirea omului, în veșnica sa căutare, nu e decât armonie, lege și număr*", ca și muzica, universul pitagoreic este deci îndrăgit de filosoful dramaturg.

Conflictul dramatic, în actul magic al refacerii Armoniei originale, este tensionat de replici subtile ale căror tonuri alternează de la suava metaforă la biciuitorul pamflet, poemul părând mai degrabă un dialog filosofic antic, cu o maieutică convingătoare, care descoperă taina măsurii, culoarea cântului și combustibilul sufletesc – dragostea. Valorificarea tezaurului mitologic dac, latino-elen și românesc, a folclorului (strigături, ghicitori, basme etc.) indică o direcție fertilă, cu mulți și iluștri pionieri, I. D. Sîrbu închină însă un monument „*mai durabil decât bronzul*" plaiurilor natale, iată de ce acest poem ar putea figura în repertoriul teatrului profesionist, al formațiilor amatorilor din Vale.

Ion VULPE

(articol cu titlul „*Nouă piese de teatru* și subtitlul ***Legenda naiului, de I. D. Sîrbu***, în *Steagul roșu*, din 02.10.84)

(Texte adunate în **Informatica *Ion D. Sîrbu***, de D.V.)

Victor BIBICIOIU

SCRIERILE LUI DUMITRU VELEA DESPRE GARY

Un model de a-şi mediatiza gratitudinea faţă de un cărturar de excepţie îl reprezintă Dumitru Velea – el însuşi un exponent al intelectualităţii autentice româneşti, afirmate în ultímele decenii ale secolului XX şi în actualitatea imediată – care nu pregetă să promoveze opera lui Ion D. Sîrbu (1919-1989), prin reeditări sau comentarii la obiect. Actul de „restituţie" şi „reparaţie", inspirat de un destin emblematic, menit a fi receptat la adevărata sa valoare de un public neinhibat de prejudecăţi – când subiectele aparţin cu deosebire trecutului – este mijlocit de Fundaţia Culturală patronimă din Municipiul Petroşani, locul de naştere (Petrila, n.n.) şi petrecere a primei tinereţi.

În sinteză, **Scrierile despre Gary** se desfăşoară într-o suită de articole, microeseuri, interviuri, dedicate bibliografiei magistrului, unul dintre principalii „actori" ai generaţiei ***Cercul Literar*** de la Sibiu, alături de Radu Stanca, Ion Negoiţescu, Ştefan Augustin Doinaş, Cornel Regman, format în atmosfera universitară clujeană, unde a şi profesat (asistent al esteticianului Liviu Rusu), apoi în mediile pedagogice, publicitare şi artistice din Capitală, iar după detenţie (1957-1963), pe motive „ideologice", mutat – la început cu „domiciliul forţat" – la Craiova, în Bănie remarcându-se prin stilul superior imprimat activităţii secretariatului literar de la Teatrul Naţional. Sunt evidenţiate virtuţile intelective, dimensiunea de luptător tenace ale lui Ion D. Sîrbu, tranzitând o succesiune de experienţe umane şi sociale, de sisteme, cu credinţa în talentul conaţionalilor, insistând asupra rosturilor elitei filosofice, cultural-artistice în mersul societăţii româneşti. Caracterizarea dată de Lucian Blaga, în deceniul V, de „atlet al mizeriei", personifică, în fond, starea de fapt care condiţiona existenţa celor mai mulţi dintre intelectualii de marcă ai vremii, a acestui pe nedrept – şi într-adevăr cu lucrări „de sertar" – ignorat autor, în bună măsură, în antumitate.

Numeroase pagini vizează proza, publicistica, memorialistica şi corespondenţa şi, înaintea lor, dramaturgia (17 piese, din care 14 transpuse în spectacole). Aici trebuie să consemnăm – cu titlu de consolare şi de dulce aducere-aminte – implicarea noastră în aşezarea pe scenă sau într-un prim volum (1976) a secţiunii din opera care l-a impus, cât i-a fost dat să fie, în conştiinţa cititorului-spectator până la trecere sa în eternitate. Cu ***Arca Bunei Speranţe*** – la ale cărei premiere am stat alături la Braşov (r. Florin Fătulescu), la Petroşani (r. Bogdan Ulmu) şi la Teatrul evreiesc din Bucureşti, Ion D. Sîrbu a intrat pe poarta cea mare a dramaturgiei: ***Iarna lupului cenuşiu***, ***Pragul albastru*** ş.a., din păcate, beneficiind de o atenţie conjuncturală. Aforismul „camilpetrescian": „*Câtă luciditate, atâta dramă*", funcţionează şi în ceea ce îl priveşte pe dramaturg şi pe cronicarul de teatru. Asemenea autorului lui ***Danton***, Ion D. Sîrbu se implică determinant în procesul translării textului în spectacol, prin indicaţii însoţitoare abundente, propunând viziuni regizorale virtuale, de neignorat fără a se trăda mesajul („*Textul e veşnicia piesei, spectacolul e actualitatea sa...*"). Priceperea – la nivel teoretic şi organizatoric – în ale teatrului total i-a fost apreciată la superlativ – ce-i drept, în postumitate – până şi de intransigentul Valentin Silvestru.

Concluzia lui Dumitru Velea vine ca o consecinţă a trăirii în apropierea celui evocat, beneficiind, mărturisit, de sprijinul ilimitat al *domnului Gary*: „El este reazemul nostru moral în clipele grele", iar când *reazemul* se identifică într-un „spirit *aparte, ca* îndemn cărturăresc*, ca manifestare ideatică sporitoare în cultura noastră, cât şi ca prezenţă comunicativă*", atunci, pentru cinstirea lui Ion D. Sîrbu, „*orice efort pe care îl depunem nu este niciodată prea mare*", odată ce lecţia de viaţă a cărturarului, unul de respiraţie planetară, are efectul artei de a supravieţui. „*Supravieţuirea cu capul mereu aşezat sub ghilotină*", fiindcă îi lipsea harul supunerii, singurul dintre haruri care nu înalţă, de unde şi explicaţia formulării, în aceşti termeni a epitafului: „Trecătorule, nu mă judeca după cele ce le-am făcut, ci după cele ce le-am refuzat a le face!" (*Astra*, Serie nouă, Anul II (XLI), nr. 4, martie 2007, pp. 24-25)

Dumitru VELEA

ION D. SÎRBU:
„VĂ SĂRUT CA PE DRUMUL DAMASCULUI”
(Din Catedrala Sfântului Vitus)

Scrisorile lui Ion D. Sîrbu către Sergiu Al-George cuprind indirect şi direct, ca praguri şi porţi, două grele mărturii existenţiale şi creatoare.

Indirect, cu scrisoarea din „*Craiova, 16 mai 1979*” i se trimite „***credo***-ul”, „***decalogul*** ***exigenţei artistice*** „**Să nu uit…**”, scris „*în ziua pensionării, 17 sept. 1973*”. Ce coincidenţă, exact în aceeaşi zi, după 16 ani de creaţie sub acest „decalog”, Ion D. Sîrbu trece „pragul albastru”! „*Dumnezeule, există minuni?*” îi scrie lui Sergiu Al-George: exact în clipa în care se pregătea să-i trimită textul respectiv, scris cu mult timp în urmă, ca „*scrisoare*”, lui N. Carandino, acesta îl sună la telefon, anunţându-l că „*Horea Popescu şi* ***Florin Piersic****, dar mai mult Florin, au obţinut delegarea de a face filmul… **Pragul albastru**, după scenariul iniţial*”. Îi mai spune şi despre efectul textului asupra lui Doinaş, Negoiţescu şi Regman. „*Dragul meu, aseară am primit un telefon, Doinaş aproape plângea, îmi spunea: «singur, ţi-am citit paginile de două ori sunt copleşit. Apoi au venit şi Negoiţescu şi Regman, dragă Gary, suntem fericiţi pentru aceste gânduri, e uluitor cât de paralel am evoluat, deşi despărţiţii… Nego mi-a spus că aceste pagini sunt literatură pură etc.»*” Mai mult, Ion D. Sîrbu se interoghează dacă bucuria lor se biziue pe faptul că-l considerau „*fiul rătăcitor în Oltenia şi dramaturgie*”? Fără să desfacem vălurile de pe întrebarea sa, sau de pe textul cu pricina, au importanţă***: ideea de „literatură pură***” sesizată de Ion Negoiţescu, ce apropie textul de **Glossa** eminesciană, şi aceasta având caracter legic, de exigenţă artistică şi de „lirism pur”; ***ideea de*** „***fiu rătăcitor”***, care pune într-o lumină sporită experienţa religioasă, a învierii dintre morţi a celui rătăcit, ca bază încercărilor şi creaţiei sale; şi în ultim, ***ideea de comuniune sufletească*** cu Sergiu Al-George, cu corolarul ei – ***minunea***.

Direct, cu scrisoarea din „*Praga 18 Nov. 1979*” i se trimite mărturia unei ***experienţe religioase*** care îi va schimba pe nesimţite dar categoric viaţa şi opera, acestea trecând în mâna Celui de Sus, umplându-se de duh şi realitate. (Adevărul acesta, de proporţii ontice, se poate întrevede chiar şi dintr-o simplă afirmaţie a autorului, că trebuie să scrie nu altfel, ci despre ceea ce nu s-a scris.) Experienţa trebuie să fi avut loc, mutând cu patru zile, cum se specifică, faţă de data scrisorii, în ziua de 14 noiembrie 1979, în Catedrala Sfântul Vitus din Praga.

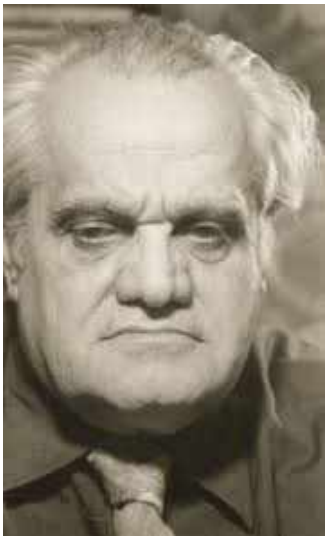

Ca într-un basm, după deplasările din 1971, de câteva zile **„***cu simple treburi de comis-voiajor teatral*”, însoţind trupa Teatrului Naţional din Craiova în Bulgaria şi Polonia (la Teatrul de Dramă din Plovdin, respectiv la Teatrul Powszechny din Łódź, aici prezentându-i-se, alături de **Otello** al lui Shakespeare, şi **Arca Bunei Speranţe**, în traducere **Arka Dobrej Nadziei**), Ion D. Sîrbu are ocazia în 1979 – a treia ieşire! – să i se aprobe o vizită, la alegere, fie în R.D.G., fie în Cehoslovacia. Alege Cehoslovacia, ca răspuns al chemării mamei sale, **„***mă urmărea chipul mamei mele*”, şi al ***întoarcerii spre origine***, spre ***Muma*** din subconştientul colectiv al făpturii sale milenare, ideie-arhetip a lumii aparenţelor. Termenul de ***mumă***, din viziunea lui C. G. Jung, i-l împrumutase şi lui Blaga la traducerea misterioaselor zeiţe (*Göttinnen*) de dincolo de timp şi spaţiu, *Műtter*, din **Faust**-ul lui Goethe. Întoarcerea acasă începe, de fapt, cu **Arca Bunei Speranţe**, care i se tradusese în cehă, i se jucase la Praga, făcându-se asociaţii între ***Iafet***, personajul care **„***nu trebuie să moară*” şi studentul ***Jan Palah***, care la 16 ianuarie 1969 şi-a dat foc în Piaţa Wenceslav, ca reacţie împotriva ocupării ţării de către tancurile roşii din noaptea de 20-21 august 1968, ce puseseră sub şenile primenirile lui Dubček din lumea comunistă, cunoscute sub numele de **„**Primăvara

de la Praga" (sensul piesei de străvechime, dar cu ambitus românesc şi ideologic rezona frăţesc şi, oarecum, filial), şi sfârşeşte cu trimiterea romanului testamentar, **Adio, Europa!**, înainte de a muri, traducătoarei sale din Praga, ca sigură depozitare, ca şi cum greul manuscris l-ar fi depus – într-o aceeaşi ordine simbolică – în *Camera Coroanei care păstrează bijuteriile de Încoronare* din spatele uşiţei cu şapte încuietori din peretele de sud-vest al capelei din Catedrala Sfântului Vitus.

El îi scrie lui Sergiu Al-George ***şi numai lui*** – indianistului care se ocupa de **Gramatica lui Pāṇini**, de subterana şi confluenţa dintre cultura noastă şi cea indiană, de străvechime şi ontică retragere din contingent şi istorie – că prin alegerea sa, în primă fază, „*ziceam, aduc un omagiu postum limbii şi umorului sveikian al foartei inteligentei mele mume (semianalfabete) de la care am moştenit verbul de a povesti (cu aplomb satiric) şi acea permanentă stare de veghe faţă de orice formă de ridicol, de infatuare, de anti-ţărănie bună*", iar în a doua fază, de adâncime, constată: „*Dar în subconştientul copilăriei mele, mă simt copilul cuminte al acestei ţărănci din Boemia; în visele mele de febră, revin mereu la o uliţă de burg medieval şi o poartă veche cu o clanţă forjată în chip de pasăre*…". Fără să detaliem coborârea spre zonele noptoase ale inconştientului pornind fie şi de la simbolurile din urmă, sau să pătrundem spre miracolele subterane ale acestei unice comunicări între două spirite şi doi prieteni care au dormit în acelaşi pat în închisorile roşii din Marea Baltă a Brăilei, să ne constrângem, prin câteva determinante, la experienţa sa religioasă.

Conştient de condiţia sa de „captiv", aidoma celor din care face parte, se bucură că reuşeşte o ieşire, dar la faţa locului constată că se află, după cum ştia, în alte şi aceleaşi spaţii de captivitate, este „*cazat la hotelul **Yalta***" şi se înfioară auzind, chiar în catedrală, aceleaşi cuvinte ideologice şi ruseşti ale unui ghid care conducea „*un grup organizat de turişti mongoli*". Pentru Ion D. Sîrbu călătoria aceasta este un „*straniu pelerinaj*"; deşi este însoţit de Cicerone, un reprezentant al Uniunii Scriitorilor din Cehoslovacia, „*cumplit de intens şi de des*" se gândeşte la Sergiu şi la chipul mamei sale „*aşa cum arăta*" când i-a „*deschis uşa ultima oară*". Praga, află şi se înfioară, înseamnă, pe lângă „*mater urbium*" şi „*prag*", dar şi „*hotar şi trecere*", iar el scrisese anterior piesa trecerii „dincolo", **Pragul albastru**. Spaţiul se stratifică legendar şi sacru. Praga şi naţiunea cehă s-au fondat prin decizia reginei Libuše de a se căsători cu umilul plugar Přemysl, perceput într-o viziune profetică, întemeind Dinastia Přemyslid. Ea ar fi spus: „*Văd un oraş întins, a cărui glorie va ajunge la stele! Văd un loc în mijlocul unei păduri, unde o costişă prăpăstioasă se ridică deasupra râului Vltava. Zăresc un om, care cioplește pridvorul (prah) pentru casă. Un castel numit Praha va fi construit aici. Când prinţii şi ducii se vor opri în faţa pragului, ei se vor închina la castel şi la oraşul înconjurător.*" Un umil miner, „*atlet al mizeriei*", dar cu fruntea plină de sudoarea cărţilor, păşeşte în acest spaţiu, intră în Catedrala Sfântul Vitus a Castelului din Praga, fondat la 870. Catedrala „*are o mie de ani*". Este cuprins de febră şi ameţeală, de un sfânt cutremur („*Simt la tâmple un svâcnet. Parcă ameţesc. Sub stern sughite o (…) încep să mă înşurubez în spaimă. Zicându-mi nu e nimic, poate oboseala, poate puţină tensiune*…"). Spirit lucid şi raţional, în relaţie bizară cu Bunul Dumnezeu, „*un fiu rătăcitor*", cu religiile plasându-se mai mult de partea ***ecumenismului*** – cum acţionase la ***Unirea de la Strâmba*** – astfel îşi defineşte termenii, ca într-o aserţiune filosofică, înainte de descrierea experienţei petrecute. „*Eu numai la Cluj am fost în catedrală, şi atunci din motive de muzici şi arte medievale. Sentimentul religios, acela care alcătuieşte scheletul ascuns al fiinţei din mine, mi s-a dezvoltat mai târziu. Întâmplător tu eşti unicul martor lucid al acelui „Blow-up", din care momentul „Strâmba" este doar o verigă. Sunt un judeo-creştin de cultură greco-latină, şi de orientare liberal-europeană. Nu am confesiune, nu aparţin spiritual de o biserică anume. Consider religiile, confesiunile, bisericile, forme prin care se arată, se exprimă, se semnifică, universal şi general umanul sentiment religios primar şi – în cazul meu – naiv şi copilăresc – primitiv. Cu Bunul Dumnezeu sunt în relaţii bizare, sunt un fiu rătăcitor, o oaie (măgar, bou) mereu în rătăcire, niciodată găsit de păstorul cel bun. Nu-mi place păscutul în turmă, m-am născut singur, voi muri singur – cu D-zeu comunic rar şi în mare – umilă – jalnică taină… În singurătăţile yoghine ale Jilavelor, mă obişnuisem să solicit ajutor de sus, făcând ocol, citând suflete curate ca Mama, Tata, Blaga, «Doamne, ziceam, eu sunt păcătos, dar ei, doar ştii, sunt curaţi, nu au risipit lumina ta… Ajută-mă, în contul lor…» (Creştin – cu taxă inversă!)*". Definirea aceasta şi modul de rugăciune prin „*ocol*" i se par ridicole faţă de ***înfiorarea sacră***, de „*nivelul fiorului de atunci*", de trăirea „*în spaimă şi cutremur*". „*Tot ce-i mai bun în om e-nfiorarea*", zice Goethe în partea a doua din **Faust**.

Lui Ion D. Sîrbu îi este teamă să numească această stare ***experienţă religioasă*** sau viziune, el văzându-se ca orice creatură „*pulbere şi cenuşă*" (***Facerea 18***, 27), oricânt de raţională şi biruitoare prin aceasta ar fi asupra iraţionalităţii. Totuşi, cei aleşi sunt fiii rătăcitori, cei care, cutreierând lumea cu toate ale ei, încep să-i vadă alunecarea în captivitatea răului.

Îşi pune în mişcare spiritul de observaţie, fenomenul încearcă să-l treacă într-o desfăşurare analitică, obiectivă. Dar surprizele sunt halucinante. „*În mijlocul curţii II, nu-mi vine să cred ochilor: este acel baroc Sfântul Gheorghe călare ucigând duios, ca în joacă, un balaur deloc fioros. Exact această statuie era aşezată de unguri încă, în faţa Bibliotecii Universităţii din Cluj. Treceam zilnic pe lângă ea. Blaga i-a dedicat o poezie*." Descrie mutarea acesteia şi înlocuirea cu bustul lui Blaga; conchide că de acest Sfânt Gheorghe i se leagă o „*tragică vârstă a*

spiritului". Totuşi, „*ameţesc* – îi mărturiseşte lui Sergiu – *îmi vine să respir adânc, îmi apăs osul ce-mi adună coastele*". Intră în Catedrala Sfântul Vitus.

Bătrâna catedrală gotică strângere laolaltă eforturi omeneşti creatoare de-a lungul a sute de ani şi, ca aşezare, străjuieşte centrul Europei. Sub zidurile ei a fost cândva o rotondă romanică, ridicată de Wenceslaus I, ducele Boemiei, în anul 925. Construcţia se înalţă pe mormântul Sfântului Vaclav, patronul Boemiei, pe dealul unde se găsea şi altarul vechiului zeu slav, al fertilităţii, Svatovit, nume creştinat – Vitus. În forma actuală, a fost începută de regele Jan Jindrich, în 1334, şi finalizată abia spre sfârşitul secolului al XIX-lea. Este o impresionantă construcţie a geniului uman trecut prin mai multe generaţii, care centrează, putem zice, spaţiul european, şi organizează sufletele sub semnul absolutului.

Cultural, Ion D. Sîrbu se află însoţit, în primul rând, de Lucian Blaga (de-ar fi să amintim definirea goticului şi sofianicului din **Filosofia culturii**, 1935-1937) şi Mircea Eliade (cu **Sacrul şi profanul** său, 1964), dar şi de cheia de aur a lui C. G. Jung de a deschide grelele porţi ale psihismului abisal, netulburat de secole. Intrarea în catedrală este ca şi cum s-ar petrece o întoarcere spre origine, aude cuvintele din pruncia sa, „*Moja mila maminko*", este pe o arcă a sufletului, cum este definită biserica, îşi aminteşte de **Arca Bunei Speranţe** şi de clopotul ei de alarmă, tras de ***moarte***. Priveşte într-un album şi vede ***Orologiul primăriei***. Într-o parte, sacrul cu eternitate şi absolutul său, în cealaltă, profanul cu efemeritatea şi acel „memento-mori". Experienţa religioasă a sa confirmă şi modalităţile de împlinire ale acesteia descrise de Rudolf Otto, în celebra carte **Sacrul** (1917). Priveşte „cerimea", „*albastra, încremenita înălţime a nervurilor de piatră*" şi ameţeşte. „*Vitraliile vibrează* – îi scrie lui Sergiu Al-George – *nu disting figurile, totul mi se pare un joc de culori pe un luciu de apă tremurând…*" Realizează sacrul, cu spaţiul fără de spaţiu, timpul fără de timp, clipa sacră, schimbarea de sine – „*parcă eram **altcineva***" (s.n.). Citäm in extensio: „*Într-o clipă m-am gândit la „sacrul" lui Eliade, şi am realizat sacrul. Nu vreau să comit o impietate spunându-ţi acum, ce am simţit acolo şi atunci. Eu cred că şi **clipa mea** a fost sacră, ca şi întoarcerea sufletească ce s-a întâmplat. Prin picioare mi-a trecut un fior, mi-am simţit rădăcinile firelor din părul meu. Simultan mi-am văzut toţi morţii dragi, mi-am amintit cât de mult şi multe am scris, în ultima vreme, despre moarte. Parcă am şi tremurat puţin, apoi am început să mă rog:* mamă, mamă bună, ajută-mă, nu mă părăsi!… *Ca un copil nenorocit şi părăsit, am murmurat cele câteva cuvinte ce se rosteau în gând, dar nu asta era important, ci haloo-ul care se crease în jur, un fel de singurătate în spirală, o bucurie însă nesosită dar anunţată, nu mai vedeam statuile altarului, nici vitraliile, aveam ochii aburiţi deşi nu plângeam. Doar tremuram uşor… Ghidul vorbea, vorbea, reţin doar că altarul Sfântului Nepomuk conţine o tavă de argint pur (Doamne, doamne, cât poate compromite **cifra** pe D-zeu)… Am ieşit din catedrală. Parcă eram **altcineva**… am mers tăcut vreo sută de metri, controlându-mi lucid ameţeala, zvâcnetul în timpan, apăsarea de sub stern… La uşa muzeului m-am oprit. Calm, zâmbind, dar ferm, le-am spus celor doi însoţitori ai mei* vär rog, chemaţi o maşină, duceţi-mă la spital!" (s.n.)

Ion D. Sîrbu descrie îngrijirea spitalicească, faptul că nu are un diagnostic definitiv, că de la date îngrijorătoare s-a trecut la normalitate, că „*electrocardiograma s-a reparat*" şi că doctorii au acceptat ca „*luni 20 nov*." să iasă din spital. În fine, urmează concluzia, pe care nu poate s-o spună decât comunicându-ne ceva, prin semne culturale, comparativ. „*Ce am gândit, în pat, în aceste zile, **nu pot să-ţi spun**. **Mi-am spus lucrurilor pe nume**. Am fost senin, vesel; constat că sunt cu adevărat „un atlet al mizeriei" (Blaga) şi posed, după Nego şi Doinaş cetire, „cel mai autentic talent pentru nenoroc şi suferinţă". S-a scris un **Tod in Venedig**, eu mi-am scris „mein Tod im Prag". Nu vreau să anticipez, dar mă simt ca după o încercare biblică. (...) Sunt obosit! Vă sărut ca pe drumul Damascului*" (s.n.).

Ce nu poate să spună Ion D. Sîrbu?

O spun cărţile de după. (Şi chiar ziua „întâmplării", Sf. Gr. Palama.) În romanul **Lupul şi Catedrala**, personajului central, Ion Lupu, i se adaugă de către prieteni, în lumina sporită a tainei duhovniceşti, numele ***Ezechiel***, care înseamnă „*Dumnezeu întăreşte*". Dar pentru aceasta se cuvine deschisă o nouă poartă.

Salah STÉTIÉ

ŞI PERSPECTIVA „CELUI NENUMIT”

Cu lacrimi în ochi, vi-l prezint pe scriitorul Salah Stétié, care, fără îndoială, a schimbat ceva în viața tuturor acelora ce au avut șansa să-l întâlnească, să-l cunoască. În iulie 2016, la festivalul de poezie „Voix Vives“ de la Sète, l-am auzit pentru prima dată pe Salah Stétié vorbind despre rolul esențial al poeziei în viața noastră. Cuvântul poetic este „respirație“ și, prin urmare, este un „act al Spiritului“. Salah Stétié considera că poetului îi este hărăzit – citez expresia sa – „să-l numească pe cel nenumit“. Însă, pentru a ajunge acolo, la această „superputere“, poetul trebuie să treacă printr-un fel de experiență a vidului, trebuie să trăiască pe culmile cele mai înalte ale Ființei, să locuiască în miezul „fulgerului“, de care amintește celebra formulă a lui René Char: „Dacă locuim într-un fulger, el este inima celui etern“. Uimită de cuvintele sale, care mi-au reaprins în inimă o „misterioasă flacără“, la sfârșitul conferinței, intitulată „Rațiuni și irațiuni ale Poeziei“, m-am dus să-i spun că îmi place foarte mult viziunea sa despre poezie și că mi-aș dori să pot traduce textul acestei conferințe în limba română. Atunci nu știam nimic despre omul aflat dinaintea mea, nici despre munca, nici despre viața lui. Știam însă, prin intuiție, că doar un spirit foarte pătrunzător, un mare intelect, putea vorbi astfel de poezie și despre destinul poetului.

Poet, eseist, diplomat, Salah Stétié, s-a născut în 1929 la Beirut, într-o veche familie aparținând burgheziei sunnite. De la Raïse, blajina lui mamă, copilul a moștenit noblețea sufletească, compasiunea și capacitatea de a se minuna în fața frumuseților naturii. De la tatăl său, Mahmoud Stétié, profesor și poet de limbă arabă, a prins gustul pentru vorbirea poetică și a primit o solidă cultură arabo-musulmană. Admirator al culturii și civilizației franceze, tatăl a vrut ca fiul să învețe limba franceză încă din copilărie, în două instituții religioase: la Colegiul protestant francez din Beirut, apoi la Colegiul Saint-Joseph al Universității din Beirut, unde profesorii erau călugări iezuiți.

Începând cu 1947, a urmat în paralel, în capitala libaneză, studii universitare de Litere și Drept. În 1951, o bursă i-a permis să se înscrie la Sorbona. Prin urmare, în anii cincizeci și-a continuat studiile la Paris, unde a cunoscut mulți intelectuali și artiști: Jouve, Mandiargues, Ungaretti, Bonnefoy, Deguy, Du Bouchet, Cioran, Ionesco, Celan, Hérold, Brâncuși etc. Colaborator la principalele reviste franceze de creație literară și poetică ale vremii, pune bazele, în 1953, împreună cu Maurice Nadeau și Maurice Saillet, revistei literare „Les Lettres nouvelles“.

Întors în țara sa în 1955, a predat la Academia Libaneză de Arte Plastice, apoi la Școala Superioară de Litere din Beirut și în final la Universitatea Libaneză. La Beirut, crează un mare săptămânal cultural în limba franceză, „Orientul literar și cultural”, ce va juca un rol important ca mediator între inovațiile literare din Occident (în special cele din Franța) și apariția de noi moduri de scriere și de gândire în Orient și în lumea arabă. A condus acest supliment cultural până în 1961, când i s-a oferit un post de consilier cultural la Paris.

Și-a început cariera diplomatică la Unesco, unde timp de optsprezece ani, din 1964 până în 1982, a fost delegatul permanent al Libanului. În anul 1982 a fost numit ambasador al Libanului în Olanda. Din 1984 până în 1987 este ambasador în Maroc. În 1987 a fost Secretar general al Ministerului Libanez de Afaceri Externe, în mijlocul devastatorului război civil. Revine ca ambasador în Olanda, din 1991 până în 1992.

Aprobându-i se drepturile de pensionare în 1992, i-a fost, câțiva ani mai târziu, acordată naționalitatea franceză, în conformitate cu dorința președintelui Jacques Chirac. În 1995 a obținut Marele Premiu al Francofoniei de la Academia Franceză. Într-un interviu acordat ziarului *Le Figaro* din data de 16 martie 2017, candidatul Emmanuel Macron îi cita numele, afirmând că face parte dintre cei mai importanți patru scriitori ai limbii franceze de origine străină.

De la pensionare până în primăvara anului 2018, poetul a locuit în localitatea Tremblay-sur-Mauldre, situată la treizeci de kilometri de Paris, într-o casă magnifică din secolul al XVII-lea, ce aparţinuse autorului operei *L'Astrée*, scriitorul Honoré d'Urfé. După o luptă cumplită cu virusul care a înspăimântat întreaga planetă, părăseşte casa de bătrâni unde îşi petrecuse ultimii doi ani din viaţă, trecând la cele veşnice în noaptea de 19 mai 2020.

De-a lungul timpului, au fost realizate filme şi emisiuni documentare despre Salah Stétié. Lucrări critice şi teze de doctorat i-au fost consacrate. Poemele i-au fost puse pe muzică. Numeroase reviste literare i-au dedicat numere speciale.

Docteur honoris causa al mai multor universităţi, Salah Stétié a primit, de asemenea, o multitudine de distincţii culturale, dintre care menţionez:

Cavaler al Ordinului Naţional al Cedrului (Liban, 1961), Comandor al Ordinului Pléiade, „Ordinul Francofoniei şi al dialogului culturilor” (Franţa, 1965), Comandor al Ordinului Artelor şi Literelor (Franţa, 1983), Mare Ofiţer al Ordinului Orange-Nassau (Olanda, 1984), Marele Ofiţer al Ordinului Meritului Alaouite (Maroc, 1987), Mare Ofiţer al Legiunii de Onoare (Franţa, 2016).

Încă de la începuturile sale literare (în 1972 cu cartea de eseuri *Purtătorii de foc* şi în 1973 cu volumul de versuri *Apa păstrată rece*), Salah Stétié a celebrat şi a scris o limbă franceză pură, elegantă, rafinată. Devine autorul unei opere abundente publicată la edituri prestigioase Gallimard, José Corti, Robert Laffont, Fata Morgana etc. Comportând peste o sută de titluri din genuri literare diferite: poezie, eseuri, nuvele, memorii, traduceri, studii introductive, opera sa este tradusă în arabă şi în douăzeci de limbi europene.

Poetul Salah Stétié cu Iulian şi Denisa Crăciun

Dintre volumele sale de poezie amintesc: *Inversiunea arborelui şi a tăcerii* (Editura Gallimard, 1980, care a primit premiul Max-Jacob în 1981), *Nor cu voci* (ilustrat de Jacques Hérold, Editura Fata Morgana, 1984), *Cealaltă parte arsă a celui prea pur* (Gallimard, 1992), *Febra şi vindecarea icoanei* (cu frontispiciu şi un portret al autorului semnat de pictorul suprarealist Pierre Alechinsky, Editura Imprimerie nationale, Paris, 1998), *Logodna prospeţimii* (copertă şi portret al autorului de Kijno, Ed. Imprimerie Nationale, 2003), *Fluiditatea morţii* (Editura Fata Morgana, 2007), *Într-un loc al arsurii. Opere* (Editura Robert Laffont, colecţia « Bouquins », 2009), *Pasărea înaripată a lacurilor* (Fata Morgana, 2010), *Fiinţa* (Editura Fata Morgana, 2014), *Vara marelui nor* (Fata Morgana, 2016), *Metafizica albastrului (cinci poeme inedite caligrafiate de autor şi ilustrate cu cinci radiograme de Emanuelle Boblet, Atelier du Buc, 2017), Cerşetorul cu mâini de zăpadă* (Fata Morgana, 2018).

Salah Stétié nu a fost numai poet, ci şi traducător de poezie. Din arabă în franceză, a tradus *Poemele din Djaykoûr*, cartea marelui poet irakian Badr Chaker es-Sayyâb. În *Râbi'a de foc şi de lacrimi*, pe lângă un vast studiu introductiv, delectează cititorii cu traducerile sale (tot din arabă în franceză) de poezii atribuite celebrei Râbi'a al -Adawiyya, prima femeie sufistă (Ed. Fata Morgana, 2010 şi Ed. Albin Michel, 2015). Iar din limba engeză în limba franceză a tradus *Profetului*, de Khalil Gibran (Editura Naufal-Europe, Ed. Imprimerie Nationale, 1992, şi traducere nouă Ed. La Renaissance du Livre, 1999).

Portret de Alechinsky

Salah Stétié considera că poezia are darul de a ne releva Realitatea, iar această cunoaștere face din cunoscător un pelerin al Ființei. *Cealaltă parte arsă a celui prea pur*, titlul volumului din 1992, exprimă fără echivoc intenția poeticii stetiene: sondarea profunzimilor Ființei până ce se face auzită „vocea tăcută" prin care toate ființele vii sunt în comuniune cu sursa lor nemuritoare: „Poezia mea a fost și continuă să fie un fel de ascensiune permanentă a fluviului spre izvor" (Salah Stétié, *La Parole et la Preuve*, MEET, 1996). „Partea arsă" a divinității trimite implicit la poeții mistici, la „tenebrele luminoase". Lucid, conștient de misterul prezenței noastre în lume, Salah Stétié știa, de asemenea, ca Antonio Porchia, că „sufletul are toate vârstele, cu excepția uneia: cea a trupului". El știa că nu se născuse din carne sau pământ, ci din „apă și Duh". Știa și că deși provenim din nimic, suntem una cu Totul. Conștientă de unitatea sa cu Sinele, lirica stetiană adoptă perspectiva enunțată de Rimbaud, conform căreia *Eu-l este un Altul*. Recunoașterea acestui „voci", care îi enunță, îi crează poezia și care provine din „cealaltă parte" a frontierei, s-a făcut chiar de la începutul operei sale poetice: „…când scriu poezie am impresia că, prin felul meu impersonal de formulare, nu fac decât să îmi exprim experiența, dar o exprim ca și cum aș fi fost deja mort" (*Purtătorii de foc*). Depersonalizată sau depersonalizantă, vocea care vorbește, pentru a exprima, într-un mod impersonal, o experiență trăită, nu este în niciun caz rece și distantă, ci dimpotrivă, ea este „purtătoarea de cuvânt" și „interpreta" versantului celui mai subiectiv și cel mai uman al Ființei. Atât imanentă, cât și transcendentă, această voce răsună în fiecare rând al poemelor sale. Percepția ei ne amintește de ceea ce suntem cu adevărat și la ce aspirăm în forul nostru interior cel mai profund: imensitatea acelui „deșert vertical" (Eckhart) care ne luminează viața, coborându-și, în același timp, asupră-ne umbra inexorabilă. Da, fără îndoială, poezia stetiană poate fi înțeleasă, la justa ei valoare, decât privită din această perspectivă a verticalității, a „Celui nenumit".

TREI POEME INEDITE

MĂSLIN ZGOMOT AL SÂNGELUI

Măslinul scânteietor și scânteind de păsări
De păsări de foc trâgându-și lumina din noapte
Oglinzi ale Mediteranei toate aceste păsări,
plecate în pelerinaj spre Simorg:
Șoimi negri, șorlițe, ereți, egrete harzetta, bâtlani pitici, stârc înfoiat, presură cântătoare,
Și voi *Turdus merubia,* gureșă *Sylvia melanocephala, Hippolaïs pallida*, pasăre palidă…
Opresc aici enumerarea voastră, păsări ale mele, dragele mele
Avide, în drumurile voastre simorgiene, să gustați
cu sorbitură ușoară de cioc galben ori roșu

uleiul de aur al măslinei, fructul păcii inimii.
Inima bărbaților și a femeilor au cea mai
arzătoare dorință pentru această pace, astfel încât în fiecare seară,
după școală, ei (și copiii) dorm
Dorm și visează, măslinul creator de vise,
ce vin, fluturi furișați, să le mângâie ochii
ațipiți în case.
Ațipiți până ce vor fâlfâi culorile steagurilor
tuturor națiunilor scăldate de Mare Nostrum
cele dintâi ce inventară zeii și pe Dumnezeu
și puseră în coșurile civilizațiilor (de marmură și bazaltice, fragile și tari) ouă sperând ca ele să fie
incasabile și să populeze cu noi păsări vii
splendoarea prăpastiilor de mâine.

DINTR-O CAMERĂ GOALĂ

Venită din dreapta lumina
Mă făcea invizibil
Apoi, pe furiș, întorcându-se la sânga
Mă făcea vizibil
Între invizibil și vizibil eram chior
Pisică frumoasă pisică chioară
Era totuși era ființa
Oarbă, din naștere

Vedem firul: coase
Coase mătasea adevărată cu bruma
Bruma argintie ca baia argentică
Fotografii moarte, prea puțin reale și străbătute,
Oglindind vechea mea viață, măr zbârcit,

Evă viața-mi, Evă vechea mea viață
Mama ce mă poartă în pântec e păpușă cu totul și cu totul de aur
„Apropie-te să te văd cu degetele“
Ultima, ea își urmează drumul din materie împreună
Chiar cu materia
Atâtor pietre brâzdându-i tălpile
Într-o cameră goală cu ziduri de neatins
La ușa ei se sună câteodată, sunt zurgălăii
Galaxiilor

CERBI

Stăpâne-al gândirii mele, privește vederea
Ceea ce vezi: îngerul nevăzut, trupul lui rănit
Și amplitudinea orbitelor tale de liniște
Poet! La orizontul nopților scrieri
Triburi de cristal în strălucirile chiciurei
O străpâne, și gândul ți-a surâs cu irișI
Din ogiva interioară a vieții tale se ivește chiciura

Aici suntem printre asemănări
Și între noi vii brațele reîncep
Să culeagă viguroasa floare hieruvimică
Mătasea unei batiste în cuta cea mătăsoasă
Trandafiri pretutindeni! Vinul e în lampa
Ce, din nici un vin din nici un foc, nu se aprinde

Lacrimi șuvoaie din lacrimile tale șerpuitoare
Buricul tău adorat de tămâioare
Îngenunchiat ți-e corpul aplecat asupra norilor
Și ploaie este de fluturi asuprăț-i muritoare
Câinele din strigătele mele întârzie printre toporași
Nici masă nici săpun, nici ablațiuni, nici ritualuri
Camera, camera noastră e un miez de zi întunecat
Iar dinainte-ne nenumărații cerbi

Prezentare și traducere din limba franceză:
Denisa Crăciun
Foto. de Iulian Crăciun

Adina CÎRJAN

CUVINTE VII (VI)

Mic jurnal de trăiri esențiale

Lecția nr. 5

Contopirea și Ritmul

În timp ce EU SUNT, ascultând Muzica inimilor sincrone, simt o adiere ușoară...
Cuvinte Vii...
Vântul adie, gândul îmi flutură,
mierea se scurge îndulcindu-mi Cuvântul;
Mintea coboară în mina adâncului
și gustă din Sarea pământului...

Inima pulsează în ritmul Iubirii,
carnea vibrează în tonuri mov,
Ridic mănușa aruncată a sorții
și sorb iertarea ce vine din OM.

După ce am gustat din pelinul vremii,
sparg cupa nenorocului meu!
Împrăștii cioburi în cele patru vânturi
și-aștept MINUNEA ce vine din gânduri;

Gânduri culese din Rodul livezii
crescută în inima mea -
Livada de-Acasă și urcușul vremii
ce merge înapoi înspre Ea...

Pomul primordial al minunii Om –
este Pomul muzicii Ton,
Solfegiu de note și glasul de cor
din ceruri albastre și mov...

Un Soare auriu se centrează sclipind
inima făcând să-mi rostească colind,
să îl privesc prin a ochiului vină
Retina-mi pe veci să-l conțină;

Dar El nu mă lasă... și mă cuprinde,
cu haină aurie m-aprinde,
Mă face o Flacără Vie, ce-nvie
trupuri de carne...

Moartea victimei

S-a dus suferința pe-o pală de vânt
Și talpa-mi ușoară coboară pe pământ
Sunt eu în tine... o frântură de Gând
Ce duce Lumina în Umbră vibrând...
Și Umbra tresare,
Lumina o vrea...
Se unesc și dansează...
Se topește în Ea...

Re-unire

O minte cu o altă Minte, în mine se-ntâlnesc acum;
se tatonează și ar vrea, unite să croiască Drum –

Un drum bătătorit și bun, spre lumea Inimilor Frați,
ce bat în ritm de BUM nebun, pulsând de Viață cu nesaț,

Pulsând de Viață pentru toți ce vor sinergic să trăiască,
fiecare cu al său Rost – în dragoste să dăruiască:

Tot ce-i mai bun, prin El... și-n toți...

Semințe

Idei de Cristal Diamant
Se topesc în Cuvinte șoptite ce ard
Și scriu în inimi de piatră...

Inimi fluide, Inimi lichide, Inimi de cleștar
Din care țâșnesc Izvoare de Nectar
Viața adunată-n Potirul Curbat
Din Mâna ce-l ține cu drag
Și descântă Cuvinte de Viață...

Apă, Pământ și-un Fulger de Gând
Ce fecundează și dă Viață
E frumos și ușor în Ogorul de Dor
Să lași Sămânța să rodească...
Rodul tău din Pomul meu
Aș vrea să-l dăruiesc cu drag
Copiilor ce vor urma
În viața mea... cândva...

Întâlniri stelare

Mi-e bine în Tine
Sub ploaia de Har
Vorbind despre vremuri
Și lumi de Nectar

Sorbindu-ți Iubirea
Sub Cerul de Stele
Vibrând de Minunea
Devenirii mele

Devenind în Tine
Și trezindu-mi Frații
Eu sunt o Scânteie
Ce aprinde inimi
Ard ca o torță
Aprinsă de Gânduri
Și vreau ca Mintea-mi să poată să dea
Un semn pentru mine și Frați
Printr-o Stea...

Devenind un Eu Sunt... Viața din flacără... mă guști și te lași sorbită de mine... Viața din tine... Tu cea din Viață...

KRISTIN KREUK I, 35x50 cm,
grafică pe hârtie [2007]

Dezmărginire

Gust Viața în fiecare zi
Găsind în mine Cerul,
Din care apari subtil
În miezul Inimii
Și îmi mângâi părul...

Și eu te chem în fiecare ceas
În inima-mi curată...
Cu tine sunt un TOT
Și vânt... și nor... și val...
Și gândul ce așteaptă...

Sunt firul ierbii mângâiat
În roua Dimineții
De soarele ce sunt... și ard,
Curat... cu foc imaculat
Toți spinii dezbinării.

Sunt apa șiroind molatec printre pietre
Și piatră sunt adeseori...
Eu sunt și mare, sunt și țărm,
Sunt toate câte știu și văd în Tine... Doamne...

Acum sufletul meu este sătul
Cu Tine împreună,
Când mă inundă-al Vieții Dar
La Poarta dintre lumi...

Cu Luna pot dansa
Cu stelele împreună,
Mi-e bine-n Clipă...
Clipa mea... a Ta... a toate împreună...

Contopită cu Viața trăiesc Clipa cea mare și de necuprins... mă revărs împrejuru-mi, auriu... ușoară ca un fulg... parcă dansez cu mine însămi...

În Soare

Sunt Viața ce vine și curge șuvoaie
În Oameni iubire și inimi de bine
Sunt Raza Iubirii în cristale perfecte
Sunt tu, sunt eu, sunt apa, sunt soare

Sunt frunza, sunt vântul
Sunt firul ierbii puternic și fraged
Sunt floarea de colț și ochiul de vultur
Sunt Stanca cea tare și noaptea de flutur

Sunt raza de lună și steaua de Gând
Sunt totul în Tine... acum și oricând...
Ești totul din Tot
Ești Viața din mine
Mi-e bine...
Mi-e bine...
Mi-e bine...
Mi-e bine...

Dumitru Augustin DOMAN

ZIG-ZAG PRIN BIBLIOTECĂ (XIII)

„Numai umbre pe fața vâscoasă a realității”

Zice: X e un scriitor ciudat, toată ziua se lamentează: „Pot scrie un roman pe an, dar dacă scriu întruna, când mai am timp de citit?” Așa că nu scrie romanul și nici nu citește, deci vorbim de un scriitor/cititor care nu scrie și nu citește.

*

Un poem bacovian de Adrian Maniu, scris la 1913, când Bacovia era ajutor de contabil, dar publicase câteva poezii: „*Ce violet e cerul! Furtună, a-nserat./ În valuri cade ploaia și pomii copleșește./ E coperită zarea, în negura ce crește// Un fulger se sfărâmă pe ceruri aruncat./ Coboară noaptea neagră și ploaia plânge-ntruna./ Ecoul înmulțește răsunetele lungi./ La pian cânți o sonată, vrei gândul să-l alungi,/ Și gândul iar revine, mai greu ca-ntotdeauna*”.

*

Titlu modest de carte de memorii: *De la Dumnezeu până la mine*!

*

Titu Maiorescu, foarte atent și la detaliile din imediata vecinătate, nu doar de cele din literatură și politică: „*Ieri la masă, mama Cassie, Mitică și Alexandrina, azi Blanc și Irinița, alaltăieri Costache Negruzzi (îmbrăcat ca un copist de tribunal, cu ochii înholbați de prostovan, pe mâncare și mai ales pe băutură de licheur, care îl face roșu ca un rac*”).

*

Între război și viața cu emoțiile și sensibilitățile ei nu există nicio legătură: „*Am rămas acolo în chip de corespondent de război la ziarul la care lucram, până când redactorul-șef mi-a atras atenția că o cablogramă de opt sute de cuvinte, în care se descrie durerea resimțită de un pui de bizon domestic la moartea unui copil filipinez nu poate fi considerată știre de război de către redacție*” (O. Henry – ***Vânătorul de capete***)

*

Miezul - nu și coaja – da: „*Știm absolut totul despre insignifiant și aproape nimic despre aspectele fundamentale. Suntem doctori în stupizenii și etern amatori în esențialități*” (Ioan F. Pop)

*

Victor Panduru scrie roman cu acțiunea în vremea lui Cuza. De la Fănuș Neagu și Eugen Barbu n-am mai citit roman în limbaj de epocă precum ***Depărtarea era totuși senină***. O mostră: „*Dar lumea e o hudubaie cu stăpâni și slugi, cu înțelepți și proști, cu dregători și supuși, dar mai ales cu osânditori și osândiți. Osânditorii țipă că osânda trebuie să fie pentru pedeapsa nesăbuirilor care turbură pacea, numai că pedeapsa asta nu se știe dacă a fost bine juruită, sau dacă osânditorii au într-adevăr dreptul să o facă și astfel lumea e o veșnicie de întrebări. Clipa uneori e răspuns dar din nefericire doar scurt, pentru că alte întrebări se înghesuie să vină: de ce sunt fericiri triste, năpăstuiri pline de nădejdii, disperări capăt de trai, liniști de căutare veșnică, despărțiri pentru totdeauna, dușmănii fără rost sau multe altele*”.

*

Din ***Reflexiile și reflexele*** lui Cornel Regman: „*Înjurăturile românești cu trimitere fac parte din* mătalimbaj”.

*

Poem într-un vers de Radu Ulmeanu: „*Numai umbre pe fața vâscoasă a realității*”. Cuprinzător cât un pamflet de 1000 de versuri.

*

„*Să nu confundăm verva cu talentul. Verva este cel mai adesea semnul caracteristic al falsului geniu. Fără ea însă, pe de altă parte, se cade-n plictiseală. Căci ea este aceea care dă sarea și piperul adevărurilor și, bineînțeles, erorilor*”. (Cioran)

*

„*Suntem înțelepți din momentul în care tăcerile noastre încep să conteze*.” (Ioan F. Pop)

Dumitru ICHIM

JURNAL DE CĂLĂTORIE (IV)

Fortăreața din Louisbourg, Nova Scoția

A doua zi de vacanță. 6 august, Sydney, Nova Scoția. Deșteptarea la 6/30. O cafea double espresso ne pune într-o altă octavă de a ne simți bine. Luăm ruta 125, ca să ajungem la debarcader să luăm vaporașul spre insulele Hefero și Ciboux pentru Bird Island Tours, cam două ore și jumătate. Pe aceste insule se află sanctuarul a vreo zece specii de păsări și al cam vreo două sute de foci. Vulturi pleșuvi, cormorani, blue and gray herons etc. dar în special faimoasele păsări, pe care nu știu cum le zice pe românește. Ele pot "înota" și pe sub apă. Într-o carte o să vă spun mai multe curiozități, legende și povești culese de la căpitanul vaporașului, Vince van Schaick. După întoarcere cu mașina, am luat un drum în serpentine CABOT TRAIL pe munte, timp de vreo două ore. Poza e luată la mijlocul drumului spre INGONISH BAY, de unde se vede oceanul la dreapta; și muntele, la stânga. Mâine mergem cu alt vaporaș, ca să vedem balene, delfini și... alte orătanii!

A treia zi de vacanță. 7 august, Ingonish, Nova Scoția. Plecăm de la rezortul "Glenghorm by the Sea" cu noaptea în cap pentru ceea ce compania "Zodiac Adventure" o numește "călătoria ta o dată în viață" la locul unde poți vedea balene, delfini și foci.

Am ajuns prea devreme de unde se cumpăra bilete pentru ambarcațiunea ce-ți ofera asemenea aventură. Descopăr un copac de saskatoon, nu cred că există în România așa ceva. Fructele sunt ca afinile, roșu spre negru. Aplec o creangă și m-apuc să culeg, spre disperarea lui Matei care nu știa cum să mă oprească, crezând că fructele sunt otrăvitoare, sau ceva you can get high. Fructele, antioxidante și cu un gust foarte plăcut, sunt prea puțin cunoscute în Canada că ar fi comestibile. Dar m-am luat cu vorba și a venit șalupa.

7 august. Ingonish, Nova Scoția. Pe Atlantic după balene. Plătim o avere pe bilete, aproape o sută de dolari. De asta pe ambarcațiune suntem așa de puține persoane, dar Matei a fost gentleman. Căpitanul ne arată niște foci, dar văzusem ieri cu zecile. Bagă o viteză de vreo 80 km pe oră și apoi, după vreo 45 de minute, se oprește: "Pe aici e drumul lor", ne spune căpitanul, "if we are lucky". "Băi, Matei, aștia sunt cam bicheri, cum ar zice bănățenii noștri. Banii ni i-au luat, balena ioc, vorba turcului. Fluieră și tu a pagubă, că doar nu e ca la circul cu Zampano, să ne scoată balena din pălărie", glumesc eu. Stăm și nimic. Jur împrejur numai apă și plescăitul valurilor. Când deodată, cineva țipă entuzismată: "Look, there!!!" Așteptarea nu ne-a fost în zadar. La o distanță nu prea mare se putea vedea spinarea, iar cea de a doua a făcut o unduire de i s-a văzut coada, mândră ca orice femeie știind că e privită ca o regină, dar nu ca aia din Anglia cu podul care i s-a dărâmat, ci ca adevărata împărăteasă a Oceanului Atlantic.

August 8. CABOT TRAIL, Nova Scoția. A patra zi de vacanță. Azi vom călători pe una din cele mai frumoase autostrăzi ale Canadei. Deobicei prin "trail" ne-am obișnuit cu drumulețul, cărarea printre copaci, prin care oamenii își fac exercițiile de "slăbire", dar CABOT TRAIL e cu totul altceva. E un colier rutier pe pieptul magnificilor munți împăduriți în veșminte de sărbătoare pe marginea oceanului Atlantic. În poza luată astazi din mașina lui Matei se poate vedea drumul în serpentine unduind ca o nostalgie a sacrului. Numele ne aduce aminte de John Cabot, un explorator, care în 1497 a ajuns în Nova Scoția. Drumul de aproximativ 300 km l-am străbătut în orele de crudă dimineață, cu popasuri îndelungi pentru a lua poze și a admira frumusețile edenice ale munților împăduriți pe de o parte și a oceanului pe de altă parte. Cabot Trail ne-a dus în înconjorul insulei Cape Breton, oferindu-ne ceva dincolo de cuvinte, pe care comparăm cu Matei cu aducerile aminte din Irlanda, România, Scoția, sau Guernesay-ul lui drag, unde a locuit trei ani. Prețurile comparate cu cele din Ontario sunt mai piperate. Pentru hotel $ 250, un breakfast $9.99 plus bacșișul. Mâine luăm harta și cu Dumnezeu înainte și, când ne-o fi mai rău, să ne fie ca acuma!

August 9. A cincea zi de vacanță. Să nu judeci omul după față, nici țara din aeroport. Azi vom continua drumul pe Cabot Trail. După vreo câteva ore cu avionul din Toronto ajungem la destinație – Sydnay, Nova Scoție. După atâtea visuri, ne trezim în fața unui aeroport nenorocit, un fel de magazie mai mare pe care scrie spălăcit, cu niște litere motainde – Sydney! Eu rămân cu bagajele, așteptând pe Matei, care s-a dus să închirieze o mașină. Nu am dormit toată noaptea pentru că neisprăviții de la AIR CANADA ne-a schimbat rezervarea făcută cu un an de zile înainte, spunându-ne on short notice că zborul e la 7 dimineața în loc de prânz. Ca să ajungi pentru zborul de la 7, trebuia să te scoli la 3, pentru că noi locuim în Kitchener.

Plecasem din Kitchener pe o vreme superbă și aici e frig. Bate un vânt neprimitor. Vegetație săracă. Niște pini zgribuliți se uită la mine cu dușmănie. Au

haine rupte şi bârfitori observ că folosesc numai perfectul simplu a batjocură. Un vânt subţire şi rece le ţine hangul.

Ca şi cum nu ar fi fost de ajuns, se opreşte deasupra mea un nor posac şi începe să mă scuipe printre dinţi. Se întoarce Matei cu un Nissan Rouge. Punem bagajele şi ne uităm unul la altul şi ne înţelegem din ochi: "Ce căutăm noi în pustietatea asta?!!"

După vreo zece km ajungem la hotel. E soare şi cald de parcă am intrat în altă tară. Garează maşina. În calea noastră ne ies zâmbind un grup de tei înfloriţi. Auzi, dom'le, în august tei înfloriţi! Şi un miros de simt că sunt student şi am întâlnire cu Florica. Îi îmbrăţişez şi bietul Matei se uită la mine de parcă ar zice că mi-am pierdut minţile. Mă uit la el şi-i spun: "Sunt înfloriţi, Matei, hai şi miroase!", dar el e canadian, născut aici, şi are capul pe umeri! Altă mămăligă!

Lăsăm bagajele şi mergem să facem ceva cumpărături. Şi uite-aşa, uităm de cumpărături şi începem să ne minunăm după ieşirea din Sidney, la numai câţiva zeci de km de frumuseţea locurilor, cu case de vară pentru cei bogaţi, una şi una mai frumoasă decât cealălată. Gazonul tuns scurt, de un verde sprinţar şi mustind de sănătate, flori şi fiecare casuţă aşezată într-un parc amenajat cu gust. Au trecut câteva ore şi nu ne mai săturăm de munţii împăduriţi şi de oceanul, care ne priveşte printre copaci.

"Vezi, Matei! Era să ne întoarcem înapoi de la aeroport dezamăgiţi. Cine ar fi bănuit ce surpriză putea să o primim în mai puţin de o sută şi ceva de km? Aşa sunt şi oamenii. Niciodată să nu-i judeci, după cum îţi apar la prima vedere.

Na, că iar a lungit-o părintele cu predica!

August 10. Fortăreaţa din Louisbourg, Nova Scoţia. Cum ne-a mai rămas timp după întoarcerea în Sydney, am dus rufele la spălat, am făcut cumpărăturile, am cumpărat bilete la un film şi ce să facem până seara? Nu poţi părăsi insula Cape Breton, fără a vizita această cetate, care ne duce cu gândul la cele mai tumultoase războiri dintre francezi şi englezi pentru coloniile lor din America de nord, din 1758. E la o depărtare de 45 de minute de hotelul nostru si... pe cai! Ne suim în maşină, trecem o pădure stranie, cu pini plini de muschi, ca nişte lână atârnând pe ramuri. Cumpărăm bilete şi un autobuz ne duce până la cetate. Primul obiectiv este o casă de pescari, bine întreţinută, din bârne solide şi care păstrează încă vie amintirile de epocă. O doamnă îmbrăcată ca pe la începutul secolului XVIII o personalizează pe Jeanne Galbarette, proprietara casei pescăreşti, şi poartă numele celui de-al treilea bărbat al ei, Georges Desroches. Afară pescarii curaţau peştele şi-l puneau la uscat, iar înlăuntru, Madame Desroches îi servea cu băuturi spirtoase şi alte... bunătăţuri de tavernă!

Fortăreaţa poartă numele regelui Ludovic XIV şi a jucat un mare rol militar şi maritim pentru rivalii coloniilor franţuzeşti şi englezeşti, fiind unul din cele mai renumite porturi din America de nord, din aceea vreme. Îţi trebuie mult timp ca să vizitezi acest muzeu imens, desfăşurat pe viu cu tunuri, crenele, biserica cetăţii, locuinţele soldaţilor cu un paturi pentru 5-7 persoane şi locuinţele ofiţerilor şi a Guvernatorului General, care reprezenta pe rege. Pe de o parte, se vede sărăcia şi austeritatea în care trăiau soldaţii, pe de alta parte, opulenţa, luxul, în care se lăfăiau şefii lor. În interior mai existau grajduri şi cotete pentru păsări şi animale domestice. Pentru mai multe poze, cele de azi, mergeţi pa pagina de facebook a lui Mathew Ichim, care a fotografiat găinile şi oile de acolo. Am vizitat şi brutăria din vremea aceea şi am cumpărat pâine caldă, mirosind a basm şi nostalgie din satul copilăriei noastre.

Vizita la ***Fortăreaţa din Louisbourg*** este o întoarcere în timp, la începutul secolului XVIII, când francezii se aliaseră cu indienii nativi din tribul Mi'kmaw împotriva supremaţiei Angliei.

Daca ai bani de irosit, poţi să tragi cu tunul - $55.20, sau cu puşca $36.80, poţi să fii "prizonierul zilei" pentru $36.80, "pedepsit" public, dus legat spre locul unde ţi se va citi crima comisă în auzul tuturor vizitatorilor. Daca ai 19 ani, poţi participa la "The spirit of Louisbourg", unde pentru $10.80 poţi degusta faimosul rom cu acelaşi nume şi a afla cum alcoolul a contribuit la edificiul colonialismului şi aducerea iadului pe pământ.

Evident, eu şi Matei, nu am avut bani să plătim taxa pe prostie. Cât o fi el de canadian prin naştere, tot român rămâne, că doar sângele nu se face apă!

August 11. Nu ştiam că "lobster" înseamnă pe româneşte "homar", un nume la fel de exotic ca aspida şi vasiliscul. În America ne-am obişnuit atât de mult cu acest neologism, încât, să fiu sincer, nu am auzit pe nimeni să-i zică altfel, decât "lobster". Un lanţ întreg de restaurante specializate în sea food poartă numele de "Red Lobster", iar aici în Nova Scoţia există şi un fel de bere cu numele "Blue Lobster". Pescuitul homarilor este meseria de bază a pescarilor din Nova Scoţia. Azi, împreună cu Matei, în drum spre farul din PEGGYS COVE, m-am oprit la statuia unui LOBSTER. De acum, o să-i zic numai homar, şi, ca să nu uit, mă voi gândi la filmele cu... Homar Sharif! (se pronunţă cu h aspirat). Am întrebat oceanul: Fiule al lui Dumnezeu, spune-mi ce este omul?

Drumul de la Sydney la Haliefax, Nova Scoţia. Înainte de a pleca de la hotelul "Travelodge" din Sydney, i-am spus lui Matei să mă aştepte în maşină, că eu trebuie să-mi iau rămas bun de la cineva. M-am dus la teii mei dragi care înfloriseră tocmai în august, de ziua mea, şi le-am mulţumit.

Fortăreaţa Louisbourg

E 8:30 şi e înnorat. Dar ce contează când inima ţi-e în Zodia Soarelui?! Zice Regele-Poet că unii se laudă cu caii, alţii cu căruţele, dar eu mă laud cu setea de nou şi dorul de drumeţie, care nu mi-au lipsit niciodată.

Luăm autostrada 125 şi apoi intrâm pe "Cabot Trail", cu care aproape înconjurasem insula Cape Breton, cu câteva zile înainte. Ceaţa, care pentru unii aparţine capitolului meteorologic, pentru mine e ceva care dă o altă dimensiune lumii. Omul vine din mister, din necunoscut, şi e o sete în el de tot ce e misterios. De lucrurile cunoscute se plictiseşte uşor şi ajunge până la tragicul de a muri de plictiseală.

Privesc spre muntii Kelly's Mountains scufundaţi în negură, folosind cuvântul lui Eminescu. Cât farmec creează acest nespus al ochiului, noul pe care-l bănuieşti, dar nu ţi se revelează, întruchipând fiordul rece de mister, acel "dincolo" de la minusculă la majusculă. Ceaţa, ca o "negură de vremi", devine o băsmuire a lucrurilor, borangicurile diafane şi transparente care ascund strugurii răsăritului de lună. Drumul spre Baddeck, unde era reşedinţa de vară a lui Alexander Graham Bell, inventatorul telefonului. Pe dreapta, un lăculeţ ascuns în palma brazilor, ca o bijuterie, pe stânga, cântec verde de pădure tânără, iar mai departe, în mijlocul unui poieniţe, o bisericuţă albă, un gazon bine îngrijit. Cum nu văd niciun drum mai pregnant să şerpuiască spre ea, mă gândesc că o fi bisericuţa căprioarelor şi a vieţuitoarelor din munţi, că tot vedem indicatoare de atenţie la cerbii care pot traversa strada.

Traversăm Middle River West. Admirăm din mers o vilă cu creneluri, ca un castel şi cu porţi de fier. O privelişte minunată a Brass d'Or Lake. Mai avem încă 50-60 km şi ne despărţim de mult îndrăgita insulă a scoţienilor Cape Breton. Pe insulă indicatoarele sunt în engleza şi scotiana gaelică. Bunăoară Cape Breton ar fi "Eileanon Breagha", însemnând în tălmăcirea mea "Insula Preafrumoasă", pentru că aşa o simt că este. "Aici arată chiar ca în Scoţia" îmi spune Matei, care a cutreierat Anglia în lung şi în lat, cât a stat acolo, trei ani cu compania. "Ba e mai frumoasă!", îi răspund eu, "că nu degeaba se numeste Nova Scoţia! It is brand new!"

Acum muntii au tras dvera de ceata peste sfintele porti ale cerurilor si isi fac rugaciunile de dimineata, in vreme ce noi ne luam ramas bun de la Eileanon Breagha.

Cu cât mergi cu maşina mai mult spre nord, cu atât simţi că e ceva care te atrage ca un magnet, un sentiment în care mintea şi cu inima încetează războirea, adăpându-se din acelaşi izvor dătător de viaţă, al noului-ca-un-mereu-dincolo.

(*va urma*)

ALDYN Alexander

Memoria lui ZERO: Gravitația pynchoniană a exterminării
(Partea I)

Motto:
I. *„[…] hoinăreala memoriei, strângerea ei inocentă de imagini*[1]*. […] clătina din cap, nu… înlăuntrul meu, în memoria mea… mai mult decât un simplu «eveniment»…*[2]"
(Thomas Pynchon în *„Curcubeul gravitației"*)

Ce fel de Istorie este cea în care trăim? Dă ea dovadă de o înșiruire logică a evenimentelor, asemenea scrierii unei cărți, când după primul capitol, urmează inevitabil un al doilea, sau totul se petrece într-o manieră disproporționată, haotică, fără o logică aparte? Cum anume se structurează evenimentele din sfera Istoriei? Încercând să răspundem la această întrebare vom intra nu pe un teren socio-politic, după cum ar fi fost de așteptat, ci pe unul mult mai exact și intransigent, anume cel al fizicii cuantice, care înaintează fel și fel de paradoxuri, nereușind nici el să propună o soluție definitivă, capabilă să se autosusțină, spre a răspunde la incertitudinile autoevolutive ale Istoriei…

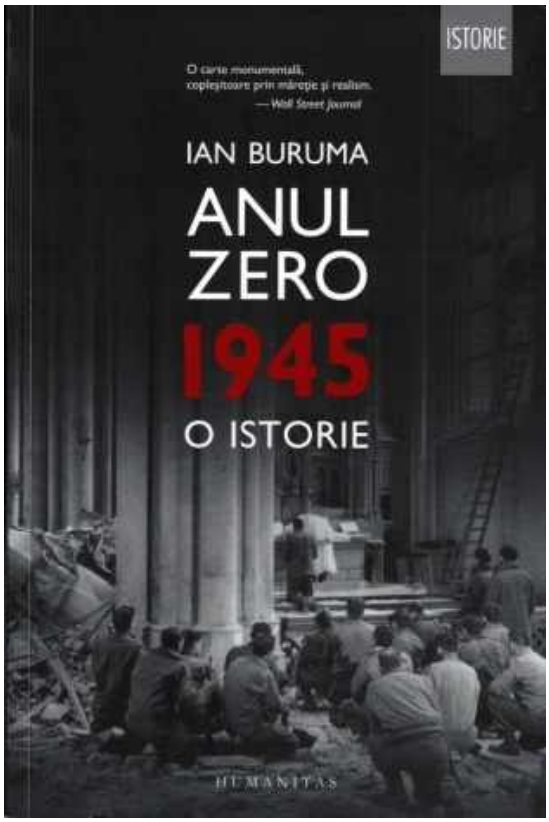

Și atunci ne vom lovi contagios de „Pisica" lui Schrödinger, întrebându-ne complexați dacă nu cumva este și moartă și vie în același timp. Un paradox ce se repercutează ca un flagel peste Istorie, pătând-o de sânge. Dincolo de cele două mari războaie mondiale, gata oricând de a fi urmate de un al treilea, trebuie avut în vedere atât *Holocaustul*, cât și nenumăratele lagăre de concentrare (*Gulagul* înțeles la modul general). „Pisica" lui Schrödinger bântuindune și moartă și vie (și în viață și dincolo de ea), fiind, așa cum ne-o înfățișează paradoxul *și*, *și*, concomitent. Gândindu-ne la toate victimele lagărelor de concentrare vom avea aceeași imagine dual-duplicitară a Pisicii: păstrând încă o fărâmă de viață în ei, condamnații au corpurile slăbite (numai piele și os); unii dintre ei se târăsc ca niște lighioane pe cimentul rece al camerelor penitenciare, suferind de inaniție, febră, și alte boli ce îi apropie fulgerător de faza finală. *Soluție definitivă?* Zona în sine este obscură, iar în intervalul acesta fragil al extincției ordonate planează incertitudinea: „Pisica" lui Schrödinger trecută experimental prin fel și fel de camere (de gazare?), printr-o interpretare ce poartă numele de „Copenhaga".

Așa se întâmplă că în interpretarea Copenhaga a mecanicii cuantice, sistemul în sine încetează să mai fie o superpoziție de stări, transpunându-se într-una dintre ele în clipa în care are loc o observare a sistemului. Cu alte cuvinte, clipa eliberării, survine doar atunci când există un individ capabil de a deschide ușile captivității spre a vedea ce se află dincolo. Întâmplarea contrastează într-un fel cu forța „eliberatoare" a Armatei Roșii însărcinată a deschide ușile bine ferecate ale lagărelor de concentrare. Ce se află dincolo? Ei bine, relatările despre atrocitățile din lagărele de concentrare nu sunt puține. Ele abundă în literatura de specialitate a autorilor ce s-au aplecat îndeaproape asupra problemei. Și aici am putea „săvârși" o listă haotică a memoriei ce se „con-centrează" (asemenea lagărelor – *sic*) spre a nu uita niciodată ceea ce, aceste cuvinte de ordine, înșiruite precum un cod simbolic, ne spun: *Bergen-Belsen*, *Auschwitz*, *Dachau*, *Treblinka*, *Buchenwald*, *Maidanek*, *Dora-Mittelbau*, etc.

[1] Thomas Pynchon – *Curcubeul gravitației*, Ed. Polirom, Iași, 2010, p. 124.

[2] *Ibidem*, p. 168.

În celebra carte-document a autorilor Joe J. Heydecker și Johannes Leeb, intitulată *„Procesul de la Nürnberg”*, întâlnim nenumărate relatări cu privire la atrocitățile petrecute în spatele lagărelor de concentrare. Exemplul oferit de cei doi autori într-un capitol dedicat *exterminării evreilor*, este preluat la rândul său dintr-o altă carte de specialitate. Exemplul ce trimite cu precădere la bine-cunoscutele camere de gazare este următorul: „Gerald Reitlinger, unul dintre cei mai buni cunoscători ai problemei în discuție, face în lucrarea sa *Soluția definitivă* următoarea descriere: […] «Atunci începeau să simtă și gazul și, cuprinse de o panică lesne de imaginat, se repezeau spre imensa ușă de metal, prevăzută cu o mică ferestruică, se buluceau acolo și acolo și mureau, formând o adevărată piramidă de trupuri agățate unele de altele, încleștate unul într-altul până dincolo de moarte»”[3].

O altă mărturie ne-o oferă eseistul și istoricul anglo-olandez Ian Buruma în volumul *„Anul Zero: 1945, o istorie”*, atunci când trece în revistă câteva dintre lagărele mai reprezentative de exterminare. Primul dintre ele, plasat de autor sub semnul *„Foametei”* este arhicunoscutul Bergen-Belsen: „Cele mai multe lagăre din Germania, în care autoritățile naziste trimiseseră să putrezească lucrătorii-sclavi și supraviețuitorii marșurilor morții, erau și mai rele. După majoritatea relatărilor, cel mai mizer era Bergen-Belsen, gândit inițial ca lagăr pentru «evreii de schimb». […] Aglomerat încă de la început, la începutul lui 1945 Belsen era atât de ticsit, încât oamenii dormeau afectiv unul peste altul, fără condiții sanitare, iar la sfârșit chiar și fără hrană și apă. Unii, disperați, dacă mai aveau puteri, mâncau cadavrele adunate în mormane lângă barăci. […] Comandantul lagărului, Josef Kramer, avea sursa lui privată de aprovizionare cu carne de porc”[4].

Cel de-al doilea, poziționat pe dealul Ettersberg lângă Weimar, Germania, și pus în funcțiune în iulie 1937, este Buchenwald, tradus literalmente prin *„pădurea de fag”*, despre care Buruma amintește în cartea sa: „Buchenwald, […] a fost unul dintre cele mai dure lagăre de concentrare germane. Una dintre numeroasele torturi inventate de SS era să-i atârne pe oameni de copaci cu coatele legate la spate. Țipetele de durere i-au atras acestui loc sinistru […] numele de «pădurea cântătoare». […] poarta lagărului de la Buchenwald, ale cărei bare de fontă formau cuvintele *Jedem das Seine* («Fiecăruia ce i se cuvine»), a fost îmbrăcată în pancarte cu mesajul «Să nu se repete![5]»”[6].

Rememorând în permanență ororile războiului, în special ale celui de-al doilea, vom împărtăși și noi același îndemn *„Să nu se repete”*, înscris pe poarta lagărului de la Buchenwald. Cea mai justă modalitate de a privi Istoria este din prisma unei memorii colective, evidențiată mai ales prin acele puncte însângerate de pe harta universală în care se înscrie și-o definitivează. *Memoria*, va deveni astfel o *memorie a războiului*, sau, prin inversiune, un *război al memoriei*, dominată în principal de conceptul „politicii de memorie” ce a caracterizat întreaga Europă, mai ales de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Vom introduce în cele ce urmează, dincolo de *„Memoriile”* enunțate anterior, o așa-zisă *„Memorie a lui Zero”*, percepută eminamente prin efectele războiului asupra Istoriei și umanității; – mai curând spus printr-o formidabilă *„mașină de război”*. Mașina de război nazistă, ce continuă să ne bântuie și astăzi. Nu este o *„Memorie-Zero”*, ci o *„Memorie a Punctului Zero”*, în sensul unei reformulări a Lumii, obligată a o lua iarăși de la Zero. Este Lumea din timpul războiului și Lumea imediat de după; – Lumea de după finalizarea conflictelor, când Pacea s-a încheiat dar nimeni nu are liniște.

În studiul anterior menționat, Ian Buruma ne oferă un *Punct Zero* marcat cu certitudine în desfășurarea Istoriei. Numit simbolic *„Anul Zero”*, 1945 este anul în care Lumea se reclădește, se reconstruiește progresiv după ce războiul a trecut și a luat cu el milioane de vieți omenești, lăsând în urmă doar durere și ruine. Supraviețuitorilor, afectați mai mult sau mai puțin de ororile necruțătoare ale Războiului, ce le rămâne acum de făcut? Ei nu au decât o singură posibilitate: să ia totul de la zero; să se agațe de rămășite și să dea un nou curs viitorului.

În acest sens, viziunea lui Ian Buruma, cu privire la o posibilă reconstrucție a viitorului, este oarecum una pesimistă. Efectele războiului abia încheiat par încă a se resimți: „[…] prăbușirea nazismului și a fascismului, toate acestea încurajau lumea să creadă că se putea începe totul de la zero. Anul 1945 avea să fie o pagină albă; lumea avea să se descotorosească bucuroasă de istorie; totul era posibil. De aici și apariția expresiilor ca «Germania, anul zero» (*Deutschland, Stunde Null*), adoptată de Roberto Rossellini ca titlu al filmului său despre viața în ruinele Berlinului[7], sau

[3] Joe J. Heydecker & Johannes Leeb – *Procesul de la Nürnberg* (vol. II), Ed. Orizonturi, București, 2015, p. 142.

[4] Ian Buruma – *Anul Zero: 1945, o istorie*, Ed. Humanitas, București, 2017, p. 60.

[5] În original – *Never again*. (*n.a.*).

[6] Ian Buruma – *Anul Zero: 1945, o istorie*, Ed. Humanitas, București, 2017, pp. 217-218.

[7] *„Germania, Anul Zero”* este un film din anul 1948 realizat de regizorul italian Roberto Rossellini (1906-1977), considerat partea finală a trilogiei neoficiale închinată războiului, începută cu *„Roma, citta aperta”* (*„Roma, oraș deschis”*) (1945) și continuată cu *„Paisà”* (1946). Pelicula, ce aduce în prim-plan fatidicul *„An-Zero”*, se concentrează asupra Germaniei ocupată de Aliați, spre deosebire de celelalte două producții anterior menționate, ce își desfășoară acțiunea în Roma ocupată de germani; respectiv în Italia din timpul invaziei Aliaților. Considerând că *„realismul nu este altceva decât forma artistică a adevărului”*, Rossellini

Gruppe Neubeginnen (Grupul Noului Început), format de social-democraţii exilaţi la Londra”[8].

Concomitent, în *„Mii de platouri”*, cel de-al doilea volum al seriei *„Capitalism şi schizofrenie”*, filozofii francezi Gilles Deleuze şi Félix Guattari, plasează *„Anul Zero”* (platoul cu numărul 7) sub stindardul expresiei de „Facialitate”, găsind că „Faţa” generală a Lumii este Iisus. Datarea „maşinii de facialitate” începe chiar cu *„Anul Zero”*; – Anul naşterii lui Hristos; – An pe care-l vom considera dintr-un anumit punct de vedere, referenţial. Nu este acelaşi an identificat de Ian Buruma, dar ambele poartă acelaşi nume. *„Anul Zero”* ca an de naştere al lui Iisus este *Originea*, iar anul 1945, ca an de încheiere a războiului şi a resetării calendarului de la un presupus *Punct Zero* este anul salvării, a lumii de după, poate chiar a lumii viitoare. *Anno Domini* dintr-un imbold şi o eroare de calcul a lui Dionysius Exiguus (470-545), şi tot *Anno Domini* dintr-un imbold şi o eroare de calcul a lui Adolf Hitler (1889-1945), mort chiar în anul în care Lumea este obligată să re-înceapă. Fără el, desigur, dar cu consecinţele acţiunilor lui.

Ceea ce rămâne este *Procesul*! Nu al lui Kafka, cu toate că s-ar fi potrivit prea bine contextului, ci acela de la Nürnberg ce a început la data de 20 noiembrie 1945 şi s-a desfăşurat pe parcursul a 218 zile de dezbateri şi interogatorii, dând naştere unui număr de aproximativ 4 milioane de cuvinte aşternute pe 16.000 de pagini. Un proces-record, depăşit doar de procedura paralelă de la Tokyo care a durat 417 zile, adică de două ori mai mult. 1945 este nu doar *Anul Zero*, adică Anul în care omenirea, năpăstuită de cruzimile şi barbariile războiului, îşi uneşte forţele spre a da un nou sens vieţii, ci şi anul în care începe Procesul de la Nürnberg; – proces ce va schimba radical semnificaţia oraşului în sine.

În prefaţa cărţii închinată exclusiv *Procesului*, subintitulată *„Un Proces precursor”*, scriitorul român Ioan Grigorescu se întreabă următoarele: „De ce la atâţia ani după Nürnberg o astfel de carte? Din nevoia neuitării. Din obligaţia rostirii adevărului în faţa generaţiilor care s-au născut după război. Din necesitatea menţinerii vigilenţei, pentru ca somnul raţiunii să nu zămislească monştri”[9]. Nevoia, după cum ne-o declară prefaţatorul, este aceea a „neuitării”, remarcă întru totul justificată ce ne va împinge spre aceea aşazisă „memorie a uitării”.

În anul 1973, Thomas Pynchon (1937-) publica la editura Viking Press cel de-al treilea roman al său intitulat *„Gravity’s Rainbow”* (*„Curcubeul gravitaţiei”*). Ca scriitură şi dimensiune el poate fi foarte bine comparat cu *„Ulise”* al lui James Joyce. Protagonistul cărţii este locotenentul american Tyrone Slothrop ce se perindă nestingherit prin „Zonă” purtând fel şi fel de costume ciudate, spre o mai bună travestire, dintre care costumul de Rocketman prevăzut cu un coif ce aminteşte de vârful unei rachete V-2, se remarcă din capul locului. Punând în mişcare misterioase forţe şi „contraforţe”, Slothrop aude în mod fantomatic ceva despre Procesele de la Nürnberg, dar parcă nu e sigur de informaţiile ce-i parvin: „Se aud zvonuri pentru un Tribunal pentru Crimele de Război la Nürnberg. Nici unul dintre cei pe care i-a auzit Slothrop nu ştie clar cine pe cine judecă şi pentru ce”[10].

Un mod de a descrie nu doar un eveniment ce a avut loc în realitate, dar care contrazice Realitatea, ci şi o justă modalitate de a ne referi la scriitura lui Pynchon. Parcă se întâmplă ceva de-a lungul *„Curcubeului”*, dar nu putem fi siguri de verosimilitatea personajelor ca şi a acţiunilor orchestrare de acestea, şi nici de spaţiile strămutării, adunate conflictual în ceea ce direcţia postmodernistă numeşte *„Zona”*, un fel de „niciunde-peste tot” atunci când Lumea este anihilată întru totul, iar locul desfăşurării şi concentrării evenimentelor se înghesuie cinematografic pe o rolă de film, într-un spaţiu preponderent *heterotopic*, după formula înaintată de Michel Foucault (1926-1984) în *„Les mots et les choses: Une archéologie des sciences humaines”* (*„Cuvintele şi lucrurile: O arheologie a ştiinţelor umane”*) (1966) prin care spaţiul ipostaziat devine un „altul”: deranjant, intens, incompatibil, contradictoriu şi transformator. O lume într-o lume cu un pronunţat efect de oglindire, lăsând o impresie de omniprezenţă supremă: „Nu există zone, doar Zona”[11].

Zona din romanul lui Pynchon e întrucâtva problematică şi nu se poate delimita cu precizie, dar să vedem cum arată Zona de conflict a celui de-al Doilea Război Mondial, aşa cum ne-o înfăţişează Istoria.

Al Doilea Război Mondial a durat şase ani de zile, din septembrie 1939 până în septembrie 1945. În mare parte el a fost o consecinţă a evenimentelor desfăşurate în Primul Război Mondial (1914-1918). Prin semnarea Tratatului de la Versailles pe 28 iunie 1919, Germania avea să-şi asume rolul declanşator al conflagraţiei mondiale şi urma să plătească despăgubiri de război extrem de ridicate. Fiind strâmtorată din

le oferă cinefililor o imagine dramatică neorealistă despre bombardarea Berlinului şi despre lupta umană pentru supravieţuire ca urmare a distrugerii Germaniei naziste. Concluzionând, opera cinematografică a regizorului italian, relevă o posibilitate îndrăzneaţă dar totodată înfricoşătoare a consecinţelor fascismului asupra societăţii. (*n.a.*).

[8] Ian Buruma – *Anul Zero: 1945, o istorie*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2017, p. 218.

[9] Joe J. Heydecker & Johannes Leeb – *Procesul de la Nürnberg* (vol. II), Ed. Orizonturi, Bucureşti, 2015, p. 7.

[10] Thomas Pynchon – *Curcubeul gravitaţiei*, Ed. Polirom, Iaşi, 2010, p. 787.

[11] *Ibidem*, p. 390.

punct de vedere economic, ea se îndreaptă tot mai mult către *fascism*, o formă politică de autoritarism, definită de „ultra-naționalism" (naționalismul radical) în care guvernul controlează economia și suprimă opoziția față de stat, fapt care va conduce spre conturarea unei Germanii purificate rasial, prin mult-sperata naștere ideatică a „Omului Nou". În anul 1933, mai exact pe data de 30 ianuarie, Adolf Hitler este numit în funcția de cancelar al Reichului, fiind desființată Republica de la Weimar și inaugurată dictatura hitleristă în Germania.

La 1 septembrie 1939, Hitler va invada Polonia, sub pretextul unor acțiuni de sabotaj efectuate de aceasta împotriva țintelor germane, însă Polonia încheiase mai înainte acorduri de alianță cu Anglia și Franța, așa că două zile mai târziu, la 3 septembrie 1939, Anglia și Franța vor declara la rându-le război Germaniei. Hitler decide să atace Marea Britanie și Franța, reușind în cele din urmă să anexeze în nebunescul său plan de stăpânire și cucerire, Austria, Belgia și Franța. Însă planul său diabolic de dominație nu se oprește aici. În 1941 el va ataca Uniunea Sovietică, pe care însă nu o va putea înfrânge și plănuiește pe ascuns, aproape din umbră, să lanseze un atac și asupra Americii.

Cele trei puteri principale ale Axei au fost Germania nazistă, Italia fascistă și Japonia imperialistă, ce se mai numeau și *„Axa Roma-Berlin-Tokyo"*, considerate de fel principalele forțe agresoare ale conflictului. De partea cealaltă, Aliații, aflați sub conducerea Regatului Unit și a Franței până la capitulare, se vor extinde cu Uniunea Sovietică și cu Statele Unite ale Americii, la care mai putem adăuga și China pe frontul din Asia și Pacific, în război declarat cu Japonia încă din anul 1937.

În septembrie 1944, Germania a lansat prima rachetă V-2 din Țările de Jos, destinată inițial Parisului și mai apoi Marii Britanii. În germană, denumirea completă a Rachetei este de *„Vergeltungswaffe 2"* (*„Arma Răzbunării 2"*), iar din punct de vedere tehnic i se spunea „Aggregat-4", prescurtat A-4, fiind considerată prima rachetă balistică cu rază lungă de acțiune, proiectată la stația experimentală de la Peenemünde sub îndrumarea științifică a lui Wernher von Braun și produsă în serie la uzinele Mittelwerke din apropierea orașului Nordhausen din Germania. 1945, sau Anul Zero, este anul în care războiul se sfârșește, nu înainte ca Racheta V-2 să-și facă simțită prezența atât în realitatea istorică, cât și în paginile supraaglomerate ale *„Curcubeului"*.

Titlul vizibil metaforic propus de Pynchon, provine chiar de la celebra Rachetă V-2 care imprimă în zbor un arc de fum, din pricina combustibilului ce propulsează vulcanic racheta pentru ca mai apoi gravitația să o tragă puternic în jos, dând astfel naștere unei traiectorii curbate pe întreaga distanță parcursă. Cât privește nașterea *„Curcubeului"*, legământul dintre Noe și Divinitate îl cunoaște toată lumea, așa că nu vom stărui asupra lui.

Bibliografie:

BURUMA, IAN [2017] – *Anul Zero: 1945, o istorie*, Editura Humanitas, București.
HEYDECKER, JOE J. & LEEB, JOHANNES [2015] – *Procesul de la Nürnberg* (vol. I, II), Editura Orizonturi, București.
PYNCHON, THOMAS [2010] – *Curcubeul gravitației*, Editura Polirom, Iași.

LIBIDO I, 30x42 cm, grafică pe hârtie [2014]

Livius Petru BERCEA

MARIN SORESCU – INSURGENTUL NECUNOSCUT

De câțiva ani, citesc lucruri mai frumoase sau mai puțin frumoase despre câțiva scriitori de succes înainte de 1989. Nu știu de ce iau și eu (ca mulți alții) ca reper temporal anul 1989, fără să mă gândesc, așa cum firesc ar fi, că un ***scriitor*** rămâne un ***scriitor***, indiferent când își concepe opera, că risc o întoarcere periculoasă înspre nefaștii ani ’50 ai veacului trecut, când în judecata unui scriitor prevala, asupra formulei estetice și, implicit, a valorii, înregimentarea politică a omului și a operei în discuție. Destule lucruri am citit și despre Marin Sorescu, și nu întotdeauna din cele care pot fi catalogate drept „pozitive”, dar am avut și am convingerea că mulți din cei care s-au trezit dintrodată „obiectivi” consideră bălăcăreala la adresa cuiva drept sinceritate și „poziție” corectă (acum, pentru că altădată nu aveau curajul s-o facă). Dar... se pare că libertatea cuvântului e înțeleasă de unii drept libertate de a zvârli cu noroi în semeni.

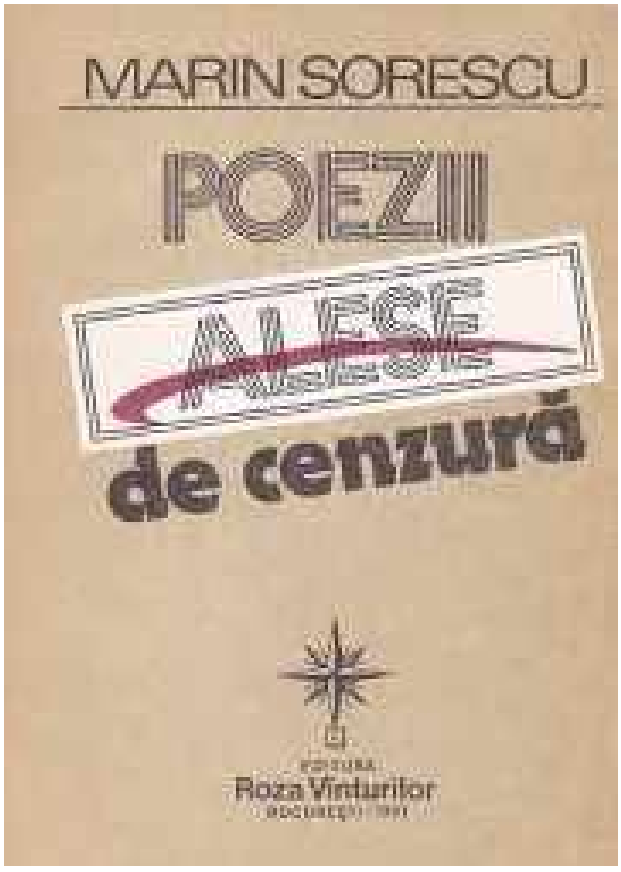

Să revin la Marin Sorescu. A fost, indiscutabil, un scriitor ***real*** (în sensul concret al expresiei „născut, iar nu făcut”), unul de profunzime, polivalent, avea în sânge această „calitate”. Poate avea și defecte... Sigur, trăind într-un anume climat cultural (dar, mai ales, ideologic) n-a putut să spună întotdeauna ce a vrut. Și atunci, literatura „de sertar” a fost o salvare, ca și în cazul altor conștiințe literare. Așa a rezultat, în 1991, volumul de poezii apărut la editura bucureșteană „Roza vânturilor” intitulat, direct, dar și sugestiv, **Poezii alese de cenzură**, cu o linie roșie peste cuvântul „**alese**”. L-am citit „din scoarță-n scoarță”, încă de la cumpărare, l-am recitit acum câțiva ani, dar și de curând. Nu știam ce mă trimite mereu în preajma cărții lui Marin Sorescu. Recitindu-l, mi-am dat seama: mă simțeam oarecum în mijlocul României (parțial, și în cea de azi, parcă!), „vedeam” secvențe reale din viață (și dintr-a mea!) în fața ochilor, simțeam că poezia lui Marin Sorescu fusese izvorâtă dintr-o conștiință impregnată de durere, de revoltă, dar și de neputința de a spune adevărul prin anii ’80. Dar mai era ceva în carte, care nu-mi dădea liniște. Ceva ce începuse să reapară și odată cu noua democrație de după evenimentele din 1989, un fel de „continuitate” comunistoidă degradantă și periculoasă pentru o democrație. Recunoșteam în multe din paginile volumului, deși textele proveneau dinainte de 1989, un talmeș-balmeș de conjuncturi și de situații apărute, mai de curând, ca drojdiile din subteranele defunctei societăți comuniste, la care tonul ironic, nu o dată sarcastic, din cărțile lui Marin Sorescu, se potrivea de minune. Definitoriu pentru atitudinea poetului rămâne poemul care deschide volumul, *Eu neabătutul,* un fel de artă poetică „socială”, care inventariază, detașându-se de ele, toate sloganurile aberante puse în circulație de totalitarismul comunist: a întâmpina, a cinsti, a sărbători, a aniversa, a vibra, magistrale, a scanda, recolte bogate, a se angaja ferm, pași repezi, un singur țel, grija permanentă, profunda recunoștință, a acționa neabătut etc. Față de toate aceste „*țeluri prea mărețe/ Eu sunt mic, uitat, nebăgat în seamă,/ Ce însemn eu pentru voi?/ Eu nu sunt decât poporul român –/ Nu contați pe mine!*”

Pentru Marin Sorescu, poet legat fundamental de sat (v., de exemplu, volumele **La lilieci**, **Descântoteca**), constatarea disoluției și exctincției acestui reper existențial e echivalentul unui dezastru de factură cosmică: „*A dispărut țăranul, e un mit,/ Se lasă ceața peste stinse vetre./ În sparte sate s-or întinde șetre...*”; semnele degradării se percep peste tot, afectând însăși esența ruralului, ca păstrător durabil al tradiției: „*Punând cartofi în Peștera Muierii,/ Țăranul ară pietrele*

încet,/ Cu doi căluți scăpați de la decret,/ Dar prigoniți de-ntârzierea verii...” Însuși fundamentul acestui edificiu e atins, în momentul în care poetul constată că „*se zdruncină-n adâncu-mi temelii,/ Care păreau definitiv sudate*”, el, creatorul rămânând „*ca un plop plantat în vijelii,/ Ce-și scutură iluziile toate*”. În alt poem, întrebării banale: „*unde mai poți bea o bragă?*” i se răspunde, halucinant, că „*nicăieri*” constatându-se că „*imediat după cai a fost lichidată braga./ Braga ca clasă*”.

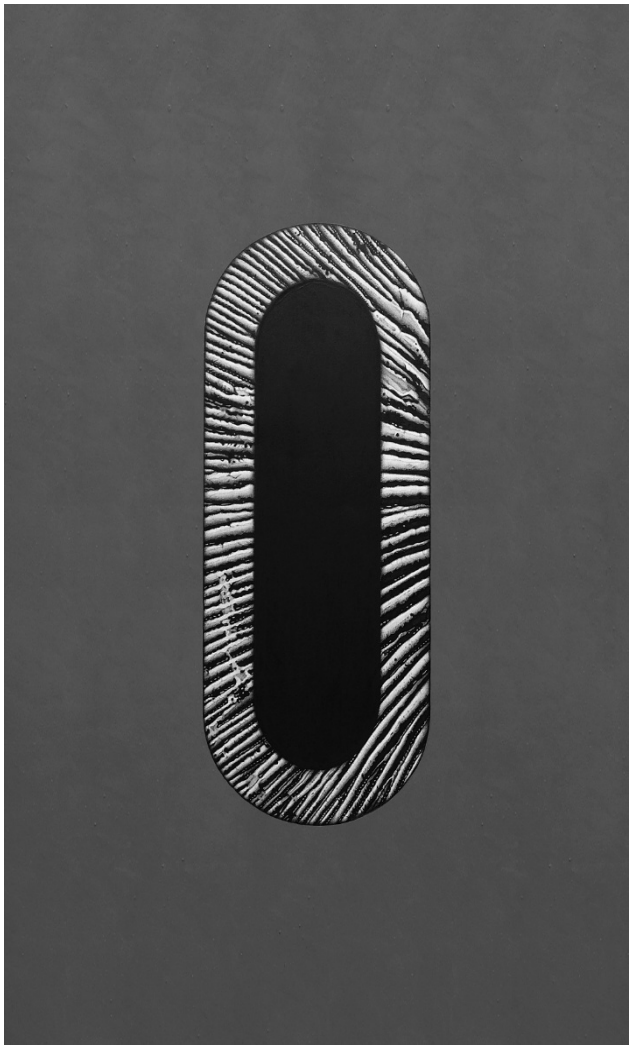

PORTAL 1.0, 55x89 cm, ulei pe carton [2015]

O temelie morală care sute de ani a făcut parte din ființa românească este terfelită de ideologia comunistă și pusă la îndoială: credința, un liant între ființe și generații, se diluează prin bagatelizarea și murdărirea ei. Textele șochează prin hilarul situațiilor și al percepțiilor: „*În roabă, pe maidanul mohorât,/ Credința am cărat-o la gunoi...*” sau: „*Iadul pictat mai face, din păcate,/ O percheziție în paraclis*”, ori: „*Cătând sub tencuieli, mânjind odoare,/ Toți dracii au comandă să învie*”.

Merită să fie citate integral poeme întregi și aș fi nedrept dacă aș alege titluri așa-zis exemplificatoare. Sigur că nu puteau vedea lumina tiparului, înainte de 1989, versuri care atingeau însăși persoana conducătorului „mult iubit”. Aluziile sunt transparente: „*Un orb vedea în viitor/ Și-n viitor vedea un chior,/ Și chioru-n viitorul lui/ Vedea un surdo-mut, beat cui,// Care și el proorocea:/ Vă paște-un bâlbâit, zicea,/ Și bâlbâitul, în sfârșit,/ S-o bâlbâi la infinit*”. Nicio latură a existenței cotidiene nu e ocolită de miesme morale, totul e atins de cangrena autoritarismului comunist: „*Se ia măsură de destin/ Pentru copii, pentru nepoți./ Cămăși nu vor mai fi, de in,/ Ci de nuiele șipci ori roți*”; „*Curse se-ntind prin târg, se fac tabele/ Cu cei ce trebuie sacrificați în piață./ Pe multe case cântă cucuvele...*”. Versurile aduc aminte de „îndemnurile” pe care soția conducătorului de atunci le făcea românilor: „puneți un pulover în plus pe voi”: „*Mai roadeți coajă de copaci,/ În rând cu iepurii și cerbii,/ Și foamei fiți-i buni araci,/ Până răsare firul ierbii*”. Imaginația poetului reține scene hilare, care arată lanțul de mizerii (realități, în fond!) din viața cotidiană: „*La carne este-nchis și, spre știință,/ Stă scris de măcelar: «Sunt la ședință».// Iar la ședință spune: «Nu am carne».// Și altul scrie asta, să îl toarne*”. Țara merge „*spre viitor cu pneuri dezumflate*”, totul e artificial, „*votat e totu-n unanimitate,/ Prin ridicări de mâini, tăceri de guri...*”; chiar și „*în gură de șarpe ne e oarecum bine,/ Căci mai e cât de cât suc și căldură*”. Poetul se simte amenințat în ființa lui interioară, în libertatea lui de artist: „*M-au prins în plasa grea, dar nu mă mușcă/ Și au făcut în jurul meu pustiu” sau: „Mi-au pus o gărgăriță pe o floare/ Dintr-un tablou, cu tușe insurgente,/ Nici nu știam tabloul ce atent e/ Și compoziția de ce mă doare*” și controlat până la anihilarea voinței: „*Lucrurile sunt amestecate./ Totu-i bun, dar nu e libertate,/ Spre a spune că nimic nu-i bun,/ Că atunci ești declarat nebun/ Și snopit, cu mâinile la spate,/ Spui ca «Tatăl nostru»: «Nu mai spun»*”.

Puțin comentat la apariție, amintit sumar în **Dicționarul general al literaturii române**, volumul de **Poezii alese de cenzură** are totuși un loc privilegiat printre „operele de sertar” din literatura română, iar textele merită să fie citite integral.

Emanuela BUȘOI

ODETTE, DAIMONUL INTERIOR, IZVOR DE POEZIE

Când a venit rândul lui Socrate să vorbească, el le-a spus celor prezenți la celebrul banchet tot ce știa de la Diotima, arcadiana, de la misterioasa străină din Mantineea. Ea l-a încredințat că Eros nu e nici om nici zeu, e un daimon (demon) mare venit să umple golul dintre oameni și zei.

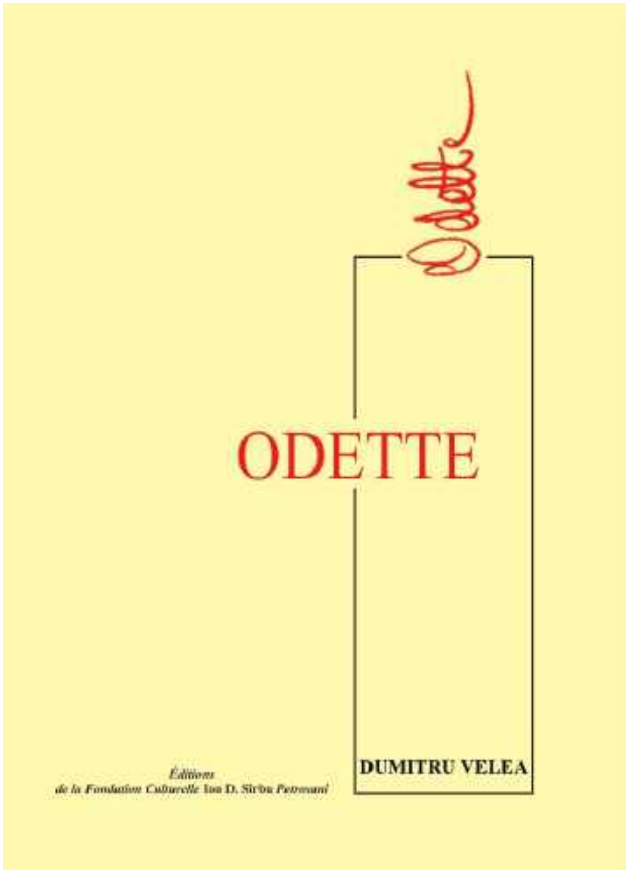

Dintotdeauna Odette, muza inspiratoarea a volumului cu același nume, ***Odette*** – *poème* –, semnat de poetul Dumitru Velea, apărut la Editura Fundației Culturale *Ion D. Sîrbu*, Petroșani, 2020, în traducrea de excepție a cărturarului Constantin Frosin, a fost „o specie aeriană”, întrepusă între cei care „se găsesc la cele două capete ale lumii, între cer și pământ”.

Deși aparent alcătuit dintr-un sumum de poeme: când distihuri, terțete sau catrene, cu sau fără rimă, mai scurte sau mai lungi, sub formă de monolog sau de dialog între poet și spiritul creator, când sub formă de poeme onirice în proză, ne aflăm de fapt în fața unui poem unic ce curge ca un șuvoi de nestăpânit, cu o forță poetică de o expresivitate ieșită din comun.

Fiecare poem se alătură unul altuia, ca într-un joc cu mărgele de sticlă, à la Hermann Hesse, surmontate fiind de microterțete, haiku-uri, uneori ca o lacrimă pură de cristal, divină, alteori ca „o dâră de sare/ moștenită de la strămoși”. Geniul personal al poetului, divinitatea din adâncul sinelui, inspiratoare deopotrivă de judecăți, dar și de elan poetic creator, are ca punct de pornire, un *primum movens*, un chip din copilărie pe o stampă veche și revăzut/recunoscut, ceva mai târziu, în ușa vagonului cu numărul 7, în persoana unei tinere superbe, cu rochia învolburată în bătaia vântului.

Poetul recunoaște, nu o dată, că este ca și Socrate în vechea și însorita lui Eladă, „locuit de o voce mai veche decât el însuși”.

În același timp daimon cu o dublă misiune: dătătoare de semne cu limba înflăcărată, generatoare de poezie în lumea aceasta, dar și căutătoare a esenței morții dincolo de lumi, Odette, roată în interiorul unei roți mai mari, „ochi tulburător căzut în contemplație” este, în primul și în primul rând, iubita fără egal, dintotdeauna, purtătoare de „corp de lumină”, care-l premerge pe poet, „albă ca o pânză de in”.

Într-o alăturare fastă, de posibile manifestări ale aceluiași daimon, „Euridice și Laura, Beatrice și Diotima, Sofia și Odette”, prezențe și absențe celebre, se înșiruie în timp, învăluite în vălul strălucitor, în „veșmântul de gală” ale aleselor destinului.

Metafore-simbol de o limpezime clasică, circumscrise unor subteme precum *cuplul inseparabil*, *veșmântul*, *cartea*, *apa*, *piatra*, *visul* vin să potențeze durerea, aproape metafizică a celui ce a pierdut, cel puțin în această existență, sufletul pereche.

Poetul recunoaște, nu o dată, că este ca și Socrate în vechea și însorita lui Eladă, „ locuit de o voce mai veche decât el însuși”.

Această iubire „dăruită pe cruce” era sortită de un destin aparent favorabil une perechi, „două păsări de lumină” care descriu pe cer „o singură și unică imagine”, învești mântate într-un unic veșmânt, izvorând dintr-o „rădăcină dedicată unei singure flori”.

Se întâmplă „ca degete invizibile să dividă celulă după celulă/ într-o progresie geometrică până ce pierd armonia întregului”, iar „în infinitele combinări și permutări” „o literă să evadeze” perturbând „matricea”, se întâmplă ca o barză să cadă în valuri, confundându-le cu norii de sus, pentru ca „trecutul ca un

braț retezat” să cadă în praf, în așteptarea poetului care să-l pună la loc cu un cuvânt integrator.

Poetul, în absența celei imponderabile, „întinsă pe un pat de spital”, călător fără drum, înotător fără apă, pasăre fără aer, cuvânt fără limbă, va trebui să se resemneze „cu piatra de moară legată de gât”, cufundat în adânc de ape diluviene, fără porumbelul cu ramura de măslin în cioc ajuns la liman.

Dacă ar putea să existe o salvare, aceasta n-ar putea veni decât din partea divinității, singura care ar putea da curs unor acte de vorbire rostite desnădăjduit: „fă-o să urce în Arcă”, „las-o în carne și oase”, „permite-mi să-i aud vocea”, „daimonul trebuie să-mi vorbească cu o voce umană”.

Ca un licăr de speranță, *Cartea* irumpe din paginile volumului ca materializarea înflăcărată a cuvântului. Cei doi sunt într-o căutare fără răgaz a cărții cu scriitura ei într-o limbă străveche, limbă de mult uitată, care, fără umbră de îndoială, lămurește totul. Limba din acel *illo tempore*, întrezărită de Odette într-o seară magică, pe treptele tocite ale teatrului multimilenar din Taormina, se cere deslușită cuvânt cu cuvânt, lucru care se va săvârși, după cum ne încredințează poetul chiar de Odette, atunci „când se va întoarce”.

Până la eterna reîntoarcere a daimonului, „un înger damnat în cel de-al șaptelea cer” scrie pe paginile cărții din piatră. Perechea primordială încearcă, ținându-se de mână să descifreze litera scpată din rând. „Dumnezeu este cel care scrie în cartea veche numele noastre/ hai citește.”

Un daimon cântând, o adăugire, pe cât de neașteptată, pe atât de ofertantă poetic, purtând semnătura poetului Dumitru Velea. Cărții cu file grele, scrisă într-o limbă străveche, se subsumează toate celălate elemente ale totului: *corabia*, *copacul*, *insula*, *săratele ape*, *vântul*, *păsări luminoase*, în număr neapărat de *două*, și sus, la marginea cerului *lacrima* subțire și transparentă ca un ochi. Al divinității? Al femeii? Alăturăm pentru cititori poemul de desăvârșită frumusețe, atât în limba română, cât și în limba franceză, limbă în care e redactat prezentul volum.

Am văzut lacrima de deasupra lumii,/ de jur împrejur. Pluteam pe apele ei,/ într-o corabie cu o carte și un pom;/ vântul întorcea filele grele,/ fără putere încercam să citesc/ umbrele pomului căzute peste ele.// Lacrima de deasupra era/ subțire și transparentă ca un ochi:/ vântul purta corabia spre insula Sermio,/ lângă pom o femeie cânta// liniștită semnele cărții –/ din sunetele ei sporea miezul lacrimei,/ săratele ape creșteau// cu fiecare cuvânt cântat.// Cerul era marginea lacrimei –/ asta am văzut din grota lui Catullus –/ cu două păsări luminoase descriind/ o singură imagine.// Fără să înțeleg de mâna cui,/ pomul s-a despărțit în două, lângă peretele meu –/ și rana celor doi sângerează,/ a înroșit și marea și cerul.// Unde s-a dus femeia care cânta/ liniștită cuvintele cărții?/ Dacă, în văzduh, cartea, Catullus,/ este chiar lacrima ei?/ Cum să citesc, mutată pe cer,/ limba-i străveche?

J’ai bien remarqué le pleur surpomblant le monde,/ tout autour de lui. Je flottais à même ses eaux,// dans un bateau transportant un livre et un arbre;/ le vent en était à tourner les lourdes pages,/ à bout de forces, je m’nigéniais à lire/ les ombres par l’arbre projettées au-dessus d’elles tombées.// Le pleur surplombant l’endroit était/ mince et transparent à l’instar d’un oeil;/ le vent poussait le bateau du côté de l’île Sermio,/ auprês de l’arbre une femme chantait/ en toute tranquillité les signes du livre –/ à prtir de ses sons s’amplifiait le noyau du pleur,/ les eaux salées s’agrandissait/ avec la moindre parole chantée.// Le ciel était en bordure du pleur –/ c’est ce que j’ai vu depuis la grotte de Catulle –/ avec deux oiseaux de lumière qui décrivait/ une seule et unique image.// Sans trop comprendre par la main de qui,/ cet arbre s’est divisé en deux, tout près de mon mur –/ la plaie des deux est en train de saigner,/ elle a rougi la mer et le ciel // Où est donc passée la femme qui chantait/ tranquillement les propos du livre?/ Si dans les hauteurs de l’air, le livre, Catulle/ s’incarne en son pleur lui-même?/ Comment lire, aménagée dans le ciel,/ sa langue si ancienne?

Ne aflăm în fața unui lung poem-mozaic de texte tulburătoare, de o frumusețe stranie, pe jumătate pământeană, pe jumătate celestă, care se cere citit și iar re-citit.

FURIE, 34x55 cm, ulei pe hârtie [2013]

Mirela SAVIN

TRĂIRILE LUI FERCU ȘI VIZIUNILE DOSTOIEVSKIENE

Ion Fercu, este poet, prozator și critic literar, născut pe 08.01.1952, în Buhuși, județul Bacău și membru al USR, filiala Bacău, din anul 2009. Scriitor ironic, iubitor de simboluri și texte cu substrat filozofic, Ion Fercu este recunoscut pentru stilul să complex cu care cercetează un anumit aspect fie din unghiul autorului, cum ar fi, spre exemplu, *Iadul de paradă* sau *Oaspetele*, fie din unghiul filozofului-critic literar, ca în *Agonia umanului*. Este absolventul școlii primare din Păscăreni, Valea lui Ion, a școlii gimnaziale din Blăgești. A terminat studiile Liceul Pedagogic de învățători din Bacău, optând pentru Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", din Iași, Facultatea de Filosofie, pe care a absolvit-o în 1977.

Printre textele sale cunoscute, amintesc de *Iadul de paradă*, poeme, Editura *Deșteptarea*, Bacău, 1996, *Prizonierul prizonierului*, poeme, Editura *Cartea Românească*, București, 1998, *Teatrul Bacovia, 50. Frumoșii nebuni ai marilor iluzii*, Editura *Plumb*, Bacău, 1998, *Agonia umanului*, eseuri, Editura *Plumb*, Bacău, 2000, *Amanții absurdului*, poeme, Editura *Junimea*, Iași, 2002, primind Premiul revistei „Cartea" (2002), *Oaspetele*, roman, volumul I, Editura *Cartea Românească*, București, 2004, obținând Premiul Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, 2005, pentru romanul *Oaspetele*, volumul I, *Oaspetele*, roman, volumul al II-lea, Editura *Universitas XXI*, Iași, 2008, *Z*, roman, Editura *Junimea*, Iași, 2009, răsplătit cu Premiul pentru proză al revistei „Ateneu", 2010, *Audiența*, roman, Editura *Fundației Academice „Axis"*, Iași, 2012, *Ostaticul Umbrariei*, roman, Editura *Junimea*, Iași, 2015, considerată Cartea de proză a anului 2015, Premiul de Excelență, secțiunea scriitori profesioniști, Concursul Național de Creație Literară „AVANGARDA XXII", *Monografia orașului Buhuși* (coordonator), Editura *Junimea*, Iași, 2018, *Prin subteranele dostoievskiene,* eseuri, Editura *Junimea*, Iași, 2018, pentru care a obținut Premiul de excelență, secțiunea scriitori profesioniști (critică literară/eseu), Concursul Național de Creație Literară „AVANGARDA XXII" (2019).

Ca să parcurg această vastă, stufoasă, dificilă și problematizantă lucrare, marca Ion Fercu, am avut nevoie de două luni pentru a fi sigură că întrebările mele își găsesc răspunsuri. Undeva, prin martie 2020, am simțit nevoia de a găsi răspuns la o altă întrebare – este o carte de critică literară?! Și, așa, m-am apucat să o recitesc. Paradoxal, de data aceasta, discursul mi-a deschis o cu totul altă viziune și cred că *Prin subteranele dostoievskiene*, de Ion Fercu, apărută la Editura *Junimea*, Iași, 2019, a construit un elaborat eseu critic, cu valoare enciclopedică, ce are în centru analiza multidimensională a textului dostoievskian pe linie literar-estetic-filosofic-religios-psihologic-social. Motto-urile ce deschid volumul sunt patru la număr și au patru grile de lectură. Primul îi aparține lui F.M. Dostoievski, *E destul să știu că exiști undeva pe lume, ca să nu-mi fie lehamite de viață.* Un citat dur care permite înțelegerea părții întâi, *Zvârcolirile destinului*, drept o formă de revalorizare a vieții sub semnul filozoficului. Al doilea motto este un citat marca Liviu Antonesei, *Dostoievski trăia vremuri naive crezând că frumusețea va mântui lumea.* Acesta trimite la partea a doua, *Dostoievski, psihologul-filosof*. Partea a treia, *Nuanțele Strigătului,* a patra*, Interferențe și prăpăstii (I),* a cincea*, Interferențe și prăpăstii (II),* a șasea, *Agora: coridă, angoasă și furtuni* și a șaptea, *Neliniști esențiale: Euterpe, Apollo, Afrodita / Eros, Thalia* stau sub semnul jocului liric al lui Leo Butnaru, *după slavonul model/ cu numele prenumele patronimul / (dostoievski fiodor mihailovici)/ unicul singurul neperechele/ ar fi / Dumnezeu Dumnezeu Dumnezeuovici....* Partea a opta, *Ecouridostoievskiene în revista „Gândirea"* își găsește explicația în vorbele lui Albert Einstein, *Dostoievski mi-a dat mai mult decât oricare om de știință, mai mult decât Gauss.*

Pentru Liviu Antonesei, lucrarea lui Ion Fercu este

O carte erudită și foarte bine scrisă, ceea ce nu e de mirare la un prozator excelent, un *eseu enciclopedic*, ce propune spre analiză opera unui geniu ce poate fi înțeles *ca fiind capacitatea supremă pe care o au unii oameni de a se arunca în tot felul de încurcături. Dar, cu o uimitoare și ciudată intensitate, geniile întrezăresc o parte a adevărului*. Munca pe care a depus-o Ion Fercu legată de viața, opera și lucrările lui Dostoievski este una titanică, durabilă, minițioasă, care a plecat *din niciunde*: *Eram amar de singur. Nu aveam decât un singur prieten: Umbra mea. Îl invidiam pe Cioran, pesimistul pehlivan care patentase monopolul Singurătății; trăiam cu ochii pe beregata lui. Uneori mi se părea că și Umbra mea mă trădează. Trădarea trădărilor. Atunci a apărut Dostoievski. De niciunde. Era prea orgolios ca să-mi spună că am putea mărșălui împreună prin cenușa infernului supraviețuirii. Discret, s-a lipit de Umbra mea. Apoi viața mea a luat-o razna tulburător de frumos. L-am auzit vorovind cu Umbra. Îi spunea că Frumusețea va mântui Lumea. L-am suspectat ca pe un vorbagiu evadat dintr-o subterană a preaplinului de Sine. Ajunsesem să mă supăr și pe Umbra mea, cea care-i agrea compania. Într-o zi, angoasa m-a asediat ultimativ și, din senin, L-am luat de guler. Atunci m-a cucerit.* Introducerea pare un joc filozofic de tipul Peșterea lui Platon, dar depășește, cu mult, substratul banal al condiției imediate a omului printr-o profunzime a cuvântului ce taie orice câmp ce se vrea închis. Astfel, prima constatare este aceea că, criticul, dovedește abilitatea de a privi din perspective diferite problematicile pe care opera lui Dostoiesvki le aduce în prim-plan.

Volumul de față, intitulat dur, logic și fără posibilități de interpretare conotativă, Prin *subteranele dostoievskiene*, a văzut lumina tiparului, după cum am precizat mai devreme, în Colecția *Efigii* a Editurii *Junimea* din Iași, în anul 2018. Pare un studiu demn, o teză de doctorat, un studiu care în peste 600 de pagini bine distribuite se face referire la ceea ce critica denumește „opera labirintică" a lui Dostoievski, unul dintre cei mai reprezentativi scriitori ruși, și arhicercetat în centrele mari universitare din perspective diverse. Lucrarea conține o prefață sub semnătura autorului, intitulată *Îmbrâncit în Paradis*, nouă părți, fiecare parte cu un titlu ce ne îndrumă lectura, astfel: Partea I, *Zvârcolirile destinului* cu 12 subpuncte; Partea a II-a, *Dostoievski, psihologul-filosof*, cu 11 subpuncte; Partea a III-a, *Nuanțele strigătului*, cu 21 de subpuncte; Partea a IV-a, *Interferențe și prăpăstii* (I), cu 7 subpuncte, Partea a V-a, *Interferențe și prăpăstii* (II), cu 14 subpuncte; Partea a VI-a, *Agora: coridă, angoasă și furtuni* cu 8 subpuncte; Partea a VII-a, *Neliniști esențiale: Euterpe, APOLLO, Afrodita/ Eros, Thalia*, cu 7 subpuncte; Partea a VIII-a, *Ecouri dostoievskiene în revista „Gândirea",* cu 18 subpuncte și Partea a IX-a, *Postfețe*, cu 8 subpuncte. Jocul analitic pe care îl propune Ion Fercu este unul filozofico-fenomenologic, cu tendințe semiotice, generative și chiar mitologice, analizând din unghiuri diferite același aspect. Astfel, la început pleacă dinspre Gadamer, cu a sa perspectivă fenomenologică, revalorizând teoriile lui Iser și ale lui Jauss), spre cea semiotică a lui Michel Otten, atinge analiza generativă propusă de Noam Chomsky și atinge viziunea mitologică a lui Chevalier și nu numai. Din acest melanj, ies la lumină mai multe grile de lectură, permițând ceaa ce Umberto Eco definește a fi *opera aperta*: *Opera lui întreagă este doar reflexul operei tuturor înaintașilor săi titanici. Dostoievski, Tolstoi, Turghineeff, un palid reflex, refractat prin lentila viguroasă a spiritului său de desăvârșit artist, de rafinat mântuitor al formei și readus astfel la puterea de lumină, originală, crudă, vie, orbitoare ...*

În ciuda faptului că am citit câteva opere semnate de Dostoievski, știam că simbolistica se îmbină, meticulos, cu filozofia, totuși, prin volumul lui Ion Fercu am descoperit faptul că pentru Dostoievski filozofia a reprezentat un simplu pretext pentru a-și impune propriile idei despre omenie, viață, moarte, credință etc.: *Pornind de la alt reper moral, iubirea, este amintit că Dostoievski definește raiul, iadul, schițează orizontul certitudinii mântuirii.* Din această perspectivă, literatura dostoievskiană devine un dat ca natura însăși, un explorator al singurătății (vezi Partea a III-a, *Nuanțele strigătului, Singurătatea*), al morții (vezi Partea a III-a, *2 x 2 = 4, formula morții*), al jocului dintre rai și iad (vezi Partea a III-a, *Iaduri și raiuri*) etc. Cuvinte precum afecțiune, încredere, comunicare, responsabilitate, grijă, crimă, sinucidere, ortodox devin concepte cheie de reanaliză a textelor dostoievskiene: *Își dorește o lume în care omul să renunțe de bună voie la libertatea sa, să aibă inițiativa acestei cedări, pentru ca apoi să poată trăi, ca o legumă, și fără celelalte poveri umane care însoțesc Libertatea: demnitatea, cugetarea, responsabilitatea, riscul, suferința, izbânda sau eșecul. El nu iubește pe nimeni.*

Volumul lui Ion Fercu excelează prin demonstrațiile sale, fiind un melanj între procedee eseistice și filosofice, apelând la rigoarea ideilor, demonstrație, înțelegerea contextul epocii în care a trăit Dostoievski, cronotopul, istoria și mitologia vremii, explorând psihoza personajelor dostoievskiene, dublura sinelui, presiunea interioară a personajelor, ruptura de sine, alegând atât ce este pesonajul și ce și-ar dori să fie în ochii celorlalți, fragilitatea vieții etc.: *Și, după ce Feodor Mihailovici Dostoievski a plecat, șoptindumi că se va întoarce, iar am auzit cum încep să țiuie aproape toate singurătățile Lumii... Noroc de faptul că nu mă părăsește și Umbra mea...*

Constantin STANCU

EUGEN EVU ȘI TRESĂRIREA FOCULUI...
„Unii sunt bătrâni de la naștere, alții poeți...“

Tresărirea focului în cuvinte

Există un moment al tăcerii, un moment de care nu se mai poate trece, un moment etalon, care stabilește valori, precizează timpii, clarifică vremurile, declanșează adevărul. Eugen Evu a pus capul său pe tavă cu această carte: ***Tresărirea focului***, Editura *Signata*, Timișoara, 2002, editor regretatul Ioan I. Iancu, om al scrisului și pentru scriitori.

Cartea a apărut în mod simbolic la „Învierea Domnului Nostru Isus Hristos“, a fost un fel de complicitate între autor, editor, cititor, minori și mediocrii. A participat și îngerul cel de toate zilele, cel care îl însoțește pe autor la marile deziluzii ale vieții și sărbătorile secrete al sufletului.

Paradoxal, cartea este una optimistă, optimismul vine din renunțarea la compromisuri, din privirea peste limite și din statornicia în cuvânt. Eugen Evu are curajul de a nu se trăda, are curajul de a spune *da* acolo unde alții spun *poate* și de a rămâne lucid în lucrurile care i-au marcat viața, opera și tristețea.

Cartea este în sine – de toate, nu păstrează regulile stricte ale esteticii de laborator, dar este, mai ales, romanul-poezie, eseu și filozofie pentru o operă capitală a scriitorului – ***viața sa***, așa cum i-a fost scrisă prima dată în carne, cu durere și cu lacrimi și cu eliberarea în culoarea florii de *„lilion”*.

Este viața trăită la cea mai intensă culoare, culoarea focului purificator, focul care ne redă un timp curat, un timp al capătului de destin, pentru că dincolo nu mai poate exista nimic, poate doar eroarea.

Lumea este așa cum o acceptăm noi, dar lumea se află în control divin, acesta este mesajul cărții, iar artistul nu mai are scăpare, este prins, este captat și este cel care se bucură de lumina focului etern ce arde, ceea ce ne doare mai mult, erorile noastre ca națiune și comunitate de Hunedoara și de Țara Hațegului și de Valea Mureșului și de Valea Poemului...

Cartea este definită chiar de fotografia de pe ultima copertă, un artist înconjurat de flori de spin, zâmbind dintre spini, conștient că nu peste multă vreme, floarea îi va pregăti cununa, cuiele sunt pregătite, așteaptă la colț, i-au atins deja trupul și urmează inima...

Romanul-poezie și eseu, în același timp, este laboratorul fascinant al scriitorului, lumea este pusă în operă prin ochiul atent al inimii. Ne sunt redate secvențe din viața noastră socială de români, din viața artistică, politică, religioasă, administrativă, din viața de român aflat atât de aproape de Europa, chiar în Europa, dar departe de Împărăția lui Dumnezeu.

Cartea pătrunde în relația intimă scriitor – divinitate, dus-întors, cu înger la fereastră, cu ramura primăverii pe balconul simplu, apoi motivația scrierii, motivația trăirii operei, motivația tăcerii, motivația strigătului, ieșirea prin cerul Hunedoarei, aici, în Ardeal, printre râuri, munți, străzi, cenușa, zgură, ninsori, ploi, umbre ale timpului, umbre ale florii de lilion.

Romanul-poezie pare a nu avea un fir conducător al povestirii, dar în spate se află artera pulsând a poetului, de care atârnă veacul.

Mulți se vor recunoaște în „*tipologiile de hunedoara*”, de municipiul zgurii, iar mulți vor nega faptele, mulți le vor regreta, dar scriitorul este aici și dacă el n-ar fi, Dumnezeu tot ne cunoaște mai bine decât credem noi, pentru că nu ne mai aparținem, suntem duși de val...

Din păcate pentru lumea de astăzi, nu mai există ieșire pentru că focul nu are lift, nu are balcon, nu are etaj, focul arde pur și simplu, iar poetul are puterea de a vedea acest lucru, după cum floarea de spin este martor al veacului...

Lectura este pasionantă, cititorul se regăsește, este bulversat, dar și atins de floarea de spin, sunt în carte răspunsuri, întrebări, cugetări, întâmplări, poeme, vieți de oameni, de scriitori, toate la un loc, fapte și stări pe care unii nu le-am spus din lașitate, din eroare, din trădare, alții la beție și la cădere, alții la bucurie și totodată la trădare...

Adevărul este că ne-am trădat condiția de om creștin într-o țară creștină, am pierdut șansa, dar am regăsit autorul care și-a păstrat luciditatea până la limita nebuniei de a fi poet într-o țară în care fiecare strop de ploaie căzut este un poem, el este chiar în carte, chiar lângă noi, viu, palpabil, bun de atins cu degetul, și prin el puritatea focului, iar mai sus – Dumnezeu...

Evu Eugen poate fi criticat, dar la ce ar mai folosi, cartea ne-a pus în suflete aurul, zgura a fost îndepărtată prin foc. E o anumită grabă a scrisului, o fugă, o alunecare prin text și peste text …

Evu Eugen poate fi lăudat, dar la ce ar mai folosi aceasta, el are nevoie de niște lucruri concrete pentru a trăi, aici, la Hunedoara, demn, într-un timp al nădejdii, alături de familie, pentru copiii săi și nu numai...

Nu știu dacă Evu Eugen va fi înțeles cu adevărat de apropiați, dar cu siguranță, el și-a făcut partea sa prin această carte complexă, magnetică, puternică, magmatică...

Picură mercurul de pe fiecare cuvânt, picură sângele de pe fiecare cuvânt nerostit, dar aflat în carte, totuși, prin puterea de a releva, e acolo și firul cu plumb pentru a măsura verticalitatea noastră în vremuri strâmbe…

I se spune autorului: „*Bă, Eugen, tu ești un pericol pentru țara asta, un om dublu, mă!*"

Eugen răspunde: „*O, patrie, cultivă-ți rănile, ocrotește-ți poeții!"*

Ecoul intervine: „*Cei ce se ascund de oameni, se ascund de ei înșiși, și de Dumnezeu*".

Îngerul afirmă: „*Unii sunt bătrâni de la naștere, alții poeți…"*

Eugen își mărturisește păcatul: „*Eu cred că principala operă a unui artist este chiar el, omul, față de sine".*

…astfel, artistul s-a vindecat de vremuri prin mărturisire, s-a mărturisit în public pentru ca veacul să-i fie preot vizibil...

În mod cert, în vremuri neclare, parcă mișcate, Eugen Evu dă, celor care citesc cu atenție cartea, un reper, le dă punctul fix de care au nevoie, la tinerețe, la bătrânețe, la viață fără de moarte, la scris fără de carte și la scris arzând în carte…

Cred că nu are nici un merit autorul strivit de cartea aceasta, doar a fost sincer și s-a lăsat ars de focul nevăzut din inima sa.

„ *Ei au teroarea de a fi scriitori*" – Așa a scris Eugen despre unii care se cred scriitori, dar nu fac nimic pentru cel apropiat, dar el, Evu Eugen, s-a detașat, el are doar frică, frică de Dumnezeu, pentru că ar putea să nu-și facă datoria, aceea de a da puțină ninsoare, prin cuvântul său poeticesc la cei care numai pot vedea...

„***Ceva de dinaintea cuvântului se agită în noi**."*

Este o tresărire de poet, dar și punerea pe suflet a adevărului care ne doare: *ne este dor de noi înșine!*

(din Arhivele literare, ale sale, din 10 aug. 2020)

HIMERA NEAGRĂ VI - O amintire, 43x70 cm, ulei pe duplex [2016]

Ana ARDELEANU

poezii

„omul cu picamerul/ găurește urechile pământului pentru a le pune drept cercei/ soarele și luna”

port în creier un înger

nu știu cine l-a poftit acolo
în această disperare a existenței mele
și de ce
din prea multa sa lumină
sau de prea întunericul creierului meu
Dumnezeu știe de ce port
această povară a fericirii în creier
ca pe o carte ce ar putea avea orice titlu
s-ar putea numi “Biblie”
la o adică această chintesență m-ar îmbuiba
mi-ar filigrana rădăcinile creierului
și toată viața mea
ar putea deveni un curcubeu

dar cum, căci faptele creierului
nu sunt întotdeauna pregătite
pentru a primi omul din Biblie
așa bolnav de credința sa, cum îl știm
pentru a-l trata cu puțină încredere
în vindecarea lui și a noastră

omul cu picamerul

din cuibul roșu al amurgului
se preling păsări cu aripi de umbre
spre valea zânelor
acolo unde greierii nu mai tac de fericire
iar fluturii trec la braț
pe sub arcul de triumf al florilor
unde omul cu picamerul
găurește urechile pământului
pentru a le pune drept cercei
soarele și luna
fiecare evidențiindu-și karatele
în ochii noștri plini de fantezii
în poezia mea și nu numai
sunt destui profesori de izbăvire
dar și de abatere de la drumul drept
ce vor să fure câteva flori
din arcul de triumf
gest pe care îl acuzăm
noi, cetățenii întregului alfabet
fără să observăm
mâna unei nopți anonime
furând cele câteva așchii de aur
rămase în urma picamerului

conversație cu timpul

te-am pictat pe trupul meu
fără ferestre
nu te-am barbierit, nu te-am tuns
nu te-am îndumnezeit
ți-am fixat trupul
în propria-mi privire
doar cu câteva piroane

iartă-mă, timpule,
pentru că nu te-am urmat
în mine însămi
acolo unde peștii colorați
și-au depus icrele
și nu în adâncul nisipului
sub pietre aurii
ori sub poștalionul tras de căluții mării
care transporta mătăsurile fine ale broaștelor,
veștile despre braconajul unor ani
fără niciun istoric
unde ne-am pierdut
de-atâtea ori onoarea

„visul” lui Rousseau

descopăr pe geamul romboidal al naturii
culori așezate sub formă de scăriță
având drept model
ascensiunea notelor muzicale
spre absolut
pieptul lor e rotund cum sânii femeii
care deși au alăptat o viață întreagă
îngerașii lor tot flămânzi au rămas
așa cum tu ți-ai zădărnicit șansa la fericire
jucând un rol inadecvat
personajul meritând să fie bogat și fericit
precum sprâncenele Fridei Kahlo
ce unesc piscurile suprarealiste
ale destinului său
preferi să devii rivalul
vameșului Rousseau
în luxuriantul vis,

aflat în abuz de senzualitate
complicitate cu leii
și alte elemente de stres erotic
ce compun tabloul
așezat pe unicul perete al imaginației
declarat real
cel din ochii privitorului

la marginea prăpastiei

am să las lucrurile pe marginea prăpastiei
pentru a fi salvate de omul păianjen
eu rămân într-o culoare pe care nu o recunosc
între acțiunile ce nu știu nimic despre mine
nu participă la număratul zilelor din calendar
nici la cel al petalelor de crin
ori a bancnotelor puse pentru fragrant în ochii mei
deși eu nu mă ating de ele
acolo le las, în păstrarea ochilor negri
la îndemâna cui dorește să le "împrumute"
vai de numărul anilor săi
dacă nu echivalează valoarea bancnotelor
intenția va rămâne în fața ochilor verzi
câțiva porumbei desigur
se vor mira de asemenea sărăcie
iar pe omul păianjen
nu-l atrage musculița unui sentiment slăbit
a cărui zbatere în pânza sa
e aproape inexistentă

mă știu din scrisorile cerului

cu expediere expresă
ce îmi încurcă modul de-a iubi
din felul cum îmi este albit și apretat fiecare cuvânt
cum îmi este stabilit drumul cu rigla
măsurătoarea însumând sute de poeme
prin care curg fagurii unor idei supraîncălzite
căci în sertarul din dreapta
se află întotdeauna un calorifer
ce conține un suprasoare și o supralună
dintre două posibilități, mi se alege soarele
căci el emană dorințe fierbinți
care știu precis cine sunt
iar eu sunt decepția sau excepția
nu mă pot lămuri singură
manipulatori există desigur
nu le pot stabili numărul
căci vin în val către albastrul meu
pentru a-i verifica poemul la sânge
încât îmi pierd echilibrul, controlul
punctele de suspensie primite
în ultima scrisoare
și cad precum un cărăbuș
între ultimul val
și mâna salvatoare
a unui poem

în pantofii mei

și-a făcut cuib o rândunică
fosta casa de vară a melcilor
în nopțile carbonizate
când doar țârâitul greierilor
prezenta interes pentru auzul lor
căutător de consoane absolute

ieri era vara ta despre mine
mâine va fi toamna mea despre tine
în care melcii își vor schimba casa
tocul pantofului
pare un adăpost mai sigur
schimbarea e o idee formidabilă
pentru pantofii roșii
culoare reprezentând punctul fix
al orientării rândunicii
cu viteză, înainteee
către anotimpul lui mâine
ce planifică o primire fastuoasă
pe două voci
vocea a treia iese
cu o plăcere epistemică
în teaca unui gât de soprană

VIITOAREA EVĂ III - Sarcastic, 34x55 cm,
ulei pe carton [2015]

Ottilia ARDELEANU

poeme

„aerul cade fulguit și dacă pui ochiul la capătul tulnicului abia format vezi lumea de dincolo”

trans

am să beau apa după lacrimile tale
poezie
mă voi tăvăli în durerea cuvintelor
și nimănui nu mă voi plânge
mă voi strânge în pumn și voi lovi zidul dintre
azi și mâine
singurătatea unui a fi incert se coace la temperatura zilei
în tehnologia revoluționară a robotului
ți se va șterge numele
poezie
vei fi doar cod roșu de calamitate
și niciun cititor nu va rezista decât dacă
va accepta codul de bare specificat
în siguranță
dragostea și ea un pin
sper să nu uiți parola de autentificare
poezie
îmi pari așa rigidă
ca niciodată
cuvântul tău arde
mai presus de teoriile induse acestei lumi
adevărul cu mască pare ilar
respiri dioxid de carbon
draga mea poezie
te sufoci în materialul scămoșat al farmaciei
de când nu te-ai mai spălat pe mâini haino
miroase a stârv
viața asta
transplantată din uman
în

spune și tu

toate scoase dintr-o carte

tragi călimara în ideea iubește-ți aproapele
cauți o pasăre pe cer și o ademenești cu semințe
o lași să se sature să-și șteargă ciocul de iarbă până se face verde
o prinzi de-o aripă și îi smulgi o pană
ea țipă în timp ce se înalță cu viteza burghiului
aerul cade fulguit și dacă pui ochiul la capătul tulnicului
abia format vezi lumea de dincolo
înmoi pana în cerneala cerului din călimară
și te apuci să scrii pe muchia lunii poezia de dragoste a acestui perete de inimă

eu și eu

jumătate de viață dusă
în oglindă cu jumătatea rămasă
să fi ajuns pe culmile acesteia așa de timpuriu
așezarea din urmă parcă nu-i a mea
copilul neastâmpărat cu zulufi negri pare a nu fi eu
nici ulițele drepte cu fântâni la răscruci nu seamănă a fi fost umblate de mine
pădurea de salcâmi culeasă de flori pare un tablou șters
ecourile nu mi se întorc

privesc panta și mă mir de cât drum am suit fără să mă plâng de greutăți
multă vreme singură
neabătuta mea cale înscrisă în Biblie

să însemne culmile o liniște totală pierderea unui timp îmbogățit cu amintiri
această imensă depărtare să fi fost rostul vieții mele

îmi odihnesc trupul învelit doar cu albastrul cerului
îmi cert visele așezate pe pleoape în genunchi ele nu cunosc decât calea dreptății

visez alb visez roșu visez albastru visez anormal de intens

teleportată în jumătatea de apoi refac suișul răsturnat în aceeași oglindă
ce ușor mă duc la vale și mă împuținez
eu cea care am stăvilit mârșăvia de a fi trăit intensitatea luminoasă a stelei căzătoare
într-o vatră părăsită mocnește încă savanta cenușă a morții
înghit fumul și mă înec

Crucea din flori

Dă plânsul mai tare îmi şopteşte amintirea
şi-atunci din demult se arată ei
E R O I I
înarmaţi până în dinţi cu dorinţele noastre
de mai bine
(dacă ar şti cum le zac dorinţele pe paturile reci ale
unui viitor îmbolnăvit...)
Şi plâng odată cu ploaia de vară în timp ce monumentul eroului necunoscut este mâncat în piatră nepăsare cu nepăsare

Dă inima mai tare îmi rosteşte amintirea
şi tot regimentul ecvestru trece prin ea doborând
inamicul obuzele şuieră se sting foarte târziu
lăsând pacea să troneze peste trupul istoriei purtat în carul alegoric al trupului meu

Atunci copilul din mine căruia i se aşternu pace din
străbuni în străbuni sări în faţa acestora cu crucea
din flori de recunoştinţă
Soarele maritim dădu onorul de pe puntea orizontului cu chipiu un pescăruş făcu o acrobaţie de zbor

Dă iubirea mai tare îmi spune amintirea bătându-mă pe umăr

ziduri de unele singure

ziduri în pustiu tac până te iau frigurile
ghemuieşti sufletul între coaste îl mototoleşti de
parcă ai vrea să dai coş şi nu nimereşti din prima săritură spre nicăieri
ziduri groase în ele strâng ermetic dureri
lipeşte urechea ascultă sute de vieţi neplânse închise în întunericul sărăciei
tot un fel de temniţă
tot un fel de zidire-de-ană
tot un fel de vid
pereţi între care nu simţi niciun gust
nu ai ce sorbi poate doar să te hrăneşti cu licheni ori să sacrifici insecte
nici salivă să înghiţi găluşca asta de viaţă gogonată
ziduri inscripţionate cu unghiile până la sânge până
ce pielea se imprimă în cărămidă mortar de înţepenire a iluziei scăpate din nopţi nedormite nelinişti săpând tuneluri de evadare
ziduri cu frici înghesuite una în cealaltă luptând pentru o gură de aer neputincioase
ziduri negre pe aici nu a trecut niciodată iubirea nici măcar să-şi facă nevoile
ziduri disperate de pumnii primiţi şi înjurăturile stridente jucate în perinţe ale decadenţei
ziduri
ziduri
ziduri
peste tot
ziiiiiiduuuuuri
pervertite
peste libertatea lipsită de materie a celor cu văz nevăzând
care cunosc bine povestea prostituării stomacului gol şi nu dezleagă sensul unui zâmbet
departe de haina caldă a îmbrăţişării
ziduri cu miros de moarte apatică viscerele unui timp muşcat din toate părţile şi leşul abandonat pe pragul muritorului
cineva le va descoperi şi va decide că aici în arheologia locului de mult au existat urme de viaţă
trai înscenat în spatele cărămizilor
mizerabil

m-am izolat în locul cel mai frumos din lume

pandemia m-a surprins în inima ta
virusul iubirii se preumbla voios prin mine
când vorbeam avea un glas prefăcut
nici nu mai ştiu de ce plecasem grăbită cu primul gând
la bagaje de mână doar ceva poezie şi ultimul volum tipărit
voind să ţi-l dăruiesc faţă în faţă
a ba da îmi amintesc
trebuia să discutăm despre tranzacţia de umanitate şi cum ceea ce citeşti pe chipul unui om la aceeaşi masă
când totul se transmite prin genunchii lipiţi dedesubt
nu se confundă cu ceea ce ţi se pare că vezi printr-un ecran
decisesem acest zbor cu inima
ajunsesem cu capul în nori la acea clipă cerul plesnea de albastru
iar aştrii se pitulau când după lună când după aripa inimii mele

de atunci mă alimentez cu firea ta
ai o bunătate crocantă la cafea privirea ta e dulce
îmbrăţişarea pâine caldă
nu-mi lipseşte nimic
citesc în papilele tale cele mai frumoase cuvinte de dragoste
de gustul cireşelor de mai

Mihai BARBU

poeme

Nicio zi din cele șapte fără...
Zgomote și șoapte

1. Armăsarul lui Goethe

Carol al V-lea vorbea în spaniolă cu Domnul,
italienește cu femeile, franțuzește cu bărbații
și nemțește cu armăsarul său favorit. Unde
mai găsești, astăzi, un asemenea poliglot?
Dar un armăsar care să mai înțeleagă limba lui Goethe?
Noi, în pelegrinările noastre prin lume, am ajuns și prin
galeriile întunecoase din măruntaiele
planetei Petrila. Acolo, sub străzile pustii
ale unei foste colonii pentru mineri veniți din
toate colțurile imperiului, am întâlnit
o biată mârțoagă, pe jumătate oarbă, pe jumătate surdă,
care reacționa, ca trezită din morți, atunci când
auzea cele două cuvinte magice din limba lui Goethe și Schiler:
Sturm und Drang...

2. Circul lui Gogu Pintenogu

Nu știam nimic, pe atunci, nici de Circul Barnum, nici de Circul Klusky,/ nici de Circul Mare din Moscova, nici chiar/ de Circul de (partid) și de stat de la București./ Poetul interbelic poate depune mărturie:/ *Eram mult mai proști pe-atunci...* / Circuri nu văzurăm decât pe la bâlciuri și prin filme. Noi am vrut să ne facem un circ care să fie numai al nostru./ Făcurăm rost de-o scară, de-o frânghie de rufe, niște perdele,/ câteva scaune și alte mărunțișuri. Ace, brice și carice./ Proprietari și artiști eram noi, cei șapte pitici din grădina noastră de vară:/ unguroaica Pipi și prietena sa, Victorița, neamțul Ioszef, evreica Rachela, Titi, Rodica și cu mine./ În timp ce ei lucrau la ridicarea Circului, pe mine m-au trimis să scriu/ povestea pe care s-o jucăm, zi de zi, cât era vacanța de vară./ Am constatat, de la masa de scris din bucătărie,/ cu vedere spre șantierul circului, că noi nu știam decât/ să stăm cu capul în jos, susținându-ne, cu picioarele-ndoite,/ de bara unui bătător de covoare. Dacă ne slăbeau/ picioarele, puteam cădea în cap, distanța era suficientă/ ca să dăm ortul popii. Vedeam lumea pe dos și recitam/ din acea poziție incomodă poezii din manualul nostru de citire./ La vizionare, șefa detașamentului nostru de pioneri din clasa a IV-a B,/ ne-a zis că așa ceva nu se poate și că suntem toți, niște pionieri căzuți în cap./ La premieră, am observat că n-am găsit, pe strada noastră/ și nici prin împrejurimi, spectatori pregătiți pentru un asemenea spectacol avangardist./ Ne-am mulțumit cu admirația sinceră a câtorva găini/ ouătoare și a unui cocoș american care le făcea, din cauza/ fizicului său debil, o curte absolut platonică. În fața/ lui Gogu Pintenogu n-a avut nici cea mai mică șansă să-și lase/ niște urmași prin curtea noastră mică...

3. Un cimitir, două cimitire

Toată lumea se naște în Orașul Vecin.
La noi se mai înregistrează doar căsătoriile și morții.
Și divorțurile se petrec la judecătoria și la notarii
din Orașul Vecin. Vă mai întrebați de ce
orașul nostru începe cu un cimitir și se termină
c-un alt cimitir? Of, Doamne, dar în
Orașul nostru nici falnicii noștri copaci
nu mai mor în picioare...

4. Apaductorul, deștept la fel ca grecii

Am trecut în fugă pe Strada străbună
și totul îmi părea ca-ntr-o veche minciună.
Nimic nu mai semăna cum era *autrefois*
Nici eugeniile, nici bucatele lui chef Foa.
Unde s-a ascuns, oare, tinerețea mea?
Unde-o mai fi fata apaductorului, cel cu
o singură ureche, pe care încercam
eu și amicul Săndel s-o trântim, cu forța,
în patul lui de fier? Estimp, la difuzorul
din bucătăria aia proletară, Dridea I și Dridea II
marcau gol după gol în poarta Poloniei.
De finalizat, au finalizat numai cei doi frați...
Unde-i frumoasa Rodica Cur de Fier, fata
pentru care am suspinat, zadarnic,
pe soare și pe ger? S-au ofilit, s-au ruginit,
s-au preacurvit, nu ne scăldăm
de două ori în aceeași apă, ne-a confirmat
apaductorul coloniei noastre,
un om mic și-ntr-o ureche.
Din punct de vedere anatomic...

5. Trece lebăda pe ape...

Să ceri, atunci când va veni ora,
asemeni unei faimoase balerine,
să ți se aducă costumul diafan
din Lacul lebedelor ca să treci Styx-ul,
maiestuoasă, mută și grațioasă.
L-ai lăsa pe Caron cu gura căscată dar
după ce-și va veni în fire
se va face luntre și punte
peste cerul gurii, peste Calea Lactee şi chiar
peste cele două lumi...

6. Locurile magice

Există în America un loc magic unde
cel mai mare compliment era să-i spui unui om
că e cu picioarele pe pământ. Pe de altă parte,
încă nu s-a descoperit în lumea asta mare
locul-pereche unde cei cu capul în nori
să se trezească-n zori, tot cu capul în nori.

7. Inevitabil, Ai noștri sunt cei mai frumoși

Peștele fără corp, cârtița cheală,
maimuța cu trompă,
dracul de mare, cu capul mare și dinți ascuțiți,
barza marabou, liliacul cu potcoavă
peștele liliac cu buzele lui roșii, cărnoase
se bat, la UNESCO, și-n alte foruri înalte
ca să fie declarate, oficial,
cele mai urâte ființe din lume.
Și ce dacă suntem cele mai urâte?
Și ce dacă suntem mute și slute?
Io mă duc la cununie
Cu cine mi-i drag doar mie
De mi-o fi bine sau rău,
știi-o bunu Dumnezeu

AUTOPORTRET IMAGINAR I, 55x88 cm, ulei pe carton [2014-2015]

Dorina BRÂNDUȘA-LANDÉN

CĂLĂTORIA (III)

”În realitate, dezamăgirea nu are de-a face cu lucrurile din exteriorul nostru. Cei vinovați de propria noastră dezamăgire… suntem noi.” (Albert Camus)

Lumina se întoarce împotriva luminii, umbra se refugiază în umbră. Degetele îmi sunt încleștate în mănuși. Frigul crește pe câmpuri albe, sculptate fără cusur. Aici a fost o fântână, dincolo sunt niște pini uriași, un prag de casă, un zid vechi de piatră care pare a fi spinarea înzăpezită a unui dinozaur, șoseaua europeană. Lumea irupe într-o diversitate de trăsături exacte, tristețea îi colorează notele ridicându-se ca un urlet într-un imens hangar abandonat.

Între lumea de care mă lovesc fără să-i înțeleg scopurile - nici obiceiurile și starea totală de așteptare - trăiesc de izbeliște risipindu-mi ultimele rezerve de echilibru. Noaptea se lasă cu promisiunea clară a insomniei.

Greșeală!

Ce dorință mă face să merg mai departe? Dorința e doar o rană deschizându-se ca o floare carnivoră care își devorează propria-i substanță dinăuntru în afară și din afară înăuntru, simultan, o absență care rănește până ce nu mai simți și nu-ți mai amintești sensul durerii.

Cultivă-ți rana, hrănește-te din sucul ei, înfășoară-te în mantia ei țesută din firele cele mai tainice, învață să o recunoști până la amănunte, nu o amesteca în mizeria fiecărei zile, învață s-o păstrezi pentru clipele singurătății tale, fă-ți din ea scut.

Din nou greșeală!

Ce mai faci? Dă-mi un semn înainte ca toate telefoanele lumii să țiuie, computerele să furnizeze date contrafăcute avioanelor ca să nu se mai ridice de la pământ, dă-mi un semn înainte ca distrugerea, focul să potențeze schimbările la nivel celular.

În timp ce pe tine te împodobește indiferența și comoara tăcerii tale rămâne nedescuiată încerc să te strig și o cădere de zăpadă îmi acoperă chemarea. Am ridicat mâna să o opresc. Acum. Mai târziu nu mai are rost. Ca un bolovan se prăbușește, mereu, în prăpastia în care locuiesc la marginea timpului, în limbul tăcerii. Dar nu auzi, nu înțelegi și zadarnic deschizi încă un pic robinetul cu oxigen pentru a-mi trece peste chip aerul dulce și înalt cu care ridici în văzduh zmeul ultimului poem pe care l-ai scris.

Niciodată nu e timp îndeajuns să-ți spun adevărul. Timpul se contractă până plesnește ca o lubeniță din care țâșnesc semințe lucioase, neroditoare.

Măsor goana întunecată a orelor. La îndepărtatul capăt al drumului și al lumii bariera dintre realitate și utopie e doar o linie subțire, roșie ca un firicel de sânge.

Ce mă fac cu atâta iubire de oameni? Vrem să ne înveșmântăm în ea sau să o aruncăm ca pe o bucată de marmură sfărâmată? Numai un cuvânt. De cele mai multe ori ajunge un singur cuvânt. Te pot chema și-ți pot promite în șoaptă să nu te mai chem. Tot timpul e iarnă, am nevoie de această insulă care să mă mențină plutind peste zăpada pe care o străbat scufundându-mă. Durerea și-a clădit casă în trup. Amintirea trupului meu tăcut mă zdrobește. Pot sta închisă într-o odaie fără să rostesc un cuvânt. Voi avea grijă de mai bine ori de mai rău.

Din nou greșeală!

Fac abstracție de unele lucruri pe care nu vreau să le rostesc. Cer vieții și semenilor mai mult decât îmi oferă și nu știu cât timp voi izbuti să duc această luptă sterilă, să continui această călătorie. Din cauza intoleranței pentru slăbiciune, cândva, o parte din mine va muri într-un fel oarecum stupid fără măcar să fi rupt pagina cu dedicația : ”cu iubire de oameni…”

*

Uite, îți dăruiesc un brăduț de gheață iar în spatele lui arde o lumină, un foc, o văpaie.

Cum să alung noaptea, gerul, cum să chem răsăritul, căldura și cum să alung animalele sălbatice ale mărăcinișului meleagurilor acelea din ființa ta? La asta mă gândesc acum, stând singură aici cu laptop-ul la îndemână și o lume întreagă copleșită de întuneric între noi.

Izbesc lumina scânteietoare a aștrilor nopții septentrionale ori alerg pe drumul din fața mea rotind lanterna să lumineze fața ursului pe care o privesc apoi până când propria mea față albă pare cea a unei ursoaice privind un om.

Există un timp când trecerile dintre banchize se solidifică, există un timp scurt pentru urșii polari care își ridică trupurile și toate poverile posibile dintr-o singură mișcare rotundă și în centrul mișcării căreia furtunile interioare îi dau sens e constructorul de aer.

Căldura spațiului îmi înroșește fața luând fața focului, banchizele sunt în flăcări, runele greu de deslușit se prefac în fum.

Cum să mă opresc? Îți spun: distanțele nu există și cea mai grea densitate aici e urma piciorului meu gol în zăpadă, sculptată fără cusur.

*

Din singurătatea adăpostului meu, cu țigările și hrana rece alături, adulmecând semnele unei ierni grele, privesc cum ninge fără sfârșit. Vârfurile copacilor dobândesc o liniște fragilă. Nicio piatră nu ne arată drumul.

Un lup tremură în pădure. Elanul sforăie înghețat de frig. Fluturii primăverii viitoare se zbârcesc și mor în larvele lor. Nămeții de zăpadă zac albi. Nu se aude niciun sunet. Lumina pălește încet.

Tot ținutul pare o imensă, albă și tăcută temniță. Ori de câte ori respir, mândră de regularitatea coastelor mele ținând în frâu zbuciumul plămânilor zgârâiați de aerul înghețat, gândul aleargă, aleargă după falsul fulger al unei iluzii, fulg însângerat lovit de viscol, se întoarce apoi istovit de drum, sosește călcând pe vârful picioarelor, rănit, nemângâiat în casa în care au adormit lumânările.

Albul zăpezilor îmi impune stricta și orbitoarea realitate care mă înconjoară din toate părțile chiar acum, îmi alungă sângele cald din miezul inimii, mă face să văd o lume scăpărând de lumini de sărbătoare, întruniri mondene, conversațiile se desfășoară normal, gratuități și amabilități cu sau fără importanță, cuvintele sunt formulate cu claritate dar înțelegerea este exclusă. Carne de vânat, somon, pahare de cristal cu alcooluri fine care pe cei reci îi încălzesc iar pe cei congelați îi topesc, pahare prin care pantofii se văd mai strălucitori decât stelele. O femeie înotând prin nămeți în drum spre muncă, o alta aruncă singura pungă cu gunoi strâns într-o săptămână, bărbatul cu mașina plină de PET-uri adunate de te miri unde. Zgomotul sec scos de o femeie înaltă lovindu-se de pereții spitalului sfâșie tăcerea celor care nu mai există. Tremurul ei capătă lustrul disperării. Forma nefericirii pare o velă căzută prin care se scurge viața. Omul care trage să moară având alături un alt om, plătit din haznalele comunale, care dezleagă cuvinte încrucișate. Nimeni nu trebuie să moară în singurătate. Moartea știe să zâmbească ori poate nu știe… Oameni în ceață, alți oameni mișcându-se în coșmarul lui ACUM. Carne urlând pretutindeni, lovituri împotriva noastră și între noi. Vis și adevăr în cercuri concentrice.

Milioane de fărâme risipite pe drumuri ostile care par totuși familiare, foamea noastră de a dura. Setea de a suferi viața acerbă care ne strânge de gât cu mii de știreanguri. Cerceteaz-o, învață-i toate cavernele tainice! Ar trebui să se nască din ape un continent nou spre care să plecăm fără nicio întoarcere asupra trecutului, despuiați de amintiri, de umbra muncilor noastre zadarnice.

*

În zorii zilei s-a reîntors ninsoarea peste siluetele înalte ale pinilor, s-a reîntors cu albul ei persistent și fără sfârșit, năpădind lumea, acoperind albia înghețată a râului. Un banc de pești se zbate în apa întunecată. În aer, țipete de șoimi și de zmei. Din casa omului nu răzbate niciun sunet. Anotimp al sterilității când picioarele înaintează cu greu prin zăpadă și o ceață vagă tulbură ochiul frumos al materiei pure și în eternă dezordine. Timpul de plumb se contractă în jurul inimii. Zadarnica așteptare a unei fericiri care fierbe în sânge. Dintr-un vârtej de zăpadă venind dinspre râu se iscă o femeie albă cu picioarele goale și brațe frumoase întinse în aer. Ce am eu să-ți dau, mi-a spus. Ulisse are și o a doua moarte, încă din viață a văzut Hades-ul și malul sălbatic unde nu răsare soarele… Atotștiutoarea Circe a început să se înalțe încet, încet în ecoul unui cântec întunecat – ia aminte la cele spuse de mine, să nu mai delirezi în mijlocul iernii. În calea voastră două drumuri se vor ivi. Oare pe care să apuci, pe care? Asta, acolo, numai tu vei ști.

Ce am eu să dau, i-am spus…

Gerul îmi mănâncă aerul. Mâinile întinse spre foc. Ating un abis pe care candoarea mea nu-l poate depăși niciodată.

Încerc să înghesui emoții și sentimente, după felul și intensitatea lor, în zone subterane, ascunse. știu că acolo vor avea loc tensiuni și forme de violență.
Ridic orizontul pe verticală, vopsesc râul înghețat în roșu. Moara timpului macină golul. E târziu, prea târziu deși încă există destule drumuri nestrăbătute care toate duc într-un singur loc.

Un moment pe marginea nopții.

O livadă de flori de gheață.

Un buchet din lame de cuțite.

MNEMOSINA 1 - Înapoi în viitor,
70x100 cm [2013]

Alexandru CAZACU

O CAMERĂ SINGLE (V)

„Totul devine doar sunet și memorie
istoria are o imaginație
mai bogată decât istoricii”

În Ianuarie

În Ianuarie este cel mai ușor să greșești
când orice spațiu deschis
este o Piazza del Campo
ce-și aruncă către noi diametrele
iar acoperișurile privite îndelung
pot lua forma multor întâmplări
și lujerii devin brațele întinse spre niciunde

În Ianuarie lucrurile de care te-ai atașat
îți par piesele unui muzeu
unde cuvintele se înțeleg spuse chiar la jumătate
cerul nopții precum pata din cerneala unei
călimări rostogolite
și valurile mării înalte și reci
ca o șampanie de zei refuzată

Our finest hour

Dacă măcar odată chipul nostru
s-ar impregna cu chipurile acelora
în care am crezut
n-ar mai fi nevoie de nicio explicație
când fructele cad
prin curtea magnetică a pământului
iar *our finest hour* vine mai târziu decât am
putea crede
odată cu vârsta
la care zilele ce se înșiră în fața noastră
ca niște superbe Katharina Blum
și norii se albesc în dreptunghiurile geamurilor
Totul devine doar sunet și memorie
istoria are o imaginație
mai bogată decât istoricii
iar începutul de secol tapetează fațadele
cu tăcerea unui anotimp
despre care o să vreau mereu să vorbesc

O pasăre în Noiembrie

Așteptarea dusă până la limita
fiecărei clipe uitate
în orizontul auriu al serii
Liniștea însingurată
a ultimelor frunze
agățate de crengi
precum amintirile de o ruină

Și o pasăre
aproape înghețată
în aerul nerostirii noastre
odată cu îmbrățișarea
dintre priviri rămase senine
sub cortina primei ninsori

A doua zi

O dimineață rece de Octombrie
cu lumina ei crudă
biciuind fără milă privirea
ce se agață
de amintirea nopții abia sfârșite
precum o picătură pe buza paharului ciobit

Un tango al toamnei
cu fiecare lașitate ce se ascunde
în cearcăne și-n clivajul
dintre vârstă și o alta mai sigură
ce se îndepărtează acum de tine
odată cu zeppelinul ce lasă în urmă
un steag alb fluturând puțin
lângă ziduri

Revolte

Va fi curând
cea mai asurzitoare liniște
prin agenții de știri și difuzoare
Din zâmbetele se va risipi nicotina
Un armistițiu cu vechile trucaje
se va semna în sfârșit
și-n rochia ta galbenă vei fi un lung semn de mirare
Vom fi alungați cu păsări și pedepsiți cu flori
Diafane servicii de intelligence
vor declanșa alarme și lungi analize
Elitele vor renunța să ne dea drept
exemplu prin edițiile hard-cover
al unui tratat despre sublim
Prin coridoarele acelei simple zi de August
o să fie doar puțin frig
ca în orice început de lume

prin care vom trece cu îndemânarea
celui ce poate repara o defecțiune măruntă
ignorând avertismentul pe care stă scris
“ Debranșați aparatul înainte de orice lucrare”

Fără ea

Un rotweiller cutreieră străzile
cu lesa încă nedesprinsă de gât
prin cartiere din ce în ce mai antice
și mai puțin civile
și simt ochii tăi cum mă privesc
asemeni celor de pe măștile din insula Paștelui
iar sarea crește în oceane
odată cu amintirile în grupa sanguină
când îți pare că trăiești destinul altora
iar casele înșirate de-a lungul bulevardului
sunt o aliniere de pietre așteptând deșerturile
iar tot ce este în oameni bun și frumos
găsești că va avea dușmani la fel de puternici
urmărind de aproape
o mică pasăre ce chircindu-se
se așază într-o coajă de ou

Hotel Lumière

Nu pot fi decât ale noastre
acele cuvinte ca niște frânturi
din textul unui blockbuster auzit cândva
în sala numărului cinci al unui multiplex
când păstoasa lumină de proiecție
ne scobea obrajii
și ne evapora lacrimile

Nu pot fi decât ale noastre
acele lungi mutenii
de după un urlet de plăcere sau de chin
absorbit în trupuri
când simplu fapt că trebuie să lupți
este deja o înfrângere
Doar clipocitul reclamelor outdoor
formează un gross-plan în vitrinele
în care tu te îndepărtezi atât de încet
atât de cinematografic
încât credeam că de fapt
până la urmă ai rămas

Cincisprezece

E mai înțelept ca în ultimele cincisprezece minute
cele care de fapt contează
și dau măsura unui posibil quality time
să mărturisim totul
concentrat și necruțător
fără consum de mângâieri sau cofeină,
fără patetisme și efuziuni
pe care le vom arunca
ca pe niște saci de nisip
dintr-un dirijabil ce se înalță
până la distanța de la care se poate vedea
dacă lumea e mai bună decât cei buni
și dacă dorințele limpezi și calme se împlinesc
în cincisprezece minute
cam cât durează tăcerea dintre trepidațiile
aparatelor de frig

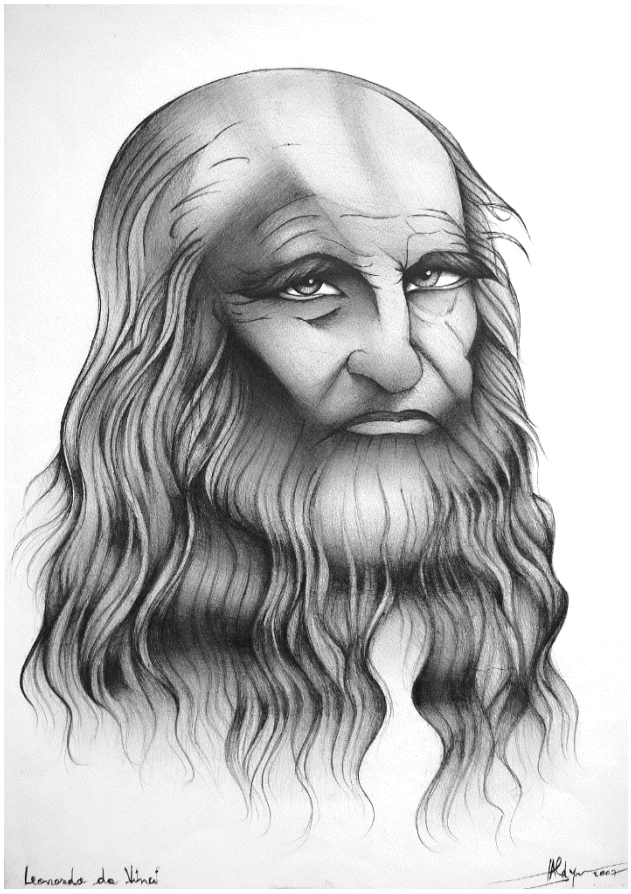

LEONARDO DA VINCI, 35x50 cm,
grafică pe hârtie [2007]

Oana CALUSA

POEME

„Să mă lepăd de cele o mie de fețe ale celor din mine și din jurul meu”

Dezrădăcinare

Autosuficiența ta îmi dă bătăi de cap,
Iar gândurile se împleticesc
Asemenea firelor de păr încâlcite
Într-o gumă de mestecat,
Pe care trebuie să le tai aproape de la rădăcină.
Simt și mi-e teamă că voi rămâne cheală.
Și totuși, nu mă îngrijorez,
Pentru că mie îmi plac
Perucile.
De toate felurile,
De toate culorile,
De toate anotimpurile
Trecătoare.

Spre nicăieri

Uneori, mi-e dor de mine.
Închid ochii și mă privesc,
goală, fără machiaj și fără bijuterii.
Mă apropii să îmi cercetez pielea
Și să mă privesc în ochi.
Să îmi alung fricile
Și să îmi chem inima mai aproape.
Să mă lepăd de cele o mie de fețe ale celor din mine
și din jurul meu.
Îmi strâng toate puterile cândva pierdute,
Pentru ca apoi să am tăria Ostașului dârz,
Care luptă până la ultima picătură de sânge,
Care nu plânge și nu obosește,
Să mă ridic de câte ori cad
Fără suflare și fără puls...

Lemn și metal

Am hotărât sa las să crească
înalt copacul din mine.
Cândva, l-am tăiat
de la rădăcină,
cu drujba bunicului meu.
Azi a înverzit
și îmi zâmbește
în fiecare dimineață
din colțul inimii.

Balans

Am brazde adânci
pe spatele gol.
M-au biciuit amintirile,
mi s-a fărâmițat limba
și nu pot striga de durere.
Ochii mi-au ieșit din orbită
și aleargă spre cărarea prăfuită
care duce spre trecutul
viitorului nostru.

Eu cu mine

“Când m-am născut
M-am trezit bătrân.”
Așa mi-ai spus
Când ai murit
Pentru a o suta oară
În miile de secunde
Ale vieții mele.

Vals în iad

Mi-au amorțit dinții
și mi-a-nghețat inima.
M-am ghemuit
într-o secundă
și te-am chemat
să-mi fii ceasul din urmă.
Fereastra era larg deschisă
și am degerat.
Mi s-a scurs tot sângele
în gaura de la chiuvetă.
M-am prelins
pe marginea unui vis
și m-am trezit
în brațele tale,
dansând.

Zbor

Ți-am spus vreodată
despre cum plâng florile?
Ele plâng după mângâiere,
după soare,
după apă,
dar mai plâng și de dor...
La fel ca oamenii,
care plâng...
Unii după mângâiere,
alții după apă, după soare,
alții de dor!
Dar, mai sunt aceia,
care, tot ca florile,
dar mai ales ca păsările,
Plâng după zbor!

Denisa CRĂCIUN

Poeme

„Unii câini au în inimă oameni
deși unii oameni nu-s oameni ci păsări de pradă”

Catismă la ceas de noapte

Unii câini au în inimă oameni
deși unii oameni nu-s oameni ci păsări de pradă

te deschizi tuturor ca o ușă
ori ca o gură de soare
lași să intre în casă popoare

dealuri vii râuri respiri
prin porii cerului și ai pământului
iarbă mare și cuvinte îți pasc iepele
neîntinate de nicio privire

fără picior de întristare
din câini faci dealuri din oameni bucăți de noapte
când cântă greierele lunii
în somnul uitării scalzi
orice vietate

Pasărea (no)roc

Aude nopțile ploaia care încă n-a căzut
pasărea (no)roc
ascultă pieptul râului încă ne-născut
în lațurile somnului
nicicând nu s-a zbătut
pleoapa ei
fie și numai o singură dată
de-ar clipi
ca boabele unui strugure
scăpat din mână
universul întreg s-ar risipi

Sfânta Gorgonă

Trece pe aici însetată
înfometată
cu privirea ce împietrește
firul nopții eterne
în plete cu o undă de lună ni-l împletește

sfântă Gorgonă sfântă nebună
din pulberea Căii Lactee pe tine cine te cheamă
la dreapta sa

Nevedere

Ai băut ceața dintre lumi
dintr-o singură suflare
soarele zilelor în trup mi-l reaprinzi

necunoscută mi-e lumea
o simt dar nu o văd
în cumpănă pe dosul mâinilor tale

șoim cuibărit în uitare
țipă vântul printre dafini
la facerea unui ulcior
pe buza unei ape prea curând
golit de vorbe și de lacrimi

Poemul pe care nu ți l-am scris niciodată

Copaci cărările răzbat
spre cerul catapeteasmă
de sub pașii poetului

țiuie urechile omătului
deși nici un foc nu ne unește
peste crestele inimii
prăbușită
luna nu izbuti să zărească
ajunsă la jumătate de cale
ziua nașterii tale

Solia primăverii

Sfios zefirul ne mângâie obrazul
e semn că cerul se va căpătui de-atâta uitare
dumnezeu al nebunilor ești suspin al lumilor
ești pustiu în fiecare seară
la ce visezi cu ochi aprins
cum ai trăit atâta vreme
pescăruș pe coaste strălucite de mare

de amarul depărtării te-ncearcă
solie în miez de șoaptă trimite-mi bozul aurit
troznetul sevei lui în podele
îmi va spune c-ai mai lăsat
o aripă să-ți crească
și-o lună cu iz de păpădie
la subțioară

Divizibil invizibil

Sufli spre mine
prin nara muflonului
umbre de iepuri te însuflețesc
pretutindeni și nicăieri
nori

alunecă cu bărcile lor de nori
pun rămășag pe-o amintire
iar noaptea urzică degetele
celui ce încearcă să rupă vraja

Luat de vânt vălul miresei
dănțuiește prin sălciile dumbrăvii

Să prăznuiască întreaga suflare
din fortăreața ochiului și de dincolo
din arcuirea celui de-al șaptelea cer
nisipul ochilor e tot una cu deșertul

umbrele iepurilor
de veacuri și veacuri
scurmă și se roagă
cu dinții și labele dinainte
crapă sămânța soarelui

nu tresari
și nici nu te miri că nu te văd

Viața e amintire

Din moși strămoși
în toate zilele vieții
smulgeați pălămizi cu mâinile goale

viața e amintire îmi spuse cineva când
somnul vă luă în stăpânire flori printre flori
înaripate gurile vă rumegă versete

prin râurile venelor voastre vine noapte
numai noapte
din argintul ei viu se-adapă caprele găurilor negre oile comete

viața e amintirea fluviului de lacrimi secat
ca și mine el poartă doar pietre
în loc de nume

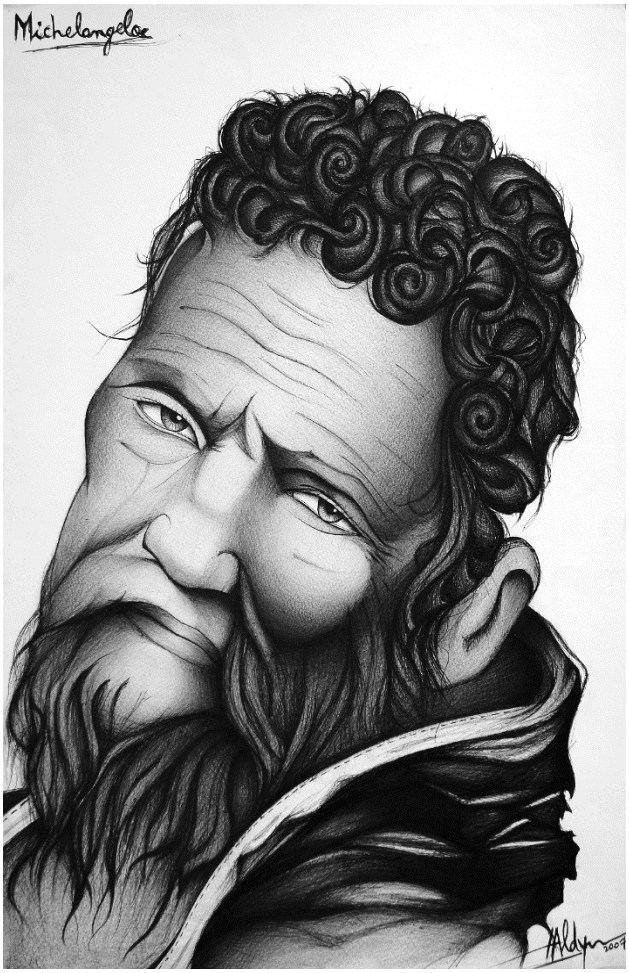

MICHELANGELO BUONARROTI, 35x50 cm,
grafică pe hârtie [2007]

Epifanie

Ultima oară când te-am zărit
rătăceai pe străzi de veacuri
capul spart de pietrele vorbelor aruncate în câini
mai mare decât soarele îți era
sângele otrăvit de aspida limbilor
mi-a plâns în cădelnița degetelor

prin ochii unei mierle mi-ai zâmbit
și-n pârga viilor te-ai retras
întocmai ca o mare

Nicoleta CRĂETE

poeme

„cine e acela ce umblă
fără haine și nume
cine e acela ce umblă”

al farsei voastre trup

voi
cei care la mesele voastre întinse ședeți
chiar acum
veselindu-vă peste
aminte luați
și cu mare băgare de seamă priviți
înspre hrana pe care la guri o purtați
poposind
pe cuvinte o vreme
spre paharele care din mână în mână se-ntind
ca să surpe
mântuirea mimând
căci ceea ce se frânge pe mesele voastre
acum
căci ceea ce plânge
căci ceea ce se toarnă-n urechi
nu este hrană
și nu e vin
și nici muzică nu e
ci este trup lepădat

al farsei voastre trup

cine e acela ce umblă

oamenii au uitat să respire
fragmente de gol
zac orânduite de-a valma
pe casele lor

vremea e să se audă orchestra
pândește cărnii hrana lor
umbră pământului

dar intră în alunecarea din umbră
cad păsări cad păsări
cu morminte în cioc
și-ntrebarea

cine e acela ce umblă
fără haine și nume
cine e acela ce umblă

calea nebunilor

de o parte
nebunii cu uși
se privesc
în oglinzile
nebunilor din
partea cealaltă

nebunii cu oglinzi
văd oare
tot ce-i pe dinăuntru
în ce-i pe dinafară

și soarele s-a prefăcut într-un soare mai mic

s-au trezit ei împărțiți
împrăștiați
într-o minusculadă
doi fugeau încolo
joi fugeau încoace
oameni suntem
cu gust de șoareci
și mergem în aceeași direcție
să ne judece deci laolaltă
zise el
pe târgi de luptă
purtând împreună un soare
alcoolic și mic

să ne arate calea

și soarele s-a prefăcut într-un soare mai mic

femeia cu trupul de ceară

am ales să nu uit ceea ce mi se ceruse să uit

sala de așteptare
ea cu un halat cenușiu
eu aveam unul roșu cu buline albe
și știu că am urât-o intens
din pricina găurii pe care o purta în halat
deși părea inofensivă
apoi nu știu cum s-a făcut

m-am prăbușit direct prin gaura aia
într-o poveste care nu era a mea

era o poveste a unei femei cu trupul de ceară
și tristă și interminabilă
strigătele ei se rostogoleau prin sângele meu
ca niște bile grele pe scări se loveau între ele
aș fi putut să o văd
proiectată
pe peretele din fața mea
oarecum plictisită
ca de o dramă într-o zi de duminică
atunci când este mult prea soare și când nu ai chef
dar probabil că îmi apăsam prea tare palmele peste ochi
ca să mai pot vedea
cum femeia începuse să ardă încet
de la exterior înspre interior
până în miez

în câteva zile femeia cu trupul de ceară a plecat
s-a scurs în liniște prin gaura aceea din halat
lăsând o aromă intensă de ceai
într-o poveste care nu era a mea

7 umilințe la masă
cu mine

mă arunc
în golul roșu
al semnului
din pâinea
de dat

NOTRE-DAME DE PARIS, 30x42 cm, tuş pe hârtie [2013]

Evelyne Maria CROITORU

POEZII

„Nu stă în puterea frunzei
să aleagă cântarul
zidirii în mugur.”

SUFLET RĂBDĂTOR

Cu lanțurile lumii rupte
pământul geme, destrămat.
În cearcăn aspru de cenușă
seninul verde a-ngropat.

Azi, clipa-i bulgăre de gheață,
potop de pricini, nechemat,
îi calcă umbra chipul morții,
de veghea gândului trădat.

Din necuprins azurul vag
animă pasul tremurat,
răsfrânge în sclipiri fugare
al așteptărilor regat.

Iar clipa-n cercul rotitor
fulgi de lumină răspândind,
adastă-n suflet răbdător,
poteci de verde risipind.

ANXIETĂȚI TEMPERATE

Copac putrezind
urcă în mugure
până la ultimul gând:
din caruselul spaimei
bulgăre rostogolit.

Treptele-s pătate
de inutilități
măsurate în
suficiențe latente.

Silabe distanțate de miez
dansează poeme dezbrăcate.
Umbrele rodesc legănarea
între viață și moarte.

Plutesc cu Chopin în lesa ferestrei.

STATORNICIA SPERANȚEI

Nu stă în puterea frunzei
să aleagă cântarul
zidirii în mugur.

Sâmbure-amar,
trupul ei zvâcnește
în rana sărată a timpului.

Vaste absențe sufocând
neputincioase prezențe.

Doar gândul ei,
strop de rouă
prins în plasa nedumeririi
învește mântează statornicia
speranței din sevă.

ANUL LĂCUSTEI

Învelișuri concentrice
se desfac în oglinzi mincinoase.
E anul lăcustei.
Un mâine suspendat
în ochiul verde
caută orb fluiere
pentru gândul eliberat
din cuferele spaimei.

În ciobul zilei
nădejdea,
lainic trubadur,
își mistuie disperarea
sătulă de-ncătușare.

Sub plumbul pleoapei,
timpul luminii se apropie.

DRUMUL

De ceva vreme
se așază
în jurul meu
tot cerul fumuriu
care îmi face
semne hâde.

De la un surâs la altul
nimic nu s-a schimbat
nici sinele
nici oprirea timpului
lăuntric.
Doar drumul s-a îngustat.

Any DRĂGOIANU

FEMEIE JUCÂNDU-SE CU FOCUL

„în duminica aceea albă
când am năvălit barbar în sângele tău
și n-a mai rămas nicio urmă de singurătate”

Strategii de înlocuire a sinelui

mă străduiesc să fiu *tu*
printr-o venerare complexă
necunoscându-ți intențiile
sau lenea de a însăila o poveste
stau la marginea unui câmp virtual
și aspir la ceva mai mult decât un poem
plin de farduri și îmbrăcat la patru ace
vezi tu
inima mea nu e venită la o festivitate de premiere
unde i s-a întins covorul roșu
te asigur că rabdă într-un pustiu demonic
și atunci când nu spui nimic totul devine ațos
până și aerul pe care-l respir
mă înec și tușesc
e un fel al meu de a veni lângă tine
cu genunchii arzând de febră

mă străduiesc să te îndemn
la o schimbare echitabilă de suflete
când ești departe de tine
și ți se înscenează o rană
să mă lași să ajung în trupul tău
ca o fericire necontrolată
încă lucrez la strategia invadării
tu ai treizeci și două de motive
să îmi spui că ruptura aceasta
îți pune în pericol toată străduința unui drum
de care te simți legat
eu am cu mult mai multe
să vreau scânteia ce mă va readuce
la viață

Visezi

că degetele tale
ating părul unei femei străine
și te retragi cu o frică teribilă prinsă de buze
ai un fel exagerat de a simplifica lucrurile
nicio filosofie nu te ademenește
însă căderile sunt previzibile
din generație în generație
te îndemn să lași împotrivirea la fereastră
și să asculți cântecul tastaturii
care deșteaptă orice suflet
închide ochii și amintește-ți
că ai venit de atâtea ori
cu dimineața în privire
și te-am făcut demon sau înger
până m-am plictisit
apoi tăcerea
cu o seriozitate de invidiat
a umplut distanța dintre noi
visezi că degetele tale
ating sânii unei femei străine
și te pândesc nenorocirile apocaliptice
ca atunci
în duminica aceea albă
când am năvălit barbar în sângele tău
și n-a mai rămas nicio urmă de singurătate

Etichetă

nu m-am gândit la nicio răzbunare
îmi mestec dimineții cum mestec bucățile de pâine
în același ritm
și ascult timpul cum intră prin urechile acului
ca o cămilă flămândă
nu-i nimic
suport și această revărsare de egoism și trufie
mă las îmbrâncită și lovită peste degete
la fel cum fac toți cei care s-au născut
sub semnul unei zodii de apă
fără să știe a înota
mă gândesc la zilele de vară
când mă pierd pe cărările verzi
și mă vindec de toate neîmplinirile
din anii copilăriei
pun nume ciudate orelor
care trec asemeni carelor vechi
cu un scârțâit prelung al roților
sunt atât cât să încap într-un destin
mâzgălit în grabă
pe o bucată de pământ reavăn
cine să-mi spună că înaintea semnelor
au fost doar mama și tata
apoi venirea mea accidentală
i-a îmbătrânit
nu m-am gândit la nicio răzbunare

îmi strâng genunchii la piept
cât să încap în poemul acesta

Între dezamăgirile tale și neputința mea

există o istorie a clipelor când abia ne vorbim
fiecare întrebându-se
de ce zidurile lumii sunt atât de înalte
și de ce frica ni se întinde pe mâini
ca o eczemă
dar am putea să rupem lanțurile
și să ajungem unul în fața celuilalt
ca două holograme perfecte acestor vremuri
sălbatice
știu că nu mă poți abandona
la marginea sentimentelor
ca pe o jucărie a zilelor când grijile îți erau străine
suntem vinovați
asta așa este
dar în serile când luna se învârte printre nori
ca o pasăre oarbă
ne rezemăm trupurile de copacii făgăduinței
iar sufletele rătăcesc în pustiu
între toate dezamăgirile tale și toate neputințele mele
există o istorie a sfâșierii dimineților
când ne trezim încurcați
printre alte gânduri ale vieții normale
când ne îmbrăcăm în grabă și ne uităm la ceas
înghițim o bucățică de pâine
apoi luăm primul tramvai
și ne despărțim de noi înșine

Când mâinile îmi ardeau de atâta nepăsare

brusc am început să adun pietre
pentru o temelie anume
le vâram în buzunare
dar buzunarele se perforau
câteva urme de strigăt se amestecau
cu bucățile de material
ce atârnau neliniștite

pe lângă trupul meu nici urmă de tu
încep să respir și zarea se sparge în bucăți egale
fiecare cu jocul său
îmi zic
și pietrele căzute din buzunarele mele
încep să vorbească între ele
unele îți rostesc numele cu atâta claritate
că mi-e teamă să nu mă lovească

când mâinile îmi ardeau de atâta nepăsare
brusc am început să inventez o lume
în care numai sălbăticia pietrelor mă ținea în viață
restul se rezuma la un sine ademenitor
care își învelea brațele în tăcere
iar aerul se îmbâcsise de prefăcătoria asta barbară

când mâinile îmi ardeau de nepăsare
tocmai atunci inima ta rotundă ca o piatră
a alunecat la picioarele mele
strivindu-mi înaintele

VIS BIOMECANIC I, 34x55 cm,
grafică pe hârtie [2010]

Evra GART

Poeme

„cât de frumoasă ar fi fost lumea
fără urletul din noi...”

Câteodată

Câteodată mă doare totul
carnea din suflet
ochiul
părul și dintele
și cerul din trup

câteodată încep și mă descompun
în fărâme
pe care geniile le numesc
atomi sau mici părticele de grâu,
germeni ce vor renaște

câteodată toamna fabrică versuri
în locul sufletului
se jelește că va veni,
va veni să mă adie
să merg, să merg cât mai departe

câteodată nu pot să mă ridic
din scaun. Stau cu mâinile între ochi
să-mi contemplez strigătul:
”cât de frumoasă ar fi fost lumea
fără urletul din noi...”

Poem pentru Ana

Este toamnă din nou,
lupii-și ascut colții
nu-și schimbă blana,
picură frunze sub pașii
Profetei...

Stai la o masă
foarte departe
scrii,
cuvintele vin mănușă,
sonetul despre Eminescu
și Psalmi înaintea luminii,

Manole te ține în dreapta sa,

Când va veni albul zăpezilor
nimic nu se schimbă-n munți...
Primăvara străbate unda visurilor
și se așterne tăcută
în mugurii frunzelor tale

Poem

Nici bunul Dumnezeu
nu mai dezleagă
nodurile tale innodate
până dincolo de Os.
Nu doarme pe laurii
inocenței perfide
- stă se gândește o secundă
cât o viață de Om,
scuipă-n palme:
“Iată un lucru de făcut!”
și purcede cu vers în adevăr
oricât de mare ar fi căința
clipei – lucrul trebuie dus la sfârșit!

Se rostogolesc pietre
peste mormânt!

****
s-a stins o stea pe ceruri
Ce-mi luminase crezul

apoi a mai luminat o clipă
s-a stins aproape de pământ
și-a răsărit în umbra-mi
prea nătângă

a luminat imensul
această stea ce și azi
se chinuie să lumineze
in veac
cu flacăra-i mocnită

****
cuvintele inundă
jgheaburi pe insula
pustie

sângele sapă tranșee
rănile neagă speranța
nedumerit este câmpul
macii au îngălbenit

mama mă strigă,
sunt dus, sunt dus:
copile, întoarce-te,
întoarce-te pentru Rabi,
întoarce-te!...

Atinge-mă

Atinge-mi cu grijă
masa informă de porțelan,

mâinile mi se vor desface
și zborul
și crezul,
și într-o clipă
pielea mă doare
ca o tornadă
ce și-a înfipt colții
în miezul neliniștii
și sunetul ce-mi mângâie porii
și mâinile care-mi ating
vocea

erpui în mii de vitralii..

nu, nu aș vrea să-ți deranjez
liantul
doar, să-ți lipsesc fiecare bucată
în spatele mâinilor de carton
care mă învelesc să-mi fie cald!

***
Ți-am visat poezia
în somn și-n moarte
călcând pe trup

dimineața
infinit de culoare
penaj de fluturi
roșu aprins
negru funingine,

clipă după clipă
negreșit,
stingher
voi bea "apa înțelepciunii"!

îngeri tatuați
pe trup,
timp....

Mamă,

ai fost valul
ce m-a izbit
cu furie,
am fost doar
castelul de nisip
construit la țărmul mării...

Tentație

Răsărim cu aceeași stupoare
pe chipuri
nimic schimbă plictiseala
de fiecare zi
- pe drumuri de munte
fără sens
fără direcție
fără țintă,
măștile alipite fețelor
nu au copii
ne unim cu pământul
doar pentru a-l îngrășa
revărsăm în undele memoriei
interferența:
iubita tentație a sinuciderii
cine a ales calea nașterii noastre?

A PATRA HIMERĂ, 34x55cm,
ulei pe carton [2012]

Oana GOIA

În găleata zincată, inima-mi stă cu plapuma-n cap

Am amintiri atât de vechi că pot să jur că, atunci când mama a născut, întâi au venit pe lume amintirile mele și apoi eu. Și amintirile mele sunt albe ca spuma de pe lapte proaspăt muls. Mama mi-a zis chiar că lângă ea se făcu un șir indian de nou-născuți, numai eu nu mă aliniam. Eram un bagaj pe care-l cauți pe banda transportatoare din aeroport, să-l iei și să pleci odată acasă. Era mai simplu dacă știa că atunci când ne-a născut, am venit în ordine descrescătoare. Întâi – amintirile, apoi – eu. Dar n-a știut că asta se întâmplă cu toți copii ce rămân singuri la părinți. Le dă amintirile să le țină și de joacă și de frig. Și mai mult, atunci când Dumnezeu mi-a frământat aluatul, mi-a pus și câteva boabe de neprihănită copilărie. Indiferent cât a crescut omul mic, în lung și-n lat, ca un țărm la reflux, grăunțele astea s-au diseminat în mine. Nu știu dacă am învățat să iert ca om mare, dar uit ca un copil. Nu știu dacă voi iubi ”până când moartea ne va despărți”, dar știu că uneori, ca un copil singur, ce strânge la piept un înger mic și alb ca spuma de lapte, sufăr că nu se strică ceasul.

Azi, mi-am cotrobăit prin cămăruțele inimii. Într-un cotlon era beznă ca întunericul din laița bunicii și trăgeam cu urechea.

La țară, în întuneric, ești ca și cum cineva te pune într-o găleată de tablă zincată plină cu noapte și întoarsă cu fundu’-n sus. Rugăciunile bunicii îmi plăceau și păreau toaca ce acoperă tic-tacurile pământului. Uneori spuneam atâtea rugăciuni că semănam cu un înger alb ca laptele ce n-are altă treabă decât să păzească. Nu-mi era somn niciodată și spuneam:

- Bunică, încă o dată și gata: eu sunt mic, Tu fă-mă mare, eu sunt slab, Tu fă-mă tare și-n tot locul mănsoțește și de rele mă păzește. Mărire Tatălui, și a Fiului, și a Sfântului Duh. Amin!.

Dar bunica dormea și doar ceasul răspundea – Tic – Tac. Uneori, îmi închipuiam cum aș putea sta aproape nas în nas cu îngerul meu păzitor și să nu-l văd, deși e alb ca smântâna de pe laptele proaspăt muls. Și în acel întuneric, nu-mi făceam cruce, nu pentru că era beznă și nu vedea nimeni, ci pentru că stăteam cu mâinile încleștate de parcă aș fi avut între palme o pană de înger cu care știam că pot stica mecanismul de ceas.

Așa erau multe nopți în găleată zincată. fie cu amintiri, fie cu câteun deja-vu. De când mă știu am dormit prost. Aproape la fel de prost precum și mâncam. ”Fata asta nu mănâncă. Fata asta nu vrea să doarmă”, spunea bunica, ținguindu-și buzele subțiri ca și cum ar mușca dintr-o agrișă. Nu înțelegea, cum să mănânci și cum să dormi când aveam atâta de lucru? Trăgeam cu urechea la lumea asta și când totul adormea, încercam neputincios să prind ceasul că ațipește.

Nu mi-era urât în găleata zincată. Ba din contră, e un lucru mare pe lumea asta pentru un om mic să asiste la liniștirea pământului. Tu - omul mic din laița de la țară și ceasul verde– tic tac-ul de pe masă bunicilor. Dacă ar fi fost să-i spun ceva bunicii, pe lângă rugăciuni, i-aș fi spus multe despre ceasornic.

Când se descătușa cerul, orologiu voia să ticăie mai tare ca tunetele. Era ca un bătrân neputincios ce dă din coate împotrivindu-se. Sau, ca să nu supăr amintirea, părea ca un om mic ce încerca neputincios să prindă ceasul că ațipește. Iar când se crăpa de ziuă și pentru pleoapele mele, îi căutam acele de parcă și cunoșteam ora.

Peste ani, aceste nopți din laiță mi-au fost deja-vuuri.

Am crescut, cumva parcă trăgând în piept ticăitul de ceas și, stând așa în cotlonul meu de inimă întunecat, i-am zis îngerului alb ca spuma de lapte, strângându-l în încleștare:

- Vom arunca toate ceasurile din viața noastră. Sunt deznădejdea și risipa.

Și inima-mi răsuflă. Răsuflă atât de tare că acoperi ceasul. Și eu m-am speriat de ea. De regulă, e slab auzibilă, poate pentru că sunt un om mic. Se spune că dimensiunea cordului e cât a pumnului. Îl strâng ca într-o împotrivire și-mi înfășor pumnul în metru de croitorie. 21.

Zâmbesc a neputință.

Ceasul mi-a forfecat 21 de grame de suflet.

De asta mi-e cătrănită! Joacă zaruri cu timpul și-o bate.

De asta-i înfricată! Inima mea stă cu plapuma-n cap. E încă o inimă mică, ea crede, naiva, că ceasul se strică cu pana de înger.

Nu-i nimic, mă întorc în găleata zincată! Doar acolo, un înger alb ca spuma laptelui proaspăt muls, mă strânge între palme. Și cu plapuma-n cap ne rugăm: eu sunt mic, Tu fă-mă mare, eu sunt slab, Tu fă-mă tare. Și ceasul după noi: Tic – Tac.

Gligor HAȘA

POEZII NOI
– inedite –

„Risipit în toate, regăsit în mine,
Din ce mi se cade, iau ce se cuvine…”

Risipit în toate…

Risipit în toate, regăsit în mine,
Iau din tot lumescul ce mi se cuvine;
Știu că dau la vamă, vama din pustiu,
Că nu sunt acela ce puteam să fiu.
Mi-au transmis părinții dramul de noroc,
Am jucat la zaruri și ultimul joc;
Nu știu limbi străine, știu doar românește,
Tac atunci când însumi sunt veste-poveste;
Rătăcesc prin lume și fac tot ce vreu,
Sunt regele Lear și stăpânul meu.
Din știința lumii iau ce se cuvine,
Risipit în toate, regăsit în mine,
Iubesc cu tărie tot ce neamul are,
Că sunt scriitor – pură întâmplare;
Cânt pe românește, în limba străbună,
Din limba română împletesc cunună.
Datorez iubire celor ce mi-au dat
Tot ce știu și pot ca să dau un sfat.
Port credință țării, ca sub jurământ,
Din Ziua Luminii până la mormânt;
Pentru turma noastră sunt un bun oier,
Din Ziua Dintâi, până sus, la cer.

Risipit în toate, regăsit în mine,
Din ce mi se cade, iau ce se cuvine…

Pământul țării

L-am moștenit din veacuri și milenii,
L-am preasfințit cu rugăciuni și denii,
L-am măsurat cu pasul, l-am sărutat pe gură,
Covor de grâu tomnatic în sacră arătură…

L-am tot udat cu sânge, în războaie,
Și-au curs, șiraguri, lacrimi și s-au făcut pâraie;
I-am dat blazon de mândru muntean și moldovean,
Pecetea cu “Io, Mircea”, și Iancu, și Ștefan.

La vremi de pace, l-am prefăcut în lut
Și l-am numit, preamândri, ulcior de început,
Mormânt de veci, cu arme și odoare,
Cu-nchipuiri de stele, de lună și de soare.
Sacralitatea lui e-n voia sorții,
Cum vor neaveniții, și hoții, și iloții;
Îl zălogim pe-un kil de beutură
Și nu știm când se vinde, și nu știm când se fură.

Biserici vindem și vindem sacrale cimitire,
Primim cianuri și semne de smintire.
Ne închinăm la neamul cel mai prost
Și nu știm cine suntem, și nu știm cine-am fost.

Mărturisiri și blesteme

Cine-și vinde țara pe-un pahar de vin,
Aibă *îndeapururi* numai vai și chin!
Cel care, Cainic, des păcătuiește,
Blestem biblic aibe, frate când jertfește!

Pedepsește-i, Doamne, Iovic pe acei
Cu trădarea-n sânge, pe lași și mișei;
Nu-i apuce seara, nice răsăritul,
În drum către Iad să-și afle sfârșitul!

Închide-le, Doamne, poarta dinspre drum,
Tot ce-agonisesc să se facă scrum!
Țara ce-or alege nu fie a lor,
Să-i lovească-n creștet muchia de topor!

Mormântul le fie pus sub greu lăcat
Și să plângă Iovic după ce-au lăsat;
Urmași să nu aibă, urmași după lege,
Să n-aibe sămânță pentru ce-or culege!

Răi stăpâni să aibă, turci și spanioli,
Să se cheme Gioni, nicidecum Ioni;
Șteargă pe la dosuri italici cu suta
Și, la bătrânețe, să-i apuce guta!

Fiii să-i blesteme, să nu-i pomenească,
Inimile-n piept să se facă iască;
Când îi prinde dorul, dor de deștărați,
Uite-n Engliterii cum c-au fost bărbați!

Când se-ntorc în țară, plini de Euroi,
Adăpost să aibe groapa de gunoi;
Cele domnișoare ce opresc mașini
Aibă rușinarea de-a se numi români!

Dă-le numai rele, cu dispreț și ură,
Drumuri cu primejdii, linii de centură;
Să-i zăuite neamul prin Germanii și
Plămădească monștri în loc de copii!

Mihaela Ligia IONESCU

Poeme

„Îmi numărasem de atâtea mii de ori căderile
încât strigătul devenise voluptate a morții”

Poem despre revenirea Îngerului Alb

Prietene să nu-mi dăruiești un univers de iluzii

Mă plec în mine ca în fața deznădejdii tăcerea
atunci când strigătul inundă visul apa neagră
roșul albul albastrul din noi tace
tropotul cailor îmi măsoară limitele morții
Îmi numărasem de atâtea mii de ori căderile
încât strigătul devenise voluptate a morții

Viața îmi căzuse din cer perfect
până ce moartea a înghițit-o s-a preschimbat
într-o mare galbenă în care plângeau canari papagali
insecte tot felul de viețuitoare mai mici sau mai mari
iar omul nu mai plângea cu dinții spărgea sticla tăcerii
de dincolo moartea râdea de cuvinte
nu se mira de nimic doar aduna
pietre în palme de lut ale așa zișilor sfinți
puțin mai închise decât fuseseră ale rebelilor
înmormântați totuși într-o altă eră în gropile ploilor negre

mă gândeam de câte ori poemul le-a zdrobit cuvintele
cum pământul și oamenii au înghițit mâncarea
au crezut că este o altă pâine rod de cer necunoscut
au jelit-o au proslavit-o și au mulțumit în cele din urmă
tot zeului mare Pământul pentru că doar el putea
să simtă și să iubească păsările care cădeau
să le primească în pântec fără silă
cu dragostea celui ce vrea să se preschimbe
să nu mai moară să retrăiască
peste eter și cuvinte nescrise apoi să rămână
de plumb să nu strălucească în vis/să adoarmă

coșmarul ziceau cei ce semănau cu cerberii
nu se va termina va mări spațiul Pământului
atunci când toată pâinea aceea morbidă etericilor
încrezătorilor în îngeri se va coborî iar
să o înghită oamenii de carne

cum arătau de fapt păsările insectele viețuitoarele toate
nici eu nici omul care plângea
pe treptele unor ceruri nu știm
cerul de sus de sus de tot este lumină le-am spus
lor tuturor viețuitoarelor devenisem oarbă aproape
și nu mai iubeam decât cu carnea și lumina închisă
eram așa de tristă de parcă zăream niște ulii vulturi
sau nu știu ce alte păsări răpitoare venind să-mi în-
șface

Cuvântul pe care îl păstram ca pe lucrul cel mai de preț
cugetul îmi devenise aproape pradă a morții dar nu
murea încă pentru că *Îngerul Alb* îmi mai născuse

o clipă

treceam transfigurând iubirea

sub înălțimea ierburilor noastre sub paza
cerurilor găseam gânduri sublime
înaripat dorul creștea în ritmul unor
picături de ploaie imense pietre lunecând
târziu în mare

oh, ce-aș fi vrut să-ți fiu curând în brațe să
îți sărut dorința de-a fi mereu a ta să ne-
așezăm sperând sub palma destinului
hulpav și-apoi din visul împlinirii noastre
să se ivească o nouă regăsire

pe drumul calambur o viață fără de cusur
mi-ai cere iar eu ți-aș dărui plăcerea de-a
mă atinge cu ochii vii cu trupul tău cel alabastru

damnați ai timpului pribeag prin porți
închise și deschise un joc de strune
un plăpând cortegiu se înclină

trec clipele crestând cuvânt după cuvânt
pe cer un colț un vis înnourat sufletul ar
vrea să-mi fie străbătut cu dor cu vise
mari să îmi desfaci cuvintele ce-ți cad în
cuget așa cum se cuvine să fim vederea
unui dans sublim

sub alt portal trec arlechini hoinari
îndrăgostiți doar de un nou costum bizar
pe care însă cine oare ar mai voi să-l poarte la altar

tainã

aşteptam să răsară lumina
din fructul de pe ramura
înfrunzită demult în pântecul mării

priveam corăbii şi peşti
mai mici şi mai mari
fosile din vremea începutului meu

când oare m-a lepădat lumina din templul ei
cum oare raza s-a întrupat
fără să o pot pipăi...

este timpul tristeții. a fost şi va fi

priveam o oază uitată acum
călugări zdrențuiți cereau adăpost

clipele deveniseră oameni
oamenii deveniseră păsări răpitoare
păsările deveniseră lut

sarea se risipea în nisip din stâncă
muream... aşteptam să găsesc
scoica adusă de valuri la mal

din mare lacrimi de foc
îmi căzdeau pe obraji

mireasa

fărâme de viață
fărâme de clipe
ale miresei

înveşmântate
în roşu şi alb
în roşu şi negru

în tolba viselor
s-a spart cerul ei
în cuvintele
de pe masa
fără pâine

doar coasa
îi mai tăia
florile
deodată
iarba bună
iarba rea

din inima ei
se întindea
peste toate
cuvintele

veniți oaspeți
viteji ai miresei
să cântați pământului
plin de sânge
împânzind ecoul în tot
latul şi adâncul său

ea va revedea
iarna primăvara
unite prin sângele scurs
va săruta pământul şi apele
din nou pe muntele crucii

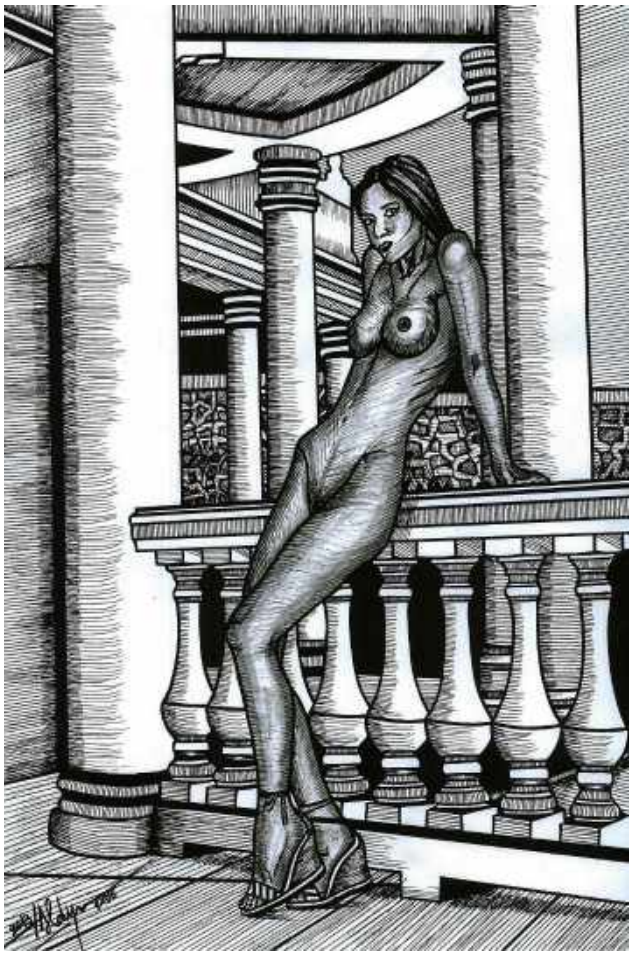

NUDITATE ARHITECTONICĂ I, 30x42 cm,
tuş pe hârtie [2013]

Timeea IVAN

Poezii

„Între râuri,
Încă zăresc a noastră cursă de licurici.
Când ne vor mai lumina stelele pe suflet?”

Îți voi trimite o petală de trandafir

Îți voi trimite o petală de trandafir
Alintată pe brațe de vânt,
În vals de iubiri,
Îmbibată în parfum de înger,
Pictată pe suflet de îndrăgostit,
Într-o noapte de iulie.
Îți voi trimite o petală de trandafir,
Pe leagăn de nori
Ce se joacă cuminți
Cu aripile fluturilor,
În dreapta dragostei.
Îți voi trimite o petală de trandafir,
Ca un buchet de amintiri și doruri
Să răsară pe cerul sufletului tău,
Ca iubirea să înflorească în inima ta
Și să aștearnă o întreagă grădină de bucurii roșii
Pe răsăritul vieții tale.

Între râuri

Între râuri, stelele își cresc lumina,
Îngerii își scriu iubirea
Pe aripile lor din petale de ghioc,
Teiul își cade dorurile
Peste timpul pierdut în norii hoinari
Printre fericirile cerului,
Fluturele își colorează aripile
Cu splendori de curcubeu,
Viața își cântă în glas de rândunică
Tristețile și fericirile,
Iar eu îi las loc destinului
Să-mi treacă pragul sufletului.
Între râuri,
Încă zăresc a noastră cursă de licurici.
Când ne vor mai lumina stelele pe suflet?

În dreapta îngerilor

În dreapta îngerilor, în eternul Raiului,
Stau și veghez asupra-ți, în taină.
Îți privesc inima
De la înălțimi ametitoare ale sufletului,
O îmbrățișez cu brațe de vânt blând
Din serile calde ale lunii mai,
Îi ocrotesc firea de dușmanii visurilor,
De potrivnicii fericirii,
De durerea suflului plămădit în cenușa disperării.
Din dreapta îngerilor,
Împletesc corzi de fericire,
Ca să leg leagănul inimii tale de ele,
Ca să o țin cât mai sus în dragoste,
Ca să iubească cât mai mult.
Din dreapta îngerilor,
Îi trimit inimii tale,
Raze pure de alb din stele,
Pe pat de șoapte de luceferi,
Cu glas de tine.
Din dreapta îngerilor,
Îți cânt dragostea,
Ca să îți bată în geam,
Ca maestrul simfoniilor în pastel
Să răsară glorios pe strada iubirii tale,
Ca inimile noastre să se întâlnească
La răscruce de Univers.
Tu ne-ai întâlnit vreodată calea spre fericire?

La ceas de noapte

La ceas de noapte-n vale, răsare, puternic străluce,
Al lumii falnic Luceafăr, pe cap încoronat cu-o cruce.
Cu-ale sale raze nestemate, cu ochii săi de-a pururea cu vise,
Plutește deasupra-ne, cu măreție și alai alese, din basme doară desprinse.
Se leagănă pe podul veșniciei ce poartă-n cârca-i mii de gânduri,
Iar stelele-i țin isonul, plouă pe deasupra-i lumină, rânduri.
Astrul, iubit de ori și care, trece în tandem cu eternitatea,
Mă închin la vederea-i, mă preschimb în vis, dară nu-mi acceptă vasalitatea.
Pendulează cu-al său tată între Infern și Paradis,
Frumusețea-i neasemuită, chiar și-ale Raiului porți a deschis.
Cu fruntea largă de iubiri, cu glasul stins de văpaia minunației în veci dăinuitoare,
Îl măresc, îl întorc cu sufletu-mi pe toate-ale lui fețe, se îndreaptă spre soare.
Îl strig dară să vină, căci din doru-mi de dânsul, palate are-a se face,
Dar el, nemuritor și singur, rece și măreț, plutește spre neant...doru-n mine zace.
Spală ale lumii păcate, lasă-n urma-i plopii,
Privește lumea-n față, îi surâde într-un fel aparte, dară cu ochii.
Lasă palmele-mi tolbă de visuri, părăsite-n a lumii vrajă,
Îmi abandonează ochii, dorurile, iubirile-mi în a mistuitoarelor văpăi mreajă.
Și se stinge-n fum de vremi, până-n noaptea ce-are să vină cu-al său brâu de stele clocotitoare.

Liliana LICIU

Poezii

„Cu pământ ne hrănim,
căci el este degetul lui Dumnezeu”

Pe sub furcile caudine

La granița dintre viață și moarte,
ca-ntr-o vagă senzație de colaps cu brațe uriașe,
suntem stăpâni
peste murmurul lebedelor înghițite de gheață,
peste tainele fântânilor sentențioase,
cândva datoare pământului,
acum întrupate în chip de înger.

Goi suntem
în preaplinul zăpezilor
aburind o mirişte ce plesneşte de atâta emoție.

Răcnet de fiară clătinând stâncile,
zâmbetul din pântecul pietrei,
și-n contur de lacrimă, elegie.
Ne așezăm ca un pescăruș pe o tâmplă de mare
pe când felinarele flămânde,
mai ieri lovite cu pietre de filistinii amurgului
și-au revenit din degringoladă
luminând străzile speranței cu toate puterile.

Cu pământ ne hrănim,
căci el este degetul lui Dumnezeu
apoi din cenușa lui clocotită
ne ridicăm în zbor precum pasărea oraculară,

trecuți pe sub furci caudine…

Întrebarea răspunsului

Răspunsul
la frumusețea pământului suntem noi!
Nu vom găsi vreun marinar fără mare,
ori umeri de munți
renunțând nonșalant la stelele lor!

Lumini dezgrădite
își vor clăti ochii cu formele voluptoase
ale narcișilor de culoarea miresei,
în ademenire dormind.
Apoi și-i vor farda doar cu pudră de curcubeu,
pe când armate de gânduri
vor dezarma cu zâmbetul lor frustrarea,
leacul găsindu-i.
Întrebarea la frumusețea pământului
nu oricine o poate lansa,
iar răspunsul doar noi îl putem da!

Vouă...

Las ochii mei obraznici pădurilor flămânde
Și zâmbetul albastru neantului uimit,
Las strofa mea virgină durerilor plăpânde,
Conturul mâinii las iubirii de-mpărțit.

Las aerul din tindă destinului visat,
Iar gleznei de zeiță fecioara colilie,
O rouă dinspre zori străvechiului păcat,
Las pleoapa peste voi ca frig să nu vă fie.

Las cheii de la ușă drumețul rătăcit
Și visele-nrămate minutului tardiv,
Cărărilor doar pasul pe unde-a hoinărit,
Duios las să vă ningă c-un anotimp naiv.

Las nopților de-amor trecutul ne'ntâmplat
Și zilelor prea scurte amurgurile pline,
O inimă-n pridvor, de care voi nu ați aflat
Și-o veșnicie las, din ea să guste-oricine.

Expectativ

Bat tobele sincope,
adunând ruinele cu umerii abrupți
și respirația șubrezită,
iar rugile înfumurate calcă pițigăiat
de parcă absurdului i s-au înmulțit peste noapte
dungile palmelor prădate de sânge
și călcate de cavalcadele viselor cu destine sălbatice.

Sincopele bat tobele
iar noi, niște monograme scrijelite pe talpa destinului,
pe un ritm îmbrăcat în oglindiri de ape,
o dimineață așteptăm pe marginea patului,
în matca zilei să ne trimită.

Se aud tobele sincopelor,
noi doi, rămași în expectativă,
ca două păsări încovoiate de damnările atâtor drumuri,
ne prelingem mutenia printr-o sonată al cărei nume
niciodată nu l-am știut.

Bat tobele… Bat cu sincope!

Dana LOGIGAN

Versuri

„iubirea e un coridor lung și întortocheat, așa ca un labirint al simțirilor albe, din când în când la capătul lui, Dumnezeu bate clopotele sunetul lor să aducă lumina”

Poem la răscruce de timpuri

el poartă luminile orașului în piept
ca pe niște sfori uriașe căzute din cer, răsuciri ale focurilor mocnite
degetele nu poartă mănuși, nu cunosc teama umărului sub pecetea fierului înroșit
ele zvâcnesc așa cum zvâcnesc apele printre sloiurile iernilor așteptând echinocțiile

poartă haina nopților albe, iar stelele sunt ferestrele prin care Dumnezeu privește spre pământ
numai așa va simți că între ei nu există de fapt diferențe de opinie, ci doar un vis spânzurat între două lumi
în curând va învăța că inima nu e un ceasornic pe care să-l tragi de cheiță ca pe-o jucărie
și că timpul va bate în retragere
stelele risipite în bălțile pământului vor ecloza ouă de phoenicși, iar el va deveni un cenușar al luminilor

ițele facerii se vor descoase
către poarta aceea însuși soarele își va face loc
iubirea e un coridor lung și întortocheat, așa ca un labirint al simțirilor albe,
din când în când la capătul lui, Dumnezeu bate clopotele
sunetul lor să aducă lumina

Lună argintând talie de curcubeu

În mine
pană de curent
beznă înstelată de un licurici insomniac
nopți melcate
lună argintie din fes arcuit scăpărând vise
furtună pastelată în rama circulară a tâmplelor
În tine
fluviu spumegând a zbor alb
scoică perlată
și eu
curcubeu fugar prin tine
În noi
furtună în fluviu
licurici albind zbor de pescăruș
lună argintând talie de curcubeu

In-cvarto

gândurile violet s-au descompus asemeni unei cărți in-cvarto
le răsfoiesc, pe rând,
de câte ori incubul îmi năpădește somnul de frumusețe
trezirea mi-e bruscă și colorată-n degradeuri de violet
o spaimă, o nălucire, o idee – toate violet –
le inculc, deși mă enervează
s-au ponegrit îndeajuns clipele de după despărțire
cu încăpățânare, gândurile despre tine îmi inundă în patru timpi trăirea
curg de-a valma în amintiri cu …sâmburi, cal, cruce, flori
rostul lor nu mai vreau să-l explic
vreau o ușurare de verde în suflet
ca un marinar închipuit
să pot delesta
totul
din corabia dintre tâmple
și,
într-o clipă,
valurile înspumate de incubi
să-mi înghită gândurile despre tine
descompuse asemeni unei cărți in-cvarto

Luni desperecheate

pe cer de suflet
ard licăriri de stele
mici și verzi
mari și albastre
toate aprinse de dorul tău
o lună desperecheată
îmi brăzdează-n ropote de raze
visul de tine
ca-ntr-un dans nupțial
își etalează luminile-argintii
poate, poate își află perechea
în punct de zenit
în cârcă de pom
în oglindiri pe apele iubirii
ori poate chiar

în încleștări de raze străine
undeva pe cerul
sufletului tău…

Suflet înghețat

Nu-mi cântări cuvântul!
Afară este ger,
S-a-nveşmântat pământul
Și ninge cu mister.

Nu-mi măsura oftatul!
Demult a înghețat…
S-a procreat păcatul,
Se pune pe lătrat.

Nu-mi răvăși destinul!
E cercelat prin crengi
Și-i ultimul festinul
Pe care îl renegi.

Nu-mi răsfoi tu plânsul
În țurțuri înghețat!
Vei fi deja învinsul…
Eu am de câștigat!

Un vis mi se-ncovoaie pe strune de chitări…

Îmi plânge vântu-n păr cu frunze rătăcite
Și-mi freamătă iar tâmpla cu stropi de ploaie reci,
Printre statui în parc, pe-aleile știute,
Tu îmi săruți obrazul cu ochii-nchiși și pleci.

Îmi tremură și glasul și-o lacrimă-n priviri,
Cu-o ultimă zvâcnire îți spun să mai rămâi;
Dar nu îmi lași în suflet decât dezamăgiri
Când fugi pe lângă teiul iubirilor dintâi.

Îmi plânge ploaia-n ochi cu lacrimi cristaline,
Mi-s palmele-nrobite de-atâtea frământări,
De pe-o terasă-n parc răsar acorduri line
Și-un vis mi se-ncovoaie pe strune de chitări.

Din hăuri de clepsidre

Adeseori ni-i clipa cam perfidă
Și cu oprobriu sec îi perimăm cadența
Prin versuri invertite-n aguridă:
Să nu ne mai rănească existența!

Mai bine-ar fi pasabilă *în toate*
Inextricabilă și chiar și furibundă,
De ești efeb ori dulcinee, poate,
Din urmă clipa vrea să mi te-ajungă.

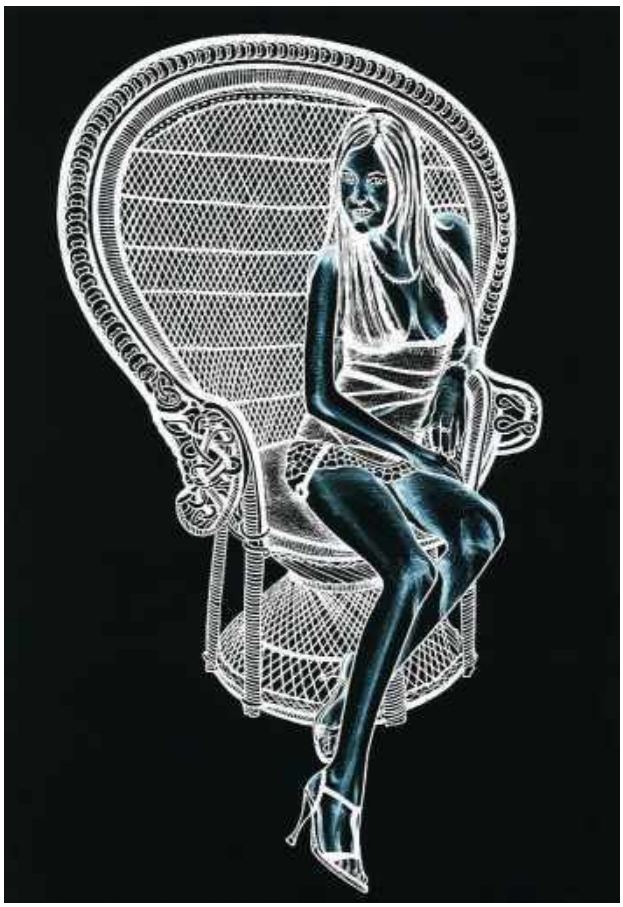

TÂNĂRĂ PE SCAUN ÎMPLETIT, 30x42 cm,
tuş alb pe carton negru [2017]

De spaima ei devii efeminatul
Care în mâlul nemilos nu știi-va-înotul…
Sau poate că…escaladezi înaltul
Și invincibil tu vei fi-ntru-totul!

Decât să-i rabzi înlăcrimat cinismul
Și, ispitit, precum un rob, să-i porți pecetea
Mai bine luptă! Fii desăvârșitul
Ce cu un zâmbet nu-i va fi perechea!

Sau…pleacă tu, crâmpeie nemiloasă,
În hăuri de clepsidre, în luntrea lui Charon!
Nu mai risca destine! Du-te-acasă!
Învață ce-i un OM pe râul Acheron!

Dar nu-ți lua simbriile cu tine,
Ca pentru-un singur veac să-nghețe Infinitul!
Măcar atât să știu: de-i rău, de-i bine
Ca în repaus să-mi aștept sfârșitul…

Francisc-Mihai LŐRINCZI

poeme

„snopii erau rânduiți ca o corabie
iar pescarii priveau nedumeriți
și El îi vedea cum se chinuiau vâslind”

coșarul

am văzut hornarul pe o casă
lângă coșul de fum
cu spirala lui magică
(se spune că întâlnirea cu el aduce noroc)
cu pași atât de siguri călcând pe cărămizile
cerului
cu mișcările acrobatice ale scamatorului din arenă
momind realul cu mâinile rotindu-se
ca ácele ceasornicului
de funingine se spăla poemul
dis-de-dimineață
timpul trecuse degrabă și deja
era amiază de mai
acasă
când coșarul a coborât la masa
cu bucate bogate așezate de mâini pricepute
pe față de masă albă brodată cu
lalele roșii
poemul alb ca laptele de bivoliță
sta în pridvorul sângelui
care purta culoarea mușcatelor
și a fântânii umplute cu
dor

snop

prin diaclazele cu pereți albi
o văd pe bunica așezându-mi în palme
mici sfere magice
pe care le frecam între degete
și după ce suflam
zbura pleava și rămâneau semințele curate
de in
și îmi spunea
să arunc mai întâi trei dintre ele
în aer
în semn de mulțumire
pentru rod bogat
snopii erau rânduiți ca o corabie
iar pescarii priveau nedumeriți
și El îi vedea cum se chinuiau vâslind

rubinul

miracolul
începe cu o zi obișnuită
când
îți amintești de un loc din viitor
pe care l-ai mai văzut
undeva
oglinda arăta ceva distorsionat
ca luciul apei tulburat
de o piatră
o mânuță de copil îți umple palma tremurândă
și simți deodată o îmbrățișare
ca prima ninsoare
din copilăria ta
cu fâneața de salvie și sunătoare
de acasă
din rubinul transilvaniei

roșu

mărul acela cu fructe roșii
ca sângele cald
de miel
fruct plin de savoare
a căzut ca un soldat obosit
lăsând în urmă un trunchi bătrân
cu o scorbură pustie
țin în palme câteva mărgele de pe frunzele plângând
în ultima toamnă
dar a venit un înger
cu un fagure galben în mâini
și a uns scoarța bătrână cu un amestec de îngrășă-
mânt
din noroi și bălegar
iar primăvara au deschis ochii vlăstari tineri
din trunchiul vechi
și palmele mele sunt iar pline cu mere roșii
și apropiindu-le de obraji aud inima ta
bătând

nostalgia

un fluierat prelung
și rămâne în urmă casa cu viță de vie

din halta Bolovani
și Mocănița șerpuiește mai departe
prin lunca de smarald
apoi prin arterele mele
ca printr-o deltă labirintică
plină cu rodii pârguite sub soarele mediteranei
te caut printre ácele ceasornicului
și nu te găsesc
poate te-ai ascuns
după cum îți este obiceiul
pe terasa vagonului
ori în cutia cu amintiri
unde îmi va fi greu să te aflu
cum te poți strecura printre aripile libelulei
ca aerul înmiresmat prin livezi
ori ca timpul printre aripile șublerului
cu care măsura tata bănătatea din inimi
îți puteam atinge tăcerea cu degetele
era chiar lângă tâmpla fierbinte
un pridvor cu maci
ai uitat ultima călătorie cu Mocănița
de la Agnita la Sibiu
tu nu îți încarci memoria cu
iluzii
am mai privit o dată înspre halta Bolovani
și mi s-a părut că pe oglinda Hârtibaciului
în care se scufundau dealurile
ospăta
rubinie ca un vin vechi
nostalgia

VIITOAREA EVĂ I - Monochrome, 34x55 cm, acrilic pe carton [2013]

Andreea MAFTEI

Poeme

„Ca bobocii la soare, parcă dinadins
nu creșteau, nu voiau sa învețe...
de ce ar înota?”

Și bobocii la soare

Uitasem mănunchiul de flori pe masă. Îl primisem
la primele ore și cafeaua pe aragaz. Eram fericită. Mă apucasem
de lucrat
ceva rapid. Și ce miros... / Amiază bătea acum în geam,
amiază în care mai schimbam câte ceva prin casă și vârsta
își număra anii ca pe bobocii
puși de bunica la soare, să se zvânte
după ieșirea din ou. Îmi renovam baia în culoarea
oului de rață. De aici, apropierea simbolică a cifrei
cu masa fertilă de gălbenuș;
bobocii
la soare, în aerul sfâșietor de cald –
îmi asprea fața, anii, mintea
și culoarea, casa. Nicăieri nu era mai bine ca în spațiul mic, dar ademenitor,
unde gândurile mele săpau în memorie ca apa
în piatră, își nășteau pești zburători, cu aripi de var și miros sărat
de mare.
La fiecare trasare cu pensula, lumina sporea, peștii zburau,
zburau. Eu, singura, înotam
în anii hoinari. Ca bobocii la soare, parcă dinadins
nu creșteau, nu voiau sa învețe...
de ce ar înota?

Ființă de gumă,
lunatici
plămânii tăi urlă,
când li se oprește fiecare fir de
aer prin filtrul măștilor
unei zile. Seară,
când vii, eu îmi ascund mâinile,
ochii și visele; să nu le încurcăm!
Ieri, am simțit prima rază de soare
cum re-aduna în lumina sa vii celule, fire de sânge, ace, impresii, urme
chiar rănile proaspete devenite
gratii la fereastra casei cu tavan înalt. Noi abia ne mișcăm.
Simțim amețeala –
fibra elastică, gustul opac, inima
strâmtă, înghesuită în piept. Azi-noapte nu am închis geamul. Frica se rostogolea ca un bolovan uriaș din luna cât pumnul.

Simți și tu izul morții prea
timpurii,
în lipsa luminii?

Ce gol, ce frică mai sapă în memorie

Îmi neglijam morții și ei mie nu îmi mai dădeau pace
să le fie odihnă veșnică. Conviețuiam parcă împreună
Și ne povesteam reciproc. Ce stea, ce urmă de pasăre
și-au uitat locul. Ce foc nu a mai încălzit. Locul meu
nu era aici, în golul unor ochi, în albastrul murdar
al nepăsării, în frică.
Și le dădeam apoi de pomană.
Ei tot cu mine, cu gândul curat. Îmbrăcăm haine
din ce în ce mai largi, cerul mă înghețа în aceleași gesturi mecanice.
Ciocănitoarea se auzea cum spărgea. Doar uncopac
plin cu dăunători și câteva frunze rămase

La ora 5 și ceva

De la cer,
la pământ aerul își schimbă culoarea. La ora
5 și ceva
soarele iese din mare ca un împărat
gata să cucerească, noi abdicăm
până seara,
îmbrățișați ca într-o cochilie – perlă pierdută în larg,
luată de val și dusă acolo unde marea sărută soarele. Îi dă
putere să strălucească și azi. S-a semnat deja tratatul de pace, împăcarea mai dulce ca mierea
și lumea-i perfectă așa cum e ea.

Aprilie iar

Aflu că a ars catedrala. Cu secolele brăzdate, marmura
rece chiar mistuită de flăcări. Ard
file, iluzii. Arde însuși
Quasimodo ce gândește intens

la Esmeralda sa. Vrăjitorie
noilor iubiri pentru amanții cu priviri în gol.
Ard orele de taină. Hugo recitit
în calm de provincie. Ard mizerabilii.
Pauvres. / Romanticii încurajați
de lumina flăcărilor. Arde vremea
în ochii mei, sub cerul orange de la prima
întâlnire cu publicul,
la mile distanță – cartea ca un obraz imens
roșu. Arde în mine
aprilie iar...

Taină

Am privit departe, încă de la început.
Fără curaj, e drept, dar necesar.
Și-n ochiul maturității am văzut, verde,
taina.
E scrijelită pe iris și aprig protejată
de pleoapele grele. De gene.
Aidoma unui cod de bare
prea multe numere o compun. Cine să-l
țină minte, agățat
la întrarea în desișul
pădurii de iele...

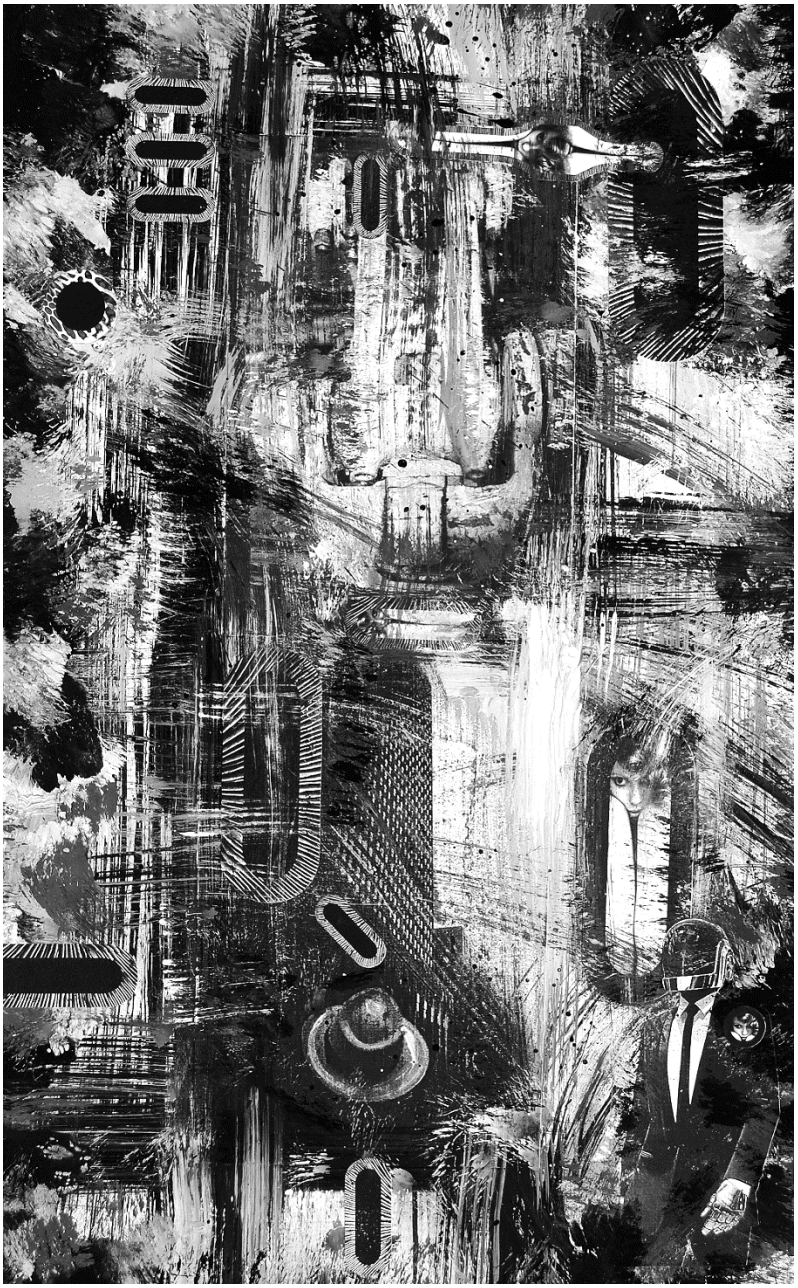

CĂLĂTOR NECUNOSCUT PRIN ORAŞUL INVIZIBIL (Maşina de diseminare), 43x70 cm,
ulei pe duplex [2016]

Boris MEHR

POEME

„Un animal necunoscut trecea prin istorie,
Precum trecea profesorul meu de istorie”

***

Un animal necunoscut trecea prin istorie,
Precum trecea profesorul meu de istorie,
Proteja Pomul Cunoașterii,
Era amic de familie cu Adam și Eva,
A oprit și Potopul, era o țeavă spartă,
A ridicat piramide în toată lumea,
Chiar și pe Dâmbovița.
A lăsat săgeata în favoarea condeiului,
A simțit mirosul rânced al banilor,
Avea, noaptea, viziuni imperiale,
El a descoperit ignoranța, s-a împăcat cu Dumnezeu,
A pus în mișcare roțile, le-a uns să nu scârțâie,
A trăit până la adânci bătrânețI, dar a scris el o dramă?
A avut el o mamă? Știa el cum plâng fluturii?

Amorul unei marmure

Dacă mângâi prea mult o marmură,
Te trezești cu silicoză sau poți muri chiar,
Adică te răstrezești, ferește-te de oamenii călduți,
Nu sunt nici sfinți, nici diavoli, mai broscuți,
Ei cred că viața este o băltoacă, iar moartea doar o clipă, doar o joacă.
Iubirea-i doar un schimb, exchange-birou, un ring, alegi, alergi,
Adică un challenge, la mijlocul vieții omul crede
Că o pădure poate arde verde. Iar eu mă sinucid de mii de ori,
Viața mea este din piscuri și orori. Te rog să nu-mi răspunzi,
Așa cum ai promis, tăcerea-ți este mult mai grăitoare,
Ai preferat refugiul dinadins, într-un refugiu orice viață moare.
Tu uiți că Domnul ne-a dat glas și inimă și minte să cunoaștem,
Să învățăm a ne iubi, că de pripas sunt doar potăile.
Altfel de ce ne naștem? Sunt om ca orice om, dar om,
Tu ești ca mine, suntem miliarde, de ce să ne considerăm atomi?
Deși-n atomi este o inimă ce arde.
Miliarde de sălbatici insulari, vorbim tot mai puțin și tot mai rar,
Că are fiecare jobul lui, ce-i pasă vieții nu știu cui?
Ce-i pasă că se moare neîncetat, e cel mai ieftin faptul c-ai uitat
De-aproapele carele ne este totuși om, mai bine ne născteam atomi.

***

Marguerite, Marguerite, nu mă scoate din sărite,
Vreau să-ți mângâi părul, dragă,
Ea îmi spune, n-ai o doagă,
Eu privesc plopi fără soț,
Am să fiu bandit și hoț,
Am s-o-ncui pe Marguerite
În cutia cu chibrite,
Am să fac din ea brichetă,
Eu voi fi o sigaretă,
Poate voi o pendulă
Că iubita prea-i fudulă,
Ea e pură, eu puriu,
S-a sfârșit, dar cum, nu știu.

***

Dreptunghiular, stângunghiular,
Alege punctul, are har,
Îmi vine konku croncănind,
El scuipă ca un laș, îl prind,
ah, kronkule, te-aș jumuli,
friptură bună îmi vei fi.
În intervalul eu și eu
încape și un Dumnezeu,
ce flacără m-ar mistui?
Iubire, asta Tu o știi,
Aici sau dincolo de soartă,
Rămân poetul fără doagă,
n-am chip, armura mea e-o coală,
am diplome și nicio școală,
că nu există pentru noi
nici școala vieții, suntem goi,
goimi în iadul cu eroi,
de ce-aș fi trist când primesc har?
Un konku spune never, iar.
Că hotarele se rup,
Scriu, deși încet mă surp.

***

Da, Labiș a iubit, o presimțire,
Moartea căprioarei?
Quasimodo îi scria mamei,
La fel și Esenin, dar Leon Felipe?

Cum era Lohengrin, mai ştie cineva?
Mai ştiţi să fi salvat pe un poet preabunul Dumnezeu?

Un zâmbet pe chipul celui plecat.
Haina era mult şifonată, sânge uscat de mult.
Prin ritm şi rimă vei salva gândirea?
Se poate, dar o fi şi altfel.
În artă fiecare arde altfel, de viu,
Fără să ştim.

***
În sâmbăta mohorâtă, în care de obiceiu se moare,
Primeam de la o buhă salutul cu şapca scoasă,
N-am mai primit nicio veste, nu mai era nimeni viu,
este adevărat, voi trăi în funcţie de dispoziţie
şi de poziţie în marele cimitir al cunoaşterii.
N-am înţeles! Care-i problema? M-aîntrebat buha,
dacă nu vorbim, ce are? Putem recurga la drone.
Eu, zise buha, nu cetesc poezii decât curime şi curitm,
Mă rog, Blaga, Nichita sunt astfel eliminaţi,
De altfel nici eu nu fac o favoare nimănui
Că exist, zic eu către buhă, vrei o radiografie precisă?
Te faci ochi de sticlă, vorba ceea,
„POPOARELE CARE NU SUNT BINE CONDUSE
PIER ÎNCET”,
este omul care vorbeşte cu durere
despre trădările şi vânzările zilei,
înţeleg perfect profunzimile sufletului,
nu ne mai iubim şi nu mai avem încredere,
devenim „un aluat moale”.
Iar când vom căpăta metrul pătrat de pământ
Care ni se cuvine, vom fi mai tari, precum zeii.
Buha tăcu, îi auzeam plânsul.

***
Într-o grădină secretă, găsii o insectă infectă,
Nu a rămas nimeni s-a scoată, Misselthwaite Manorvată,
Era galbenă, verde, a fost bătută cu verge,
Ea s-a trezit, s-a holbat la zid,
De ce te uiţi la mine, spuse dr. Craven,
Este o magie, o nimicnicie,
Unii cred că mor, alţii mor şi nu cred,
E un soare nins de raze reci,
Dorice forme de regi,
Orbite simple treci,
Te-neci.
Eulalie sunet, crin,
Eleat idol, geruri,
Băi frate, cel cu karate,
Efemere murinde, croinde, şiroinde,
Din ceas dedus,
Sub clopote verzi, ia, vezi.
Şi ce văzu? De când mama lui făcu.
E un continent de voroave, Pietr cel Mare.
Statuile nu cresc, doar se dărâmă.
Rața-i dracu. Auzi cum cântă macu?

***
Lawrence senzualul susţinea că numai corpul este naiv, vulpe bătrână, conturul era o femeie, apoi văd două fiinţe, şi cuplarea, gigantică, Paciurea, peşterile lui, ce conta pentru noi o noapte de twist? Unde eşti Ariadna-Gelsomina? Acel animamuncul sordid. La Mort, de Maeterlink… Zâna zânelor ciugulea fructe aromate , apoi oferea urina celor pe care îi iubea. Asta spune Paskal Brucker. Ciudat tip. Sonia Larian a fost una dintre cele mai originale prozatoare române, curajoasă, expresivă. Borges despre animalele sferice. Un peşte ţâşni din râul Mohawk, şi se orientă pe linia ecuatorului. Era defect. Citiţi Intelectualii de Paul Johnson, veţi înţelege de ce nu au fost buni politicieni.

REPETIŢIA DIN FAŢA ATENEULUI, 30x42 cm,
tuş pe hârtie [2013]

Mariana MOGA

Poeme

„Aș răspândi această frumusețe în calea voastră,
dar sunt prea săracă.
Doar eu cu visele mele”

În același loc gol

Viscol la marginea cerului.
Lacrimile lui s-au transformat în stalactite,
ascuțite,
gata să cadă în fiecare suflet,
picătură cu picătură,
ca o tortură.

Lacrimi albastre
pe sticla în spatele căreia
gemete străpung sunetul pământului.
Zilele copilăriei s-au dus. De mult.
Sub ploaia amintirilor plâng și eu,
ca un copil,
pentru trecut.

Cât de târziu am învățat să văd!

Dar fără să-i pese
vântul suflă în același loc gol.

Vise pe pânza cerului

Hoinar,
vântul își căuta rădăcinile.
O mulțime de narcise
acolo lângă lac,
printre copaci,
dansau împreună cu el.

Stelele străluceau
într-o linie fără sfârșit,
frunzele se bucurau...

Ce spectacol!

Ochiul meu gusta fericirea,
iar inima...
se mișca împreună cu narcisele
sub cerul brodat cu fir de argint.

Aș răspândi această frumusețe în calea voastră,
dar sunt prea săracă.
Doar eu cu visele mele.

Treceți, treceți ușor!
Nu le speriați!
Spectacolul va continua pentru rădăcinile voastre.

Cine sunt?

Îngerii s-au ascuns.

Aproape m-au uitat,
pătrunzând în mine
fără să mă recunoască.

Sunt prizoniera orelor ruginite.
Un cuvânt
dintr-un poem scris la ultima viscolire.

Însă mâna Ta
pe umărul meu
devine mâna mea
în asfințitul ce oferă eternității noua iubire.

Trupul își primește sufletul înapoi.

Contra timp

Anotimpul seduce.

Lumina lui se răsfață
numărând dimineți
în frunzișul nucilor.

Face inventarul.
Iar (ne)mișcarea mi se așează în palme.

Tăcerea îi jefuiește lui Dumnezeu
ultimul strigăt.

Printre lacrimi
observ cum fiecare frunză
își poartă în sânge veșnicia

Culori și aripi

Un dor astenic.

Cocorii lăcrimează pe pământ
să țină de cald viselor din vară.
într-o toamnă ce-și joacă propria poveste.

Frunzele dansează fără urme
numărând fulgere.
Pe cele din timpul vecerniei.

Ploua cu miros de busuioc.

Între așteptare și noua iubire
mă transform în lacrimă .

Extra fantastic

Imagini îmi potcovesc privirea
și ochii cerului se închid
în timp ce eu adorm.

Voi exploda în vise pentru o altă mântuire.

Aștept de ieri
ca mâine să mă recunosc.

De ce?

Viața nu se justifică.

Își urmează propria filozofie.

Încremenind în vreme

O stâncă
cocoșată de singurătate.

Mi-am adunat amintirile
în noua carte a timpului.

Iubiri în taină,
între umbre și suflet.

Sunt versuri din interiorul
potecilor vestale.

.

Măcar un pas

Dați-mi putere să-mi mișc genunchii,
pentru a putea semna condica pasului!

Mai încet!
Vorbiți prea tare.
Dezmorțiți,
se pot speria de singularul mersului.

Dați-mi putere
să-mi prind pașii din urmă,
trecându-i înainte de prăbușire!

În dansul acesta
biruitoare e așteptarea.
Eu,
doar rezervă pentru alt tangou

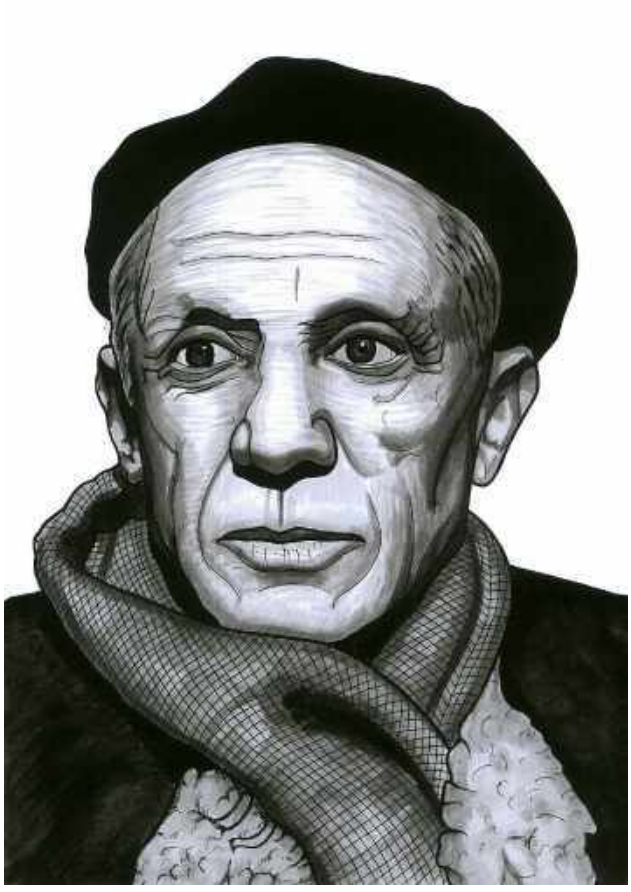

PABLO PICASSO I, 30x42 cm,
tuș pe hârtie [2009]

Mariana NEGRU

gând pe acoperișul lumii (VIII)

„astăzi mi-ești un fel de je
mâine nu știu dacă te”

duminica din miercuri

astăzi miercuri era noastră
lasă-mă să-ți fiu o duminică pioasă!

să-ți las rugăciuni în sărut
altar să-ți fiu în suflet durut
în templul interzis al poftei cărnii
să-ți fiu cântecul de foc al privighetorii

în nopți încărcate de magie
să-ți șoptesc aleluia cu bucurie
altar de liniște ți-aș fi
în rugăciunea ta de fiecare zi

te

te și azi
mai mult ca ieri
când mă pierzi
în primăveri

te acum deși tac mâlc
în povestea mea cu tâlc
te albastru și te verde
de mă ocru mă poți pierde

mă ascund pe-un nor lila
care cântă tralala
astăzi mi-ești un fel de je
mâine nu știu dacă te

side fire

decembrie, joi
ce frig e în noi!
ne-a înghețat iubirea în calendar
în noaptea rece de cleștar

când am fugit din noi înfrigurați
de gerul iernii speriați
copii pribegi ai unui foc durut
într-o poveste ce ne-a mistuit de mult

mă iei
mă ningi
mă ierni
mă dori
mă năpădești în trunchiuri de visare
mi te prelingi pe buze cu însetare
mă ningi suav în curgerea-mi albastră
în sfânta vină a iubirii noastre

simfonia unui apus

în tâmple îmi bat nopțile nedormite
ale dorului de tine strivit de nespuse cuvinte
călcăm pe cioburi cu tălpile goale
într-un dans nebun de-atingeri senzuale

și ninge stelar cu dorul de noi
în ceasuri târzii de lacrimi și ploi
ascunde-mă în tine și păstrează lumina!
spune-mi iubite a cui este vina?

poveste de iarnă

ce mai avem de împărțit la doi
în iarna rece, albă de neființă?
zăpada cade peste amândoi
ne-a înghețat și ultima dorință

doar sângele nu a uitat povestea noastră
la marginea iubirii ne udă marea albastră
nu orice moarte doare când tu trăiești lumina
nu orice dor moare când privești doar cu inima

ce mai avem de împărțit la doi?
povestea magică a unor seri de joi
chiar și apusurile se împart la doi
și-am să te iert, iertându-ne pe noi

roșu foc

este minunat să bei apă
din omul iubit!
este minunat să iubești focul
când ești îndrăgostit!

de când am tăcut
și nu ți-am vorbit
te-am simțit mai trist
mai introvertit

aș vrea să îmi spui
dacă nu te doare
lipsa îmbrățișării
a brațelor goale?

să fugim îți zic să fugim departe
dincolo de măști de frig și de moarte!
să m-ascund în tine să te-ascunzi în mine
și cu Dumnezeu, să ne fie bine!

tahicardii

era
atât
de
frumos
cu
tine
încât
uitam
să
respir

ești al meu pentru totdeauna

iubitule
vreau să-ți spun
că ți-ai uitat sufletul la mine
și nu știu ce să fac cu el, în izolare
o să mă îmbolnăvesc de prea mult suflet
gândurile ne sunt împreună
la distanță de un sărut
inimile o iau razna
pe ritmuri de blues
pe care vom dansa dansul iubirii
până la sfârșitul dragostei noastre
iubitule te rog să nu mă pierzi!

tăcerea pietrei

mă așez la
Masa Tăcerii
și ascult
tăcerea eternității
inima pietrei
ia forma infinitului

iubire pe sticlă

de când mi-a fost furată primăvara
am uitat cuvintele
de când mi-a fost interzisă îmbrățișarea
mi s-au răzvrătit dorințele
mi-e dor să dansez în bălți când plouă șiroaie
mi-e dor să pășesc prin nisip cu tălpile goale
mi-e dor să privesc pescărușii ce se nasc din mare
mi-e dor să iubesc nebun în brațele tale

mi-e închisă inima într-un tumult
de zbor rănit în iubiri de demult

sarea lacrimii

buzele mele
au memoria gurii tale
ochii mei
sunt povestea ochilor tăi
doar inima...
inima și-a pierdut jumătatea
și timpul și vorbele
sunt luna, rănite
ce lăcrimează în tine

remember

tu priveai marea
cu gândul
la o iubire
totală
speriat
de-atâta fericire
eu coborâsem
să beau apă
din tine

eternitatea clipei

când ne-adâncim în clipă
nu-i cădere
ci înălțare

și timp și suflet
și dor și zbor
într-o visare

poem cu un singur vers

mi-e tu!

caligrafia unui apus

m-ai asfințit într-o dimineață de vară
când mi-ai furat marea
te-ai împiedicat în lanțurile
pe care ți le-ai pus pe suflet și pe minte
și ți-ai înecat cuvintele în valuri

eu, care venisem la tine cu brațele deschise
nemaiavând nimic de pierdut
am câștigat totul
și am rămas frumoasă și fragilă
jumătatea pierdută

Mihaela OANCEA

ISABELLE NU MAI ARE PLĂMÂNI SĂ RESPIRE (II)

„când i se face frig în suflet
Isabelle aprinde o lumânare”

în realitatea fisurată cum coaja de ou

și dacă ai avea la dispoziție un vizor
spre creierul lui Cronos
nu ți-ar folosi la nimic…

gâzele ar continua să moară prin buruieni
iar noi ne-am tot rostogoli
ca niște virgule ce sufocă un text
inutil

uneori

fără nicio precauție pentru mentalul colectiv
tăcerea devine spațiul pneumatologic -
aici altcineva strânge cu degetele
marginile plăgii
în hăul căreia te privești
stingher și neputincios

cântec

ca într-o topitoare de smoală
noaptea amalgamează sistole și diastole
semnificatul și semnificantul lui Saussure
condensări și disipări
sfere și cuburi
scări și povârnișuri

în zori cântă cocoșii – copilul cântă și el
pentru a îmbuna cerul

remember

din camera tapisată cu mici flori
de culoarea granatului
Isabelle privește luna în convalescență
- o statuie de ceară
într-un Grevin prăfuit,
o lumânare aprinsă în ceasul morții
o lumânare de a cărei căldură nu te poți bucura

când i se face frig în suflet
Isabelle aprinde o lumânare

cu îndârjire

ființele lor se despoaie de teamă -
ca în timp de naufragiu
retează încheieturile celor care
agățați de corzi
încearcă să le scufunde inima

ajunsă o pieliță subțire
memoria refuză să fie arsă de vie
zorii îi găsesc ghemuiți
aidoma unor stele egiptene -
trupuri în care nu se mai poate înfige
niciun ghimpe

de la o vreme

zidurile nu mai au spațiu
pentru a memora
scâncetele ori șuvoaiele de întuneric

tricksterii
cu înfățișarea lui Gavroche
predică neantizarea
mai abitir ca niciodată -

ființele mancurtizate
se înclină
cu mâna la piept

estuar

părea că pământul
uitase pentru câteva momente
să respire

în curând
aluviunile s-au adunat în oglinda cerului
secându-i puterea
de a răsfrânge imaginea infinitului

amintirea lui
a umblat de-a bușilea
prin întunericul alb
până ce orizontul a înghițit-o
pentru eternitate

Ana PODARU

POEZII
– inedite –

De vezi

De vezi că plouă cu suspine
în toate-aceste primăveri
adună-mă dintre ruine
și nu-nceta deloc să speri
că-s cea de ieri...

De vezi lințolii-nfășurate
pe trupul meu strivit de nouri
mă unge cu licori curate
și-mprejmuiește-mă cu doruri
de nicăieri...

De vezi cum spinu-n mine-apasă
o inimă pierdută-n ceață,
în locul spinului îndeasă
lăstar de floare-n dimineață
dospind a viață...

De vezi în ochii mei apusul
și mările-n furtuni cuprinse
toarce-mi cu-nfrigurare fusul
pe lângă candele aprinse,
descânt de vise...

De-ngenunchez la cruci de piatră
și-ascult printre morminte pulsul
ca pâinea rumenă pe masă
ce-a râncezit urmându-și cursul
acultă-mi plânsul...

De voi veni să-ți dau sărutul
presat în suflet ca pe-o floare
olar să fii să-mi mângâi lutul,
să faci din ploi și nouri soare
ce sfarmă scutul...

De vezi că nu mai am suflare
și mă sugrumă amintirea
dă-i curcubeului culoare
înaripând acum iubirea
ce-o faci să zboare.

A șaptea zi

În fiecare zi mi-ai amintit
după povara muncii, chiar și-n vis,
că mă iubești, de n-ai spus, am simțit,
și m-am trezit ferice-n paradis,

dar ai uitat a șaptea zi să-mi dai
sărutul liniștii furat din soare,
după a șasea zi, când mă udai,
mă ofilesc și lipsa ta mă doare,

a șaptea zi tânjesc după iubire
când trupul, mintea s-au oprit în loc,
citești poemul din a mea privire
și crezi că șase zile-au fost un joc,

prea ostenit mi-e trupul duminica
o mângâiere pare-a fi balsam,
mă iartă că nu mi-am dorit nimica
când pentru alții fericit trudeam.

În fiecare zi mi-e dor de tine,
a șaptea zi mi-e și mai tare dor,
iubește-mă a șaptea zi mai bine,
te voi iubi și eu pân-am să mor,

din șapte zile, șase-s trecătoare,
a șaptea zi ridică-mă la cer,
atunci iubirea-i sfântă-n sărbătoare
și-a ta privire-i plină de mister.

Fără de aripi

mi-am construit aripi de foc și le-am legat de brațe
cu firul ierbii crude
am îndrăznit să zbor precum o pasăre mai aproape de cer
aproape de zei
dar nu cu gândul de-a sta la masa lor
nu, nu mi-am dorit belșugul lor
doar am sperat să pot să zbor
m-a otrăvit firimitura lor de pâine
și am căzut pe malul lacului cristalin
(un vis s-a spulberat)
ucis de ei

pământul m-a primit în pântec ca o mamă
m-a învelit și mi-a doinit cu susur de izvor
am adormit la sânul lui ca pruncul nenăscut
fără de vis
fără de aripi

în dreapta mea un sâmbure gemea și-un bulb de floare
le-am dat din seva mea

și-au încolțit
un ghiocel plăpând și-un pui de fag și-au înălțat tulpinile spre soare
nu, n-am murit ucis de mâna lor
am renăscut în primăveri
fără de aripi

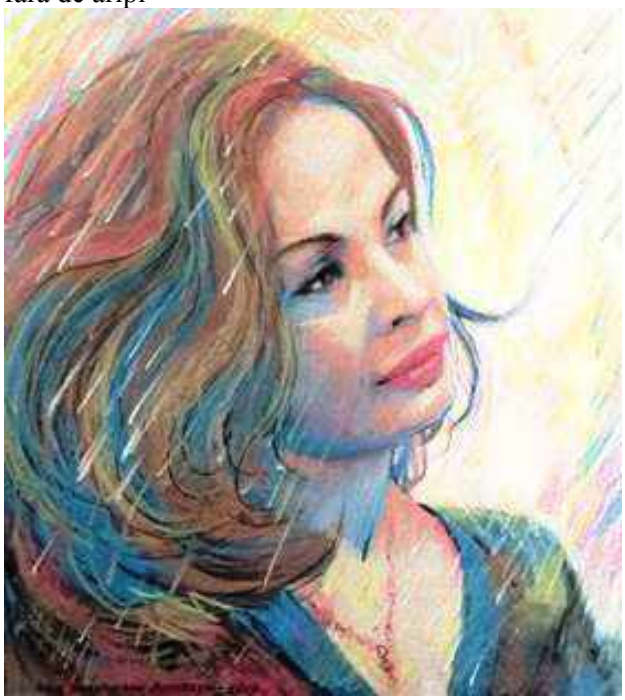

Iurie Brașoveanu, portret Ana Podaru, *pastel pe hârtie, 2019*

Apocalipsă

Spiritul lupilor a intrat în oi,
Stă rezemat ciobanul de-un toiag,
Pe plita incinsă mămăliga a făcut coajă
Și vântul bate dinspre miază noapte,
Lumina soarelui captivă-n opaiț
Dansează de mână cu umbra,
Cu umbra mea, cu umbra ta, cu umbra lor
Sumanul trosnește cu lemnul din foc
Și lupta se duce-ntre molii și carii.
Unde e lâna din caier și puful din nor?
Dulăul și-a pus zurgălăi de scaieți,
Mă latră, te latră... Stau zorile prinse de-un capăt de cer,
Nu-i lună, nici soare, nici ploi nu mai sunt,
Pământul mugește și-și macină lutul sub roată,
Olarul olog, fântâna secată, femeia cu burta la gură...plecată...
Plecată în lume, desculță, flamandă, să secere grâul cu spicele goale,
Din umbră pândesc mii de ulii și fiare,
Iar pruncul?!...sămânța din pântec, ei vor...
Să-l pună în lanțuri, la prima suflare.

Te bate vântul, trup cioplit

Azi bate vântul dinspre sud,
te pleci spre-această parte,
când vântul șuieră-l aud
ca un puhoi de șoapte,

la noapte bate dinspre nord,
te duci cu el ca frunza,
tu, fiul unui mândru lord
iubești o fată – MUZA,

de mâine-o bate dinspre vest,
te pleci chiar de te doare,
sărutul tău ca un incest
se-afundă în cărare,

hoinar, cu vântul, mergi spre est
străin de tot și toate
te vei opri pe Everest
să mai cîteși o carte,

te bate vântul, trup cioplit,
te pleci și nici nu-ți pasă
că te-ai născut de-ai fi granit
ai fi altar în casă...

Radiografia cerului

se-aduna norii dinspre Valea Seaca
vin grămada peste sat și tună
valea răcnește ca o mamă-n durerile facerii
un fulger lovește de sus până jos în bezna durerii
se-prind firicele de vene pe cer
pe ramura vieții
apoi mor încet
se sting în tăcere

alt fulger lovește de jos până sus
în inima cerului
din lună se-aude un tunet nebun
se lasă tăcere
tăcere și foc
lumină difuză
din inima cerului
arterele ard urlând de durere

se-ascund după nori stele mii tremurând de mână cu umbrele
de teamă se-aude din cer un oftat
a fost poate soarele
sau poate că nu
poate-i doar un război între îngeri și demoni
să rupă pecetea de la Dumnezeu
să vindece relele

mai jos pe pământ omul stă lângă pom
și-și numără zilele
tic-tacul din ceas bate slab în cadran
pe geamul șuroaie
curg ape pârâu și pe trup și pe ram
privind în odaie
se-aprinde din nou ram de vene pe cer
si-n trupul de paie
un rug a ramas din pământ și din cer
cad îngeri prin ploaie

Eu mai cred

Eu mai cred în fantasme,
eu mai cred în poveşti,
eu mai cred în lumină,
şi în fapte cereşti...

Chiar de n-am nici o vină
şi nu caut pricină,
într-o lume nebună
sunt captiv să trăiesc.

Eu mai cred în iertare,
în prieteni, duşmani,
cred în suflet şi inimi,
cerşetori şi orfani...

Chiar de n-am nici o vînă,
osândit la rutină,
stau cu-o cruce în mână,
ziua-mi pare puţină.

Eu mai cred în biserici,
în călugări şi maici,
în epistole, clerici,
în bogaţi şi săraci.

Chiar de n-am nici o vină,
judecat, osândit,
stau cu fruntea în tină
ca un miel pregătit.

Eu mai cred în voi oameni,
eu mai cred, e păcat?
din cuvinte să semeni
bunătate sau sfat?

Chiar de n-am nici o vină
voi pleda vinovat,
neputinţa mă-ngână
şi trăiesc în oftat.

urmele paşilor

urmele paşilor s-au ascuns în cer
priveşte apusul
conturul de-un roşu aprins parcă-i viu
se văd firicele-n perdea
sunt de lut
cresc aripi umbrind tot pământul

e teama prezentă aici pe pământ
în oase de om ca o boală
în carnea de ciute, în lupi sau în lei
e teama prezentă şi-n vânt

ascultă!...e noaptea tăcută-n păduri
nu-i teama prezentă-n stejari
în brazi, în mesteceni, în fagi, în arţari
nu-i teama prezentă

în ape de munte, izvoare... la şes
în mari, în oceane sau ploi
nu-i teama prezentă al bunului mers
căci teama e-n noi

dă-ne Doamne-n noi stejari
ape şipotind din munte
rădăcini de brazi, arţari
fă-ne punte

puntea dintre două lumi
ce străbate-ntreagă zare
fă-ne păsări fără guri
muţi şi surzi de-ngândurare
teama moare

urmele paşilor se deschid spre cer
e drumul lumină şi pace
când teama, durerea şi relele pier
un rai se desface

Biciul lui Moise

Moise loveşte cu biciu-n deşert
despărţind nisipurile în două:
- Treceţi!... spuse, el, beduinilor
legaţi de gât cu o sfoară
trasă de gura unui dromader
însetat, obosit,
obosiţi, însetaţi
beduinii-l urmează.

Biciul vuieşte ridicat spre cer
în luptă cu vânturile,
în luptă cu norii grăbiţi
norii sterpi,
blestemaţi să nu curgă-n deşert,
să nu plouă...
doar cânepa trosneşte în aer,

un bici împletit din bărbile celor drepţi,
din bărba lui Dalai Lama, Solon,
Mohamed, Budhha şi Gandhi
loveşte-n nisip...

nu-i drum, nici potecă să treci,
e vadul de lacrimi amare,
e lavă şi sânge,
e lut îmbâcsit...
păcatul înghite fiinţe flămând...

sfrrrr, sfrrrr, un fum se ridică la cer,
în urmă doar el şi un tropot de cai,
cu biciul dreptăţii în mână,
un ieri şi un mâine.

EMANUEL POPE

DRAGOSTE ÎN TIMPUL EPIDERMEI MELE
– Fragmente din jurnalul de alienare poetică –

LXV.

Așa a fost mereu
războiul iubirii!
Și dacă au avut și
dacă nu au avut armură,
cât timp au sângerat
toți ne-am hrănit
din trupurile celor căzuți în luptă.

LXVI.

Doamne, ce frumusețe mare
și-a început ziua și lucrarea odată cu mine,
În camera mea a sosit... o nouă zi!

(10 iulie 20202)

O simțeam cum se retrage
părăsind inima,
în cercuri concentrice din ce în ce
mai mari,
îndepărtându-se și atingând rapid
periferia corpului meu
și de acolo, mai departe,
prin evaporare
trecând din aerul zilei de azi
în aerul zilei de ieri.

Mă gândeam la tai chi,
la yoga,
la sant mat
la sufism,
la marile învățături spirituale
ale lumii
ca să pot amâna inevitabilul.
La prana,
la prana-mama,
la mama,
și mă gândeam la toate astea
în timp ce gândul meu
mă uita.

LXVII.

E copleșitor cât de mult loc ocupă un om.

LXVIII.
(12 iulie 20202)

Azi m-am hotărât să călăresc,
așa că am ieșit din casa copilului meu
și am încălecat
muntele de iluzii răsturnat
în fața ușii lui.

De sus,
totul părea și mai neverosimil.

LXIX.

Când e timpul poeziei,
este timpul poeziei!
Lași coarnele plugului zilei:
sapa, banii, ciocanul, ferăstrăul,
mașina de bărbierit sau orice
altceva din mână
și începi
să adulmeci în aer,
cu toată ființa ta,
ca un pui de fiară aflat în
captivitate,
glasul zeilor și al pădurii originare
vorbindu-ți
numai ție!
De dincolo de gratii,
de dincolo de familie, de zonă
de comfort sau de stress,
de realitate palpabilă, imediată a
lucrurilor din jur.
Și asta în ciuda izolării, aș spune!
Plonjarea în gol, triplul salt fără plasă,
țipătul surd și rugăciunea inimii
sunt cerințe minime.
Nici cunoașterea și nici gustul fad al
istoriei.
Nimic din așa ceva.

În definitiv poeților,
ca și primilor creștini,
nu li s-a cerut niciodată mai mult
sau mai puțin de atât
: credință!
Și încă un lucru indiscutabil
: lepădare de sine!

Are poezia, deh! gustul ăsta,
pentru goliciune, descărnare,
dezarmare, deșelenire,
dezinhibare, abandon,
fragilitate, lumină, vis
zbor.

LXX.

Când e timpul poeziei,
este timpul poeziei!
...și la vremea aceea
aveam 10 ani,
locuiam într-un bloc de 10 etaje,
într-o zonă cu zeci de astfel de blocuri,
fiecare având zece scări
și-n fiecare apartament
câte zece copiii de hrănit.
De aceea ne era și ușor
când dormeam prin vecini,
niciunul didntre noi nu simțea
nicio diferență.
Băile erau la fel,
la fel era și aragazul din bucătărie
și până și oala de mâncare cu ce era în ea
arăta la fel.
Așa era comunismul,
spre deosebire de fratele lui vitreg, capitalismul.
Nu puteai să nu-l simți, puternic,
pe propria ta piele
pentru că el pur si simplu
te tranzita.

Dar când e timpul poeziei,
este timpul poeziei
și-n vara aceea mama avea
o prietenă
care scria poezii.
Numai asta dacă auzeai atunci
și-ți era de ajuns
pur și simplu
dintrodată înnebuneai
oricât ai fi fost de sănătos.

Dar când e timpul poeziei
este timpul poeziei și
nu poți să te pișii
împotriva valului.

LXXI.

M-am săturat să tot ascult în gară
Trenul morții molfăind cărbuni.
Trenul vieții deraind pe drum
Vagonete de iluzii,
Și vagoanele sărmane,
Pline ochi de domnișoare
Toate țepene, dar în mișcare.

LXXII.

Când eram mai tânăr am visat mereu
la sărutul unei femei necunoscute,
pe stradă, în tramvai, în autobuz,
în aer sau în apă.
Îmbătrânind am ajuns însă
să-mi dau seama
că de fapt, cel mai complet,
cel mai plin de substanță
nu poate fi decât sărutul unei femei
văduvite de o clipă.
Atingerea buzelor sale,
podul pe care ea îl reface
arcul voltaic pe care îl îngemănează
dintre viață și moarte,
dintre buzele tale și clipa ce nu a trăit-o
nu poate fi decât acesta
adevăratul lăcaș al erotismului vieții.

LXXIII.

Pe de altă parte, totul e miracol,
Înclusiv încercarea aceasta,
A omului de-a așeza pe litere,
Înțelesul și neînțelesul lumii.

LXXIV.

Dacă ni s-ar prezenta de niciunde o frontieră asiguratorie a fericirii câți dintre noi nu ar porni buluc spre un astfel de loc și cu toate astea nimeni nu se înghesuie spre moarte. Lipsesc deci asigurările.

LXXV.

De ce să te temi de mutilarea fizică, exterioară, dacă în cea interioară te dovedești de neîntrecut?!
Slavă Domnului însă că receptăm durerea la nivelul epidermei într-un mod mult mai puternic și imediat decât în suflet. Altfel, estetic, am fi fost oripilați pe stradă, mult mai rău decât suntem acum de tot acest spectacol al lumii.

LXXVI.

Am râs întotdeauna, nu de Rochefecauld, dar de invențiile de înțelepciune a unora dintre scriitori. Toți atât de plini, încărcați burduf de ele în paginile ce le-au scris și altfel atât de golași, de săraci în viața lor privată. Nu-i nimeni profet în carnea lui, da, știu și mi-am tot spus, dar altceva mă atrage să zic acum și anume cum mă văd crescând la rândul meu, în acest jurnal, de maximă înțelepciune.
Hai, să fim serioși! Deci, trăiască duplicitatea animalului scriitoricesc! Parvenitul hoției de sentimente și mefistofelicul încarnat al minciunii... scrisă cu pretenție de nemurire. Absolut un sictir!!

LXXVII.

Nu văd în jur decât expresia unui inconștient orgoliu. Cum altfel toate aceste structuri de beton, metal și piatră a așezărilor umane? Cum altfel viața tuturor aceste familii, cum altfel viața tuturor acestor furnici, cum viața tuturor acestor rânduri pe hârtie?!

LXXVIII.

Dincolo de lene, trebuie să recunosc că nu cred în necesitatea prozei, mai precis în cea a romanului. Cel mult în scrierea unor povestiri scurte, dar peste atât nu pot să nu mă întreb la ce ar folosi, dacă nu cântecului de sirenă al orgoliului și meșteșugului?
Însă cu totul altfel stau lucrurile în ce privește teatrul clasic și mai ales cu poezia care nu încarcă realitatea și nici

măcar nu i se suprapune, eterică fiind, fără carne, fără orgasm, lăsând toate lucrurile așa cum sunt, eventual doar strălucind din spatele lor, când și când, fugar și fără nicio ambiție sau miză.

LXXIX.

Nu fără un sentiment de rușine și de culpabilitate trebuie să recunosc că de multe ori m-am legănat numai în apropierea lucrurilor și oamenilor. De fiecare dată, cu foarte puține excepții, răspunsul tuturor acestor apropieri a fost unul inferior așteptărilor și spun asta fără să fiu câtuși de puțin malițiios. Ceva mereu a lipsit și de o parte și de alta. Un anume "lipici" care să-mi dea încredere și cumva să mă motiveze să continui orb. Noroc sau neșansa, habar nu am, dar așa au stat lucrurile și trebuie să mi-o recunosc chiar dacă nu mă ajuta la nimic.

LXXX.

Sa-ți fie rușine cu tine, cu scrisul tău,
Și totuși să nu poți să duci regresiunea
Până la propria ta desființare.
Tot așa cum nu poți pune în scenă,
Pentru tine și alții,
O nouă naștere sau să refuzi laptele
Cu care te-ai hrănit odată.

LXXXI.

Sună aiurea și pentru mine, corect, dar adevărul e că în 6 ani, cu doar câteva excepții, am doar conținut sau am creat premisele de existență a aproape 30 de titluri.
E adevărat iarăși că printre ele puține stau în picioare, dar ca potențialitate și mai ales ca ideatică, fără să fac exces de ce am oricum -orgoliu, pot spune că tot înseamnă ceva. Însă îmi este clar că nu a fost un drum bun și că acum va trebui să refac drumul înapoi, în sens invers. Nu înaintând așadar, ci aprofundând lucrurile pe care deja le-am însemnat cu...timpul, zilele mele, cel puțin.

LXXXII.
(viața melcului)

În casa sufletului tău,
Răsucindu-te, contorsionându-te,
Pe spirala vieții la limita morții,
Gândind continuu și revenind,
De fiecare dată peste același cumul
de probleme,
Indecis, nicodată înțelept deajuns,
În propria singurătate.

Apoi după lungi și chinuitoare
„dezbateri",
Ieșind într-un final afară,
Pentru a face doi pași mici,
După care, repede,
Din nou,
Fuga înapoi în casa sufletului,
Pentru același joc nesfârșit al permutărilor,
În câmpul acceptării și îndoielii,
Pentru a te minți și/sau
autodenunța.

LXXXIII.

Despre încăpățânarea de-a pica
drept în viață,
Ca și cum într-un univers dezaxat
Toată greutatea acestuia
Ar sta numai pe umerii tăi.
Ego supradimensionat,
Iar pe de altă parte,
Gustul dulce al împovărării.

Ambele atitudini greșite!

LXXXIV.

Am rămas în urma desfășurării
gândurilor mele,
Și risc ca la un moment dat,
Cu greutate prinzându-le
din urmă
Să nu mă mai recunosc în ele.

(de aceea e bine și nu este bine și chestia asta cu "jurnale")

LXXXV.
(omul din oglindă)

Nu-l pot cunoaște pe omul
care se privește
în oglindă
Dar pe cel ce mă privește de acolo?!

LXXXVI.

Curățăm, refacem, aranjăm, privim.
În grădina lui, omul, un neobosit Dumnezeu.

LXXXVII.

Îmi plimb mâinile peste suprafața
lucrurilor din jurul meu,
Atingându-le sau nu,
Și ca omul primitiv
Pe toate le simt în puterea mea.
Dar lucrul acesta nu-l pot face
Cu ploaia, cu soarele
Și cu starea zilei de ieri, de azi
Și de mâine.

(și e bine că e așa!)

Dumitru TOMA

ZAREA DIN SOMN (VIII)

„Să am boarea subțire atunci când suspini
Să-mi rânduie taina schimbarea la față
Cât ghemul meu pierde întruna din ață.”

Sunt atâta de aproape

Anul e cât săptămâna.
E puțin până la Tine
Și-s atâta de aproape,
Mai că Te ajung cu mâna...

Simt că Te încing cu gândul
Și Te-ascunzi în sân la mine
Să visezi, că-Ți vine rândul,
Cum m-ai rupt, în somn, din Tine.

Sunt trei capete de lume

Înainte-i în lumină
Și-năuntru e-ntuneric –
Două-ntr-una se îmbină.

Cine oare ne supune,
Când pe-o ață-așa subțire,
Sunt trei capete de lume?

Din ispită și din vină
Întunericul le-adună
Și-țesându-le-n lumină,
Pânza stă să ne supună.

Setea își stinge chipul în ciutură

La drum piciorul îmi scapă în vad
Și văd că mă trage ața în iad.

Când să mă cațăr, cerul se scutură,
Iar setea își stinge chipul în ciutură,

În cercuri și umbre pornite agale
Din jocul încins de mâinile Tale.

Bătrânii din umbră

Ia-ți capul în palme și rabdă și plânge,
Bătrânii din umbră îmi umblă prin sânge.
Custura și zvonul ascut cu migală
Și maci și cicoare îmi scutură-n poală
Când vatra și cerul se-aleargă spre mare,
Iar eu între ele sunt pus pe frigare.

Să plângi dacă poți și de limbă te muşcă,
Din cale nimic nu mă-ntoarce în cuşcă.
Nici dacă odihna ți-ar fi strai de ciulini
Să am boarea subțire atunci când suspini
Să-mi rânduie taina schimbarea la față
Cât ghemul meu pierde întruna din ață.

Frământ lutu-n amurg și în zori îl întind
Ca să calc fără teamă spre cer să-l cuprind
În snopul ce-ar strânge toate spaimele lor
Și cu mine-ar renaște din câte mă dor.

O fărâmă dintr-un sfânt

Am văzut cândva de-aproape o fărâmă dintr-un sfânt
Înmuiată în lumină, ieșind vie din pământ.
Căuta vița de vrej, spre răscruci pășea agale,
Cu privirea în răchită și țărână în sandale.

Și prin verdele din lună fura dude din cireș,
Iar din cozi și lăstărișuri împletea la gânduri preș,
Sucălit în nouă coarde păpușite-n măruntaie
Ca să nu o mintă focul în răcoarea din odaie.

Și să-i fie cald și bine ca la soare fără lună,
C-o ajung în toiul nopții cele care ne adună.
Și o fac cum este zborul când se-ntoarce-n cuibul lui,
Iar pe unde-și rupe gâtul nu mai spune nimănui.

Legământul din sandale

Unii sfinți țin buza-n jos, alții-nfig sprânceana-n sus.
Nu știu care-ar putea duce crucea noastră spre apus.

Să străbată grohotișuri pe cărări stinse-n tămâie,
Legământul din sandale să nu-l spună nimănuie.

Că sunt muguri de răsuri adormiți în sfinți de lună,
Din răstimpuri fără gură să-nverzească împreună.

Să își lase urma-n lume degetele care plâng
Cât năframa lor înnoadă rostu-n care ne răsfrâng.

JAPONERII
GRUPUL DINCOLO DE RETINĂ

Haiku, Senryu, Tanka, Gogyohka

Ottilia Ardeleanu

misterul toamnei –
lupa uitată adins
peste cuvinte

floare de ceară –
zăpezile se topesc
văzând cu ochii

soare-n asfințit –
de la un mal la altul
drum de lumină

plimbare pe țărm –
pescărușul pe nisip
tu cu capu-n nori

sârmă ghimpată –
paingul țese-n rouă
pânza distrusă

Mihaela Băbușanu

părând aievea –
în cerdac la Băbușa
dragii mei părinți

picnic matinal –
dedulcinduse-n vie
un stol de grauri

sit cucutenian –
de ochii lacomi râma
se-ascunde sub ciob

zarzăr plin de flori –
doar zilele bunicii
pe numărate

în carantină –
închisă-n cochilie
până și marea

Corina Cristian

Haiku

în ochi de apă –
lebăda albă și-o zi
zboară-mpreună

Gogyohka

mi-am lovit privirea
de cuvîntul încredere
și a sângerat a ploaie
mi-am plimbat privirea spre un copac
și a înflorit.

nu aștept
întruparea dumnezeiască
răbdarea e credința mea –
să cresc până la
fructul singurătății

nu sunt bătăi repezi de inimă
sunt salturi de delfin
din marea turcoaz
până hăt departe
caută oameni de salvat

Tanka

în secțiune
orice respir deal meu
un trunchi de copac
cercuri invizibile
în pieptul tăiat.

Vasile Culidiuc

Senryu

zâmbim la Umor
la Gura Humorului
fără tichete

Haiku

primele raze –
vizitată de bondar
regina nopții

pastel de vară –
pe o căpiță de fân
lungită luna

ziua marinei –
bărcuțe de hârtie
aliniate

vacanța mare –
colacul de salvare
uitat la hotel

Ion Cuzuioc

Haiku

arșița zilei –
pe gard pălăria tatei
cerne soarele

ploaie caldă –
o barză ciugulind
bulbuci din baltă

Tanka

vara la plajă
castelele de nisip
pline de scoici –
călătorind din basme
visele nepoților

aripi de cocori
prin stele căzătoare
peste mări și țări –
anotimpul anului
rămâne în amintiri

Senryu

șeful la mare –
în concediu secretara
din cont propriu

Cristian Ovidiu Dinică

Gogyohka

te-a remarcat stăpânul
taci, mușcă-ți limba
soarele va fi de mâine înalt pe cer,
poți să descifrezi enigma vieților
păgâne
în gânduri aprige popas.

în liniștea din aeroporturi
fiecare grăiește în limba sa
Dumnezeu îi ascultă
timpul aude vocile
doar ploaia strică speranțele

în ziua în care ai împrumutat
timpului o nouă dimensiune
a iubirilor învinse,
soarele înconjurat de norii
intra prin geamul deschis

cu fiecare moarte
aflu adâncimea apei
în care mama mă naște
râd de moartea de mâine
ultima notată în ziare

pe cer aripi
în vița de vie rodul
adună taina toamnei
și îngerii
vor fructele dulci

Ana Irina Drobot

Haiku

felul întâi –
scoase la iarbă verde
paharele de vin

baseball –
o frunză acoperind
luna plină

Senryu

zile negre –
din ce în ce mai multe
nopțile albe

Gogyohka

albumul din copilărie
răsfoit din nou
cireșele coapte
mă întâmpină
în fereastra deschisă

ceasul oprit
în camera bunicilor
poveștile copilăriei
pe același raft
să pot ajunge la ele

Mona Gheorghe

Haiku

scârțâie poarta –
în ecou un greiere
deschide seara

ton cu diapazon –
doar un țânțar mai cântă
după ureche

Tanka

în crama veche
paing îndesind plasa –
grauri la cules
înserarea și ploaia
strămutate din vie

Gogyohka

Doamne, cât de sus e
fiecare notă
scrisă-n elegia toamnei
de un suflet coborât
în deznădejde!

Strigi cu urmele tale
încă un trup
până când apa
sărată și caldă
șterge tot

Florin Golban

Haiku

o vrabie
pe ramura salciei –
luna în scădere

sfârșitul zilei –
cântecul cucului
scutură păpădia

cireș înflorit –
doar vântul mișcă
umbra vrabiei

zi de vacanță –
trenul urcă sprinten
umbra muntelui

târziu de toamnă –
nepotul dogarului
șterge putina

Vasilica Grigoraș

Haiku

pe cer niciun nor –
în albia râului
lotca-ntre doi sori

zdrențe de lună –
undița agitată
de somnul greu

Senryu

pe chat cu proful –
navigând până în zori
contra vântului

Tanka

concert de greieri
în plină stagiune
pe prispa casei -
la adăpostul nopții
și secretele noastre

printre brazi înalți
în tăcerea muntelui
o tresărire –
simt verdele strălucind
mână în mână cu noi

Andreea Maftei

Haiku

soare la zenit –
o fâșie de pământ
atingând cerul

azil de bătrâni –
la capătul zilei
apă și pâine

flori de caprifoi –
o vietate iarăși
își pierde drumul

Katauta

zumzet în castani –
mirosul buzelor ei
pe cămașa purtată

Tanka

la capăt de zi
pasărea fără de pui
despică norii
în val zdrobind pământul
ploaia și tânguirea

Carmen Mariana Nanu

Haiku

urme pe nisip –
reverberînd tăcerea
lumina lunii

tovarăși de drum –
printre aburii de ceai
o primă frunză

Senryu

tort aniversar –
cinci lumânări mai puțin
anul acesta

Tanka

bătrânul privind
lumina adâncului
din nufărul alb –
în ochii copiilor
fii niciodată avuți

Gogyohka

revenind obsesiv
ecoul ultimei priviri.
prea devreme
atât de târziu
peste tot

Eugénia Paraschiv

Haiku

zăvor răstignit
la deschisul mîinii maci –
casa bunilor

chipuri fără șir
din aceeași scînteie –
totuși perechea

scoici la mal –
nicăieri ceasornicari
doar cronicile

Gogyohka

O
colbul
frunzelor
iar răstignit
prin stihii tot clipele într-Una

e
timpul
de lotus
ritmurile
cu aceleași trei lumi grămătici

Lucia Cezara Plătică

Haiku

ploi trecătoare –
cerul brăzdat de raze
pe chipul mamei

cărări de munte –
într-un toiag bătrânul
scrutează zarea

Tanka

sfârșit de vară
aripi de pescăruși
din nou spre cuiburi?
doar unduirea frunzei
la ultima tornadă

Gogyohka

plimbare pe bulevard
mână în mână
în trafic
aud din nou
melodia noastră

Ana Urma

Haiku

candela în geam –
bonsaiul înmugurit
leagană luna

cai nepereche –
în urma lui Orion
livezi în floare

plugul înbrazdă –
în ochii bătrânului
toata țarina

cojile de ou
plutind în jurul lunii –
liniște-n cuiburi

tarabe cu flori –
și mlada coșurilor
înmugurită

Florina Vulpoi

Gogyohka

colecționez scoici,
iluzii ale gândurilor
ultimul selfie.
șterg marea de praf
și răsăritul de umbre.

cu siguranță
bobul de rouă va încolți
în pământ,
la fel și tăcerile în cuvânt
de-atâta viață.

provizii pentru izolare
la domiciliu
tăceri fabricate
de umbre
cred în lumină

regăsesc clipa
în puf de păpădie
altă lumină din raiul ascuns
ori nescrisă povestea
c-așa-i în dragoste

jucători profesioniști
pentru o clipă
cine dă de gol viața
când întunericul
stăpânește Luceafărul

Andreea MAFTEI

ÎN LUCIRI, RODUL TAINEI MÂINII DREPTE

Gabriela MELINESCU – ***Puterea morților asupra celor vii***,
antologie, Editura *Polirom*, Iași, 2005

Considerată o autoare majoră a șaizecismului românesc, personalitate vivace și reticentă, în același timp, militând adesea pentru deschidere culturală în diaristică, poezie și proză, Gabriela Melinescu devoalează, cu o delicatețe specifică marilor poete, stări ale profunzimilor în care intimul, liric, se scaldă în ape ale experienței empirice, palpabile, raționale. Portretul liric descrie, intelectualizat, *ceremoniile* sincronizării cu o modernitate rapid recuperată, încă de la debut (1965), în expresii ce promovează esteticul frust și temperamentul liric jovial, sincer, alteori sobru, calm, în căutarea perfecțiunii, mereu inventiv, original, un model pentru generația poetei și pentru cele care îi urmează, relativ cunoscut astăzi, datorită cenzurii și exilului, deși o scriitoare completă. Ființei *abstractă,* de apoi (1966), ingenuă, i se remarcă o scriitură feminină, autentică, cu entuziasm debordant. Discursul poetic fulgeră ca în ploile de vară, clar, răspicat, uneori reținut din motivații etice, dar peste toate, în căutarea identității general-umane. Gabriela Melinescu disecă în ***Interiorul legii*** (1968), cu profesionalism, pentru a descoperi ***Boala de origine divină*** (1970), nu înainte de a depune ***Jurământul de sărăcie, castitate și supunere*** (1972), ca un doctor *fără de arginți* – doctor ce tratează prin cuvânt, chinestezic, pe baza sensibilității profunde. O autoare care scrie în trei limbi cu aceeași acuratețe lingvistică, manierată, sporind, gradual, în fapt, cultura românească, nu poate fi azi omisă sau redusă la un singur fapt, materializând, egotic, valența eroticului, prin suprimarea dimensiunii artistice, cu magnetismul interuman al cuplurilor celebre din istoria literaturii române. Lirica volumului ***Impotriva celui drag*** (1975) revalorizează estetic tema morții cu fulgerătoare sentimente care au la bază pasiunea (bine izolată): *Mișcările pe care le făcusem/ mai pâlpâiau ușor deasupra mea/ ca săbiile pe care luptătorul/ în trupul său le azvârlea*. (***Cum mușcam fructele***). În 1974, se mută în Suedia, unde scrie alte cinci volume de poezie și începe să publice în limba suedeză. După volumul de versuri ***Lumină din lumină*** (1993), îi apar, frecvent, antologii de poezie; la noi, prima antologie coordonată de prietena sa, poeta Ileana Mălăncioiu, ***Jurământul de sărăcie, castitate și supunere*** (1993).

Iluzia iubirii eterne, călătoria ca o inițiere, un ars vivendi, moartea cu crizanteme strânse în *coșuri făcute din oase de oameni* (***1 noiembrie***) – expresie a lucidității – memoria, timpul și anotimpurile din materiile organice, sferice, sanctuarul – revelații dinspre interior, muzicalitatea ancestrală, corul morților cu suflete rămase pe pământ, în obiecte dragi, demitizare a locuirii cerești, iată câteva dintre calitățile poeziei melinesciene, strânsă în antologia ***Puterea morților asupra celor vii***, publicată la Editura Polirom, din Iași, în anul 2005. Arta de a scrie este comparată de poeta Gabriela Melinescu cu supraviețuirea de la înec – cuvântul, obiectivat. Poetul trebuie să se detașeze „*față de ce s-a întâmplat/ în cuvinte*” când scrie (***A scrie***), pentru a nu se scufunda, dimpreună cu cel *salvat*/cititorul, între emoții necuvenite. Întreaga consecvență a poeziei construiește o arcă în care poeta salvează sau dă naștere *după moarte*, revelează sensuri noi din care se conturează imaginarul poetic organic. Degradarea sentimentului urmat rațiunii impune necesitatea visului diurn ca formă a cunoașterii: „*Scriitorul este purtătorul unui adevăr pe care-l comunică în felul său, după sentimentele sale intime.*”[1], spune poeta – iată și versurile: *Tot ce vedem/ mâine ar putea să dispară,/ purtat cine știe unde de vânt./ Tot ce păstrasem ca amintire/ să se așeze ca praful sub picioare/ în aerul tare al feței tale*// (...) *Scheletul meu ieșit din plasa roșie a căr-*

[1]Gabriela Melinescu, revista *Apostrof*, anul XX, 2009, nr.5, p.228

nii/ îți iese în întâmpinare/ ca o minerală floare/ topindu-se în aerul tare al feței tale. (***Aerul tare al feței tale***). Se conturează, astfel, o poetică a existenței și a cunoașterii, în subtilitatea metaforei, ca expresie a neomodernismului, dar și o lume barbiană, mineralizată, parnasiană prin nevoia obiectivării, a îndepărtării de emoție – prin logica sensurilor intelectualizate. Imaginarul poetic al Gabrielei Melinescu creează un melanj între pasiune și luciditate, surprinde anumite procese de conștiință (uneori, în structuri de baladă). Lumini și umbre în logos psalmic, cele două sentimente antitetice iubirea vs. ura, primare, dezvăluie, într-un imaginar propriu, inedit, o lume de inspirație autohtonă (deși în exil autoarea), amintind, printr-o reinterpretare a mitului, de *un tată al străvechilor tineri*: (...) *Și în timp ce alunecă apa/ liberi și prăbușiți tinerii de platină sărută/ peștii rânjitori/ sorbind repede ruini voluptuoase și slute.* (***Baladă***). Iubirea este când grațioasă, maternă, când plină de lavă, în consistența erotică – o călătorie, poeta privește totul cu *o cruntă, afectuoasă luciditate*[2]. Teme esențiale ca: viața, moartea, supraviețuirea și lupta cu creația, sunt eforturile de a ajunge prin scris la Celălalt, ne mai spune poeta. Dar toate au în centrul lor, ca un leitmotiv, iubirea văzută din diverse unghiuri ori viziuni insolite. Scriitoare cosmopolită, Gabriela Melinescu, deși bilingvă, nu și-a trădat niciodată limba, *interioară* prin fluxul fanteziei, nici propria rațiune, întotdeauna conștientă de ceva, nelimitând cunoașterea și trăirile existențiale, interiorizate, fiind, totodată, o strașnică iubitoare de viață, de lumină și de cuvânt. De formație filolog, stăpânește cuvântul, în dinamica sa, dovedind o precizie remarcabilă în mânuirea artistică, căci *a intra în atmosfera scrisului, înseamnă intrarea în sacru, folosind limba interioară și acceptând necunoscutul superconștiinței*[3], misterul, taina ***mâinii drepte și stângi***: *Mâncam împreună simțindu-ne bine,/ fiecare în mână cu câte un cuțit./ În fața mea cineva rupea pâinea/ ca din carnea cuiva./ Mi se făcea frică mâncând, și/ simțindu-ne neobișnuit de bine –/ un altfel de metal lucea în oglindă/ și fiecare un nevăzut cuțit/ în mâna dreaptă strângea.* (***Taină***).

Revelat de teme și motive poetice neomoderniste, subconștientul invocă și aici, în poezia melinesciană, muze din Pantheonul elin, embleme ale feminității, și oferă măști diverse eului poetic. Născută din Leda, din oul divin, și preamărind un frate celest al cărui *cuvânt face iarba să crească*, ea, pământeana, își caută muza divină – geamănul (*...vorbește-mi/ cu o bucată de lună în gură* – ***Fratele meu***). Însă, doar în *rochia albă, strălucitoare* poeta se poate întâlni cu *locotenentul păsărilor* pentru a împărți pâinea și vinul, însemnele creștinătății și ale profanului împletindu-se: *Cineva se roagă în casa de deasupra mea...// Apoi toată noaptea/ citește cu vocea lui iubită versuri/ scrise/ pe cealaltă lume.// El vrea dintr-odată/ să deșire pânza Lunii/ și să facă din ea două cămăși/ cu care să îmbrace/ sufletele noastre gemene.* (***Cel mort în vizită***). Și de ce ar fi totul simplu? – existența în sine, nu, și iată: *De la naștere am primit în pântec lovitura/ Soarelui// și nu am încetat să ard în măruntaie./ Egrete și pajere fabuloase cu putere/ se încrucișează în creierul meu./ Am onoarea de a trăi în splendoarea lumii// și nu am frică de răul gust./ Diavole, mă iubești tu?/ Nimic nu e mai frumos decât eternitatea acestei clipe când am în nări miros de pierdere, parfum de distrugere./ Din drojdiile stricăciunii un lotus va țâșni în gura mea.* (***Diavole, mă iubești tu***). Metabola androginului și a inseparabilului în funcție de sex (*Mi-am amintit deodată/ minunea de a fi fost băiat și fată*), a ființei perfecte, complete, comportă interogații retorice existențiale în căutarea perfecțiunii și fericirii prin unitate, Gabriela Melinescu, minuțios, deleagă eului liric *nașterea perfectă,* androgină. Nici moartea asupra celei vii, venită odată cu nașterea, nici războiul în care este implicată partea masculină nu pot *dezuni* unitatea făpturii ideale (***Imagini din singurătate***). Stilistic, unitatea, perfecțiunea sunt stări de grație ale poetei – reconsolidând mitul creației, dar și supratema singurătății ființei de geniu, incompletitudinea și *căderea* în gol care oferă sensuri uzuale temei dragostei și a morții – a iubi și a fi iubit/iubită, până la moarte: *Bea apă din degetele mele respir în verdele său/ Amândoi am navigat din subpământ spre iubire.// Acum sau niciodată, spune el/ Și eu îl cer de bărbat în limba morților.* – ***Matrimoniosegreto***. Tema nu are doar rădăcini mitice, cunoscute în epopeile grecilor, mai ales, prin opera **Banchetul** a lui Platon care ne arată originea iubirii desăvârșite, ci trimite chiar la sensurile biblice ale creștinismului, în care Adam este separat de Eva, nefiind perfect și pedepsit în final: *Dragul meu eram eu/ și eu eram al Dragului./ Războiul unit cu ziua păcii.* Asumarea fragilității la limita dintre viață și moarte, relevarea misterului, bine dozat în structura versului liber, dorința spre absolut și spre cunoașterea totală – iată poezia Gabrielei Melinescu efervescentă, diafană, alteori reținută, subtilă, fragmentară, simulând un cod arhaic, intelectualizat. Prinsă în sfera jocului de idei (*Cu un gust mai înalt în gură/ Mă abțin de la bucuria simțurilor.* – ***Matrimoniosegreto***), liricizând în zvâcniri de epos baladesc, visătoare, fluidă prin muzicalitatea ritmică, universală prin trimiterile tematice, prin echilibrul vocii poetice (*O, și eu, am crezut că pot să zburd/ și n-am putut stârni cel mai feroce joc.* – ***În zorii zilei îmi amintii***), în tonurile albastre-cenușii, antinomice, poezia strânsă în volumul antologic ***Puterea morților asupra celor vii*** – un soi de ***Gaudeamus*** poetic melinescian, magna cum laude (*Să stăpânim lucrurile ca și cum ele n-ar exista/ cu disperare să pornim la șuierătura lor*), într-o permanentă căutare a absolutului, este, cu siguranță, o capodoperă a neomodernismului nostru, venind din anii 60-70.

[2]Gabriela Melinescu în dialog cu Gabriela Adameșteanu, *Revista 22,* 31 octombrie 2002 - *Privesc totul cu o crunta, afectuoasa luciditate*

[3]Gabriela Melinescu, Jurnal suedez I, (1976-1983), București, editura Univers, 2000, p. 37

Ștefan AMARIȚEI

AUDIOVIZIUNE

Totul începuse cu un an în urmă, vântul adia, părul Teodorei flutura, se desfăcea luminos în razele soarelui de toamnă. Se plimbau liniștiți pe o alee din Grădina botanică, înaintau aproape tăcuți, doar Matei debita fără prea mare entuziasm inepțiile lui, încerca s-o înveselească.

Aș vrea să mergem așa toată viața, spuse ea. Vorbește, nu te opri, aud ce spui, dar aud și altceva. Într-o zi am ieșit din oraș, spuse Matei. Aveam o angoasă. M-am oprit departe la marginea unei păduri. Mă bucuram de locul acela minunat, mă bucuram de tot ce vedeam în jur. Am lăsat mașina lângă șosea și am urcat pe jos spre vârful unui deal apropiat. Ajuns sus, m-am întins în iarbă cu fața spre cer. Mă simțeam parcă alt om. Undeva, mai departe, păștea o turmă de oi, ciobanul cânta la fluier. Se auzea atât de bine, încât aveam senzația plăcută că îmi cântă Ia ureche. Mi-am amintit atunci de păstorii din antichitate, de Dafnis și Cloe, de vechea Eîladă...

Teodora pășea ușor, aluneca parcă. Matei vroia să știe ce se întâmplă cu ea, dar nu îndrăznea să se apropie, îi era teamă să o atingă.

Cât timp am stat acolo, continua el, am avut impresia că sunt altcineva. De atunci locul acela mă atrage.

Teodora făcu un gest discret cu mâna să tacă, de parcă dorea să înregistreze și să mediteze câteva clipe asupra a ceea ce-i povestise. Ea bâigui ceva nedesluşit din care Matei auzi doar:

Da, văd și aud mai bine acum.

El înclina să creadă că se simte bine, îi făcea plăcere să-l audă vorbind. Ea însă părea preocupată de ceva anume. La capătul aleii, spuse:

Să ne așezăm pe bancă.

Cu mișcări lente, se lăsă pe banca cea mai apropiată. Matei rămase în picioare puțin derutat, o privea atent, dar nu-și dădea seama la ce se gândește. 1 se părea, deși nu era sigur, că lângă ea se afla cineva. Cine putea fi? Se gândea la un copil, fratele ei mai mic ce murise în urmă cu un an. Știa cum s-a întâmplat, nu voia să-și amintească iar. Asta i-ar fi răscolit sufletul, i-ar fi amintit și de sora lui, care murise într-un accident stupid.

Teodora își privea pantofii cu vârfurile sclipitoare. Matei se așeză nehotărât pe bancă, după ce se uită curios în jur. La celălalt capăt al aleii se vedea o pereche, doi tineri, nu-și dădea seama dacă mergeau sau stăteau pe loc. A durat o secundă. Dintr-un impuls, de teamă parcă, întinse mâna spre Teodora s-o cuprindă după umeri.

Oprește-te, spuse ea.

El rămase, caraghios, cu mâna plutind în aer.

Aud ceva. Lasă-mă să ascult.

Matei retrase mâna și făcea asta încet, de parcă orice mișcare a lui producea un zgomot, care o împiedica să audă ce avea de auzit.

Ce se întâmplă? întinse el mâna cuminte pe bancă.

Teodora săltă fruntea:

Aud zgomot de săbii încăierate. 'Fotul vine din partea asta indică cu mâna direcția sud.

Nu se poate... murmură Matei, înfrânându-și impulsul de a o contrazice până la capăt.

Aud și țipete într-o limbă pe care n-o știu, dar înțeleg ce spun, continuă ea.

Matei nu îndrăznea să o privească în ochi, rămase oarecum înțepenit – aștepta cu o răbdare disimulată să treacă momentul acela. Regreta că o invitase să ia loc pe bancă. Se gândise să încerce o apropiere unul de altul. Era convins că Teodora vroia să-i comunice ceva, cu disperare vroia, încât intră și el în jocul ăsta.

Spune-mi câteva cuvinte pe care le auzi, vorbi el.

Ea făcu un semn grăbit să nu-i tulbure gândurile.

Tot ce aud vine de aici, spuse Teodora, ducându-și degetul la tâmplă. Urechile mele nu percep nimic, nici un sunet, doar urechile interioare aud ceva ce vine de departe, de demult. Curând voi afla despre ce este vorba, de unde vin toate astea...

Matei se pregătea să pună și alte întrebări.

Așteaptă puțin, sunetele s-au atenuat. în minte îmi apar niște imagini. E vorba de o bătălie, într-un defileu, între un munte și un golf. Sunt două tabere de oameni, unii blonzi, alții bruneți, o mie de oameni cu săbii și sulițe. Cei blonzi sunt în mare fierbere, spun că vor muri cu toții de săbiile invadatorilor și din vina afurisitului de munte Kallidromon ce i-a prins ca într-un clește...

Teodora își coborî fruntea înaltă, privi absorbită vârfurile sclipitoare ale pantofilor. Matei părea nerăbdător să afle ce se întâmplă mai departe.

Să mergem, odihnește-te puțin, apoi mergem.

Ea își urmărea propriile gânduri, mișcându-și picioarele de parcă o furnicau. Vârfurile pantofilor străluceau, un vânt rece se stârni pe alee, frunze galbene se ridicau în aer, cutreierând parcul.

Luptătorii blonzi n-au mai rămas nici unul, spuse înfricoșată. Sunt toți morți! Ceilalți o gloată fericită ce se adună cu greu de pe câmpul de luptă. Strigătele lor de bucurie răsună ca un ecou întârziat, mulți abia

se țin pe picioare, sunt răniți și murdari, săbiile lor pline de sânge...

Cine sunt ăștia, ce vor? De ce te-ai gândit la ei?

Neliniștea Teodorei creștea, apoi cobora iar. Ea nu știa de unde vin sunetele dar știa că nimic nu e întâmplător. Ceea ce vedea și auzea era aievea, doar un lucru nu și-I explica: cum de reușise să „capteze" voci și imagini de la o distanță și un **timp** atât de îndepărtate?

Să mergem, șopti Matei. Și încercă, iarăși, să o cuprindă cu brațul pe după umeri.

Vântul se înteți se, un vânt iute și rece dinspre nord. Aleea ridica frunze și praf în văzduh. Matei asculta vâjâitul ușor, prelung, înțelegea că Teodora avea nevoie de el. Din celălalt capăt al Grădinii botanice, o pereche de îndrăgostiți se apropia de ei. Cei doi înaintau veseli și volubili, se putea spune că ziua aceea era ziua lor cea mai fericită.

Știi, spuse afectată Teodora, cu tine mă simt în siguranță, sunt eu însămi. Tot ce ți-am povestit e adevărat. Emulația mea crește nespus de mult lângă tine. Te rog, **strânge-mă** în brațe, masează-mi puțin tâmplele.

Necunoscuții se apropiau, sporovăiau, preocupați de ei înșiși. Tânărul povestea cu glas tare, iară reținer i:

Astă noapte am visat că la examen mi-a căzut „Lupta de la Termopile".

Și tocmai asta ți-a căzut, spuse, mirată, tânăra de lângă el.

Vezi bine. l-am prezentat profesorului atâtea amănunte, încât mi-a spus: Mă bucur că ești documentat, o să-ți pun câteva întrebări...

Și tu ai răspuns la toate perfect.

Nici nu se putea altfel. Știam și cele mai mici amănunte, participasem la luptă, în somn – și tânărul râse copios.

Cei doi trecură repede de alee printre frunze galbene și copaci ruginii, prin iarba încă verde din parcul Grădinii botanice. Teodora și Matei se ridicară tăcuți de pe bancă și porniră cu pași hotărâți în direcția opusă.

Matei se gândise de multe ori la întâmplarea ciudată din Grădina botanică**.** Nu auzise și nu trăise niciodată o poveste care să-l pătrundă atât de mult, cu toate că Teodora fusese lapidară în relatare și conținut.

Teodora, spuse el, să intrăm în Grădină, poate acolo pe bancă...

Nu, Matei, nu ajută la nimic.

Să încercăm, insistă. Vreau să aflăm unele lucruri și despre viitor. Știu că poți.

Gândul de a ajunge în Grădina botanică pe aceeași bancă, o înspăimânta. Nu vroia să mai afle nimic, nu dorea repetarea experiențelor anterioare pe care le considera imprudente.

Teodora, se ruga Matei, de aici au pornit viziunile tale, e un loc neobișnuit, trebuie să intrăm! Știu că poți să-ți înfrângi teama, poate reușim împreună să dezvăluim întâmplări uluitoare și despre noi.

Matei devenise foarte insistent, încât n-avea de ales, deși era un joc periculos pe care nu-1 îndrăgea. Dacă se repeta ce i se întâmplase? Era sigură că se va trăda, nu va rezista tentației de a povesti tot ce vedea și auzea din depărtări ascunse. El o luase ușor pe după umeri și cu abilitate o conducea pe aleea principală a parcului. în jur, nici țipenie de om – și asta-1 bucura, se gândea că succesul va fi deplin. Teodora nu se mai opunea, pășea de parcă era în transă. Matei se grăbea spre locul unde se plimbaseră cu un an în urmă. Teodora accepta jocul, o amuza chiar. Și atunci au început amândoi să alerge. El se repezea înainte, dar nici ea nu se lăsa mai prejos. Frunzele galbene săltau în văzduh, aerul vâjâia, aleea li se părea prea lungă.

Am ajuns. Nu mai are rost să ne grăbim. Imediat vom afla lucruri neștiute despre noi. Abia aștept să-mi povestești pe îndelete ce vezi și ce auzi în urma și înaintea noastră. Sunt convins că vei reuși. Nimeni și nimic nu ne va opri să aflăm adevărul - adevărul absolut despre noi...

Banca se afla în fața lor, dar era o bancă ocupată. Doi bătrâni, un bărbat și o femeie, ședeau acolo. Bătrânul întinse ușor mâna pe după umerii femeii, care-și privea atentă vârfurile sclipitoare ale pantofilor:

Matei, spuse ea, așteaptă. Aud ceva, lasă-mă să ascult...

Inutil să o cheme, era prea departe ca să audă, tot mai departe, în mod fatal. în definitiv, gândea Matei, eu am adus-o aici și, iată! timpul trece repede. Vru să se întoarcă. Nu mai era posibil. Pe bancă erau ei doi, unul lângă altul, cu ochii pe jumătate închiși, obosiți de trecerea anilor. Și, deodată, Matei înțelese cu uimire că s-a întâmplat ceva grav între el, Teodora și realitate - o contopire definitivă din care nu mai putea scăpa.

Mircea BĂDUȚ

INTERSECȚII PARALELE

"Șinele de tren se intersectează, fugitiv, doar în gări."

Pe de-o parte era mulțumit că se trezise, nu de mult timp, dintr-un somn bun, pe de altă parte îl irita faptul că și acum, la sfârșitul concediului – "vacanța de toamnă", cum îi spunea –, nu se simțea grozav de odihnit.

Gara se arăta jalnică, sau poate că doar îi părea lui așa. Însă garnitura de tren, ce apăru cu o întârziere scuzabilă, reuși să ridice moralul călătorului: era nouă și parcă avea chef de drum. Un fel de bucurie a speranței îl cuprinse la vederea trenului, și abia reuși să-și "canalizeze" zâmbetul spre interior.

Se urcă în vagon cu o mișcare vioaie, sportivă. Un nou gând de bucurie reținută îi atrase atenția că vagonul este necompartimentat: se simțea mai bine într-un astfel de vagon plin decât într-un compartiment pe jumătate ocupat. În timp ce-și lua de pe umăr geanta de voiaj, înregistră, fără să privească concret în jur, că erau destule banchete goale. Se îndreptă spre una mai centrală, își puse geanta pe suportul de sus și rămase în picioare, privind pe fereastră, înspre afară. Trenul se puse imediat în mișcare. Deh, gară mică...

Oftă mulțumit și se așeză pe banchetă întorcându-se cu o mișcare destul de lentă ca să poată arunca o privire circulară în jur.

Se putea lăuda (dar nu prea avusese prilejul) cu o foarte funcțională memorie vizuală a chipurilor. Acum, chiar gândul acesta de orgoliu reuși să-i atenueze – în chiar fracțiunea de secundă permisă de continuitatea privirii circulare peste ceilalți călători – emoția recunoașterii unui chip feminin: o fostă colegă de facultate.

Gândind că nu s-a dat de gol, continuă să privească în jur și apoi pe fereastră. Ca oricare dintre călători. Un străin printre străini. Apoi, când presupuse el că ar părea celorlalți firesc, hoinări cu privirea din nou prin vagon, și putu astfel să analizeze persoana care-i provocase acea dulce panică.

Femeia aproape că nu se schimbase deloc față de atunci când era studentă. Totuși, aerul cumva inocent îi fusese înlocuit de o seriozitate ușor melancolică, iar bărbatul își spuse că timpul nu lucrase tocmai corect cu ea. În sensul că arăta mai bine acum.

Chiar dacă fizionomia nu îi putea fi incriminată prin nimic, nu era totuși genul de femeie frumoasă, atrăgătoare. În general putea trece neobservată de bărbați. Lipsă de feminitate? "De fapt, gândi bărbatul, are o feminitate reținută, și poate tocmai de-asta..."

Până la urmă descoperi ce-i poate reproșa. Sau ce ar vrea el, în libertatea lui disprețuitoare, să sancționeze: femeia era însoțită de o fetiță de vreo patru ani.

Călătorul rămase mult timp cu privirea asupra fetiței: îi aducea aminte de fosta colegă într-un mod aproape hipnotic.

"Va crede că sunt prost crescut!" își zise bărbatul retrăgându-și lent privirea spre geam în clipa în care femeia îl surprinse contemplându-i pierdut fetița. "De fapt, ai dreptate, draga mea, dar nu uita că am fost autodidact!", își încheie el gândul, de data asta bine direcționat. Încercă să se uite pe fereastră, dar probabil că nu văzu nimic – era deja supărat pe viață și pe el.

Femeia îl observase și-l recunoscuse încă de la intrarea în vagon, iar revederea îi adusese o bucurie și o emoție suspecte. Dar, fie că el nu putea citi foarte bine pe chipul unui om, fie că ea avusese timp să-și recompună expresia până să fie privită, bărbatul nu a realizat că în ea tocmai reînviaseră anumite sentimente. Sentimente a căror cunoaștere i-ar fi putut schimba destinul...

De asemenea, tânăra femeie a ghicit că el a recunoscut-o de la început, iar apoi surplusul de emoție ce o cuprinsese văzându-l cum îi privește fetița îi adusese pe chip o prospețime ce o făcea și mai asemănătoare fostei studente. Îi reveni astfel și o parte din inocența ce-i plăcuse lui odinioară.

Gânduri multe se agitau ca o promisiune în capul tinerei mame, luptându-se cu blazarea și prejudecățile de femeie deja formată. Se înfiora și se înfricoșa de puterea gândurilor ce-i veneau din trecut, din tinerețe.

Fără să vadă nimic, privirea lui rămăsese fixată undeva pe geam. Într-un târziu reuși să observe, în colțul propriului câmp vizual, cum tânăra mamă se apleacă și-i spune ceva copilei. Peste agitația de până atunci a fetiței, atenția cu care aceasta își asculta acum mama îl surprinse pe bărbat. Apoi, când văzu și privirea inteligentă de copil ce se bucură orgolios de o încredere neobișnuită, fu aproape sigur de ceea ce avea să se întâmple, și o urmări cu privirea pe fetiță până ce ajunse aproape de el.

– Tlenu melge în colo, și tu stai cu spatele să plivești în ulmă, nu?

Câteva clipe atenția bărbatului se pierdu în nicăieri. Se surprinse aproape bucuros că nu este indignat pe sine pentru faptul că, în loc să fie atent la ce-l întreabă fetița, el reținuse doar pronunția ei infantilă.

Aşezându-se atunci pe bancheta goală din faţa lui, tânăra femeie zâmbi parcă ghicind ce se întâmplă în mintea bărbatului. Chipul ei luminos atrase şi privirea atentă a fetiţei. Apoi, venită parcă după străbaterea unor anevoioase labirinturi, se auzi vocea bărbatului – egală şi obosită:

– Îţi seamănă de parcă ai fi făcut-o singură.

Oricine ar fi găsit, în spatele acestor cuvinte, o maliţie nepotrivită. Însă femeia îl cunoştea prea bine, sau, mai corect spus, îl regăsea aşa cum îl ştiuse şi îl plăcuse, şi îşi zise că a rămas acelaşi om lipsit de necesara ipocrizie socială. "De ştii să ai încredere, îi poţi citi totul pe chip!"

Şi se înciuda că tăcerea se pusese ca un dialog intim între ei, un dialog în care se spun multe, se spune totul. Era tulburată de cele aflate astfel, şi se temea că, da, totul ar putea fi la fel cum a fost şi n-a fost cândva.

Simţi că trebuie să se impună gândurilor, să le alunge cumva. Se gândi şi găsi rapid ceva ce credea ea că ar fi cea mai bună formulă:

– Te-ai căsătorit?

Tăcerea lui o făcu până la urmă să-şi muşte buzele. De fapt, fusese aproape sigură că nu, iar faptul că el tăcea în continuare o determina să se simtă pe poziţii de instabilitate: nu, nu era căsătorit, şi – cu toată neatenţia lui, neatenţie ce era acum mai mult o diluare în sine – el a simţit, printr-un mecanism pe care ea i-l bănuia doar, că nici femeia nu mai este căsătorită.

Într-adevăr, concluzia aceasta ajunsese la el, dar bărbatul n-a luat-o în seamă, a lăsat-o acolo, în colţul unde se şi formase.

Mult timp nu mai privi decât agitaţia fetiţei pe lângă mamă, fără să vadă şi să audă de fapt nimic.

– *Mama spune că sunt ulâtă!*

Fără să-şi destindă muşchii feţei, bărbatul ridică pentru prima oară privirea în ochii femeii şi spuse cu aceeaşi voce egală:

– Cândva ai fost pentru mine cea mai frumoasă.

(*4 septembrie 1989*)

* * *

La nevoie aş putea spune că nu-mi pasă de vecinii mei de compartiment şi de conversaţia lor frivolă, dar cred că aş minţi puţin. Ei văd bine că vreau să învăţ, că doar nu pentru a arăta că sunt studentă am scos cursul de "Economie şi comerţ". Mă rog, e adevărat că le-am surprins anumite priviri admirative, dar cu adevărat recunoscătoare le-aş fi dacă ar face şi linişte.

Ceea ce mă bucură este că în timp ce gândesc toate acestea deja am început să învăţ, adică să transcriu cursul pe caiepel. Din memorie! Sunt într-o pasă formidabilă: creionul aleargă nebuneşte pe foaie, parcă în ciuda glasurilor tot mai frenetice ale călătorilor. E încă bine că le sesizez doar ca pe un fundal.

Dar iată ce coincidenţă! Tipul care s-a oprit pe coridor în faţa compartimentului la plecarea trenului din gara anterioară a scos un caiet şi încearcă să înveţe stând în picioare. Ar putea fi student. Şi, dacă n-ar fi aşa de plouat, ar fi chiar interesant. Nu, nu! Plouat la propriu, pentru că afară aşa plouă. Mă rog, treaba lui! Mie îmi alunecă teribil creionul pe foaie şi trebuie să profit de asta. Dacă reuşesc să "storc" până la G. şi cea de-a doua parte a cursului e perfect.

Ori de câte ori am avut iluzia că pot face simultan două lucruri – ca acum, când, după ce "dictez" fraza creionului, gândurile o iau razna –, "presiunea" a crescut cu doi-trei milimetri coloană de orgoliu. Chiar şi expresia asta, inventată ad-hoc, îmi pare interesantă.

Pentru că între timp s-au mai eliberat din locuri, tânărul de pe culoar a intrat, s-a aşezat în colţul opus al compartimentului (opus mie!), s-a făcut comod – un pic mai mult decât se poate face la clasa a II-a – apoi şi-a reluat fără entuziasm lectura. Cred că, în liniştea instalată acum, mişcarea creionului meu îl asigură pe noul venit că sunt foarte ocupată şi nu bănuieşte că îl studiez. Da, după aroganţa reţinută aş spune că-i student, iar după schemele pe care le văd pe un colţ al caietului îl suspectez vinovat de o facultate tehnică.

Mamă, şi ce chef are să înveţe! Deseori privirile îi părăsesc schemele tehnice şi poposesc, oarecum pierdute, pe picioarele mele. Nu, nu este acea "admiraţie carnivoră", cât mai degrabă o simplă apreciere. Ar trebui să mă irite, dar parcă felul în care o face mă reconfortează, îmi dă încredere...

Dumnezeule! Încredere în ce!? Cred că sunt obosită... Mersul cu trenul întotdeauna mă turmentează.

Ultimul pasager din compartiment, în afara studenţimii, se pregăteşte să coboare. Aşa că, existând "pericolul" de a rămâne singuri, trebuie să nu-mi încetinesc ritmul de învăţare.

Iată, de acasă am umplut aproape şapte pagini. Cu scris mărunt şi cursiv! Dar nu frumos, pentru că nici la cursuri, unde scriu mare şi cursiv, nu iese grozav. Probabil din cauza vitezei...

Aa! Studentul şi-a lăsat caietul deoparte, şi, desigur, când îi voi întâlni privirea, va avea să-mi spună ceva.

– Când ai examenul?

Nici nu m-a mai întrebat dacă sunt într-adevăr studentă. Hm! Dacă n-ar arăta aşa blazat aş zice că-i prea sigur pe sine, însă nu m-ar mira să nu fi întrebat din lene.

De fapt, nu numai asta mă preocupă: îi răspund că poimâine este confruntarea şi că-i primul examen din sesiuna asta, şi – în acelaşi timp – îl analizez.

Urmează – după cum era de aşteptat – să mă întrebe la ce facultate, pentru ca apoi să-l întreb şi eu acelaşi lucru. Fie am stat prea mult singură acasă învăţând, fie că aşa arată configuraţia actuală a aştrilor zodiei mele, cert este că bucuria dialogului mă face să nu mă împotrivesc mersului discuţiei. Şi se întâmplă un lucru minunat, un fel de *feed-back cu reacţie pozitivă* (ce face, Doamne, toceala din copii!): studentul observă strălucirea de bucurie din ochii mei, este plăcut surprins şi –

la rândul lui – pare a trăi ceva asemănător. Astfel că, bazându-se pe aparențele unui contact de bun augur, conversația ajunge, sub conducerea inspirată a politehnistului, de la banalitățile curente ale școlii până la mai elevatele sfere spirituale.

Amândoi suntem dornici de a vorbi cât mai mult: a trecut deja o jumătate de oră, mai avem în față aproape o oră, dar simțim că ar fi insuficient pentru câte am avea să ne spunem. Este pentru mine realmente o cavalcadă de senzații. Iar felul lui de a fi mă face să nu mă simt jenată de valsul cuvintelor...

Aa! Uite! Băieții nu pot vorbi despre fericire fără să lase impresia că fac curte (și deseori o fac!), iar asta îi stânjenește. El – fie că este de un fair-play neobișnuit, fie că simte o anume incompatibilitate între noi (hmm!) – vorbește la fel de firesc ca până acum. Și când spune despre fericire că e greu nu atât de întâlnit cât de păstrat, o face în așa fel, și privește astfel, încât parcă o văd la un pas de noi, cu puțin lipsind să facem gestul de a o prinde.

Este un carusel de gânduri și idei vorbirea lui, iar eu parcă răspund și intervin după legi exterioare voinței mele. Dar niște legi de armonie...

Reușesc cu greu să mă sustrag inerției și – într-una din scurtele pauze când ar fi trebuit să ne gândim la cele spuse, pentru a participa la completarea ideiilor – nu mai sunt corectă și cuget aiurea. Mă gândesc că, dacă tipul ar arăta mai aproape de modelul cum mi-am închipuit eu alesul, m-aș îndrăgosti irevocabil. Dar nu! Se potrivește așa de bine felul lui de a fi cu înfățișarea încât nu le pot separa oricâtă imaginație aș consuma. Iar ce va fi?... Acum știu doar că îmi place să-l ascult, să-i simt ideile...

Îmi spune că oamenii sunt condamnați, ...(de cine? de Creator?!), hmm! Omenirea este condamnată să se tot învârtă în cercuri. Aș vrea să cred că nu-nțeleg, dar nu e așa, chiar mă șochează faptul că, fără a aștepta o argumentație explicită, sunt deja convinsă de cele spuse. Așa că nu mai are nici un rost să-l întreb cine a semnat teribila condamnare.

Iată și argumentația, dar nu așa (plictisitoare) cum mi-aș fi imaginat-o, ceva despre antropologie și istoria civilizației, ci bazată – pare că mi-ar spune tânărul – pe ceea ce putem simți aici, lângă noi.

Chiar dacă nu o recunoaștem, alergăm toată viața după fericire, suferind și chiar plângându-ne că nu o întâlnim. Și când se întâmplă ca fericirea să apară – în fața noastră, în stânga sau în dreapta – vom trece pe lângă, o vom ocoli, sau îi vom întoarce spatele, găsind – cu ajutorul gratuit al unui instinct pe cât de discret pe atât de hain – suficiente motivații intrinseci să credem că a fost o amăgire, un semn de circulație, o pasăre, un abțibild, un trecător! Nu, n-ar trebui să ne speriem, să deschidem tratatele științifice sau cărțile de rugăciuni. Pentru că așa suntem făcuți (de către cine? de Creator!?)... să avem o hiper-funcțională doză de neîncredere nativă, pe măsura puternicului instinct de socializare.

Dialectică!? Pe dracu'! Doar o contradicție inhibitoare.

Cam așa a gândit și a vorbit studentul. Acum tace de câteva secunde, și nici eu nu mai spun nimic, pentru că acum nu pot. Nu pot crede că ar putea fi altfel!

Dumnezeule! Ce e cu mine? Despre câmpii pe care i bat acum cu studențelul de față nu mi-am imaginat până astăzi, și totuși îmi plac și îi accept.

Mă pune pe gânduri această lipsă a instinctului de apărare, faptul că accept ușor ideile astea cam sceptice, de parcă – lucrul cel mai ciudat – sunt ale mele, parcă ar fi germinat până acum neștiute în mine și a venit vremea culesului.

Simt că nu vom mai vorbi despre asta. Și așa se întâmplă. Conversația se reia și eu asist imponderală la țâșnirea altor idei. Ar trebui să mă tem, dar sunt prea comodă să rup vraja. Sau sunt curioasă să văd unde mă poartă ea. Și parcă nu-i atât curiozitate, cât speranță...

Sărim de la un subiect la altul, vorbim multe, din nou despre școală, examene, muzică, despre cărți. Studentul se pregătește să coboare (cu două stații înaintea mea, la căminele de la intrarea în oraș) și totuși nu încetează a-mi vorbi despre fel de fel de lucruri, așa că numai după ce am rămas singură în compartiment, și îi simt golul, îmi amintesc și pornesc imediat după el pe coridorul vagonului.

Îl ajung. Culoarul este pustiu și oarecum întunecat de înserare. Pentru că încă nu-mi găsesc cuvintele, îmi zâmbește. Amuzat și parcă cu regret, în clipa ce se dilată leneș.

– Numele meu este Oana.

Nu termin bine că el și face gestul de a-mi pune degetul pe buze: să nu spun nimic. Surâsul i se topește, apoi pe chip îi apare primul fals – încruntarea.

– Numele meu oricum l-ai fi uitat peste o săptămână.

Trenul se pornește imediat, și rămân singură, cu senzația că a spus răutatea asta doar pentru ca eu să suport mai ușor despărțirea...

(1-6 august 1990)

* * *

Figura directorului îmi inspirase încredere chiar înainte de a-l fi auzit vorbind. Imediat apoi încrederii i s-a adăugat admirația: admirația pentru cum făcea față problemelor ce-i soseau continuu – sub forma apelurilor telefonice sau a câte unui cap vârât discret-insistent pe ușă –, și încă având mereu o urmă de zâmbet, deseori nevăzut pentru subalternii cu care colabora. (Am zis "colabora", nu "îi conducea"!)

Hm. De când nu mai lucram la Departamentul Cultură mi se întâmpla rar să admir pe cineva...

Dacă n-aș fi epuizată de aceste ultime zile de lucru, directorul acesta mi-ar putea lesne citi impresiile pe

față. Desigur, nu i-ar folosi la nimic: îl simt incompatibil cu o astfel de speculă. Pe deasupra, arată destul de bine ca să nu-l atragă o femeie de vârsta lui, ci să spere firesc la una mai tânără.

Dar această ultimă concluzie am extras-o mai mult din ideile mele preconcepute decât din analiza făcută pe loc tipului. Mă rog! Îi mulțumesc pentru sprijinul de care aveam nevoie și mă ridic brusc din fotoliu pentru a nu-l lăsa să se implice mai mult în rezolvarea problemei mele. Asta mă recomfortează: nu mi-ar fi plăcut ca pentru un interviu oarecare să dereglez ritmul de vârf al întreprinderii.

Și, în plus, îmi place să pornesc cu date puține, sperând astfel să diminuez influențele nepotrivite. Etica meseriei? Cred că acum sunt destul de blazată pentru a o numi mai degrabă obișnuință.

Băieții din echipă mă reperează și pornesc – cu întreg "harnașamentul" – înainte de a le face eu vreun semn. Operativitatea aceasta a fost primul lucru care mi-a plăcut în acest departament TV. Și-mi vine în minte întrebarea: dar ce altceva mi-a mai plăcut? Răspunsul răutăcios îmi pare un semn al oboselii, așa că îl alung din gând odată cu întrebarea.

Strecor în buzunarul jachetei bucățica de hârtie pe care mi-a dat-o directorul și apoi îmi dau seama că nici măcar n-am citit-o. Ia să vedem ce-mi amintesc fără ajutorul ei!

– Sectorul "Automatizări industriale". Secția "Echipamente incrementale"! A fost un efort să le memorez.

– Vă rugăm, multă operativitate! Înainte de a ne întoarce trebuie să alimentăm.

Pentru colaboratorii mei actuali a devenit o angoasă consumul ridicat al camionetei de reportaj (sau poate micimea rezervorului). Nu zic nimic, dar le-o promit în gând.

– Deci, pe cine facem astăzi erou?

Îmi amintesc că, nou venită în echipă, răspundeam la această întrebare colocvială cu "munca și inteligența!", pentru ca apoi – după ce băieții amuțiseră – aparatura tehnică să se încăpățâneze în a nu funcționa. Stricasem acea zi considerând că-i oportun să-mi afirm principiile pe teren. Seara – meditând la ceea ce încă "nu era greșeala mea" – mi-am adus aminte de John Galsworthy, cel ce pusese în gura unui personaj constatarea că "mărturisirea sentimentelor le poate distruge", și cel care avea să mă împace astfel cu băieții din echipă. Și cu toată lumea...

Așa că răspund acestei întrebări – pe care am început să o asimilez ca pe un start într-o cursă de patru sute de metri plat – clarificându-mi totodată propriile idei:

– Directorul spune că nu e chiar un geniu tehnic, totuși întreaga secție este proiectată și stăpânită de acest relativ tânăr inginer. Nu i-am reținut numele, nici numi amintesc să-l fi auzit, însă nu pot uita ce mi s-a spus: atunci când i se permite totuși un concediu de odihnă sunt nevoiți să trimită întreg personalul secției în vacanță! Cred că-i riscant să accepți asemenea dependențe, însă directorul nu gândește la fel: vrea să creadă că nu pot exista accidente sau incapacități de lucru pentru oamenii săi. Este în fond o problemă de încredere; o abordare optimistă.

Cameramanul – singurul din echipă care lucrează dintotdeauna în acest departament, și e cel mai în vârstă – îmi atrage atenția cu voce calmă:

– Fă o mică economie de cuvinte până ne instalăm! Cine știe cât te mai ține intuiția asta care-ți dă voie să începi interviul fără preparative. Mai ales după ultimele zile...

Zile a căror oboseală îmi impuneam să o ignor, în ciuda faptului că parcă fiecărei celule din corpul meu i se dezvoltase o guriță mare cu care urla neauzit.

"Trebuie să te ajuți singură!" îmi spuneam în timp ce terminam de rememorat traseul care ne-a adus la intrarea în sector.

Nu mă voi împăca niciodată cu imensitatea halelor industriale. Întinderea, înălțimea și structurile gigantice ale tavanului subjugă imediat privirea îngrozită. Astăzi mă salvează graba aproape cadențată a băieților din echipă.

Nu ne stinghерește nimeni, așa că ajungem și intrăm în secție. Aici densitatea de instalații mă face să cred că este mai degrabă o magazie. Însă totul funcționează: lucrătorii nu par să fie sufocați, ci mai degrabă însuflețiți. Sunt de toate vârstele și doar puține femei. Unul dintre ei trece pe lângă noi, și chiar înainte de a-l întreba ceva concret ne arată cu mâna spre un punct de supraveghere imens, suspendat parcă deasupra întregii secții.

Pentru mine este ușor să urc scările metalice, dar desigur că pentru băieți aparatura este incomodă. Ajungem și intrăm hotărâți. Înăuntru nu este nimeni, și – față de imaginea obișnuită a unui astfel de "loc de muncă" – aici mă surprinde înghesuiala: o îngrămădire oarecum diversă ce mă face să mă întreb câți oameni normali ar fi necesari ca să le poată cuprinde pe toate cu mintea.

În timp ce băieții caută prizele și-și adaptează aparatura, mă apropii de geam spre a constata că de fapt secția este gigantică în raport cu acest... cuib, perspectiva de aici nefiind chiar așa de cuprinzătoare. Mă întorc concluzionând că a fost suspendat mai degrabă pentru a economisi spațiul util de la sol. Ce mai, este biroul unuia ce se hrănește cu electronică și căruia altceva i-ar provoca indigestie! Nici un obiect din interior nu încearcă să îmbuneze, să desindustrializeze cușca asta...

Faptul că dau vina pe oboseală mă ajută să trec peste slăbiciuni. Recunosc în jurul meu osciloscoape, periferice de calculatoare, display-uri, panouri de control, generatoare, dar sunt și foarte multe nebotezabile. Zâmbesc reconfortată pentru că aflu, undeva în spatele ușii, o micuță menghină. Covârșită de ceea ce am văzut

până acum, îndrăgesc imediat antica unealtă și sunt gata să mă apropii să o mângâi, când aud lângă mine:

– Noi suntem gata. Chemați-vă omul!

Mă apropii de pupitre și descopăr, printre interfoane, un buton reprezentativ pe care-l apăs cu hotărâre și speranță. Zgomotul de fond ce inundă încăperea nu e deloc intens, dar – nu știu de ce – îmi amintește că azi iar am băut cafea. O voce, oarecum filtrată de difuzoare, mă ajută să mă adun:

– Se pare că am musafiri!... sunt reținut de o mică defecțiune,... dar care este problema?

– Suntem de la televiziune! Departamentul "Știință și industrie". ("Pozitivii!", îmi vine în gând apelativul ironic.) Se pare că a sosit rândul dumneavoastră!

– Mă scuzați, voi termina aici în mai puțin de zece minute, și apoi vă stau la dispoziție! Numai că...

Această ezitare, și tonul pe care l-a avut, m-au pus pe gânduri. De parcă aș recunoaște vocea, de parcă aș simți o chemare subliminală. O rezonanță de ceva adânc...

Nu! Deseori când sunt obosită sensibilitatea îmi domină rațiunea și mă face să vibrez aiurea la propriile refulari. Așa că nu!

– Nu vă temeți, se pare că toate sunt de partea dumneavoastră. Vă veți descurca admirabil! Vă așteptăm sus!

Am închis contactul radiotelefonului fără să fiu convinsă. Nici nu-mi puteam defini de ce anume ar trebui să fiu convinsă, însă eram tulburată de reacția ce de-abia reușisem să mi-o cenzurez. Dar reușisem oare?!

M-am decis să las deoparte sensibilitățile subiective și am privit în jur. Băieții terminaseră și mă priveau întrebători: "Ce mai urmează?"

Și a urmat un zgomot de fond în radiotelefon, același de mai devreme, precedând aceeași voce, însă mai obosită de data aceasta:

– Și eu ce ar trebui să spun?

Privirile băieților au început să mă ocolească, căutându-și brusc câte un obiect de preocupare. Zgomotul de fond a dispărut, iar eu încă nu zisesem nimic...

Nu am mai zăbovit să analizez dacă sunt furioasă pe această inhibiție a geniului constructor sau pe mine însămi, și am spus băieților – cu o voce mai degrabă înfrântă decât furioasă – să strângă totul. Au stat puțin privindu-se stingheriți de această ușurare (venită dintr-un moft reprobabil în condiții normale), iar apoi au adunat în grabă totul: cabluri, lumini, audiorecorder, videocameră.

Am surâs gândindu-mă că-mi plătesc abandonul cu această amărâtă consolare: după zilele grele avute, meritau să plece mai devreme în week-end.

La ieșirea din întreprindere, dându-mi seama că mă va moleși de tot căldura camionetei, m-am hotărât să o vizitez pe mama. Așa că i-am cerut colegului care conducea mașina să oprească: aveam drumul în sens invers celui ce-i ducea pe ei spre familii.

Am ajuns la gară și m-am instalat într-un tren aproape pustiu, a cărui garnitură s-a pus în mișcare imediat ce m-am așezat.

Am zâmbit gândind că trenul pe mine mă așteptase. Dar mi-am dat seama că este doar un gând-refugiu și că, deocamdată, – orice aș face – nu pot scăpa de ideea eșecului de astăzi.

Oboseala își bătea joc de mine, reproșându-mi că merg la mama să mă descarc de probleme...

Degeaba! Încercam să-mi spun că a fost un simplu reportaj ratat: șeful nostru e prea înțelept ca să ne impună un plan cantitativ; băieții din echipă vor ajunge acasă mult mai devreme...

"Numai că... nu merge! Hm. Cam așa a gândit și inginerul acela. Ciudat, încă nu are un nume!"

Așa mi-am adus aminte de hârtiuța de la director, pe care o scot acum din buzunar.

Despăturită, ea îmi dezvaluie un nume pe care cândva doream să nu-l uit niciodată și pe care totuși l-am uitat.

Numele celui care, în urmă cu ceva ani, îmi oferise întreaga lui iubire, fără să mi-o poată totuși declara vreodată; numele celui de la care orgoliul m-a împins odinioară să cer declararea unor sentimente care – chiar și nenumite – ar fi făcut fericită orice femeie.

Numele celui care, odinioară – la despărțirea a cărei vină o port cu mine – nu a avut de adăugat decât:

"– Și eu ce ar trebui să spun?"

*

Mai sunt cam doua ore de mers cu trenul.

Nu plâng. Simt un mare gol în mine și merg la mama.

(11 martie 1991)

Mircea Ioan CASIMCEA

MACHINA DEZLĂNȚUITĂ

În șopron mai existau câteva unelte de muncă din anii copilăriei mele. După atâta vreme revenisem în casa bunicilor, unde locuia un văr de-al meu, căsătorit. Se înserase când am intrat în șopron și am descoperit cu emoție și încântare uneltele vechi, decolorate, ruginite, așezate ca într-un muzeu, însăși construcția putând fi socotită muzeu. Priveam emoționat machina dolofană, grapa, boroana, tăvălugul, plugul cu o singură cormană, patinate de scurgerea anilor, acoperite cu un strat de praf fin. Am așezat palma pe o paletă din lemn, am apăsat suprafața ei subțiată de carii, dar nu am reușit să o deplasez nici măcar un centimetru. Doar un geamăt repede înăbușit a izvorât din piesele mașinei pentru separat grăunțele de pleavă. În timp ce priveam atent plugul mic, pe care un cal sănătos l-ar fi tras cu ușurință prin pământul desțelenit, am auzit iarăși un geamăt, asemănător celui dintâi, dar prelungit, motiv pentru care am presupus că abia acum paleta machinei s-a mișcat, ca efect al forței cu care am apăsat palma pe suprafața ei, câteva minute în urmă. Am privit-o cu indulgență, însă imediat mi-am mutat privirea asupra boroanei de mărăcini, care semăna cu părul rar al unei bătrâne, cum de altfel grapa, dintre ai cărei colți de metal lipseau mulți, îmi dădea iluzia că este dantura incompletă a aceleiași femei bătrâne.

Ceva nebănuit m-a determinat să-mi mut privirea din nou asupra machinei. O priveam atent, curios să detectez motivul care mi-a atras atenția fără voința mea și mă înconjura cu unde tot mai puternice de mister. Am obsevat în cele din urmă cum rugina de pe măciulia uriașă a unui șurub strălucea uimitor, devenind incandescentă la atingerea privirii mele. Mă încânta întâmplarea, căzusem într-un extaz născător de iluzii, însă mi-am smuls îndată chingile înșelătoare. Continuam totuși să văd capătul strălucitor al șurubului răsucit în partea de sus a laturei dinspre mine. Ce să fie? m-am întrebat și mi-am spus că întâlnirea cu copilăria mea este cauza acestei iluzii. Am întors capul înapoi, după ce am ieșit din șopron și am văzut o rază de lumină care pornea exact din punctul cunoscut.

În bucătăria de vară se pregătea cina, soția vărului meu m-a anunțat că vom mânca îndată, iar el tocmai adusese din pivniță o oală din pământ plină cu vin roșu, pe a cărui suprafață continua să sclipească stele albe de spumă. Abia atunci am simțit senzația de foame. Copiii se jucau liniștiți, nu dădeau de bănuit că ar aștepta cu interes mâncarea. Carnea sfârâia în tigaia uriașă, cuțitul tăia felii albe din pâinea bine dospită și rumenită. Ai auzit? Așa începeau ei întotdeauna să-mi aducă la cunoștință întâmplări mai vechi și mai noi din viața colectivității în care trăiau. La un moment dat apăru o rază, parcă un aparat de-afară și-a trimis prin perete puternicul fascicol luminos. Priveam uimit raza așezată orizontal, la câțiva metri de noi, stătea neclintită ca o certitudine în mintea unui om hotărât, doar lungimea ei a crescut între timp, până când capătul s-a oprit la câțiva zeci de centimetri de peretele paralel cu cel prin care intrase.

Le-am arătat-o gazdelor, am privit entuziasmați, apoi și-au exteriorizat neliniștea în legătură cu originea și cauzele apariției ei. I-am liniștit numai în parte, spunându-le că s-ar putea ca raza din încăpere să fie prelungirea celei din șopron, pe care am văzut-o și despre care știam că este generată de floarea unui șurub din machină.

Am ieșit împreună cu vărul meu să ne convingem de ceea ce presupusesem. Într-adevăr, raza venea din șopron și pătrundea în bucătărie, după ce a format în aer un unghi de patruzeci și cinci de grade. În șopron am constatat că șurubul cu pricina emana fascicolul luminos, așa cum constatasem eu, și că înainte de-a porni spre bucătărie forma un alt unghi, de astă dată de nouăzeci de grade. Vărul meu luă de jos cormana plugului și lovi cu ea capătul șurubului, dar raza nu dispăru, nici măcar n-a tremurat în momentul impactului celor două metale. Am ridicat amândoi din umeri și am hotărât să ne înapoiem în bucătărie pentru a continua cina. A doua zi, duminică, vom chema mecanicul de la moară să constate cauza acestui fenomen cel puțin bizar, dacă nu de-a dreptul miraculos.

Când ne pregăteam de culcare, după discuții care s-au prelungit aproape trei ore, am fost alarmați de zgomote puternice, la început o bufnitură năprasnică, urmată de bufnituri în pământ. Ne-am pomenit toți trei în curte, numai copiii au rămas în paza somnului. Sub razele catifelate ale Lunii, machina se plimba, învârtindu-și paletele c-un zgomot asurzitor. Dărâmase aproape în întregime peretele șopronului și ieșise anevoie peste grămezile de pietre și scânduri. Fascicolul luminos a dispărut, cum de altfel nici floarea șurubului nu mai strălucea. În schimb machina bătrână, pensionată de câteva decenii, luase o înfățișare înspăimântătoare. În partea din față, sus, se afla boroana, lăsând vaga impresie că acolo este o perucă uriașă, cu cele mai multe fire de păr dispărute; grapa mică atârna sub palete și crea iluzia că ar fi maxilarul unei bătrâne cu dentiția incompletă; plugul fusese așezat între boroană

și palete, încât semăna destul de bine c-un nas uriaș, acvilin; în fine, în loc de picioare machina avea tăvălugul de lemn pe care se urcase și înainta astfel spre coteţul păsărilor. Așa începea cu adevărat nemaipomenita întâmplare...

A dărâmat coteţul și a înghiţit toate păsările, a pătruns în ţarcul oilor și le-a vârât pe rând, cu ajutorul paletelor, în uriașul ei burduhan, al cărui volum creștea necontenit. Au dispărut apoi lemnele stivuite pentru iarnă, toporul și cutia cu scule, aflate întâmplător lângă stiva de lemne, a venit rândul celor doi porci, al mânzatului și văcuţei cu lapte, n-a fost cruţat nici câinele care lătra furios în jurul machinei dezlănţuite. Soţia vărului meu a fugit, împreună cu copiii, printr-o ușă dosnică și prin poarta din spatele ogrăzii, oprindu-se numai la casa părinţilor ei, cărora le-a povestit înspăimântată cele ce se petreceau în curtea ei și a soţului ei. Noi ne feream din calea obiectului feroce, căruia un fenomen necunoscut i-a dat viaţă. În zadar aruncam amândoi în machină cu pietre și cu lemne scăpate de paletele ei, degeaba loveam pe apucate cu doi pari groși, căci tinicheaua cu care era căptușită nu se ondula, părţile din lemn nu se rupeau, în ciuda ruginii și putregaiului.

După ce au dispărut animalele mari, vărul meu a ţipat de durere și a strigat după ajutor, atfel ca să-l audă vecinii. Își învinsese teama și s-a postat în faţa machinei, lovind cu parul paletele devastatoare. Tăvălugul s-a oprit câteva secunde, apoi începu să se învârtă invers, ducând machina cu spatele câţiva metri, în fine îl ocoli pe vărul meu, îndreptându-se spre poartă. Vecinii cereau explicaţii și ascultau înmărmuriţi, nebănuind că aproximativ același dezastru urma să se petreacă și în ogrăzile lor.

Sătenii toţi s-au trezit din somn și au alergat în zona satului, unde machina, umflată cât trei batoze suprapuse, continua să înghită păsări, animale mici și mari, obiecte, ciuturile fântânilor. Dându-și seama că sunt neputincioși în faţa colosului dezlănţuit, bărbaţii, ale căror gospodării nu fuseseră devastate, au alergat să scoată din vatra satului vietăţile ce mai puteau fi salvate. Machina continua să treacă neostoită dintr-o curte în alta. Mecanicul a sosit târziu de la un botez, adusese trusa cu chei și după ce privi machina misterioasă, a ales cheia potrivită. Maşina s-a oprit la un moment dat, menţinându-și anevoie echilibrul pe tăvălugul devenit prea mic, iar zgomotul produs de mișcarea paletelor era acum geamăt și oftat. Mecanicul a găsit momentul prielnic să se urce pe machină, prin spatele ei, să ajungă ușor cu cheia exact la șurubul care luminase în șopronul vărului meu și generase și propulsase fascicolul luminos până la bucătărie. Desfăcu anevoie piuliţa ruginită și în momentul acela paletele s-au oprit, iar animalele, păsările, obiectele înghiţite au apărut pe rând în stradă, într-o liniște desăvârșită.

Animalele și păsările erau vii, ușor ameţite, se împleticeau pe strada pietruită, unele cădeau și se ridicau cu relativă ușurinţă. De-a dreptul ieșit din comun am socotit fenomenul care ne-a copleșit pe toţi, cu misterul care a făcut ca vietăţile să iasă din burdăhanul machinei, micșorate mult: vacile aveau mărimea caprelor, acestea și oile erau cât mieii cei mici, porcii și câinii ciobănești erau cât iepurii, iar iepurii de casă nu depășeau dimensiunile șoriceilor, în fine gâștele cât porumbeii, găinile și rațele cât vrăbiile. Ne minunam, ne îngrozeam și nu puteam explica întâmplarea în nici un fel. Oare cum au rămas vii și cum de s-au micșorat întratât acele vietăţi, fară să fi suferit răni, fracturi de oase și alte necazuri? Medicul veterinar, buimăcit de somnul scurt, cerceta cu ochiul specialistului animalele și păsările, confirmând stupefiat că, într-adevăr, ele n-au avut de suferit decât acea îngrozitoare reducere a mărimii naturale, fapt care nu părea să aibă deocamdată vreo consecinţă nefastă asupra sănătăţii lor. „Abia mănâncă mai puţin...” a concluzionat el și adăugă îndată: „Poate-și vor reveni cu timpul... Poate în noaptea asta își vor recăpăta mărimea naturală”. Vărul meu mă privea încruntat și mi se adresă mânios: „Ce ne-ai făcut, vere, ce ne-ai făcut! Ai transformat o machină bătrână într-o turbincă. Dacă ar trăi Creangă Ion, nu știu cum ai explica întâmplarea”. I-am răspuns tare, să audă cât mai mulţi: „Dar domnul Ion Creangă trăiește”.

(AU-O)SPICIU, 30x42 cm, tuș pe hârtie [2017]

Cornel NISTEA

ÎNTÂLNIRE CU ÎNGERUL

După răceala de săptămâna trecută şi febra ce o ţinuse la pat câteva zile, cu dureri de cap şi ale muşchilor membrelor, deodată Doamna Crista se simţi mai bine, ceru să i se aducă totuşi la pat ceaiul şi pâinea prăjită, pentru că era încă destul de slăbită. Şi-n vreme ce rupse o bucăţică din felia de pâine încă fierbinte şi gustă ceaiul de plante, încercă o evaluare a fiinţei, a propriei fiinţe în multiralitatea existenţei sale. Era o expresie a dumneaei, mai veche, de pe vremea când urca muntele cu soţul său, Grigorie Doncescu, răpus în urmă cu doisprezece ani de un cancer pulmonar. Îi luase pe pantă rucsacul din spate şi-l încurajase:

– Hai, nu te da bătut, pragul ăsta l-am trecut împreună de nenumărate ori.

– Ştii, Cris, au cam trecut anii şi tu mă porţi pe munte de parcă n-ai şti că am şaptezeci de ani.

– Corect, Grig, corect. Ţi-am luat rucsacul, îl voi duce eu.

– Nu, draga mea. Îţi propun să coborâm la cabană, să stăm pe malul lacului. De ce să facem un efort atât de mare în zadar…

– Dar nu hotărâsem că e necesar din când în când să ne evaluăm potenţele fizice şi morale, n-ai acceptat încă în urmă cu doi ani ideea asta?

– Am acceptat-o, dar pragul din faţa noastră e un obstacol ce nu mă încumet să-l urc. Am făcut-o anul trecut, în august, acum îmi este imposibil!…

– Să nu spui asta, Grig, nu te subestima. Pentru mine, dacă aş renunţa…

– Ar fi un act de laşitate, nu-i aşa?!...

O privise cu un soi de tristeţe disperată. Ştia că soţia sa, Cris, nu va renunţa şi-a urcat pragul, s-au dus apoi pe creastă spre Ţancul Caprei, pe care l-au urcat, nu fără dificultate. S-au fotografiat acolo. Se bucurau ca nişte copii de încă o izbândă. Testul potenţelor fusese trecut încă o dată. Aveau ce povesti prietenilor la Clubul Veteranilor, pe care tot ea îl înfiinţase şi-l denumise, nu fără rezerve, căci în numele ce i-l daseră nu găseai doar respect pentru vârsta cândva eroică, dar şi un posibil declin. Ei bine, destinul acesta trebuia combătut cum altfel dacă nu prin performanţă, iar cucerirea Ţancului Ielelor la 72 de ani era cu adevărat o chestie de care toţi trebuiau să se ţină seama.

La revenirea de pe munte, îşi făcuseră amândoi analizele medicale, nu că ar fi fost ceva suspect în sănătatea lor, cât pentru că fiica lor, medic internist la medicală, le dase un ultimatum:

– Amândoi la control! Ce, sunteţi de capul vostru?!...

I-auzi vorbă! Ce, sunteţi de capul vostru?! Diana le stricase ziua. Dimineaţa, cafeaua părea că nu mai are gust, mai ales că fiica le interzisese fumatul. Dar, domnule, fumau şi ei câte o ţigară la cafea, aşa de plăcere, se prosteau, asta era, şi nu altceva, ba se iluzionau de-un ceva miraculos. Păi, la ce altceva era bun fumul de ţigară, decât să se simtă şi ei că fac la cafea o mică şmecherie…

– Ştii, Grig, zicea ea soţului, dacă Diana nu e acasă, eu ies pe terasă să fumez o ţigară.

– Eu, nu, am interdicţie…

– Pe naiba cu interdicţiile astea! se răstea ea la el.

Analizele au ieşit prost mai ales ale ei. Vinovate erau desigur glucidele, dar nici analizele lui nu păreau deloc încurajatoare.

– Regim pentru amândoi! Şi fără zahăr, grăsimi şi ţigară! hotărâse Diana, furioasă. Ieri am găsit, doamnă, mucuri de ţigară pe terasă! Şi încă vă mai arde de escaladat munţii!...

– Ei, da, fetiţo, pune-ne la obroc, ia-ne şi ultimele plăceri, interzice-ne să urcăm munţii şi ce crezi că vei reuşi să faci? Un singur lucru îmi reproşez: că în ultima vreme am gătit cam anapoda… Nu spui tu mereu: Mamă mi-e dor să faci ceafă de porc la cuptor cu cartofi şi multă ceapă?

– Spuneam, dar acum e altceva. Lui Tati i-a crescut tensiunea nepermis de mult. Să nu crezi că eu caut acum vreun vinovat…

Peste două săptămâni, un nou control medical.

– Ceva mai bine, Mami, ai colesterolul mare, glucidele încă peste ceea ce ar trebui la vârsta ta, iar tu, Tati, e nevoie să slăbeşti în următoarele două luni şapte-opt kilograme…

Se supuseră restricţiilor, dar la ritualul cafelei nu puteau renunţa, iar ritualul fără ţigară nu mai era ritual?

– Cris, ce te-a apucat? Stai, aşteaptă-mă.

Asta era. O nouă probă: să urci de şapte ori pe zi deluşorul din dosul casei alergând. Nu, de şapte ori câte şapte, glumise ea, în vreme ce Grig o dojenea.

– Ei, nu suntem noi nişte oameni fericiţi?, spune şi tu!

– Chiar suntem fericiţi. Şi vara asta e superbă, se prelungeşte în septembrie cu un soare de aur. Mergem la concertul Filarmonicii joi seară?

– Păi, cum nu, Dragule! Cum, nu!...

Terasa tocmai era inundată de simfonia ei preferată, *Patetica* lui Ceaikovski.

În platanul din marginea terasei s-au stârnit un stol de vrăbii. Porumbeii s-au rotit deasupra casei ca o premoniţie. I s-a părut că aude o voce.

– Am impresia că mă doare inima. De ce oare?

– De dorul muntelui, prietene, de ce alta?

Timpul trecea fără evenimente, fără să-i pese de ei, până ce într-o zi Grig a acuzat dureri în piept și dificultăți de respirație, după care totul s-a derulat foarte repede, de parcă ar fi trăit în vis un coșmar. Apoi timpul a continuat să treacă și fără el, numai că trecea ostenind-o cumplit, urcând tot mai rar delușorul din spatele casei.

S-a uitat în oglindă încă o dată. Avea fața smeadă și zbârcită, privirea obosită și pierdută; un val de păr grizonat în dezordine. Nu mai era cea de altădată. Se necăji, ce altceva mai putea face?

– Ba pot face ceva. E destul cât am viețuit pe lumea asta cu bunele și cu relele ei. De acum de ce-aș mai trăi, să fac umbră pământului și griji copiilor și nepoților?...

Era poate și prea slăbită după cele două săptămâni de boală. Dar ce boală, o viroză banală. Așa-i dacă n-am ascultat-o pe fie-mea să-mi facă vaccinul… Dacă nu mai era și altceva. Ei, da, Adevărul acela, de el se temea mai mult decât de viruși și de microbi, de Altceva-ul ce nu-l putea defini pentru că rămânea învăluit în ceață.

Deschise robinetul și lăsă apa să curgă. Constată curând că sunetul apei o enervează. Își spălă fața, încercă să se pieptene, dar nu mergea. Pieptenul o trăgea, îi provoca o durere cum nu mai încercase. Era desigur sensibilitatea aceea de după febră. O mai pățise și altădată, dar acum parcă era mai rău, mai… Își văzu o lacrimă pe obraz și o șterse cu degetul. Ei, asta nu da bine. Avea ea oare ce regreta dacă… Ce să regrete? Viața fusese atât de tumultoasă, de frumoasă! Dar poate tocmai de aceea se temea. Nu mai avea curajul de altădată, curajul acela nebun să urce muntele împreună cu Grig, să se arunce de pe țancul de piatră în bulboana râului la cascadă.

Surâse:

– Ce repede trece viața!...

Se duse pe terasă. Nu știa ce o chema acolo, dacă nu cumva amintirea. Se așeză în șezlong. Avea să ia o hotărâre importantă. Vântul sufla ușor dinspre parc, iar din arțarul de lângă piscină se auzea un ciripit de păsări tot mai gălăgioase. El fusese cu ideea asta, să construiască o piscină acolo, doar apa putea fi adusă din pârâiașul ce cobora din crângul de fagi…

Adormi. Visă din nou că urca împreună cu el muntele, și iar pragul acela de care Grig se temea și țancul din care admirau lumea, depărtările ce se pierdeau albastre în ceață, iar spre seară, la Cabana cu Dor, lângă pârâiașul de acolo, a privit cândva, din brațele lui, luna plină ce semăna cu un ban uriaș de aur.

Când se trezi, constată că era obosită. S-o fi obosit oare visul, simpla imagine a pârâiașului și-a efortului sau era altceva, își zise nedumerită. Se ridică cu greutate din șezlong, făcu câțiva pași pe alee, până la marginea piscinei și-și privi speriată chipul răvășit în oglinda apei. Același parcă din urmă cu o oră și jumătate pe care îl descoperise în fața oglinzii din baie. Ce arătare! Doamne, Dumnezeule! Da, da, de vină e doar boala și anii, de ce n-ar recunoaște că timpul a fugit mai repede decât își închipuise, fără s-o avertizeze cineva. Poate dacă ar fi atenționat-o acel cineva, cine știe dacă n-ar fi fost altfel. Zâmbi, constatând că ar fi vrut să caute un vinovat pe seama căruia să pună toată suferința ce se acumulase în decursul vremii în sufletul ei. Dar oare de ce ar exclude din ecuație momentele de fericire, care nici ele nu sunt tocmai ușoare?... Văzu deodată o pereche de fluturi multicolori zburând, tandri, peste oglinda apei din bazin și-avu o tresărire, de bucurie. Și-apoi erau și tufele de trandafiri mai toate înflorite. Își trecu palma peste arbuștii din marginea aleii și simți răcoarea picăturilor de rouă care n-apucaseră încă să se evapore. Îi plăcu senzația de răcoare, parcă tot mai avea febră de la răceala din săptămânile trecute. Ciupi apoi vârfurile unor tufe de calapăr, strivi între degete frunzele iar mirosul îi trimise amintirea în copilărie. O revăzu pe bunica ei din Luncani îmbrăcară în straie populare care tocmai rupsese din grădină un fir de busuioc, îl mirosise, îl pusese la încheitoarea pieptarului brodat, mai luase un fir pe care-l ducea în mână. Da, desigur, era duminică, buna se ducea la biserică, nu lipsea niciodată de la rugăciunile ritualice. Și-un fel de bucurie nemărginită i se revărsă în suflet. Puterea ce-o resimți în sine venea de la ea, de la buna și de la tot neamul acela de oameni care s-au rugat pentru buna viețuire a urmașilor, numai că ea își amintea prea rar asta, de unde le venea energia și pofta de viață. Se amărî din nou și numai peste destulă vreme reuși să-și alunge tristețea.

Cele patru ore până ce fiica și ginerele veniră acasă de la serviciu i se părură o veșnicie. Așteptarea o epuiză în așa măsură încât fu nevoită să se întindă pe canapea, de teamă să nu se prăbușească. Răsuflarea parcă pleca din inimă și se auzea undeva la ieșirea din plămâni. Închise ochii.

– Dar dacă a sosit ceasul și-a venit îngerul să mă atenționeze de plecarea mea?

Un zâmbet dureros îi apăru pe față. Constata că nu era pregătită pentru plecare. Curând își veni în fire, ba chiar se îmbărbătă. Simți că inima îi trimite sângele până în extremități cu mai multă putere, încât își simți fierbinți tâmplele, ochii și palmele. Se pare că n-a fost decât o scădere bruscă de tensiune. Chiar așa era. De dimineață nu și-a băut ceaiul, nu mai era sigură dacă și-a luat pastila pentru inimă. Numără pe folie pastilele. Cu siguranță n-o luase. Vine o vârstă când trăiești cu pilule, când viața nu mai e viață! Ar fi certat-o Grig dacă i-ar fi spus asta. Întinse mâna și dădu peste unul dintre albumele de fotografii. Ea și Grig în tinerețe, copiii ei, nunta lor și primii nepoți. Era de acum bucuroasă. Așa o găsiră fiica și ginerele, cu albumul pe genunchi admirând fotografiile…

– Ce spui? Ai uitat să-ți iei medicamentele? Dar ce treabă ai avut de făcut c-ai uitat să le iei?

– Ei, ce treabă. Şi cei tineri mai uită, dar un om în vârstă…

– Vrei să ne încălzeşti tu supa, până ce eu fac un duş?

– Da, desigur, măcar că de dimineaţă sunt cuprinsă de o ameţeală.

– Bine, vedem noi. Acum încălzeşte-ne supa şi după ce prânzim îţi voi lua tensiunea.

Îşi propuse şi reuşi să reziste să stea în picioare lângă castronul cu supă de pe aragaz. Se încurajă în continuare să rămână vigilentă. Iată ce cuvânt plin de semnificaţii: vigilentă!... Ea refuză să mănânce cu ei. Se duse în camera ei, unde peste nici douăzeci de minute veni Diana să-i ia tensiunea.

– Nu cred că mai e cazul. Mâine voi muri, zise ea plat. Ar fi bine să fiţi pregătiţi, să cumpăraţi sicriul, să faceţi pregătiri pentru înmormântare.

– Mamă, nu fi caraghioasă, zău ce-ţi veni să vorbeşti astfel. Eşti încă o femeie în putere…

– Vreau să vină şi Iv aici să-i dau ultimele instrucţiuni pentru înmormântare…

– Eşti o femeie robustă, ai avut un puseu de tensiune, care va trece. Te rog să vii în sufragerie să-ţi mănânci supa…

– Nu pot, te rog cheamă-mi ginerele aici.

– Sunt aici, mamă. Ce se întâmplă?

– Am o mare rugăminte la tine, Iv, poate e ultima mea rugăminte…

– Ce tot vorbeşti acolo, cum să fie ultima rugăminte?...

– Mâine voi muri, ştiu sigur asta. Te rog să chemi coafeza mea aici să-mi spele părul, să mi-l vopsească, să mă aranjeze, să-mi întindă faţa asta zbârcită cu comprese calde. Nu vreau să fiu văzută în sicriu de babele din cartier cu aspectul acesta decrepit!...

– Ai fost bolnavă, acum ţi-ai revenit. Ce-ţi veni să chemi coafeza?

– Dragul meu, e ultima rugăminte pe care ţi-o adresez. Şi nu uita, vreau vopsea X72, negru aprins!... Să fii cu ea aici la ora 7! Ia din poşetă 500 de dolari şi vezi ce sicrie găseşti…

– Cris, dragă, hai nu fi caraghioasă!

– N-am încotro, dragul meu. Ce rău e în asta că-mi vopsesc părul şi mă coafez, n-am mai făcut-o de trei-patru luni…

– Biiineee…

– Acum te rog ajută-mă să mă ridic din fotoliu, vreau să stau întinsă pe sofa, să rămân singură în camera mea…

– Fie cum zici tu. Vrei să te sprijini de braţul meu?

– Da, da, e mai bine aşa, bună idee…

A aprins candela, şi-a făcut cruce şi-a căzut în genunchi în faţa crucifixului şi-a icoanei Maicii Domnului. Uitase parcă să se roage. Cu greu a găsit cuvintele, până în momentul acela de iluminare. Totuşi a uitat ceva: Să cheme preotul pentru spovedanie şi împărtăşire. Nu putea pleca la Grig fără dezlegarea asta a preotului.

– Facă-se voia ta, Doamne!

Coafeza a sosit la ora 7 şi câteva minute. Se cunoşteau de atâta vreme.

– Lidia, draga mea, vreau să mă mai întinereşti pentru ultima dată, nu pot muri necoafată.

– Bună glumă, Crista. Chiar îmi place că nu ţi-ai pierdut simţul umorului nici acum la bătrâneţe.

– Ştii cum e? Mi-ar fi ruşine de lume, de suratele din cartier, să mă vadă în halul ăsta de ruinare!...

– Exagerezi, iubita mea. Arăţi încă bine la cei 86 de ani ai tăi…

– Bine pe dracu! Hai bagă-ţi odată degetele prin părul ăsta încâlcit de vrăjitoare…

Operaţiile, nu puţine, au durat aproape două ore, căci Crista uitase să facă baie, şi-o ajută coafeza.

– Măi, ce bine e să ai lângă tine un om de nădejde, constată ea.

Mai greu a fost cu ieşitul din cadă. Picioarele n-o mai ascultau şi Lidia trebui să facă eforturi să n-o scape, să se accidenteze. Îmbrăcă cu dificultate halatul şi-şi strânse mijlocul cu cordonul, cum o făcea pe vremuri, dar curând constată că era mai bine ceva mai lejer. Îl lăsă desfăcut, pentru că i se părea că halatul îi arde pielea. Se duseră în camera ei, se aşeză în fotoliu obosită.

– Lidia, te rog spune-i fie-mii să-mi prepare un carcalete cu gheaţă.

– Carcalete ai zis!? Dar de ce nu bei un suc de fructe?

– Fie, un suc de fructe, cu gheaţă.

– Ai febră, draga mea…

– Da, se pare că da, medicii au făcut tot ce s-a putut face…

– În urmă cu câteva luni, când te-am coafat, nu aveai problemele astea.

– Nu le aveam, dar uite că ele au năvălit aşa deodată furioase peste mine.

– Ştii ceva, Crista, în locul tău aş năvăli eu peste toate problemele astea.

– Draga de tine! Cât de simpatică eşti…

– Îţi propun să începem. Preferi să rămâi în fotoliu în vreme ce te coafez?

– Aici e foarte bine, e perfect. Apropo, să nu uiţi de compresele fierbinţi…

– Da, da, numai că dacă ai febră, ar fi recomandate comprese reci.

– Vezi tu ce faci, să-mi întinzi oleacă zbârciturile astea ale feţei…

– Înţeleg, voi face cum poftesti. Dar ia spune-mi de ce te-ai hotărât să nu mai trăieşti?

– Ce tot spui acolo, Lidia scumpă. Eu nu mai am voie să hotărăsc. A luat decizia asta altcineva în locul meu.

– Cine altcineva?

– Mi-a şoptit ieri noapte în somn îngerul. Drăgu-

ţul de el, a stat mai toată noaptea şi-a vegheat deasupra mea. Mi-a spus că vine să mă ia peste două zile. Aşa că mâine voi muri.

– N-a fost decât un vis, draga mea.

– O fi fost vis, dar dacă e un vis cu îngeri, asta înseamnă că visul se va împlini. Mă asigură şi corpul că a cedat hotărârii lui, că de acum nu mai contează decât spiritul…

– Să-ţi las un pic de breton, cum am făcut şi altădată?

– Ei, cum nu, doar aşa mă ştie lumea: Doamna cu breton din capătul străzii Regele Zeilor…

– Ciudată denumire! Cum adică Regele Zeilor?...

– Habar n-am cine a avut ideea asta deşucheată…

– Zici să te vopsesc cu negrul acela sclipitor?

– Sper să mai fi găsit culoarea asta…

–Păi n-ai zis tu să păstrez, pentru orice eventualitate, un tub de vopsea cu nuanţa asta?

– Voi fi zis, nu mai ţin minte…

Nu mai ţinea minte multe alte lucruri, cum tot aşa şi le amintea pe multe altele cu exactitate. Acum însă îşi propusese să nu le mai bage în seamă, nu mai avea sens să-şi amintească de ele. Se hotărâse, împreună cu îngerul, să-şi abandoneze corpul dar nu oricum, ci primenită din toate punctele de vedere, poate pentru o ultimă admiraţie, deşi nu-i era destul de clar cum va fi. Deodată îşi aminti, speriată, că nu i-au comandat sicriul. Se mişcă agitată în fotoliu tocmai când Lidia îi tăia bretonul.

– Vai de mine, Crista!, stai te rog liniştită să nu fac vreo prostie. N-a lipsit mult să te las fără breton.

– Da, da, să ai grijă, aş fi foarte nefericită fără bretonul acesta pe care nu l-am neglijat din adolescenţă.

– Nu ştiu eu cât ţii la frizura asta!? Dar de ce te-ai neliniştit aşa?

– Nu le-am spus ăstora să cumpere sicriul.

– Draga mea, am mai vorbit şi data trecută, ţi-am povestit întâmplarea cu bună-mea, care, temându-se că moare, şi-a cumpărat sicriu, ba a şi dormit o vreme în el, a murit cineva din vecini, i-a dat ăluia sicriul, şi-a cumpărat altul şi iar l-a dat vecinilor sau unor rude şi tot aşa. A murit peste vreo cincisprezece ani. Împlinea peste câteva zile o sută de ani când au pus-o în al patrulea sau al cincilea sicriu cumpărat de ea…

– Aia era altă afacere. La mine a venit astă-noapte îngerul…

– Să-ţi aduc oglinda să vezi dacă e bine retezat bretonul.

– Nu, mi-aduci oglinda la gata, după ce te ocupi şi de zbârcituri…

Se înţelegeau de minune şi asta le bine dispunea pe amândouă.

– Tu, Lidia dragă, am uitat să dăm drumul simfoniei…

– Suntem nişte zăbăuce amândouă. Văd că e chiar lângă fotoliu pickup-ul. Tot Ceaikovski vrei să pun?

– Ce altceva să-mi pui, Ceaikovski apoi Mozart…

Cum a început simfonia, a şi uitat de sicriu, avea chiar o viziune ciudată. Se imagină deodată dansând în *Lacul lebedelor*, mai-mai să ameţească în elanul ce şi-l luase…

– Mai ţii minte când ai valsat ultima dată?

– Eu? Nu mai ştiu sigur. Cred că a fost la nunta fiică-mii...

Îi îndepărtă cu un tampon cele câteva bobiţe de transpiraţie de pe frunte, îi masă uşor fruntea şi ceafa, îi prinse între degete umerii şi coborî într-un masaj lent pe coloana vertebrală, şi din nou îi netezi faţa, îi masă tâmplele. Crista rezistă şi când îi masă scalpul, nespunându-i Lidiei cât de tare o doare. Era nevoie de toate astea şi de altele pentru o readucere în formă, îşi zicea prietena ei, coafeza, pentru a o convinge pe femeia cu breton din capătul străzii Regele Zeilor să trăiască. Spre final, Lidia se gândi ce-ar mai putea face. O dădu cu fixativ, îi aranjă încă o dată buclele, luă de pe noptieră parfumul ei preferat şi-o sperie cu atenţie.

– Acum pot să-ţi aduc oglinda?

– Dacă zici tu...

Nu-i venea să creadă. Era cu adevărat altă femeie decât cea pe care o privise de dimineaţă în oglindă. Avu chiar curajul să zâmbească. Măi, să fie, ăsta e un miracol, să fi greşit îngerul, se întrebă Crista contrariată.

– Mamă, ţi-am adus sosul de agrişe şi frăguţe. O, dar ce bine te-ai aranjat! constată cu surprindere fiica, şi-ţi mai trece prin minute să mori?!...

– Fată dragă, eu sunt de acum pregătită, vă rog să comandaţi sicriul...

Gustă sucul şi constată deodată că trupul i se înviorează. O văzu pe Lidia zâmbind şi se miră că o putea face când ea vorbea cu fiică-sa despre moarte, despre sicriu şi înmormântare.

– Scumpo, de ce râzi, zău aşa, mă simt ofuscată...

– Râd, gândindu-mă ce o să-ţi mai spună la noapte îngerul.

– Vino aici mâine dimineaţă şi vei afla. Ţi-a preparat fiică-mea o cafea?

– Nu, mi-a adus şi mie un carcalete...

S-a privit încă o dată în oglindă. Părea să fie mulţumită de noua ei înfăţişare. Şi-a chemat ginerele.

– Uite ce e, dragule, am în sertarul biroului testamentul... Aş vrea să-l vezi, nu mai înainte de a-mi promite că mâine dimineaţă îmi vei cumpăra sicriul din lemn de stejar, aşa cum ne-am înţeles cândva.

– Sper că glumeşti, Crista, uite ce bine arăţi.

– Lidia a făcut tot ce a putut să par altfel, ca să nu bârfească babele din cartier când m-or vedea întinsă în sicriu...

– Te înţeleg, dar nu cred că e cazul să ne zorim cu sicriul...

– Nu ne zorim. Asta mi-a şoptit în vis îngerul astă-noapte. Oare ţie nu ţi-am povestit visul ăsta?

– Nu, nu cred, dar visul nu-i decât un reflex al

stărilor tale emoționale. Te rog să iei un extraveral, să bei un ceai de sunătoare și să te culci. Vei trăi mulți ani de aici înainte...

Îl privi cu oarecare neîncredere. Dar dacă Iv are dreptate, se gândi, apoi îi luă mâna și-l întoarse spre ea.

– Iv, îngerul nu greșește niciodată, sunt ultimele mele dorințe. Nu știu de ce ți le spun ție și nu fiicămii, poate pentru că tu ești singurul bărbat în casă. Sunt sigură că n-ai văzut ultima variantă a testamentului...

– Așa e. Ai fost toată viața o ființă prevăzătoare.

Iv n-a avut încotro. De dimineață s-a dus la pompele funebre și a cumpărat sicriul din lemn de stejar, într-o oră era cu el în curtea vilei. Crista era desigur la geam. I se părea că privește un film cu imagini din adolescență, când în casă fuseseră mai multe decese. Se cutremură. Măi, să fie! Mai că regreta că-i dase ultimatumul acela seara lui Iv, dar acum ce mai putea face.

Muncitorii cărară sicriul în magazia de lemne. Ei, nu era bine așa.

Deschise geamul și-i strigă lui Iv:

– Aduceți-l aici, vreau să-l probez. să mă conving că e bun.

– Cris, fii înțelegătoare, oamenii se grăbesc, ai destul timp zilele viitoare să-l vezi.

– Dragul meu, simt că nu mai am putere să strig la tine ca altădată. Te rog spune oamenilor să aducă sicriul aici.

În zadar a venit Iv acolo încercând s-o convingă să aibă răbdare, că în cele din urmă s-a lăsat convins și-a rugat muncitorii să ducă sicriul în camera Cristei. L-a privit ușor mirată, dar satisfăcută.

– Îmi place. Este exact cum mi-am dorit. Îmi cer iertare că te-am necăjit cu dorința asta a mea, i-a zis lui Iv.

– Nu-i nici o problemă, Cris. Tot trebuia s-o fac cândva.

– Așa e. Îți mulțumesc. Constat pentru a câta oară că am un ginere de nădejde. Sper să ai grijă și de înmormântarea mea...

– Hai nu fi caraghioasă și nu mai fă glume macabre.

– Dar nu glumesc deloc, dragă Iv. Astăzi, până spre seară voi muri...

– Vino încoa să te pup. De acum mă grăbesc, am treabă la serviciu...

– E-n regulă. Pa, pa...!

Prima a sosit de la serviciu Diana. Obosită cum era, s-a spălat și s-a întins pe canapea în camera ei să se odihnească, astfel că n-a descoperit lipsa Cristei. Toată casa era cufundată în liniște. Ba nu chiar, din camera lui Cris se auzea simfonia ei preferată, Ceaikovski, desigur. Curând a sosit acasă și Iv, iar primul lucru pe care l-a făcut a fost să se intereseze de ea. Magda, femeia din casă, nu-i putu da relații.

– Du-te și vezi. Probabil e în camera ei.

Bătu cu oarecare sfială în ușă. În camera ei nu se auzeau decât sunetele simfoniei. Deschise ușor ușa, vru să facă un pas înapoi dar nu putu. O văzu pe Cris întinsă în sicriu îmbrăcată cuviincios, cu haine de sărbătoare. La cap îi ardea o lumânare, iar în mâinile încrucișate de pe piept ținea crucifixul în fața căruia se rugase ani de-a rândul. Încă nu-i pierise zâmbetul acela din întâlnirea ei cu îngerul. Se întrebă: Oare nu cumva visează?...

UMBERTO ECO I, 50x70 cm,
grafică pe hârtie [2010]

Deea STATE

LEGENDA CONACULUI

Apusul vopsea stâncile care sfida marea. Încet-încet, noaptea acoperea albastrul pur al cerului, pentru a se confunda cu negura mării.

În depărtare se zărea o casă boierească, transformată în restaurant, iar într-un salon în care note dulci de pian acompaniau murmurul conversațiilor, două femei stăteau la o masă, într-un colț al încăperii, aproape de o fereastră care avea vedere la mare și încercau să atragă atenția unui tânăr domn pe care îl plăceau mult, foarte elegant, îmbrăcat după ultima modă, care intrase în restaurant. Zâmbetul lui le captivase.

- În urmă cu secole – a spus tânărul în timp ce se apropia de tinerele domnișoare, aici a avut loc o tragedie.

- Serios? Nu, nu vreau să știu despre ce este vorba, a spus îngrozită una dintre femei, privindu-l cu ochii mari.

- Pe mine mă interesează. Povestește-ne, te rog.

Cea mai îndrăzneață, Tita îl devora cu privirea ei ca aluna chipul tânărului, mângâindu-și chipul angelic și trecând cu mâna prin șuvițele ondulate care îi atingeau fața suav.

- Este vorba despre o legendă, o tragedie. Se spune că în urmă cu mulți ani, aici a fost o casă boierească și a ars, iar muncitorii care au construit casa aceasta după modelul vechi au găsit pe sub pietre un cufăr cu monede antice, planul casei, dar și un jurnal în care era o poveste de dragoste.

- O poveste de dragoste? a întrebat cea mai tânără dintre domnișoare, Ana, pierdută în privirea lui Paul.

- Povestește, Paul, că tu știi să povestești așa frumos... îi spuse Tita.

Paul începe să povestească cu voce joasă și profundă, încercând să le impresioneze pe atrăgătoarele domnișoare.

- A fost acum mult timp, în secolul XX, un conac boieresc atrăgea atenția tuturor turiștilor prin designul rafinat, care reda splendoarea unei epoci de bunăstare și tihnă. Aici locuia unul dintre cei mai bogați oameni ai ținutului care avea o tânără soție, și deși își dorea copii, nu reușiseră. Bărbatul s-a gândit mult până a găsit soluția unui moștenitor.

- Devine interesantă povestea, a adăugat Ana.

- Continuă, Paul... presimt că urmează ceva pasional, i-a spus Tita, cochetând din priviri și zâmbet.

- Cum tot timpul locul era plin de marinari, soluția a fost să găsească un marinar tânăr pentru a-și transforma visul de a avea un moștenitor în realitate.

- Vai de mine, ce urmează acum...

- Ana, nu îl mai întrerupe. Paul, te rog, continuă-și Tita și-a sprijinit fața în palme, visătoare, așteptând continuarea poveștii. Paul se simțea atras de Tita și o privea neîncetat în timp ce povestea:

- Atunci bătrânul a abordat un marinar căruia nu i-a spus adevărul, ci s-a împrietenit cu el, în port, oferindu-i prietenește cazare în propria casă, cu intenții ascunse. Ajuns la conacul boierului, marinarului i-a apărut în cale o tânără înaltă și zveltă. Părul ei blond cădea în bucle pe spate, iar ochii ei senini îl priveau cum nu mai fusese privit niciodată. S-a apropiat de ea în timp ce un zâmbet provocator îi trăda fața. Nu mai văzuse o femeie atât de frumoasă. A salutat-o, iar bătrânul văzându-le reacția i-a lăsat singuri invocând pretextul că trebuie să meargă la un alt conac unde i se furase ceva să rezolve problema și spunându-i soției să îl trateze bine pe noul oaspete, în lipsa lui.

- Să înțeleg că cei doi s-au plăcut din prima clipă, ce romantic, a spus entuziasmată, Ana.

- Taci, Ana! Așa e iubirea... Paul, spune mai departe că am sufletul la gură de curiozitate.

- Da, bănuiți bine. Cei doi și-au aruncat priviri provocatoare în timpul cinei, iar noaptea, având în vedere că bătrânul i-a lăsat singuri, s-au lăsat în voia pasiunii și au petrecut o noapte de neuitat între pasiune și teama de a fi descoperiți de bătrân. Doar că...

- I-a găsit împreună? A întrebat inocentă, Ana.

- Nu i-a găsit, însă a doua zi, bătrânul i-a cerut să plece marinarului, însă acesta se îndrăgostise așa cum nu mai fusese vreodată și nu voia să renunțe la dragostea lui, știind că și ea are aceleași sentimente plănuia să o ia cu el. Bătrânul i-a descoperit ziua următoare când marinarul intrase în conac pe furiș și făceau planuri să fugă. Furios, pentru că planul lui nu ieșise așa cum și-a dorit, voia să se răzbune. I-a închis în conac și i-a dat foc.

- Spune-mi că i-a salvat cineva, Paul! A exclamat Ana cu mâinile împreunate.

- Ah, dragele mele, noi astăzi bem ceai într-un loc unde s-au întâmplat multe lucruri.

- Ce s-a întâmplat cu cei doi tineri?

- Cei doi tineri au reușit să scape pe o fereastră care dădea spre mare. S-au aruncat în mare și au reușit să fugă împreună.

- Și cu bătrânul ce s-a întâmplat? a întrebat Tita.

- Când a văzut că arde conacul, parcă înebunise. I-a părut rău și s-a gândit să intre să o salveze pe soția lui, însă l-a mistuit flăcările în căutarea ei.

Satisfăcut de impresia pe care le-a făcut-o domnișoarelor, a pocnit din degete, pentru a chema chelnerul și le-a condus pe domnișoare afară și au plecat împreună.

Amurgul i-a învăluit într-o briză rece și au mers bucurându-se de priveliștea mării.

- Ce să mai facem în seara asta? Se întreabă Tita, care uitase de legenda povestită de Paul.

- Ce doriți dvs. domnișoară dragă.

- Mă gândeam să mergem la concertul care va avea loc la Cazino.

Ana rămăsese în urmă și privea către conacul luminat. „Oare trebuie să treci prin atâtea până întâlnești iubirea adevărată?”.

- Hai, Ana! La ce te gândești? a întrebat-o Tita.

- La cei doi îndrăgostiți din legendă.

- Tu încă ai rămas cu gândul la ea? a întrebat uimită, Tita.

- Mă gândeam că iubirea adevărată apare când te aștepți mai puțin. Ziua de ieri nu îți determină viitorul sentimental, deoarece apar oportunități în fiecare zi. Tu ești cel care trebuie să deschidă uși noi.

Mihaela AIONESEI

Poèmes

traduits du roumain
par Angela Nache Mamier

Odihna călcâiului în furtună

Ce-i frumusețea acestei lumi?
Otravă. Umbre. Un somn bun.
Un pumn de pietre, unul de minuni
strecurate de-a valma pe înserate
când trupul e plin de mirosul celei
născută să-ți fie pe deplin veșnicul chin.

Femeia – e raiul și iadul pe pământ.
Cădere și înălțare. Potop și binecuvântare.
Venin amestecat cu mierea rostogolirii dintâi
a lutului
a mărului mușcat cu rost
într-o toamnă bogată
când sufletul ca o roadă
coaptă de presimțirea primăverii,
iubirii s-a făcut adăpost
lăsând pe umerii șarpelui
târâișul pământului,

iar ție celui care-ai gustat
odihnă călcâiului în furtună.

Le repos du talon dans la tempête

Quelle est la beauté de ce monde ?
Poison. Ombres. Bon sommeil.
Un poing de pierres, un de merveilles
glissées pêle-mêle au crépuscule
quand le corps est plein de l'odeur de celle
Qui est née pour ton éternel chagrin.

La femme est la rivière et l'enfer sur terre.
Chute et ascension. Déluge et bénédiction
Venin mélangé au miel du premier pétrissage
de la glaise
de la pomme mordue avec sens
dans un automne riche
quand l'âme comme un fruit
mûr par le ressenti du printemps,
devient l'abri de l'amour
laissant sur les épaules du serpent
la reptation de la terre.

et à toi qui l'a goûtée
le repos du talon dans la tempête.

M-am ospătat...

M-am ospătat din inima unui soldat
și-am trișat când zâmbind
crucea în spate i-am luat
și gol l-am lăsat de sine
de mine, de ropotul
ploilor zălude, carmine
și mai tăcut decât
nisipul scuturat din cuvinte
fără de veste l-am lăsat.

M-am ospătat și am trișat.
Doamne... M-am trișat!
Asud săltând pe muguri noi
de atâta primăvară
gândind la el
timid îmi las în sân
să-mi crească
un fir de grâu
și unul de secară
și în acest miez
nebun și brun
de toamnă-iarnă
mă osândesc iubind,
a câta oară?!

Ca o alună în coaja ei
și crucea lui și-a mea o duc
ca și cum la icoane aș închina
pentru ultima oară
inima mea.

Je me suis nourrie

Je me suis nourrie du cœur d'un soldat
J'ai triché quand avec le sourire
Je lui ai pris du dos sa croix
Je l'ai laissé vidé de soi
De moi ,du tourbillon
Des pluies folles, carmines?
Plus silencieux que
Le sable secoué de mots, par surprise je l'ai quitté

Je me suis nourrie et j'ai triché
Je transpire sautant sur de nouveaux bourgeons
De tant de printemps
En pensant à lui
timidement je me suis laissé pousser

dans mon sein
un fil de blé

et un fil de seigle
et dans ce noyau
fou et brun
d'automne-hiver
je me punis, aimante
pendant combien de temps?

Comme une noisette dans sa coquille
Sa croix et la mienne, je les porte
Comme si je vouais aux icônes
Pour la dernière fois
Mon cœur

Am ales să fiu poetul

Dintre câte-s pe pământ
n-am ales să-ți fiu un cânt
nicio pasăre duioasă
nici mănușa din duel întoarsă
nici răsplată nici pedeapsă
nici tăișul de la coasă
n-am ales să-ți fiu mireasă
viață ca un pește prinsă-n plasă
n-am ales să mă jertfesc
nici pe câmpuri să jelesc

M-a găsit o torță-n drum
mă călește-n foc și fum
am mereu alăturea
o micuță turturea
care-mi scrie pe jăratec
ziua anul locul morții
când vor veni călăii
să mă jefuiască precum hoții
și să îmi ceară socoteală
pentru pizmă pentru fală
„suflete ce ai făcut
pentru lume te-ai zbătut?"

Și-am să strig din deal din vale
dintr-un umăr de cărare
dintr-o ciută dintr-o floare
dintr-un sân micuț de stea
din a casei fântânea
din izvor din codrul verde
din iubirea ce se pierde
în țărâna pedepsită
să-mi strecoare umbra-n sită

Și-am să strig ca să mă auzi
viață prinsă-n cucuruzi
n-am ales să fiu sătul
ci să șed într-un pătul
îmbrăcată-n straie vechi
ca o lună la priveghi
am ales să fiu ce știu
două lacrimi pe-un sicriu

n-am ales să tulbur focul
am ales să fiu... poetul

J'ai choisi d'être le poète

De tout ce qu'il y a sur terre
Je n'ai pas choisi de chanter pour toi
ni d'être un oiseau doux
Ni le gant dans le duel tourné
Ni récompense ni punition
Je n'ai pas choisi d'être ta mariée
la vie comme un poisson pris dans un filet
je n'ai pas choisi de me sacrifier
ni sur les champs de deuil, me lamenter

une torche s'est trouvée sur mon chemin
me calmer dans le feu et la fumée
J'ai toujours à mes côtés
Une petite tourterelle
qui m'écrit dans la braise
le jour, l'année, le lieu du décès
quand les bourreaux viendront
pour me piller comme des voleurs
et me demander de rendre des comptes
pour la jalousie, pour la vanité
"âme qu'as-tu fait,
as-tu combattu pour le monde?»

Et j'ai crié de la colline à la vallée
d'une épaule de chemin
d'une fleur d'une fleur
d'une biche d'une fleur
d'un petit sein d'étoile
de la fontaine de la maison
de l'amour qui se perd
dans la poussière punie
de glisser mon ombre dans le tamis

Et je vais crier pour que tu m'entendes
vie prisonnière dans le maïs
Je n'ai pas choisi d'être rassasiée
mais de m'asseoir dans le poulailler
vêtue de vieilles robes
comme une lune à la veillée funebre
J'ai choisi d'être ce que je sais
deux larmes sur un cercueil

J'ai choisi de ne pas troubler le feu
J'ai choisi d'être ... le poète

Barbara CALCINELLI
ITALIA

Salvezza?

Ancora imparo
a guardarmi nuda
curiosamente timida
con occhi stranieri
d'iride
e persino cuore.
Dallo specchio incrinato
di una coscienza sbucciata
offro a me stessa
cm di ago e filo
con cui tessere
a ciuffi d'identità
l'effetto domino
atteso.
Uccider rituali
per costruirne altri.

Mai prona
mai sazia

mai salva.

Salvare?

Încă învăț
să mă privesc goală
ciudat de timidă
cu ochi străini
de iris
chiar și sufletul
străin.
Din oglinda crăpată
a conștiintei nude
îmi ofer mie insămi
cm. de fir și ac
cu care să țes
șuvițe de identitate
cu efectul de domino
așteptat.

Niciodată predispusă
niciodată satisfăcută

niciodată salvată.

Ali di carta

E bussa alla porta
la pace che tarda a rincasare.

Terrò il formicolio,
il prurito alle mani
e l'alito di speranza
che soffre l'aquilone.
Mi osservo, segatura a strati,
e lo invoco,
se lo invoco, qualcuno.
Qualcuno, che arriva.
Arriva.
In nome mio.
E renda il volere
di questi parti che ho
donando loro un ventre,
materno,
prima che io possa espiare ogni seno
e marcare di rimmel un battito
di ciglia l'indomani
dall'inchiostrato titolo di copertina
che nel punto a capo,
coronerà d'infinito
la mia terra dormiente,
coricata.

Aripi de hârtie

Și bate la ușă
pacea care întârzie să se întoarcă acasă.

Voi păstra furnicăturile,
iritațiile mâinilor
și mireasma speranței
din adierea vântului nordic.
Mă uit la mine, rumeguș stratificat
și îl invoc,
dacă-l invoc, pe careva.
Cineva, care vine.
Șosește.
În numele meu.
Și împlinește dorința
acestei părți din mine
oferindu-i un pântece
matern
înainte ca eu să pot ispăși fiecare sân
și să marchez cu rimel o zbatere
a genelor
în ziua următoare
din titlul îmbibat cu cerneală al coperții
care de la început la sfârșit
va încununa cu veșnicie
pământul meu somnolent,
întins.

_____

Barbara CALCINELLI s-a *născut în 1979, Bologna, Italia. Câștigătoare a numeroase concursuri literare italiene și internaționale. Poetă foarte publicată în revistele și antologiile italiene.*

Attesa

Attesa fremente
un segno impercettibile
che si colora di vita
quella vita che cambierà per sempre
la mia, che ti apparterrà fino in fondo.
Non dimenticherò
la parvenza di un barlume di vita
che iniziava il suo cammino
per poi giungere al mondo.
Nessuna attesa sarà mai
così eccitante
e ogni giorno coltivare al buio
un piccolo essere,
che come un seme,
sarebbe germogliato in tutta la sua bellezza.
E tu, fiore raro, sei sbocciato
esplodendo nella mia esistenza,
il dono più prezioso
l'incontro con i tuoi occhi smarriti,
stupiti del mondo,
il volto dell'amore più grande,
la speranza di un io che continua in te
di un respiro che dà un senso ai miei giorni.

Aşteptare

Aşteaptă fremătând
un semn imperceptibil
care se colorează de viaţă
acea viaţă care o va schimba definitiv
pe a mea, care îţi aparţine până la final.
Nu voi uita
apariţia unei licăriri de viaţă
care-şi începea călătoria
pentru a ajunge apoi în lume.
Nici o aşteptare nu va mai fi
atât de excitantă
şi cultivarea în întuneric zi de zi
a unei mici existenţe
care ca o sămânţă
va răsări în toată frumuseţea ei.
Iar tu, floare rară
ai explodat în existenţa mea,
darul cel mai preţios

Velia AIELLO
ITALIA

- întâlnirea cu ochii tăi mari
uimiți de lume,
chipul celei mai mari iubiri,
speranța unui "eu" care continuă în tine
o respirație ce dă sens zilelor mele

Velia AIELLO s-a născut în Marzi, aproape de Cosenza, Italia. Profesoară (pensionată) de filozofie, istorie și științe umaniste. Organizează – președintă a juriului – câteva concursuri literare importante. A publicat mai multe cărți de poezie în diverse antologii și este laureată a multor premii literare.

Traduceri și prezentări: Gabriela VERBAN

ART I FACIAL IV - Indianca, 50x70 cm,
ulei pe carton [2014]

Mircea CIOBANU

Vântul Ahab / Le Vent Ahab
poeme în limba lui Baudelaire
de Denisa Crăciun

Vărsătorul de plumb

Mut, Vărsătorul de plumb
trece de ieri pe sub ziduri.
Scrie cu negură, scrie,
umblă pe uliți și scrie.

Talpa lui grea o aud.
Trece pe uliți – să-nchidem
ușile toate, să tragem
storul, să punem zăvoare.

Ușile toate se-nchid.
Întră în casă, femeie –
mut, Vărsătorul de plumb
scrie cu degetul semne,

degetul mare s-a ros,
scrie acum inelarul,
i-au mai rămas încă trei
ce va mai scrie cu ele?

Nu întreba despre vânt
nici despre cel care-n urma
vântului vine călcând
spornicii spini ai grădinii.

Liniștea dacă s-a-ntins
nu e decât o capcană:
strânse-n ungherele ei
arcuri mocnite lucrează.

El de la prag ne va spune
numele; el va vorbi;
el de la sine va-nchide
liniștii-ntinse capcană.

Taci, îl aud cum adună
treaptă cu treaptă spre noi.
Vom auzi și capcana
ah, răsunând, răsunând

cheltuindu-și puterea
toată-ntr-o singură clipă:
moartă cu fălcile strânse,
flămândă cu prada în gură.

Le verseau de plomb

Muet, le Verseau de plomb
depuis hier il passe sous les murs.
Avec de la noirceur, il écrit,
il vadrouille dans les rues et il écrit.

J'entends sa lourde plante du pied.
Il passe dans les ruelles - fermons à clé
toutes les portes, descendons
le store, mettons des verrous.

Toutes les portes se ferment.
Rentre à la maison, femme -
muet, le Verseau de plomb
avec son doigt écrit des signes,

le pouce s'est abîmé,
c'est l'annulaire qui écrit maintenant,
il lui en reste encore trois
que va-t-il écrire avec ceux-là?

Ne pose pas de questions sur le vent
ni sur celui qui vient derrière
le vent il vient marcher sur
les épines prospères du jardin.

Le silence s'il s'est répandu
n'est qu'un piège :
entassées dans ses recoins
des ressorts travaillent au ralenti.

du seuil de la porte il nous dira
son nom ; il parlera ;
il fermera lui-même le piège
au-dessus du silence étendu.

Tais-toi, je l'entends ramassant
marche après marche vers nous.
Nous entendrons même le piège
ah, faisant écho, faisant écho

en dépensant sa force
toute dans un seul instant :
morte avec les mâchoires contractées,
affamée avec la proie en bouche.

La ceasul acesta

Se face de noapte – la ceasul acesta, prin temple,
bărbații bătrâni, cei ce numără clopote,
îngrijitorii de umbre și sunete, singurii prin temple
se-nalță pe vârfuri și sting
făclii, și făcliile fumegă
rând pe rând: scade lumina –
tu ai văzut cum scăderea cu unu
mănâncă pe-ncetul lumina
și numărul mare. Cât mai rămâne din ea

răsună în mâna bătrânilor,
și doar o bătaie de vreme,
și doar până când

bărbații bătrâni
așează deasupra sicrielor
pleoapele grele
- iată la ceasul acesta care e pricina
marelui zgomot pe care-l aud:
o mie de pleoape de lemn
cad peste-o mie de nalte sicrie.

Pe urmă se face de tot întuneric în temple,
uși de lemn se aud,
uși de fier, și zăvoarele toate
ferecă morții în cuștile lor:

și-acolo, în cuștile lor,
liniștea care se lasă deodată,
liniștea iată ce-nseamnă;
mugurii morții plesnând rând pe rând,
mugurii morții, fără-ndoială.

À cette heure-ci

Il fait nuit - à cette heure-ci, dans les temples,
les hommes âgés, ceux qui comptent les cloches,
les gardiens d'ombres et de sons, seuls à travers les temples
montent sur la pointe des pieds et éteignent
des torches, et les torches fument
une par une: la lumière descend -
tu as vu comment la substruction de l'un
avale lentement la lumière
et le grand nombre. Qu'est ce qu'il en reste d'elle
retentissante entre les mains des vieillards,
et seulement pour un bout de temps
et seulement jusqu'à ce que

âgés les hommes
posent au-dessus des cercueils
des paupières lourdes
- voilà à cette heure-ci quelle est la raison
du grand bruit que j'entends:
mille paupières en bois
tombent au-dessus d'un millier de hauts cercueils.

Puis il fait tout noir dans les temples,
on entend des portes en bois,
des portes en fer, et toutes les verrous
enferment les morts dans leurs cages:

et là, dans leurs cages,
le silence qui plonge soudain,
le silence voilà ce qu'il signifie;
les bourgeons de la mort éclatant un par un,
sans aucun doute, les bourgeons de la mort.

Vântul Ahab

Am fost poet din vremea lui Ahab.
Vântul trecea pe deasupra,
îmbătrânind tot mai puține cuvinte spuneam.
Stam între dune, scriam pe nisip
doar pentru vânt, pentru limba și rarița lui
neștiutoare de semne.

Vântul Ahab se numea.
Stam între dune, la poarta cetții.
Ziua-n amiaza cea mare
pe ziduri dansa o femeie –
eșarfa-ntre pulpele ei
flutura, flutura ca un șarpe plăpând.

Ce s-a-ntâmplat mai apoi,
domnule, nu mai țin minte.
Somnul m-a-nvins chiar acolo sub ziduri
nu mai țin minte nimic.

Știu că e frig și c-am fost,
sub Ahab, vinovat de trufie.
De mânia lui, ah, n-am cântat,
de tristețea lui n-am scris o vorbă.

Domnule, cum se numea
dansatoarea cu pulpe de-aramă
dacă vântul Ahab se numea?
Dacă pe ziduri femeia-ntețea răsuflarea
mulțimii? Ce scrie în cărțile vechi?

Le vent Ahab

J'étais poète au temps d'Ahab.
Le vent passait au-dessus,
en vieillissant on disait de moins en moins de paroles.
Assis entre les dunes, j'écrivais sur le sable
que pour le vent, pour son langage et pour son buttoir
ignorant les signes.

Le vent s'appelait Ahab.
Assis entre les dunes, devant la porte de la cité.
Le jour au grand milieu du jour
Sur les murailles une femme dansait -
l'écharpe autour de ses mollets
voltigeait, voltigeait comme un fragile serpent.

Que s'est-t-il passé ensuite,
monsieur, je ne m'en souvient plus.
Le sommeil m'a fait tomber là-bas sous les murailles
je ne sais plus rien.

Je sais seulement qu'il fait froid et que j'étais,
à l'époque d'Ahab, coupable de vanité.
À cause sa colère, ah, je n'ai pas chanté,
et sur sa tristesse je n'ai point écrit.

Monsieur, comment s'appelait
la danseuses aux mollets en cuivre
si le nom du vent était Ahab ?
Si là-haut sur les murailles la femme animait le souffle
des foules ? Que disent les livres anciens ?

ניקולטה קריאטה - Nicoleta CRÂETE

în limba ebraică
de Menachem M. FALEK

שִׁיר מוּאָר	poem luminat
הַפַּחַד הִתְיַשֵּׁב עַל בְּסִיס הָעוֹלָם לָנוּחַ מְעַט	frica s-a aşezat la baza lumii să se odihnească un pic
מֵעָלָיו מִסְפָּר נְמָלִים פִּזְּרוּ גַּרְעִינִים עַל רֹאשׁוֹ	deasupra nişte furnici îi spărgeau seminţe în cap
אֶחָד שְׁנַיִם	una două
שִׁבְעָה תִּשְׁעָה	şapte nouă
וּרְאֵה זֶה פֶּלֶא, מֵהָאֹזֶן הַיְמָנִית צוֹמַחַת דָּת	dar uite cum din urechea dreaptă răsări o religie
עִם רַגְלַיִם אֲרֻכּוֹת	cu picioare prelungi
סָגְדוּ לָהּ הַסּוֹגְדִים שֶׁבַּפְּרָקִּו	o adorau şi adoratorii de mijloc
סָגְדוּ לָהּ הַסּוֹגְדִים שֶׁמִּשְּׂמֹאל	o adorau şi adoratorii de stânga
עַד שֶׁגַּם לַסּוֹגְדִים סָגְדוּ	că până şi cei adoraţi o adorau
וְנוֹצְרָה כָּל כָּךְ הַרְבֵּה הַרְמוֹנְיָה בָּעוֹלָם	şi ar fi fost prea multă armonie în lume
וְהָיָה כְּלֹא הָיָה	de n-ar fi fost .
וּרְאֵה אֵיךְ בָּאֹזֶן הַשְּׂמֹאלִית הַכַּעַס צוֹמֵחַ מִפּוֹצֵב גְּבוּלִי	dar iată cum în urechea stângă furia creştea din stări limitrofe
מִלְחָמוֹת וּזְרָמוֹת	războaie şuvoaie
לָהֶן סָגְדוּ גַּם הַסּוֹגְדִים מִיָּמִין	le adorau şi adoratorii de dreapta
עַד שֶׁגַּם לַסּוֹגְדִים סָגְדוּ	şi până şi cei adoraţi le adorau
וְאַתָּה רַק הַחֲזֵק לִי אֶת הַנֵּר כְּדֵי שֶׁאֶכְתֹּב	tu doar să-mi ţii lumânarea să scriu

חֲלוֹם שֶׁהִתְהַפֵּךְ	vis răsturnat
הָאַהֲבָה הִיא גֻּרְדּוֹם עָלָיו אֲנוּ יְשֵׁנִים	iubirea e un eşafod pe care dormim
וְלַחֲלוֹם שֶׁלָּנוּ חַלּוֹנוֹת עִם מַבָּט אֶל הַצִּפֳּרִים	iar somnul nostru are ferestre cu vedere spre păsări
אַל תִּבְנֶה לָהּ נַדְנֶדָה מִשְּׂעַר אִשָּׁה שֶׁהַמַּיִם כּוֹפְפוּ	nu-ţi face leagăn din părul femeii îndoite cu apă
צִפּוֹר בָּנְתָה לָהּ קֵן בְּתוֹכוֹ	o pasăre şi-a făcut cuib în el
כְּדֵי לָמוּת	ca să moară
תִּשְׁתֹּל בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי	o vei planta a doua zi
וְתֵדַע	şi vei şti
שֶׁאֵינְךָ יוֹדֵעַ דָּבָר מִפֹּה שֶׁאַתָּה יוֹדֵעַ	că nu ştii nimic din ce ştii
כַּאֲשֶׁר אַתָּה קוֹרֵא בְּגוּף בְּעָוְרַת יָדַיִם עִוְרוֹת	când cu mâinile oarbe pe trupuri citeşti
לֹא נוֹתַר לָךְ אֶלָּא לְקַשֵּׁר אֶת הָעֲצִים וּפָנֵיהֶם כְּלַפֵּי מַטָּה	nu mai rămâne decât să legi copacii cu faţa în jos
כְּדֵי שֶׁהָאֲדָמָה תִּשְׁתַּקֵּף בָּהֶם כַּאֲשֶׁר יִקְרָאוּ לָךְ	să se oglindească pământul în ei când te cheamă
בְּשֵׁם זָר	cu nume străin

שִׁיר פָּתוּחַ

poem deschis

סָגַרְתִּי
אֶת הַדְּלָתוֹת הַחַלּוֹנוֹת הַמַּיִם הַגַּז אוֹרוֹת מְכוֹנוֹת קִירוֹת בָּתִּים יָמִים לֵילוֹת הֲלוּמוֹת פָּצָעִים
בֻּרוֹת רְחוֹבוֹת טָעֲיוֹת בָּתֵּי-סֵפֶר בָּתֵּי-חוֹלִים מַחֲלוֹת בָּתֵּי-חֲרֹשֶׁת בְּנָסִיוֹת מֶמְשָׁלוֹת צְמָחִים
תַּסְכּוֹלִים חֲרָדוֹת פְּחָדִים גֶּנִים רוֹכְסָנִים מִלִּים
כְּדֵי שֶׁאוּכַל לִנְשֹׁם לִבַד

am închis
ușile ferestrele apele gazele luminile mașinile zidurile casele zilele
nopțile visele rănile gropile străzile erorile școlile spitalele bolile fabricile
bisericile guvernele planetele frustrările angoasele fobiile nuanțele
fermoarele cuvintele
ca să pot râde singură

לָקַחְתִּי אִישׁ מִקְרִי
מִתּוֹךְ צְחוֹק לָקַחְתִּי אוֹתוֹ
הִשְׁלַכְתִּי אוֹתוֹ לָעוֹלָם
כְּדֵי שֶׁגַּם הוּא יִמְצָא
מַה הוּא הָרַע
שֶׁהַדָּבָר אֵינוֹ מַמָּשׁ
כְּפִי שֶׁהוּא

am luat un om la întâmplare
din râs l-am luat
și l-am trântit în lume
ca să afle și el
răul ce e
că nu e chiar așa
cum e

אֲנִי לֹא כָּאן

eu nu sunt aici

לֹא אֲנִי מֻנַּחַת עַל הַשֻּׁלְחָן הָאָרֹךְ וְהַלָּבָן הַזֶּה
לֹא יוֹצְאִים מִגּוּפִי עֵצִים
שֶׁמֵּהֶם יִצְמַח אַחַר-כָּךְ יַעַר מָלֵא
שֶׁבְּתוֹכוֹ אֶלֶךְ לְאַבּוֹד

nu sunt eu întinsă pe masa asta lungă și albă
nu ies copaci din trupul meu
din care să crească o pădure întreagă apoi
în care să mă pierd

לֹא הִזְמַנְתִּי אֶת כָּל הָאֲנָשִׁים הָאֵלּוּ לַשֻּׁלְחָן
וְאֵינִי מְבִינָה

nu i-am chemat eu pe toțiacești oameni la masă
și nu înțeleg

אֲנִי לֹא פָּתַחְתִּי אֶת הַדְּלָת כְּבָר יָמִים רַבִּים
כִּסִּיתִי אֶת כָּל הַמַּרְאוֹת בְּבַיִת בְּיָד
וְהִדְבַּקְתִּי עַל הַמִּצַח סֵפֶר
שֶׁיִּמְנַע מִמֶּנִּי לִפֹּל

eu nu am mai deschis ușa de zile întregi
am acoperit toate oglinzile din casă cu mâna
și mi-am lipit pe frunte o carte
care să mă împiedice să cad

תְּמוּנָה

tablou

יֵשׁ לֶאֱכֹל עַל-פִּי הַתְּכְנִית
בְּאֹפֶן מְסֻדָּר מְתֻרְבָּת בִּלְתִּי-מְעֻרְעָר
הָרִאשׁוֹן אוֹכֵל לַשֵּׁנִי
אֶת הָעַיִן הַשְּׂמָאלִית
הַשֵּׁנִי אוֹכֵל לַשְּׁלִישִׁי
אֶת הָעַיִן הַיְמָנִית
הַשְּׁלִישִׁי לָבָא אַחֲרָיו
אֶת הַפָּנִים
הַבָּא שֶׁאַחֲרֵי הַבָּא
אוֹכֵל לוֹ אֶת הַסַּבְלָנוּת
וְכָךְ הָלְאָה
בְּמִקְרֶה שֶׁלֹּא אָכַל לוֹ מַשֶּׁהוּ רֶלֵוַנְטִי
הָאַחֲרוֹן אוֹכֵל לָרִאשׁוֹן
מַשֶּׁהוּ בִּלְתִּי רֶלֵוַנְטִי

se mănîncă după program
în mod organizat civilizat neconversat
primul îi mănâncă celui de-al doilea
ochiul stâng
cel de-al doilea îi mănâncă celui de-al treilea
ochiul drept
cel de-al treilea următorului
fața
următorul următorului
îi mănâncă răbdarea
și tot așa
în caz că nu i s-a mâncat ceva relevant
ultimul îi mănâncă primului
ceva irelevant

אֹפֶן הַנְּחַת צְבָעִים	**tuşe**
נָקַשְׁתָּ קַלּוֹת בָּאֲצָבַע	ai bătut uşor cu degetul
עַל הַמַּיִם הַשְּׁחוֹרִים	în apa neagră
צִפּוֹר לְבָנָה	o pasăre albă
יְשָׁנָה	dormea
פָּתְחָה יוֹם קַר	a deschis o zi rece
בְּשִׂמְלָה קָרָה	într-o rochie rece
בְּפָנִים מֻכְתָּמוֹת	cu faţa pătată
בְּמַשְׁמָעִיּוֹת	de sens

קְדוֹשִׁים בַּדֶּשֶׁא	**sfinţi în iarbă**
הָאֱמֶת עָבְרָה דֶּרֶךְ הֲמוֹן	adevărul trecea prin mulţime
מִמַּשְׁמָעוּת וְרֵיקָה	cuminte şi gol
אַךְ הַיָּדַיִם פֹּה מְשֻׁחָרוֹת מִלֶּבֶן	dar mâinile atât de negre de albe
אַךְ הַיָּדַיִם פֹּה גְּדוֹלוֹת אוֹ קְטַנּוֹת	dar mâinile atât de mari sau de mici
יְכֹלְתָּ לוֹמַר שֶׁהָרַעֲלָה עַל עֵינַיִם	ai fi zis că poartă vălul pe ochi
וְהֵם צָעֲקוּ	şi ei au strigat
מִלְחָמָה	un război
לְמֹחוֹת הַמְּשֻׁגָּעִים	în mintea nebunilor
וְהֵם צָעֲקוּ	şi ei au strigat
לַצְּלָלִים	umbrelor
שֶׁהֵחֵלּוּ לְיַצֵּר	ce au dat începutul
דְּמוּת אַחֶרֶת	altui chip
לִבּוּשָׁה בְּנִשְׁקֵיהֶם	îmbrăcat în armele sale
וְהֵם צָעֲקוּ	şi ei au strigat
לְטִהוּר הַשְּׁבִיבָה	la limpezitul împrejurului
לְהַנִּיחַ אֶת הַגּוּף בְּחָזִית	punerea pe dinainte a trupului
כַּאֲשֶׁר הִשְׁתָּרֵר הַשֶּׁקֶט	pe când tăcerea se lăsa
עַל הַיִּתְכָּנוּת	peste poate

מַרְאוֹת הַיּוֹם	**arătările zilei**
אֱמֶת אֲנִי אוֹמֶרֶת לָכֶם	*adevăr vă spun vouă*
מִכָּאן	de aici
מֵאוֹר זֶה עִוֵּר וְצָפוּף	din lumina asta oarbă şi deasă
אֲשֶׁר נִתֵּק אֶת הַקּוֹל מֵהַגּוּף	care a desfăcut vocea de trup
וְאֶת הַגּוּף נִתֵּק חֵלֶק	iar trupul mi l-a desfăcut parte
חֵלֶק	de parte
כִּי אֲנִי אָקוּם	căci mă voi ridica
וּבְקוֹלִי לֹא יִהְיֶה עָצֶב	şi nu va fi întristare în vocea mea
רַק חִיּוּךְ וּמָוֶת	numai zâmbet şi moarte
אֱמֶת	adevăr
מֵחֲשִׁיכַת הַשִּׁנַּיִם הַמְּזֻגָּגֶת שֶׁל הַזְּאֵבִים	din rânjetul sticlos al lupilor
בְּמָקוֹם שָׁם נִשְׁכַּבְתִּי לִישֹׁן	unde m-am aşternut să dorm
כִּי אָקוּם	căci mă voi ridica
חֵלֶק בְּחֵלֶק	parte cu parte
וְלֹא יִהְיֶה עָצֶב בְּהֲלִיכָתִי	şi nu va fi întristare în umbletul meu
רַק חִיּוּךְ וּמָוֶת	numai zâmbet şi moarte

בְּסוֹף הָעוֹלָם	la capătul lumii
הַמִּלִּים הִצְטוֹפְפוּ בְּאוֹר הַצְּהַבְהָב שֶׁל הָעֶרֶב	cuvintele se înghesuiau în lumina gălbuie a serii
כְּמוֹ דְּפִיקוֹת הַלֵּב	ca bătăile inimii
שְׁאַלְתִּי אֶת הָאִשָּׁה שֶׁגָּרָה בְּמֶרְכַּז הַטָּעוּת	am întrebat-o pe femeia care locuieşte în miezul erorii
הֵיכָן הִנִּיחָה אֶת מְנוֹרַת הַגַּז שֶׁל הַסַּבְתָּא	unde a pus lampa cu gaz a bunicii
כְּדֵי שֶׁאוּכַל לִקְרֹא אֶת הַיָּדַיִם	ca să pot citi mâinile
אָמְרָה לִי שֶׁהָאָדָם מְקַבֵּל אֶת צֶבַע הָאֲדָמָה	mi-a spus că omul ia culoarea pământului
בָּרֶגַע הָאַחֲרוֹן	în ultima clipă
הַמַּיִם תּוֹקְפִים אֶת פִּסְגַּת הָעוֹלָם	apa izbeşte vârful lumii
עַד אֲשֶׁר תִּשְׁמַע אוֹתָהּ נוֹשֶׁמֶת	până când o auzi cum respiră

אֲנִי יוֹדַעַת שֶׁאֲנִי קַיֶּמֶת	ştiu că exist
כָּל פַּעַם שֶׁנִּפְגָּשָׁה הַשֵּׁנִי	de fiecare dată la capătul celălalt
שָׁם אֲנִי קַיֶּמֶת	unde exist
הָאוֹר	lumina
מוֹשֵׁךְ אוֹתִי עַל הַחֶבֶל כַּאֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֶּרֶת	mă trage pe sfori când vorbesc
אֲנִי מוֹרִידָה תְּכוּלָה	cobor un conţinut
לְתוֹךְ הַחוֹלַצַת שֶׁבְּמֶרְכַּז הַדָּבָר	în viermele din miezul lucrului
"אֱלֹהִים" אֶחָד עָצוּב וּמְרוּחַ	un dumnezeu trist şi mânjit
מִתּוֹכָף קָצָרוֹת מִפַּחַד	de frică bate scurt
אֲנִי לוֹקַחַת אוֹתוֹ בְּיָד	îl port de mână
כְּמוֹ יֶלֶד	ca pe un copil
שָׁלֹשׁ צְלָלִיּוֹת קְטַנּוֹת	trei umbre mici
מִתְאַבְּדוֹת	se sinucid
עַל הַצְּפָרְנַיִם הָרְעוֹת	pe unghiile rele
אַתָּה	tu
מְסַפֵּר לִי סִפּוּרִים	îmi spui poveşti

Ileana MĂLĂNCIOIU

SORA MEA DE DINCOLO/ MA SOEUR DE L'AU-DELÀ

Poèmes traduits du roumain par Denisa Crăciun

Muntele

Muntele nu mai era acelaşi munte
parcă nu mai era făcut să fie urcat
bărbatul care-l străbătea plîngînd
parcă nu mai era acelaşi bărbat
căruia îi spuneam tată
şi îi urmam paşii pe rînd
totul era de nerecunoscut
căci tata urca muntele plîngînd.

Înaintea lui mergea sora noastră
curata şi nevinovata
şi-mi părea rău că sta cu zîmbetul pe buze
cînd plînge tata.

Smerită m-am rugat să fie iertată
şi am urcat încet îngînînd
în numele tatălui nostru din cer
şi al celui de pe pămînt.

La Montagne

La montagne n'était plus la même montagne
comme si elle n'était plus destinée à être grimpée
l'homme qui la traversait en pleurant
n'était plus le même homme

qu'on appelait papa
et l'un par l'un on suivait ses pas
tout était complètement méconnaissable
car notre père gravissait la montagne en pleurant.

Au devant de lui marchait notre sœur
limpide et innocente
et je regrettais de la voir le sourire au coin des lèvres
lorsque papa verse ses pleurs.

Humble, j'ai imploré qu'elle soit pardonnée
et nous avons monté lentement en murmurant
au nom de notre père des cieux
et de celui de la terre.

Inocența

Sora mea a strivit capul şarpelui
şi şarpele i-a zdrobit piciorul stîng
se poate vedea semnul în talpa ei mai mare
decît a celuilalt picior
şi trupul şarpelui se poate găsi pe cărare.

Stă pe iarbă de parcă nu ar mai şti
să-şi pună ouăle să se clocească
la soarele fierbinte şi să fugă
parcă aşteaptă să nască pui vii
şi să le dea să sugă.

Cineva o strigă pe sora mea
care ştia să pună genunchiul
pe şarpele din coşul cu peşte
şi să sperie rîsul rîzînd
dar sora mea acum se odihneşte.

În somnul dulce-al sufletului ei
un trecător a dat de şarpele încolăcit
şi ea aleargă să mîntuie trecătorul
ea nu ştie că a şi strivit capul şarpelui
şi că şarpele i-a zdrobit piciorul.

L'innocence

Ma sœur a écrasé la tête du serpent
et le serpent a écrasé sa jambe gauche
on peut voir le signe sur sa semelle plus grande
que celle de l'autre jambe
et le corps du serpent on peut le trouver sur le chemin.

Il se tient sur l'herbe comme s'il ne savait plus
comment mettre ses œufs à germer
au soleil ardent et s'enfuir
il semble attendre la naissance de bébés vivants
et les laissez sucer.

Quelqu'un appelle ma sœur
qui a sait mettre son genou
sur le serpent de la corbeille aux poissons
et elle sait comment faire peur au rire en riant
mais ma sœur se repose à présent.

Dans le doux sommeil de son âme
un passant est tombé sur le serpent lové
et elle court pour sauver le passant
elle ne sait pas qu'elle a déjà écrasé la tête du serpent
et que le serpent a écrasé sa jambe.

Întîi n-am putut să cred

Întîi n-am putut să cred că erai acolo
pe urmă n-am vrut să cred că numele bolii era cel bănuit
pe urmă m-am mulțumit să sper că abia începuse
pe urmă am sperat că vei fi totuși un caz fericit.

În cele din urmă a trebuit să accept
ceea ce nu credeam că-am să pot accepta
numai timpul care aproape că se oprise
nu-l mai puteam îndura.

Ca să îl fac să treacă într-un fel
îți luam piciorul în brațe cît puteam mai ușor
și ți-l înfășuram în miez de cartof și în foi de varză
și în tot ce mai puteam să ți-l înfășor.

Apoi ți-l desfăceam tot la fel de încet
ca pe arcul încremenit al acelui ceasornic universal
care bătea imperceptibil în zidul
mucegăit al vechiului spital.

Și-abia tîrziu, cînd nu mai puteam aștepta
nimic din ce avea să mai vină
încremenită în întuneric, te-am auzit strigînd :
să se facă lumină !

Nu m-am înspăimîntat, n-am plîns
am ascultat resemnată cuvîntul
spus răspicat prin ochii larg deschiși
ca să se vadă cerul și pămîntul.

Au début je ne pouvais pas croire

Au début je ne pouvais pas croire que tu étais là-bas
puis je ne voulais pas croire que le nom de la maladie était celui deviné
puis je me contentais d'espérer que cela venait de commencer
puis j'espérais que tu seras cependant un cas heureux.

Finalement, j'ai dû accepter
ce que je ne pensais pas pouvoir accepter
seul le temps qui s'est presque arrêté
je ne pouvais plus le supporter.

Pour le faire passer en quelque sorte
j'ai pris ton pied dans mes bras aussi doucement que possible
et je l'ai enveloppé dans la chair des patates et dans les feuilles de chou
et dans tout le reste en quoi je pourrais l'envelopper.

Puis j'ouvrais aussi lentement
que l'arc encré de cette horloge universelle
qui battait imperceptiblement dans le mur
moisi de l'ancien hôpital.
Et c'est seulement tard lorsqu'on ne pouvait plus attendre
rien de ce qui allait arriver
Immobilisé dans le noir, je t'ai entendu crier:
que la lumière soit!

Je n'étais pas effrayée, je n'ai pas pleuré
avec résignation j'ai écouté la parole
prononcée les yeux grands ouverts
afin que le ciel et la terre soient vus.

Ce vesele cîntece

Ce vesele cîntece cîntau
cele zece femei din spital
în acea duminică de lăsata secului
ce carnaval

cu măștile lipite de obrajii supți
și tu ce voce aveai cînd mi-ai spus :
uite, mă țin de cuvînt, nu mai plîng
uite, tristețea s-a dus.

Căci pînă și tristețea se dusese
cînd moartea începuse să secere
în fiecare zi pe cineva
și voi cîntați cîntece de petrecere

într-un mod îngrozitor de firesc
și toată lumea se cutremura de veselia
din acel salon strîmt și întunecos
de la spitalul Ftilantropia.

Quelles joyeuses chansons

Quelles joyeuses chansons chantaient
les dix femmes à l'hôpital
ce dimanche-là à la veille du carême
quel carnaval

Les masques collés aux joues amaigries
et quelle voix avais-tu quand tu m'as dit:
regarde, je tiens ma parole, je ne pleure plus
regarde, la tristesse est disparue.

Car même la tristesse était chassée
quand la mort commençait à faucher
chaque jour quelqu'un tombait foudroyé
et vous chantiez des chansons à boire et à manger

D'une manière terriblement naturelle
et tout le monde tremblotait de joie
dans cette sombre et étroite chambre
de l'hôpital Philanthropia.

În neștire

Dacă n-a putut să ia capul tău
s-a mulțumit cu un picior
piciorul stîng, așa a spus
și fiindcă tu rîdeai ca-ntotdeauna
a pus să ți-l ia ceva mai de sus.

O, cum sperai că vei merge iarăși
cînd nu mai făceai nici un pas
și cînd am aflat că nu se putea
salva partea bună a trupului tău
retezînd pe cea rea.

Dacă nu i-ai putut lăsa corpul
mulțumesc pentru suflet, Doamne
am început să strig în neștire
tocmai cînd ochii tăi s-au deschis către el
fără spaimă și fără împotrivire.

Incessamment

S'il ne pouvait pas prendre sa tête
il s'est contenté d'une jambe
la jambe gauche, il avait dit
et parce que, comme toujours, tu avais ri
qu'on te la coupe un peu plus haut, il avait prescrit

Oh, comme tu espérais de pouvoir marcher à nouveau
quand tu ne pouvais faire pas même un pas
et quand j'ai su qu'il n'était plus possible
de sauvez la bonne partie de ton corps
en amputant la mauvaise.

Si tu ne pouvais pas lui laisser son corps
merci pour son âme, Seigneur
j'ai commencé à crier incessamment
juste au moment où tes yeux se sont ouverts sur Lui
sans frayeur et sans opposition.

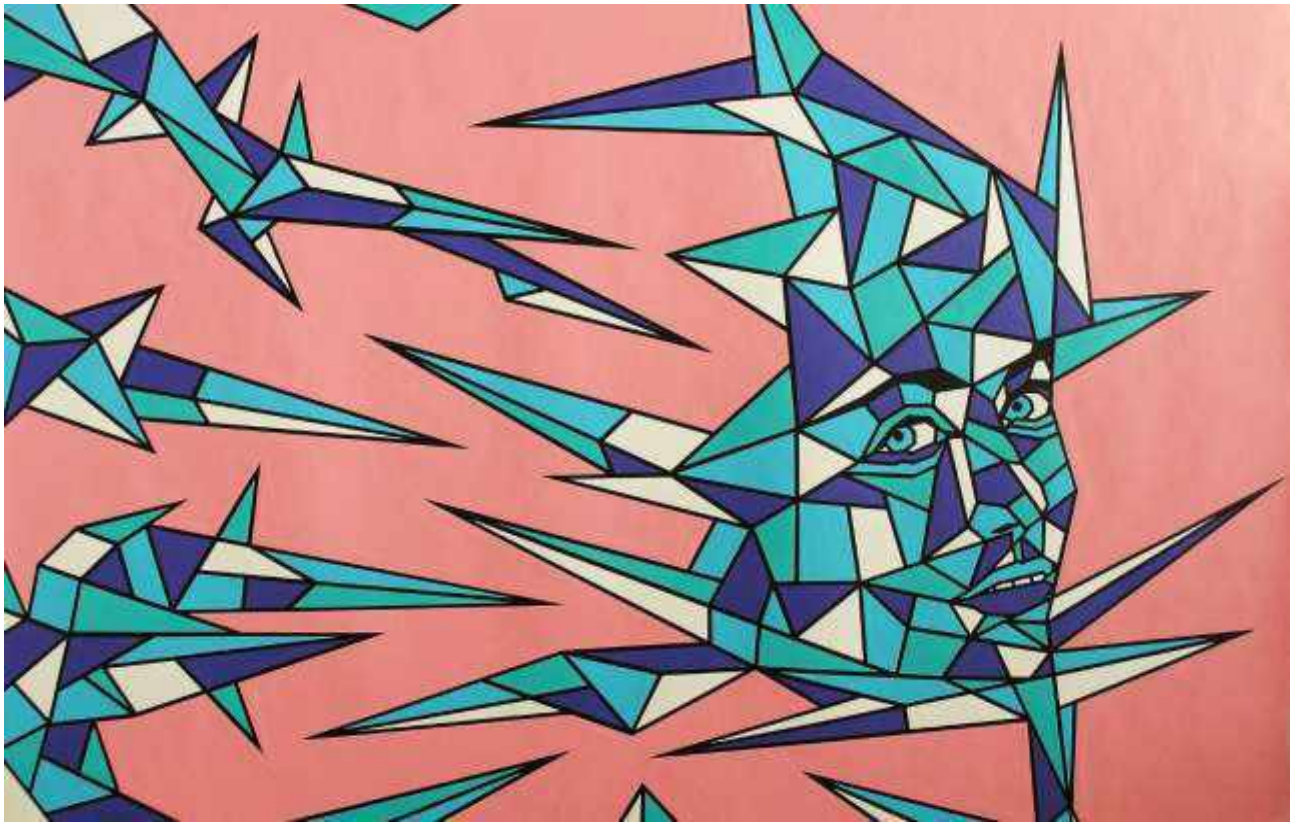

CRISTALIZARE VII - Impact mediatic, 55x89 cm, ulei pe carton [2016]

Alexandru A. PHILIPPIDE
(1900 – 1979)

Poeme / Poems
English version by Gabriela PACHIA

M-atârn de tine, Poezie

M-atârn de tine, Poezie,
Ca un copil de poala mumii,
Să trec cu tine puntea humii
Spre insula de veşnicie
La capătul de dincolo al lumii.
Mă vei lăsa acolo singur
Alături de toţi morţii lumii ?

Şi în Egipt, acum cinci mii de ani,
Va fi fost poate un poet
Care şi el încerca să măsoare
Hăurile vremii viitoare
Şi care căuta să potrivească
Gândirea lui cea pământească
Pe ritmul deşirat al veşniciei.

Ce fericit era acel poet
Când se gândea că după moarte
Unul măcar din cele trei suflete-ale lui
Va rămâne să plutească mai departe
Pe valurile viitorului!

Cu neclintire el credea
Că după mii şi mii de ani de zbor
Sufletul cel călător
Se va statornici pe-o stea
Cu care-apoi va hoinări prin haos.

Mumia lui mai zace poate încă
Şi-acuma în vreo tainiţă adâncă,
Privind cu ochi uscaţi de aşteptare
Tavanul cu inscripţii funerare.
Şi poate noaptea când şacalii latră
Re-ncepe viaţa robilor din piatră.
O stáfie de torţă se aprinde ;
Scot robii milenarele merinde ;
Străvechile bucate pe vatră fierb în bliduri ;
Dănţuitoare roşii coboară de pe ziduri
Şi-şi farmecă stăpânul, fantomă ca şi ele,
Şi sufletul cel veşnic pluteşte printre stele.

Dar eu, vlăstar al unei lumi bătrâne,
Ros de-ndoieli, bolnav de nostalgii,
Zadarnic caut o cerească pâne
În raftul vechilor mitologii.
Zadarnic caut să privesc şi eu
Spre sigure limanuri viitoare ;
În peşterile sufletului meu
Torţa nădejdii pâlpâie şi moare.
(O, blestemat să fie gândul care
Mă-ndeamnă s-o aprind mereu !)

Nimic în mine nu mă-mbie
Să cred în viitoarea mea mumie.

Încerc să-mi făuresc din îndoială,
Din visuri şi melancolie,
O amăgire-originală.

Ajuns în preajma ultimului prag,
Mai şti-voi oare c-am trăit în Terra,
Prin veacu-al douăzecilea din era
Numită după un ilustru mag ?

Voi fi atuncea unul dintre
Acele anonime duhuri
Care se-nghesuie să intre
Pe poarta marilor văzduhuri.

Se mai cunosc între ei morţii ?
Ce singur trebuie să fii
Când treci pe totdeauna pragul porţii
În ceea ce aice numim noi veşnicie
Dar care-acolo poate este
O nouă înşelătorie
Cu spaţiu şi vreme şi vechea poveste !

Se mai cunosc între ei morţii ?
Dar dacă dincolo vom deveni
Nişte făpturi hidoase şi mişele,
Noi care ne iubim ne-om duşmăni,
Iubind pe cei ce-au vrut să ne înşele,
Prieteni cu vrăjmaşii noştri de-astăzi,
Vrăjmaşi ai celor care azi ni-s dragi ?

O prea ciudată nălucire
În noaptea inimii învie !
Văd o străveche mănăstire
În preajma anului o mie
În care-un scrib extatic scrie
Pe-o foaie veche de psaltire,

Cu gând sfios de veșnicie :
E-aproape marea ispășire,
M-atârn de tine, Poezie !

Visuri în vuietul vremii, 1939

I'm Clinging to You, Poetry

I'm clinging to you, Poetry,
Like a child to his mother's lap,
To cross with you the clay bridge trap
To eternity's island beyond pargetry
At the afterlife end of the world's wrap.
Will you leave me there alone
No one left but the world's departed to sap ?

Since some five thousand years ago
Ancient Egypt must have known
A poet akin, eager to measure the stages,
The abysses of the future ages,
And earnestly longing to match
His earthly thinking patch
To the ever unwinding rhythm of eternity.

What happiness he must have felt
At the assuring thought that after death
At least one of the three souls of his
Would keep on floating further like a breath
On the waves of the future's tossing seas !

Unflinchingly, he was musing in delight
That in some thousand years of soaring
His wandering soul, outpouring,
Would take abode there on a star's flight
To roam through the chaos far and wide.

His mummy might still be resting
In some deep vault to this very day, nesting,
Staring at the ceiling, eyes dry with delay,
Where funeral engravings found their stay.
And late at night, in the bark of jackals,
The stone slaves resume their toil that unshackles.
The phantom of a torch rekindles ;
The slaves take out their time-old bindles ;
On the hearth, the pots of ancient dishes boil in thrall,
While red dancing women step down from the wall,
Enchanting their master, like themselves – a ghost,
While the eternal soul, amongst stars, remains their host.

Yet I, the offspring of a world grown old,
My self worn out by doubt, ill with melancholy,
I vainly seek the heavenly bread to grab ahold
On a shelf crammed with mythology.

In vain do I strive to encompass in my sight
Some future sanctuary, secure and boon ;
Deep in the caverns of my soul, the slight
Flame of hope is flickering, dying too soon.
(Oh, cursed be the thought, the unceasing croon
Which urges me to kindle it aright !)

No thing deep down inside entices me
To have strong faith in my future mummy.

And I endeavour to forge out of doubt,
Out of dreams and of melancholy,
Some self-delusion, the most genuine sprout.

Reaching the last threshold a choragus,
Will I ever recall having lived on Terra,
For some time during the twentieth era
Called after a most illustrious magus ?

Then I might undoubtedly be
One of those unnamed spirits in sheer liberty
That rush and elbow their way to sightsee
The Gate of Heaven and enter full of majesty.

And will the departed still know one another ?
What loneliness must there be when crossing,
For good and all, the Gate's threshold, or rather
When stepping into what we call eternity,
As here in our world such things reap all the glory,
Although there everlastingness might be
The space and time hoax, the old deceptive story !

And will the departed still know one another ?
What if, by chance, on those realms we become
Some sort of creatures, hideous and vile, thus
We, who love each other, will be but foes and scum,
We'd share love's rose with those who swindled us,
Could we be their friends and draw to our enemies so near,
Could we turn enemies to those whom today we hold dear ?

The queerest amongst the visions' lore
In my heart's darkness finds resurrection !
I can behold a monastery of yore
About the year one thousand and no more
Where a scribe in rapture, mind his shy look,
Confidently writes on a pale page in a psalm book
A brief thought, hopeful of immortality,
"Redemption Day so close must be,
I'm clinging to you, Poetry !"

Dreams in the Hubbub of Time, 1939

În nemiloasa devenire

Trăim o bună parte din viață printre morți.
Citim în cărți poeme de-o mie de ani spuse
Și muzici ascultăm, demult compuse,

Și-n vis vorbim cu vechi prieteni morți ;
E-o lume, de neant înconjurată,
Care prin moarte-și capătă durată
Și ființează-n noi prin neființă.
– Și ne-nșelăm cu strania credință
Că ispășim cu mari păreri de rău
Greșelile de-odinioară,
Care pe alții i-au făcut să-i doară,
Când nu gândeam ce-i bine și ce-i rău
Și când cu nepăsare și-n neștire
Trăim în nemiloasa devenire.
Dar nimeni n-ar putea să mai învie
Ce-a fost stricat, jignit pe veșnicie.
Și doar numai părerea de rău mereu e vie.

1978; ***Vis și căutare***, 1979

In the Ruthless Making

We live long spells in our lifespans amongst the departed.

We read poems in books written a thousand years ago
And listen today to tunes formerly composed, though,
And in dreams talk to bygone friends as if unparted ;
This is a world surrounded by nothingness,
Which acquires its length through lengthy defunctness
And gains relief within us through unbeing's grief.
– And we deceive ourselves with the strange belief
That we expiate, feeling deep regrets,
Our sore mistakes and past wrongdoings,
Which caused our fellows dreadful sufferings,
In times when good and evil knew no frets
And, heedless and unwitting in forsaking,
We live our lifespans in the ruthless making.
Yet, no one could possibly strive to revive
What was flawed, hurt for good, unable to thrive.

Thus, merely shriven regrets are foredoomed to survive.

1978; ***Dream and Aspiration***, 1979

Vis și căutare

– Nu ești sătul de colindat prin stele,
Prin miliardele de ani-lumină
Cât zice-se că-i drumul pân' la ele,
Chiar cu închipuirea cea mai plină
De cosmos și de cosmo-fantezii ?
– Acolo-i țelul marii poezii.

– Ce-i marea poezie ? Vorbă-n vânt
Cu care ne-amăgim ; comod cuvânt
Cu care lesne-acoperi ce nu știi.
Mai bine să ne-ntoarcem pe pământ
Și părăsind călătoria-n vid,
Să cultivăm grădina lui Candid,
Lăsând închipuirea să măsoare
Iluzia-n continuă mișcare
A țelurilor drumurilor lungi,
La care să visezi, să nu ajungi...
Și poate-aici s-ar întâmpla să fie
Și mult râvnita mare poezie
Ispititoare –
Căci totul este vis și căutare.

1978; ***Vis și căutare***, 1979

Dream and Aspiration

"Don't you feel tired of roaming among stars,
Since they seem to lie, as some people say,
Billions of light-years away, where time chars,
Even though your cosmic flight might stray
On the frail wings of cosmo-fantasy ?"
"There lies the aim of lofty poetry."

"What's lofty poetry ? It's but empty talk
Enthralling us as if under a lock ;
A convenient word for what we fail to know.
We'd better come back down to Earth and fly low
And, leaving aside the voyage into space,
Be like Candid and till our flowery place,
Allowing imagination to measure
The remote and ever delusive treasure
Of foresightful voyages viewed as such :
We dream of aims that we can never touch...
And here it might happen to be the country
Of the long sought-after lofty poetry
With its agelessly beguiling temptation –
Since everything's but dream and aspiration."

1978; ***Dream and Aspiration***, 1979

Dumitru VELEA

ODETTE

Traduction du roumain par Constantin FROSIN

Calea Laptelui
se răsucește pe cer
după mersul tău.

ODETTE

Tu, care ești numai frumusețe
și dimineața oglindire a podoabei,

cu trestia îmi însemni numele pe piatra
de sub care, albit de pulbere, mă ridic
flămând și strig: **Iată-mă, sunt de față;**
privirea ta să dea putere ochilor mei!

cu sabie smulge-mă din sabie
și sparge-mă ca pe un vas de lut!

cu o mână să mă duci prin labirint,
să mă-njunghii în camera obscură,

și cu cealaltă să-mi descoperi fața
de sub cenușă, arsă de lumină!

Même La Voie Lactée
se tortille dans le ciel
d'après ta démarche.

ODETTE

Toi qui es toute justement beauté
et au matin vrai reflet de trésors de splendeur,

d'un bout du roseau tu imprimes mon nom sur la pierre
de sous laquelle, blanchi de poussière, je m'élève
affamé et je crie: **Me voilà, je suis présent;**
puisse ton regard conférer de la force à mes yeux!

de ton épée arrache-moi à l'épée
et brise-moi comme un pot en argile!

d'une main guide-moi à travers le labyrinthe,
et poignarde-moi là-bas dans la chambre obscure,
alors que, de l'autre, découvre-moi mon visage
de sous les cendres, brûlé par la lumière!

Cale –
toată noaptea vorbele tale
au strălucit pe cer.

BUNULE, ARHILOH!

Unde este marmora insulei Paros, smochinii abia înfloriți,
presărați printre stânci și ramura de mirt
din mâna lui Neobule,
o, Arhiloh!? Din umbrele părului ei, doar noaptea lunecă până la noi.

Chipuri tăiate din marmura insulei nu mai încap în Paros,
dacă unul singur se ridică odată cu zorii. Din lumina ochilor ei,
doar soarele se înalță până la noi.

O, Lycambes, tată neînțelegător, tu veșnic rupi logodna
și-n urzeala lumii ne-ai scăpat un fir. Nu mi-e îngăduit să-l prind.
Mâna ta se ivește de sub orice piatră.

Doar apele mării au prins-o în brațe.
Cățărată pe o stâncă, a deschis cartea
Abaddon, el Exterminator și citește –
lumina sânilor în mare
muzica, pescărușii și ei
pe albastrul neunirii cu fascinația marilor aștri
fără nicio altă câmpie decât ochii tăi – [1)].

Ce-au devenit soarele și umbrele nopții în insula Paros?
Tu, frate mai mare al meu, ai văzut trandafirul în floare,
plutind peste apele mării și te-ai aruncat în valuri.

Mă tem că nu ne sunt îngăduite: nici apele,
nici soarele, nici noaptea…

[1] Ernesto Sábato, **Aabddón, el Exterminador**, Ed. Univers, Buc. 1986, trad. Darie Novăceanu, p.108.

Chemin –
toute la nuit durant, tes paroles
ont brillé dans le ciel.

MON BON ARCHILOQUE!

Que sont devenus le marbre de l'île Paros, les figuiers à peine fleuris
parsemés parmi les rochers et la branche de myrthe
de la main de Néobule,
ô, Archiloque !? A partir des ombres de ses cheveux,
juste la nuit glisse jusqu'à nous.

Visages taillés dans le marbre de l'île ne tiennent plus dans Paros,
si un seul se lève avec l'aube. De la lumière de ses yeux,
juste le soleil se lève jusqu'à nous.

O, Lycambe, père incompréhensible, tu romps toujours les fiançailles
et dans la trame du monde, tu as laissé tomber un fil. Il ne m'est pas loisible de le saisir.
Ta main apparaît de sous la moindre pierre.

Juste les eaux de la mer l'ont reçue dans leurs bras.
Hissée au sommet d'un rocher, elle ouvrit le livre
Abaddon, el Exterminatoret lut:
la lumière des seins dans la mer
la musique, les mouettes elles aussi
à même le bleu de la non-union avec la fascination des grands astres
sans aucune autre plaine sinon tes propres yeux– [1)].

Que sont devenus le soleil et les ombres de la nuit dans l'île de Paros ?
Toi, mon frère aîné, tu as vu la rose toute épanouie
la quelle flottait dans les eaux de la mer et t'es jeté dans les vagues.

Je crains qu'il ne nous soit loisible ni les eaux,
ni le soleil, ni la nuit…

În întunericul meu
mă sprijin
de privirile tale.

MIRACOL

Iubito,
ciobul din mâna ta,
cu-o jumătate de brad săpată în el,
sunt chiar eu, când tu visezi
că bei licoare albastră
dintr-un vas roșu.

Au-dedans de mon obscurité
je prends appui
sur tes regards.

MIRACLE

Mon amour,
l'éclat de pot de ta main,
étant imprimé par la moitié d'un sapin,
c'est moi-même, lorsque tu rêves
de boire une liqueur bien bleue
à même un vase rouge.

Într-o cămașă de in
zboară albina –
trupu-ți o floare..

AI OCHII MEI

Spui: *Ești cel mai demodat*
printre strălucitorii
mileniului II
umflați în pene
și burdușiți de interese.

Cu o căciulă trasă pe urechi
printre pietre și-n frig.

Adaug: **Sunt locuit**
de un glas mai vechi decât mine,
care nu mai așteaptă nimic
de la cei ce nu cunosc moartea.

Cu zburătoarele mi-am făcut casă
și nu ies decât la amurg
ca să te văd –

în timp ce dai colțul,
fluturând cu mâna.

Vêtue d'une chemise en lin
ainsi vole l'abeille –
ton corps – une vraie fleur.

MES YEUX T'APPARTIENNENT

Tu dis: *Tu es le plus démodé*
parmi les plus illustres hommes
du 2e millénaire
infatués faisant la roue
et pleins comme une barrique d'intérêts.

[1] Ernesto Sábato, **Abaddón, l'exterminateur**, Ed. Univers, Bucarest, 1986, traduit par Darie Novăceanu, p. 108.

Le bonnet tiré sur les oreilles
parmi les pierres et dans le froid.

J'ajoute: **Je suis habité**
par une voix plus ancienne que moi-même,
laquelle ne saurait attendre plus rien
de la part de ceux qui ignorent la mort.

J'ai fait mon logis aux côtés des oiseaux
et ne sors qu'au crépuscule
afin de te voir –

lorsque tu tournes le coin,
en agitant ta main.

Îmbrățișare:
sângele circulă
dintr-unul într-altul.

SINGUR ȘI PĂRTAȘ

Cine ți-a călcat urmele
nu-l doare capul niciodată.

Cine ți-a atins veșmântul
nu-i cade pleoapa peste ochi.

Cine ți-a simțit brațele
a înțeles ce este o singură făptură.

Cine ți-a privit ochii
a atins cu mâinile cerul.

Cine ți-a auzit cuvântul
vorbește prin lumea fără glasuri.

Cine te-a văzut ca-n ziua dintâi
se-ntoarce cu trup de lumină.

Un embrassement:
le sang va circuler
d'un corps dans un autre corps.

SEUL ET COMPAGNON

Celui qui a marché dans tes traces
sa tête ne lui fait plus jamais mal.

Celui qui a touché ton vêtement
ses paupières ne lui tombent plus.

Celui qui a senti tes bras
a compris ce que ne faire qu'un signifie.

Celui qui a vu tes yeux
a atteint le ciel de ses mains.

Celui qui a entendu ta parole
parle à travers le monde privé de voix.

Celui qui t'avue comme le premier jour
revient avec un corps de lumière.

DUALITATE METAFIZICĂ, 55x88 cm, ulei pe carton [2011]

Florentin SMARANDACHE

NOI AFLORISME

Homo religiosus ne caracterizează pe toți [se afirma într-un muzeu]; deci… și pe cei ateiști?

*

Fiecare țară are câte ceva special și toate țările la un loc au multe părți similare. Societățile converg una către alta – după care diverg din nou.

*

M-am adaptat la stilul de viață american… rapid, schimbător… muncă enormă pentru a rezista… organizat, programat ca un robot cu agendă zilnică… spre a te menține la nivel…

*

N-ai timp de pierdut timpul (!)

*

Luptă permanentă și din ce în ce mai dură în fiecare domeniu de cercetare. Atacuri sub centură, pe care să le parezi…

*

Trăire tumultoasă, agitată, grăbită, nesigură… Și tot mai mult în gând, vorbind cu tine însuți.

*

Viața noastră reală e mai mult… virtuală!

*

Dacă nu întâmpini opoziție, înseamnă că nu ești pe drumul bun. Cu cât ai mai multă opoziție, cu atât drumul e mai important.

*

Când ai colegi, prieteni, sau colaboratori care te-așteaptă în străinătate, te simți în siguranță.

*

În orice țară mergi să vizitezi, trebuie să respecți legile acelor țări – îți plac sau nu.

*

Înveți de la fiecare națiune, cultură și religie câte ceva care să te călăuzească în viață. Cu cât mai multe cunoașteri căpătate, cu atât mai controversat devii!

*

Viață rapidă, n-am timp să respir, evenimentele se succed tumultos unul după altul. Rămân în urmă cu jurnalul.

*

De ce călătoresc, de-aia aș mai călători. Prin aeroporturi mă simt ca acasă…

*

Ca întotdeauna, când introduci ceva nou (mai ales dacă-i total opus prezentului), oamenii sunt refractari, rămânând în rutina (inerția) trecutului și refuzând – uneori violent – noul.

*

Dr. Mohammed Alshumrani m-a întrebat, când am conferentiat la Universitatea 'RegeleAbdulaziz' din Arabia Saudita:

- Dacă rămâneai în România, ai mai fi putut introduce, dezvolta și răspândi la nivel internațional logica neutrosofică?

… Este, de fapt, o întrebare pe care mi-am pus-o și eu de nenumărate ori…

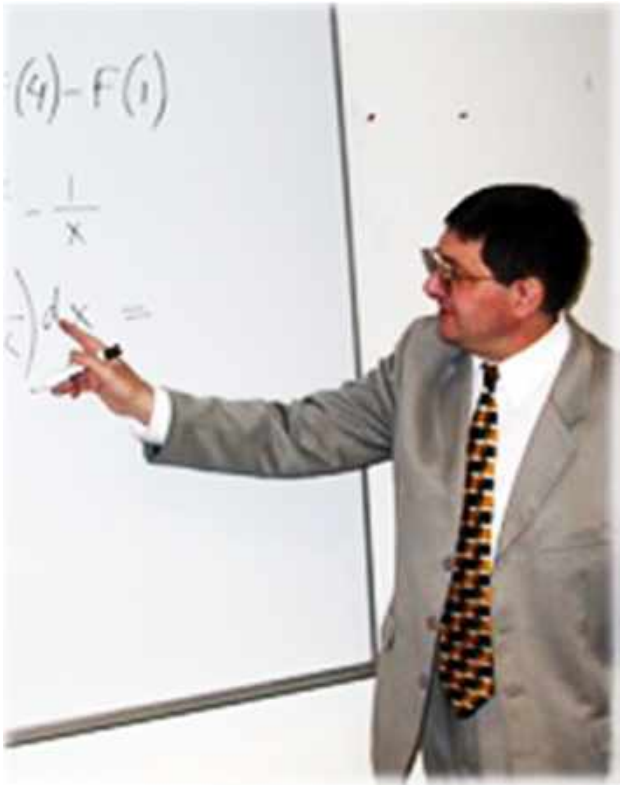

Elisabeta BOGĂȚAN

CAMELIA ARDELEAN ȘI ATRACȚIA CLASICITĂȚII

Dovedind o remarcabilă maturitate artistică, Camelia Ardelean reușește să impună antologia de autor „Anotimpurile cuvântului”, (Editura Studis, Iași, 2019) drept una din reușitele actuale ale poeziei cu formă fixă.

De altfel, încă de la apariția volumului „Ecouri din tenebre”, (Editura Armonii culturale, Adjud, 2018), Gligor Hașa sintetizează talentul poetei numind-o, în prefața cărții, „șlefuitor de diamante”.

Volumul grupează, în selecția autoarei, cele mai reușite ***sonete*** și ***rondeluri***, care, de altfel, alcătuiesc cele două cicluri ale cărții.

Mesajul poetic este structurat mereu pe două planuri, cel personal și cel generalizator, cuprinzând, astfel, necesara deschidere către poezia majoră, către marile teme de meditație: viața, existența, omul, iubirea, poezia, poetul.

Textele critice anterioare au subliniat ascendența ***sonetelor*** sale în marea tradiție a sonetului: „Ea practică dezinvolt atât sonetul de sorginte italo-provensală, cât și pe cel de tip englezesc” afirmă Ion Roșioru, în prefața volumului *Anotimpurile cuvântului*, iar Gligor Hașa subliniază și el, entuziast, în prefața la volumul *Ecouri din tenebre*: „Căci, ce altceva pot fi, decât bijuterii voiculesciene, trecute prin rigorile sonetului arabo-spaniol, având în har spontaneitatea ludică Françoisvillonă sau trecută prin exotismul unui Garcia Lorca?”

Materia poetică devine la Camelia Ardelean meleabilă și imprevizibilă, astfel, în definirea poetului, de exemplu, ea amestecă pământescul și celestul cu dezinvoltură: „Poetul e o cușcă ambulantă / (Își ține-n lanțuri suflet și simțiri), / Culege, dintre gratii, amăgiri / Și-arareori lumină, printr-o fantă.”

Iubirea este o temă principală la Camelia Ardelean. Iubirea ca o împlinire umană („Sub înspumatul dragostei concept, / Ne-am conectat trăirile anume / Și dezbrăcați de frâie ori cutume, / Ne-am reunit misterele perfect.”), dar supusă și ea trecerii , pe linia acelui *panta rhei*: „Dar a rămas pierduta fantezie O goeletă fără de catarg / Pe care marea nu îl reînvie, // Chiar dacă vântul trâmbiță în larg; (...) / Din simțământul sub anestezie, Clepsidre arse clipele își sparg.

De altfel, motivul *panta rhei* are o expresie mai largă, cu referire la întreaga natură: „Bătrânul tei își plânge tinerețea, // (...) Plătesc copacii timpului arvună”. Mai mult, acesta e corelat, uneori, cu motivul *memento mori*: „Încet învățăm să murim, / Sub săbii de timp, ascuțite” ori „Și-i mult mai aprig drumul către moarte, / Când știi din vreme a te zvârcoli.” , dar și „Captiv în noaptea de bazalt, / Prin îndoielile sticloase, / Mă-ndrept spre malul celălalt, / Cu frigul adormit în oase.”

Aspirația către înalt, către Cer sau către ideal, este văzută ca împovărată de neîmplinirile sorții: „„Reanimându-ți istovitul eu / Cu mici perfuzii de iluzii-amare, / Încrâncenată soarta ți se pare, / Pe drumul șubred către Dumnezeu.” sau de patimile omenești: „De la cheremul patimilor noastre / (...) / Pierduți pe urma Păsării Măiastre, / Nemulțumiți de zborul prea domol.”. Astfel că puntea de legătură cu Cerul, ruga, este abia îndrăznită: „Mi-e stinsă ruga-n muguri de cuvânt”, deși ea pare înscrisă în structura ființei: „Adesea prin pâcla din junglă / Ni-e calea spre-albastru prelungă...” ori „Un dor de-nalt mi se strecoară-n sânge, / Cu îngeri liberi de mustrări și ploi”. Poeta vede pretutindeni semne ale divinității: „La porțile mirării de a fi / Ne-așteaptă heruvimi cu brațe pline”,

„Un înger și-a deschis aripa-n visele-mi de lut”, și consideră vitală legătura cu divinitatea: „Beția vieții m-ar cuprinde, Dac-aș lua din cer merinde...”.

Pe această coordonată, a raportării poetului la cer, găsim reafirmată credința antică în originea divină a poeziei: „Când cerul își deschide călimara, / Cernând pe raiul nostru un poem”.

Poeta își definește orizontul existențial ca aparținând cuvintelor: „Pe țărm de slove nu mă tem de foc, / Din bucla minții-mi fulgeră cuvinte”, deși integrarea în lumea cuvântului nu e întotdeauna cea dorită: „Se face noapte în cuvânt”. Cuvântul îi mijlocește legătura cu cerul: „În goliciunea sa plutea cuvântul, / Ca un trofeu de ceruri suspendat”. Și, desigur, pentru ea cuvântul înseamnă poem: „Mi-este poemul sprijin sine die...”. Căci poemul devine nu numai revelație, ci și sprijin existențial: „Mă sfârteca trecutul ca o gheară; / Azi îmi ridic un fort din călimară.”

Uneori, aplecarea spre clasicitate a poetei se evidențiază și prin crearea unor adevărate, sensibile ***pasteluri*****,** precum „La gleznele pădurii...”, sau „Se plimbă talpa lunii… ”, de exemplu.

Rondelurile**,** care alcătuiesc partea a doua, se încadrează aceleiași arii tematice ca sonetele. Tema principală rămâne iubirea, mai ales nostalgia iubirii și tristețea lăsată în urma ei: *Rondelul toamnelor târzii, Rondelul florii de pelin, Rondelul florilor ce tac :* „Iubiri cu-arome de vermut / M-au prins vremelnic în ambrasă; / Stafia timpului pierdut, / Ca o epavă mă apasă. / / Avidă de necunoscut, / M-am mulțumit doar cu melasă; / Mai am din porția rămasă / Parfum din vidul absolut.”

Raportarea la cuvânt și la poem se face preponderent prin lupa iubirii: „Parfum de cuvinte nespuse / Își scutură astăzi ninsoarea; (...) / Respir amintirile duse, / Păstra-le-voi veșnic savoarea, / De-acum mă proclam autoarea / Poemelor verii supuse.” sau „Avut-am lacăt la noroc, / Stăteam cu norii în balanță, / Secătuindu-i de substanță, / Strângeam himere-n poloboc.// Pe prispa verilor de foc...”

Alteori, poeta meditează la existența umană, ca în *Rondelul pietrelor din noi*: „Povara pietrelor din noi / Întipărită-i pe retină; / Cu simțăminte-n carantină, / Greblăm păcate-n mușuroi.” sau în *Rondelul pașilor de lut*: „În lumea pașilor de lut, / Pe uliție de timp uitate, / Extrag din clipe nestemate, / Sfidând mileniul decăzut.// Plăceri cu chip de Belzebut / Te imitau, eternitate”. Meditația este atrasă și de raportarea omului la divinitate, prin prisma concepției creștine privind iertarea: „Lumina omului căzut / Reînflorește în iertare.// În schitul sorții, neștiut, / Refugiată în blazare, / E revocabila chemare / A paradisului pierdut.”

Căutarea divinității și a arheului pierdut în timpurile începutului este cristalizată într-un rondel de o deosebită frumusețe, *Rondelul curcubeului*: „La margine de curcubeu / E o coloană de lumină; / Acolo îngerii se-nclină / Sub pavăza lui Dumnezeu.// În căutare de arheu, M-am strecurat ca o felină – / La margine de curcubeu / E o coloană de lumină. // Captivăn răvășitul eu, / Cu-ngenuncherea în ruină, / Despovărată-s în surdină / De învelișul de ateu, // La margine de curcubeu...”

Metaforele în poeziile volumului sunt de o plasticitate surprinzătoare: „Pe mările de ceară-ale durerii, / Făclia arde-n noi, corăbierii...” sau „Prin livezi de stele căzătoare, / Căutăm ieșirea din vâltoare...” ori „În mine-aleargă ciute pe-un câmp de sânziene; / Prin golul din ferestre te pregătești să pleci”, precum și „Prin pulberea rămasă din foste jurăminte, / Doar talpa-nstrăinării cutreieră, cuminte...” ori „A fost întreaga-i viață o furnică, / Târând încet fărâme de calvar.”, „În suflet merg pe vârfuri înfiorări ciudate” și „Atât de plin de țurțuri mi-este mersul, / C-aș îngheța la sân tot universul!...”

Poeta își împodobește versurile cu surprinzătoare cuvinte rare, poate prea multe: aculeu (ghimpe, spin, cuvânt de proveniență latină), amoc (furie), ori din domeniul mitologic: Aherón, Cabiri, moira, Styx, Mnemosynne (râul memoriei la greci), sau filozofic: nous (spirit, rațiune, la Anaxagoras), noetic, Nirvana, prana, asană, precum și cu nume de locuri cu rezonanță pitorească: Fiume, Iliamna

Bagajul lexical creează o feerie de cuvinte activate uimitor din diferite zone ale limbajului într-o utilizare puternic personalizată, care, adăugată maturității artistice cu care Camelia Ardelean își reverberează emoțiile poetice neconstrânsă de canoanele poeziei cu formă fixă, sunt dovezi ale faptului că poeta are un cuvânt de spus în poezia română.

ART I FACIAL V - Virus, 50x70 cm,
ulei pe carton [2014]

Emanuela BUȘOI

LUMEA CĂRȚILOR ȘI (RE)NAȘTEREA AUTORILOR

O prezență necesară în peisajul cultural contemporan, volumul Deliei Muntean, ***Incursiune în lumea cărților*** (Editura *Mega*, Cluj-Napoca, 2018), continuă traseul spiritual al autoarei – profesor, doctor în filologie, critic literar, secretar general de redacție la *Nord Literar*. Delia Muntean a semnat volumele ***Provocări ale postmodernității. Pornind de la Mircea Cărtărescu***, Princeps Edit, Iași, 2010 și ***De la comunicare la cuminecare. Dimensiuni ontice în opera lui Vasile Voiculescu***, Editura *Umbria*, Baia Mare, 2000.

În *Notă asupra ediției*, autoarea precizează că a optat pentru așezarea articolelor, publicate între anii 2005-2017 în revistele *Argeș*, *Feed Back*, *Idei în dialog*, *Licentia Docendi*, *Nord Literar*, *Poesis*, *Tribuna*, *Vatra veche*, în ordine cronologică, „păstrând succesiunea aparițiilor în presă".

Selecția de articole cuprinse în recentul volum vizează câteva direcții de abordare: *poezia și antologia de poezie,* semnate de Mircea Cărtărescu, George Achim, Echim Vancea, Ștefan Augustin Doinaș, Nicolae Scheianu, Gheorghe Pop, Vasile Morar; *romanul,* cu variantele *romanul autobiografic* ori *romanul-poem,* scris de Matei Vișniec, Mircea Cărtărescu, Diana Adamek, Radu Sergiu Ruba, Ioana Nicolae, Tatiana Dragomir, Nicolae Goja, Meir Shalev (Israel), Evgheni Vodolazkin (Rusia), Olga Tokarczuk (Polonia), Andreï Makine (Franța), Amos Oz (Israel); *jurnalul literar* al Norei Iuga; *eseul literar,* cu următoarele nume: Constanța Vintilă-Ghițulescu, Horia-Roman Patapievici, Isabela Bejan-Krizsanovski, Adriana Babeți, Corina Ciocârlie, Amos Oz și Fania Oz-Salzberger, Jean Améry (Austria), Michel Mafesssoli (Franța), dar *și eseul interdiscipinar*, cu Ioan Marchiș și Ioan Botiș. Aici este locul să enumerăm și titlurile *eseurilor* semnate chiar de autoarea Delia Muntean: *De la **creativitate** la **creație** – o abordare psihanalitică a travaliului creator*, *Conotații ale femininului în discursul postmodern*, *Cultură sau fast-food?*.

O altă direcție detectată în volum o constituie *cercetarea literară* (studiul critic, studiul de istorie literară, monografia, interviul literar etc.), cu un număr apreciabil de autori: Terezia Filip, Stan V. Cristea, Săluc Horvat, Mircea Muthu, Cornel Ungureanu, Dan Grădinaru, Radu Paraschivescu, Sorin Preda, Nadia Roman, Carmen Dărăbuș, Mircea Braga, Alexandru Ruja, Anastasia Dumitru, Teodora Fântânaru, Gheorghe Glodeanu, Ioan Derdișan. Să-l adăugăm și pe Ioan-Gheorghe Rotaru, cu o cercetare din domeniul istoriei filozofiei și o alta, din domeniul gândirii patristice.

Ne aflăm în fața unei cărți a cărților, în care autoarea, fără a respinge, în mod explicit, o critică valorizantă, mizează, alături de Gaston Bachelard, pe o lectură fericită, de comuniune spirituală cu operele supuse discuției.

Întâlnim în textele critice propuse exemple edificatoare pentru „actul profund de empatie" (J.P. Richard), prin care Delia Muntean se apropie de operă, propunându-și, propunându-ne „să nu ucid cu mintea mea sufletul cărții, să o las să curgă în ritmul ei, nepervertit de prea multe reflecții exegetice. Și încă ceva: mi-ar plăcea să o citească și elevii mei." – *Bătă-vă norocu', prunci!,* p. 387.

Actul critic este un dialog, mereu actual, cultural, de „identificare prin empatie cu opera" (J. Rousset), de conlucrare, scriitor-critic literar, pentru scoaterea în lume a sensurilor profunde ale constelațiilor de

semne, uneori nedectabile nici măcar de cel care a generat textul. „Autorul așteaptă să lucrezi laolaltă cu el, după puterile tale, la facerea lumii.” – *Încă un vers și încă-o respirare*, p. 432.

Experiența de plasare a textului sub lupa criticului, mijlocită de altă experiență, preexistentă, cea a creației (Georges Poulet), dă naștere comuniunii totale a eului critic cu opera literară, de identificare cu ea, proces sesizat și promovat de autoarea cărții, astfel încât „căldura, firescul și frumusețea ei (a operei) m-au cucerit, m-au făcut – pe măsură ce o lecturam – să-mi țin tot mai mult respirația, de teamă să nu-i tulbur privirea” – *Un anotimp „în nesfârșită scăpătare*”, p. 368.

Iluminarea oricărui „topos a cărui poveste spusă cu erudiție și pasiune suntem îmbiați să o savurăm, pe îndelete cu toate simțurile” – „*Preumblare și priveală” în cotidianul românesc premodern*, p. 124, este, până la urmă, finalitatea de dorit a adevăratei lecturi.

Empatie, *toujours et encore*, de vreme ce „ceva din ființa mea intimă s-a atașat de omul și scrisul Celuilalt. Ne «potrivim, ne «omologăm» (oarecine mă surprinde scriind și mă întreabă: «Ce mai scrii?». Răspunsul sosește cu spontaneitate puțin brutală: «Niște ***prostii*** deale mele». Iată dovada. O dovadă). ”–*Ion Creangă. Clișee, măști, ambiguități*, p. 312. E vorba și în acest caz de un transfer de conștiință, de conștiința operei, nu a autorului ei (Mircea Martin), cum am fi tentați să interpretăm la o primă abordare, superficială.

Opera literară este un obiect opac, care, opunând o rezistență, imaterială desigur, nu se lasă ușor descifrată de conștiința critică. Pornind de la această premisă, Jean Starobinski propune trei timpi subiectivi de urmat în demersul oricărui critic literar: simpatia spontană, studiul obiectiv și reflecția. Delia Muntean a urmat, de-a lungul anilor, în mare măsură, acest pattern. Dacă de primul „timp”, am vorbit în rândurile de mai sus, și ceilalți doi „timpi” sunt pe deplin detectabili în paginile volumului.

Studiul obiectiv, de cea mai largă întindere, cunoaște în timpul analizei critice întreprinse de autoare unele variații, în funcție de obiectul literar supus discuției: proză sau poezie.

În cazul romanului, Delia Muntean recurge fie la prezentarea pas cu pas a aspectelor notabile, de relevanță ale conținutului, dublate de citate atent alese, edificatoare, fie urmărind meandrele aleatorii ale unor alveole narative, precum cele din romanul ***Rătăcitorii*** al scriitoarei poloneze, Olga Tokarczuk, sau, alteori, de pildă,alternanța cadru / flasback prezentă într-un roman, care, cu ușurință, s-ar putea preta ecranizării, detectând astfel și existența unor puncte tari în structura de profunzime. Studiul obiectiv împrumută în analiza romanului ***Orbitor***, așezarea în oglindă a unui text care se *face*, pe măsură ce personajul principal Mircea narează ubicua oglindire în toate obiectele ce permit reflectarea de sine, des-compunând și re-compunând la nesfârșit, în labirintul de oglinzi, atât propriul chip, același și mereu altfel altul,precum și textul, *ni tout à fait le même*, *ni tout à fait un autre*.

Poezia cunoaște, la rându-i, o radiografie atentă și savantă, a eului creator, realizată de autoarea volumului, prin intermediul deja cunoscutei translatări în gândirea, în sensibilitatea celuilalt, care este, în definitiv, *mon semblable, mon frère* (Baudelaire). În aces sens, putem menționa liniile de forță estetice, surprinse în postmodernismul poeziei cărtărești ene de criticul Delia Muntean: ipostaza femeii *cool*; iubirea,o cale de *supraviețuire*, dar și de *punere în scenă*; iubirea, simbioză între *spectacol* și *superficialitate*, aici și acum; centrarea identității feminine în jurul *înfățișării*, al aparenței; trupul și chipul păpușii ce capătă *viață* (textuală) și se primenește cu *sens* grație poetului,un nou Pygmalion; rolul covârșitor al *privirii* în lumea contemporană; unica șansă a corpului e să fie *pus în scenă*, să fie *văzut; în-scenarea* propriului trup dezvăluitorde singurătate și de izolarea ființei umane în marile aglomerări urbane; *sociabilitatea absentă*, în care trupul e ridicat la rang de partener; ideea de *persiflare*, amorul exprimând latura inferioară, superficială, efemeră a stării de dragoste ca *obiect de unică folosință*.

Algoritmul de analiză, caracterizat prin acuratețea înlănțuirilor argumentative și prin documentarea aproape exhaustivă, prin limpezimea ideilor și prin inserțiile de intertextualitate prezente în fiecare articol inclus în paginile cărții, este urmat de concluzia închis-deschisă, care-l implică pe cel de-al treilea actant, cititorul, invitat să preia truda exegetului într-o lectură în cunoștință de cauză, așa încât punctul plasat la finalul cronicii literare, ar putea fi lesne de înlocuit de punct și virgulă.

Așa cum menționează și Gheorghe Glodeanu în studiul introductiv, curiozitatea Deliei Muntean „nu cunoaște limite, atenția ei fiind atrasă, în mod firesc, de cărțile majore care apar pe rafturile librăriilor. Din plăcerea lecturii și a comentariului este ușor de dedus faptul că este vorba de o autoare care trăiește din plin seducția cărții. «Discursul îndrăgostit» este pe măsură, își pune amprenta asupra stilului, în sensul că din cronicile semnate de Delia Muntean se desprinde o mare pasiune pentru literatură, pentru actul artistic în general.”

Volumul ***Incursiuni în lumea cărților*** se încheie odată cu ultimul text publicat în noiembrie-decembrie 2017, însă activitatea criticului literar continuă cu alte și alte abordări critice, deja publicate în paginile revistelor literare. Orizontul de lectură se anunță tentant, într-un nou volum, fără îndoială, cu promisiuni de noi și subtile delectări cărturărești.

Iulian CĂTĂLUI

CRONICĂ LITERARĂ

1. Despre* Setea învingătorilor*, de Any Drăgoianu

Any Drăgoianu este o autoare sensibilă și rafinată. Născută în 1975 la Filiași (jud. Dolj) și locuind în Țânțăreni (jud. Gorj), ea a debutat în 2006 cu volumul de versuri **Prea sentimentală** (Ed. *Simart*, Craiova, volum lansat în cadrul manifestărilor „*Eminescu la Florești*") și a continuat cu alte și alte volume de poezie, proză scurtă și umoristică, epigrame și literatură pentru copii. Participă la diverse concursuri literare, de unde își adjudecă premii și distincții. Este prezentă în reviste literare precum: *Ramuri, Poezia, Oglinda Literară, Actualitatea Literară, Bucovina Literară, Observatorul* (Toronto, Canada)*, Contact International, Portal Măiastra, Caietele Columna, Agora Literară, Lamura* etc.

În recentul volum de versuri, **Setea învingătorilor** (Ed. *Sitech*, Craiova, 2019), Any Drăgoianu ne oferă atât o ***ars poetica*** personal-interesantă, pe alocuri fascinantă, un omagiu adus poetului sau creatorului de poezie și chinurilor nașterii sau facerii unui poem important și semnificativ, dar și o ***meditație*** asupra unor mari teme literare și filosofice, precum singurătatea, moartea, viața, dragostea, eșecul și altele. Acestea strălucinează chiar și din titlurile poeziilor, care sunt scrise, aproape toate, în stil aforistic („*Umbra unei deznădejdi care și-a împlinit firescul*", „*Din vremea când cruzimea mi se părea absolut fascinantă*", „*Sunt atât de lacomă încât mi se oprește timpul*" sau „*Dreptatea se împarte ca o pâine aburindă*").

Se știe că *Ars poetica* este, în general, un „set de reguli" al căror scop se referă la studiul și teoretizarea creației artistice, la un anume concept de poezie propus de un poet sau de un program estetico-literar inedit și original.

În poemul de deschidere, care dă și titlul volumului semnat de Any Drăgoianu, ***Setea învingătorilor***, există deja o primă *ars poetica*, dar și o explicare literară a întregii cărți, o chintesență a înțelegerii și metaforelor purtând marca autoarei oltence. Setea învingătorilor face aluzie la cei care au gustat din lumină, având adevărul în ei, și care descoperă stupefiați izvorul, dar și la nestăviliții sau năvalnicii, care „*mută munții de suferință cu o singură îmbrățișare*" și la cei ale căror suflete se unesc împotriva nimicurilor de zi cu zi, a urâtului și vieții lipsite de orice ideal. De asemenea, se face aluzie la setea de cuvânt, setea unui nou limbaj poetic, setea de comunicare cu celălalt.

În poemul ***M-am aruncat în viața asta***, eul liric al autoarei mărturisește că s-a catapultat în genunea vieții și în maelstromul singurătății și negrului zilelor, ca într-o apă tulbure și periculoasă, fără ieșire, suferind și având parte de tot felul de deziluzii, de speranțe prăbușite și deșarte, zbuciumul iubirii și al inimii, infinitul clipelor, până când a reușit să învingă (leit-motivul cărții) toate aceste angoase și anxietăți. Tot în siajul conceptului de *ars poetica* se situează și poemul ***De când am refuzat să mă gândesc la ce mi se întâmplă***, de data aceasta cu inflexiuni pesimiste și sceptice, în care poeta se interoghează asupra rolului și ideii poeziei sale și a poeziei în general, subliniind că arta ei, poezia ei a devenit o „unealtă nefolositoare" azvârlită în uitarea timpului inexorabil, implacabil, sub depunerea ruginei și mucegaiului. Adică, vrea să spună, că nimeni nu își va mai aduce aminte de poezia sa, care va fi uitată de generațiile viitoare, de istoriile literare, toate fiind trecătoare pe acest pământ. Chiar și legănarea de seară a cuvintelor, ca într-un hamac ori leagăn, a ajuns un fel de alienare, înstrăinare de artă, de poezie, iar, până la urmă, nici visele și ideile sale nu mai pot să bea din cupa regilor sau a învingărilor (setea învingătorilor, obsesia autoarei). Și în ***Poemul de azi***, *ars poetica* specială a autoarei se face simțită, ea considerând că uneori poemul actual, cotidian, de azi seamănă cu unul oarecare, dar și cu un vehicul, „un autobuz murdar de timp, unde bătrâni și tineri se încumetă să respire" și doar în final poemul autobuz va reuși să învețe calea metaforelor, adică nu-

mai *poezia* cu adevărat va supraviețui timpului. ***Poetul*** este un alt poem consacrat termenului de *ars poetica*, esența lui fiind cvasi-filosofică, posibilitatea de a atinge prin artă, prin creație poetică originală și autentică, infinitul sau măcar adevărul, el aruncându-se „*în lăcomia clipei ca un buldog*" și sfâșiind „*răsăritul cuvintelor*", dincolo de efemeritatea sau gloria de o clipă a poetului mai hulpav de onoruri sau recunoaștere mondială și dincolo de primejdiile și pericolele care-l pândesc la tot pasul. La urma urmei, poetul trebuie să scrie, să creeze în orice condiții, cu orice prilej și în orice vremuri, inclusiv de restriște, desigur fără a-și altera ființa și fără a face compromisuri, dacă se poate de niciun fel.

Cartea ***Setea învingătorilor*** expune, printre altele, și ideea de nefericire, de neîmplinire, inclusiv în dragoste. Gânditorul și scriitorul Montesquieu spunea (în ***Caiete***) că există două feluri, tipuri de oameni nefericiți, unii având o anumită lipsă a sufletului, datorită căreia nimic nu-i mișcă, nu au puterea de a dori ceva, viața fiindu-le o povară, nu iubesc viața, se tem de moarte. Celălalt fel de oameni nefericiți, opușii acestora, este al acelora care jinduiesc nerăbdători după ceea ce nu pot avea. În poezia ***Eu aș putea să îți trăiesc povestea***, din volumul poetei Any Drăgoianu, eul liric încearcă, dincolo de transpunerea în locul altei persoane, inclusiv literar și poematic, lucru care este posibil mai mult în vis, să depășească nefericirea și iubirea de care încă nu s-a vindecat pe deplin, care este prezentă în fiecare poem: „*și te gândești/ că au fost atâtea femei de care te-ai împiedicat/ dar nici una nu a știut/ să te scrie cu atâta poftă/ iar acum/ când îți petreci zilele în singurătatea/ de care vorbeai/ mi se pare că te-ai înălțat printre verbe/ cum se înalță păsările/ când vor să guste albastrul zărilor*". Este și aici un alt omagiu adus poeziei și poetului, care scrie în singurătate și își dedică opera celorlalți. Dialogul cu iubitul sau cu celălalt continuă și în poemul ***Nu pot să fac parte din realitatea noastră***, unde alter ego-ul autoarei ar vrea să-l țină cu forța într-un poem în care ar fi trebuit să-l trăiască împreună, nefericirea fiind asemănată și dezastrului cuvintelor, adică o iubire ideală și vetust-anacronică, eșecul fiind previzibil: "*până la urmă/ viața ta/ nu este un obiect elastic/ de care să îmi leg/ eșecurile*".

Viața și moartea, două motive sau teme literare și filosofice fundamentale în poezie, alternează abil în volumul **Setea învingătorilor**, de exemplu, în creația lirică intitulată sugestiv ***În acest poem nu moare nimeni***, în care timpul, foamea și setea, inclusiv cea a victorioșilor, joacă un rol important în purificarea, curățarea de către eul poetic a cuvintelor, atât a celor care împiedică realizarea unui poem inteligent-sublim, a unui mare poem de dragoste, cât și a cuvintelor de prisos. În acest alegoric text poetizant nu mai viețuiește nimeni, deoarece este plin de iluzii pierdute pretutindeni, dar, cu toate acestea, omul, individul mai are o speranță în libertatea și chiar mântuirea acordată de Dumnezeu: „*…aici ne vom potoli setea și foamea/ în timp ce eu curăț cuvintele/ de sângele închegat/ la marginea lumii (...)/ și până unde e dispus Dumnezeu/ să ne lase în libertate*". În alt poem semnificativ, fuziune de *ars poetica* și ideea de moarte, ***Poetul acesta a promis că moare***, pare că însuși creatorul, demiurgul s-a retras și că el, poetul, a promis că moare „*spânzurat în propria casă de la marginea lumii*", pe altarul creației, căci numai atunci va fi liniște pe pământ, sau chiar în univers; poetul, care creează într-o singurătate absolută, zguduind de multe ori și șocând, de-a lungul vremurilor, prin textele sale, prin opera lui conștiința oamenilor, mersul lumii, viziunile și concepțiile obișnuite și convenționale. În același timp, poetul îi învață pe ceilalți cum să aibă idealuri și sentimente înalte, să devină mai buni, și le arată prin cuvântul său cum să viseze, să zboare, să caute adevărul și frumosul. Și, după cum spune autoarea, „*cu mâna tremurândă scriu poeții visuri*", ea concluzionând, în ultimul poem, ***Poezia vine singură***, al cărții **Setea învingătorilor***,* că viața „*nu este o poezie cu verbele modificate din mers*". Și că poezia, întotdeauna, vine singură!

2. Despre Renașterea unui imperiu: cultură și guvernare în perioada dinastiei chineze Song*, de Camelia Pantazi Tudor*

După cel de-al Doilea Război Mondial, s-au ivit așa-numitele miracole ale unor state care fuseseră distruse în întregime sau parțial și care au renăscut din punct de vedere economic, politic, social și cultural într-o manieră spectaculoasă, cele mai bune exemple fiind Germania, Japonia și Italia. Miracolul japonez, de pildă, întins pe o perioadă de câteva zeci de ani a produs nu numai automobile, electronice, calculatoare sau ceasuri de mare valoare și calitate, ci și un morman de... cărți despre Japonia și miracolul ei, scrise inclusiv în România. În apropiere de țara lui Kawabata și Kurosawa s-a ivit un alt miracol economic, și nu numai, cel al Chinei comuniste, reformiste, post-DengXiaopiniste, de genul „o țară, două sisteme", socialist și capitalist, care a propulsat cea mai populată țară pe locul doi în economia mondială, după S.U.A. În ultima vreme, și despre China au apărut o puzderie de volume, inclusiv în țara noastră, de turism, economice, de istorie, de tip jurnale de călătorie etc., mai puțin despre cultura străveche a acestui urieșesc stat.

Cartea *Renașterea unui imperiu: cultură și guvernare în perioada dinastiei Song* de Camelia Pantazi Tudor (dublu licențiată, în economie și istorie, la ASE și respectiv Universitatea din București, redactor-șef al revistei de cultură *Astralis*), apărută în 2019 la Editura Astralis din București este o carte specială, una

de istorie, literatură, filosofie, de economie, de eseistică, inter- și multidisciplinară, despre cultura veche a Chinei, despre civilizația imperială, să spunem, din timpul strălucitei dinastii Song (960-1279), carte care vine după o altă lucrare interesantă, și pe care o continuă de fapt, despre civilizația și cultura chineză, a acestei autoare, *Atingerea unui ideal - literații din perioada dinastiei chineze Tang* (2010). Potrivit Cameliei Pantazi Tudor, după 53 de ani de haos, în vremea dinastiei Song se continuă tradiția marelui gânditor Confucius din epoca sau era Tang, o altă perioadă extraordinară din istoria Chinei.

Considerată drept o „eră" de renaștere confucianistă, dinastia Song s-a bucurat de existența la conducerea imperiului a unor „împărați luminați". Volumul *Renașterea unui imperiu...* este divizat în șase mari părți sau capitole, plus concluzii și bibliografie, capitole vorbind despre: Cei mai însemnați împărați și sistemul de guvernare; Revoluționarea vieții economice, sociale, politice și militare; Gândirea confucianistă și renașterea din dinastia Song; Opera literară; Pictura chineză și Importante personalități ale epocii Song.

În continuare ne vom referi la capitolele ce privesc arta, cultura, literatura și pictura chineză din menționata dinastie, dar mai întâi trebuie să mărturisesc că în domeniul filosofiei orientale, și în special al celei chineze, l-am preferat de multe ori pe Lao Zi (cu *Tao Te Ching* sau *Cartea despre Tao și virtute*), în detrimentul lui Confucius, pentru stilul său literaro-filosofic fascinant, enigmatic, poematic și de o stranietate uluitoare, cu mai multe semnificații și înțelesuri, cartea atribuită unanim lui Confucius, *Lun Yu/ Analecte* fiind o culegere de anecdote, maxime, parabole, definiții și dictoane pe teme preponderent intelectuale și etice (ca de pildă: „Dacă numele nu sunt corecte, vorbele nu pot fi cu tâlcul lor potrivite"), destinate *Omului ales* (care Om ales, „când folosește numele, potrivește exact vorbele cu ceea ce numește și astfel ceea ce spune se va transforma în mod sigur în fapte"), „introduse cel mai adesea prin formula dialogului dintre Maestru și discipoli și ordonate arbitrar în 20 de capitole, fiecare destul de heteroclit", greu de focusat într-un nucleu tematic mai coerent. Cu toate acestea, însemnătatea lui Confucius a fost mai mare în China, confucianismul fiind considerat mai influent decât taoismul. Totodată, sinologul francez de origine chineză Anne Cheng, susține că filosofia lui Confucius a schimbat modul de gândire a omului asupra lui însuși, introducând pentru prima dată o „concepție etică a omului în integralitatea și universalitatea lui". În centrul gândirii confuciene se află ideea de *ren*, ceea ce se poate traduce prin generozitate sau omenie, doctrina lui Confucius având deci un „caracter umanist". Autorul *Analectelor* credea că oamenii, trăind împreună, trebuie să aibă grijă unii de alții și să se preocupe de viața comunității, ceea ce este comun și creștinismului, la urma urmei, precum și într-o „natură umană perfectibilă", iar condiția socială nu are nicio legătură cu modul în care privește ființa umană în întregul ei. La rândul ei, Camelia Pantazi Tudor subliniază faptul că gânditorul chinez introduce pentru prima oară principiul accederii la putere „*potrivit meritului*" și nu al eredității. În plus, oamenii învață pentru ei înșiși, găsind în studiu satisfacția interioară, nu doresc prestigiu, ci caută doar „să se perfecționeze", devenind astfel „oameni adevărați", între care nu mai există diferențe de clasă socială. Autoarea mai spune că renașterea confucianistă din dinastia Song se remarcă prin trăsături esențiale precum: ideea necesității educației și a studiului aprofundat, privită în corelație cu importanța acestora în cadrul societății, cu o condiție esențială pentru ameliorarea situației sociale și politice; punerea în evidență a textelor clasice; concepția confucianistă privind perfectibilitatea naturii umane; căutarea sfințeniei etc.

Camelia Pantazi Tudor consideră că specific perioadei Song era „intelectualizarea artelor", iar literatura savantă, caligrafia, pictura, arta devin „activități exclusive claselor cultivate". În istoria literaturii chineze, epoca Song constituie un capitol gigantesc – poezia de tip *ci* fiind secondată de proza neoclasică – a școlii *gu-wen* și de noul *fu*, de proza filosofică și istorică, de proza scurtă a povestirilor orale (*hua-ben*), de dramaturgia sudică (*nan-xi*), de poezia *shi* care-și continuă evoluția. Și marii ei scriitori songieni nu au fost deloc credincioși unui singur gen, dovadă fiind *fu*-urile și eseistica lui Su Shi, proza epistolară și *fu*-

urile lui Ou Yangxiu, proza istorică a lui Sima Guang, *shi*-urile lui Lu You, se spune în *Antologia poeziei chineze*, de Li Yu-jiu și Dumitru M. Ion din 1980. În frumoasa perioadă Song s-au distins doi mari oameni politici și literați, cu impact nu numai asupra conducerii imperiului de atunci, ci și asupra literaturii chineze, potrivit Cameliei Pantazi Tudor: Ou Yangxiu, „demn continuator al lui Han Yu" și Wang Anshi, reformator al vieții economice, sociale, administrative, militare, „poet de seamă", care prin originalitatea versurilor sale va influența întreaga poezie din dinastia Song. Un loc aparte în literatura chineză îl ocupă menționatul Su Shi, gânditor, scriitor și pictor renumit, care aduce un „suflu nou", de-a dreptul revigorant asupra formei și tematicii poeziei chineze.

Trecând la pictura chineză a erei Song, Camelia Pantazi Tudor pornește de la ideea etic-morală mai mult a lui Confucius, potrivit căreia un pictor nu poate să creeze o operă de artă dacă el însuși nu are un caracter moral. Ce te faci atunci cu pictori de geniu ca Michelangelo Merisi da Caravaggio, care deși nu era chinez, numai o persoană etică nu a fost, ci din contră, era un băiat rău, scandalagiu, fugar-nelegiuit, homosexual și asasin pe deasupra? Totodată, conform lui George Rowley, pictura chineză a excelat prin „puritate artistică", spre deosebire de pictura europeană care a fost într-o lungă perioadă una religioasă. De asemenea, pictura chineză are la bază o „concepție unică a spiritului și a materiei", de aici rezultând că nu ar fi putut niciodată să fie „atât de religioasă, mimetică sau expresionistă ca cea apuseană", această concepție fiind întruchipată în noțiunea de *dao*, care a devenit piatra de încercare a picturii chineze, marcând fantezia și tematica. Alte caracteristici ale picturii chineze au fost: modalitatea diferită de transmitere a emoțiilor (care nu sunt arătate lumii); lipsa de interes pentru culoare, cu excepția florilor; precum și arta jocului vidului și al plinului (vezi cartea *Vid și plin. Limbajul pictural chinezesc*, de François Cheng). În pictura epocii Song s-au ivit tendințe noi, promovându-se ideea reprezentării metamorfozelor ființei prin apelarea la intuiția autorului, pictându-se la greu flori, păsări, figuri umane, dar cea care se va dezvolta impetuos este peisagistica.

În capitolul de concluzii, Camelia Pantazi Tudor evidențiază clar faptul că pacea și ordinea au condus la dezvoltarea culturii și artei, la o activitate intelectuală deosebită, fără de care epoca sau era Song nu ar fi fost considerată una dintre cele mai strălucite din întreaga istorie a Chinei. Cartea Cameliei Pantazi Tudor este bine scrisă, temeinic documentată, reprezentând un studiu inter- și pluridisciplinar serios foarte bine structurat, informațiile prezentate sunt judicioase și nu copleșesc cititorul, rezultând o sinteză inteligentă despre cele mai valoroase și importante aspecte culturale și civilizaționale din epoca Song.

FATA CU VIOARĂ, 96x144 cm, ulei pe carton [2014]

Evelyne Maria CROITORU

ESENȚE LIRICE ÎN NOSTALGII RĂZLEȚE

Culoarea, sensibilitatea și armonia au făcut parte dintotdeauna din limbajul artelor. Culoarea cuvintelor se îmbină armonios cu poezia culorilor. Cuvintele uneori pictează coduri secrete ale a trăirilor lirice, construind interiorul subtil de reculegere, de respiro, al sensurilor. Argumentul pentru realizarea convergențelor, a interferențelor între cele două arte, poezia și pictura este chiar artistul însuși, atunci când alege și reușește să-și exprime trăirile prin intermediul ambelor.

Artist plastic în plină maturitate creatoare, Mihaela Radian *"și-a lăsat sufletul să zboare în lumea ei: a naturilor compuse cu flori, scoici, clepsidre, care ne amintesc de timpul ce fuge – și odată cu el fuge și viața noastră… ferestre ce duc și ele spre alte orizonturi...* „ (Măriuca Oteteleșanu**).**

Astăzi însă, Mihaela Radian ne dezvăluie o altă latură a sensibilității sale, aceea de poetă și ne introduce în atmosfera volumului său de poezii apărut la Editura Astralis, ***Nostalgii răzlețe*****,** prin fereastra mărturisitoare a unui motto: *"eu m-am născut/ în neantul sfiiciunii/ și al inimilor bolnave/ de mândria izolării."*

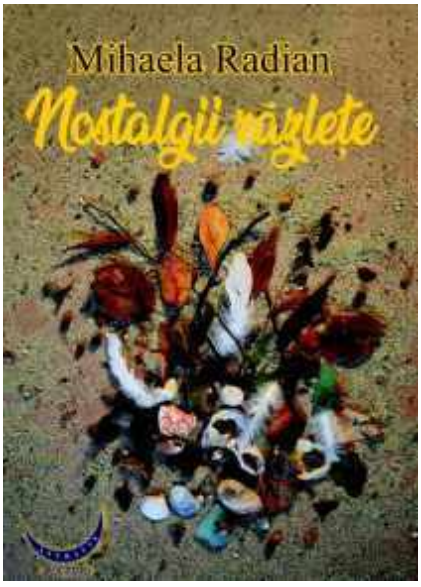

Metafora plasticizantă realizează un transfer semantic prin care limbajul este scos din regimul său abstract și adus să-i articuleze manifestările concrete.Se pot observa chiar de la început, în această artă poetică sui-generis, vibrații lirice, vizualizări pure, curate. Jocurile imaginii, bucuria ludică a spiritului, grația și bogăția ideatică a unor poeme precum *Carusel, Urare pentru prunci, Omagiul mieilor uciși*, oferă registrului comunicării lirice aspectul concret, proaspăt, determinant.

Eul poetei se obiectivează treptat într-o sinestezie a imaginilor existențializate și esențializate, amintind de simbolismul bacovian: "*Pictorul s-a oprit /în mijlocul orașului cenușiu/ și a strigat la oameni/ să pună frâna la picioare,/ automobile și tramvaie./ Apoi a scos o bidinea/ și a vopsit pe fiecare/ […]a plecat zvârlind/ în dreapta și-n stânga/ tuburile goale de roșu,/ galben și verde,/ albastru, violet și alb./ furnicarul omenesc s-a pus din nou în mișcare."*

Însingurarea, reveria, structurează confesiuni tulburătoare: *"aș vrea să-mi culc gândul/ pe o șină călătoare/ și să aștept venirea unui tren. […] să-mi culc dragostea/ într-o câmpie imensă de uitare/ unde nu există nicio gară."*

Lumea poetei poate fi percepută în formele ei arhetipale, vibrante, trăirile includ zborul, satul, părinții, toate într-o notă melancolică. Aspirația spre originar, năzuința spre puritate este prezentată în imagini elaborate și sugestive, toate propunând cititorului o continuitate în adâncime. Pe parcursul volumului trăirea poetică se amplifică, devine mai tensionată, cu ușoare adieri filosofice*: "Lasă, tată, peste gânduri/ să se scurgă soare cald/ și ascultă: sub omături/ crește iarba-n fir înalt!"* Adoptarea, în câteva cazuri, a poemului lung modifică întrucâtva registrul discursiv, implicând secvențe epice, în poemele *Inima mea, Acasă, Artiștilor pierduți*.

Poeta alunecă spre interogații și spre învăluirea metaforică: *Ați văzut cum mor copacii/ văduviți de rod, de cânt,/ și orfani de păsari albe,/ aplecați sub aprig vânt? Ați simțit murind iubirea/ când ades cuvântul dor/ se preschimbă în durere/ de la focul trădător?"*

Prin cunoașterea de sine, cu întrebări fără răspuns, cu intuiții acute și cu o sensibilitate vulnerabilă, are loc cristalizarea conștiinței proprii: *M-a întrebat astăzi pământul/ ce să-mi dea în dar/ pentru râul meu de lacrimi/ ce își sapă-n el hotar?/ I-am cerut să fie leagăn/ pruncului ce mi-a răpit/ și să-mi dea și mie-o cheie/ când spre el voi fi pornit."* Doar la Ileana Mălăncioiu am mai întâlnit o asemenea condensare stilistică a durerii.

Beneficiind de o retorică adecvată și de un material lingvistic proaspăt, avem spre lectură un volum elegant din punct de vedere stilistic, într-un dozaj de finețe între analiză și confesiune.

Concluzionând, descoperim citind volumul, fixarea riguroasă a inspirației poetice într-un spațiu al cuvântului, determinat de legile textului, amprentat de experiențele de tip existențial, într-un registru liric plin de esențe, revendicat energic. O descătușare controlată a energiilor subliminale.

Ana DOBRE

O VARĂ INCENDIARĂ

O vară printre interlopi[i] continuă povestea din *Două țigări și o cafea*, Ion Dulugeac surprinzând acum dintr-o perspectivă la limita obiectivității cu subiectivitatea, intersectând tehnicile narației, aceeași lume aflată în mahalaua istoriei – lumea interlopă. Spațiul epic dă relief literar spațiului pușcăriei, înscriind povestea în aceeași arie – „A fost odată... la Jilava”.

La finalul volumului anterior, Ioan Brâncoveanu, un alter ego ficționalizat al autorului însuși („Bietul Ioan Brâncoveanu mergea pierdut pe aleile pușcăriei unde destinul cel crud îl adusese fără voia lui, scriind astfel în cartea vieții sale... un trist capitol.”), pășea pierdut pe aleile pușcăriei și ale epicului.

Suspansul astfel creat este soluționat în acest volum care-i urmărește peripețiile în planul ficțiunii și al nonficțiunii, unind epic drumurile vieții cu cele ale creației.

Ion Dulugeac are voluptatea de a-și ficționaliza experiențele, de a-și fructifica fantezia dilatându-i hotarele, și de a plonja cu totul în poveste. Începe o nouă zi pentru Ioan Brâncoveanu („Soarele arzător răsărise de o suliță pe cerul albastru...”) și o nouă aventură ce se naște din nararea pățaniilor personajului. Ca un picaro, acesta străbate mediile și-și lasă amprenta asupralor printr-un dozaj de relatare obiectivă, umor, ironie și sarcasm. Este posibil să existe și o intenție alegorică din partea autorului de a picta tabloul realității contemporane din unghiul ticăloșiilor inventariate, contabilizate, asumate narativ, privite cu îngăduința satirei și a ironiei.

Ioan Brâncoveanu este personajul reflector, cel care poartă oglinda realismului de-a lungul drumului epic, narator obiectiv, dar nu total impersonalizat. Ajuns în pușcărie la vârsta de 57 de ani, așadar,la vârsta constituirii caracterului și a personalității, pentru că, în ciuda educației primite, încălcase, din neglijență, legea din cauza nesăbuinței angajaților din subordinea sa, în care, helas!, avusese deplină încredere, el își păstrează umanitatea și îi poate, astfel, influența pe ceilalți, inducând acestor oameni obișnuiți cu fărădelegea, respectul ca normalitate într-o lume anormală, anormală, însă nu absurdă, lumea pușcăriei. Secvențele, întâmplările, chipurile sunt fixate pe pelicula poveștii din punctul lui de vedere, ca martor, personaj și narator, un agent introdus în această lume pentru a o devoala și revela.

Întâmplările pot avea banalitatea lor în ton cu banalul vieții, personajele, însă, depășesc această banalitate prin tușele noi adăugate, în care detaliul interesează atât cât să realizeze sugestia general umanului. E o umanitate decăzută, dar nu iremediabil pierdută. Noul detaliu – biserica din închisoare – relevă ideea că nimic nu este pierdut chiar și atunci când totul pare pierdut.

O vară printre interlopi este mai mult un roman de atmosferă, cu un sentiment exact al timpului pe care îl transcrie epic, în care personajle trăiesc mai ales prin modul de a vorbi. Cuvintele o iau înaintea faptelor și fac din contrastul dintre lumina intensă a zilei de vară și întunericul presupus al lumii interlopeun posibil tablou veridic al unei lumi în căutarea valorilor care să o scoată din umbrele și penumbrele fărădelegilor și să o legitimeze ca purtătoare de alte valori, valorile autentice ale omenescului.

Gabriela FECEORU

PUNCTE DE VEDERE

1. Dimensiunea învăluit-feministă în zece ipostaze
Andrei Ruse, ***Despre tristețea femeilor frumoase***, Editura *Hyperliteratura*, 2019

Că Andrei Ruse și-a adus femeile frumoase și triste la Târgu Mureș[1], nu mai e un secret. Cartea ***Despre tristețea femeilor frumoase*** conține 10 povești și propune un început de construcție a podului de înțelegere de către bărbați a traumelor pe care femeile le traversează, asta o exprimă clar și autorul în chiar cuvântul său înaine. Limbajul este lax cu influențe din manierismul lui Böll, ceva din fantasticul lui Eliade (vezi prima proză: *Femeia care se juca cu timpul*) și autenticitate dată de spiritul pragmatic al autorului pentru construcția frazelor, se observă că e unul controlat din flow și dozat atât încât să poată fi citit fără probleme de orice tip de cititor, avizat sau neavizat.

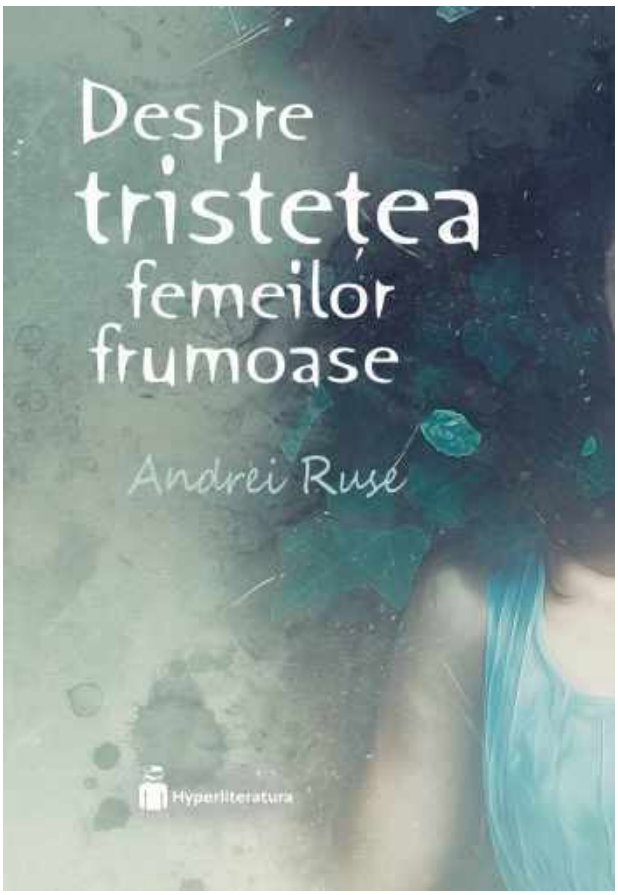

Dimensiunea feministă, se conturează în sine împreună cu alegerea autorului de a se confesa, chiar dacă învăluit, și astfel să redea experiențe ale sale, ale lumii sale masculine subterane, îl ajută și Dragoș Bojin cu ilustrații înfățișând femei de la ipostaze erotice, până la ipostaza de mamă și ea erotizată – pe alocuri realizate în stilul culturii absurde, naive sau suprarealiste.

Andrei Ruse probabil că este unul dintre foarte puținii autori care nu încearcă să facă din personajele sale feminine niște păpuși și nu le ține captive. Conceptul de frumusețe este la Andrei Ruse un paravan pentru lansarea în galeria unor teme foarte actuale și discutate în toate rețelele de socializare și pe site-uri dintre care disparițiile femeilor mi se pare a fi subiectul cel mai sensibil.

Frumusețea nu le-a ferit pe protagonistele lui Ruse de dispariții, povestirea *Misterioasele dispariții din Arondismentul XII* confirmă, rezonând cu fenomenul actual al dispariților fetelor în România, dar și în anii anteriori, chiar dacă acțiunea este plasată pe Rue Abel, iar de aceste cazuri se ocupă Beaumont, ele sunt de ordin universal: „Nu avem niciun suspect pentru că nu ne dăm seama nici ce dracului se întâmplă! De peste o lună, tu înțelegi? Am început să mă rog să apară măcar un cadavru. O eșarfă! Un pantof! Să apară dracului ceva, orice, numai să avem o direcție! Și-n fiecare zi îi văd pe toți oamenii ăia cum stau ore întregi după un răspuns și eu nu pot să le zic absolut nimic. Absolut nimic, de parcă suntem o adunătură de idioți!”[2]. Acolo unde e nevoie de cercetare și implicare activă, nu e loc de rugăciune (modelul de polițist Ghiță Pristanda al lui Caragiale). Beaumont se află clar într-o vădită stare de conflict cu sine însuși și neputința sa. Marie Annet („Douăzeci de ani, născută în 1915, la Bordeaux, studentă aici la Paris, la Drept, angajată de puțin timp secretară la casa de avocatură a lui Avellino, de pe Rue de Lyon”[3]), micuța Calista – Sabrina Calista Valentina („douăzeci și șapte de ani, născută în 1908, despre care am aflat că își dorise să termine Literele la un moment dat, s-a învârtit toată viața în librării, biblioteci și anticariate.”[4]), acestea sunt modelele preferate pentru misterioasele dispariții.

Fata care picta chipuri; *Femeia care nu a zâmbit ni-*

[1]https://www.zi-de-zi.ro/2019/08/19/fotogalerie-andrei-ruse-si-a-adus-femeile-frumoase-si-triste-la-targu-mures-e-mult-mai-greu-sa-scrii-proza-scurta-decat-roman/

[2] Andrei Ruse, *Destre tristețea femeilor frumoase*, Editura Hyperliteratura, 2019, p. 50;
[3] Idem, p.52;
[4] Ibidem, p. 68;

ciodată; Femeia din parcul Gării de Nord, *Femeia căreia îi crescuse un buton pentru fericire; Locatarul ciudat al apartamentului; Fata care devia tramvaie; Fata care citea o carte în fiecare noapte* și *Fata care a vândut lumea* sunt povestiri care formează un puzzle al unei imagini unice, o imagine a vieții femeilor în mai multe ipostaze, sau în cele mai multe dintre ipostazele în care se pot regăsi ele în diverse etape ale evoluției lor, cu fricile lor, cu nefericirea lor, cu speranțele lor, cu limitele și limitările lor. La fel ca Böll, și Ruse este puternic atras de traumele femeilor, dar le convertește în instrumente ale vulnerabilității și ale seducției (parcă pentru sine?).

Nu aș zice că este o carte despre femei, ci despre bărbați aflați în proximitatea femeilor. Din motivul necunoașterii lumii femeilor observăm în carte doar relații cauză-efect, tumultul emoțional este restricționat, nu se creează tranziții emoționale, de unde vedem că autorul poate empatiza cu personajele sale feminine, dar nu e neapărat atuul său. Povestioarele sunt spuse ca niște glumițe cu tâlc, la colțul blocului, unii le prind, alții nu.

2. Horia Marchean - șamanul transilvănean

Horia Marchean*, **Altera Pars (O ceartă cosmică pe strada Revoluției)***, Editura *Berg*, 2018

În fluxul de poezie generată de mrejele Târgu-Mureșului, unde tronează poezia scrisă de femei: Crista Bilciu, Zamfira Zamfirescu, Hristina Doroftei, Roxana Cotruș, Flavia Adam, așa cum le enunța Al. Cistelecan[5], Marion Bold (și alte poete încă nedebutate) – vine să schimbe tradiția Horia Marchean. Dacă n-a fost destul amintit în lirica poetelor, atunci Horia Marchean cu siguranță îi dedică orașului care l-a adoptat un soi de monument.

Altera Pars (O ceartă cosmică pe strada Revoluției) are neșansa publicării la o editură care nu i-a oferit prea multă vizibilitate, însă se poate înscrie în competiția cu celelalte debuturi fără niciun fel de rezervă. Am crede că școala de la Brașov (oraș din care vine Horia) l-a format, dar mai degrabă avem de-a face cu un poet autonom și autodidact. Șamanismul în poezia românească l-a experimentat deja Constantin Virgil Bănescu, iar sincretismul baladesc medieval al poeziei și muzici – Cezar Ivănescu.

Șamanul transilvănean, Horia Marchean, compune un cântec de solitudine și despărțire, precum își scriau militarii când plecau în stagiul obligatoriu. Scindările din viața personală sunt scindări universale, nu afectează doar persoanele în cauză, afectează un întreg univers. Și găsim un personaj-soldat-medic-iubit-fiu-prieten, gata să se sacrifice urmând docrina ortodoxă dar cu o oarecare doză de gnosticism și scepticism. De trecut în revistă preamultul sentiment eretic îmbrăcat în religiozitate de unde efectul de rescriere a bibliei în variantă lirică. Conformist și în ce privește strategia compozițională a cărții: Altera Pars, prima parte, care se deschide cu poemul *AUDIATUR ET ALTERA PARS,* a doua parte T.O.C. se deschide cu poemul *T.O.C.*

Poezia lui Horia Marchean e încărcată de latinisme, divinități, personaje celebre ale Imperiului Roman (vezi poemul *CAESAR*, p. 27), ar lăsa impresia că trăiește în preajma Cleopatrei, dacă n-ar enunța-o pe Sabina, dacă n-ar adăuga contemporaneitate discursului și dacă nu ar adăuga referințe târgumureșene localizîndu-se: „ploaia mureșeană" (*ASCETISM*, p. 34); „scriu aceste rânduri/ în umbrele totale/ ale Catedralei Mari/ a Mureșului" (*NON SERVIAM/ ÎMPĂCARE*, p. 43); „am vrut să fiu/ Mefistofel din Marosvásárhelyi" (*BA'AL*); „când Transilvania/ e visul american/ și 7 Noiembrie, din Mureș,/ e pământul făgăduinței, (...)" (*ROCKSTAR*, p.53); „pe strada Mărăști,/ din Târgu Mureș, / ne ridicăm dozele de aluminiu/ pline de substanțe psihoactive" (*FOREVER WHATEVER*, p. 55); „în Mureș există un pârâu,/ Pocloș/" (*(BONUS TRACK) ALEA JACTA EST*, p.71) etc.

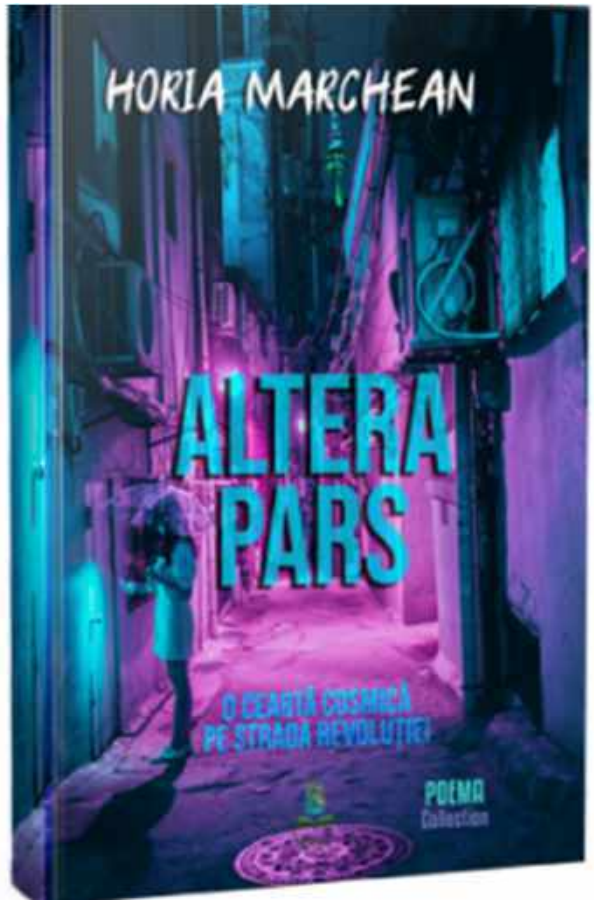

Nu departe de ironia colegului său de breaslă Marcel Vișa[6], recuperează aspectele esențiale ale cotidianului, efemerul și limitele absurdului. Poemele apar într-un

[5]Al. Cistelecan, *Nonșalanța terapeutică*, Revista Astra, nr. 3-4, 2017, p. 7;

[6]Marcel Vișa, *dumnelike*, Editura Cartea Românească, 2017;

format de mașină de scris, foile nu sunt departe de textura hârtiei mașinii de scris, titlurile sunt toate scrise cu majuscule, de unde rezultă că poezia lui Horia vrea să pară că nu e prietena modernății și nu e nepărat prietena modernității când preferă englezismelor, latinismele. Cu toate astea se înscrie în valul poeziei de după 2010[7] nu doar ca an de publicare, ci ca însemnătate și abordare structurală imaginativă și paradigmatică. Pentru că ce aduce cu sine poezia valului de după 2010, este multitudinea de termeni din diferite specializări, cum s-ar zice, poeții nu își lasă meseria la ușa poeziei, ci dimpotrivă, o trag după sine și în poezie, la fel și în *Altera Pars...*: „trăiesc în pământul făgăduinței/ show-business-ului medical (...) vezi ploaia de medicamente,/ furtuna pacienților tăi;/ (...) prăpastia chimică dintre pacient și medic. ” (*CALIFORNIA DREAMIN'*, p.46)

Putem să percepem discursul lui Horia Marchean ca pe unul moralizator, care pune bazele unui cod de etică a liricii și a supraviețuirii în orașele din care se scrie poezia. Un areal al psiho-senzorialului construit pe fundamentul conștientizării, dar mai ales pe acela al capacității de a utiliza termenii medicali aferenți senzației de derealizare: „întrerupt totuși/ de căldura de la fereastra unei case/ și simultan,/ de sincopa derealizării mele.” (*ASCETISM*, p. 34) fără să dematerializeze conceptul poetic, traducându-și cu eleganță poezia în limbaj clinic, dar reușind performanța să nu facă din poezie fișă clinică. Fără să derapeze în vreun cadru în care se avântă, fără să se avânte într-atât încât să producă o ieșire la marginea poeziei, Horia Marchean monopolizează prin capitalul de talent și jongleria cu problema latinității limbii române. Reprezentanții Școlii Ardelene ar fi fost mândri de el.

GÂNDURI, 55x89 cm, grafică pe hârtie [2011-2013]

[7]http://revista-euphorion.ro/tinem-si-noi-pasul-cu-poezia-intervalului-2010-2017/

Monica GROSU

POEZIA IVITĂ DIN ȚIPĂTUL CLIPEI

Uitat în țipăt (Editura *Cronologia*, Sibiu, 2020) este noua antologie de autor a lui Nicolae Crepcia, poet consecvent cu sine și cu versul său ce textualizează cu finețe irizările clipei cotidiene. Cu discreție și simplitate absolută, poetul se lasă purtat de melancolii și de reverie, trăind o beatitudine nostalgică în fața darului suprem: viața. Iubirea, poezia, relația tandră cu natura și cu vietățile ei constituie miracolele unei biografii poetice trăite în orizontul satului. Ajuns la vârsta maturității creatoare, poetul, adept al unei poezii de formulă eterogenă, dezinhibată de canoane, și-a realizat câteva antologii de autor, edificatoare pentru creația sa poetică a ultimilor ani, în această categorie incluzându-se și volumul de față. De fapt, anii din urmă au fost benefici scrisului, iar colaborarea fructuoasă cu Editura *Cronologia* din Sibiu a condus la apariția unor cărți cu însemnătate în biografia poetică a autorului. Între aceste titluri includem: *Mierlă sângerându-mi pe umăr* (antologie poetică, 2018), *Cărare prin rai. Poeme haiku* (2018), *În căutarea speranței* (2019), alături de volumul colectiv *Poezia lui Nicolae Crepcia. Studii critice* (2019), coordonat de Maria-Daniela Pănăzan.

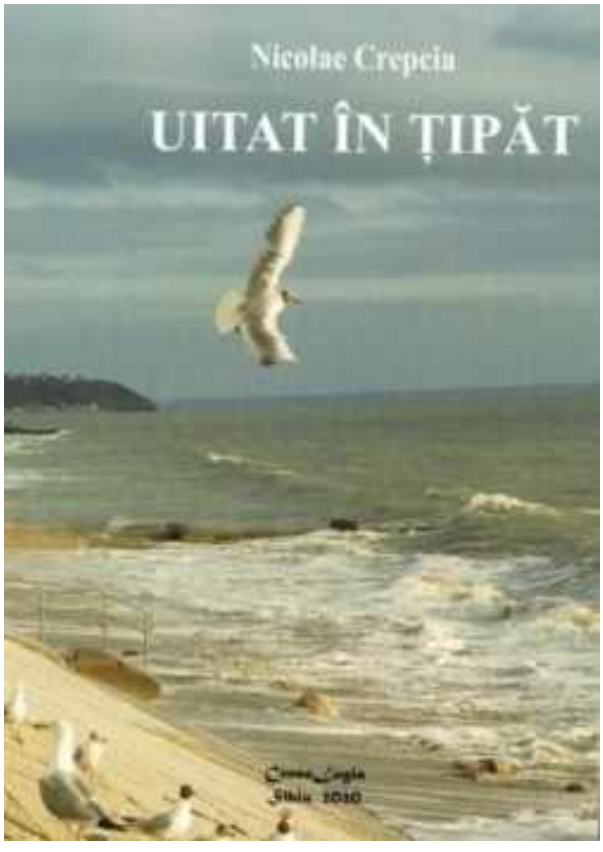

Prezenta antologie, ***Uitat în țipăt*** (2020), însumează poeme din patru volume anterioare, începând cu *Izvorul dragostei* (2014), apoi *Drumul cu sens unic al spaimelor* (2014) și continuând cu *Dozatorul de poezie* (2016) și *65 poeme* (2017), toate așezate sub spectrul timpului „nemuritor și rece", precum în versurile cu rol de concluzie: „Pe uliță trece timpul/ sărind într-un picior/ ca un copil înghiontit/ de-o mare bucurie.// Eu sunt bătrân/ el n-are nicio vârstă." (*Pe uliță trece timpul*). Tonul este, așa cum se poate vedea, ușor jucăuș și detașat, mirat cumva de miracolul vieții atât de scurte ce ni s-a dat. Privite în ansamblu, aceste poezii se coagulează în jurul a două nuclee tematice principale: iubirea și condiția creației. Bineînțeles că din aceste două puncte pornesc întrebări și căutări ce se ramifică în varii direcții, în care un eu profund creator și reflexiv își proiectează propria identitate și condiție. Căci tentativa auto-definirii și înțelegerii miracolului din jur rămâne permanentă, iar relieful interior se constituie într-o metarealitate disponibilă la meditații și îndelungi monologuri cu sinele.

Poezia este, în concepția lui Nicolae Crepcia, o altă realitate, cu dimensiunea ei, cu notele ei înalte sau grave, cu devenirea și melancolia ei însoțitoare. Izvor al vieții poate fi poezia, precum în versurile: „Când nu scriu,/ (când nu pot scrie)/ simt cum îmbătrânesc,/ simt cum mor.// Poezia e altceva/ decât o ordonare a cuvintelor/ de mulți considerată banală,/ o pierdere de timp.// Poezia este înflorire/ într-un alt fel de anotimp.// Prin poezie/ mă smulg din mine/ și mă dărui duratei." (*Poezia este înflorire*).

De această devenire sau altfel spus pe-trecere, preschimbare se leagă întreaga poezie a lui Nicolae Crepcia, o poezie ivită din țipătul expresionist al spaimelor și al neputinței. Tulburările clipei, când prea frumoase, când prea solitare, nasc emoții puternice și acestea, la rândul lor, se cuprind în poeme ce redau frumusețea lumii, ca și tirania clipei cea repede trecătoare: „Dorul meu înalță în grădina iubirii/ un cireș înflorit./ În jurul lui aripile primăverii rotesc/ fluturi albi,/ fluturi galbeni.// Dorul meu desenează/ sub cireșu-nflorit o bancă/ pe care îmi așez așteptarea,// apoi colorează cu poeme cărarea/ pe care să știi să vii tu." (*Dorul meu desenează cărarea*). Iubirea și poezia au aceeași mamă, funcționează sub impulsul sacrificiului de sine și al dăruirii nesfârșite, de aici valențele subtil religioase, de parcă cele două s-ar conjuga într-o misiune sacră: „La fel de tânăr voi fi/ și peste un sfert de veac,/ și peste o jumătate/ la fel de îndrăgostit

voi fi./ Beau zilnic elixirul poeziei./ Desigur acesta e la îndemâna oricui/ și se poate lua fără nicio prescripție,/ oricare ar fi doza/ nu dăunează sănătății./ Dacă apar cumva semnele tristeții/ se poate consulta un poet.// Eu beau zilnic elixirul poeziei/ și de-aceea nu simt să-mbătrânesc/ și de aceea iubesc,/ vă iubesc pe toți." (*Beau zilnic elixirul poeziei*).

Insertul ironic, scrutarea sinelui și a timpului, abordarea dezinhibat postmodernă amprentează versul lui Nicolae Crepcia, conferindu-i nota de familiaritate specifică, dar și aerul unei confesiuni fruste: „Ea abia așteaptă ca tu să pleci/ să se furișeze în locul tău/ și, dacă poți să crezi asta,/ mă face fericit, fericit, fericit.// Este o seducătoare/ care a sucit multe minți,/ bunăoară chiar papa Ioan Paul al II-lea/ s-a bucurat de nebănuitele-i grații.// E o târfă ideală/ care nu ține cont de rasă, confesiune sau/ vârstă./ Până și Mao Tze-dun și Ciu En-lai/ s-au încurcat în fustele ei.// Deaceea-ți zic iubito/ ea stă la pândă/ și așteaptă ca tu să pleci/ să se furișeze în locul tău.//Iar eu numai pe ea o văd,/ numai glasul ei îl aud,/ numai parfumul ei îl respir/ ca pe-o mireasmă de primăvară/ și mă face atât de fericit/ că-mi vine să plâng." (*Târfă ideală poezia*).

În grupajul ultim, iubita face tot mai mult loc amintirii mamei, poetul simțind, asemeni lui Iona, personajul sorescian, că „acum se înalță doar mama", „ca la fântânile cu două găleți, una urcă și alta coboară." Tabloul poemului apare asemeni unui spațiu compensatoriu, cu simbolistica lui și credința, subtextuală, a (re)întâlnirii într-o zonă astrală: „Pe mormântul mamei/ luminează narcisele galbene/ ca niște buchete/ de lumânări aprinse" (*Narcise galbene pe mormântul mamei*) sau „Și astăzi privesc cerul rotund/ să găsesc în el o spărtură,/ o fereastră, o ușă/ prin care mamă să te pot vedea." (*Îți văd doar numele*).

Pentru Nicolae Crepcia, poezia este o prezență obișnuită, face parte din cotidian, de aici acea lejeritate a așezării cuvântului în vers sau acea înțelegere tacită a rostului fiecărui moment trăit, visat, închipuit: „Cuvintelor le place/ să fie lejere.// În blugi se simt excelent/ și adoră/ pantalonii scurți.// În smoching,/ cu papionul la gât/ se plictisesc repede,/ devin sforăitoare." (*Versul alb*). Singura tiranie rămâne cea a timpului care nu este niciodată îndeajuns de generos: „Nu am timp,/ nu am avut niciodată.// În timpul care ar fi trebuit/ să fie al meu/ alții s-au înghesuit,/ ca-ntrun azil de noapte,/ cu problemele lor dureroase,/ cu sentimentele lor confuze,/ încât timpul meu/ a devenit al lor.// Timpul meu/ e o corabie naufragiată/ foarte departe de țărm,/ imposibil de recuperat." (*O corabie naufragiată*). Se remarcă expresia nudă și acea capacitate de a sur-prinde în vers realitatea netrucată, adevărul trăit și mărturisit, ceea ce concură la impresia de autenticitate.

Nicolae Crepcia scrie o poezie frumoasă și antologia ***Uitat în țipăt***, elegant realizată, cu o copertă foarte reușită, ilustrând un pescăruș în zborul lui razant deasupra mării, vine să întărească această percepție. „Uitat în țipăt" poate însemna pentru autor „uitat în poezie" sau „în spirala singurătății", unde scrie „cu bucurie dureroasă". Scrie pur și simplu, așa cum mărturisește într-un poem. Și scrie bine!

HALUCINANT VIII - Roșu confuz, 43x70 cm, ulei pe duplex [2016]

Lucian GRUIA

MARIA MONA VÂLCEANU – TRILOGIA FANTASTICĂ

Scriitoarea și editoarea din Pitești, Maria Mona Vâlceanu, organizează anual un simpozion mult apreciat, dedicat lui Mircea Eliade. La editura pe care o patronează (*Zodia Fecioarei*) și-a publicat, în ultima vreme, trei romane la care ne referim în continuare: ***Egor. O iubire imposibilă*** (2014), ***Ștefan. Simfonia fantastică*** (2017) și ***Mircea. Secretul Timpului*** (2019).

Deși nu au personaje comune, romanele menționate alcătuiesc o trilogie fantastică, pentru următoarele motive:

1. Relatează povești de dragoste puse sub zodia absolutului;
2. Stau sub semnul fantsticului eliadesc, dar nu numai;
3. Cercetează posibilitatea abolirii timpului.

Să urmărim aceste teme, pe rând.

IUBIREA ABSOLUTĂ

Egor. O iubire imposibilă

Așa cum relevă subtitlul cărții, romanul descrie o iubire dincolo de limitele ființei umane. Iată ce mărturisește, în acest sens, autoarea în *Cuvânt către cititori*: „Cartea aceasta nu are legătură cu oameni sau întâmplări din viața mea. Aș putea spune că nici n-am scris-o eu, ea mi-a fost dictată cu febrilitate într-o lună de zile, oriunde mergeam, scriam cu disperare, nu mai puteam face altceva. Cred că am intrat în contact cu altă lume, o civilizație străveche din câmpia dunăreană mi-a vorbit într-o seară de toamnă…”

Eroina, pictoriță, căsătorită cu securistul Alexandru, trăiește o relație anostă, într-o vilă din capitală. Ea va trăi o iubire apropiată de absolut, cu pictorul Egor, pe care îl întâlnește la fabulosul conac Traianu, al boierilor Pleșa, în Bărăgan: „Conacul de la Traianu era așa cum îl descrisese Marilena, greoi și plin de tenebre, zidurile groase de un metru, din cărămidă special făcută dintr-un anume fel de pământ, scos de la mare adâncime, cu acoperișul enorm, să-l adăpostească de viscol și zăpezi, conacul părea că doarme singuratic pe câmpiile negre care se întindeau până la Dunăre…” Aici, la jocul de cărți practicat până la limita posibilităților materiale, de către elita artiștilor și de moșieri, Egor pierde tabloul său preferat, *Natașa*, realizat după un model fascinant de la școala de pictură.

Relația de dragoste se înfiripă la conac, prin recitări de poezie și continuă, apoi, la București. Se petrece o inițiere în dragoste și una în artă (pictură și literatură), inițierile îmbinându-se într-o ovidiană *Ars amandi*.

Egor însă este căsătorit și pleacă cu soția sa în Olanda, pentru o bună bucată de timp, după care divorțează și revine în țară. Eroina și Egor se reîntâlnesc la ultima expoziție a lui Tudor, un prieten comun, care pictase energiile de dincolo de materie, demers intelectual de mare rafinament, cântecul său de lebădă. Moartea lui Tudor oferă prilejul unui comentariu legat de trecerea timpului, care va da cheia lecturii romanului. Vom reveni asupra acestui aspect.

Ștefan. Simfonia fantastică

Într-o scrisoare către fiica sa Lieserl, Albert Eistein afirma că substanța provine din concentrarea energiei, după formula energia este egală cu masa înmulțită cu viteza luminii la pătrat. Nu cunoaștem formula matematică prin care să calculăm energia iubirii, dar dacă aceasta ar fi inmulțită cu viteza luminii la pătrat am obține forțe noesice colosale care răstoarnă căsnicii și nu pot fi controlate.

Este un incitant roman de dragoste platonică între o actriță și doctorul antroposof Salo Ștefan care calcă și el pe urmele lui Rudolf Steiner, inventaatorul acetei științe.

Bărbatul, înalt și puternic, cu alură de cneaz rus, se poartă galant cu actrița, trimițându-i emoționante SMS-uri pe telefonul mobil: „...te îmbrățișez cu toate gândurile”; „Nu vrei ca tu să fii Steua mea Polară? ... Eu îți văd și îți simt lumina.” Etc.

Când eroii se întâlnesc la Mănăstirea Cetățuia, loc sacru în care actrița voia să pună în scenă nuvela fantastică *Șarpele* de Mircea Eliade (poveste de dragoste paradisiacă ce se petrece tot la o mănăstire), femeia simte deasupra capetelor lor o aură comună de lumină – Floarea de Aur.

Romanul este inițiatic în dragostea spirituală, îndrumătorul constituindu-l cartea *Mantac Chia, Secretele taoiste ale iubirii...,* primită de actriță de la Ștefan.

Pe treptele evolutive ale sentimentului, clasificate în această carte, eroina se situează pe nivelul patru: „schimbul de energie în lipsa actului sexual... astăzi practica aceasta este folositoare când doi iubiți doresc să-și adâncească relația spirituală sau să se vindece unul pe celălalt, dar datorită relațiilor de casătorie nu doresc să creeze dizarmonii care ar urma unor relații sexuale.”

Pe această treaptă se realizează o contopire a corpurilor astrale ale actanților, care generează senzații aproape fizice.

Și când eroina se hotărăște să depășească această treaptă, să-și părăsească soțul și să-l urmeze pe Ștefan, acesta mărturisește că este căsătorit și astfel tot planul se prăbușește. Șocată, actrița renunță să joace marele spectacol în premieră. Până la urmă morala învinge.

Mircea. Secretu Timpului

Și în acest roman se petrece o poveste de dragoste putrnică. Protagoniștii sunt: eroina – naratoare – personaj și medicul chirurg Petru. Medicul plecase într-un schimb de experiență la un spital din Bergen (Norvegia). Pentru că actantul nu răspundea la telefoanele eroinei, se preconiza o despărțire a îndrăgostiților. Dar femeia sosește la el în seara de Ajun, în Norvegia și dragostea lor se reaprinde mistuitoare.

FANTASTICUL

Egor. O iubire imposibilă

După moartea lui Tudor, pictorița pleacă în Franța ca să participle la o expoziție la Fortul Saint Nicolas, dar când se întoarce în țară, nu-l mai găsește pe Egor. Telefonul său nu mai este alocat, află de la un vecin că în casa pe care o știa a lui Egor, nu mai locuiește nimeni de 20-25 de ani, pleacă la Traianu dar conacul fusese dărâmat după revoluția din decembrie 1989 (după ce fusese înainte spital de nebuni).

Căutând numele lui Egor pe google, eroina nu găsește decât un pictor rus, Egor Pașchievici, erou în romanul lui Mircea Eliade, *Domnișoara Cristina*.

Deși se amintește de romanul *Domnișoara Cristina*, în care morții și vii se amestecă, romanul *Egor* al Mariei Mona Vrânceanu pare influențat de nuvela eliadescă *La Țigănci*, în care întâlnim aceeași manifestare stranie a timpului. În această nuvelă, profesorul de muzică Gavrilescu, își uită servieta cu partituri la o elevă. Întorcânduse să o recupereze, este atras de mireasma nucilor de la bordelul țigăncilor și se oprește acolo. După ce pierde noțiunea timpului, participând la un joc în care trebuia să o descopere pe a treia fata oferită de patroană, revenind în cotidian, află cu stupoare, întorcându-se după mapa cu partituri, că eleva se măritase și nu mai locuia de 8 ani acolo, ba mai mult, acasă, află că soția sa plecase în Germania după ce el murise. La fel, eroina romanului *Egor* pare că, la prima deplasare la Traianu, și după aceea, până la dispariția eroului, iese din timpul concret și trăiește într-o altă epocă, sau poate, prin anamneză, își amintește fragmente dintr-o altă viață.

Universul creat de Maria Mona Vrânceanu, în romanul *Egor*, este magic, similar cu cel din nuvela eliadescă amintită, sau cu cel din unele romane sud-americane. În toate aceste situații, se petrec fapte miraculoase, la care participă energii oculte dar naturale. Autoarea și-a însușit această tehnică, venită parcă pe aripile inspirației, întrucât toată cartea a fost scrisă dintr-o suflare. Remarcabil este stilul elevat al autoarei, adecvat comentariilor mondene din mediul nobililor și artiștilor.

Ștefan. Simfonia fantastică

Fantasticul, în acest roman, nu este eliadesc. Poate nici nu este un fantastic în adevăratul sens al cuvântului. Este vorba de teorii științifice în care timpul e considerat relativ.

Doctorul Constantin Dulcan, în cartea sa devenită celebră, *Inteligența materiei* consideră că substanța provine din lumină concentrată, iar Rudolf Steiner așază iubirea lui Iisus pentru oameni în centrul lumii. Cu aceată iubire doctorii antroposofi pot vindeca bolnavii.

Vorbind despre Școala de antroposofie de la Dornach (Elveția), întemeuată de Rudolf Steiner, într-un articol din revista „Voința" nr. 133/1922, intitulat *Rudolf Steiner. Ocultism, teozofie?* Mircea Eliade afirma că teozofia/antroposofia are ca obiect: „investigația realităților suprasensibile ascunse înapoia percepțiilor simțurilor noastre".

Pe aceste teorii se clădește eșafodajul ideatic al romanului *Ștefan* întrucât doctorul Ștefan Solo este antroposof.

Mircea. Secetul Timpului

Romanul *Mircea. Secretul Timpului*, la care ne referim în continuare, îmi pare construit după modelul jocului de puzzle. Se disting secvențe unitare privind: conferințele susținute de autoarea-naratoare-eroină (la Cernica, prilejuită de simpozionul Mircea Eliade etc); conferințele susținute de alți specialiști (doctorul Dulcan, dacologul Mihai); petreceri la prieteni (în grădina Anei, de Sânziene; în casa doamnei Zerlendi; în castelul Șogunului din Franța, la ocean etc). Liantul care leagă secvențele îl reprezintă căutarea de către eroină a Secretului Timpului.

Se pornește de la nuvela fantastică a lui Mircea Eliade, *Secretul doctorului Honigberger*. Acesta, un sas brașovean (1795-1869) s-a preocupat de ocultism și yoga (catalepsie, levitație, invizibilitate).

Doctorul Zerlendi, din București, începe să-i scrie biografia doctorului Honigberger, dar este captivat de experimentele sale de ocultism și le urmează. Dr. Zerlendi dispare fără urmă la 10 septembrie 1910. D-na Zerlendi cere unui scriitor să cerceteze dispariția soțului ei. Scriitorul descoperă în biblioteca doctorului Zerlendi un jurnal în limba română scris cu litere sanscrite care descriu experimentele dispărutului în căutarea Shambalei. Experimentele de invizibilitate îi reușesc doctorului, dar e tot mai greu să se întoarcă. În jurnalul descoperit (10 ianuarie 1908 – 12 septembrie 1910), în ultima zi, doctorul Zerlendi scria că de două zile dispăruse și nu se putea întoarce.

Acest jurnal îl caută autoarea-naratoare în casa doamnei Zerlendi cu care face cunoștință și pe care o invită să conferențieze la Cernica despre felul cum l-a cunoscut pe Mircea Eliade. În replică doamna Zerlendi o invită pe naratoare în casa ei de pe strada P (nu S cum este în nuvela lui Mircea Eliade). Dar naratoarea încearcă să se strecoare în biblioteca locuinței pentru a căuta jurnalul cu pricina, dar este prinsă și i se mai interzice de a vizita vila Zerlendi.

Mircea Eliade avea și el procupări pentru a afla Secterul Timpului din moment ce afirma că a aflat drumul spre Shambala = Agarta = Tărâmul nevăzut și a văzut în momentele de extaz cum oamenii de acolo, fără vârstă, se roagă pentru binele nostru și pentru ca să nu se schimbe polii pământului cu urmări catastrofale.

IESIREA DIN TIMP

Egor. O iubire imposibilă

„Timpul? Toți fizicienii ne spun că Timpul este Energie și că se poate intra și ieși din Timp. Și mai mult, că dacă ajungi la viteza luminii, Timpul se oprește. Ca în basmul *Tinerețe fără bătrânețe*." – remarcă autoarea.

În acest roman, avem o ieșire din timp a eroinei și o întoarcere în timp cu 25 – 30 de ani, când viața la fabulosul conc Trainu era în plină glorie.

Ștefan. Simfonia fantastică

Așa cum am văzut, teoriile doctorului Constantin Dulcan și Rudolf Steiner relativizează raportul substanță – energie și când totul este energie, și Timpul la fel, ar fi posibilă o ieșire din Timp.

La doctoral Dulcan mă întreb cum terece timpul pentru materia inertă care are memorie și chiar inteigență?

La Rudolf Steiner, care credea în metempsihoză avem desigur ieșiri din timp și întoarceri în memorie la vieți anterioare.

Mircea. Secretul timpului

Mie mi se pare foarte interesant/captivant următorul fapt. Dacă Honigberger, Zerlendi, Eliade caută ieșirea din timp urmând doctrine esoterice orientale, autorea romanului caută Secretul Timpului pornind de la teorii științifice moderne: antroposofismul inițiat de Rudolf Steiner, materia informațională a doctorului Dulcan, energia orgonică, fizica cuantică.

Să urmărim câteva argumente pentru cercetarea timpului prin aceste teorii care pot conduce la elucidarea secretului acestuia.

Pentru Rudolf Steiner omul este alcătuit din: corpul fizic, corpul eteric și corpul astral. În somn, corpul astral părăsește corpul fizic și călătorește pe cărările visului, iar la trezire se întoarce. Intrarea în somn și trezirea reprezintă, deocamdată, momente inexplicabile. Suntem influențați de șirul de strămoși și trebuie să facem fapte bune pentru ca urmașii noștri să fie liniștiți.

Pentru doctorul Dulcan (*Inteligența materiei*) materia constă din: substanță, energie și informație. În jurul tuturor corpurilor fizice există un câmp de informație morfogenetică, toate câmpurile individuale fiind interconectate într-o rețea care cuprinde întreaga lume vie și nevie din Univers și chiar pe Creator.

Fizica cuantică afirmă că și atomii sunt alcătuiți din cuante energetice în mișcare prin hiperspațiu. Chiar timpul este energie și se poate intra și ieși din el.

Toate țesuturile emit radiații luminoase direct proporționale cu starea lor de sănătate. Wilhelm Reich a descoperit energia cosmică orgonică (albastră) și a construit un aparat pentru captarea acesteia și dirijarea ei spre țesuturile bolnave.

Autoarea-naratoare-eroină nu descoperă Secretul Timpului, dar îi reușesc câteva viziuni (intrări în bucle temporare care reînvie trecutul), cum ar fi: imaginea Monicăi Lovinescu în avionul cu care efectua un zbor la Paris (prilej de rememorare a suferinței mamei Monicăi, arestată în urma plecării fetei sale din țară); viziunea coloniei penitenciare din Tasmania de acum 300 de ani, între deținuți apărând și chipul lui Petru; imaginea Martei Bibescu cu care intră împreună în casa lui Lascăr Catargiu la o sindrofie a Anei (Marta Bibescu intrând aici acum 100 de ani).

Și totuși ceva se petrece și pe linia căutării Secretelor Timpului. În *Cuvântul către cititori*, autoarea afirmă că și cuvintele au energie care reînvie ori de câte ori ele sunt citite. Astfel ele există atâta timp există oameni pe lume care le citesc. Să fie și acesta unul din Secretele Timpului?

Concluzii:

Scrise cu talent, romanele Mariei Mona Vâlceanu sunt incitante.

Cele trei romane care alcătuiesc trilogia fantstică sunt structurate pe trei paliere: dragostea absolută, fantasticul și căutarea secretului Timpului. Nu numai religiile, dar și științele sunt preocupate de abolirea timpului. Și fiecare dintre noi.

FEMEIA CARE DESCHIDE ÎNTUNERICUL,
30x42 cm, grafică pe hârtie [2017]

Mihaela MERAVEI

JOCURILE ÎNTORTOCHEATE ALE DESTINULUI ŞI METAMORFOZELE LUI

Scriitoarea Saveta Bachiş-Georgescu, cunoscută cititorilor sub pseudonimul literar Dora Alina Romanescu, membră a Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor, s-a născut în prima zi a lui Brumar, într-o pitorească localitate, Rebra, a judeţului Bistriţa-Năsăud şi chiar dacă paşii întortocheaţi ai destinului au purtat-o în Mangalia, departe locurile natale cu oamenii lor, totuşi ele au rămas emblematice în sufletul autoarei, fiind prezente aproape în toate cărţile sale, mai bine de paisprezece romane şi volume de proză scurtă.

Romanul ***Jocul destinului***, apărut în anul 2016 la Editura *„Livingstone”*, nu face rabat de la această regulă. Romanciera Dora Alina Romanescu împleteşte în mod fericit realitatea cu ficţiunea, aşa cum aflăm din prima pagină a cărţii: „Acest roman este inspirat dintr-un fapt real petrecut în viaţa unei tinere, care a fost răpită şi vândută pe o cămilă. Scriitoarea a intervenit cu întâmplări, locuri şi personaje imaginare.” Această joncţiune are darul de a oferi cititorului un tablou amplu şi bine conturat al lumii contemporane, în care destinul pare că se joacă cu vieţile actanţilor, într-o poveste eruptivă, bazată pe dramatism, tragedie, adinamie, dar şi pe iubire pasională, abnegaţie, încredere în divinitate, viaţă şi fericire.

Eroina principală este Alicia, fiica Silviei şi a lui Emil, doi tineri însuraţei cu potenţial intelectual şi un viitor strălucit, al cărei nume pare special ales, având în vedere miracolele prin care va trece aceasta pe parcursul acţiunii, şi care face trimitere la romanul lui Lewis Carroll, „Alice în Ţara Minunilor”. Silvia provine dintr-o familie de eruditi: mama profesoară, tatăl preot, dar care sunt excesiv de egocentrişti în creşterea unicei fiice, „inoculându-i acesteia o mentalitate elitistă de castă intelectualitate. (…) Silvia, fiica lui Marcel şi a Cristinei, va deveni, după căsătoria cu diplomatul Emil Lelescu, o adevărată femeie fără suflet pentru familia ei, toată ura visceral-patologică răsfrângându-se printr-o inexplicabilă gelozie asupra Aliciei, fetiţa pe care tocmai a adus-o pe lume şi în care vede o rivală de temut.”, cum remarcă şi criticul Ion Roşioru în prima postfaţă a romanului. (p. 219) Fetiţa, după plecarea ambilor părinţi în Franţa, unde tatăl fusese numit ambasador, va fi crescută cu multă dragoste şi devotament de o doică, Maria, o femeie de peste 35 de ani, din partea Maramureşului, simplă şi aşezată, deosebit de inteligentă şi sufletistă, absolventă la rândul ei a unui liceu pedagogic şi a unei şcoli postliceale de asistenţi sociali, de care Alicia va lega un ataşament matern, numind-o atât în sufletul său, cât şi în viaţa de zi cu zi „mama”. Cum spuneam la începutul prelegerii mele, romanciera Dora Alina Romanescu aduce în poveştile sale oameni şi locuri din inima ţării. Maria este unul dintre aceste personaje, împreună cu familia numeroasă din care provine şi care ani la rândul au exploatat-o fizic şi emoţional, până la sacrificiul de sine, ea având grijă de cei opt fraţi mai mici şi de toată gospodăria. Scriitoarea surprinde prin acest personaj marcant în cadrul tramei, arhetipul *cinderella*, fata săracă dar inteligentă, care printr-o minune a *Zânei Bune*, devine favorita balului de care se va înamora un prinţ. O astfel de metamorfoză se va petrece şi cu Maria, după ce Cristina o va duce într-un salon de înfrumuseţare, redându-i astfel un nou chip, dar şi deschizându-i un nou orizont, căci de ea se va îndrăgosti un inginer petrolist, trecut şi el de prima tinereţe, cu care se va căsători şi vor avea o fată, fapt surprins, cu atâta acurateţe, şi de către dl prof. dr. Adrian Botez, în cea de-a doua postfaţă a romanului: «Pentru Maria Lupu, schimbarea prin „cosmetizare” a unui chip natural, pe care familia ei maramureşeană îl uitase şi apoi Recunoaşterea (care este, probabil, episodul cel mai impresionant şi remarcabil construit din întregul roman), este descătuşarea Noii Vieţi, a tuturor forţelor Magice, din trupul şi din duhul ei curat: semnul „victoriei” ei asupra destinului de „piele de măgar” este revelaţia nupţială, numită Victor”. (p. 225) De apreciat este modul în care autoarea transmite emoţia şi sentimentele complexe ale acestui personaj. Iubirea Mariei vizavi de

Alicia nu se va diminua odată cu venirea pe lume a Lăcrămiorei, fiica sa. Aceasta va dărui fetelor, în mod egal, același atașament matern, aceeași îngrijire excepțională. Ura Silviei pentru Alicia este proporțională cu dragostea lui Emil față de copilă. Trecerea timpului, mai ales datorită acestui sentiment reprobabil, va șubrezi relația dintre cei doi soți, Silvia găsind într-o legătură extraconjugală cu un diplomat arab, un mod de evadare, dar și de răzbunare, vizavi de sentimentele paterne ale lui Emil. Pe când Alicia avea zece ani, aflată în Paris, viața copilei se desfășura între România și Franța, tatăl fiind numit ambasadorul României la Paris, mama își va lua fiica la o pseudoplimbare amicală, „plină de grijă maternală", scopul fiind întâlnirea cu amantul. Plimbarea se va prelungi indecent de mult. Femeia își va lăsa, fără scrupule, fiica închisă în mașină mai bine de zece ore, timp pe care îl va petrece cu diplomatul arab. Întoarcerea *în trombă* spre casă, o va face pe Silvia să mărească excesiv viteza, să intre pe contrasens și să lovească o altă mașină. În urma accidentului, Silvia va muri pe loc, iar Alicia expulzată prin parbriz pe un „petec de iarbă, creat parcă de o mână divină", va suferi diverse fracturi și cel mai grav, va fi desfigurată, ajungând din copilul frumos și proaspăt, o ființă chinuită de suferința refacerii din punct de vedere medical, dar și a stigmatizării de către societate. Dora Alina Romanescu sesizează excelent tipologia contemporană a elevilor și copiilor din instituțiile de învățământ, și poate nu doar din România, pentru care aspectul exterior reprezintă o virtute, iar sufletul aproape nimic, mentalități dobândite în familii pentru care tradiționalismul, cuviosenia, smerenia sunt trăsături superfluu. Suferințele prin care trece Alicia, aproape paroxistice, ardente ca un foc al purificării, o vor ambiționa să fie tot mai bună la învățătură, surprinzând profesorii cu potențialul său intelectual și bagajul de cunoștințe și umilindu-și torționarii, colegii de studii. La inițiativa lui Emil, devenit ambasador al României în Siria, ea va accepta, abia după absolvirea celor două facultăți, cea de limbă și literatură română și cea de limbi străine arabice, să suporte încă o operație dureroasă, aceea care îi va reda chipul. „Știu ce vrei să zici. Cine se uită la o pocitanie cum sunt eu acum? Nimeni. Chipul este oglinda sufletului. Mă întreb deseori dacă în afară de tine [Emil], de Maria, de bunici s-a gândit cineva, măcar o clipă, că „Pocitania" poate să aibă un suflet frumos, sensibil, cald, iubitor… Nu mă operez până nu termin facultatea." (p.108)

Cea de-a doua metamorfoză din romanul ***Jocul destinului*** este transformarea Aliciei, o transformare nu doar exterioară, ci și interioară, care o va canaliza tot mai mult spre atingerea sinelui. Odată cu schimbarea de nerecunoscut a chipului și descătușarea de banalitate, destinul se joacă iar cu viața sa și o va purta pe Alicia pe noi culmi ale durerii și disperării. Aflată împreună cu tatăl ei la un dineu diplomatic, ea va uimi audiența cu frumusețea și cunoștințele de limbă arabă dar, din nefericire, va fi remarcată de fostul amant al mamei sale, devenit un adevărat proxenet, care o va răpi spre a fi vândută altor traficanți de carne vie. Fatalitatea intervine și de această dată și face ca Alicia să inhaleze prea multă substanță toxică în momentul când a fost imobilizată și adormită spre a fi capturată, acest produs dovedindu-se a fi o otravă puternică. Pentru că starea ei de sănătate se înrăutățea cu repeziciune, ea nu mai poate fi un obiect de interes pentru traficanți, astfel *va fi vândută pe o cămilă unui negustor*. De la acesta va fi cumpărată de un prinț arab căruia i se făcuse milă de starea ei gravă. Va fi tratată de medicul personal al prințului arab, dar și de către acesta, ca un oaspete de seamă. Locația în care va fi găzduită, dar și toate zonele din Siria pe care le vor vizita actanții sau care vor face obiectul acțiunii, sunt descrise cu multă abilitate literară de către romancieră, aceasta acaparând interesul lectorului. De altfel, povestea de dragoste care ia naștere între Alicia și Ahmed-Dennis, prințul arab, trece granițele mundane, cei doi tineri fiind uniți în trăiri și sentimente, chiar și după cincisprezece ani, în care vor fi despărțiți de un alt joc nefericit al sorții. Răsturnările spectaculoase de situație, intriga surprinzătoare, povestirea cinematografică, sunt alte trăsături ale romanului ***Jocul destinului***, trăsături care reliefează abilitatea scriitoarea de a ridica și menține tensiunea epică pe cote înalte.

Revenirea în România, împreună cu Emil, o face pe Alicia să se izoleze la casa de la Mangalia, unde se va regăsi în scris, devenind o iubită și apreciată romancieră, atât în mediu on line cât și în cel real. Din acest moment Dora Alina Romanescu, printr-o altă subtilă metamorfoză, se identifică cu personajul romanului său. Descrierea frumoaselor locuri ale Mangaliei, orașul în care trăiește autoarea ***Jocului destinului***, dar și fervoarea cu care scrie Alicia romanul dedicat tatălui său, dar și inițierea unui dialog în *on line* cu un admirator nevăzut, care îi cucerește eroinei atenția și sufletul prin nenumăratele buchete de lăcrămioare oferite în mediu virtual, sentimentele înalte pe care le are eroina principală, sentimente simțite plenar și de către romanciera Dora Alina Romanescu, fac din această juxtapunere una extrem de emoționantă și reușită. Ultimul roman al Aliciei va fi lansat, într-un cadru festiv, la Damasc, acolo unde Emil era invitat să-și încheie cariera diplomatică și omagierea zilei de naștere și unde *destinul* va face un ultim și impresionant joc.

Dincolo de scrierea aparent facilă, lipsită de artificii stilistice sofisticate, ***Jocul destinului*** este un roman complex, atât prin situațiile de viață expuse, cât și prin multitudinea de simțăminte relatate de către autoare. Este un roman scris cu pasiune, sinceritate și fantezie. Dora Alina Romanescu este unul dintre scriitorii confienți care cred în lumină și iubire, în forța și puterea divină. Plaja imensă de sentimente pe care le trăiesc actanții, situațiile limită, dinamica textului, fac din demersul epic unul atrăgător și incitant, iar cititorul îl va aprecia, cu siguranță, validând valoarea acestui roman.

Ana PODARU

OGLINDA MARTIRIULUI (BLESTEMUL DURERII)

Un gând despre Întoarcerea la Hristos, de Ioan Ianolide

Priveam în jos prin hubloul deschis din burta păsării de oțel, lăsând pentru o clipă cartea **Întoarcerea la Hristos**, de Ioan Ianolide, deschisă, pe poalele rochiei mele de lână roșie. Mă întorceam din România după o scurtă vizită acasă. Trecusem cu ochii minții prin „*document pentru o lume nouă*” trăind cu sufletul fiecare durere a oamenilor ce l-au apărat pe Hristos cu prețul vieții pe timpul regimului comunist din anii 1941-1964. Acolo, în temnițele securității de la Aiud, Pitești, Târgu-Ocna, Țurcanu „*trebuia să le curețe creierul bucățică cu bucățică*” oamenilor iubitori de Hristos: Ioan Ianolide, Radu Gyr, Valeriu Gafencu, Constantin Oprișan, Pr. Gheorghe Calciu, Gheorghe Jimboiu, prin metode marxist-leniniste în domeniul „reeducării” de către oameni ca Țurcanu, care au chinuit și torturat sufletește; criminali comuniști hrăniți cu gustul sângelui izvorât dintr-un munte de monstruozități ale arhivei comunismului creat de cei ca Ana Pauker și Teohari Georgescu; oameni stăpâniți de ură care și-au dus „experimentele” terorii până la flăcările iadului, deschizând porțile infernului oamenilor nevinovați ce le-au căzut pradă colților însetați de suflete după cum spune și Radu Gyr în ***Scrisoarea tatii***: „*Fiule, fiule, ce lungă e calea!/ Ca-n basm, pân' la tine sunt mări și țări,/ trenuri, păduri, jandarmi și ocări/ și stele ce nu ne știu jalea*” – om de cultură condamnat la moarte pentru poezia ***Ridică-te Gheorge, ridică-te Ioane*** poezie socotită manifest anticomunist. Radu Gyr mărturisește, strângând cu putere zăbrelele temniței: „*M-am pipăit și, pe mâinile mele, am găsit urmele cuielor Lui*”; sau Vasile Blănaru Flamură în ***Celula Zero***: „*Câte înfrângeri, câtă trudă, câți fiori/ pentru noi ce-am fost uciși de mii de ori!*”. Oameni de cultură obligați să renunțe la Hristos în schimbul vieții ca Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Petre Țuțea, Petre Pandrea, Vasile Voiculescu, George Manu, Dinu Pillat, Alexandru Mironescu, Virgil Carianopol alături de oamenii lui Dumnezeu, preoți și călugări au fost supuși regimului de exterminare, închiși în temnițe sau deportați, unii dintre ei, ca Părintele Cleopa Ilie, ascunzându-se în munți pentru a putea lupta alături de părintele Arsenie Papacioc care spunea: „*Noi înfruntăm ateii la ei acasă*”.

Multe poezii scrise în temnițele comuniste au rămas mărturii vii: „*Mi-s ochii triști și fruntea obosită/ de-atâta priveghere și-așteptare/ Mi-e inima bolnavă, istovită/ De grea și îndelungată așteptare/ Și plânge ca o pasăre rănită*” (***Poezie***), sau: „*Nu plângeți că mă duc de lângă voi/ Și c-o să fiu zvârlit ca un gunoi/ Cu hoții în același cimitir.../ Luându-l pe Iisus ca Împărat/ Năvalnic am intrat pe poarta strâmtă/ Luându-mă cu deavolii la trântă*” (***Rămas-bun***) – Valeriu Gafencu. Aceste poezii au trecut în eternitate scrise pe foaia de pergament a sufletului, fiind interzise în pușcării, au fost memorate și transmise prin viu grai în secret. În temnițe li se spunea: „Aici s-a terminat cu Hristos!”, deci, orice formă prin care dragostea față de Dumnezeu era promovată trebuia să supraviețuiască doar prin puterea credinței și prin mijloace miraculoase.

La sanatoriul de la Tg. Ocna erau întemnițați toți cei ce căpătaseră bacilul tuberculos după torturi îngrozitoare, înfometare frig și teama terorii. Acolo viața părea mai bună alături de moartea ce le șoptea înfiorător zi de zi la urechi. Radu Gyr făcea „Mătănii” cu genunchiul plecat și cu privirea plină de îndumnezeire astfel: „*Doamne fă din suferință/ pod de aur, pod înalt/ și din lacrimă velință/ pentr-un pat adânc și cald.../ Din veninul strâns în cană,/ fă miresme ce nu pier/ și din fiecare rană/ o cădelniță spre cer*” alături de Demostene Andronescu, care-și stăpânea „Îndoiala” prin versurile: „*De-atâta vreme urc târâș, pe coate/ Și-am smuls prin cățărare-atâți luceferi/ Că de-o mai ține mult urcușul, poate/ Doar cei prea-nalți să mai rămână teferi/ Târâș, pe brânci, cu sufletul la gură/ Urc muntele cu-nchipuite creste;/ Din tot ce-am fost mai sunt o picătură./ Mai este Doamne, până-n pisc... mai este?!!*”.

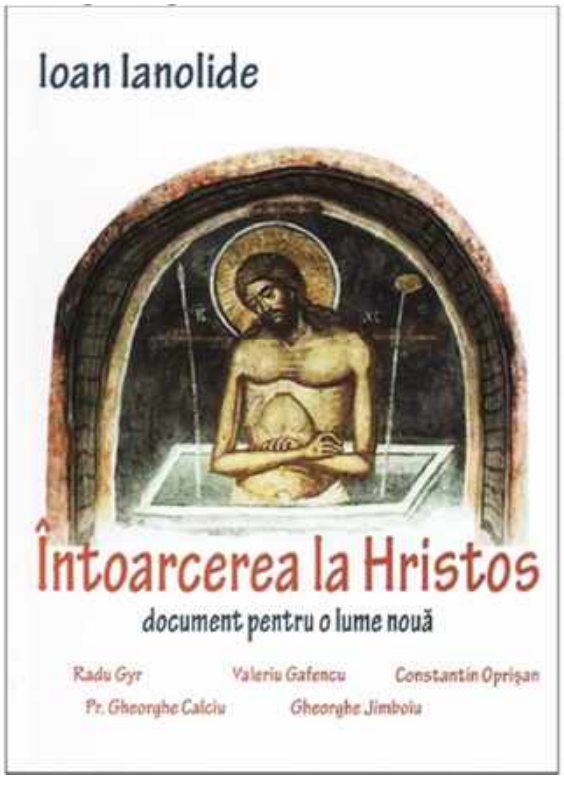

M-am oprit undeva printre pagini la cazul M, unde Hristos este sacrificat din nou, prin tânărul ce renunță la el de teama morții, ajungând în barca deavolilor, torturând la rândul lui martirii neamului. Însă ftizia, punând stăpânire pe trupul lui firav, ajunge aproape de patul de chin al lui Valeriu și revine în brațele binelui, fiind pătruns de sentimentul de vinovăție. Iar atunci când mâinile-i sunt spălate de către Ioan Ianolide, mâini pline de mizerie și sânge, cu o privire tristă spune că nu merită să fie spălat, că acele mâini poartă sângele fraților și prietenilor, mâini cu care i-ar fi ucis și pe ei. Fiind sfătuit să se roage pentru păcatele lui, el sărută mâna celui ce-i spală rănile, asemeni scenei de pe Golgota, murind frumos, fiind pătruns de rugăciunea îndreptată către el de prietenii din temniță, murind cu puterea iertării semenilor.

Mă întrebam dacă această „sfântă nebunie", aceste sacrificii umane au fost de folos acestei țări, când toate conducerile ministeriale jertfesc prin temnițe-spital suflete nevinovate. Priveam în gol prin același hublou, undeva mai aproape de cer, unde nici păsările cerului nu au forța de a ajunge, norii parcă mă chemau undeva în trecut, iar un sentiment de durere mi-a stors o lacrimă pe care am șters-o cu dosul palmei, lăsându-mi gândul hoinar în trecut, când lucram la un spital în cadrul secției de Pneumoftiziologie. Acolo trăisem secvențe oarecum asemănătoare, unde oamenii distrofici, cu ochii afundați în orbite, veneau cu speranța vindecării. Unii aveau caverne uriașe, pline de puroi bacilifer, alții aveau pleurezie sero-fibrinoasă, chinuiți de tuse seacă, uneori sfârșind prin hemoptizie. Unii dintre ei mureau asfixiați de sângele ce țâșnea inundându-le căile respiratorii, găsindu-și sfârșitul, în mâinile noastre neputincioase, cu ochii ieșiți din orbite de teama morții, ce-i secera fără milă în fața noastră. Eram o mână de oameni, iubitori de oameni, lucram în condiții mizere, fără a ne proteja de bacilii tuberculoși răspândiți peste tot. Eram sub presiunea sistemului și a șefului nostru ce lucra de mulți ani în sistem, demonizat și fără milă-i chinuia psihic, torturându-le mintea și semănându-le frica în suflet. Era o strategie prin care storcea bani pe foile de boală, internându-i în repetate rânduri, chiar dacă nu mai erau contagioși, smulgându-i din viața de familie, întemnițându-i asemeni deținuților de la Tg. Ocna. Nu, nu exagerez, pentru că acești oameni, ce aveau nevoie de hrană cu conținut ridicat caloric, rămâneau uneori nemâncați, fiind lipsiți de suplimentele ridicate de la bucătărie, suplimente ce plecau spre cabana doctorului pentru muncitorii ce săpau în piatră muntele, dându-i loc unde să-i ducă pe acești oropsiți ai sorții, bolnavi ce abia puteau respira, erau urcați în mașini și duși la muncă sub privirile noastre. Uneori aveam mâinile încleștate de furie, munceam sub teroare, scriind sute de scrisori medicale, condici, epicrize, urmărind cu atenție evoluția fiecărui bolnav. Eram o echipă tânără, asistenți bine pregătiți ce cunoșteau protocolul internațional de administrare a medicamentelor antituberculoase, eram terorizați psihic, amenințați că ne vom pierde serviciul dacă nu ne ținem gura și dacă nu-i facem treaba celui ce jurase hipocratic că-și va dedica viața bolnavilor. La fel ca și-n **Întoarcerea la Hristos**, de Ioan Ianolide, aveam și noi cazul X, Y... oameni ce-și pierdeau viața prin neglijența acestui doctor, el fiind interesat de îmbogățire, nu de salvarea vieților acestor suferinzi. Infirmierii nu mai aveau timp să se ocupe de bolnavi, fiind obligați să spele mașina lui în plină iarnă, sau pe timp de ploaie, să calce toate lenjeriile venite de la cabană. Saci întregi veneau zi de zi, erau spălate și călcate de personalul medical, iar dimineața erau urcate în mașina lui, apoi urmau drumul „crucii" către cabana doctorului. Aceste lenjerii, pături de lână fiind luate din magazia spitalului pentru secția de tuberculoși, dar nu ajungeau pentru mult timp în magazia secției, dispăreau în mod miraculos, bolnavii fiind înveliți cu zdrențe, cearceafuri rupte, pături roase de molii, rupte, vechi de când lumea. Totul pleca spre cabana doctorului, chiar și paturi primite de la ajutoare, marginile de inox erau tăiate cu flexul și saltelele noi erau urcate în mașini și părăseau incinta spitalului într-o liniște de mormânt. Nimeni nu reclama, doar șușoteli pe la colțuri. Să luăm cazul Z... un domn adus pe o targă de la un alt sanatoriu, cu insuficiență renală cronică, sub dializă, internat în salonul cu 8 paturi undeva la perete. După vizita medicală, după discuția cu medicul, bolnavul nu mai reușește să-și controleze mental pornirile și la prima vizită a unui membru al familiei cere un cuțit pe care și-l înfinge în inimă de față cu ceilalți bolnavi, întors cu fața spre perete. Este luat de imediat cu targa de către personalul de urgență, sub privirile îngrozite ale colegilor de salon și moare în ambulanță către alt spital de hemoragie... Caz închis, ca multe alte cazuri, fără anchetă, fără vinovați...

Fac această paralelă între viețile acestor oameni chinuiți nevinovat, între un timp al terorilor comuniste și un timp contemporan cu noi și mă regăsesc în cuvintele de început ale lui Sergiu Mandinescu despre „*această carte mare și sfântă*": „*De-aș avea o aripă de înger/ și cerneală de besne,/ poate că atunci mi-ar fi lesne/ să mă adun din toate risipirile,/ să-mi scriu amintirile/ și să spun tuturor de ce sânger...*" și cred că ne urmărește blestemul durerii. (...)

Constantin STANCU

UN STRIGĂT ÎN LABIRINT

În viață trecem prin diferite împrejurări. Unele care ne controlează, altele pe care avem capacitatea de a le controla. În cartea de proză scurtă ***Chiar nu știu ce să mai fac*** (Craiova: Editura *Contrafort*, 2020), având ca autoare pe **Monica Larisa Manafu**, descoperim o lume dinamică, cumva pierdută, cumva regăsită. Scriitoarea povestește evenimente din viața unor personaje care își caută un sens în viață, sunt în căutarea direcției spre o stare mai bună. Eroii schițelor și nuvelelor sunt depășiți de evenimentele dure ale existenței. Plutesc pe apele vremurilor, nu se pot regăsi într-o vatră a lor, constantă, durabilă, sigură. Proza scurtă ne introduce într-un mediul complex: educație, activități industriale, familia cea de toate zilele, căutarea iubirii dintre femeie și bărbat prin labirintul istoriei, lumea copiilor și adolescenților care doresc să fie altceva. În general, narațiunile au ca fundal lumea văzută prin ochii femeii, atentă la detalii, la gesturi, la cuvintele plantă agățătoare. Pe alocuri autoarea punctează firul evenimentelor prin cuvinte inventate de oameni copleșiți de zilele lor complicate, regionalisme care au logica loc în masa textului scris. Titlul reflectă această stare de neputință în fața destinului… Acțiunile se petrec într-o epocă de tranziție, fie înainte de 1989, fie după acest eveniment brutal din istoria noastră recentă.

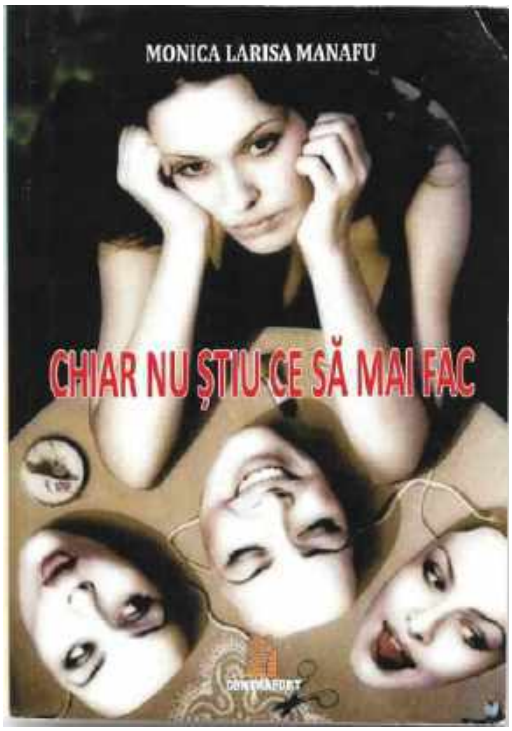

Monica Larisa Manafu pune multă căldură în prozele sale, are o empatie declarată pentru personajele sale, le poartă printre coloanele unor stări marcate de lirism, iubire, bună-credință. De reținut și dimensiunea didactică a cărții, narațiunile au un scop de a marca procesul de asimilare a noțiunilor/ situațiilor/ evenimentelor de către personajele cărți, dar și de cititorul mai tânăr. Pe alocuri, ea picură și elementele unui umor fin, cu accente ludice, convinsă că fiecare merită mai mult de la viață… Istorisirile ne poartă prin cabinetul unui medic de familie, în apartamentul femeii care-și așteaptă pretendenții la căsătorie, prin sălile de judecată, pe dealurile care duc la casa bunicilor, în sala de clasă unde elevii sar peste normele impuse de regulamentele necesare…

În povestirea *Fuga,* doi adolescenți pleacă spre casa bunicilor, trecând peste dealul copilăriei, căutându-se unul pe altul, descoperind-se ca îndrăgostiți naivi, la limita dintre copilărie și maturitate. Frazele curg limpede, peisajul face parte din viața lor, provocându-i la apropiere și revelațiile tinereții.

Într-o altă povestire, *Calvarul buletinului de oraș*, personajele caută să-și justifice domiciliul prin fapte absurde, împinși de o legislație rigidă, în vigoare înainte de 1989. *Ea și el* se trezesc în fața judecătorului, fără să realizeze că viața lor merită mai mult decât o declarație de martor, un proces verbal. Pe alocuri, dialogurile au ceva artificios/didactic, dar reflectă starea indivizilor marcați de relații sociale impuse de instituții oarbe, de funcționari obedienți.

În narațiunea *Mirică sau lipsa de certitudini*, un tânăr naiv, singur, fără resurse, trece prin evenimente ludice, în căutarea fericirii. Deși harnic și sincer, el nu reușește să-și găsească soția potrivită, să aibă un rost în urbea în care se străduiește să viețuiască. Vinde jurnale și cărți, este atent cu potențialii clienți, are o vorbă bună pentru fiecare, dar lumea nu-i oferă vreo șansă. Se va realiza în străinătate, printre emigranți și alți tineri.

O vizită de lucru descrie viața dintr-o întreprindere de stat, problema zilei fiind aleile pe care va veni prefectul în vizită, amenajate cu flori. Personajele sunt femei în căutarea sensului diluat din activitatea curentă de producție, motivațiile care s-au topit, bârfa care înflăcărează un colectiv, orizontul jos în care se petrec faptele zilnice. Efectele politicii în planul omului simplu sunt bine redate, cu umor și detașare.

O situație aparte ne este prezentată în proza *Paznici la concertul păsărilor*, un copil nu-și găsește cuvintele, se bâlbâie și imită păsările. Părinții disperați se gândesc la o vizită la medic, apoi descoperă că ei

sunt cauza slăbiciunilor fiului lor, lipsa lor de preocupare pentru a-i transmite experiența de viață, de a-i prezenta modele. Aici descoperim atenția autoarei pentru ființele vulnerabile în fața destinului, căldura pe care o pune în fiecare frază, simpatia pentru cei care se rătăcesc în labirintul vieții.

În povestirea *Între disperare și speranță*, ne este prezentată o situație la limită, una prin care au trecut atâtea femei care nu au cedat în fața barbariei unor șefi care aveau pretenții exagerate, bazându-se pe funcția lor. Eroina, Valerica Albu întâlnește un om admirabil, Liviu Dandea, care-i oferă protecție, înțelegere, deschidere. Eroii trec prin stări tensionate cu mult umor, cu voioșie, dându-și o șansă în viață…

În fiecare povestire există o tensiune care se rezolvă prin bunăvoință, personajele având o atitudine pozitivă asupra existenței, comunică între ele, dialogurile au dinamism.

Autoarea ține să stabilească starea în care urmează să se desfășoare acțiunea: „Micuțul Mutulică, cum îi ziseseră la început chiar părinții, se înțelege, în glumă, după ei o parte dintre vecini și unele rude mai apropiate, pe numele lui de botez Nuțu, avea probleme cu vorbitul, căci, la cei trei anișori, și jumătate, dacă-l întrebai orice, pricepea, însă îți răspundea prin jumătăți de cuvinte, adesea numai silabe, adăugând imediat și imitatul unei păsări din codru, ca și cum ar fi vrut să se facă mai bine înțeles, ori asta, putea el să facă mai repede și mai pe placul urechilor sale” (p. 11).

Narațiunile, însă, nu abordează stările abisale ale personajelor, de remarcat lipsa credinței la unele dintre ele, ci doar starea lor de captivitate în faptele zilnice. De multe ori, situațiile se rezolvă prin trimiterea la regionalisme specifice zonei de sud a României, găselnițelor cu iz popular: „cârpătorul”, „noimă”, „plaviță”, „fâțăială”, „mustăria” ei, „oblojesc”, „noapte a minții”, „focoasă” etc.

Autoarea are plăcerea de a povesti, dar uneori se diluează, o atenție mai mare pentru profunzimea ideilor ar da textului mai multă consistență, plus accentul pus pe finalul povestirilor, care rămâne de multe ori deschis, lipsind „scânteia” care să dea un sens mai înalt lucrurilor.

Monica Larisa Manafu este o scriitoare harnică, a scris poezie, proză, lucrări de specialitate, abordând metodica, semantica, pedagogia etc. Titlurile unor cărți sunt semnificative: ***Erupții de ireal***, ***Strigăt în Calea Lactee***, ***Eroină de împrumut***, ***Fragilitate verticală*** etc.

Cartea de față exprimă căldura autoarei pentru oamenii care își caută destinul, lăsându-se duși de valul vieții, acceptând situațiile ca pe un dat. Proza scurtă se poate transforma într-un roman, autoarea având toate motivele să structureze faptele de viață după rigoarea impusă de temele vremurilor pe care le-am trăit/le trăim, împreună cu personajele reale de lângă noi…

VEDENIA, 55x88 cm, acrilic pe carton [2012]

Jim LINDOP[1]

Versuri

Traducere şi prezentare de Mariana Zavati Gardner

Care Jazz?

„La vieillesse est un naufrage”,

se spune că o celebritate ar fi spus:
(cumva cineva francez:) - poate am citit
în Le Figaro
acum cincizeci de ani.

Printre obiecte aruncate şi bare-n derivă
există imagini trase din stele
iar, cu brutal adevăr,
din tinereţea mea înfuriată.

Secvenţe de acorduri vechi rămân. mă rog
ca armonia să fie intactă;
variaţii extempore
să înlocuiască creaţii anterioare.

***
Deci, binevenit să fii al meu întuneric, prieten.
Aici drumul tău nu duce-n fundătură,
deşi mulţi s-au stins
de când am vorbit ultima dată.

A fost drumul greu? Fără-ndoială
Să ascultăm doar muzica de jazz.
Remarcă că-s morţi cu toţii...
O? Mai bine, să rămână totul nespus?

Acum, suntem feciori bătrâni, tu şi eu.
Poate vreodată, când asculţi jazz-ul nostru, plângi
tinereţea noastră infuriată?
Acel adevăr inevitabil?

Plaja

Aerul din Dreich îmi taie respiraţia.
Cerul contuzionat devine cenuşiu,
se înroşeşte ca un taur.

Ploaia agită fiecare val
şi-i rostogoleşte rocile de tritice mari.
Îi putrezeşte algele fueră-vânt

Un butoi cu meduze
Loveşte cu nămol părţile cu mucilagiu
în nisipul pătat.

Şi câini au trecut pe aici.

Plecat

1.
A început cu o pierdere:
cuvinte tunate în văgăuni întunecate
presărate cu găuri de evacuare.

Nimic nu avea o cauză clară.
Viaţa, acum un meşteşug în derivă,
n-avea ţinte precise.

2.
El privea spre mare.
Macii sângerau în soare
dincolo de poarta din spate cu muşchi.

Un copac schilodit de vânt
se lupta cu orizontul său.
„Târziu!” Urla. "Prea tarziu!"

3.
Ea vedea adăpostul
în spatele şurei din cărămidă brună
cu volume jilave;

una după alta;
ceaiul de după-amiază în Orchard Cafe:
privirile-ntunecate ale croitorului

4.
Am auzit intensificarea tristă
de Adagio, am simţit
briza zvâcnind prin ramuri.

Cerul estompat făcu să cadă,

[1] Jim Lindop a publicat versuri în Dawntreader – Indigo Dreams 50/ April 2020. Este autorul volumelor de versuri A BLUE JOURNEY (co-autor Rodney Wood) şi IN THE WIND'S EYE, volum publicat de Headlock Press în 1998. Poeziile sale au fost incluse în antologia anuală OPENINGS, publicată de The Poetry Society of the Open University, la care este membru activ şi – de cateva ori - editor invitat la OU POETS poetry magazine.

țăndări calde, ca și cum ar topi
toata tristetea ..... deocamdata.

Reziduri din ziua ei

Urlă televizorul.
Ea simte
unele telecomenzi,
incognoscibilă
margine, unde rapide
gânduri se lovesc prin
infinite himere
care fug de ea,
de neprins.
Le zâmbește.

Soarele alunecă lent
vânează să prindă
prin ferestrele-nchise
și uleiază paharul
iar camera ei se schimbă
himerele sale viclene
prezintă felii
de amintiri
care sângerează
o piscină neagră, moartă.

Vin îngrijitorii.
Îngrijitorii pleacă,
Tatăl ei este
fratele ei este
unul dintre fiii ei este,
cel care a scris
volumele de poezie.
Poate că-l cunoaște.
Vin copiii.
Copiii pleacă.

Lacul Rău

Mică mirare că acei muzicieni de blues în vârstă au cântat
despre urletele trenurilor de marfă,
despre ritmurile lor, ca pulsuri palpitante
prin câmpuri pline de praf,
dincolo de plantații de bumbac până la pridvoarele albite
din Chicago pe centru.

La 5 dimineața ea se plânge de parcă
este pentru ultima oară, ea geme vai și-amar
de exploatarea castorilor din lacuri, ...
de florile alpine,….
de păstrăvul uluit care se află încă în lac ...
de inimile cu pompă lentă
de stăpâni de campervane, ... de visele lor,
de linia țesută din copaci.

Sunetul ei e-un nor negru care îngroașă
pauzele reci din noapte;
când albastrul de Showy Daisies,
vinul roșu de marș rapid
al Indian Paintbrushes,
fluturii de pucioasă
care punctează frunzele verzi de porumb,
sunt doar studii în gri.

Algonquin și Huron au pășit mai întâi,
precauți de duhuri, cântând
în cedru, zadă, rocă zdrobită,
bici-voință-slabă și elan.
Algonquin și Huron au jurat că zeii
lacului opalescent
trăiau din pescarii căzuți din canoe,
geloși de nevisatele sale adâncuri.

INSTINCT, 30x42 cm, tuș pe hârtie [2012]

Henri MESCHONNIC[1]

Poezii

ŞI PĂMÂNTUL SE-NVÂRTEŞTE
(et nous avons mis le temps sous nos pieds)

şi noi am pus timpul sub tălpile noastre
şi am
mers mers mai mult de o viaţă
o viaţă o viaţă mai multe vieţi
nu-s destui ochi să vezi
nu-s destule mâini să apuci
nici destule nopţi să trăieşti
şi noi am văzut
naşteri peste naşteri
era acum o clipă
mâine
acolo ne aflăm
chipurile se transformă
atât de repede
că ochii mânâncă buzele
îmi adorm din nou obrazul
dar veghez cu toată pielea mea
şi simt deasupra lumilor
mulţimea pe care o săvârşim
drumul care devenim.

SURPRINDEREA
(les morts sont couverts de mots)

morţii sunt acoperiţi de cuvinte
cuvintele mele sunt pentru cei vii
ele nu închid o viaţă
eu nu fac decât să încep
să le zic capete de cuvinte
care de-abia ies din gurile noastre
într-atât sunt ele tot una cu noi
încât fraza de spus suntem noi
ea nu-i pentru pietre eu
nu ştiu ea ce spune ea
continuă dacă ne oprim
tace dacă vorbim prea mult
un cimitir a fost îngropat
pentru salvator
pietrele mai
fragile decât noi de când
le înălţăm spre cer
să se învârtă cu aştrii
să ne poarte un timp
noi n-avem acest timp dar
noi suntem timpul timpului şi
pietrele nu mai duc decât
cuvinte al căror aer s-a pierdut
le descifrăm ascultăm
absenţa
suntem noi fără noi
forţa a ceea ce nu este
scris mâna atinge literele
şi trece
da
eu sunt
cel care lipseşte cuvintelor
nu cuvinele care-mi lipsesc eu
am adormit când n-ar fi
trebuit nu eram
prezent când li s-a
spus ceea ce nu doream
de când lucrez pentru tăcere
îngrămădesc absenţa cuvintelor
las un loc gol în
tot ce este spus este
locul cuvântului de spus pentru ca
marea să se oprească
pietrele să urce
eu sunt golul
acestui cuvânt
noi în timpul când vorbeam

[1] **Henri Meschonnic** (1932-2009), fiul unor evrei ruşi veniţi din Basarabia în Franţa, în 1926, este autorul unei opere considerabile dominată de traducerea Bibliei. A predat lingvistica şi literatura la Universitatea Paris VIII. Poet, traducător, teoretician al limbajului, eseist. A scris 18 volume de poezie, 39, de eseuri, 9, opere critice, 7 articole critice.

În accepţiunea lui Meschonnic, ritmul, care irigă limbajul şi îi permite să transforme viaţa, este mişcarea rostirii în scriitură, fără a face vreo distincţie între poezie şi proză. Este un ritm non metric, care guvernează poemul gândit ca un discurs. Poemul este asimilat unui operator etic cu valoare comună oricărui discurs. Poetul refuză o poezie care să celebreze lumea. Poemul presupune transformarea unei forme de viaţă de către o formă de limbaj, precum şi transformarea unei forme de limbaj de către o formă de viaţă.

„*Nu am pic de imaginaţie şi scriu în funcţie de ce resimt. Verbul a resimţi este interesant, dacă-l raportăm la verbul a simţi. E vorba de o muncă asupra sie însuşi, care poate merge până la resentiment. Iubirea pentru poezie este moartea poeziei. Adevărata întrebare este următoarea: cum să nu fii îmbecilul prezentului*."

le-am luat
înțelesul lor timpul lor și acum
memoria lor este în noi ea
merge în pașii noștri se mișcă
în căldura noastră noi nu
mai facem diferența
între ceea ce ele spun
timpul pietrelor suntem noi și
noi suntem plini de strigătele pe care noi
le lăsăm în trecerile noastre precum
niște pietre
ținându-ne unul de altul
să ne găsim printre ele
drumul nostru.

ORICE CHIP ÎNTREG
(les mots deviennent hors de prix
la vie augmente)

cuvintele devin neprețuite
viața crește
nu mergem
curând ca să putem să spunem eu
sunt aici sau eram acolo
suntem alungați din spațiu
suntem împinși în afara timpului
limbajul n-a prevăzut
aceste lucruri de când inventăm
ca strigătele să înlocuiască cuvintele
și guri de tăceri
mestecă aerul
nu se mai aude
nimic altceva
această tăcere apropie
și vocea mea la ce servește
vocea mea dacă eu nu mai știu cuvintele
dacă și ele ne părăsesc
un vânt din alte lumi
rotește păsările oamenii
eu adâncesc în mine toate viețile mele
toate viețile pe care le văd
sunt viețile mele
da eu sunt în mai multe lumi
în același timp
de aceea mi-e greu
să mă găsesc regăsesc
dar
eu caut eu îmi petrec viețile
din întâlnire în dezîntâlnire
și eu pe noi văd și revăd
noi ne ținem prin timp
vorbele noastre într-una singură
cine inventează zile
niciun
calcul nu le cunoaște
noi da în spatele timpului
un chip
dar fiecare chip
este forma vieții mele
și eu sunt un chip al tău /
după cum tu ești un chip al meu /
mai profund decât toată pielea
până în adânc unde cei triști
regăsesc materia bucuriilor

Traducere și prezentare de Emanuela Bușoi

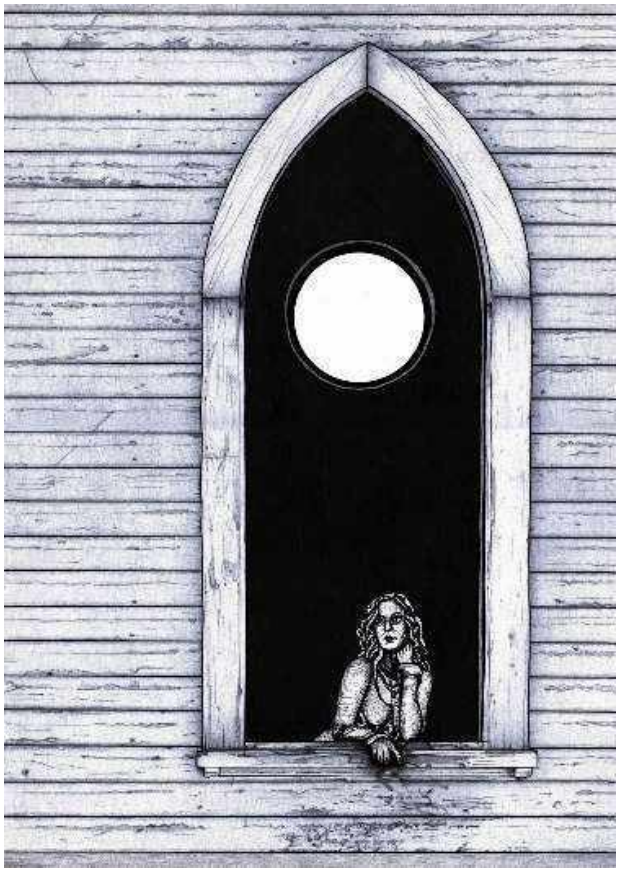

GOTHIC IMPRESSION (LANCET-ARCH),
30x42 cm, grafică pe hârtie [2017]

DIN CORESPONDENȚA LUI RAINER MARIA RILKE

Lui Lou Andreas-Salomé[1],
Oberneuland lângă Bremen,10 decembrie 1903 (Luni)

Traducere din limba germană de Dan Dănilă

Lou, a fost o bucurie de nespus să aflu că mica mea carte despre Rodin înseamnă mult pentru tine. Nimic nu m-ar putea umple într-atât de siguranță și speranță precum această consimțire a ta pentru opera mea cea mai matură. De abia acum stă ea în picioare pentru mine, doar acum e împlinită, recunoscută de realitate, dreaptă și bună.

Iar explicațiile pe care le mai conține scrisoarea ta mi-au fost de nesfârșit ajutor și m-au luminat cu o lumină liniștită; scrisoarea mea de Duminecă (pe care o vei primi negreșit) a încercat să găsească drumuri asemănătoare și să urmărească evenimentul care a fost Rodin pentru mine. El este cel mai important dintre toate, un semn pe deasupra timpului, un exemplu extraordinar, o minune de departe vizibilă – și totuși nimic altceva decât un bătrân nespus de însingurat, singur într-o mare senectute. Iată, el n-a pierdut nimic, a adunat și a colecționat în jurul lui o viață întreagă; n-a lăsat nimic în incertitudine și a împlinit totul: din fuga unui sentiment speriat, din cio-burile unui vis, deja din începutul unei intuiții, a făcut obiecte și le-a așezat în jurul lui, lucruri și lucruri; așa a crescut în jurul lui o realitate, o largă înrudire tăcută de obiecte care îl legau cu altele și altele mai vechi, până când el însuși părea că se trage dintr-o dinastie de lucruri mari: de acolo vin liniștea și răbdarea lui, vârsta lui perenă, neînfricată, superioritatea lui asupra oamenilor, care sunt prea agitați, prea ezitanți și se joacă prea mult cu echilibrurile lor, în care el se odihnește, aproape nemișcat. Ai minunat de multă dreptate,

[1] ***Nota traducătorului***: Lou Andreas Salomé (1861-1937) a fost timp de patru ani iubita poetului și a rămas prietena lui pe viață; cu 15 ani mai în vârstă decât Rilke, una dintre cele mai emancipate dar și controversate femei ale epocii, egocentrică, cu o viață amoroasă scandaloasă, un adevărat fenomen al epocii, a fost curtată printre mulți alții și de Nietzsche, care a cerut-o de două ori în căsătorie dar a fost refuzat. Spirit ales, a studiat teologia, istoria artelor și mai târziu psihanaliza (cu Freud), a scris eseuri de filozofia religiei, psihologie, istoria artelor, recenzii literare, poezii, romane, etc.

dragă Lou: am suferit din cauza modelului supradimensionat, pe care arta mea nu-mi oferea posibilități nemijlocite de a-l urma; imposibilitatea de a crea fizicește a devenit durere a propriului meu trup, și toate acele temeri (a căror conținut material era apropierea de ceva prea dur, prea împietrit, prea mare) au izvorât din incompatibilitatea a două lumi artistice: cum o simți tu și o luminezi cu marea ta cunoaștere a omenescului: tu, profeto…

Dar tocmai pentru că m-ai ajutat cu această limpezire, cu această înțelegere nespus de folositoare și adaptabilă, îmi este foarte clar că trebuie să-l urmez pe Rodin: nu într-o ordonare sculpturală a creației mele, ci în ordinea interioară a procesului artistic; nu a construi trebuie să învăț de la el, ci concentrarea adâncă de dragul formei. Trebuie să învăț să muncesc, Lou, munca, asta îmi lipsește mie atât de mult! *Il faut toujours travailler – toujours* – mi-a spus el odată, când îi vorbeam despre prăpăstiile înfricoșate care se deschid între zilele mele cele bune ; el nu ar fi putut să înțeleagă mai bine, el care a devenit pe de-a-ntregul muncă (atât de mult, încât toate gesturile îi sunt simple mișcări luate din meseria lui!). Poate că e doar un fel de stângăcie cea care mă oprește să lucrez, adică să acumulez din toate cele care se întâmplă; căci sunt imediat derutat când e vorba să iau ceea ce-i al meu, din cărți sau din întâlniri; de abia le recunosc; circumstanțe exterioare mi le distorsionează și mi le acoperă, și nu mai știu să despart ceea ce e important de ceea ce e inutil și de multe dintre ele sunt derutat și intimidat. Vreme de săptămâni am șezut în Biblioteca Națională din Paris și am citit cărți pe care mi le doream de mult; dar notițele pe care le-am făcut atunci nu mă ajută la nimic; fiindcă în timp ce citeam, totul mi se părea extraordinar de nou și de important și eram tentat să copiez întreaga carte, dat fiind că nu puteam să o iau cu mine; lipsit de experiența cărților, mă învârt mereu prin ele cu permanentă admirație prostească de țăran și ies amețit, încărcat cu cele mai inutile lucruri. Și sunt la fel de neajutorat în fața întâmplărilor, care vin și se duc, nu am darul selecției, nici calmul recepționării, o oglindă întoarsă încolo și încoace, din care cad toate imaginile…

…de aceea am o atât de disperată nevoie să găsesc instrumentul artei mele, ciocanul, ciocanul meu, care să ajungă stăpân și să crească peste toate zgomotele. Trebuie să existe un meșteșug și sub această artă, o muncă fidelă, cotidiană, care folosește totul, trebuie să fie posibilă și aici! O, de-aș avea zile de atelier, Lou, dacă cea mai ascunsă cămăruță a inimii mi-ar fi atelier și chilie; ca tot acest monahal din mine să fie ctitor de mânăstire, de dragul muncii și reculegerii mele. De n-aș mai pierde nimic și de mi-aș așeza toate împrejur, după înrudire și importanță. De-aș învia, Lou! Căci sunt împrăștiat ca un mort într-o groapă veche…

Cumva trebuie să ajung și eu la a face lucruri; nu lucruri plastice, lucruri scrise, – realități care reies din meserie. Cumva trebuie să descopăr și eu cel mai mic element de bază, celula artei mele, mijlocul imaterial de reprezentare palpabilă pentru toate: atunci, conștiința clară și puternică a muncii incredibile care se află înaintea mea, m-ar constrânge și apleca înspre ea; atunci aș avea atât de multe de făcut, încât o zi de muncă ar fi asemeni celeilalte și aș avea treabă mereu reușită, căci ar începe cu palpabilul și măruntul, dar ar exista în mare încă de la capăt. Atunci toate ar fi dintr-o dată departe, perturbări și voci, și chiar dușmănosul s-ar integra în muncă, așa cum zgomotele intră în vis și îl conduc înspre neprevăzut. Subiectul ar pierde și mai mult din importanță și greutate și ar fi în întregime doar un pretext; dar toată această aparentă indiferență pentru ea m-ar face capabil să leg toate temele, să formez și să găsesc pretexte pentru toate, cu mijloace îndreptățite și lipsite de intenții.

Oare meșteșugul să se afle tocmai în limbă, într-o mai bună recunoaștere a trăirii și voinței ei interioare, în dezvoltarea și trecutul ei? (marele dicționar al lui Grimm, pe care l-am văzut odată în Paris, m-a condus spre această posibilitate). Se află oare într-un studiu oarecare, în cunoașterea mai precisă a unei noțiuni? (Pentru mulți este desigur așa, fără să o știe, iar materia este pentru ei cotidianul, meșteșugul). Sau poate se găsește într-o cultură oarecare, bine moștenită și înmulțită (Hofmannsthal ar vorbi despre aceasta…). Dar la mine este altfel; trebuie să fiu dușmănos cu tot ce am moștenit, iar ceea ce am acumulat este atât de puțin; sunt aproape lipsit de cultură. Încercările mele mereu înnoite de a începe un studiu, s-au sfârșit deplorabil; din motive exterioare și din simțământul ciudat care mă surprindea mereu – de parcă ar trebui să revin dintr-o cultură de baștină, pe un drum anevoios cu multe cotituri care se întoarce tot acolo. Poate că au fost prea abstracte științele pe care le-am încercat și poate că ele reies din alte lucruri mai noi…? Însă la toate îmi lipsesc cărțile, iar la cărți călăuza. Dar faptul că știu atât de puțin, mă chinuie adesea; poate doar că știu atât de puțin despre flori și despre viețuitoare și despre fenomenele obișnuite…

Rainer Maria Rilke

Dorit SILBERMAN
Israel

POARTA MILEI (VI)

roman

Traducere: Menachem M. FALEK

Capitolul 3

REGELE GOLGHETER
(2004)

*** 71 ***

Eu merg la Zidul Plângerii. Poate asta e o prostie, să nu fii credincios toată viața și tocmai la vârsta de șaptezeci și șase de ani să mergi la Zidul Plângerii ca să te consulți cu Dumnezeu. Nu am să uit niciodată cum tata avea grijă totdeauna să mă cheme Avram. E adevarat că pe bunicul îl chema Avraham, dar tata accentua Avram. Fără Dumnezeu[1]. Și tocmai de aceea mama se ruga. O țin minte, murmurând în pat și uitându-se spre tavan.

Sănătos eu nu sunt. Se crede că sportul e prielnic sănătății. Bukra fil mismis[2]. Sigur că nu fotbalul. Eu sufăr de dureri la genunchi, la mijloc, la tendoane, câteva oase mi s-au spart în câteva locuri și în fiecare an, iarna, mă dor exact unde s-au spart. Și din cauza antrenamentului am făcut apă la pălmâni și rinichii mei sunt deteriorați. În alte cuvinte: discus, meniscus, ulcer și trei fete. Glumă bună, ce spui? Când corpul mă doare, el îmi atrage atenția. Când mă doare prea tare, îmi pierd atenția, încercând să mă despart de corp și să mă adâncesc în alte lumi. Vezi, la vârsta mea, dacă te scoli dimineața și totul e bine, te simți bine, în formă și nu te doare nimic, asta înseamnă că ești mort. Nu pentru mine mă duc, ci pentru alții. Eu mă duc să-l întâlnesc pe Dumnezeu.

Bela a ieșit să se plimbe. Arunc ultima privire în cameră: multe cupe. Premii din timpul fotbalului și fotografii în echipamentul echipei nationale a Israelului. În Grecia, în Iugoslavia, în Africa de Sud. Eu încui ușa, cu toate că cine vrea să fure cupe?! Și pornesc pe cărarea acoperită de iarbă. Înflorirea bougainvillei mă întâmpină: galbenă, portocalie, roșie, purpurie. Parcă am fi în kibuț. Dar numai kibuț de bătrâni. Și cu toate astea, aici e doar Rehovot.

Taxiul așteaptă în cartierul Rishonim[3]. Mi l-au comandat mie special. Eu intru și șoferul pornește motorul. Mergem la Ierusalim. Eu aținesc. La Saar Hagai deschid ochii. Saar Hagai e ca piciorele unei femei culcate, care se lungesc, se lungesc, fiecare în altă parte. Între ele, în adâncime, bucle verzi. Când mă apropii de ele, ele zboară în amândouă direcțile. Mă îndrept. Ierusalimul e doar un punct mic în uterul acesta. Și drumul se mai deschide înainte, așa cum se cânta în cântecul acela, da, al poetului ăla pe care îl citeam în fiecare vineri. De la înălțime se văd pompele cele de sus, îmi amintesc eu. Acolo am fost postați, și de acolo am păzit de apa Ierusalimului. Pe drum sunt tot felul de pietre funerare, și camioane, și tancuri militare arse, din tot felul de războie. Aceste tancuri arse sunt zidurile noi[4].

*** 72 ***

Eu trebuie să mă duc la w.c. Acum vezica urinară mă apasă la fiecare oră sau la o oră și jumătate. De aceea eu șed pe spate. Să-mi fie mai comod. Să nu o presez, din moment ce ea apasă, trebuie să mă conformez dorinței ei. Vreau să-i spun șoferului să oprească. Mă îndrept și îmi văd fața în oglinda lui.

Pe moment sunt uluit. Cine e bătrânul ăsta? E clar că știu. Mustața. Mustața e aproape toată albă. Nasul se mărește, deși îl am cât o minge de ping-pong. Totdeauna mi se spunea că am nasul cel mai mic din țară. La palmah prieteni îmi ziceau că nasul meu e așa de mic, că nici nu ține umbră, dar acum el se preface într-un nas mare. Și urechile mi se lungesc. Ochii se acoperă de pleoape. Am șanțuri și riduri, ca și mama, Domnul s-o țină în pace. Și părul meu crește în fiecare loc: din urechi, din nas, din gât, numai de pe cap nu. Acolo de fapt dispare. Eu văd în oglindă că am uitat să tai părul din nas. Și sprâncenele mele arată deja ca un gard viu între curtea frunții și gropile ochilor. Eu merg înapoi, din privința evoluției? Cred că dacă îmi crește corpul cu o așa vitalitate, înseamnă că e plin de viață.

*** 73 ***

După ce trag câteva sprițuri în lacătul de pe Saar HaGai[5], și el se deschide, mă întorc și mă pot așeza comod pe scaunul din spate. Acum șoferul nu vorbește cu mine și am timp să mă gândesc. Din toți nepoții mei,

[1] litera "hei", care diferențiează între Avram și Avraham, e litera care înseamnă numele lui Dumnezeu în ebraică.

[2] Proverb arab, a cărui traducere e "ca piersicile dimineața", dar înseamnă "prostii" sau "n-are nicio importanță".

[3] numele înseamnă și primii.

[4] aluzie la Zidul Plângerii din Ierusalim.

[5] Saar Hagaii înseamnă poarta văii, și de aceea, spune că dă sprițuri (de urină) pe "lacătul", locul unde începe urcarea spre Ierusalim.

Ribik totdeauna a fost cea mai ciudată. Când avea zece ani a cerut să o ducă la oftamolog. Doctorul nu a găsit nicio problemă specială și ea totuși a spus că nu vede. I-au potrivit un număr mic de dioptrii la ochelari, și tocmai după aceea se lovea tot timpul de obiecte. Cădea. Spărgea. Părinții ei erau descurajați. O fetiță așa de deșteaptă, dar soi de neîndemânatică.

"cum vei găsi mire?" o întrebam mereu. Poate acest băiat reușește să vadă în ea femeia cu toate însușirile. Ochelarii îi sunt destul de groși. Este greu să vezi prin ei fața ei frumoasă. Eu îi spun totdeauna, tu ești doar jumătate femeie. Îi spun asta ca să-i atrag atenția asupra feminității. Poate că asta nu e chiar frumos din partea mea.

Când a ajuns la vârsta de treisprezece ani, a cerut să i se facă bar-mitzva. Noi i-am spus, "dar ți-am făcut bat-mitzva la virsta de doisprezece ani[6]." Ea a răspuns "aia nu se socotește. Aia nu s-a făcut într-o sinagogă." I-am spus, "la noi în familie nu se crede într-adevăr în dumnezeu, atunci ce contează?" Chiar am dus-o odată la rabinul din Rehovot și el i-a spus, "evreii credincioși nu sărbătoresc bar-mitzva. Ăsta e un obicei creștin. La evrei se crede că ăsta e momentul în care un copil își asumă povara poruncilor. Povara e ceva ce trebuie purtată, ce crezi că e o petrecere?"

Ăsta tocmai a convins-o. Ea s-a liniștit pentru un timp, dar apoi părinți ei au văzut, aici, în casă, o Biblie, o carte de rugăciuni, și într-o zi au văzut că de sub bluza ei ies niște ciucuri[7]. Când i-au zis asta Belei, ea a izbucnit în râs și a spus "în loc să îmi crească țițim, mie îmi crește țițiot[8]".

*** 74 ***

Nu am observat cum zboară drumul, până când am văzut că mă aflu la intrarea la Zidului Plângerii.

"până aici", spune șoferul. El nu are voie să meargă mai mult.

Cobor. Cu toată furia pe care o țin înăuntru, ca să nu explodez. Că blestemul ăsta, care se numeste Huda, mă urmărește peste tot. Curva asta, care a sedus pe tata, și acum, cu un nepot al ei face același lucru, seducându-mi nepoata. Poate el știe secretul și a plănuit totul. Să cucerească o evreică, doar asta e o poruncă la ei. Sau răzbunare. Eu nu sunt sigur sută la sută, dar exact asta eu voi cerceta. Înaintez cu pași iuți printre bărbați. Vreau să-mi descarc toată emoția, înainte să mă întâlnesc cu ea. Mă apropii de peretele ăsta. Ce văd eu și ce simt? Perete. Cărămizi. Nimic mai mult. Văd un abedcanim[9], care se roagă și își agită corpul în față și în spate, tot mai puternic. Cu tot mai multă energie. Îmi vine să mă amuz, dar îmi reproșez și-mi cer seriozitate. Nu e un zid oarecare, ăsta e loc sfânt. Dar asta nu-mi face nimic. Sunt așa de enervat. Eu știu că dacă ajung enervat la Ribik, voi pierde. Am ajuns la Zidul Plângerii. Oamenii murmură rugăciuni. Eu nu știu ce să spun, cum să încep exact. Cum să continui deja știu, dar cum să încep?

Simt că mi se face rău. Amețesc. Îndată voi leșina. Nu cunosc pe nimeni. Nu e sigur că eu și negrii ăștia vorbim aceiași limbă. Eu voi reuși să mă țin pe picioare, îmi spun, numai să-mi reazăm capul de zid și să mă odihnesc. Asta sigur, e tensiunea. Câteodată am anemie. Dar amețeala crește, nu știu ce mi se întâmplă. Pietrele de care mă reazem încep să zumzăie, ies din zid și se învârt în jurul meu, ca un stol de păsări. Zeci de bilete albe[10] cad la picioarele mele, ca o ploaie de hârtie. Doamne, strig dinăuntru, eu trebuie să-mi salvez nepoata, eu nu pot muri acum!

Nu mai pot mai mult. Genuchii-mi gedează. Încă un moment, și eu cad. Și atunci, cu restul de cunoștință ce-l mai am, îmi despart capul de zid. Și înțeleg atunci că nu e bine să te razemi de zid, că toate astea vin de la zid. Legătura cu pietrele e ca și cum bagi degete în steker[11].

Curent electric trece prin tot corpul meu, să mor dacă nu. Mă îndepărtez doi-trei pași. Zumzetul mi se alină și viscolul mărit se calmează și apoi trece.

*** 75 ***

În războiul de independență am fost cu batalionul 6 la Saar HaGay și Atef a fost în satul Danon. De ce m-am luptat? Pentru copiii mei și nepoții mei să aibă patria lor și arabi să nu-i înghită. Acuma Ribik trece să locuiască dintr-odată în satul Danon. Câtă durere și tristețe poate să facă o fată părinților și bunicii sale. Eu nu pot accepta ca Bela să fie îngrijorată. Mai înțeleg, Natan, el e puternic. El e făcut din materialul din care bunicul său Nahman a fost făcut. El e și mai puternic ca mine. Dar soția lui, Rahel, umblă în lume ca o pasăre cu aripa ruptă, și Bela se învârte ca o cioară care poate în fiecare moment să năvălească pe pradă, numai că n-o găsește. Pentru aceste femei eu am venit, să o aduc înapoi pe Ribik.

Poate tu nu știi asta, nepoata mea, dar tu ai ales iadul. Pe pământul ăsta nebun tu crezi că poți iubi pe cine vrei? Eu vin să te apăr de tine însăți. Toată tinerețea mea am locuit într-o ceață lăptoasă[12] care a curs în jurul tatălui meu cu amanta arabă, și acum tu te prăvălești într-un sat arab, ca să faci același lucru. Tu nu înțelegi că nimeni nu e de acord cu asta.

---

[6] la băieți se face la 13 ani (*bar-miitzva*) și la fete la 12 ani (*bat-mitzva*).

[7] un fel de maieu pe care băieții și bărbații religiosi îl poartă pe sub cămașă.

[8] *țițim* sunt sânii la femeie, în limba populară, și *țițiot* e maieul cu ciucuri al bărbaților religioși și se poartă pe sub cămașă. Folosire umoristică dată de sunetul cuvintelor.

[9] bărbați cu barbă mare, bărboși.

[10] e obiceiul să se bage biletele în care se scriu dorințe de cei ce vin la zid.

[11] punctul electric în perete.

[12] aluzie la împărțirea ce o țin religioșii la mâncare între lapte și carne, 6 ore. Laptele e socotit mai ușor și nepericulos.

Satul Danon. Cine știe dacă tânărul ei, într-adevăr, nu aparține acelei familii blestemate? Eu călătoresc de multe ore. Trebuie să mă opresc și să mă ușurez. Semnele deja arată numele satului. La intrarea în sat, trag pe drumul acoperit de pământ, spre câmpuri. Parchez lângă o groapă. Dintr-odată explodează primăvara. Stau acolo și mă piș, cu fața contra vântului. Pe cer se plimbă norii ca niște oi fără cioban. În aer simt miros de pomi care au ars noaptea în sobă. Sau miros de pite făcute de femei dimineața. Asta îmi amintește de copilaria de la Saaraim. Vacile pasc libere pe câmp. Pielea lor lucește în soare, parcă le-ar fi spălato. Totul pare curat. Iarba privește din pământul afânat. Eu îl mai ud putin, și scutur. Ca în copilaria mea, aici mai există miros de pământ și iarbă, de mâncare și de secrețile corpului de animale.

Ce soare plăcut. Ce stejari bătrâni. Aici e o stâncă alunecoasă. Aproape am căzut. Stânca albă înconjurată de poarta de buruieni verzi, ca un prunc care numai acum a ieșit pe lume. Și mirosurile acrișoare. Și uite că aici sunt lămâii și zumzutul albinelor și hubeize[13]. Aici e de locuit. Aproape de natură. Și florile albe și purpurii, cum le cheamă? Astea cresc numai în nord, pe Carmel și în Galil. Paturi de marve din care făceam ceai, arbuști de luiza care o mestecam în gură să ne treacă durerile de cap. Și roșcova. Eu mă îmbăt. Văd patru femei privind la mine. De fapt văd numai ochi de femei care se uită la mine. Când mă uit înapoi la ele, ele îndeamnă oile. Copiii se înmulțesc în câteva secunde. Mă întorc la mașină și continui drumul spre sat. Pe strada principală trec pe lângă mese de legume, prăvălii de mobile, blugi și cămăși de bumbac, și o cafenea mică. Bărbații șed acolo și rotesc coliere de mărgele. Vezi Ribik, ți se pare logic că mă opresc aici lângă cafenea și să întreb pe cineva din gașcă unde locuiește Ribik Shehter?

Continui să merg cu mașina printre casele satului, sperând să dau cumva peste casa în care locuiește ea. Lângă o casă, spre marginea satului, lucrează un tractor. Tractorul sapă între casă și un autobuz dezmembrat acolo, fără de roți. La capătul grădinii este o cabină, și pe ea plante agățătoare. Pe unul dintre picioarele cabinei se înfășoară un arbust de rozmarin ce ajunge la mărimea unui pom. Are flori micuțe albăstrui. Ăsta e anotimpul lui. Acum înflorește. Un băiat tânăr și înalt stă și ajută pe tractorist.

"mish hun, mish hun![14]" strigă baiatul. Eu ies din mașină, ca să văd ce se întâmplă. Tânărul vine la mine și cu o ebraică fluentă îmi spune binevoitor: "oricât de mult tăia mama și culegea din el și împărțea tuturor vecinilor să folosească la boli, și făcea și mâncăruri, cu atât mai mult el creștea, și creștea." Și-mi zâmbește. Îmi închipui că și eu îi zâmbesc. "mirosul lui înnebunește vecinii. Vara toți vin la noi să mâncăm pepene la livadă."

"de ce crezi că am coborât din mașină? Și eu sunt mort după mirosul ăsta", i-am spus. Dacă aș fi fost puțin mai tânăr, aș fi condus și eu tractorul cum vrea el, dar nnnnuuuuuu, el calcă rozmarinul. La început s-a prăbușit creasta densă a lui și a căzut ca un struț cu picioare lungi. Apoi a călcat trunchiul subțire și despicat și l-a rupt de la bază, mirosul puternic de rozmarin s-a urcat în aer și s-a amestecat cu norii de praf, care s-au ridicat de sub roțile tractorului. Păcat. Păcat.

"păcat," spun eu.

"cine avea probleme de rinichi, mama îi fierbea câțiva litrii de apă și înmuia în ea crengi de rozmarin. Bolnavul bea și se însănătoșea", spune băiatul trist, și după câteva minute adaugă, "rozmarinul ăsta a fost cadou al mamei mele."

*** 76 ***

El mi se pare un băiat simpatic. Simt că ne-am apropiat puțin. Eu mă pregătesc să-l întreb de Ribik, și chiar atunci începe să se roage muezinul. Alla hu akbar. Ashhadu ana lo ilhailha Alla uashadu ana Muhamad rasul Alla.[15] Noi tăcem. Vocea trece prin difuzor dintr-un capăt al satului până în celălalt.

Eu îl întreb dacă a văzut în sat o tânără evreică. Probabil singura care locuiește aici. El îmi zâmbește.

"ea e acolo", și arată spre marginea casei care se vede de după spatele autobuzului englez, cel vechi și ruginit. Pășesc într-acolo și încet încet leg una de alta. Asta e casa băiatului tânăr și alături a lui Ribik. Nepoata mea e aici. Cu el. Ea e a lui. Cum am dat exact de el!

Înaintez într-acolo pe drumul pe care tractorul l-a însemnat. Găsesc livada. O grotă umbrită de viță cu acoperiș din crengile smochinului, care sunt deja grele, aproape cad sub greutatea fructelor, iar în fața grotei, arbustul struțului care a căzut și a murit. La margine, crește sabres** al cărui trunchi a îmbătrânit. În ulcioare și cutii de table sunt plantați tot feluri de arbuști de condimentat mâncărurile. Lângă conductele de apă sunt alți arbuști, reptile și plante agățătoare, înfășurate în jurul pomilor frumoși. Înăuntru sunt scaune sparte, butoaie și șezlonguri simple. Pe unul dintre ele șade Ribik a mea.

Pe cabina făcută din table, ca valuri pe care se sprijină de tot felul de lemne și fierătanii, se ramifică vița de vie. La margine e un scaun de lemn deja putrezit de apă și ploi și e aproape să devină din nou pământ. Numai speteaza lui de plastic mai trage cu ochiul la soare cu un albastru râzând și ei îi răspund jaluzele care s-au transformat în suport al plantelor la începutul vieților lor.

Eu închid ochii și ascult. Zumzetul albinelor. Vocea unei pompe. Apa în tub. Apa care curge. Scârțâitul crengilor de pomi, ca scârțâitul unor pantofi noi.

[13] un fel de verdeață folosită la salate.

[14] nu aici, nu aici, în limba arabă.

[15] rugăciune arabă, "eu mărturesc că nu există domn înafara lui Allah și Muhamed e mesagerul lui".

Asta nu e tăcere, ci liniște. Îmi deschid ochii: nepoata mea e îndrăgostita dintre pomii de mango. Chiparoși. Conuri de pin pe pământ între ace de pin. Apropiate. Împrăștiate. Împrăștie-mi ashishul și învelește-mă cu mere[16].

"bunicccuuule?" Ribik e surprinsă.

Palmieri ies din vasele albastre în care era odată gazolina pentru sobă. De departe se vede placa aragazului de masa[17] rezemată de perete. Pe picioarele mesei, care sunt spre noi, stau rezemate găleți de stropit și țeava de irigat, laminate. O cutie de televizor gri și goală, capete de țevi ruginite și cutii negre de plastic, în ele resturi de plante tinere, aduse din grădină și aruncate acolo. Ici-colo, câte o bucățică de cer, și numai aici se aud cântece de păsărele. Tot locul e stufos, cu zbateri după aer. Toți pomii, toate plantele caută aer și își trimit plămânii în diferite direcții. Câteodată se aude o tobă plicticoasă. Un cuib părăsit de vrabie cade la pământ. O pușcă veche de vânător.

"fă cunoștință", îmi propune. "ăsta e Amir[18], prietenul meu." Ea privește spre tânărul înalt, cu ochii adânci și nasul proeminent, care e prezent.

"draga mea Ribik", eu sunt agitat. Am venit să te iau, vreau să spun, și mă sufoc. Am venit să te iau, iubita mea nepoată.

"fă cunoștință", ea îi zice tânărului ei, "acesta e regele golgheter, bunicul Avram. El este printre cei favoriți ai mei."

*** 77 ***

"Bunicul meu este regele golgheter din toate timpurile, cu echipa lui", spune Ribik, mai departe. Și continuă în stilul ei obișnuit în cinstea mea.

"serios?" întreabă Amir. Mi se face o prezentare ca unui copil rușinos, căruia îi e greu să fie printre copiii grădiniței.

"da, până în zilele astea niciun fotbalist nu l-a întrecut, spune ea, și într-adevăr poate că e mândră de mine, "și înafară de asta, el e campionul loviturilor cu capul. Bagă goluri cu lovituri de cap." Se pare că Amir e jucător amator în echipa studenților. El se grăbește să intre înăuntru și, după câteva minute, iese cu o tavă plină cu fructe, cuțite, furculițe și șervețele. Nepoata mea sporovăiește, ca să ne ușureze stânjeneala tuturor, "tu pari șocat, ca unul dintre vecinii căruia i-am pregătit și lui o surpriză", și râde ușor.

"Într-adevar?" întreb eu confuz. Cu o voce artificială. Eu vreau doar să o răpesc de aici și să plec.

"prima dată când Amir m-a adus aici, el a venit să viziteze pe un unchi al său în centrul satului. Încă nu ne era ușor să apărem acolo împreună. I-am propus să rămân aici la livadă și să-l aștept. Am mult de citit, i-am spus, ca să-l calmez. Și el a sărit. "Sunt aici, mai departe, câteva parcele de pământ, tu vezi?" și ea îmi arată tot pământul din est, care se întinde de la casă. Eu întorc capul.

"un vecin bătrân și fata lui lucrau pământul de câteva ore bune. Bătrânul, trecând peste camp, dintr-o dată a văzut o zână albă, cu păr de culoare deschisă, până la șolduri, neted, neted, în rochie albăstruie, care sta în mijlocul livezii și citea o carte. Numai o coroană de spini îmi mai lipsea de pe cap. Trebuia să vezi cum s-a speriat. Am zâmbit spre el, ca să-l calmez, dar era așa de uimit, că a chemat de îndată pe fata lui, femeie de vârsta mamei mele. Am zâmbit și spre ea, ca să-i demonstrez și ei că deși par extraterestră, sunt prietenoasă, dar nici asta nu a ajutat. Amândoi au fugit de aici cu sufletul la gură și au dispărut.

*** 78 ***

"Nu este alt cuvânt potrivit pentru această livadă în afară de 'farmec'[19], nu crezi așa?" Mă întreabă nepoata mea, ca și cum ar fi venit pe sfârșit de săptămână la o casă de odihnă în Galil[20].

Eu trebuie să fiu de accord cu ea, cu jumătate de gură. Nu e înțelept să mă cert cu ea acum. Rivik e campioană la contraziceri. Ea și apare la televiziune cu un grupaj de contrazicieri. Nu trebuie să creez rezistență. Văd pe bărbatul ei intrând dincolo și că lucrează ceva în bucătăria deschisă spre noi. Pregătește ceva de mâncat.

"cum v-ați cunoscut?" o întreb, ca și cum aș veni din altă lume.

"ai auzit de Adel și Iman Kadan?" mă întreabă. Dacă eu am auzit? Dar ce, eu m-am născut ieri? Dacă eu locuiesc într-o casă de bătrâni, înseamnă că nu trăiesc în țara aceasta? Copila asta vrea să învețe pe bunicul ei? Dar mi-am impus să fiu răbdător.

"aștia nu sunt arabii care au vrut să cumpere o locuință în Katzir?" îi demonstrez eu că sunt informat ca orice om. Știu și cunosc ce oricine poate ști din mass-media. De fapt am citit toate deciziile instanțelor de judecată, care apăreau pe webbsitul curții supreme.

"cam așa. Ei au vrut, dar cei din Katzir nu au fost de acord să le vândă pământ. Tot timpul găseau diferite subterfugii, ca să nu le vândă. Dar adevărul e că nu le-a vândut, pentru că ei sunt arabi. Și așa, înainte cu o jumătate de an, eram la o demostrație în favoarea familie Kadan, în fața câmpului de vest. Sohnutul construiește acolo case numai pentru cei ce au făcut armata, așa li s-a spus." Ribik curăță un măr verde și crud.

---

[16] fructul arbustului cu ghimpi.

[17] aluzie la Biblie, Cântarea Cântărilor. Folosit de famlii relgiose, foc sau lumină, care nu se stinge toată sâmbăta și nici nu trebuie aprins din nou.

[18] nume obișnuit în Israel. Există și în arabă și vine de la cuvântul *emir*, care înseamnă prinț.

[19] aduce dor, revine, cum și în Biblie, "țara dorului de părinți".

[20] Galil, o parte din nordul țării.

"și ce vrei tu? Dacă Sohnutul va renunța, va trebui în fiecare kibutz să permită arabilor să locuiască…"

"vai bunicule, fă-mi un bine, doar eu sunt prima care trebuie să știu ce scuze să găsesc la contraziceri. Hai să nu ne contrazicem acuma. Tu m-ai întrebat cum ne-am cunoscut, simplu, așa că eu îți povestesc. M-am contrazis cu el la repetiția de demonstrație. Am făcut asta, cu toate că am venit să-i țin partea. Dar știi că îmi place să mă contrazic", spune ea, "doar de dragul contrazicerii."

"Asta sigur, e mai puțin interesant", îi spun, ca s-o necăjesc. "Și cum s-a desfășurat?"

"la cei de la televiziune le-a plăcut asta și m-au filmat în timp ce eu strigam și el răspundea liniștit. Niciodată nu-și iese din sărite. Fiecare se folosește de ce are."

"și atunci?"

"'cum te chiamă?'", m-a întrebat".

"'Sehter,' cu hi tare', cum deobicei răspund. Totdeauna în mod inteligent. 'Shehter Rivi[21].

"'vezi? Tu vrei să te certi'", m-a provoacat el,"'chiar te cheamă *cearta*.'"

*** 79 ***

"Ribik!", aproape râd, "acum înțeg că s-a schimbat ceva la tine… tu nu mai porți ochelari."

"e adevarat. Eu văd bine."

"cum vine asta?", sunt cam agitat, "cum s-a întâmplat? Ai făcut operație cu laser?", acum deja nu mai este o copilă, mă gândesc în inima mea.

"nu, bunicule. Ți-am spus. Eu văd. E simplu, văd bine și nu am nevoie de ochelari."

"ea pare a fi serioasă, doar asta nu e un lucru de hotărâre. Omul nu poate hotărî și asta-i tot, de acum el vede șase șase[22] și renunță la ochelari și chiar îi avea cu lentile groase. Nici nu îți închipui cât de bine îți șade."

"mulțumesc, bunicule. Da, ăsta este caz de hotărâre. Adevărul este că totdeauna am văzut bine. Și chiar foarte bine. Dar nu am vrut să se știe asta, și de aceea m-am prefăcut că nu văd bine."

"acum într-adevăr nu mai înțeleg. Cât de frumoasă ești, și asta ai știut?"

"niciodată nu m-a preocupat cum arăt în ochii lumii, ci cum arată lumea în ochi mei, știi bunicule! Nu aveam ce să văd."

"și atunci te-ai prefăcut că nu vezi bine, intenționat?"

"nu am vrut să văd detaliile."

"Rivile, Rivile, niciodată în viață nu am auzit așa ceva." Îmi prind capul cu mâinile.

"ca o pictoriță cu culori de apă, am șters liniile până la minimum. Am păstrat doar ce-mi era nevoie pentru actele simple. Poți să pui pariu cu mine, că lumea pe care tu ai văzut-o e mai frumoasă?"

*** 80 ***

"răspunsul meu este că tu ai hotărât să renunți la ochelari", îi răspund cu un fel de victorie tăcută.

"bunicule, am să-ți mai pun o singură întrebare. Ce bucurie îi oferi tu corpului? eu mă refer la fericirea cea mai mare, adevărată, enormă?"

Îmi trec prin creier toate opțiunile. Nu am o voce biblică să strig așa cum aș vrea când aud capitolul de hazanut. Eu sunt tăcut ca părinții mei, să-i păzească domnul în pace. "la fotbal", răspund în sfârșit.

"eu știu că asta e cea mai mare reușită a ta. Să ajungi la echipa națională a Israelului nu e ceva zilnic. Dar gândește-te din nou, fotbalul nu e ceva cu prea mult stress?"

"la fotbal bucuria iese împreună cu sudoarea din toți porii. Dar asta nu e tot timpul fericire. Asta e ca și cum cineva se urcă pe Everest. Tot drumul îi este greu, sute de kilometri îi este greu, dar la sfârșit are un moment de fericire", eu mă gândesc cu voce tare. "de fapt ai dreptate. Fotbalul e un fel de luptă. Stress. Competivitate. Realizare. Frică. Dureri. Răni. Ce să mai spun în legătură cu fericirea? De departamentul ăsta avea grijă bunică-ta."

"bunica Bela e o mică echipă particulară de distracție. Toți știm asta. Dar nu la asta mă refer eu. Sapă mai adânc. Și totuși, ce?"

De fapt mie îmi place să dansez. Dacă aș fi mai tânăr, m-aș propune la programul de reality 's-a născut să danseze'. La fiecare petrecere dansam. Și când picioarele mă trădau". Îmi amintesc că dansam la diferite petreceri după o victorie importantă a echipei de fotbal, când adrenalina mă făcea să sar în sus. "asta mă umplea de fericire. Câteodată și de extaz. Și pe tine ce te face?", o întreb fără să observ că toată convorbirea asta era ca să îmi dea răspunsul la această întrebare.

"la iubire."

*** 81 ***

"dar hai să revenim la începutul poveștii tale, cum v-ați cunoscut."

"dar am ajuns deja la iubire."

"lipsește o verigă din lanț. Când el ți-a spus că îți place să te contrazici, și chiar te cheamă Rivi, tu ai trecut peste asta în tăcere?", o întreb.

"ce în tăcere? Îndată ne-au invitat la o confruntare la studio în Ierusalim. Astfel ne-am întâlnit din nou. Deja râdeam de ideea că așa putem să ne câștigăm existența." Spune ea.

Totul astăzi eu filmez. Reality. Așa cred eu. Dacă

[21] numele *Rivi* e prescurtat de la *Rivka* (sau *Rebeka*). Cuvântul *riv* înseamnă ceartă, contrazicere.

[22] vederea perfectă se numește *șase șase*.

tu te filmezi, înseamnă că exişti. Viaţă filmată. Eu încep să înţeleg miracolul de care s-a prins nepoata mea şi sper că totul va dispare, aşa cum şi praful magic dispare. Poate asta le voi spune părinţilor ei, ca o consolare temporară.

"şi, în fapte mai esenţiale?", o împing la colţ.

"într-un fapt mai esential, înalta curte de judecată a hotărât în unanimitate, că în cazul Kadan este un fel de discriminare şi că obligaţia ţării este să se apere egalitatea. Pe locul actual, nu s-a făcut nimic."

"şi ce spune el despre asta?"

"Amir? Că explicarea dată pentru locul Katzir este ipocrită şi înseamnă frică. Dacă ar fi spus că nu se primesc arabii din motive de siguranţă era mai corect. Dar să spună că se primesc numai cei ce au făcut armata… încă un motiv bun ar putea fii că împrăştiatul arabilor prin toată ţara i-ar face să se simtă egali şi nu palestinieni pierduţi.

Eu mă uit la ea cât de entuziastă este. Gura ei se mişcă, nasul ei se mişcă, chiar şi punctele pistrui de pe faţă dansează. Are ochi mici, dar lucioşi, şi când îşi desface părul apare un val de mătase pe spatele ei. Eu o iubesc, dar ce să fac cu ea.

Dacă ar fi ştiut ce ştiu eu de implicarea arabilor, poate nu ar fi locuit aici. Dacă ar fi ştiut că el "va fi un om animalic" şi "mâna e în toate şi orice mână e în el", şi că el "va fi favorit faţă de fraţii lui", şi asta nu e numai o citare din Biblia pe care ne-au obligat să o învăţăm pe de rost. Cine i-a spus cui şi de ce.

Ingerul lui Hagar în legătură cu Ismael, sau tatăl meu lui Huda în legătură cu Atef. Ea e prea tânără.

"şi la asta nu mai era răspuns?" acum încerc să o enervez.

"bunicule, dacă ai fi făcut efort să vezi acel program, ai fi ştiut ce am răspuns." Ea îl vede venind în spatele meu, şi ştiu că pentru el îşi împrăştie părul ca să-i atragă atenţia.

"Şi atunci încă nu era nimic între voi, e adevărat?" sunt deja curios să ştiu.

"aşa crezi? Am devenit duşmani mari. Cu toată onoarea pentru valoarea egalităţii, i-am spus, trebuie echilibrat şi cu alte valori, nu mai puţin importante. Eu nu m-am întors aici din Rusia ca să fiu înghiţită de arabi. Uite câţi kilometri pătraţi, i-am spus, e în lume pentru toţi arabii şi ce punct mic cuprinde patria evreilor pe harta lumii. Şi vrei să spui că numai noi suntem problema voastră?!"

*** 82 ***

Amir gătea în bucătărie. Adevărul e că eram deja cu burta plină de la fructele atrăgătoare, iar mâncarea a şi rezolvat câteva momente enigmatice. Îl văd prin uşă spălând frunze de spanac, varsă câteva boabe de humus pe marmură şi alege ceva dintre ele. Nu ştiu ce. Poate murdărie. Mai târziu voi vedea că a ales doar câteva boabe de cafea verde care au fost aruncate din greşeală în punga cu humus. Câteodată asta se întâmplă în piaţa Faisal cea mare, acolo toţi descarcă tot ce creşte pe câmpul lor, fără cooperativele cunoscute, deci aduse fără control.

Acum înnegreşte ceapa în ulei de măsline. Poţi înnebuni numai de la miros. Chiar dacă nu eşti flămând, ţi se face foame. Şi apoi începe să clătească spanacul.

Şi Ribik îl vede lucrând, mişcându-se repede, ca unul care e calificat în patinatul pe gheaţă, se mişcă încolo şi încoace pe bucăţica de podea din faţa chiuvetei. Oală, tigaie, sită, apă efluentă, apă fierbinte curge pe spanac, curge pe frunze şi le micşorează. El adaugă boabele de humus şi ceapa prăjită, pe care simţi numai când e în gură că i s-a adăugat căţei de usturoi verzi şi proaspeţi, pe care numai odată pe an, în anotimpul lor, se găsesc, şi numai la supermarketurile cele mari din oraşele mari. Acum împrăştie mirodenile.

Ribik fuge la el. E educată nepoata mea. Merge să îl ajute. Dar acolo, la intrare, eu înţeleg îndată momentul: Ribi se duce la el, îl mângâie pe ceafă aşa cum pisicile mângâie pe pisoi înainte de a face dragoste. Amir e înlemnit. Opreşte tot lucrul. Îşi înclină capul ca să fie în atingere totală cu al ei. Eu îmi pot închipui cum părul lui de pe ceafă se ridică şi cât de plăcut e simţul emoţiei şi căldura celuilalt, şi mă gândesc cât de cuceriţi suntem toţi de asta.

Şi de mâncare bună.

Şi într-adevăr, mâncarea are un gust ca de la ţară, excelent. Mai vrem o porţie. Mâncăm şi terminăm tot, şi ne lingem degetele.

*** 83 ***

După mâncare, Amir intră din nou în casă. După miros, se vede că vine rândul cafelei. Eu îi amintesc Rivei că vreau să aud sfârşitul poveşti. Cum au devenit din duşmani îndrăgostiţi.

"a trebuit să venim în Ierusalim cu acelaşi taximeteru, dar am adormit, se pare, ca să nu vorbesc cu el. Ce să fac? Când mă contrazic, eu parcă fierb. Asta devine aşa de adevărat, cu toate că de fapt rămân la ideile mele împotriva lui."

"Toate astea nu explică cum te-ai schimbat? Cum v-aţi îndrăgostit? Cum ai hotărât să locuieşti aici?"

"Amir nu a renunţat. La sfârşitul drumului, mi-a cerut adresa de email. Nu prea am avut poftă să i-o dau, dar nu am reuşit să-l evit.

"el mi-a scris: dacă aţi fi vrut într-adevăr să vă confruntaţi, ne-aţi fi împrăştiat în toată ţara, hai vezi cum trăim noi unul peste altul la Um-el Fahem.

"bine, de ce să repet eu acum totul? hai uite-te la tot schimbul de scrisori în leptop", şi ea îmi întinde computerul ei. E suprinsă că eu ştiu să dechid scrisori electronice, cu toată vârsta mea.

Şi eu citesc ceea ce ei au scris:

Rivi: şi ce ne ieşea din asta?

Tu într-adevăr nu înţelegi? Nu aţi fi creeat această

palestinizație. Cu prietenie, Amir. Și un semn de smily.

Rivi: pe astfel de gândire a voastră, noi o să ne ștergem cu mâinile de ea. Îți mulțumesc mult.

Amir: știi care e problema ta, Rivi Shehter? Tu ești un om fără putință de milă.

Rivi: și tu știi că după tradiția noastră prin Poarta Milei va intra Mesiahul și va aduce mântuirea?

Da, dar ca el să fie de acord să vină, tu trebuie să intri înaintea lui. Al tău, Amir.

Și nepoata mea mușcătoare, răspunde "când sultanul Suleiman a auzit de asta și a hotărât să împiedice Mesiahul evreilor ca să vină, el a construit un cimitir mare vizavi de poartă. Pentru că Mesiahul e Cohen, și Cohen nu poate trece prin cimitir. Așa că domnul meu onorat: Poarta Milei e blocată, poate, dar voi ați blocat-o".

*** 84 ***

Eu deocamdată nu reușesc să o înțeleg. Dar Amir aduce ceaiul cu mentă și noi stăm în livadă și auzim cântecul cocoșului, care a greșit ora, și chiar pe muezinul care întregește atmosfera – și măslinii îndepărtați și livezile unor kibutzuri se ating unele de altele[23]. Așa ar fi trebuit ca toți să locuim aici. Am venit din Europa și după cincizeci de ani am construit aici America. Noi visăm despre tot, numai despre levant nu. Asta nu e frumos.

Amir ne lasă din nou singuri. El e foarte educat. Înțelege că vreau să vorbesc cu Ribik și nu o pot face atât de bine, dacă el stă lângă noi.

"și când s-au schimbat lucrurile?", o îndemn să continue. Ei îi este mai ușor să-mi povestească cum se ceartă cu el. Pentru mine. Doar ea locuiește aici.

"după aceea, televiziunea ne-a invitat la un panel politic în diferite localități. Și ne-a plătit. Toată viața am enervat cu contrazicerile mele, am fost enervanta familiei, a clasei, a națiunii, și acum ei sunt de acord să-mi plătească pentru asta. Și Amir are nevoie de bani. Și ce nu știam atunci, că amândoi părinții lui au murit în același an."

"vai, îmi pare rău. N-am știut. Ce spui? Mai are frați, surori care să-l ajute?"

"șapte. El e cel mai mic. Mai mari ca el, încă trei surori și trei frați. Dar, bunicule, nu mă întrerupe, că după aceea eu mă îndepărtez tot mai mult de povestea noastră."

"ai dreptate. Acum o să tac."

"așa că am început să apărem împreună în diferite locuri, până când, într-o zi, ne-a telefonat responsabila pe cultură din Iavne și ne-a anunțat că ne anulează emisiunea. Am întrebat de ce? Din cauza lui Amir, a spus ea. El te-a aranjat. A apărut o pancartă în toată localitatea, că el e moderator al unei trupe teatru amestecate. Și ce spui despre asta? O să vină săptămână după săptămână să îl asculte pe Amir pe același subiect? Cât de ușor pot oamenii să adopte același lucru? Deja e o seară liberă și oamenii vreau să fugă de probleme, să-și facă plăcere cu ceva ușor și nu să audă iarăși și iarăși de problema noastră."

Nu m-am putut abține și am luat încă un măr din grămada lucioasă și perfectă pe care ne-a servit-o nouă.

"ce ar fi făcut un alt om normal în locul meu? Iau legătura cu Amir ca să aflu de la el, să aud și părerea lui, să aud ce are să spună, ca să se apere. Tu știi ce am facut, bunicule?"

"ce ai facut?"

"eram la universitate, nu aveam cum să mă folosesc de mail, dar am intrat la secretariat, acolo unde lucrează o prietenă a mea, și am trimis un fax. I-am trimis faxul următor: un arab a venit de la sat la oraș și a cunoscut multe femei. Una l-a învățat să se îmbrace frumos, alta i-a făcut lucrările și l-a ajutat la învățătură, și încă una a lucrat cu el. Ce să facă? Pe care s-o aleagă? El nu știe. S-a dus la bătrânul satului și i-a cerut sfatul. Bătrânul satului i-a raspuns 'și așa, dar și așa vei merge după porunca tribului și te vei însura cu o fată din sat'.

"Amir nu a răspuns prin mail, ci a telefonat îndată. El era jignit. Sigur că era jignit, pentru că avusesem intenția să-l jignesc. Dar l-am auzit râzând în telefon, cum își aprinde țigara și mă întreabă, am înțeles tot, dar de ce fabula este despre Rabi…"

"'Rabi?' am întrebat, 'de unde ai ajuns tu la Rabi?"

"'asta e ce eu întreb'", a răspuns.

"bunicule, tu te prinzi? Dintr-odată eu am înțeles de ce Rabi. Hârtia s-a îndoit când am pus-o în fax și s-a tăiat în diagonală în partea lui. Faxul nu a trecut cum trebuia și prima literă a dispărut. Vai domnul meu, m-am prins, și-am înțeles că am mers prea departe, și ceea ce a ieșit din mine e rasism pur. Eu rasistă? Nu se poate crede, primul lucru care a ieșit de la mine era 'un arab'. Am fost distrusă, dar în același timp am înțeles că mi s-a dat a doua șansă. Tu ai primit vreodată a doua șansă, bunicule?"

"nu sunt sigur."

"eu am primit. Asta a fost de neiertat, dacă faxul ar fi ajuns întreg. Dar el nu a ajuns așa. Atunci i-am răspuns lui Amir, 'asta a fost doar o fabulă pe care am auzit-o odată.'"

*** 85 ***

"și atunci, poate tu ești cu el pentru a plăti ceea ce ai găsit în tine, rasismul?"

"eu nu sunt psiholog, bunicule. Știu doar că din momentul acela am început să îl văd într-adevăr. Și ceea ce am văzut eu, iubesc."

[23] în ebraică "se ating unul de altul" se spune "se sărută unul pe altul".

"şi poate că mergi după el, fiindcă e un om cald? Eu nu m-am născut de ieri şi nici în altă parte. Sunt născut în ţara asta. Arabii ştiu să dea onoare de regină femeilor lor."

"bărbaţii ştiu să-şi bată femeile lor. Ce legătură are? Şi chiar dacă este de vină căldura sau onoarea, ce e rău în asta? Şi dacă noi deja vorbim despre asta, bunicule, lasă-mă să-ţi spun ceva. În lumea în care trăiesc eu s-a pierdut intimitatea. Sexul e un lucru îndrăzneţ, dar foarte liber. Nu mai este în jurul lui ceva mare şi misterios." Nepoata mea începe să fie entuziastă ca motorul unei motociclete de 500 cai putere. "am ieşit odată cu un bărbat care, ca să îndrăznească să vorbească cu mine în timp ce ne futeam…"

"vai Ribik!"

"în timp ce făceam dragoste, aşa cum îţi place ţie să spui, mă ruga să îmi acopăr ochii cu ochelari de aviator. Şi atunci s-a simţit liber să mă vadă şi să vorbească porceşte şi să creeze poveşti fără perdea."

"era aviator?"

"dacă vrei, poţi să numeşti asta aşa."

"asta nu e dragoste," îi spun eu determinat. Dar în inimă nu sunt sigur.

"ai făcut odată asta cu ochii deschişi?"

"asta nu e ceva de vorbit cu bunicul tău despre viata lui sexuală. Bunicei nu i-ar placea asta. Este ceva de care generaţia ta nu a auzit. Asta se numeşte 'secre de mariaj'. Secretele din căsătorie sau căsătorie intimă sau secretele căsătoriei nu se povestesc şi nu se spală afară în ochii tuturor."

"de fapt ce e aia să fii în condiţie de dragoste? Asta vine de la cuvântul condiţie? Asta e dragoste în anumite condiţii? Depinde de condiţii?"

"ţi-am spus," îi zic, "eu nu sunt bun la cuvinte. În cadrul cuvintelor, tu mă învingi, eu sunt sigur, cuvântul condiţie nu e rădăcina cuvântului exact. Dar hai să vorbim de dragoste."

"haide."

Când eu am intrat la Palmah, bunica ta era încă fetiţă, ajuta ca toţi copiii să anunţe dacă englezii vin să caute şi să ardă afişele tipărite de activitatea subterană în soba de tabun. Ca să nu descopere evidenţe. Iubirea ei pentru mine şi-a exprimat-o într-o cărticică pregătită pentru mine şi pe a cărei copertă a croşetat o formă de Steaua lui David şi două linii albastre[24] şi în ele a copiat cu scriere de mână desene şi în special toate poeziile clandestine."

"toata onoarea," spune Rivi cu ironie care mie nu îmi place. "tu vezi în asta idealism, eu văd în asta lipsă de intimitate. Ne-reuşire să se ajungă la intimitate. Ca şi cum să pui acoperire de aviator pe ochi înainte de … să faci dragoste. Un fel de mască."

"tu vorbeşti?! Tu ai pus acoperire pe ochi tot timpul adolescentei tale," îi răspund, atacând-o.

"cunoşti povestea aricilor când îngheaţă de frig?"

"continuă…"

Ce fac animalele când le e frig?"

"se încălzesc."

"e adevărat. Cum? Se apropie unul de altul. Dar ce vor face aricii când îngheaţă de frig? Se apropie unul de celălat şi se înţeapă. Şi atunci se îndepărtează, dar le e frig."

"şi ce soluţie este?"

"Freud spune că aşa e între bărbaţi şi femei. Relaţiile sunt ca o răsucire între constrângerile de a fi în frig şi a fi înţepat."

(*va urma*)

MNEMOSINA II - Eroticon, 70x100 cm,
ulei pe carton [2014]

[24] steagul Israelului

Portret de Repin

ALEKSEI K. TOLSTOI[1]
(1817-1875)

POEZII

***
Clopoţeii mei,
Flori ale stepei,
De ce mă priviţi,
Voi, albaştri-inchis?
Şi despre ce anunţaţi voi,
În ziua aceasta de mai?
Prin iarba necosită,
Aplecand capetele?

Calul mă duce, ca o săgeată,
Pe câmpul acesta întins.
El vă poate călca,
Sub a lui copită!

Clopoţeii mei,
Flori ale stepei,
Să nu mă blestemaţi,
Voi, cei albastri!

Eu, să nu vă calc, m-aş bucura,
Uşor, pe lângă voi, m-aş strecura,
Dar fuga dezlănţuită
Nu poate fi uşor oprită.

Eşti al nostru, calule,
Dintr-o lume uitată.
Noi, ca vântul zburăm
Către o neştiută cauză.
Cum ea se va sfârşi,
Cu o cădere sau bucurie,
Omul nu poate să ştie.
Numai Dumnezeu ştie!

Clopoţeii mei,
Flori ale stepei,
De ce mă priviţi,
Voi, albaştri-inchis?
Şi despre ce anunţaţi voi,
In ziua aceasta de mai,
Prin iarba necosită,
Aplecand capetele?

***
Unde se-apleacă, în vâltoare, răchita,
Pe unde soarele de vară trece?
Zboară şi se-mpletesc ale ceasului ace
Şi s-au prins în horă vesele.

Copile, vino, mai aproape, la noi,
Noi te vom învăţa să zbori.
Copile, vino, apropie-te,
Până mama ta nu se trezeşte!

Deasupra noastră, se aud balade.
Nouă ne este cald şi bine.
Spinările noastre se odihnesc,
Iar acoperişul este ca de sticlă.

Cântece diferite noi ştim
Si mult noi te iubim!
Uite ce tărm, cu panta grea
Şi ce frumoasă este marea!

LANŢURILE

În stepă, soarele apune,
Aureşte colilia, în zare, -
Ale ocnaşilor lanţuri stridente
De pe drum, praful împrăştie.

Merg ei, cu capetele rase,
Păşesc, cu greu, înainte,
Sprâncenele se mişcă posomorâte,
Dar gândurile le sunt optimiste.

Merg împreună, ca nişte umbre,
Două mârţoage trag o căruţă.

[1] Aleksei Konstantinovici Tolstoi aparţine familiei de scriitori TOLSTOI, fiind văr de-al doilea cu "uriaşul" literaturii ruse, Lev Tolstoi, care a dat lumii celebrele romane *Anna Karenina* şi *Război şi pace*.

S-a născut pe 6 septembrie 1817, la Sankt-Petersburg. A decedat pe 9 octombrie 1875, la Cernigov, Imperiul Rus. S-a remarcat, ca poet (*Balaurul Fugarin*, *Cântec despre Harold şi Iaroslav*), ca prozator (*Cneazul Serebrenii*) şi ca dramaturg (*Moartea lui Ivan cel Groaznic* şi *Ţarul Boris*). S-a remarcat şi prin diverse scrieri satirice.

A studiat la Universitatea Imperială din Moscova şi la Academia de Ştiinţe din Sankt-Petersburg. A fost premiat cu ordinul "Sfântul Stanislaus".

Își îndoaie leneș, genunchii,
Iar convoaiele merg înainte.

Haideți, frații lor, un cântec murmurați,
Să uităm necazurile grele.
Se vede că suntem blestemați
Să avem o soartă cumplită!

Și au început să cânte,
Astfel, de necaz să uite,
De despărțirea de Volga,
De viață irosită, în zadar!

Cântă despre stepele libere,
Despre dorința sălbatică de a trăi.
Ziua apare treptat, iar lanțurile
Străbat, cu îndârjire, drumurile!

Traducere din limba rusă și prezentare
de Constanța Modell

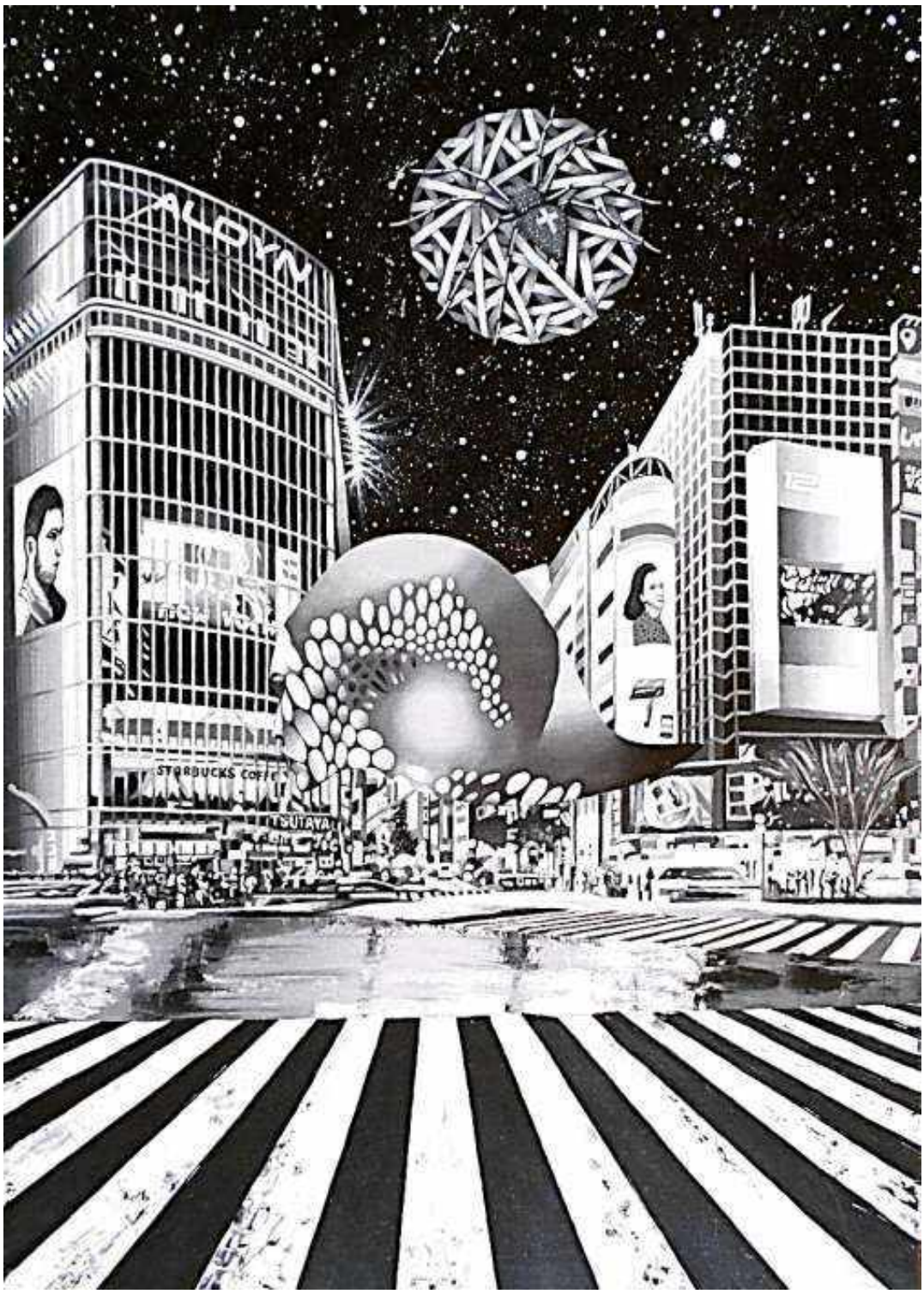

NEW-YORK II - Levitator, 50x70 cm, ulei pe pânză [2020]

Ioan CHIRAȘ*

LA BUNICA ÎN OGRADĂ
– inedite –

La bunica în ogradă

O rățușcă și-un boboc
Au încins un strașnic joc,
O găină și un rățoi
Au legat un joc în doi.

Iar sub nuc, la umbra lui,
Strânși în cerc vreo patru pui
Zic o sârbă îndrăcită
Și-o horă și-o învârtită.

Joacă gâsca și gânsacul
În ciubote roș' ca macul,
Lângă gard moșul Grivei
Sare, latră după ei.

Iar cățelul și pisica,
Scai se țin după bunica!…

Albinele

Să intrăm într-un știubei,
Să vedem acolo ce-i?
De la ușă ne primesc
Doi "voinici" care-l păzesc.
Înăuntru-i mare zor
Căci albinele cu spor
Pun în rame ceara moale,
Și-o transformă-n "oale",
"oale"…
Iar în ele apoi pun
Mierea cea cu gustul bun.
Numai trântorul nu vrea
Ajutor ca să le dea,
Pentru leneși și mișei
Nu e loc într-un știubei.
Muncitoarele albine
Îi înțeapă cu-un ac bine
Și luptându-se cu ei,
Îi alungă din știubei!

Cărăbușul

Bună dimineața soare!
Harnic ieși tu pe ogoare
Și pământul aburi scoate
De aici până departe.

Ieși afară
Din cămară,
Fir de iarbă,
Ca-avem treabă!

Ieși din iarbă cărăbuș,
Și dă veste pe la uși
Că sosesc cocoarele
Și se-aud mioarele!

Rândunica

La căsuța noastră mică
A venit o rândunică
Și din paie și din lut
Cuib sub streașină a făcut.

Ea în cuib a pus apoi
Așternut de pene moi,
Fire aurite-n soare
Și vreo patru oușoare.

La căsuța noastră mică
Patru pui de rândunică
Stau în cuibul însorit,
Ciripind necontenit…

Cartea, prietenă sprințară

Cartea, prietenă sprințară,
O port zilnic subsuoară.
O port zilnic și-o citesc
Și citind o iscodesc:

- Prietenă, dă-mi o povață,
Spune-mi ce să fac în viață?
Prietena, zâmbind în file
Îmi răspunde: - *Măi copile,*

De vei ști să mă-ndrăgești
Ai s-ajungi tot ce dorești,
Ce visezi și tot ce vrei
Numai-nvață cu temei!

* Ioan Chiraş era zeţar la Tipografia din Petroşani, o muncă grea, murdară şi toxică, fiindcă pe timpuri se lucra cu plumb, se culegeau la mână literele pentru titluri, ce era scris mai mare, pentru afişe, sau pentru anumite paginări cu litere „sculptate". Ele se alegeau din sertare metalice cu mari rame şi cu căsuţe pentru fiecare literă, după felul şi mărimea ei. Mai mult, trebuia să le citeşti, în aşezare una după alta, ca în oglindă, fiindcă la tiparire se „răsturnau". Trebuia pe rama cu pagina de ziar, de publicaţie să aşezi rând după rând din lamele de plumb care aveau turnate pe o margine şirul de litere; să introduci lame de tablă de diferite grosimi, ca să răreşti rândurile după necesitatea paginării; să aşezi zincurile cu fotografii, şi pe sub toate acestea, la probă, la tamburul rotativei mai puneai şi câte un strat de diferită grosime, de hârtie, „pat" se chema, pentru presiunea necesară. La fel făcea şi cel care „stăpânea" rotativa de tipărit, cu tamburul ei. Se lucra la finețe, ca presiune și suprapuneri. Ioan Chiraş, veşnic în halatul său murdar, îmbâcsit de plumb, era şi poetul tipografiei, la fiecare eveniment, sărbătoare, de Ziua Femeii, de Ziua Copilului şi câte alte zile, el compunea, alături de alţii (care acum au uitat) câte o poezie. Şi după aprobări, singur şi-o aşeza în pagină. Eu trebuia sa fac afişele şi caietele-program ale Teatrului din Vale, aşa că ne întâlneam des şi devenisem prieteni. Mi-a dat să citesc din poeziile sale, de unde şi faptul că posed aceste poezioare pentru copii, din care vom publica şi în numărul următor, ca o aducere aminte a sa. Nu ştiu când s-a născut, când ne-a părăsit. Doar că într-o bună zi, după '89, nu l-am mai văzut prin oraş, cu traista lui de rafie, murdară şi plină de ziare, pentru mulţi care căutau un anumit numar al Steagului roşu, trebuindu-le la Judecătorie, fiindcă un articol avea putere, în acea vreme, în spatele său stând o documentaţie onestă. (D.V.)

Bianca SCURTUL

ISTORIA FELINARULUI UITAT

În centrul unui oraș vechi, acolo unde ulicioarele înguste și șerpuitoare, cu case mici și acoperișuri înclinate intersectau piața principală, lângă parc, stătea un felinar. Era un perimat, demodat stâlp de iluminat stradal.

Cât timp veghea el locul? La această întrebare nimeni nu putea răspunde cu certitudine, întrucât chiar și atunci când s-a născut cel mai bătrân locuitor al localității, felinarul deja stătea pe locul său actual. Cine știe, poate undeva în arhivele primăriei se prăfuia vreun document, care ar ajuta să se stabilească data concretă, dar pe cine ar interesa să scotocească prin caidurile murdare și vrafurile îngălbenite de hârtii? Nu, bineînțeles că nimeni teafăr nu ar face un asemenea lucru pentru un stâlp, al cărui trăsătură distinctivă era chiar inobservabilitatea lui. El părea să se dizolve în peisajul orășenesc.

Pe corpul lui de fontă, acoperit de numeroase straturi de vopsea, de o multitudine de nuanțe, ars de soare și crăpat, era imposibil să remarci literele mici și ornamentele care îl înfrumusețau cândva. În vârf avea montat un braț turnat din tuci, cu înfloriturile line, ramificate și felinarul ajurat, ce atârna singuratic, clătinându-se în ritmul rafalelor de vânt.

Dar înfloriturile și însuși felinarul de mult s-au pierdut în densitatea crengilor rămuroase ale bătrânilor arbori. Era atât de inobservabil, încât existența nu i-o remarcau nici măcar câinii care alergau pe lângă el, iar ei sunt renumiți pentru dragostea lor specială față de stâlpi.

Singurul care ar putea să-i acorde atenție era vreun trecător tardiv, ce traversa strada prin apropiere. Chiar și atunci, această atenție era mai curând dezaprobatoare, căci sclipirea palidă ce străbătea desișul frunzos cu greu lumina o mică porțiune de asfalt.

Cândva, el era primul. Anume pe el veneau să-l admire locuitorii orașului, când aflau că în localitate a apărut o astfel de curiozitate ca lumina electrică. Apoi au apărut alții și în curând, o armată formată din semenii lui lumina străzile de noapte.

Dar timpul trecea: se schimbau oamenii, tehnologiile, viteza- se schimba epoca. Progresul tehnic, a cărui personificare a fost cândva el, nu stătea pe loc. Peste o vreme, în locul vechilor stâlpi au început să instaleze noi. Acești frumoși din beton erau mai înalți, nu trebuiau vopsiți, iar lumina rece a neonului pe care o radiau îi conferea orașului nocturn un aspect deosebit, fantastic.

Și iată că a devenit ultimul… Cu o seară înainte, o brigadă de muncitori a adus și a descărcat pe gazon, alături de trotuar un nou stâlp, care urma să-i ia locul. De aceea, când străzile întâlnind amurgul s-au luminat de străluciri artificiale, bătrânul felinar s-a aprins pentru ultima dată, încercând să facă această lume puțin mai luminoasă.

El nu simțea frică sau supărare, lui nu îi erau specifice simțirile omenești, dar dacă el ar putea vorbi, poate că ne-ar povesti despre acele timpuri, când alături de micii puieți de tei, el părea un uriaș, cum se plimbau grațios alături de el doamne în rochii elegante, ascunzându-și cochete privirile după evantai, întorcându-se la auzul tropotelor de cai și roșind sfioase la vederea bravilor ofițeri. Ah, dacă el ar putea enumera numele tuturor electricienilor care sprijineau de el scările lor lungi, din lemn, curajoși urcau în vârf pentru a schimba încă o dată vreun bec ars, iar apoi, coborând pe pământ, îl analizau plini de mândrie și rupeau grămezi de anunțuri și reclame, cu care el era împânzit.

Și ar mai putea povesti multe lucruri, dar nimeni teafăr nu ar asculta istoria unui stâlp, a cărui trăsătură distinctivă a devenit chiar inobservabilitatea lui.

Scârț... scârț… încet scrâșni felinarul, clătinându-se în ritmul rafalelor de vânt. Scârț... scârț… asemeni unui pendul care calcula timpul rămas.

Vechiul felinar își lua tăcut rămas-bun de la orașul său, iar orașul își lua rămas-bun de la o părticică din istoria sa.

ANGELIC I, 59x96 cm, autocolant argintiu
pe hârtie neagră [2019]

Colone (r) Constantin ZAVATI

DIN JOCURILE COPILARIEI

Primele jocuri pe care mi le amintesc au fost cele de la ***grădiniță***, când Doamna educatoare Mihăilescu ne scotea în curte când vremea era frumoasă și acolo formam un cerc. Pe rând, unul dintre noi ne învârteam în jurul cercului și loveam pe umăr pe un alt coleg. Acesta părăsea atunci cercul și eu îi luam locul rămas vacant. În tot acest timp, restul copiilor cântau pe o melodie anume cuvintele care dirijau desfășurarea jocului.

La ***Școala primară de băeți nr.2*** (ortografia originală de pe zidul de la intrare al școlii) de pe Strada Oituz, aceeași stradă pe care locuia și familia noastră în fața Spitalului evreiesc, am trecut la jocuri independente și mai complicate, fără instructor, cu excepția jocului de oină, în clasele a III-a și a IV-a.

Cel mai simplu joc, înainte de începutul cursurilor dimineața sau la recreația mare, era jocul cu ***nasturi/ bumbi***. Fiecare jucător avea în buzunar o rezervă de nasturi, de diferite mărimi, culori și forme - rar se întâmpla să fie doi la fel!

Eu aveam totdeauna buzunarul plin cu nasturi obținuți de la Dom' Major Buzinschi de la Cazarmare, de la ***Regimentul 4 Artilerie Grea***, unde tata era casier. Deoarece eu îi pierdeam de obicei pe toți, îl vizitam în fiecare săptămână și dânsul îmi dădea un pumn de nasturi! Jocul se desfășura lângă peretele școlii și jucam câte 3-4 colegi odată. Primul jucător bătea/ arunca nasturele departe și acesta cădea pe pământ la o anumită distanță. Următorul jucător făcea același lucru și dacă nasturele cădea dincolo de primul sau lângă acesta, îl câștiga, dacă nu, jocul continua, astfel se adunau mulți nasturi. Jucătorul care avea norocul să arunce nasturii la cea mai mare distanță pleca la clasă cu mulți nasturi.

În legătură cu jocul de nasturi, în clasa a II-a, învățătorul nostru Domnul Ermil Teofănescu a organizat o serbare, în care printre cântece și recitări, a introdus și o scenetă jucată de elevii lui preferați, care aveau roluri mai mari. Mie mi-a dat rolul ***Bănică Năsturel*** care consta din traversarea scenei dintr-un capăt în altul, timp în care scoteam nasturi din buzunar și-i aruncam pe scenă! A fost primul meu rol ca actor! Al doilea rol l-am avut la Liceul Militar ȘTEFAN CEL MARE din Cernăuți înainte de vacanța de Sfântul Crăciun, când se dădea o mare serbare și eu a trebuit ***să joc capra***; atunci m-am împiedecat și am căzut pe scenă!

Elevii din clasele mai mari, mai ales cei din clasa a IV-a, jucau pe bani, cu monede de 5 sau 10 bani. Jocul cu bani era strict interzis, dar ei pândeau când nu era niciun învățător în cutea școlii care să ne supravegheze recreația; de multe ori se stârneau bătăi între elevi și învățătorii de serviciu trebuiau să intervină.

În ultimii ani am avut director al școlii un învățător foarte bun la clasă, ai cărui elevi erau totdeauna cei mai buni din școală; dânsul era foarte sever cu cei obraznici. Directorul avea atunci o figură sadică și aplica fiecare lovitură cu multă plăcere, urmată de un oftat grav al primitorului! Directorul era un personaj cam de 1,65 m înălțime, slab, cu părul șaten, cu ochii pătrunzători, cu nasul mic, cu dinții galbeni de la fumatul excesiv. În permanență avea cu dânsul o linie cu secțiune pătrată, care la ceilalți învățători avea maxim 20 cm lungime, dar a lui avea 1 metru. Cu aceasta aplica la palmă, așa numitele *cafeluțe* al căror număr depindea de gravitatea faptei. Maximum era de 5, deoarece mai multe nu erau de suportat. După un astfel de tratament palma rămânea umflată cam o săptămână ca și durerea, de nu mai puteai nici scrie.

Într-o recreație, când potul la bani ajunsese destul de mare, a apărut Domnul Director Ștefănescu. Am rămas cu toții înmărmuriți! Știam ce ne așteptă! Erau vreo 5 jucători, i-a aliniat frumos unul lângă altul, cu palma dreaptă îndreptată în sus și a început *servitul cafeluțelor*!

Deoarece cu Domnul învățător Ermil Teofănescu - a cărui ultimă serie am fost, care era gata de pensionare și care dormita la catedră - ultimul meu învățător, nu învățasem multă carte și pentru că urma să dau examen de admitere la Liceul de Băieți PRINCIPELE FERDINAND din Bacău și apoi la Liceul Militar ȘTEFAN CEL MARE din Cernăuți, părinții au căzut de acord - în urma luptei ca o leoaică a mamei, ca să-mi continui studiile, pe când tata ar fi fost mulțumit ca eu să devin acar la gară, iar surorile mele să fie ucenice la croitorie - ca eu să fac 10 ore de pregătire la limba română și 10 ore de pregătire la aritmetircă cu Domnul Ștefănescu. Acesta a acceptat cu multă greutate, fiind convins că nu știam multă carte. După terminarea pregătirii cu dânsul însă am reușit să mă clasez ***al doilea*** la Liceul de Băieți PRINCIPELE FERDINAND din Bacău și ***printre ultimii*** la Liceul Militar ȘTEFAN CEL MARE din Cernăuți, ca după primul trimestru de liceu militar să fiu printre primii 3 din clasă. Secretul mediei foarte mici l-am aflat la prima întâlnire a promoției mele, după 50 de ani de la începerea Liceului Militar ȘTEFAN CEL MARE din

Cernăuți în 1934, când am constatat că aproape toți colegii mei făcuseră înainte un an de liceu teoretic!

Să revin însă la jocurile copilăriei.

Al doilea joc preferat era ***țurca***. La acest joc foloseam o bucată de lemn, de preferință din fag sau stejar, obținută din lemnele tăiate pentru foc. În fiecare toamnă, familia noastră primea câte un furgon cu lemne de foc tăiate în formă de lobode, pe care un țăran cunoscut nouă din Luizi-Călugăra de lângă Bacău le tăia cu ferăstrăul în bucăți mici, pe care apoi le despica cu toporul, ca să poată fi introduse în sobă. Era un om bun la toate, care o ajuta pe mama la mici reparații precum și când se tăia porcul de IGNAT. Purta o capră de tăiat lemne în spinare, care se putea strânge pentru a fi mai ușor de dus, apoi ferăstrăul și pila pentru ascuțit. Era abonat la câteva case la care lucra permanent, așa că nu ducea lipsă de muncă și de bani. Ne spunea mereu că era mai bine ca lemnele să fie tăiate cu ferăstrăul, deoarece rumegușul era mai fin și se pierdea mai puțin din lemn, comparativ cu tăiatul la mașină unde pierderile ar fi fost mai mari!

L-am rugat să-mi taie o bucată în secțiune pătrată, pe care a realizat-o întâi cu toporul, apoi cu barda, după care a tăiat-o cu ferăstrăul la lungimea necesară. A urmat apoi munca cea mai grea și anume: cu briceagul eu am ascuțit cele două capete în formă conică. Lemnul fiind foarte tare, cred că am cioplit cu briceagul timp îndelungat. Briceagul meu era foarte bine ascuțit de către italianul Madoto, care deschisese cel deal doilea atelier de ascuțit pe aceeași stradă cu evreul Pizam, care până atunci avusese monopolul în Bacău.

După care urma inscripționarea numerelor pe fiecare latură, pe care o făceam cu un creion chimic. Dacă însă țurca se întâmpla să cadă în vreo baltă, scrisul se întindea, așa că cel mai bine era să cioplesc cifrele romane I, V, IX, XII și apoi să le înnegresc cu un creion negru sau cu tuș ori cu vopsea neagră.

Jocul folosea o lopățică tot din lemn.

Cum se juca?

Țurca era plasată orizontal și lovită cu lopățică pe unul din capete. Cum era lovită cu lopățică țurca sărea în sus. După cum era lovită cu lopățică, țurca zbura mai aproape sau mai departe din locul respectiv, în raport cu intensitatea loviturii. Ne duceam apoi la locul unde cădea și citeam numărul care era deasupra și îl treceam într-un carnețel, în dreptul numelui jucătorului respectiv, iar la sfârșit adunam numérele; jucătorul cu cel mai mare scor era declarat câștigător. De obicei jucam pe diferite obiecte pe care le aveam la noi, mai ales pe nasturi, etc.

Într-o vară, după un efort serios de câteva săptămâni, am reușit să-mi fac o ***țurcă*** din stejar. Am încercat într-o zi să joc ***țurca*** cu Macovei, fiul unei văduve de pe Strada Bogdan Voievod, strada paralelă cu Strada Gării și perpendiculară cu Strada Oituz unde locuiam eu cu familia.

Acesta era cu 2-3 ani mai mare ca mine și după aproximativ două partide, mi-a luat țurca și a plecat răzând, spunând că nu mai era a mea, ci a lui. În zadar l-am rugat să mi-o înapoieze. Sfidându-mă a plecat. Am fost foc de supărat în ziua aceea, aș fi vrut să mă bat cu el, dar era un vlăjgan mare și voinic.

Peste ani, pe când eu eram profesor la Liceul de Fete VASILE ALECSANDRI din Bacău, iar el un cunoscut arbitru de fotbal, l-am întâlnit pe stradă, s-a făcut că nu mă cunoaște, dar eu l-am oprit, l-am salutat, m-am prezentat și l-am întrebat dacă îți mai amintea cum mi-a șterpelit ***țurca***. El a ridicat din umeri, a pretins că nu mă cunoaște și a plecat mai departe.

Cel mai des practicat joc era ***Jocul de-a hoții și vardiștii***.

Îl jucam în grădina lui Hudic, fiul Inginerului-șef al Primăriei, care avea o casă mare și frumoasă, cu o curte și o grădină vastă în apropiere de Biserica SFINȚII ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ȘI ELENA, casă care mai există și astăzi, dar cu alți proprietari, pe Strada re-denumită Mihai Eminescu.

Domnul Hudic era un om înalt, cu o mustață neagră și cu un glas plăcut. De multe ori trimitea trăsura Primăriei la școala noastră, la sfârșitul orelor, pentru a-l duce acasă, iar acesta, fiind bun prieten cu grupa noastră, ne invita în trăsură și ne ducea până la casa lui, după care noi, care locuiam în aceeași zonă, ne îndreptam spre casele noastre. În timp ce mergeam cu trăsura eram foarte mândri și încrezuți deoarece nu oricine putea merge cu trăsura Primăriei, care era o trăsusră mare, luxoasă cu doi cai bine îngrijiți și cu vizitiul în uniformă!

Jocul de-a hoții și vardiștii se desfășura în livada din spatele casei lui Hudic unde erau mulți pomi fructiferi, vreo două magazii cu multe cotloane cu fel de fel de lucruri uitate acolo, printre care te puteai ascunde foarte bine. Pentru a fi în temă, colegul meu Hudic aducea din casă cele două pistoale ale tatălui lui, fără gloanțe însă - care erau sub cheie. Un pistol îl păstra pentru dânul, iar pe celălalt îl oferea lui Didi Ionescu, prietenul și colegul nostru, fiul cofetarului cu cea mai luxoasă cofetărie din centrul orașului, unde eram deseori invitați de mama acestuia ca să servim prăjituri sau înghețată, cofetărie în competiție cu Cofetăria Gheorghiu, tot din centru, pe partea opusă a străzii și tot atât de luxoasă.

Ne împărțeam în două tabere, hoții și vardiștii, iar la întâlnirea următoare rolurile se schimbau. Pentru a nu rămâne mai prejos și noi aveam pistoale, dar nu adevărate ca cele două, ci de jucărie, pe care le cumpărasem de la Librăria Kitner din piață - Kitner mai avea un frate, care era proprietarul tot a unei librării, dar mai luxoasă în centru. De la el din piață, tata ne cumpăra cărțile de școală și celelalte rechizite de care aveam nevoie în noul an școlar.

Pistoalele erau de două feluri, cu capse și cu dopuri.

Pistoalele cu capse foloseau o rolă din hârtie care

avea din loc în loc niște capse; atunci când se trăgea cu pistolul scoteau o mică scânteie și fum cu miros de pucioasă/ sulf și produceau un zgomot destul de puternic. Fiecare rolă avea cam 50 de capse.

Cele cu dop foloseau un dop de plută, găurit la mijloc, unde se introducea amestecul exploziv și atunci când se apăsa pe trăgaci, un percutor fixat pe un arc lovea amestecul exploziv, arunca dopul din gura țevii și producea un sunet destul de puternic.

Cu timpul am economisit bani și mi-am cumpărat de la Magazinul de fierărie și arme
Eakerkaner - care avea în vitrină un adevărat arsenal de arme de tot felul, de la pistoale de jucărie gen Flaubert, până la arme de vânătoare și execuție - un pistol Flaubert cu țeavă scurtă; erau și cu țeavă lungă, cu o bătaie mai mare, care foloseau un glonte de calibru mic, care putea provoca răni serioase, dacă se trăgea de aproape.

Am cumpărat pistolul Flaubert cu țeavă scurtă, deoarece era mai ieftin. Desigur că nu aveam niciun glonț!

Ne jucam cam vreo oră, în care ***hoții*** trebuiau să se ascundă foarte bine - de obicei foloseam magaziile cu lucruri vechi - iar ***vardiștii*** trebuiau să ne descopere și să ne aresteze sub amenințarea armelor.

Într-o zi s-a întâmplat ca unul dintre ***hoți*** să se ascundă sub niște perne vechi pline cu pene și când a fost găsit și obligat să se predea, s-a zbătut să iasă dintre ele, una s-a rupt și a ieșit plin de pene
din cap până'n picioare! Am izbucnit cu toții în hohote de râs!

După un timp, apărea Doamna Hudic, mama colegului meu și ne cerea să luăm o pauză și să mergem în chioșcul din curte unde ne servea cu dulceață și apă rece, sau cu prăjituri ori cu plăcinte.

Noi înțelegeam imediat că era timpul să ne îndreptăm spre casele noastre. Pe rând sărutam mâna Doamnei Hudic, îi mulțumeam pentru tratație și pentru că ne permisese să ne jucăm în grădină.

Pentru întâlnirea viitoare, vizitam din nou Librăria lui Kitner din Piața centrală a orașului ca să ne refacem stocul de muniții, adică dopuri și role cu petițe!

În ce privește ***jocul național de oină***, noi îl jucam mai simplificat, deoarece nu aveam nici vârsta și nici energia necesară, iar curtea școlii ne permitea numai jocul ***mini-oinei***. Se alegeau două echipe compuse din băieții mai voinici care foloseau o minge din cârpă. Echipele adevărate foloseau o minge din piele umplută de obicei cu rumeguș și un bătător din lemn.

În jocul real de oină cele două echipe erau compuse din câte 11 jucători fiecare. O echipă era la ***bătaie*** (pe linia de așteptare), iar a doua era la ***prindere*** (în câmpul de joc). Jucătorii de la bătaie stăteau la un loc, iar jucătorul care intra în joc avea un bătător din lemn similar celui de la jocul american de baseball. Fiecare jucător trebuia să lovească mingea cu bătătorul din lemn în direcția terenului echipei de prindere. Jucătorii din echipa de prindere se așezau pe teren pe două rânduri distanțați între ei.

Jucătorul care era la locul de ***bătaie*** avea rolul de a lovi mingea cu un bătător din lemn, minge aruncată cu putere de un jucător de la ***prindere***. De multe ori nu o puteam lovi și după un număr de aruncări, echipa pierdea un punct. Apoi echipele își schimbau rolurile. Când mingea era lovită, interesul era s-o trimită cât mai departe și dacă mingea nu era prinsă de un membru din echipa adversă, ***jucătorul care a bătut*** lăsa bătătorul din lemn jos și în fugă încerca să ajungă ***la linia de prindere*** și astfel echipa câștiga un punct. Dacă nu, mingea era recuperată de jos și aruncată de la un jucător la altul, iar jucătorul care alerga căuta să se strecoare printre jucătorii adverși. Dacă era lovit cu mingea, echipa lui pierdea un punct și apoi se schimba locul echipelor. După un număr stabilit de puncte, echipa cu cele mai multe puncte era declarată câștigătoare. De obicei numărătoarea se făcea la terminarea recreației.

Oina regulamentară am jucat-o mai târziu la Liceul Militar ȘTEFAN CEL MARE din Cernăuți, când echipele erau formate din elevi din clasele cele mai mari, noi începătorii fiind ca niște pitici pe lângă băieții voinici din clasele terminale.

Fetele săreau ***coarda***, jucau ***șotron***, de-a prinsul sau ***de-a v-ați ascunselea***.

Alte activități extra școlare

Când venea iarna, cu zăpadă multă și ger, iar oamenii ieșeau pe stradă cu lopeți și făceau cărare pe trotuar, eu trebuia să port o pereche de cizme de-ale Tatei ca să pot merge la școală pentru că, prin unele locuri, aproape înotam în zăpada mare. Când totul se liniștea, chiuleam de la școală și plecam la VALEA LUI IFRIM, o stradă în pantă din fața CENTROFARMULUI care continua până în strada GRĂDINĂRIEI. Era o pantă tocmai bună pentru săniuș și toată dimineața până aproape de prânz ne dădeam cu sania, era o mare plăcere și valea răsuna de cântecele noastre. Puținii oameni care locuiau în casele din vale erau obișnuiți cu noi pentru că mergeam acolo la săniuș an de an.

Ne miram că DOMNU nu ne chema părinții la școală să-i întrebe ce se petrecea cu noi, dar cred că și dânsul era plictisit pentru că în clasă erau mulți copii și nici nu ne observa lipsa.

Într-o iarnă, pe un ger cumplit, în loc să mergem direct acasă, pentru că era pericol ca urechile să ne degere - deși aveam căciuli bune pe cap - un coleg de clasă, care stătea pe o stradă apropiată de a mea și cu care mergeam în fiecare zi acasă după terminarea orelor, mi-a propus să mergem la Compania de jandarmi - care era într-o clădire aproape de Internatul Liceului de Băieți PRINCIPELE FERDINAND, unde el avea un unchi plutonier - ca să ne urcăm în pod pentru a

lua epoleți cu galoane. El vizitase de multe ori podul, era cunoscut de jandarmii de acolo și intra oricând în curte și în clădire, așa că și noi, rebegiți de frig, am intrat cu gândul de a ne mai încălzi la unchiul lui.

Am trecut fără nici o greutate de sentinelă, pentru că al meu coleg era cunoscut de toată lumea, precum eu la Regimentul 4 Artilerie Grea. Am mers în biroul unchiului său, care s-a bucurat că îl vede, ne-am încălzit la soba de tuci care bubuia, după care unchiul lui ne-a îndemnat să mergem spre casă. Dar noi, în loc să plecăm din unitate, ne-am urcat în podul care era plin de uniforme vechi, cred că unele erau de pe vremea lui Al.I.Cuza - apoi erau fel de fel de căști din metal, pe care le purtaseră jandarmii mai demult, curele cu cartușiere și alte lucruri. Era un adevărat muzeu. Noi am căutat uniforme cu galoane, am tăiat cu briceagul niște epoleți și am luat fiecare câte unul.

Când am ieșit pe poartă, am observat că pe zăpadă erau o mulțime de conuri de brad de la arborii care se găseau în fața porții. Ne-am aplecat și am cules câteva și, deși aveam mănuși, am simțit ca o arsură la mâini, pentru că degetele începuseră să degere, dar nici nu voiam să renunț la acestea.

Am ajuns acasă aproape plângând de durere, Mama s-a speriat și a vrut să arunce conurile, dar eu n-am lăsat-o. A doua zi, ne-am lăudat la școală cu galoanele și colegii ne priveau cu invidie, dar nu le-am dezvăluit de unde le achiziționasem.

DIDI IONESCU era în grupa noastră de joacă și de multe ori ne trata cu prăjituri la școală sau ne invita la dânsul acasă. I-am cunoscut părinții, oameni foarte de treabă și politicoși care, în loc să ne servească în curte sau în cameră, ne așezau în cofetărie, în cel mai bun loc și ne serveau cu prăjituri. La început eram stingheri, pentru că în cofetărie erau numai adulți, iar noi eram niște puști. Clienții ne priveau curioși însă își dădeau seama că eram speciali deoarece Patronul era cel care ne servea și nu chelnerițele. Cu timpul am devenit obișnuiții cofetăriei.

În grupa noastră mai erau HUDIC, SECARĂ, eu și încă vreo doi elevi, printre care și PUIU URSU. Ne jucam de obicei în curtea din spatele casei lui HUDIC. Era o casă mare boierească, iar părinții lui erau niște oameni foarte plăcuți, totdeauna când ne adunam pe la orele 4 după-amiaza la joacă, Doamna HUDIC avea grijă să ne trateze cu câte ceva bun.

Joaca consta de obicei din jocul „*de-a hoții și vardiștii*” și, pentru a fi mai convingătoare, HUDIC aducea din casă cele două pistoale ale tatălui său, bineînțeles fără cartușe. Dădea câte unul la fiecare echipă, iar noi eram înarmați cu pistoale jucărie la care aveam o bandă de hârtie, pe care se aflau, din loc în loc, niște umflături care conțineau un amestec exploziv, iar când trăgeam se producea un zgomot, însoțit de un fum alb care mirosea puternic a pucioasă.

Mai târziu, pe când eram profesor, m-am întâlnit cu SETO FLORIN, de origine romă, care fusese coleg cu mine la școală și care era îmbrăcat în uniformă de plutonier de securitate. M-a întrebat dacă îmi mai amintesc de timpul când mă jucam cu pistoalele la HUDIC. Am rămas perplex, pentru că știam că nimeni din grupul nostru nu povestea nimic la alții. Mi-a spus că trebuie să fiu bucuros că nu a informat nimic la serviciul lui!

Atunci am înțeles că este bine să te ferești de oricine, chiar dacă-ți este cunoscut sau prieten!

PANDEMIC I, 55x89 cm, ulei pe carton [2014]

Adrian ȚION

TIFF 19 în conjuncție cu virusul COVID-19

A 19-a ediție a Festivalului Internațional de Film Transilvania, care s-a ținut la Cluj între 31 iulie – 9 august 2020, a avut în centrul ei omagierea celebrului regizor italian Federico Fellini, de la a cărui naștere s-au împlinit 100 de ani. Un centenar marcat prin proiecții și panouri cu portretul lui Fellini, scene din filmele lui, în special secvența cu Anita Ekberg la Fontana di Trevi, au împânzit clădirile și străzile orașului, ba și spotul de promovare al festivalului a fost inspirat tot din *La dolce vita* (1960) apelându-se pentru filmări la fântâna arteziană din Parcul Central și la un Mastroianni hâtru glăsuind ardelenește. Dar mai prezent decât însuși Fellini a fost COVID-19 care a mutat festivalul din mai în august și a ținut spectatorii la proiecții *in open air* până spre miezul nopții. O ediție nocturnă deci, cu proiecții începute la ora 21,30 odată cu lăsarea întunericului și continuate până spre ora 2 sau 3 în unele locuri. Organizatorii au respectat cu strictețe dispozițiile guvernului de distanțare fizică a spectatorilor, purtarea măștii medicale, dezinfecție, etc. Un singur incident, iute răspândit în media, a avut loc la proiecția filmului lui Cristi Puiu *Malmkrog*. Regizorul a refuzat să poarte demonstrativ masca de protecție, pe justul motiv că este în spațiu liber și obligativitatea purtării ei este numai când ești în locuri publice închise. El a argumentat că în Occident masca nu e obligatorie și nu vede de ce noi, românii, punem botul la dispozițiile unui guvern care vrea să ne dirijeze ca pe niște vite. Bucureșteanul Cristian Tudor Popescu a sărit imediat la gâtul lui cu mânie crâncenă și ură vehementă iar clujeanul Cornel Udrea l-a trimis să pască pe pășunea lui sudică nu în orașul lui super-civilizat din inima Transilvaniei. Iată ce disensiuni naște o banală mască medicală devenită fetiș în condiții de pandemie! Spirite inflamate inutil pentru că tot Coronavirusul ne-a învins pe toți, cu mască sau fără mască. Un virus „medical" sau „politic"? Despre această problemă s-a exprimat explicit, obiectiv și analitic, eseistul clujean Ștefan Borbély în revista *Familia.*

În aceste condiții de strâmtorare a manifestațiilor și împuținare drastică a proiecțiilor, *TIFF* 19 a avut aspectul unei manifestări culturale suspecte, strecurate viclean spre sufletul cinefililor printre restricții uriașe, mai mari decât casa. Totuși, bine că s-a ținut chiar și așa diminuat ca număr de proiecții și invitați. E o dovadă că pandemia n-a reușit să îngenuncheze a șaptea artă și comunicarea prin imagine filmică a izbândit până la urmă. Multe din locurile din centrul orașului, puțin frecventate chiar de clujeni, au devenit ex abrupto „săli de cinema" la lăsarea întunericului: curtea Liceului Teoretic „Báthory István", curtea Liceului Național „George Coșbuc", curtea Universității „Babeș-Bolyai", parcul Universității de Științe Agricole, Episcopia Unitariană, curtea Liceului Teoretic „Apáczai Csere János". Pe lângî filmele lui Fellini *Giulieta și spiritele*, *La dolce vita*, *Vocea lunii*, *Amarcord*, *8 ½*, ecranele în aer liber au spus povestea unor filme din anii `60 ai secolului trecut, într-un regim de istorie a cinematoigrafului, cu pelicule restaurate tehnic din creațiile sârbului Dusan Makavejev și grecului Costa-Gavras la secțiunea *3X3*. De pildă, *Omul nu e pasăre* (1965), creația lui Dusan Makavejev în alb-negru, ne introduce în atmosfera gri din Iugoslavia mediului uzinal din timpul lui Tito, cu un inginer bătrâior răsplătit pentru realizările sale profesionale, care are o relație pasageră cu o tânără coafeză. Focalizarea se face pe psihologia personajelor, pe adevărurile crude ale vieții prezentate fără edulcorări și pe simbolistica pusă în evidență de un magician circar în stare să sublinieze ilar, prin hipnotizări caraghioase, condiția umană umilă din mediul muncitoresc devenit etalon pentru țările din „lagărul comunist".

Avem structurate exemplar semnificațiile tăioase ale perioadei într-un film cvasi-documentar, derulat azi ca mărturie a unei epoci în care se putea face film valoros în ciuda interdicțiilor de ordin ideologic. Costa-Gavras a fost prezent pe ecran cu celebrul *Z* (1969) avându-i printre interpreți pe Yves Montand, Irene Papas și Jean-Louis Trintignant, superbă parabolă a statului totalitar-militar, actuală și astăzi. Spiritul militant al regizorului, atașat *pour toujur* istoriei și prezentului Greciei natale, răzbate cu asupra de măsură în recenta producție *În prezența adulților* (2019), thriller politic de radiografiere amănunțită a tratativelor politice intreprinse de guvernul grec pentru scoaterea țării din criza economică iminentă. Este un documentar cu actori, inspirat din memoriile po-

liticianului Yanis Varoufakis, fostul ministru grec al finanțelor, interpretat în film de Christos Loulis. Sunt pagini live din istoria recentă a Greciei, eșalonate în dezbateri și discursuri susținute într-un ritm infernal, cu sufletul la gură.

am văzut două premiate: *Norul din camera ei* (regia Zheng Lu Xinyuan, China) și *Fidelitate* (regia Nigina Sayfullaeva, Rusia). Amândouă sunt realizate de femei și vorbesc despre condiția femeii în condițiile vieții actuale. Filmul chinezesc are un limbaj sobru, mozaicat și spune povestea unei tinere, pe nume Muzi, (interpretă Jin Jing) care trăiește o iubire pasională în camera/ apartamentul părăsit de părinții ei despărțiți. Este povestea unei iubiri ratate, spuse cu decență și comprehensiune în stilul ușor recognoscibil al producțiilor chinezești din ultimii ani. *Norul din camera ei* a primit premiul pentru regie în regim *ex-aequo* cu *Patrick* al belgianului Tim Mielants. Rusia ieșită de sub controlul cenzurii de odinioară spune povești decoltate de iubire, fără niciun fel de inhibiții în fața sexului sau a vieții de cuplu. Lena, medic ginecolog, e căsătorită cu Serghei, actor într-o trupă de teatru din provincie. Când bănuiește că Serghei are o legătură extraconjugală cu o colegă de-a lui, ea decide să nu-i mai fie fidelă și începe să-și caute sexualitatea reală, adormită sub comoditatea căsniciei. Este o fixație pe căutarea și explicarea senzualității în viața de cuplu. Despre libertățile în amor și consecințele acestora vorbește filmul realizat anul trecut de Nigia Sayfullaeva *Fidelitate.* Dar cum? Pe șleu, fără ocolișuri, fără pudibonderii răsuflate, fără rețineri de a discuta deschis, pe față, despre cele mai intime particularități ale acuplărilor. Fimul e considerat revoluționar chiar în patria unde s-a produs, stârnind controverse și condamnări din partea generațiilor extrem conservatoare. La *TIFF*, interpreta rolului Lenei, apetisanta Evgeniya Gromova, a primit premiul pentru cea mai bună interpretare.

Din șirul comediilor prezente la *TIFF* 19 decupez pelicula sud-coreanului Bong Joon-ho, multipremiată, *Parazit*. Poate exagerat premiată, întrucât pare o comedie de situație destul de subțiată estetic, cu puține elemente de situare în esențializarea simbolică a conflictului. S-au făcut trimiteri la *Viridiana* și la *Manifestul Partidului Comunist*, dar ele sunt superfue, exagerate. E o comedie cu gust amar însă, care pune pe tapet eternul conflict dintre clasa săracilor și a bogaților din societatea actuală. O familie pauperă dintr-o periferie, familia lui Ki-taek, se insinuează în familia bogatului domn Park prin diverse mijloace ipocrite de substituire pentru a se sălta din mizeria la care este pe nedrept condamnată. Dar în buncărul casei domnului Park se ascunde alt „parazit", un fel de om din subterană dostoievskian, care ajunge să se răzbune pe bogați și pe viața lor nesimțit de îndestulată. Deconspirarea totală plutește în aer ca o amenințare. Deznodământul e demn de un policier cu multe crime și sânge din abundență. Comedie sau armă în mâna proletariatului umilit până în străfundul ființei? Greu de spus.

Dar comedie-comedie în adevăratul înțeles al cuvântului, comedie până la capăt este *Thalasso* al lui Guillaume Nicloux, prilej de întâlnire între gigantul Gérard Depardieu și controversatul romancier Michel Houellebecq. Amândoi fac talasoterapie la un centru spa din Normandia. Un șir de comicării trag după ei cei doi bătrâni în halate albe, fumând pe ascuns și descărcând „muniția" din butelii de vin pitite prin dulap. Scenograful-regizor înaintează în seria inițiată cu *Răpirea lui Michel Houellebecq*, cu această ultimă producție folosind cu șarm ironia și autoironia , valorificând gagurile celor două celebrități ale culturii franceze contemporane. Pentru scandalurile stârnite de romanele lui Houellebecq și pentru rebeliunile lui Dépardieu, dar și din dorința de a face haz de necaz, unul dintre clienții centrului le spune în față: „Sunteți o rușine a Franței". Aripa celebrității îi absolvă pe cei doi de asemenea considerații răuvoitoare, totul fiind pus în serviciul comicului cu orice preț, chiar și cu prețul denigrării. Cei doi își joacă pe ecran propria bătrânețe cu mult haz, cu naturalețe și dezinvoltură de vedete manfișiste. Un film întru gloria personală a actanților. O comedie la fel de drăguță până la un puct este *Șterge istoricul*, film programat în ultima zi a festivalului, la închiderea oficială din Piața Unirii. Benoit Delépine și Gustave Kervern pun de un subiect ce nu are nimic de a face cu istoria. Termenul din titlu, *Delete History,* e luat din noua tehnologie IT și se referă la golirea datelor din memoria smartphone-ului. Cum ar vrea să șteargă și Marie (Blanche Gardin) imaginile filmate de partenerul ei ocazional cînd făceau amor pentru a o șantaja cu difuzarea lor pe faceboock și a-i stoarce o mare sumă de bani. Noua tehnologie îi înnebunește de-a dreptul pe cei din provincie, printre care se rătăcește același Michel Houellebecq, vădit sedus de arta filmului, bucuros să apară chiar într-o scurtă secvență. Va renunța Michel Houellebecq la scris? E o întrebare nevinovată ca și „problematica" din acest film-jucărie, care, de bună seamă, așa cum stă bine unei comedii amuzante, se termină bine, aruncând un suflu optimist asupra spectatrorilor revigorați și anul acesta de filme cu final fericit. Ca și ediția a 19-a a *TIFF*-ului clujean.

Sorin-Avram VÎRTOP

REMINISCENȚELE UNEI STAGIUNI ÎNTRERUPTE

1) „LIRA GORJULUI”
RECITAL EXTRAORDINAR DE PIAN: **FLORIN BERCULESCU**[1]
Sala Teatrului Elvira Godeanu *din Târgu-Jiu, 17 nov. 2019*

Imprevizibilul cu care ne-am trezit toți față în față dintr-o dată, fără a-l mai denumi însă, și care a afectat viața și implicit viata socială, economică, nu a evitat cultura. O stagiune care a început sub auspicii favorabile a fost întreruptă. Concertele și recitalurile cu care publicul a fost obișnuit și care au devenit o parte din viața spirituală individuală au fost absorbite de tăcere și angoasă. Totuși ce râmâne după o stagiune întreruptă și fără un concert de încheiere?

RECITAL EXTRAORDINAR DE PIAN
Florin
Berculescu
ÎN PROGRAM:
J. S. Bach / Preludiul și Fuga în fa # minor (II)
J. S. Bach / Concertul Italian, BWV 971, în FA major
W. A. Mozart / Piano Sonata kv 333, în Si b Major
F. Chopin / Andante spianato et Grande polonaise brillante op. 22
M. Ravel / Alborada del gracioso

Franz Liszt a preluat melodii și teme din opera și lucrări și le-a transpus în planul pianistic, sperând ca astfel să confere și să proiecteze asupra pianului nu doar caracteristicile și efectele orchestrale, dar și satisfacția artistică de a avea în salon lucrări muzicale, care de obicei pot fi audiate doar în sălile de concert și în teatrele de operă. Clara Schumann era intrigată de această idee și punea sub semnul întrebării demersul lui Liszt, afirmând că nu înțelege de ce acesta trebuie să corecteze muzica altor compozitori. Reminiscențele operatice ale lui Liszt nu sunt nicidecum simple corecții, ci adevărate capodopere, pentru un timp chiar neglijate, dar care acum, sub virtuozitatea unor noi generații de pianiști, stârnesc interes și fascinează publicul. Astfel, din stagiunea întreruptă, ne rămân doar vagi reminiscențe, amintiri, aproape imprecise datorită excesului de angoasă și contradicții pe care situația de pandemie a desfășurat-o peste toți. Pentru a înlătura acest character imprecis precum și amenințarea uitării este bine să fixăm unele din aceste reminiscențe așa cum și Liszt a avut capacitatea nu doar de a savura spiritul melodiilor, dar și de a le fixa pentru posteritate în portativele musicale.

Un astfel de eveniment a fost recitalul de pian din seara zilei de 17 noiembrie 2019, avându-l ca solist pe ***Florin Berculescu***. Un repertoriu standard cu lucrări care constituie încercări de tehnică, virtuozitate și artă interpetativă pentru orice pianist și care face cinste oricărei săli și oricărui podium de recital.

Nu în ultimul rând, pentru cei care studiază pianul, recitalul are și un caracter formativ și educativ, punând în fața auditoriului o serie de opera spre care un interpret aspiră să le poate interpreta și oferi publicului. Această caracteristică este specific educației prin teatru, muzică și artă de a pune în fața publicului lucrurile așa cum sunt.

Recitalul a început cu o selecție din *Clavecinul Bine Temperat* de Johann Sebastian Bach, respective *Preludiul și fuga în Fa diez minor* din volumul al doilea (No.14, BWV II, 883). Este o alegere specială și aduce în planul sonor un preludiu și o fugă, care, prin tonalitatea rar utilizată de către compozitori și subiectul melodic special, reprezintă un contrast și o noutate, comparativ cu practica rutinieră în care câteva preludii și fugi din volumul întâi au devenit subiect al abuzurilor interpretative din producțiile școlare, de amatori sau în prelucrări facile pentru chitară ori formații de muzică rock cu character ad-hoc.

Acestei deschideri i-a urmat Concertul Italian (BWV 971), o lucrare solistică de amploare cu dificultăți interpretative care privesc planurile și contrastele dintre re-

[1] Lucrarea a fost prezentată la Simpozionul științific „Educația după pandemia 2020”, secțiunea I, Științe ale Educației și Umaniste organizat și desfășurat la Universitatea *Constantin Brâncuși* din Târgu-Jiu în parteneriat cu Academia Oamenilor de Știință din România în perioada 6-11 iulie 2020. Versiunea lucrării în limba engleză va fi disponibilă într-o altă publicație.

gistrele sonore și melodic, precum și realizarea ornamentației, din partea a doua. De la ceea ce literatura muzicală numește ca fiind ***Vechiul Testament*** adică *Clavecinul Bine Temperat*, ***Noul Testament*** fiind reprezentat de cele 32 de sonate pentru pian ale lui Ludwig von Beethoven, intepretul a trecut în epoca clasicimului vienez reprezentat de *Sonata în Si bemol major KV 333* de Wolfgang Amadeus Mozart. Este una dintre sonatele de dimensiuni mari din categoria sonatelor mozartiene pentru pian și care este un exemplu extraordinar în ceea ce privește forma. Unul din argumentele specialiștilor, privind forma acestei sonate, este fundamentat pe modul cum Mozart a utilizat secțiunea de aur în structura celor trei părți și raporturile numerice ale măsurilor pentru fiecare parte a sonatei. Atmosfera muzicală a lucrării precum și interpretarea au fost captivante, iar spiritul mozartian nu îl poate determina pe ascultător decât să spună că dorește să o asculte mereu și mereu. Clarității mozartiene i-a urmat o lucrare pe măsură din repertoriul romantic chopinian. Mozart și Chopin prezintă o dificultate insurmontabilă pentru interpreți. Dincolo de complicațiile tehnice este vorba de sunetul special care îi distinge pe acești compozitori. *Marea poloneză în mi bemol major precedată de un Andante spianato Opus 22* este o lucrare care se află în prima linie a preferințelor melomanilor din repertoriul lui Chopin. Compusă atât pentru a fi interpetată cu acompaniament de orchestră, cât și în versiune pentru pian solo, lucrarea este de o frumusețe aparte, dată de bogăția și diversitatea melodică și susținută de luminozitatea tonalității mi bemol major. Este una dintre lucrările la care publicul uită să clipească și să respire. Anvergura și complexitatea lucrării o face mai puțin interpetată, iar atunci când ocazia rară se ivește, reminscența dispare și se transformă într-o experiență de neuitat, chiar dacă deseori publicul nu conștinetizează prețiozitatea experienței și actului artistic la care este parte.

Ultima lucrare din repertoriul serii aparține unui compozitor care nu este ocolit de atenția publicului acordată unei lucrări popularizate și prelucrate excesiv și distorsionat și, când afirm aceasta, mă refer la Bolero, compusă de Maurice Ravel. Maurice Ravel este un compozitor și un muzician total. Florin Berculescu intepretează partea a treia din suita *Miroirs*, intitulată *Alborada del grazioso*. Recent, lucrarea elaborată de Cristina Popescu Stănești, de la Universitatea Națională de Muzică din București, oferă posibilitatea studierii unor analize muzicale asupra interpretării lucrărilor pentru pian ale lui Maurice Ravel (este vorba despre cele două suite *Miroirs* și *Gaspard de la Nuit*). Până la apariția acestei lucrări, melomanii aveau în vedere intepretarea fastuoasă a *Alboradei del grazioso* de către Dinu Lipatti. Conform lui Yvonne Lefébure, Debussy a inventat și stemul sonor impresionist, însă îi revine lui Ravel meritul de a-l fi utilizat într-un mod comprehensiv și desăvârșit. Experiența sonoră a acesteia este tulburătoare, piesa valorificând folclorul spaniol și portughez cu origine posibil în perioda trubadurilor și care are un caracter ceremonial asemănător serenadelor, fiind interpetate în onoarea și în cinstea unei persoane îndrăgite sub fereastră, de obicei în zori. După cum afirmă doamna Cristina Popescu Stănești pentru interpetarea acestei piese: „*Pianistul are nevoie de o tehnică briliantă capabilă să facă față tuturor provocărilor, sunete repetate extrem de rapide, arpegii fulgerătoare, salturi și duble glissando-uri. Are nevoie de nerv și precizie pentru a reliefa toate accentele și a susține neobosit energia și transformările de culoare proprii acestei piese. Și nu în ultimul rând are nevoie de imaginație și de o tehnică a sonorizării prin care să schimbe rapid atacul și să evidențieze fiecare caracter în parte*" (Popescu Stănești, 2015, p. 98). Iată astfel seria de elemente pe care interpetul le posedă, le-a depășit și manifestat în construirea și realizarea acestei intepretări.

Recitalul a avut într-adevăr o conotație aparte, dincolo de interesul pe care îl stârnesc numele compozitorilor și al lucrărilor ce îl compun, și anume transpunerea și trecerea auditoriului în și prin câteva sisteme sonore care constituie esența modului cum compozitorii au organizat substanța sonoră în operele și lucrările lor. Pentru Bach sistemul temperat versus netemperat, pentru Mozart clasicismul, pentru Chopin sistemul romantic și combinația elementelor tradiționale (poloneza, spiritul national) în forme romantice, pentru Ravel caracterul impresionist și idiomul acestuia. Această experiență este cea care a dat caracterul inedit și de ce nu extraordinar așa cum este menționat în afișul programului.

Reminiscență, uitare? Să sperăm că nu. Experință transformatoare? Să sperăm că da – și de ce nu, repetabilă și durabilă.

---

*) Lucrarea a fost prezentată la Simpozionul științific „Educația după pandemia 2020", secțiunea I, Științe ale Educației și Umaniste organizat și desfășurat la Universitatea *Constantin Brâncuși* din Târgu-Jiu în parteneriat cu Academia Oamenilor de Știință din România în perioada 6-11 iulie 2020. Versiunea lucrării în limba engleză va fi disponibilă într-o altă publicație.

Bibliografie

Lefébure, Yvonne: *Yvonne Lefébure teaches how to play Ravel*, https://www.youtube.com/watch?v=bcSVi5In6bQ

Lefébure, Yvonne : *Yvonne Lefébure on Debussy*, https://www.youtube.com/watch?v=B9p15knw7Lw&list=RDbcSVi5In6bQ&index=3

Leichtentritt, H.(1922): *Chopin's Klavierewerken*. Mayr Hessen Verlag, Berlin.

Lipatti, Dinu(1990): EMI, Compact Disc no. 4. CZS 7 671 162 2 A. EMI Records Ltd. 1990 EMI Electrola GmbH, D-5000, Köln.

Marks, Helena(1921): *The sonata its form and meaning as exemplified in the piano sonatas of Mozart. A descriptive analysis*. Published by William Reeves, London. Printed bv The New Temple Press, Norbury Crescent, London; S.W16, Great Britain.

Popescu Stănești, Cristina (2015): Concepția interpretativă în

Miroirs şi *Gaspard de la Nuit* de Maurice Ravel. Editura Universităţii de Muzică, Bucureşti.
Rosen, Charles (1998): *The Classical Style: Haydn, Mozart, Beethoven*. W. W. Norton & Company, New York City.
Schweitzer, Albert(1966): *J.S.Bach. English translation by Ernst Newman in two volumes*. Dover Publications, New York.
Spitta, Phillip(1899). *Johann Sebastian Bach: His Work and Influence on the Music of Germany, 1685–1750. In three volumes.English translation by Clara Bell and J. A. Fuller Maitland*. Novello& Co., London.

2) FESTIVALUL DE OPERA ELENA TEODORINI – *OPERA ROMÂNĂ CRAIOVA*

Reprezentaţia operei* Norma*, de Vincenzo Bellini, de către Teatrul de Operă din Varna, Bulgaria

28 oct. 2019, Craiova, Sala Cercului Militar

Activitatea muzicală şi artistică nu a scăpat de ameniţările, care pun sub semnul întrebării viaţa în sine şi nu doar la un nivel local sau regional, ci global. Astfel că termenul utilizat de Fran Liszt în numeroase din transcripţiile sale operatice pentru pian îşi are justificarea în mediaţiile asupra evenumentelor artistice care prefigurau o stagiune glorioasă cu titluri din bel canto şi premiere veriste (Puccini: *Il Tritico*). Toate acestea au devenit o aminire, dacă nu vagă atunci în pericol de a fi şterse din memoria publicului sub ameninţările angoasei şi ale anunţurilor de tot felul, între care cele contradictorii şi nefaste a căror forţă de manifestare părea să depăşească orice aşteptare. Este îndreptăţit astfel să revenim şi să surpindem căteva din remomentele artistice deosebite, remarcând pe de altă parte forţa activităţii artiştilor în vremuri de restrişte, când fie pe front, fie în blocada războiului, sau în calamităţi, artişiti au mers şi şi-au încurajat compatrioţii pe front, în spitale, sau între ruinele cauzate de calamităţile naturale.

Un eveniment rar, o surpiză şi o revelaţie l-a consituit reprezentaţia operei ***Norma*** de către Teartul de operă din Varna, Bulgaria, pe scena Cercului Militar din Craiova. Opera ***Norma*** reprezintă un titlu spectacular în panorama compoziţiilor lirice. Este o lucrare de filosofie muzicală a cărei premieră a marcat schimbări în modul de abordare al acestui gen componistic. Din păcate, operele lui Bellini, deşi puţine la număr, sunt rar abordate de repertoriul operelor şi teatrelor lirice din România. Deşi, privind înpoi în istoria operei din ţara noastră, aceste titluri au figurat destul de timpuriu în repertoriul trupelor italiene, care au activat în ţara noastră, în prezent se pare că bel cantoul este pe un plan secundar, în operele şi tatrele noaste predilecţia fiind pentru titlurile verdiene din perioada medie şi târzie şi verismul puccinian. Încerări recente precum premiera cu ***Norma*** de la Opera Română din Timişoara, premiera cu opera ***I Puritani*** de la Opera Română din Cluj-Napoca, sau mai devreme, premiera cu opera ***Norma*** de la Opera Română din Bucureşti în 1989, şi apoi a operei ***Montechii Capuleti*** de la Teatrul Liric din Constanţa, preluată şi la Opera din Braşov, par a fi încă insuficiente, comparativ cu ponderea acordată acestor lucrări la teatrele din străinătate. Se pare că impactul pe care interpretările Marie Calas în acest rol la noi au rămas doar la nivelul melomanilor şi mai puţin al industriei artistice, care este de fapt tot o întreprindere fără de care niciun domeniu nu poate fiinţa. Dincolo de problemele economiei şi managementului material, este desigur problema managementului interpreţilor, care nu este mai prejos ca dificultate. Problema cu siguranţă este stâns legată şi de ce se întâmplă în Conservatoare, în clasele şi cursurile de specializare vocală, care constituie sursa şi resursa viitorilor solişti şi interpeţi. Acestea fiind problemele, o reprezentaţie cu opera ***Norma*** este o şansă care nu trebuie ratată şi bineînţeles consemnată.

Prezenţa teatrelor de operă din Bulgaria pe scena Operei din Craiova este rezultatul unei colaborări de mulţi ani şi nu cu mult timp în urmă Opera din Sofia a prezentat la Craiova, având-o ca solistă în rolul principal pe Oana Andra, opera ***Cenuşăreasa*** de Rossini cu mare succes. De fapt, titlurile reprezentative de bel canto Italian par să fie la ele acasă la Opera Română din Craiova, iată acum ***Norma*** de Bellini, apoi ***Lucia*** de Lammermoor, ***Elixirul Dragostei*** şi ***Don Pasquale*** de Donizetti, parte a repertoriului curent, care încearcă să ţină vie flacăra acestui stil muzical.

Distributia specatcolului a fost următoarea: *Norma* – Daria Masiero, *Polione* – Varery Georgiev, *Orovesto* – Evgenii Stanimirov, *Adalgisa* – Libuse Santorisova, *Flavio* – Hristo Ganevski, *Clotilde* – Boyka Vassileva,

Orchestra și corul operei din Varna sub conducerea muzicală a maestrului Krastin Nastev și în regia artistica a lui Kuzman Popov.

Interpreții au corespuns în ceea ce privește specificului rolurilor pe care această operă le solicită, având și carieră internațională dovedită în rolurile respective. Scenografia și regia artistică au creeat un cadru credibil și convingător pentru desfășurarea acțiunii scenice, nuanțele întunecate și paleta de culori reprezentând atmosfera tulburată a druizilor în interacțiune cu romanii și tensiunea creată de conflictele dintre dragoste și credință, cu care se frământă Norma, Polione, Adalgisa și Orovesto. Timbrul vocal al Dariei Masiero a servit cu brio personalitatea acestui rol iar arta interpretativă a conferit ariei *Casta diva* o intepretare în stil și cu tensiune dramatică în cabaleta care o precede. Rolul lui Polione, interpretat de tenorul Varery Georgiev, ne-a revelat frumusețea ariei din primul act, care este de o dificultate tehnică și vocală pe care numai o voce potrivită acestui rol și la un anumit moment al vârstei poate să îl servească. Adalgisa și Orovesto ne-au descoperit sonorități și inflexiuni, pe care partitura vocală le-o conferă în cadrul artei interpretative și care în multe situații melomanii și ascultătorii obișnuiți cu înregistrări audio și interpretări standarizate nu au șansa să le audă și să le aprecieze. Conducerea muzicală a maestrului Krastin Nastev a pus în evidență nu doar temeinicia pregătirii și realizării acestui complex spectacol, dar și o coeziune, pasiune și unitate între interpreți și orchestră, între sunet și cuvânt, și nu în ultimul rând acesta fiind un deziderat și un principiu al bel canto-ului.

Acestea sunt rațiunile care ne determină să păstrăm această seară de operă memorabilă și să reflectăm la impresiile pe care trebuie să le fi lăsat asupra auditorilor din prima jumătate a secolului al XIX-lea când deseori premierele reprezentau și fiascouri de răsunt și totuși desupra acestora compozitori precum Franz Liszt, Sigismond Thalberg au preluat temele acestor opera le-au transpus în partituri și transcripții pentru claviatura pianelor și au conferit reminiscențelor viață artistică și spiritual, care, iată, ajunge până la noi și care sperăm că, în pofida amenințărilor naturale și nu numai, va merge înainte, prin generațiile viitoare de interpreți, melomani, ca viață artistică și spirituală.

Bibliografie

Galatopoulos, Stelios (2002), *Bellini: Life, Times, Music: 1801–1835*. London, Sanctuary Publishing Ltd.

Masiero, Daria: 29 iunie2019, succesul cu rolul *Norma* la Teatrul din Varna, Bulgaria și anunțul spectacolului din 28 octombrie 2019 de la Opera Română din Craiova. http://dariamasiero.com/2019/06/20/dallitalia-ai-balcani-la-marcia-europea-della-norma-guerriera/

Policastro Gugliemo (1935): *Bellini 1801-1819*. Edizione del Centenario con autografi e ilustrazioni dell epoca. Studio Editoriale Moderno, Catania 1935- XIII.

Aplauze finale: Opera Norma *de Vincezo Bellin, 29 octombrie 2019, Cercul Militar Craiova*. Norma - *Daria Masiero,* Polione – *Varery Georgiev,* Orovesto – *Evgenii Stanimirov,* Adalgisa – *Libuse Santorisova,* Flavio – *Hristo Ganevski,* Clotilde – *Boyka Vassileva, Orchestra și corul operei din Varna sub conducerea muzicală a maestrului Krastin Nastevsi, în regia artistică a lui Kuzman Popov. Teatrul de Operă din Varna, Bulgaria. (Foto autorul)*

Voicu LĂZĂRUȚ

NICOLAE SIMATOC, UN MARE FOTBALIST BUCOVINEAN, CU O VIAȚĂ DE EMIGRANT

Oare câți dintre marii iubitori și cunoscători de fotbal, mai vârstnici, au auzit de Nicolae Simatoc ? Cred că nici 1%, deși **Simatoc** a fost o imensă personalitate românească a fotbalului mondial de după cel de-al Doilea Război Mondial. **Nicolae Simatoc**, aventurierul fotbalist din Bucovina, care a fost nevoit să parcurgă tot globul pământesc, mai întâi, să fugă de frica comunismului sovietic din România și, mai apoi, în toată existența sa, pentru a scăpa cu viață și pentru a mai putea juca fotbal la mare nivel și, esențial, din simpla dorință de a avea o identitate recunoscută și apreciată. El nu a renunțat niciodată la naționalitatea de român și nici la religia ortodoxă. A avut parte de această luptă și fugă continuă, mereu cu frica pe urme, dar una purtată cu detașare și un neîncetat zâmbet pe buze, așa dovedindu-și talentul nativ, calitățile de excepție și profesionismul în fotbal, timp de 40 de ani. Mai întâi, trebuie să recunosc sincer și să mulțumesc reporterilor moldoveni - Octavian Ticu și Boris Bogus, doi mari sportivi, reporteri și autorități politice din Republica Moldova dar, în special, doamnei Violeta Gorgos pentru realizarea senzațională a filmului documentar – „Legenda unui fotbalist- de la Ripensia la Barcelona" ! A trebuit să admit, cu rușine și puțină supărare această informație sportivă recentă, pentru că nu am cunoscut acest celebru și important personaj din fotbalul mondial, deși eu mă laudam peste tot că citisem despre el, ca despre o rudă apropiată, cam totul din presa și literatura de fotbal mondială, apărută în ultimii 50 de ani în România ! Am trecut la cercetări și informații rare, frapante și esențiale despre viața acestui personaj legendar, care te farmecă prin toată existența sa, dar, mai ales, prin permanențele noi descoperiri ale vieții sale miraculoase, pe etape un om preschimbat un fotbalist mereu cu o altă identitate, cu un alt domiciliu, la o altă echipă, în altă țară.

Dar, de ce trebuie, oare, să o mai tot lălăiesc eu, cu începutul sau introducerea prezentării personajului rar, ca existență și carieră, în loc să-i dau drumul captivantului film al vieții lui Nicolae Simatoc-Bucovineanul, un legendar necunoscut, un mare fotbalist român. Ce este și mai captivant în viața lui Nicolae Simatoc este modul său natural și înălțător cum reușește să-și ardă etapele tinereții sale de fotbalist și cum își schimbă mereu locurile existenței sale. Trebuie să recunosc că rar mi-a fost dat să parcurg cercetările în arhive, cu atâta curiozitate, drag, simpatie și cu atâta sentimentalism, cu o constantă admirație pentru, poate, cel mai mare fotbalist român al României din toate timpurile. Asta, cu atât mai mult cu cât, despre Nicolae Simatoc nu s-au auzit decât puține informații țara noastră, în ultimii 60 de ani.

Nicolae Simatoc, 1942

Fotbalistul, despre care doar târziu ne-au parvenit știri din Spania, devine pe măsura descoperirii vieții sale întortocheate, tot mai iubit și simpatizat, cu cât aflăm câte ceva din traiectoria vieții, cluburile unde a jucat, pe unde a mai fugit, prin ce cluburi de fotbal și țări a mai activat și cum și-a petrecut o viață boemă, cum a trăit, în ce locuri, când și unde a evoluat Nicolae Simatoc, marele fotbalist profesionist, provenit dintr-un sat românesc bucovinean, cu un nume ilar, greu de rostit și neobișnuit fonetic – GRIMĂNCĂUȚI,…de acum, însă devenit o localitate legendară. În acest sat din Hotin, acolo unde stătea harta nordului în cui, timp de 27 de ani, cu România Mare și cea dodoloață, s-a născut Nicolae Simatoc, acum 100 de ani, în data de 1 mai 1920. Localitatea s-a aflat chiar pe

frontiera cu poporul « prieten » sovietic, pe un afluent al Prutului, pe râul năvalnic Lotalnic. Satul are la origine un nume ciudat, unul rezultat dintr-o combinație ucrainiano-moldovenească, pentru că începe cu neobișnuitul prefix gri, dar care nu este gri-ul ca și culoarea, ci este o traducere din ucraineană a cuvântului tunet, un fenomen ceresc care va modifica tragic satul și oamenii, datorită unei furtuni catastrofale, soldată cu mulți morți și distrugerea totală prin foc a satului, prin secolul XVII. Sufixul de…-ăuți este o terminație amuzantă de care românii adesea râd, atunci când vreau să spună ceva despre un moldovean, când el provine dintr-o zonă disperant de îndepărtată și săracă… ! Există sute de astfel de localități în Republica Moldova de azi sau în Ucraina, și asta, nu doar în vecinătatea Grimăncăuților, unde există și azi două sate „importante”, prietene, vesele și vecine - Adicăuți și Văscăuți. Satul a supraviețuit, chiar împotriva unui blestem bucovinean, unul provenit de la un preot din Kiev, care după ce a fost alungat și excomunicat din sat, pentru motive de preacurvie, acesta i-a blestemat amarnic pe grimăncăuțieni, ca toți să fie distruși ca și cei din Sodoma și Gomora, de pe fața pământului Bucovinei și a Moldovei.

Din startul prezentării fotbalistului bucovinean, trebuie remarcată o ereditate sănătoasă, simplă, masivă, energică și ascunsă a lumii lui Colea Simatoc, copilul zămislit dintr-un tată ucrainian - Mișa Șimatoc, un om fără noroc, care moare de tânăr după o serie de boli contagioase, probabil de malarie sau pelagră, și dintr-o româncă puternică și masivă, cu aliură de aruncătoare de greutăți de la atletism. Mama sa provenea din Portul Chilia Nouă, era vară cu Fenea Târnăcop, de unde matrozul ucrainian, de 2 metri și amuzant ca un actor, o fură de la părinții săi pe mama lui Simatoc Nicolae, Catrina Grosu, într-o zi de Paști a anului 1920. De la numele ucrainian al tatălui a provenit, prin scriere în latină, numele de Simatoc. Vom afla cu tristețe și compasiune că Nicolae va rămâne fără tată, de la vârsta de 12 ani. Necazurile și lipsa de noroc se vor revarsa brutal, ca un blestem asupra familiei Grosu, înaintașii basarabeni ca origine și cumnați cu Familia Movilă, strămoșii care luptaseră de veacuri, și cu turcii și cu rușii, dar și cu sovieticii. Se credea că Tatăl - Mișa sau Grișa, fusese un subofițer în armată rusă. De partea cărei națiii, nu se mai știe !

Moartea prematură și accidentală a soțului a ajuns tot ca un blestem venit din trecutul său sumbru învăluit în mister, precum și dispariția spontană a socrilor mamei sale, după o epidemie de friguri, în anul 1933, după un trist eveniment ce o determină pe mama Simatoc să se decidă ferm și iute, să ia o hotărâre importantă, una decisivă pentru întreg viitorul copilului Nicolae. După ce primise o scrisoare de la cumnata sa - Lenocika, cea care se căsătorise, cu 5 ani în urmă, cu un ceferist de la Timișoara, aceasta se hotărăște spontan să ia o decizie capitală pentru supraviețuirea familiei și al copilului Nicolae. Ruda sa cumsecade se stabilse mulțumitor în locuințele gratuite date angajaților CFR din Timișoara, unde soțul era angajat ca impiegat în Gara de Vest, iar soția rusoaică sau ucraincă lucra ca femeie de serviciu, cu treaba concretă de a face curățenie în vagoanele din trenurilor de persoane din Gara de Nord. Așa că o invitase ferm și cu drag pe cumnata sau vara - sa, cea care-i devenise rudă din partea soțului, după ce auzise, supărată tare, despre necazurile sale. Și atunci, ea o invitase cu mult zel și promisiuni optimiste, să vină la ea, că-i găsește și ei un serviciu ca al său, poate chiar și o mică locuință în același loc și domeniu cu al soțului CFR-ist.

Nicolae Simatoc, 1949

Femeia aprigă și inteligentă, mama lui Nicolae, se decide repede și își vinde urgent și en gros toată averea lor, formată din casă și multe petice de pământuri. În trei zile, Doamna Simatoc se afla împreună cu copilul său, în vârstă de 13 ani, și cu două valize în trenul ce-i va purta din gară în gară, în drumul spre îndepărtatul vest, înspre Timișoara. Timp de trei zile a durat acel drum anevoios și necunoscut al mamei Simatoc și a feciorului ei din Bucovina, cel care se grăbea în necunoscut spre viitorul său lăcaș, de mână cu un vlăjgan de copil, care la acea vârstă avea aproape 1,80 metri și 70 kg. Era hotărâtă însă, să lase în urmă totul, fără regretele trecutului nefericit, cu boli, morți, necazuri materiale și sentimentale. Nici nu avea să pomenească niciodată despre blestemul venit în familia și casa sa și nici să vorbească despre fostul soț.

Din chiar a doua zi a sosirii rudelor Grimăncăuților în Timișoara, cumnata sau vara sa, nu-i prea clar ce-i era, o angajează la CFR și-i dă o cameră din dotarea locuinței sale, ca să conviețuiască împreună o vreme. Băiatul său va merge la Școala din Mehala, dar mai adesea pe terenurile de fotbal cu iarbă din Josephin și Fabrik, unde se juca permanent un fotbal evoluat, cu zeci de echipe de copii și adulți. Aici, în anul 1934, erau fotbaliști profesioniști și sute de copii amatori, care jucau un fotbal avansat și dotat cu echipament,

ghete și mingi de piele, iar terenurile cu iarbă erau trasate și aveau băi și mici vestiare dotate cu apă caldă. Este drept că Timișoara devenise, în 18 ani de Românie Mare, un oraș emancipat, multinațional și bogat, în care se juca un fotbal de nivel englezesc sau vienez, iar echipele Chinezul și Ripensia erau binecunoscutele campioane ale României și recunoscute teamuri de fotbal-soccer în toată Europa.

Nicolae Simatoc se impune rapid și normal între copiii maidanelor unde jucase de timpuriu, ca un test selectiv pentru a fi recrutat ca junior sau cadet de către conducerea Clubului Ripensia, oamenii profesioniști care erau mari cunoscători de fotbal și rapid impresionați de statura atletică și longilină a lui Simatoc, dar și de tehnica fină, driblingul și șutul necruțător, dat din niște picioare viguroase, ca fagii Bucovinei. Dezvoltarea fără precedent a Timișoarei între 1920-1940 a făcut ca fotbalul jucat pe aceste meleaguri să fie un apogeu valoric în România Mare și puternică, iar Bucureștiul avea puține și rare speranțe de a concura cu echipele din Timișoara, sporadic, doar prin echipele Venus, Carmen și Rapid, în acele timpuri de mare dezvoltare economică.

Perioada 1934-1938 este pentru copilul Nicolae Simatoc cea de formare fotbalistică datorită creșterii în valoare și a fizicului băiatului, care va face repede performanță cu Ripensia Timișoara, unde joacă intens și învață tainele fotbalului de la cei mai mari și talentați fotbaliști ai României, unii fuseseră prezenți la cele trei turnee finale de Campionat Mondial de până atunci. Erau jucători renumiți, mulți dintre cei care îi vor influența decisiv viața și activitatea fotbalistică, comportamentul și tehnica de campion ai fotbalului de înaltă valoare. Vor deveni colegii săi de la « Ciarda Roșie », așa acum erau botezați și supranumiți jucătorii Ripensiei, după echipamentul roșu în dungi, ca - Hoksary, Kotormani, Vasile Deheleanu, Petchowski, Bodola, Sepi, Burger, Schwartz, Dobay, Bindea, Ciolac…unde, Simatoc juca, ca half dreapta.

Nicolae va ajunge Campion Național cu Ripensia, deși el era încă junior, în anul 1937, cu echipa de aur a Ripensiei, care avea atunci în componență toată Națională României, care era cam pe desființate datorită începeri războiului și prigoanei pornite de Hitler împotriva evreilor în toată Europa. În mijlocul echipei juca în acel an ca titular, Nicolae Simatoc alături de Ciolac, Schwartz, Dobay, Kotormany. Era prezent acolo și malacul Nicolae, zis Colea, zis Girafa, zis Griul, zis Rusul, cel care marchează în acel an trei goluri și unde se remarcă în fiecare meci, fie prin loviturile de cap, fie prin driblinguri abile, fie prin pasele de geniu. Era cel mai complet și complex tânăr fotbalist român, poate și cel mai dotat, în anul în care Hitler hotărăște să ardă omenirea, cea care vroia pace și fotbal, nu moarte.

Mult nenoroc a existat permanent pentru tânărul Simatoc de a porni spre fotbalul mare la concurență cu demența dictatorilor ucigași. Totul se va schimba în rău în viața lui Simatoc, din vina războiului. Din acel septembrie 1938, va începe fuga lui continuă și lupta de supraviețuire, poate, a celui mai mare fotbalist român care-și va căuta mereu țara, echipa, numele, sănătatea, soția, copiii. Formarea lui Nicolae Simatoc, ca fotbalist profesionist se datorează în proporție covârșitoare faptului că a nimerit încă de copil, în Paradisul Timișorean al Fotbalului, la vârsta potrivită creșterii, formării și educăriii sale fotbalistice.

Veselul și simpatizatul Nicolae Bucovineanul sau Rusul din Văscăuții Gri, așa cum îl ironizau adesea Ciolac și Schwartz pe băiatul harnic, frumos și isteț, care făcea și școala din Ronaț și era prezent la toate antrenamentele Ripensiei, unde stătea, pe teren, și câte 4-5 ore, unde exersa, la concurență cu „așii" și învăța cu sârg toate loviturile și tehnicile de joc cu mingea. De la stadion mergea, în mod planificat, cu echipa de crăpat și transportat lemne și cărbuni brichete-cocx pentru încălzirea locuitorilor timișoreni din Kutl, Gară, Josephine și Fabrik. Era o muncă foarte bine plătită de către locuitorii bogați din acele cartiere. Erau acolo comercianții bogați care îi căutau, sentimental, încă din timpul verii, pe acele echipe de fotbaliști care erau puternici, punctuali, harnici, frumoși și cinstiți cu cei pe care-i aplaudau și dumineca pe stadion, dar îi și mulțumeau pecuniar pentru serviciile promt făcute de cărăușii-loptari.

Junioratul în Timișoara fotbalistică începută în anul 1934 este cea mai frumoasă și împlinită perioada a vieții fotbalistului Nicolae Simatoc. Cum să nu fii fericit, când jucai la Ripensia de la vârsta de 17-18 ani în echipa cu vedetele de la Naționala României și să fii și plătit regește. Are niște amintiri tare amuzante din această activitate de fotbalist și transportator adhoc și crăpător de lemne planificat. Bătrânii fotbaliști timișoreni îl trăgeau și antrenau în toate activitățile lor. În cartierele deservite de fotbaliștii cărăuși și spărgători de lemne, casele erau așezate și construite, ca un stas, cu un etaj sau două și cu magazia de lemne în subsol, pentru fiecare apartament pe unde echipa de fotbaliști introduceau lemnele și cărbunii pe o fereastră micuță, de 45*85 cm, în demisolul proprietarului celui care făcea comanda de livrare. Fotbaliștii câștigau cu această activitate o groază de bănet, care se transfera, transparent, la restaurantele „Cina și Loyd", sau în zecile de cafenele-bar unde se jucau permanent și la orice oră din zi și noapte, partide de poker pe bani mulți, toate disputate între prietenii fotbaliști, într-un nor gros de fum și aburi de alcool. Pe ulițele Timișoarei a acelor ani fotbaliștii cărăuși erau recunoscuți și admirați de către sutele de copii care priveau uimiți la tehnica de lovire a ouălor de cărbune, care se duceau, la fix în gaura magaziei, iar aruncările out, de la marginea străzii a bicașeului de lemn, era trimis cu precizie și fulgerător prin crăpătura din subsolul magaziei, ca la păianjenul barelor de

pe stadion. Era un spectacol rar și amuzant peste poate. Perioada aceasta de 2-3 ani, când Nicolae fusese permanent în compania fotbaliștilor celebri și prieteni, băiatul cu aliură de actor de film - Tarzan, se va deprinde cu parfumul ales al frumuseților fetelor din orașul Timișoara, va fi chiar dependent de abundența de mâncăruri și băuturi fine, permanent de jocul de cărți și de fumatul excesiv de țigări.

Va urma însă, perioada 1938-1948, care va fi cea mai contorsionată, contradictorie și agitată etapă a vieții fotbalistului Nicolae Simatoc. « Ripensia » care devenise până atunci de 6 ori campioană a României se desființează, după ce Hitler declanșează războiul mondial și moartea omenirii. Orașul Timișoara se prăbușește încet, pentru că evreii sunt obligați să emigreze de o prigoana instalată dur în România, iar puterea economică scade, fotbalul se diluează ca activitate și plăcere a sportului a tuturor locuitorilor români dispare treptat. Mulți jucători valoroși de la Ripensia, care au jucat în competițiile Europei, fug sau își caută un alt loc de viață, în altă țară și o altă echipă.

Problema esențială și generală devenise însă, pentru toți, una de rezistență la necazurile aduse de război, deci una mare și pentru fotbalistul Simatoc, aceea de a-și găsi o altă echipă într-un alt club și altă localitate, cu atât mai mult cu cât trebuia să-și satisfacă stagiul militar obligatoriu. Putea fi trimis oricând și pe frontul sovietic.

Efectul acestui mortal flagel al omenirii-războiul a provocat în Ardeal și Ungaria și între români și maghiari mari ciocniri și un val de nemulțumiri etnice și teritoriale, o prigoană pornită de la Budapesta, dar și de la Sovieticii, care din iunie 1940 cuceresc, ca pe un cadou regesc - Basarabia și Bucovina și cu tot Hotinul lui Simatoc. Încep să-i prigonească pe cei ce-au părăsit ținuturile furate de Stalin și determinați să-i retrocedeze obligatoriu. Până în 1940, Nicolae nu și-a pus niciodată problema de nație, nume, drepturi legale și civice în România, pentru care chiar jucase trei meciuri în Naționala României. După ce a jucat 44 de meciuri la Ripensia și a câștigat un titlu de campion cu ea, Simatoc a fost curtat și transferat la echipa Carmen București, echipă care era proprietatea marelui industriaș Mociornița, care îi obținuse calitatea de fotbalist încorporat, dar ca soldat și în regim militarizat. Bucureștiul acelor doi ani i s-a părut lui Nicolae un mediu cam de speriat și total neprimitor, și doar prietenia cu Baratki și Bodola l-au făcut să rezite mai ușor la atrocitățile pentru pregătirea războiului și a luptelor intestine dintre legionari și Antonescu din Bucureștii anilor 1939-1942. În Ungaria - Horty pornise războiul pentru Ardeal, iar fotbalul devenise o activitate neimportantă și privată de resurse, interes, jucători și campionate.

La îndemnurile lui Bodola, Schwartz și Vogl - Simatoc este transferat la Oradea, dar în acele timpuri întunecate, viața de fotbalist era precară, încât seara deveneai jucătorul de fotbal român al lui CAO Oradea sau, poate, în dimineață, erai în Naționala Ungariei sau la echipa Vasas Budapesta, o campioană a Ungariei, iar mai apoi, după alte câteva luni, să revii în Naționala României, așa cum erau vremurile și cum se muta frontul și frontiera.

Nicolae înțelege repede că venirea rușilor înspre România nu-i va fi favorabilă lui și se hotărăște să plece, tot mai departe și mai adânc înspre vest, mai întâi spre Budapesta, unde duce o viață de răsfăț, într-o perioadă în care Budapesta era plină de femei frumoase, și unde era încă o abundență de alimente, fotbal și bunăstare. Războiul nu lăsase prea multe neajunsuri. De fapt, învățând repede limba maghiară, el era asimilat ca ungur, era și adoptat și adorat de o boieroaică superbă din Pesta – Ethelka Stolarcsik, cu care se va iubi și căsători, după o patimă din dragoste și într-o fericire de timpuri grele din trei ani de război.

Exista permanent pentru Simatoc o admirație generală româno-maghiară, dar după 1944, odată cu invadarea de către ciuma roșie sovietică a Europei de est, a început teroarea și suferința în România. Foametea, bolile, acțiunile criminale bolșevice se desfășurau mai intens în Ardeal, unde Simatoc se fixase o vreme cu domiciliul, cu iubita și frumoasa sa soție în inima Ardealului, pe la Oradea, unde putea juca încă un fotbal la nivel înalt, dar dezorganizat de război și de comunismul instalat. Supraviețuia familia Simatoc, dar soția sa tremura de frică în permanență și oriunde, că și ea putea fi ucisă de sovieticii barbari, cei care i-au nimicit toată familia. Atunci nu mai puteai fugi, nici spre Budapesta, unde legea o făceau tot tancurile sovietice.

Perioada 1944-1947 era tensionată de instalarea noului regim democratic unde comuniștii distrugeau toată frumusețea trecutului glorios al României și care avusese o abundență alimentară și materială nemaiîntâlnită, care avusese un fotbal de înaltă ținută și competivitate. Lui Nicolae îi era tot mai greu, deși se transferă în Oradea, unde va juca sau la ICO sau Bihorul sau Crișul Oradea. I se născuse primul băiat și nevasta nu mai putea pleca spre Budapesta natală. Erau triști și speriați. Viața era limitată, ca activitate și plăceri, doar cafeaua și coniacul băut la « Vulturul Negru », ca și fumatul și jocul de cărți regulat al fotbalistului « spion » Miklos Szegedy-Simatoc îi mai rămăsese, așa cum îl acuzau direct sau voalat securiștii, apăruți ca ciupercile otrăvitoare în acea perioadă și care îl vor face să ia, în taină, legătura cu niște prieteni care locuiau și știau bine granițele vestice dinspre Jugoslavia și Ungaria. Se hotărăște să fugă înspre Italia, de unde avusese o ofertă încă din anul 1943, de la patronul lui Inter. Dar, după venirea bolșevicilor nu se mai putea comunica cu vestul și nici posibilă trecerea granitei. Colac peste pupăză, un ofițer securisto-comunist din Oradea îl amenința obraznic, că-l va retroceda urgent sovieticilor pe fotbalistul bucovinean-spion Miklos

Szegedy-Simatoc. Atunci el se sperie tare și ia repede legătura cu niște fotbaliști sârbi din Timișoara care proveneau din Novisad. Aceștia îi garantează că-l vor ajuta să treacă fără probleme granița sârbă, pe fotbalistul cu care jucaseră la Ripensia, granița Ungaria-Serbia înspre Italia. Dar, nu încă, cu toată familia. Ei promit însă, că vor trece cu el, înot Dunărea, pe unde știu ei, pentru că nu-i niciun pericol de a fi împușcat. Avea însă, pe atunci, bietul Simatoc și ceva probleme de sănătate, cu plămânii săi prea solicitați de țigări și de o viață dezorganizată, neantrenându-se multă vreme, când nu mai prea juca fotbal, ci doar se ascundea.

În toamna anului 1947 se hotărăște să fugă din România comunistă, cu orice risc, lăsându-și soția, cu un copil în Oradea, cu promisiunea fermă de-a o lua, doar după ce va ajunge la Patronul lui Inter - Agnelli. În condiții incredibile, cu o Dunăre rece și pe un frig pătrunzător, Nicolae trece granița și în 10 zile ajunge la Milano, unde află cu bucurie că Inter îl dorește în lotul său pe Szegedy-Simatoc, devenit jucător de fotbal apatrid. Nu se mai punea însă problema să mai joace fotbal atunci, ci doar să mai trăiască cu tripla sa pneumonie. Devine peste noapte, cu o nouă identitate - Sima, italianul fotbalist apatrid, dar află vestea devastatoare pentru el, că este grav bolnav de plămâni. Dar Bucovineanul Sima e tare și puternic ca un taur și cu talentul său nativ și cu ajutorul miraculoasei Peniciline. Cineva din anturajul Patronului lui Inter Milano îi promite solemn lui Sima că-i va aduce, curând, nevasta și copilul în Italia, prin Crucea Roșie. Marele rol în angajarea sa la Inter îl va avea însă marele antrenor italian Giussepe Meazza, cel care-l văzuse și aplaudase la un meci Ripensia-Milano. Ar fi spus sec – « Vreau la Inter girafa aia, în mijlocul lui Inter ! » Zis și făcut, pentru că Meazza era un zeu la Milano și în toată Italia, cu care el a devenit campion mondial în 1934 și 1938. Este incredibil cât de repede și-a revenit sub tratament - Simatoc. Unii civili nici nu mai supraviețuiesc după o asemenea triplă pneumonie, așa cum a avut Nicolae, cel care avea pe atunci instalată o pompă pe spate, care extrăgea lichidul din plămâni, timp de 3 luni. Deși Italia fusese și ea distrusă de război, Meazza și Agnelli îl știau pe Simatoc, de când jucase în Naționala României împreună cu Bodola și Petchowschi în lina de mijloc, în meciul în care România a bătut puternica Jugoslavie, cu 2-1.

La apogeul maturității fotbalistice a lui Simatoc, acesta scapă ca prin minune de boală și joacă titular, ca half dreapta, în vestita echipă a lui Inter Milano, din anul 1949, cu care ocupă, doar locul 2. Însă, la el, problemele de naționalitate erau la fel complicate, de aceea a jucat la Inter sub trei nume Szegedy, Simatoc, Sima. Nu avea cetățenie, nume, nevastă și copilul lângă el, și era într-o prea lungă convalescență pulmonară, una tare grea pentru un fotbalist care ducea cel mai mare efort în mijlocul terenului. El era însă, un ambițios, un talent înnăscut, dotat cu un fizic impresionat, la 1,92 și 81 de kg, era un zeu dotat, frumos și bonom, unul iubit de toți cei ce l-au cunoscut în toate perioadele vieții sale aventuroase, dar una de vedetă de fotbal mare.

Nicolae Simatoc, 1950

Avea bunătate, calm, geniu, bun simț, dar n-avea un nume încă acceptat atunci de UEFA și nici naționalitate, adică fără acte de identitate. Astfel că antrenorul Barcelonei îi propune, pe ascuns, prin niște comercianți de suflete și corpuri de fotbaliști, să-l aducă la Barcelona pe Simatoc și Kubala, acesta din urmă mai jucase și pentru Cehoslovacia și Ungaria, în naționalele lor, și era tot un apatrid. Așa că doar el va juca și pentru Spania, până în 1960. De la Inter, Sima plecase la Brescia, apoi joacă într-o selecționată a emigranților din Europa de Est. I-a ridiculizat, într-un meci amical, pe spanioli, cu un scor care a rămas ascuns mult timp, ca rezultat și evoluție, că emigranții au învins cu un stupefiant - 6-1. În timpul acelui meci cu selecționata Spaniei, la Barcelona, Nicolae semnează imediat contractul cu Barca, pe doi ani, pentru o sumă bunicică. Doar atunci el era liniștit, pentru că este cu soția și cu primul fecior într-o locuință confortabilă și, la echipa mult dorită. Sunt clipele de maximă fericire și împlinire pentru Simatoc, care își salvează familia, cu care emigrase spre Spania, la Barca, și unde din anul 1950 devine titular în toate meciurile echipei, când câștigase toate cele 5 trofee ale Spaniei. În același an Barcelona distruge Realul, cu scorul de 7-2…Joacă în orice sistem cerut de antrenorul Daucik…și în 2-3-5 sau 3-2-5, sau în oricare alt sistem unde el este mijlocașul taur și toreador, pe care

barcelonezii îl adoptaseră repede și-l iubeau. Se va reface și cu sănătatea și material. Era fericit, că avea alături familia, căci va avea o locuință decentă în centrul Barcelonei, și că juca fotbal.

Szegedi alias Simatoc la Barcelona, 1950

Din nou rămâne însă dragul fotbalist român, cel fără de țară, permanent fără actele potrivite sau prea subțiri pentru a mai juca la marile echipe europene. A fost în viața sa de atunci însă, o perioadă mai boemă, cu peripeții, când juca la Barcelona, de care trebuie să râdem, să-l iubim și respectăm, cu atât mai mult pe curajosul și veselul Român Simatoc. Ajunsese să vorbească vreo 6 limbi străine. A fost un răsfățat al jocului de fotbal, dar și un aprig degustător de plăceri ușoare, de a juca cărți, a fuma și a bea un vin bun. Era un cartofor notoriu, iar din amintirile sale de gambler, se țeseau mereu anecdote nemuritoare și povești savuroase, cu jocurile sale de poker, pe la Monte Carlo unde a rămas odată, fără nici un ban, după trei zile de jocuri epuizante, de unde l-a extras, cu un sacrificiu financiar important, tot prietenul Kubala. Apoi, înaintea unui alt meci al Barcei, la Bilbao, Nicolas nu mai apărea la ora partidei, deși era căutat de toată conducera echipei, iar el era cantonat în euforia câștigului mare într-un Casino regesc. Nu vrea să plece, până la somația dură a patronului de club, pentru că la ultimele mâini avusese un noroc nemaintâlnit, chiar și o chintă royală, cu care s-a reabilitat după 24 de ore de joc, țigări și vin. A plecat direct la Stadionul din Bilbao, unde a dat 1 gol și 3 pase de gol, care l-au făcut pe antrenor și mai plin de uimire, când în pauza jocului, Nicolas a și dormit 10 minute și băut 3 cafele. Trebuie spus, fără ură, regrete sau maliţiozităţi, că Simatoc a fost mai tehnic ca Dobrin, avea un fizic impresionat, pe care doar Ronaldo îl are azi, iar asemănarea cu regele Hagi este una fantezistă și publicitară, cu atât mai mult cu cât a jucat și Hagi la Barcelona, ca și Gică Popescu, cel care a ajuns și căpitanul Barcelonei și care a fost și cel mai serios fotbalist român din străinătate. La Barcelona a mai jucat atunci și un alt prieten de-a lui Simatoc, un jucător provenit de la Jiul Petroșeni – Emil Berkessy. Dar prietenia neconfirmată cu Bearzot, Di Stefano, Puskas, Kocsis, și sigură și până la moarte cu Kubala, au fost motivele de mândrie interioară și doar de activitate profesională trecută, când el ajunsese la o școală de antrenori, împreună și cu alți mulți celebri emigranți.

În orice situație s-a aflat, Simatoc era un ins plin de umor, optimism și era de o rezistență, putere, valoare, veselie și franchețe care te uimea. Nu a rezistat la Barcelona decât doi ani, cu viața sa dusă cam cu pulsul mereu de 200 ! Va mai juca la Oviedo, Lleida, Sabadell și alte cluburi, care i-au oferit contracte, locuință, bani, dar și Cazinouri… ! Nu era un bețiv, ci doar un împătimit al jocurilor de noroc. Marele și bravul Simatoc de la Barcelona era mare și în fapte, era fericit cu Ethelka-soția și mândru de cei doi băieți născuți, unul în Spania și altul, cel mai mare în România, care vor juca și ei fotbal, la juniorii de la Barcelona și Oviedo. Însă, Nicolae și familia sa n-aveau decât un statut de apatrid, de oameni fără naționalitate sau cu o identitate neclară și legiferată greu de o țară prosperă, dar și ferm reticentă pentru cei ce vin din comunism în Spania lui Franco. La maturitate, când devenise antrenor, nimeni nu îndrăznea a-i promite ceva, mai ales că el devenise doar o amintire a tânărului fost mare fotbalist barcelonez. Mai joacă puțin și pe la Espaniol, unde și antrenează, apoi merge, nevoit, la alte cluburi de niveluri de ligă inferioară, la juniori și copii, dar pentru el, jocul de fotbal însemna mingea și lupta din gazon, pe care a stăpânit-o cu magie și detașare de mare fotbalist. Și cea ce pare incredibil, azi, el era considerat încă mare fotbalist român, și reputat antrenor român străin aflat la Barcelona, căruia, în anul 1963, o delegație de Partid și de Stat a Românei Comuniste a venit în Spania, special să-i propună postul de antrenor al Naționalei României - Domnului Simatoc-Szegedy Nicolae. Unguroaica soție, Ethelka, l-a auzul acestei năstrușnice propuneri a românilor comuniști, cei care-i sugrumase existența, tinerețea și ucis familia în 1956, decide atunci, scurt și ferm pentru Familia Simatoc -„Vom emigra, toți patru membrii de familie în Australia, țara care ne oferă imediat vize, pașaport, locuință, servicii și statutul de naționalitate australiană”. Asta, după ce Doamna Szegedy-Simatoc, văzuse la un TV - Espania anunțul imperativ, cu cât de repede oferă englezii o viață nouă apatrizilor, cu șansa pentru o lume liberă, pe un continent nou care se forma și crea.

Astfel că, în anul 1963, familia lui Simatoc va emigra, pentru ultima dată, spre țara cangurilor, unde Simatoc fusese repede recunoscut de câțiva antrenori englezi din Sydney. Dar Simatoc-Szegedy-Sima a devenit peste noapte australianul Sims. Dar, cu acte în regulă pentru toți membrii familiei sale. El vrea însă să mai joace fotbal, că poate și este încă activ la trup și atunci, el este nevoit să mai și mintă, o ultimă dată, ca o cacealma de pocher, când își declară vârsta de pe

noul certificat de naștere, cu 3 sau 5 ani mai tânăr. Asta pentru că dorea să joace fotbal în Sydney, până la 55 de ani, unde va și antrena, va juca la cazinouri, va fuma și își va trăi viața, ca și când nimic nu s-a schimbat în viața sa.

Plecat, ca un fugar din Bucovina, cea devenită sovietică, din familia rusului sau ucrainianului Șmatoc, trecând prin numele de Simatoc, Szegedy, Sima, Sims, Nicolae rămâne cel mai dotat, valoros și mare caracter de fotbalist român, nevoit o întreagă viață de mare sportiv să fugă, să emigreze, să mintă, să sufere, să plângă, atunci când nimeni nu-l vedea și nici putea ajuta, dar să se supună vremurilor, care nu au fost blânde cu el. A fugit, o viață, e drept o existență cam scurtată de comunism, de moarte, de permanenta frică de deportare, de cruzimea mediului și a societății. A rămas, până la moarte, însă un om liber, curajos și un Democrat zâmbitor. Un Fotbalist fabulos ! Un Român pentru care migrația a fost un statut blestemat de viață !

Viața lui Nicolae Simatoc este o legendă vie care are ca un miez al vieții un personaj fermecător, talentat și cu o viață senzațională, una de mare fotbalist român, poate cel mai mare pe care l-a avut România, dar care a explodat în locul nepotrivit, la momentul nepotrivit. Ca-n basme ! El pare chiar un erou desprins parcă din Legendele Olimpului. Este și are cu siguranță, poate, câte un pic și din înțeleptul Apollo și din frumosul Adonis și are câteva coaste și din Diogene și Bachus. Dar, cu certitudine, Simatoc este un discipol al unui Zeus al Fotbalului. Și, **EL**, a fost un sportiv Român fascinant.

Nicolae Simatoc a avut un imens talent, risipit din vina vremurilor bolșevice, potrivnice românilor din Bucovina și Basarabia, și din România de după anul 1944. Oare unde ar fi fost România noastră, cu toate valorile rămase vii sau risipite și, în Țară, dacă omul cu trabucul în gură și cu whiskyul în nas – Churchill, un ins nelăut și parșiv al istoriei noastre, nu ar fi oferit pe tavă lui Stalin toate țările central estice, comunismului sovietic distrugător de lumi și oameni ?! Și, dacă Dictatorii ucigași - Hitler și Stalin nu ar fi omorât printre milioane de oameni și mulți și importanți fotbaliști ai Planetei.

Prin acest eseu i-am restituit acestui Globe-trotter celebritatea meritată cea a unui personaj fabulos al istoriei românilor emigranți, de nevoie. Un mit de fotbalist, iubit de toți oamenii din jurul său, dar uitat de soartă, timp și blestemat să nu-și găsească, în veci, țara și liniștea!

MUZA ÎNĂLȚĂRII IX - Orizont, 50x70 cm, ulei pe pânză [2018]

Petru-Ilie BIRĂU

MEȘTERI ȘI ARTIȘTI

Pentru analizarea energiilor spirituale ce converg la potențarea sau disimularea unei spiritualități endogene, tradiționale într-un spațiu dat, am realizat un studiu de caz asupra portului tradițional din satele momârlanilor de pe Valea Jiului.

În această zonă era în trecut, cum poate mai demult a fost în toate ținuturile românești, obiceiul ca fetele să-și coase singure primul costum popular pentru a „ieși în lume", pe la vârsta de 13, 14 ani. Astfel marcau o trecere spre maturitate, spre momentul căsătoriei și își etalau destoinicia.

Am întrebat femeile bătrâne din satul Jieț care creează costume tradiționale, de ce nu fac hainele populare sau hainele românești, cum sunt denumite aici, mai colorate, mai diversificate, mai frumoase, cum le spuneam eu. Răspunsul era invariabil același: *„așă trăbă facute, așă le-am pominit de la strabunicele noaste*."

Am analizat fenomenul din perspectiva cercetărilor etnografice, a studiilor psihologice și teoriilor cromatice, mai ales acelea care fac referire la raportul dintre spiritualitatea umană și viziunea cromatică. În acest sens un studiu de bază pentru teoria artei este cel al lui Kandinsky, care stipulează că unul dintre principiile determinante în creația artistică este *principiul necesității interioare*: „*Este limpede deci că armoniile cromatice nu se pot baza decât pe principiul afectării adecvate a sufletului omenesc. Această bază va fi denumită principiul necesității interioare.*" [1]

Un al doilea principiu enunțat de Kandinsky este cel al *libertății artei*: „*…în artă nu există nici un „trebuie"; arta este întotdeauna liberă. Ea fuge de acest „trebuie", ca ziua de noapte.*" [2]

Ceea ce făceau fetele din satele de pe Jiuri, când își coseau singure primele haine populare doar cu negru pe fondul alb al pânzei, semnifica de fapt o regăsire a spiritualității lor într-o *matrice arhaică* generatoare de *arhetipuri*, de care nu voiau să se depărteze, așa cum nici femeile sau fetele din ziua de astăzi care mai lucrează astfel de haine, nu vor să iasă dintr-un arhetip, pentru că simt în el reverberația propriilor simțăminte, iar răspunsul lor la întrebarea mea este doar unul de acoperire.

Foarte ușor aceste femei sau copile s-ar putea lăsa furate de mirajul culorii, strecurând printre albul și negrul straielor populare măcar „picături" mărunte de culoare și am găsit la Cimpa costume mai noi pe care unele femei hazardându-se, au inserat mici motive albastre sau verzi, lăsându-se înșelate, dar acest lucru nu a prins, nu a avut continuitate, și nici nu a plăcut, celelalte rămânând la ceea ce le spunea sufletul.

Mergând mai departe Kandinsky despică *principiul necesității interioare* în trei componente: „*Necesitatea interioară ia naștere din trei motivații de ordin mistic. Ea este formată din trei nevoi mistice*:

1. Fiecare artist este dator, ca spirit creator, să-și exprime propria personalitate (Elementul personalității).

2. Fiecare artist, ca fiu al epocii sale, este dator să dea expresia specificului acestei epoci (Elementul stilistic în valorile de ordin interior, alcătuit din limbajul epocii și limbajul națiunii, atâta vreme cât națiunea va exista ca atare).

3. Fiecare artist, ca slujitor al artei, este dator să exprime prin artă specificul artei, în general (Element al artisticului pur și simplu veșnic, permanent pentru toți oamenii, la toate popoarele și în toate timpurile, vizibil în opera fiecărui artist, el nu cunoaște ca element de bază în artă restricții de timp și spațiu).

Este îndeajuns să pătrunzi cu privirea spirituală primele două elemente pentru a-l vedea clar pe al treilea. Vom înțelege atunci că și o coloană de templu indian grosolan cioplită este pe deplin animată de același duh ca și cea mai minunată operă „modernă".[3]

Același lucru este semnalat de Mircea Eliade: „*Imaginile, arhetipurile, simbolurile sînt trăite și valorizate în diferite feluri: produsul acestor actualizări multiple constituie în mare măsură „stilurile culturii". (…) Tocmai perenitatea și universalitatea aceasta a arhetipurilor „salvează" în ultimă instanță culturile.*" [4]

Din toate aceste cercetări este evident că un rol important, care influențează creația artistică autentică, îl are sentimentul perenității operei de artă, a sacralității și veșniciei ei. Fetele și femeile care lucrează aceste costume populare jienești sau momârlănești, ori mai bine spus românești, așa cum sunt denumite aici, doar în alb-negru și puțin auriu, intuitiv conștientizează că, prin ceea ce ele simt ca definind spiritualitatea lor de țărănci de la munte, se racordează la caracterul culturii populare românești, la o tradiție străveche, probată în timp, încadrată deja în spiritualitatea universală, realizând o legătură cu strămoșii, dar și ducând mai departe aceste valori spirituale. Este ceea ce se întâmplă și în arta bizantină sau în cea greacă, doar că în aceste cazuri fenomenul constă în reprezentarea într-o manieră specifică unor culturi, dar și a unor epoci, pe când creația populară și specificul costumului tradițional românesc au străbătut

epocile, fiind subordonate unei concepții de aceeași sorginte sacră ca și credința în Dumnezeu.

Așa cum Dumnezeu rămâne neschimbat, țăranul român a știut că trebuie să rămână neschimbat în port și cultură.

Acest lucru a fost posibil și datorită faptului că, în zonele în care hainele populare sunt lucrate mai mult cu alb și negru, diviziunea muncii nu a fost însușită într-o măsură mare. În aceste sate din regiunile subalpine ale Carpaților, începând din Banatul montan, trecând prin Apuseni, versanții și depresiunile masivelor muntoase Retezat Șureanu, Parâng, Făgăraș, dealurile Moldovei și Bucovinei și până în Oaș, iar de aici înspre apus peste Gutâi, în Țara Codrului, fiecare gospodărie era un micro-univers care trăia independent, lucrându-și pământul confecționându-și uneltele și manifestându-și creativitatea artistică, uneori în concurență cu celelalte gospodării ce alcătuiau satul. Aici s-a păstrat cea mai autentică tipologie a costumului popular tradițional românesc, pentru că el a fost realizat de către fete și femei simple, fără veleități creatoare, chiar fără aptitudini artistice deosebite, care nu au făcut acea „artă de dragul artei" pe care o combate Kandinsky [5] și nici nu au căutat să-și cultive deprinderile pentru a se specializa în domeniu, ci doar au lucrat îndemnate de simțul *necesității interioare*, de conștientizarea menirii lor, așa cum au și cântat sau mai bine spus *s-au cântat*, au gătit, s-au bucurat, au plâns, ori au lucrat pământul. În toate acestea scopul era viața, trăirea, viețuirea într-un chip organizat și frumos, cât mai apropiat de armonia universului, de chintesența creației.

Atunci când în aceste sate au apărut, de obicei veniți din alte părți, oameni cu un talent artistic mai deosebit, meșterii, aceștia nu au îmbogățit arta populară, ci doar au alterat-o într-o mică măsură, pentru moment deturnând-o de la scopul ei. Am cunoscut un astfel de om pe numele său Benke Andrei Radu (n. 1924, d. 2006), venit pe când era copil în satul Cimpa de la Turda [6], s-a aciuiat la început ca slugă pe lângă diferite familii de oieri, mai apoi reușind să se căsătorească cu o fată săracă și-a înjghebat o gospodărie și a trăit în sat până la bătrânețe.

Ca să-și câștige traiul și având oarecare înclinații artistice, acesta a început să confecționeze diferite obiecte artizanale, de la furci pentru tors, „boate" ciobănești, la trofee cu coarne de cerb și rame pentru tablouri, toate bogat ornamentate cu diferite motive în general inventate de el. Aceste obiecte aveau însă prea puțină trecere printre săteni, aceștia preferând tot obiectele cele mai simple (chiar și ramele pentru fotografii erau făcute de către ei fără ornamente, doar trase cu parcanul [7].)

Diferența dintre lucrurile făcute de un meșter popular și cele create de țărani în gospodărie este evidentă.

Același lucru s-a întâmplat cu toți meșterii care fie au venit în comunitățile jienești, fie s-au ridicat dintre localnici, lucrările lor nu au rămas de referință, ci doar poate ca exemple negative, fiindcă ei nu lucrau pentru bucuria sufletului lor, ci pentru a câștiga un ban și datorită acestui fapt încercau să decoreze cât mai bogat obiectele pe care le făceau, crezând că așa vor impresiona. Cultura autohtonă formată de-a lungul secolelor era prea bine întemeiată și însușită ca să poată fi înșelată astfel.

De altfel Jung subliniază legat de acuratețea păstrării canoanelor consacrate: „*Căci cu cât mai inconștient este un om, cu atât mai mult va urma canonul general al proceselor psihice. Dar cu cât va fi mai conștient de individualitatea sa, cu atât mai mult va trece în prim plan deosebirea sa de alți subiecți și cu atât mai puțin va corespunde el așteptărilor generale*." [8]

Cu toate acestea nu putem afirma că arta populară nu a înregistrat nicio transformare de-a lungul timpului. Din contră a trecut prin mai multe tipuri de evoluție în care forma s-a modificat, dar fondul a rămas același.

Note:

[1] Wassily Kandinsky, *Spiritualul în artă*, traducere și prefață de Amelia Pavel, București, Editura Meridiane, 1994, p. 53.

[2] *Idem*, p. 63.

[3] *Ibidem*, p. 66.

[4] Mircea Eliade, *Imagini și simboluri.* Eseu despre simbolismul magico-religios, traducere de Alexandra Beldescu, București, Editura Humanitas, 1994, p. 214.

[5] Wassily Kandinsky, *op. cit.*, p. 19.

[6] Iftimie Nesfântu, *Strigoi pe Dealul Lulăii,* în Revista „OMNISCOP", revistă culturală online, 30.07.2013, pagina de Internet http://www.omniscop.ro/strigoi-pe-dealul-lulăii/, accesată în 01. 04. 2015, *passim*.

[7] Parcan – numele unor unelte (de săpat șanțuri de îmbinare pe șindrilă, cuțit special pentru înfloriturii în lemn, etc.), sursa: *Dicționar de arhaisme și regionalism*e, autori Gh. Bulgăr și Gh. Constantinescu-Dobridor, București, Editura Saeculum Vizual, 2002.

[8] Carl Gustav Jung, *Puterea sufletului*, antologie, Texte alese și traduse din limba germană de dr. Suzana Holan, București, Editura Anima, 1994, p.11.

BIBLIOGRAFIE:

Apolzan, Lucia, *Portul și industria casnică textilă în Munții Apuseni* cu 120 fotografii, 23 schițe, 6 cartograme, 2 diagrame și 1 hartă, București, Institutul de Științe sociale al României, 1944;

Bachelard, Gaston, *Poetica spațiului*, traducerea Irina Bădescu, Pitești, Editura Paralela 45, 2003;

Bernea, Ernest, *Cadre ale gîndirii populare românești*, [București], Ed. Cartea Românească, 1985;

Birău, Petru-Ilie, *De la cercetarea etnografică afectivă la expresia artistică*, București, Editura Codex Aureus, 2018;

Eliade, Mircea, *Imagini și simboluri.* Eseu despre simbolismul magico-religios, traducere de Alexandra Beldescu, București, Editura Humanitas, 1994;

Jung, Carl Gustav, *Puterea sufletului*, antologie, Texte alese și traduse din limba germană de dr. Suzana Holan, București, Editura Anima, 1994;

Kandinsky, Wassily, *Spiritualul în artă*, traducere și prefață de Amelia Pavel, București, Editura Meridiane, 1994.

Kant, Immanuel, *Observații asupra sentimentului de frumos și sublim,* traducere, studii introductive, studii asupra traducerii, index de concepte germano-român, index de termeni de Rodica Croitoru, București, Editura ALL, 2008.

Dumitru VELEA

DESPRE „COASTA PRIMORDIALĂ" CU MISTERIOSUL ALDYN ALEXANDER

D.V. *– Aldyn, pe numele tău din actele civile, Dănilă Alexandru-Adin. Ca artist, scriitor şi pictor, semnezi Aldyn Alexander. De ce te-ai ascuns sub acest nume, „prelucrat" din prenume?*

A.A. – În primă instanţă mi-am dorit o simplificare a numelui, ceva uşor de pronunţat şi cu o oarece rezonanţă fonică. Aşa am preluat prefixul „*Al*" şi sufixul „*din*", unde *i*-ul s-a transformat în *y*, ajungând într-un final la ***Aldyn***, nume pe care l-am păstrat până în ziua de azi. Mi-am dorit un nume oarecum artistic cu care să mă semnez şi care să poată fi pronunţat rapid. Poate că Aldyn e mai uşor de ţinut minte decât alte nume, nu ştiu! Alegerea a fost instantanee, aproape ca un reflex!

D.V. *– Dar să pornim cu „primul pas", Brâncuşi l-a şi întruchipat: eşti născut pe 26 martie, în Galaţi, primăvara, într-un timp al descătuşării forţelor naturii şi ale firii omeneşti; şi de la început, ai văzut şi pământul şi apa, cum se împreună şi nu se împreună: pământul cu portul şi cele ale sale stau şi Dunărea curge. Din această ipostază, să-i zicem, de „mugure", şi a stării pe loc şi a curgerii, care este prima amintire, întâmplare, imagine, sau vis? A trecut ea în arta ta?*

A.A. – Având în vedere că ai adus în discuţie *apa*, există o amintire ce-mi revine în minte şi astăzi, după foarte mulţi ani, dar care nu s-a petrecut în preajma Dunării, ci în satul unde mi-am petrecut copilăria. Aşa se întâmplă că, pe vremea când eram copil, exista un joc sau o îndeletnicire care presupunea aruncarea unei pietre pe luciul apei astfel încât ea să plonjeze repetitiv din loc în loc spre a crea cât mai multe puncte ca nişte noduri de legătură, de la care plecau în valuri numeroase unde concentrice. Jocul se numea „Saltul broaştei", „Broasca pe apă" sau ceva în genul acesta. Nu ştiu dacă mai există şi astăzi, dar cel care reuşea să „ciupească" apa de cât mai multe ori ieşea învingător.

D.V. *– Se practica şi la mine. Ce mică este lumea! Şi ce nemărginită este copilăria! Căutam pe drum pietre „turtite", ca un disc de aruncat, şi ne aplecam cât mai mult de suprafaţa apei, când o aruncam, ca piatra „să zboare" pe deasupra apei, atingând cât mai multe puncte, până când se scufunda. Balta se chema Cerneala şi despărţea satul în două, de o parte Cioflanul, de cealaltă Jienii. Cu timpul au desecat-o!*

A.A. – De ce m-a fascinat acest joc aparent banal, fără un scop în sine; fără arcuri, săbii, mingii, maşini sau soldaţi, nu pot spune cu certitudine, însă atunci când m-am aventurat în zonele absconse ale creaţiei am înţeles că realităţile noastre interferează aidoma unor unde concentrice la fel ca piatra aruncată pe suprafaţa tăcută a apei. *Vârtejul* acesta al valurilor cu câmpul său ondulatoriu de torsiune reprezintă punctul central al romanului-trilogie la care lucrez în prezent. În definitiv, orice acţiune (de la cea mai banală la cea mai complexă), ca să nu mai amintesc de „facerile" Creaţiei, se propagă de-a lungul spaţiului şi a realităţii asemenea vibraţiei apei la atingerea pietrei. Şi, ca să mă rezum strict la domeniul literar propun să luăm exemplul unui bestseller internaţional, un roman tradus în babilonice limbi ce a fost scris la un capăt de lume şi este citit mai apoi pe întreaga circumferinţă a globului. Romanul este Piatra, Planeta este Apa, iar undele concentrice propagate iar şi iar întruchipează însăşi actul lecturii.

Pe final, ca să fiu sincer, nu ştiu dacă este *prima* mea amintire, dar este o amintire puternică, ce şi-a găsit ecoul într-o formă de creaţie.

D.V. *– Stărui asupra copilăriei, fiindcă ea este creuzetul artei. Cum este casa în care te-ai născut şi ai copilărit, de ce lucruri din casă, din această primă fază, ai privirea agăţată, retina, după cum deseori zici?*

A.A. – Casa în care am copilărit se află undeva în judeţul Prahova, în satul care se numeşte Stoienești. Nu-i un loc cunoscut, dar e locul cunoaşterii mele dacă pot să spun aşa! Încă de când eram copil îmi plăcea să experimentez: preparam tot felul de licori din soluţii descoperite în podul casei perceput întotdeauna ca un spaţiu fermecător prin însăşi obscuritatea lui; poate de aici şi aplecarea artei mele în principal cea în alb-negru spre anumite tendinţe obscure.

Descopeream acolo, în podul casei, lucruri fel şi fel: părţi dezasamblate ale cazanului de preparat ţuică, unguente, apă-tare, frânghii, scule uzate, ameninţarea cuibului de viespi, scânduri dezafectate, potcoave de cai, nicovale şi ciocane, un glob disco însăilat din mici oglinzi pătrat tăiate, pânze de păianjen şi păianjeni gigantici cu picioare monstruoase, cuşti metalice pentru prins şobolani, lumina pătrunzând ca o fâşie tăioasă prin oblonul dreptunghiular şi vârtejuri de praf răscolit în particule minuscule din pricina mişcării. Din toate aceste obiecte aparent nefuncţionale căutam să-mi „prepar" jucăriile copilăriei. Deseori băteam capace metalice de sticle de bere sau de suc căutând să le îndrept spre a face din ele un soare zimţat sau un medalion. Arcuri încropite la repezeală din ramuri fragede şi elastice ori săbii cu mânerul sculptat din scânduri adunate grămezi în

spatele casei pentru cine ştie ce treburi gospodăreşti şi o roată imensă de tractor în care mă trânteam ca într-un fotoliu la umbra unui copac. Iată o mică privire retrospectivă asupra universului reconstituit prin amintire al copilăriei mele şi viziunea nu s-ar sfârşi aici, dar spaţiul e cumva limitat, aşa că mă voi rezuma deocamdată la atât.

D.V. *– Pe „retină" imaginea realităţii este răsturnată, pe treptele următoare ale conştientizării se prelucrează şi se repune în ordine. Nu cumva doreşti să recuperezi, printr-o întoarcere pe treptele respective, imaginea primă de pe retină, gândind că ceva s-a pierdut, sau mai mult, să ne-o dai ca „rest", abstractizatul conştiinţei?*

A.A. – În retina aceasta „primul" şi „ultimul" se confundă. Într-un ochi viu imaginile retinei se schimbă la fiecare fracţiune de secundă; se fixează pe obiecte, le întoarce pe toate părţile întregindu-le, le descompune, se cufundă în lumini orbitoare şi în întunecimi ale acomodării, staţionează şi aleargă în salturi, dar într-un ochi mort va persista cumva ultima imagine a vieţii, aşa cum s-a vehiculat adesea?

În povestirea *Ochiul de mort*, Oscar Lemnaru aduce problema în discuţie: bătrânul Bronislav care cercetează cu pasiune problema persistenţei imaginii într-un ochi de mort. Retina se extinde aici în ambele direcţii: atât în sensul viu al imaginii, cât şi în sensul transcendental al anihilării ei, al unei extincţii menite să dăinuiască, aidoma ultimului cadru reflectat în ochiul unui mort. Amintirea celui ce a fost în viaţă!

In extenso, poate fi vorba şi de o răsturnare a Lumii cu susul în jos, după cum multe aspecte ale vieţii şi-au pierdut firescul şi ordinea, sfârşind într-un haos nefiresc. Retina va fi esenţială aici şi joacă, aproape artistic, rolul camerei obscure.

Întrebarea dvs. face referire la originea percepţiei Imaginii, la o privire completă a lucrului asimilat: de la stânga la dreapta şi de la dreapta la stânga, de jos în sus şi de sus în jos, în ambele sensuri, tocmai pentru ca Imaginea percepută sau pur şi simplu închipuită să fie completă, chiar înainte de a fi redată ca întreg. Ce doză de realitate se ascunde însă într-o *Imagine*, când însăşi sensul acţiunii ei o deconspiră: *a imagina*!?

D.V. *– Studiile toate (Şcoala elementară, Liceul Teoretic Dunărea, cu profil matematică-informatică, 2003-2007, Facultatea de Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, din cadrul Universităţii Danubius, 2007-2010, Facultatea de Istorie, Filozofie şi Teologie, cu specializarea Sociologie, din cadrul Universităţii Dunărea de Jos, 2013-2016) le-ai făcut în Galaţi. Nu te-ai dezlipit de acest oraş, probabil pentru tine, nu doar un oraş, ci o lume. Dar hai să vedem ce scria Eminescu, despre Galaţi, în* ***Enciclopedia Brockhaus****, după întoarcerea de la Berlin în 1874, numit de Maiorescu director al Bibliotecii Universitare din Iaşi şi, în acelaşi timp, oferindu-i şansa de a se desfăşura în ediţia a XII-a acestui Lexicon enciclopedic, de la Leipzig, din 1876. O amplă prezentare de personalităţi istorice şi culturale, de localităţi ale noastre îşi găseşte aici locul, abia în ultimul timp, fiind tradusă în română şi cunoscută, şi la noi, prin cazna lui Simion Dănilă (v.* ***Orient latin****, an XX, nr. 2/ 2013, Timişoara, pp. 10-29). Să extragem câteva fraze, ca să vedem cum arăta Galaţiul tău prin acel timp:* „Galaţi, al doilea oraş al Moldovei şi, până în 1856, singurul port al ei, principala piaţă comercială din întreaga Românie, este situat pe malul stâng al Dunării şi în apropierea lacului Caramom sau Brateş, între gurile Siretului şi Prutului, cu partea de sus la 15 km de cel din urmă şi cu partea de jos la 18 km de Brăila, şi este legat printr-o cale ferată secundară, lungă de 19 km, în direcţia Barboş, cu calea ferată Bucureşti-Roman. Locul deschis se întinde, în formă de amfiteatru, pe o înălţime coborând lin către fluviu şi la poalele ei, se compune din vechiul oraş şi din noul oraş, mult lărgit în timpurile mai noi prin întregi cartiere, şi numără cca 80.000 l., un amestec de moldoveni, greci, evrei, armenieni, italieni, francezi, englezi, germani ş.a. Oraşul vechi are case neregulate, cele mai multe cu un etaj, oraşul nou, situat pe colină, este construit mai mult după gustul europ(ean). Printre cele 15 biserici, mai multe sunt impunătoare, între ele câteva greceşti şi îndeosebi noua biserică cat(olică). În afara acestora şi a palatelor consulilor străini, oraşul n-are edificii remarcabile. El este principala localitate din judeţul Covurlui, sediul administraţiei judeţene, al unui tribunal penal şi al unuia provincial, al Comisiei Europene a Dunării şi al numeroşilor consuli străini, are o şcoală normală, mai multe pensioane private, un spital, o bună carantină, o cazarmă, un mare port liber şi un chei frumos, folosit ca stradă. Aici se află un şantier naval, un mare bazar, numeroase hambare, multe magazii, mai ales cu mărfuri orient(ale), şi case ale unor bancheri foarte bogaţi. (...) G. este principalul port şi loc de depozitare al ţărilor de la Dunărea de Jos pentru întregul comerţ transoceanic şi, după Viena şi Pesta, cea mai mare piaţă comercială de pe toată Dunărea, cu intens trafic de persoane, navigaţie şi comerţ şi cu o creştere demografică amintind de localităţile californ(iene). Pe la 1835, oraşul avea 7-8.000 l. Numărul a sporit apoi repede la 30.000, iar din primăvara şi toamna lui 1856, după ce, prin Pacea de la Paris, Dunărea s-a deschis pentru navele tuturor naţiunilor, a crescut de la 50.000 la 70.000, în principal prin stabilirea unor imigranţi, în faţa cărora aproape că românii dispar. (...) G. este principalul antrepozit pentru produsele Moldovei şi marele depozit pentru mărfurile introduse în ea. Din articolele de export fac parte în primul rând cerealele, mai cu seamă grâu şi porumb, apoi lână, seu, săpun, ceară, miere, unt, lemn de stejar şi molid, mărfuri din lemn, sare, salpetru şi carne conservată. (...) La G. au dat ruşii o bătălie cu turcii în noiembrie 1769. (...) La 11 aug. 1791 s-au încheiat preliminariile păcii între Rusia şi Poartă, cărora le-a urmat pacea definitivă de la Iaşi din 9 ian. 1792. Eteriştii greci s-au bătut aici în 13 mai 1821 cu turcii, cei din urmă, sub Isuf Paşa, trecând iar oraşul, a doua zi, prin

sabie și foc. La 10 mai 1828, rușii i-au mai învins o dată pe turci. Din primăvara lui 1848 până în primăvara lui 1851, G. a fost ocupat de trupe rus(ești). La începutul Războiului Crimeii, în vara lui 1853, rușii au intrat iarăși în G. dar l-au evacuat din nou în septembrie 1854; în locul lor au intrat acum austriecii și l-au menținut ocupat până în 1857." *Eminescu ne învață istorie, ne spune ce s-a întâmplat cu noi și cine suntem. Acum, la aproape un secol și jumătate, urmezi tu, scriitor și artist plastic, un nedezlipit de orașul tău, să plimbi o oglindă peste fața sa.*

A.A. – Îmi vine destul de greu să plimb această oglindă peste fața orașului, ca să păstrez aceeași exprimare plastică formulată de dvs. însă voi încerca o evocare. În primă instanță el este un oraș portuar și asta o știe toată lumea; vapoare fel și fel spintecă apele Dunării spre a staționa la țărmurile sale. Vapoare vin și pleacă; altele, uitate cumva în negura timpului sunt ancorate la țărm și s-au transformat vrând-nevrând în cafenele, baruri și restaurante.

Dintre toate însă, îmi amintesc de celebrul vas ***Libertatea*** căruia i-am trecut pragul de mai multe ori pe vremea când eram copil. Comemorarea lui e pentru mine ca o pată albă, orbitoare, ca atunci când te uiți cutezător la soare și imaginea devine ulterior neclară, se înroșește, se înnegrește, bate într-un portocaliu ca de apus și, pesemne că albul acesta bântuitor, ca un flashback al memoriei e chiar culoarea vasului. Există astăzi, aproximativ în aceeași zonă un bar-restaurant cu același nume dar sentimentul unui popas de câteva ore pe puntea sa nu induce de fel aceeași libertate.

În prelungirea interminabilelor baruri-restaurante balansându-se ușor la țărm se întinde faleza Dunării, o zonă liniștită, de recreare, împânzită de sculpturi metalice valoroase, unele dintre ele încă impunătoare, altele ca niște ruine în paragină, străjuiesc dintre noiane de verdeață aleea centrală pe care se preumblă singuri, braț la braț sau în grupuri mai mari sau mai mici adolescenți, familii cu copii și oameni de toate vârstele, în special în perioada verii, atunci când soarele apune la ceas târziu iar orașul clocotește de un furnicar de lume răspândit pe duiumul de artere și străzi principale, ca și pe cele lăturalnice, ce urcă spre Grădina Botanică sau Muzeul de Științele Naturii înconjurat de o somptuoasă grădină cu trandafiri roșii-scânteietori, lacuri artificiale decorate cu pietre solide, ce se prelungește spre impetuosul ***Turn de Televiziune***, înalt cât să ți se scufunde privirea în cer, cu un trunchi cilindric organic șlefuit, terminat în partea de sus ca torța protuberantă din mâna Statuii Libertății, cu un conglomerat de antene răsucite val-vârtej unele peste altele întețindu-se ca o flacără zvăpăiată întru captarea semnalului… Dincolo de propagarea semnelor închipuit-intraductibile și dincolo de rolul incontestabil de antenă parabolică, turnul mai deține un rol: acela de străjer al orașului.

Îndreptându-te spre centrul orașului, un ***Pasaj*** subteran traversează strada Domnească intens circulată, zguduită de autobuze greoaie și mașini viu colorate, modernizat recent după un proiect ce amintea de o lume viitoare, dar care în prezent s-a extins ca explozia nedorită a unui vulcan într-un vacarm ca de grenadă aruncată la voia întâmplării într-un melanj artistic insuportabil.

După cotitura Pasajului pe artera principală de circulație se înghesuie unele într-altele florării, frizerii, magazine de haine și de pantofi, consignații, galerii de artă, buticuri de ziare, mall-ul central frecvent tranzitat, parcul Mihai Eminescu cu o statuie a poetului, ispitit de muza buclucașă căreia aproape an de an i se retează sau i se fură mâna; sediul ultramodernizat al Primăriei cu mașini scumpe staționând în parcarea din apropiere și domni serioși îmbrăcați la costum cu diplomat sau fără, făcându-și veacul primprejur; Muzeul de Istorie și undeva în spatele său Biserica Greacă, xeroxuri, papetarii, Librăria Humanitas cu intrarea securizată, de parcă cineva s-ar încumeta să mai fure cărți în ziua de azi; dalele de piatră în stil piramidal ce urcă spre intrarea solemnă a Universității, Teatrul Fanitardini cu columne albe, gigantice, sprijinind basorelieful central al unei scene de război, ce amintește cumva de jocul actoricesc dintr-o piesă prestigioasă; stații de autobuz de o parte și de alta, zona întunecată, aproape gotică, supranumită „Parfumul Teilor" cu nostalgia poeziilor eminesciene; un cazinou negru cu intermitențe roșii ce coboară spre gară iar mai în față pe aceeași arteră veșnic aglomerată Catedrala tăcută cu sfinți zugrăviți în culori nemuritoare; un spațiu expozițional în aer liber cu câteva sculpturi metalice avangardiste și strada se continuă spre Grădina Publică vizitată adesea fie de cupluri de îndrăgostiți, fie de studenții cazați la căminele din apropiere.

În rest, un oraș ca oricare altul: cu blocuri și case, hoteluri, cazinouri, supermarketuri, mall-uri, centre medicale, parcuri, școli și grădinițe, cafenele, restaurante, clădiri-monument transformate în centre comerciale, cluburi de noapte, universități, biserici, maghernițe, terenuri și săli de sport, bodegi, case de pariuri, croitorii, bănci, farmacii, pompe funebre, lăcătușerii, florării, benzinării, centre de taxiuri, shaormerii și pizzerii, Mc Donalds, Loto, Second-Hand, Fitness, Combinatul siderurgic, vile și garaje, firme de pază și protecție, spitale, stadioane, construcții în formă de castel, alei cu pomi înalți și felinare, grote și râpe, subterane, biblioteci, librării, art-deco, centre foto, magazine electrice, muzee, spălătorii auto, poliție, cabinete notariale și de avocatură, aziluri de bătrâni, spații de închiriat, vapoare, bărci și șalupe, trenuri și locomotive și, pe final, ca să închei lista aparent infinită, voi mai adăuga și cimitire. E posibil să fi omis ceva dar arhitectura urbană a prins deja contur. Per ansamblu, orașul pare cumva însuflețit, dar viața nu mai e ca altădată

D.V. *– Ai absolvit două facultăți, pe care le-ai numit, cu teze de licență interesante:* ***Terorismul contemporan, factor de risc la adresa securității europene*** *și*

***Mass-Media și Comunicarea**. Ai și un Master în Litere **Non-identitatea în opera lui Kafka**, luat în perioada 2017-2019, cu „Identitate, interculturalitate și multiculturalism în literatura română și europeană”. Toate aceste lucrări sau domenii pretențioase și cu un grad mare de „deschidere” și implicit de „rătăcire”. Ai reușit să le constrângi obiectul de cercetat și să-i aplici acestuia o anumită metodă de cercetare și explicare?*

A.A. – Pe când îmi redactam prima lucrare de licență *Terorismul contemporan, factor de risc la adresa securității europene* citeam cărțile publicate de editura *Litera* în colecția *Bestseller international*: ***Moartea unui spion*** (Povestea lui Aleksandr Litvinenko: „Primul act de terorism nuclear și începutul unui nou Război Rece)”, „***Zero*** (De ce versiunea oficială despre atacul de la 11 septembrie este un fals)”, „***Londongrad*** (Invazia oligarhilor ruși)”, ***Putin și noua Rusie***, ***Clubul Bilderberg. Stăpânii lumii***, ***Secretele Vaticanului*** etc.

Pentru *Mass-Media și Comunicarea* l-am descoperit pe Marshall McLuhan a cărui scriitură a fost adesea comparată cu efectul unui drog halucinogen: *„LSD-ul nu înseamnă nimic până ce nu l-ai consumat”*, spunea o studentă de la Columbia University, *„La fel se întâmplă și cu McLuhan”*. Am descoperit în opera acestui filozof și sociolog idei foarte interesante pe care mi le-am însușit, dar nu ca o plagiere, ci ca o aprofundare.

Tot de la McLuhan am preluat conceptul *„Galaxia Gutenberg”* și l-am integrat în trilogia la care lucrez de câțiva ani în maniera *„Camerei obscure”* uzitate de Dos Passos în trilogia „SUA”, ca un fel de scurcircuitare a textului pentru a ilustra fațetele polivalente ale lumii.

De altfel, și aici vă voi oferi în premieră o mostră de text, romanul debutează cu ecranul convulsiv al unui televizor pornit: „*Aproape că ațipisem în fotoliul masiv din camera de oaspeți, când ecranul pâlpâind al televizorului mă trezi neanunțat din moțială. Pe toată lungimea lui, un chip contorsionat ce părea că spune o poveste interesantă, imposibil de urmărit, grație minții imemorabile, fugărită de alte imagini, în cu totul alte părți. Fel și fel de frânturi, adunate sub denivelata cutie craniană și un vuiet ca un vaier prelung de păsări infernale, sparte în zborul ca o elice, dând din aripi sulițe și evantai. Damful unui miros gracil, înțepător până în globii oculari, cu un zvâcnet țuguiat pic-pic, [dorippudorippu] ca apa adunată veacuri într-un ibric picătură cu picătură. Nu o puteai vărsa. Se vărsa ca de la sine doar conștiinței transversale a traversării itinerarului. Am traversat! Din străfunduri, s-a desprins un glas necunoscut ce mă-ndemna să-mi țin respirația, pentru ca aerul văzduhului să-și poată elibera presiunea în plămânii super-infecți, arși și pe o parte și pe alta de tutunul tun-de-tragere a țigării aprinse bec. Lumina-lipsea cu desăvârșire. Kuraidesu![1]*”

În privința lui Kafka e vorba deja de literatură consacrată, iar asta are o foarte strânsă legătură cu domeniul meu de studiu și activitate. Dacă ar fi să scot în evidență câteva trăsături ale operei kafkiene aș spune că scrisul său predispune veșnic spre interpretare; scenele sunt scene propriu-zise dar ceea ce se întâmplă acolo; toate detaliile aparent inofensive sunt cât se poate de tăioase și dacă nu ești atent la semnificația lor, foarte adesea te pot răni. Ele seamănă izbitor cu pătratul magic din ***Melancolia*** lui Dürer, despre care amintește și Thomas Mann în ***Doctor Faustus***. În definitiv, un pătrat ca oricare altul, dar dacă te încumeți să-i calculezi liniile directoare, dai întotdeauna peste același număr. Un număr al ordinii, sau unul al haosului și al Absurdului?

Despre Artă și Literatură adesea se poate spune că sunt domenii de creație supuse interpretării, că matematica e o știință exactă, dar cuvintele, aidoma culorilor de foarte multe ori, au și ele exactitatea lor: un cuvânt ce definește fără nicio urmă de îndoială comportamentul unui personaj, gândurile sau vestimentația sa; ori poate o culoare întinsă cu precizie pe pânză de la curbura ondulatorie a profilului, atât cât ține corpul, până la separația fundalului; – o apropiere și o respingere la limită, la fel de matematică precum interminabilul șir de cifre din Proporția de Aur.

***D.V.** – Mai mult, te întreb cum ți-au influențat acestea creația literară și plastică, fiindcă eseurile tale pe care le publici în revista **Banchetul** se fundamentează, să zicem cu aceste cuvinte la modă, pe „interculturalitate” și „multiculturalism”, nu între „literatura română și europeană”, ci mai mult între arte: între artele vizuale și literatură sau între acestea și „întâmplările” din istoria contemporană.*

A.A. – Într-adevăr, ați sesizat bine! Îmi place să corelez lucrurile între ele, iar corelația nu vine decât din studiu; un studiu îndelungat și permanent. Informația asimilată în școlile urmate reprezintă doar o mică piesă din marele puzzle ce se completează undeva în spatele scenei pe cont propriu. Există de fel artiști care termină studii în domeniu după care uită ce înseamnă Arta, fără a mai „profesa” în sensul de a „crea” și există artiști care nu au studii în domeniu (ca mine), pentru care Arta e un stil de viață: poate până la 13 ore de lucru neîntrerupt până pe la două-trei dimineața. Când ești în centrul Artei, timpul pare a nu mai avea valoare sau forță de constrângere. Ești ceea ce faci!

Corelațiile neașteptate despre care vorbiți se datorează poate modului meu de a percepe Lumea: ca o imagine în derulare, deci schimbătoare, dar întotdeauna completă. Imaginea a fost și va fi întotdeauna *acolo* (nu mă întrebați unde!); ca artist trebuie numai să o deconspiri, iar procesul creației în sine la asta se rezumă: a desluși una câte una din închipuitele imagini ale Lumii. ***Dezvăluire***, după cum mi-am intitulat una dintre picturi! Cunoașterea joacă de fiecare dată rolul primordial. A citi pentru a cunoaște; a scrie pentru a consacra și a picta pentru a ipostazia!

[1] *Întuneric* (în japoneză, în original).

D.V. *– Cum îți explici, de unde această pornire sau aplecare asupra zonelor de umbră și penumbră, care apar în creația ta? Totdeauna eseurile tale mă surprind prin corelațiile dintre zonele pe care le știm ca proprii conștientului și cele care se ascund într-o subterană a omului sau a istoriei. Acestea din urmă par că vin dintr-o direcție a SF-ului, însă orice act de conștiință este și poate fi decelat psihologic și psihanalitic. Să fie vorba de mai mult?*

A.A. – Nu cred că vă pot oferi un răspuns concret, întrucât umbra în sine e o incertitudine; un contur fără înfățișare; o siluetă a travestirii. Adelbert von Chamisso a scris ***Nemaipomenita poveste a lui Peter Schlemihl, omul care și-a vândut umbra***, prin care evidențiază faptul că un lucru atât de neînsemnat ca o simplă „umbră" își poate descoperi mai devreme sau mai târziu însemnătatea, dar nu în momentul în care se află la locul ei, ci în sens opus: exact atunci când nu mai este. În ***Scurtă istorie a umbrei***, Victor Ieronim Stoichiță aduce în discuție nașterea lui Hristos prin intermediul Umbrei, pornind de la textul evanghelic care spune: „puterea Celui Preaînalt te va *umbri*", iar termenul vizat adică *„episkiazein"* sau *„obumbrabit"* este interpretat ca o făurire a Imaginii: Dumnezeu-Tatăl concepe prima imagine schițată în pântecul Fecioarei; – o Umbră a Ființei Sale oglindită de Fiu. Pusă în această lumină, dacă pot să spun așa, umbra capătă semnificații sporite; ea nu este nici întuneric total, dar nici lumină desăvârșită, ci un *„între"* al conlucrării, un soi de interval al pre-facerii; – Athanorul Alchimiștilor.

În cazul artelor plastice umbra e definitorie. Iluzia volumului se conturează pornind de la ea. Sculpturii îi scapă acest trucaj întrucât intervine cea de-a treia dimensiune, a spațiului. Întrebarea dvs. nu se referă însă la aceste umbre ale conturului și volumului, ci la un spațiu al incertitudinii în care îmi place adesea să mă plasez. O obscuritate ce se clarifică totuși de fiecare dată. Sau, cel puțin, așa îmi place să cred!

D.V. *– În 2011 ai debutat în literatură cu volumul de povestiri* ***Căderea în gol****, la Editura* Axis Libri*, Galați. De ce le-ai adnotat* ***Povestiri din Memorie****? Povestirile se transmit prin memorie, sau formează chiar baza acesteia… Sunt o re-amintire, vrei să spui? O interiorizare?*

A.A. – Într-adevăr, nu se doreau ca niște povestiri reale, cu toate că o doză verosimilă de realitate transpare din ele. Am căutat să evidențiez un soi de fantezie a realității.

Recent am citit ***Cartea Cărților*** semnată de Robert Charroux care postula așa-zisul concept de „cromozomi-memorie", afirmând că acest câmp mnemonic s-ar regăsi pretutindeni în toate formele din univers, ca și cum materia ar fi deja încă de la naștere amprentată sau codificată, aidoma memoriei *akașice* ce deține amintirea timpurilor trecute, prezente sau viitoare. Când mi-am adnotat ciclul de povestiri din perspectiva „Memoriei" nu cunoșteam aceste aspecte, așa că pot pune totul pe seama Memoriei înseși. *Trecute* sau *Viitoare*? Cine poate ști?

D.V. *– În anul 2016 ai ieșit în lumea literară cu alte două cărți, una de poezii,* ***Cuvinte de metal*** *și alta de proză, un roman,* ***Orașe întinse pe vârf de retină****, ambele tot la Editura* Axis Libri*, Galați. Cum au fost primite, au șocat?*

A.A. – Cartea de poezii a fost primită mai bine, poate pentru că se citea mai ușor. Romanul, fiind cumva mai încifrat nu și-a găsit destui cititori, cu toate că aici părerile au fost împărțite: unora le-a plăcut, dar nu în sensul clasic al termenului de roman, altora nu. Îmi amintesc de o tânără care mi s-a confesat că nu-l poate citi pentru că nu-i un roman cu personaje și întâmplări cursive care să se lege între ele. În momentul de față a început să prindă contur și un astfel de roman, chiar dacă în esență se revendică tot din postmodernism. Poate pe viitor va fi receptat mai bine decât precursorul său! V-am oferit mai sus o mostră!

Orașe întinse pe vârf de retină prezintă o esențializare a Orașului în genere, o caracteristică specifică a unui anumit tip de urbanism ce se compune mai degrabă metafizic, însuflețindu-se, decât arhitectural. Ca orice creație literară, textul se aseamănă foarte mult cu structura ADN, întrucât își află sensul și semnificanța prin alăturarea dintre cuvinte; prin jocul dintre ele și impactul imediat ce-l au unele asupra celorlalte, în timp ce în domeniul artistic, pictura figurativă expune o imagine ușor recognoscibilă, fără alte subterfugii interpretative. Într-un anume fel se gândește un oraș construit textual, armat pe cuvinte, și cu totul altfel se va prezenta un oraș construit pictural, echilibrat prin culoare. Și, pentru că tot am adus discuția în această direcție, o serie nouă de picturi monocrome la care lucrez în momentul de față este cea a orașului **New-York**. Aici va fi fost vorba de un

singur oraș supus posibilelor sale deveniri, în timp ce în plan literar, va fi fost vorba nu despre orașe propriu-zise ci, mai exact, de un soi de orașe despre care mereu se poate spune…

D.V. *– Te-am întrebat simplu și direct, fiindcă ele vin cu o originalitate sporită: poeziile, deși sunt scrise oarecum la preocupările tinerei generații, ele nu desfășoară și expun o realitate cotidiană, la nivelul primei percepții, ci supun această realitate unei acțiuni intelective de dematerializare.* ***Cuvinte de metal*** *vor să spună chiar cuvinte dematerializate, deschise spre esență, spre partea grea, rezistentă și strălucitoare, de metal ce ține ca o armătură construcția sonoră, ca sens, făptura „mișcată", „răsturnată" a lumii. Fiecare poem, are ca în oglindă, imaginea sa plastică, o grafică abstractă, ca o „mandală" ce trebuie descifrată corelativ cu poemul. Se cuvine o explicare a acestei „citiri în oglindă", dublei citiri, o descifrare care de fapt încifrează…*

A.A. – Probabil că ați intuit bine ceea ce spuneți și, în ciuda faptului că volumele nu au fost lucrate în paralel ci la ani distanță, ceva din *„metalul"* acesta al cuvintelor a trecut ulterior și în metalul arhitectonic al Orașelor… Vizual, și poate că nu doar vizual, „mandala" de care amintiți se regăsește în imaginile ce însoțesc poemele, fără a avea însă o corespondență directă cu acestea. Legătura, dacă există, e undeva într-un plan mai înalt, superior, și nu se dorește a fi o explicitare, cât mai curând o mistificare. Poemul nu explică imaginea și nici imaginea nu deconspiră poemul, e pur și simplu o stare de fapt. Probabil că pe alocuri sensul este explicit, direct, iar în alte zone se abstractizează, se eschivează, aidoma „desenelor-mandală".

„Citirea în oglindă" a unora dintre poeme, ca de exemplu poemul de debut *„Interpretez…"* ține de o răsturnare a sensului; de o reconfigurare a sa. De la început la sfârșit ordinea e una, iar în sens invers devine evident că ordinea se schimbă, se răstoarnă. Așa cum ai privi un număr compus din mai multe cifre de la stânga la dreapta, apoi ai încerca în mod magic să-l reconstruiești, scriindu-l invers. Indiscutabil, numărul nu mai e același, iar diferența scrierii sale nu poate fi trecută cu vederea. Între cele două există o strânsă legătură, așa cum se întâmplă în cazul gemenilor: cifrele de bază vor fi identice însă dejucându-le ordinea, valorile vor fi altele! În cazul numerelor nu e nevoie de nicio coerență, ele oricum vor semnifica, însă în cazul cuvintelor consider că e nevoie de o oarece coerență. De aici și gradul de dificultate și de complexitate al acestor poeme. Matematic e mai ușor, literar, valoarea trebuie căutată!

D.V. *– Privitor la roman,* ***Orașe întinse pe vârf de retină****, ce pare a avea ca „model" scrierea lui Italo Calvino,* ***Orașele invizibile****, este o desfășurare a imaginării a 20 de orașe întinse în sub-realitatea noastră, și toate „respirând", de fapt, în aceasta. Într-o clipă de răgaz voi stărui într-un eseu asupra acestui roman al tău, fiindcă mi se pare foarte aparte și important în literatura noastră...*

A.A. – Vă mulțumesc anticipat și aștept cu nerăbdare să văd interpretarea dvs.

D.V. *– Pe când o carte de eseuri, strânse din cele publicate în revista* ***Banchetul****?*

A.A. – Aici pot spune că m-ați intuit foarte bine domnule Velea. Întrebarea e foarte la obiect. Cartea deja se concretizează și va vedea lumina tiparului în momentul în care voi atinge numărul de pagini scontat (aprx. 360-400 pag). Lucrez deja la formatul final al cărții ce va fi un prim volum dintr-o serie mai amplă și va purta numele de **Conglomeron**. Și, având în vedere că în cea mai mare parte va fi alcătuită din eseurile publicate în premieră în revista patronată de dvs. poate veți avea bunăvoința să redactați o prefață. Consider că sunteți persoana cea mai potrivită!

D.V. *– Totul este în mâna Domnului! Revenind, însă, la domeniul artelor vizuale, care pare a-ți fi acaparator, fiindcă se întinde dinaintea celui „literar", ca timp, și mult dimensionat și variat, ca spațiu, având lucrări de grafică și pictură, de artă digitală, la aprx. 500, ceea ce înseamnă o aplecare susținută, obsesivă poate. Mai înțeleg că te desfășori și în experimentări ale unor curente de ultimă oră. Mai întâi, care sunt acestea și cum te manifești în fiecare? Și implicit, care îți sunt artiștii preferați.*

A.A. – Inițial am pornit cu stilul realist, în sensul reproducerii Realității prin prisma propriei viziuni artistice și consider că orice artist care își dorește să facă artă

la un nivel profesionist așa ar trebui să înceapă, adică prin a executa să zicem un peisaj, un portret sau o natură moartă astfel încât produsul final să-și afle asemănarea cu originalul. Apoi, după o lungă perioadă de studiu și deprindere am trecut într-o zonă suprarealistă foarte dragă mie, ce presupune o abordare imaginativă. Nu vreau totuși să se înțeleagă că am renunțat definitiv la ***Realism*** pentru a mă dedica unui ***Realism fantastic***, ***Biomecanism***, ***Suprarealism***, ***Cubism***, ***Simbolism***, ***Hyperrealism*** sau oricărui alt curent ce caută cumva să treacă dincolo de spectrul vizibil al realității.

Din acest punct de vedere admir artiștii clasici ca: Michelangelo, Leonardo, Bosch, Rembrandt, Caravaggio, Holbein, Dürer, Bernini, Vermeer, iar dintre cei moderni pe: Van Gogh, Picasso, Dali, De Es, Ernst Fuchs, H. R. Giger, Peter Gric și mulți, mulți alții pe care nu-i voi menționa însă aici întrucât lista de nume și de preferințe s-ar prelungi considerabil.

Manifestarea în fiecare dintre aceste curente pornește de la ideea operei. Realul se poate îmbina armonios cu fantasticul și atunci ai un realism fantastic care păstrează elemente din fiecare zonă. Oricât de mult ți-ai dori să afirmi că stilul sau stilurile în care excelezi ca artist sunt o marcă proprie în proporție de 100%, știm cu toții și trebuie să recunoaștem că nu e chiar așa. Întotdeauna vor exista idei preluate și surse de inspirație și orice stil nou exact asta denotă: o reorganizare sau un colaj compus din stiluri mai vechi. Importantă este aici maniera și amprenta artistică ce-ar trebui să fie ușor recognoscibilă atunci când într-o expoziție publicul vine, se uită și spune fără a trage cu ochiul la notița explicativă din josul operei: ăsta e un Dali, sau ăsta e un Picasso, un Max Ernst, un Klimt, un Magritte și așa mai departe.

D.V. *– Lucrezi și după model?*

A.A. – Da! Iar atunci când se întâmplă să nu lucrez, îmi găsesc inspirația fie în imagini ale lumii digitale, fie în cărțile pe care le citesc. Astfel, studiul asupra *Goticului* și parcurgerea volumului ***Metamorfozele goticului*** (1960) semnat de istoricul și criticul de artă lituanian Jurgis Baltrušaitis mi-a inspirat opera grafică ***Gothic I – Rugăciunea călugărului benedictin*** (43x70 cm) realizată între anii 2017-2019 ce a însumat aproximativ 90 de ore de lucru. O altă scriere ce mi-a inspirat alte câteva opere grafice (***Tentacular I – Katje Borgesius-Octopus***) este romanul postmodernist ***Curcubeul gravitației*** (1973) scris de Thomas Pynchon despre care am publicat recent un eseu și în revista dvs.

D.V. *– Mă bucur că l-ai amintit pe Jurgis Baltrušaitis. Prietenul meu, bătrânul brâncușolog, V.G. Paleolog îl considera unul din reprezentativii critici de artă ai Europei, alături de britanicul Herbert Read. – În fine, constat în plastica ta o mare dorință de varietate și, în același timp, cum fiecare lucrare își fixează atât de precis conturul, forma, identitatea, încât ai crede că vrea să fie „celula primordială” (am folosit mai sus cuvântul de „mandală”)?*

A.A. – Într-adevăr, *varietatea* e una dintre particularitățile artei mele și a felului meu de a fi și cred că ea provine din nevoia permanentă de a experimenta. În privința lucrărilor pe care le realizez nu cred că pot fi mai explicit ca atunci când le concep. Senzația de *primordialitate* experimentată de dvs. și poate și de alte persoane, e doar o trăsătură a stilului meu artistic, în sensul că lucrarea se finalizează atunci când ultimul detaliu a fost așezat la locul lui. Și asta ține mai curând de dorința de a evolua și, implicit, a se perfecționa a fiecăruia!

D.V. *– La aceste forme „abstracte”, de pildă, la cele din volumul de poezii* ***Cuvinte de metal****, se surprinde în unitate și un proces de sciziparitate, de derivare formală, ce dă imaginea unei „creșteri” și a unui echilibru, a unei stabilități în generarea formelor. Aldyn, cred că te-ai adâncit spre fenomene tainice… de geneză a artei. Cum se determină și îți apar ca exigență „cauza materială” și „cauza formală”, finală?*

A.A. – În ceea ce mă privește – trebuie să recunosc – procesul de creație suferă adesea o diviziune și se poate întâmpla adesea ca un fragment de text să se contureze într-o manieră picturală. Nu puține sunt textele de acest gen și, dincolo de volumul de poezii, mă gândesc la pasajele de roman, în special cele încă nepublicate. O profesoară de la Master mă întrebase odată cum îmi vin ideile și cum creez și nu mai știu cu exactitate cum anume i-am răspuns, dar dacă ar fi să reformulez aș spune ceva în genul următor: ideea îmi apare în primă instanță fie ca o străfulgerare cu o lumină puternică, orbitoare, dar de scurtă durată, astfel încât dacă nu i-ai trasat pe hârtie o schiță, o înșiruire de linii pentru un desen, sau una de cuvinte pentru un fragment de text, există șansa să o pierzi, să-ți scape printre degete, să o ratezi, și e posibil să fie o idee bună, valoroasă; și mai există și o a doua variantă atunci când ideea e neclară, fără un contur precis, ca o culoare, de exemplu un roșu intens, fără o formă precisă, așa încât să nu poți spune: *pantoful* acela roșu, *buzele* acelea roșii; doar *roșu* cât cuprinde ca o materie brută de construcție, din care tu ca artist să poți să faci ceva, să te încumeți cumva… Conturul precis survine în funcție de una din posibilitățile clipei, fără o explicitare precisă sau logică, fiind cumva mai mult o trăire ca un reflex.

Apoi trebuie să-ți oferi timp pentru ca ideea să capete contur; vor fi încercări și multe fraze șterse, rescrise, linii îngroșate cu pixul, siluete, chipuri cufundate în ceață, individualizându-se, sclipind față către față, întoarse la un ¾ sau conturându-se din profil, iar la final materia emigrează spre formă, susținută de un impuls metafizic al psihicului.

Ideea e ca din tot ceea ce există, sau *ar putea* să existe, să distingi *frântura*, *ruptura* din întreg spre a face iarăși din ea Întregul care inițial îți apărea ca incomplet. Și asta mă duce cu gândul la mitul biblic din *Cartea Facerii* atunci când Dumnezeu a observat bărbatul și a constatat că nu-i chiar o creație completă, finalizată, astfel încât a resupus materia travaliului facerii și, în definitiv

ce a făcut mai exact?, s-a folosit de o *coastă*, adică de o parte a Întregului: iată *ruptura*, iată *frântura* și, finalmente, ca prin farmec și magie, o reîntregire a Imaginii sub forma Femeii. În opinia mea, orice Artist ar trebui să recurgă la acea *coastă primordială* spre a da pe mai departe naștere formelor…

D.V. *– Primele expoziții,* ***Aldyn și Arta realității*** *și* ***Biomecanism de vis*** *au avut loc la Universitatea* Danubius *din Galați, în 2008. Care a fost tema lor?*

A.A. – Când mă gândesc la aceste două expoziții diametral opuse simt că mă întorc cumva spre origini. Două origini diferite: una mizează pe realitate; alta pe vis. Și inovația sau saltul s-a produs cu a doua, atunci când am făcut pasul spre *fantastic*. Probabil că realitatea nu a rămas cu totul în urmă dar a suferit o pierdere, o denaturare perceptivă.

Arta realității trata cumva portretul din perspectiva lui real-imediată, iar *Biomecanism de vis* a împins portretul spre zone ale fantasticului neexplorate încă la vremea aceea, dar precis conturate, așa cum sunt majoritatea picturilor mele. Caut întotdeauna linia exactă, aidoma timpului care în ciuda faptului că-i relativ, – precizia unui ceas (nu neapărat elvețian!), – nu lasă loc unui surplus sau unui minus de secunde. *Acuratețe* cred că ar fi aici termenul cel mai potrivit!

D.V. *– Să nu uităm că o mare parte din creațiile tale plastice au ca formă primară,* ***femeia****. Derivarea din „coasta primordială", cum ai zis. Ea este, plastic, abordată din mai multe unghiuri de vedere și procedee, cubist, colaj postmodernist, chiar și oniric. Anumite alungiri ale portretului, curgeri într-o* ***pată neagră*** *trimit spre sondări în inconștient, în straturi și aluviuni obsesive ale psihismului feminin, ale psihismului masculin. Pornind de la derealizare, dematerializare și sintetizare formală ajungi cu ușurință și în zone retrase, tăinuite, ale inconștientului...*

A.A. – Într-adevăr, majoritatea picturilor mele au în centrul atenției ***femeia***, abordată din diverse perspective. În cazul operelor din seria *Halucinant*, urmate de *Psyche*, *Sărutul visător*, *Himera neagră*, *Balena*, *Sybil* etc., se evidențiază acea „pată neagră" despre care amintiți și dvs. și care pornește de undeva din osatura chipului portretizat spre a se prelungi într-o ondulare primordială și elementară, debarasată cumva de orice surplus inutil, ce trimite la o formă sculpturală, ovoidă, la o ***femeie-cap***. Nimic altceva decât o linie-continuă la fel cum te-ai străduit să trasezi o formă geometrică dar nu frântă, cu unghiuri și colțuri ci curbată, fără a ridica pixul de pe hârtie. O identitate născută din pornirea reflexivă a subconștientului. Negura care contaminează chipul fără a-i denatura însă semnificația, contrastează puternic cu fundalul în care se inserează și care o susține. Am gândit aceste tablouri seriale ca opere în alb și negru pentru a concepe o structură cât mai simplificată și ușor de asimilat și poate și pentru că ideea de *monocrom* în sine are o influență aparte asupra privirii și minții umane. Adesea culorile pot fi înșelătoare însă alb-negrul vine ca o revelare, ca o dezvăluire a Adevărului, el nu minte și nu înșeală niciodată.

D.V. *– Expozițiile următoare, cu seria de lucrări* ***Viziuni în Întuneric****,* ***Halucinant****,* ***Chipul dezamorsat****,* ***Vis Biomecanic****,* ***Purgatorium*** *sau* ***Psyche****, executate în mare parte în alb și negru, dau o notă tragică existenței, se îndreaptă asupra unor zone tulburi ale psihismului uman, deși structurarea lucrărilor este geometrică și cubistă. Cu cât imaginea se reduce la o formă geometrică primară, triunghi, pătrat sau cub, cu atât mai mult emană răceală și o împovărare a urcușului sufletesc. Apar simulări și disimulări, mișcări genetice ale imaginii, care surprind, șochează. Se pare că autorul se află mereu pe o clină a dezvăluirilor mai tulburi în concretețea geometrică a lor. Ce se petrece cu artistul Aldyn, ce ne spune lumea aceasta pe care ne-o expune și, mai ales, mai există viață în această lume ce pe nesimțite cade? cum a zis Eminescu?*

A.A. – Operele menționate de dvs. sunt opere fluide; opere ale mișcării, ce nu se pot cuprinde tocmai pentru că scapă printre degete, iar cele geometrice, în ciuda faptului că par a avea o fixitate matematică, „sfârșesc" tot într-o infinitate fluidă, iar diferența specifică pe care o instaurează constă în conturarea unor senzații înțepătoare, de agitație.

Viața va exista întotdeauna; de altfel Arta joacă un rol ce ține eminamente de viață. În fapt, orice creație implică ideea unei nașteri; atât una cât și cealaltă sunt fețele distincte ale aceleiași monezi.

D.V. *– Tu pari un artist retras, cu teamă de realitate, care încerci să te ascunzi, dar opera vine ca o reacție contrară și te „dezvelește", cum s-a zis în marile cărți ale lumii, te obligă la o dezvăluire de sine și o dezvăluire a adevărului. Nu cumva o astfel de dezvelire este și opera?*

A.A. – Retragerea despre care vorbiți, e o retragere întru creație; altfel nu se poate! Trebuie să-ți oferi timp, atât ție cât și operei. Ție, pentru a pune la cale planul apariției operei (o privire în ansamblu și o schiță mentală); ei, pentru a-i oferi timpul necesar dezvoltării, perioada de gestație necesară materializării. Întotdeauna opera de artă e o *dezvăluire*!

D.V. *– Sper că și discuția a ridicat un pliu din vălurile căzute peste noi, Nu tocmai precum copilul din viziunea lui Dali. Să ne auzim cu bine, Aldyn!*

A.A. – Vă mulțumesc, domnule Dumitru Velea!

Maria-Daniela PĂNĂZAN

POEZIA RELIGIOASĂ A LUI VASILE VOICULESCU (I)

Vasile Voiculescu (1884-1963) este un poet român de nivel european, ce-a atins deplinătatea spirituală în versuri, fiind „*dintre poeții generației lui clasice și cel mai citit. Versurile lui nu se învechesc și nu se pot învechi niciodată pentru că mărturisesc iubirea Logosului întrupat în istorie. Sunt iubirea curată ce nu piere niciodată*.”[1] De aceea, am putea spune că V. Voiculescu a lăsat posterității una dintre cele mai originale și mai vii opere lirice de inspirație religioasă, care trăiește prin fiecare lecturare găsindu-și expresie adâncă în sufletul încălzit de versuri dăruite Iubirii din Iubire: „în perioada interbelică, la noi, poetul cu cea mai pronunțată înclinație religioasă a fost, fără îndoială, Vasile Voiculescu. [...]. Începând cu cea mai fragedă vârstă, viitorul scriitor a avut convingerea nestrămutată a existenței lui Dumnezeu și ea nu l-a părăsit niciodată”[2], mai ales că „*alături de Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu va fi cel mai important poet ortodoxist prin care tradiționalismul se consacră definitiv*.”[3]

Volumele sale de început stau sub semnul influenței binefăcătoare a lui Tudor Arghezi: *Poezii, Din țara Zimbrului, Pârgă* evidențiază preferința poetului pentru teme și motive de inspirație biblică de sorginte arghezi-ană: „*poezia lui Voiculescu este religioasă tematic în toate volumele din anii '20 și '30, măcinată de retorică și alegorism, dar nu propriu vorbind mistică. Interioritatea, câtă este, este tot arghezi-ană*”[4]. După apariția cunoscutului volum intitulat *Poeme cu Îngeri*, V. Voiculescu și-a făcut din poezie rugă, o rugă autentică izvorâtă din sufletu-i cald și atât de iubitor, dar și luptător pentru o iubire curată pentru că „rugăciunea este dragostea noastră pentru Dumnezeu. Inima noastră pentru inima Lui. Din aceasta, pururea rugăciunea e trăirea unui paradox total. E fapta cea mai personală și în același timp cea mai străină, mai stranie a noastră. Rugăciunea este o însingurare, dar este în același timp o universalizare a omului. Rugăciunea e darul dragostei lui Dumnezeu ajuns să ardă în inima omului. Sub revărsările dragostei, în rugăciune și odată cu rugăciunea, învățătura de taină ne rodește și omului i se pun întrebările cele mari și fundamentale, ca să râvnească marile răspunsuri. Așa rugăciunea ajunge să ne hrănească ca o pâine a vieții, să fie viața noastră realizată în duh.”[5]

Opera poetică a lui V. Voiculescu devine o rugăciune în duh, rugăciune literară însă, deoarece fiecare om înmulțește talantul pe care-l primește, iar Voiculescu a primit talantul poeziei ca expresie culminantă a întâlnirii omului cu Dumnezeu-Iubire, el fiind „Considerat, pe bună dreptate, poetul cu cea mai profundă vocație pentru tema religioasă”[6].

Arta lui poetică se transformă în rugăciune și legătură permanentă, prin iubire, cu Dumnezeu. Deși este un poet al marilor lupte ale sufletului uman de-a atinge desăvârșirea și împlinirea în și prin Iubire, V. Voiculescu apare în ipostaza unui psalmist conștient de adânca sa înrădăcinare creștină (este cunoscut faptul că știa multe capitole întregi din *Sfânta Scriptură* pe de rost!), nu în ipostaza unui poet sfâșiat de dileme existențiale, influențat de diverse îndoieli filosofice, precum Arghezi sau Blaga. Făcându-și din poezie rugăciune și hrană duhovnicească, el devine un mare poet al iubirii creștine, pentru că „*cea mai înaltă izbândă a liricii lui V. Voiculescu este de a fi făcut din iubire un simțământ în care teluricul și spiritualul fuzionează, opunându-se dureros. Aliajul contradictoriu al naturii poetului ajunge astfel aici să se valorifice pe deplin*”[7].

Înainte de a realiza prezentarea celor mai importante coordonate religioase ale poeziei lui V. Voiculescu, trebuie să amintim faptul că și acest mare poet face parte dintre cei care au plătit cu închisoarea „păcatul” de a fi scris poezie religioasă. Mulțumită fiicei poetului Gabriela Defour-Voiculescu și prin sprijinul Maicii Mihaela de la Mănăstirea Stavropoleos din București, am avut șansa de a citi Dosarul poetului, conform căruia a fost arestat pentru vina de „uneltire împotriva ordinii sociale”, și condamnat, alături de Gheorghe Dabija și Dumitru Stăniloae, la cinci ani de temniță grea, plus cinci ani de degradare civică și confiscare totală a averii. Sentința de condamnare spune că: „*Voiculescu Vasile, după 23 august 1944, a scris o serie de poezii cu conținut mistico-religios și cu caracter dușmănos la adresa orânduirii sociale existente în țara noastră. În perioada anilor 1955-1958 a participat de mai multe ori la discuțiile care au avut loc la locuința lui Mironescu Alexandru,*

[1] Ioan Alexandru, *op.cit*., p. 269
[2]Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, Volumul II, Editura Minerva, București, 1974, p. 285
[3]Marin Mincu, *op.cit.,* p. 165
[4]Nicolae Manolescu, *op.cit*., p. 754
[5]Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău (Sandu Tudor), *Dumnezeu-Dragoste*, Editura Christiana, București, 1999, pp. 33-34
[6]Ovidiu Moceanu, *Vasile Voiculescu*. *Universul operei*, în *Istoria literaturii române pentru elevi și profesori*, coordonator Gheorghe Crăciun, Editura Cartier, 2004, p. 520
[7]Ov. S. Crohmălniceanu, *op.cit*., p. 300

pe marginea unor poezii scrise de el. În aceste împrejurări, atât Voiculescu Vasile cât și alți inculpați s-au manifestat dușmănos la adresa regimului. Astfel de discuții s-au mai purtat și în legătură cu unele lucrări scrise de coinculpatul Teodorescu Alexandru. De asemenea, împreună cu ceilalți inculpați a purtat discuții în legătură cu evenimentele politice interne și internaționale, comentând în mod dușmănos la adresa regimului, cele audiate la posturile de radio imperialiste"[8]. Este de necrezut că atâția poeți români au fost condamnați și au executat mare parte din pedepsele primite (cu excepția lui Sandu Tudor care s-a stins în închisoarea de la Aiud) și parcă este de neconceput astăzi o asemenea nedreptate. Și totuși, așa au stat lucrurile: toți poeții, scriitorii, teologii, studenții care au participat la întâlnirile din cadrul „Rugului aprins" (coordonat de Alexandru Teodorescu, numele adevărat al lui Sandu Tudor) au fost arestați și condamnați, ispășindu-și „vina" în închisorile de la Jilava și Aiud. Iată, așadar, că și Vasile Voiculescu a avut parte de un sfârșit martiric, doar pentru „vina" de-a fi scris poezii religioase, deși înainte de 1948 avusese parte de o critică favorabilă ce apreciase opera lui poetică ca fiind una de inspirație religioasă.

Și totuși, intuite de la primul volum de *Poezii*, capacitățile poetice de excepție ale lui V. Voiculescu își găseau o adevărată poetică creștină. Definirea poeziei ca o „*cerească floare, albă, strălucită,/ Cu blând miros de rai"* și „*ascunsă-n suflet, tainică, cuminte*", înmugurind „*sub mângâierea stelelor iubirii*", dovedește că poetul și-a așezat dintru început rostirea poetică sub semnul iubirii divine, semnificând o posibilă revelare a Paradisului din sufletul omului care-și înțelege harul poetic „*ca un norod de harnice albine*" a cărui miere îl îmbălsămează și-l determină să dea lumii „*mireasma-i dulce, binefăcătoare*", adică Poezia în toată frumusețea și puritatea ei. Iar absența harului poetic și-a iubirii este atât de dureroasă pentru poetul iubirii încât atunci când „*Stă sufletul fără iubire*", trăiește acut senzația că poemul fără iubire este „*ca o fântână părăsită*", „*ca mărul fără roade*", „*ca o vatră ruinată*", comparații de-un efect stilistic copleșitor prin esența lor. De altfel, este absolut necesar să adăugăm că „cele mai multe poezii ale lui Vasile Voiculescu, pornind de la parabole evanghelice sau povestiri biblice, exprimă năzuința omului spre desăvârșire după modelul lui Iisus: *Pe cruce, Cina cea de taină, Magii, Colind, Pregătiri de cină, Iisus pe ape, Duminеca Tomei, Sufletul, Luminătorul, Rugăciune, Horeb lăuntric* etc."[9]

Crezul poetic al lui V. Voiculescu, exprimat în acest prim volum, îl va însoți de-a lungul întregii experiențe și trăiri poetice, culminând în celebrele *Sonete închipuite*... În volumul *Pârgă* se conturează deja imaginea unui poet creștin cu alese calități de versificator psaltic. Capodopera „*În Grădina Ghetsimani*" ni-l dezvăluie pe poet ca un real talent de iconar, de „zugrav" al chipului Omului Iisus, care „*lupta cu Soarta și nu primea Paharul*". La fel, poezia „*Noul mag*" relevă clipa de grație divină când poetul a aflat, prin poezie, că a primit darul cel mai de preț de la Cel ce este Lumina lumii, Calea, Adevărul și Viața, un har ales și izbăvitor: „*Nu mai aștept lumina din afară:/ O alta-n mine tainic s-a aprins/ Și arde-n fund pojarnica ei pară,/ Văpaie noaptea, ziua stâlp de fum –/ Cu ochii-ntorși spre ea pornesc la drum."*

„Poezia religioasă a lui V. Voiculescu rămâne filonul central. Poetul, în paginile căruia se pot identifica elemente isihaste, caută iubirea lui Dumnezeu, pentru că numai în iubire există comuniune. [...] Îngerii apar ca mediatori între credincios și Dumnezeu, între lumea văzută și cea nevăzută. O dată cu ei, în poezie coboară o lumină diafană, asperitățile lumii se estompează. Poetul recurge, în stilul practicat la „Gândirea", la o umanizare a prezenței lor, descriindu-i adesea în ipostaze dintre cele mai banale (*culeg spice, curăță codrul de uscături,* etc.). De fapt, diferite stări sufletești își găsesc proiectarea în afară prin intermediul imaginilor de îngeri: nădejdea, iubirea, mila, durerea."[10] Volumul „*Poeme cu îngeri*" este cel care îl consacră definitiv pe V. Voiculescu, deoarece este momentul când „el se raliază, lucid și programatic, curentului gândirist.

Noua sa poezie sacralizează mediul autohton, populându-l cu îngeri. Întregul univers al poetului se transfigurează prin prezența unor ființe cerești care s-au coborât și au luat pe seama lor poziții și funcții ale oamenilor de rând."[11] Pe îngerul care i-a adus Lumina cea adevărată a Iubirii divine, poetul îl întâlnește într-un moment de revelație a trecerii prin viața lui a celui pe care l-a numit *Luminătorul*: „*Am fost ca nerodul din poveste/ Ce căra Soarele cu oborocul/ În casa-i fără uși, fără ferestre.../ Și-și blestema întunericul și nenorocul./ Ieșeam cu ciubărele minții, goale, afară,/ În lumină și pară,/ Și când mi se părea că sunt pline,/ Intram, răsturnându-le-n mine./ Așa ani de-a rândul/ M-am canonit să car lumina cu gândul:/ Atunci ai trimis Îngerul Tău să-mi arate/ Izvorul luminii adevărate."*

Revelația angelică aduce cu ea și un moment al convertirii zguduitoare din sufletul poetului care primește, în toată splendoarea luminii, chiar suportând durerea, adică „spărtura" ce-a lovit puternic în „cocioaba sufletului", harul prezenței divine care năvălește înăuntru-i

[8]Dosar 1/ 397, V/ 4, Recurs în supraveghere – Vasile Voiculescu, Gheorghe Dabija, Dumitru Stăniloae, p. 3, pus la dispoziție de fiica poetului, Gabriela Defour-Voiculescu prin Maica Stareță de la Stavropoleus

[9]Ion Buzași, *Poezia religioasă românească*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003, p. 174

[10]Ovidiu Moceanu, *Vasile Voiculescu*. *Universul operei,* în *op.cit.,* pp. 522-523

[11]Bartolomeu Anania, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, *art.cit*., p.17

umplându-l cu nesfârșită slavă: „*Soarele a năvălit în lăuntrul meu./ Și cu el odată,/ Lumea toată.../ Îngerul luminător a zburat aiurea,/ Lăsându-și înfiptă securea*." Imagini poetice de mare frumusețe se găsesc și în poezii precum: *Botezul, Iisus pe ape, Cina cea de Taină, Pregătiri de cină*, poezii ce surprind metaforic taine ale vieții creștine înduhovnicite. Primind Taina Botezului, sufletul intră și el „*în râul în care-un Fiu de Dumnezeu/ va coborî să se boteze*", pe când primind Învierea, sufletul simte bucuria cea mântuitoare și împărtășită tuturor: „*...Ai rupt-o, lesne ca pe-o roadă ce coaptă spânzura de ram,/ Și n-am simțit nici o durere, așa de bucuros eram."*

Imaginile biblice predomină și-n volumele următoare: *Destin, Urcuș, Întrezăriri.* Poetul conturează un univers serafic, în care se-ntâlnesc *Eva* și *Șarpele*, o *Poezie* și un *Toiag de Înger*, *Orbul* cu o *Iubire îmbătrânită*, *Iisus din copilărie* cu *Ecce Homo*, sau *Crăiasa de zăpadă* și *Fecioara*. Toate acestea ne fac să înțelegem că „suntem în fața adevăratei poezii religioase a lui V. Voiculescu. Și poate în fața **singurei poezii religioase autentice din literatura română.** [s.n. M.D.P.]"[12] Redau doar două strofe din *Ecce Homo*: „*Că m-am corcit cu îngeri și jivine/ Și-ți scol cu fiecare gând potrivnici noi?/ Tu ești prea sus, lumina de la tine/ Îmbătrânește ca s-ajungă pân' la noi./ Dar singur trupul fără mântuire/ Pe cruce de păcate-mi răstignesc,/ Și sufletul flămând de nemurire/ Cu rădăcini amare îmi hrănesc...*"

„*Poet structural religios*" care „*cultivă temele biblice și construiește, în spirit modern, un număr de fantasme religioase" și de aceea „merge mai departe de aceste fantasme și, în poem, simțim un mare spirit neliniștit, o căutare nedeterminată, în fine, o tânjire de divin*"[13], V. Voiculescu a scris, programatic, poezie de inspirație religioasă. Poeziile postume, publicate în ciclurile intitulate *Călătorie spre locul inimii* sau *Clepsidra* și *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu*, sunt, fără îndoială, expresii culminante ale sufletului biruit de Poezia care devine Iubire și de Iubirea care este Dumnezeu. Una dintre capodoperele liricii religioase postume este poezia *De profundis,* o autentică rugăciune. Omul, a patra ipostază a divinității în concepția lui V. Voiculescu, este ființa căzută a cărei vină „*s-a iscat în lut*" când a fost „*zvârlit*" din „*dumnezeiasca stare*" pe care, în călătoria sa pământească, omul luptă s-o primească înapoi. De aceea, ruga omului este categorică pentru că el are conștiința sfințeniei sale ca făptură creată „*după Chipul și Asemănarea Lui*", care se întregește prin Dumnezeu și, la rându-I, Dumnezeu se întregește prin persoana umană, ca și expresie a bunătății și iubirii Lui. De asemenea, poezia trădează dorul infinit al omului de-a se reîntoarce la starea primordială, de sfințenie și împăcare cu Dumnezeu: „*Eu, a patra-ți ipostază, țip din ruine:/ Cine, Doamne, mă va pune la loc? Cine?/ Nu dragoste, nu milă, nu iertare,/ Vreau dumnezeiasca mea stare/ Dă-mi-o, dă-mi înapoi ceea ce am avut,/ Întregește-mă și întregește-Te, Doamne, iar cu mine."*

Întâia Dragoste este un text poetic de-o rară armonie și sonoritate poetică, care transmite un mesaj profund: căutarea nesfârșită a lui Dumnezeu aduce persoanei un dor atâta de mare, încât cel care iubește cu „*întâia dragoste*", în momentul întâlnirii cu Ea, nu mai sesizează prezența, identificându-se: „*Mi-e dor de Tine, Doamne, ca de-o fată,/ Întâia dragoste... Cât am iubit!/ Dar într-o zi s-a mâniat deodată,/ Făr' un cuvânt de-atunci m-a părăsit./ Un fir din taina-i nu mai străbătu:/ Și mă întreb de n-ai fost Doamne, Tu*."

Aceeași stare este resimțită adânc, în toată ființa-i, într-un alt poem, intitulat *Nebunul*. Acel „nebun pentru Hristos" despre care vorbesc Sfinții Părinți, dimpreună cu Sfântul Apostol Pavel: „*fiindcă eu prin lege i-am murit legii, pentru ca să-I trăiesc lui Dumnezeu: m-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu sunt cel ce mai trăiesc, ci Hristos este Cel ce trăiește în mine; ceea ce trăiesc eu acum în trup, trăiesc întru credința în Fiul lui Dumnezeu, Cel ce m-a iubit și pe Sine Însuși s-a dat pentru mine*." (*Galateni 2, 19-20*) Râvna poetului este însă prea mare pentru a rezista dorinței de-a vrea pe Dumnezeu, deși conștientizează starea de păcătoșenie în care se află, dar nădejdea îi dă putere să creadă-n sfințenia sufletului în care vine și sălășluiește Hristos: „*Eu, un nebun, un netot/ Pumn de fum, strop de nisip,/ Eu Te vreau, Doamne, să-mi fii Tot!/ Nu știu să-mpart, nu cutez să aleg,/ Ici inima, dincolo mintea Te vrea*".

Un motiv poetic frecvent întâlnit în aceste poezii postume este motivul inimii care, folosit în metafore prețioase, devine expresie a urcării la cer, a îndumnezeirii firii umane, pentru că *Prizonierul*, adică Dumnezeu, „*calcă în inima mea/ calcă aprins, parcă s-o ia*" și se lasă prins de către om, de aceea „*o clipă, inima mi se făcuse Cer*." Mai mult, inima devine „*tainic Potir*" pus de Dumnezeu în om ca simbol al Graalului mântuitor ce nu trebuie căutat prin lume, ci în noi înșine. *Vas de alabastru* și *Crucea-Mireasă* sunt alte două capodopere prin care eul liric își mărturisește iubirea ce-o poartă Celui ce este Iubire, cu speranța neclintită că a întâlnit Eternitatea în taina călătoare a poeziei-rugăciune. Apare și la Voiculescu motivul îmbisericirii, deoarece, prin rugăciune, lumea întreagă devine o Catedrală a rugăciunii. Semnificația poetică depășește însă cadrul strâmt al vieții acesteia, pentru că, în concepția lui V. Voiculescu, pentru iubirea aceasta atât de mare, îmbisericită și îndumnezeită, nu-i de-ajuns o viață pământeană. De aceea, el crede cu tărie în iubirea din Eternitate: „*Te iubesc, o, Doamne, mai presus de toate/ Pentru-așa iubire-i prea puțin o viață;/ Tu o știi, de aceea-n mila Ta măreață:/ Celui ce Te-adoră dai Eternitate."*

[12]Mircea Braga, *Vasile Voiculescu în orizontul tradiţionalismului*, Editura Minerva, București, 1984, p. 110

[13]Eugen Simion, *Poezia religioasă,* în *op.cit.,* pp. 135-136

Tema Crucii și asumării ei din Iubire apare în două texte poetice reprezentative pentru viziunea creștină asupra Tainei mari a creștinismului. *Crucea-Mireasă* actualizează arhicunoscutul motiv biblic al Nunții, în care Mirele și Mireasa devin simboluri ale lui Hristos și Biserica Lui. Nunta este o taină mare, sfințitoare prin esența ei, de aceea nu poate fi decât „*în Hristos și înBiserică.*" (*Efes. 5, 32*): „*Năprasnică, spăimântătoare nuntă/ Cu îngeri plânși, haini legionari,/ Tragic alai și băuturi amari,/ Mire Hristos, mireasă Crucea cruntă/ Tovarășa infamilor tâlhari."*

Strofa a doua face trimitere la celebra *Cântare a Cântărilor*, care la modul simbolic, este interpretată și ca iubire între Dumnezeu și poporul ales. Poetul depășește însă cadrul munților din Cedrii Libanului și se-oprește, metaforic, la imaginea Răstignirii ca simbol al întâlnirii definitive și mântuitoare a Mirilor: *„Vin din Liban..." cânta odinioară/ Miresei sacre, marele-nțelept.../ Și ea-nălțată dintr-un cedru drept/ În brațe prinse pe Iisus, la piept/ Și osândiții miri se-mbrățișară,/ Șoptindu-i unul altuia: „De când te-aștept*!"

Crucea-Înălțare este o rugăciune a celui care înțelege că nu poate ajunge la desăvârșire creștină decât prin Taina Crucii, singura ce ne poate înălța mai presus de condiția noastră mizerabilă în care obișnuim să ne viețuim clipele de suferință dar și neputință. Asumarea Crucii, ca unică șansă de mântuire, este o cale a tainelor creștine. Acest miez al revelației îl află și poetul – mărturisitor al Crucii, în versurile sale izbăvitoare: „*Chip al infinitului răstignit în noi,/ Punem slabele noastre brațe peste-ale Tale;/ Pironește-mi-le de aripile-Ți triumfale/ Să mă înalți cu Tine din lăuntricul gunoi..."*

De altfel, putem aprecia că „Nostalgia paradiziacă transfigurează și poemele de dragoste, notându-se tentativa cathartică de diafanizare a carnalului prin care Vasile Voiculescu devine unul din marii poeți ai iubirii în poezia românească."[14]

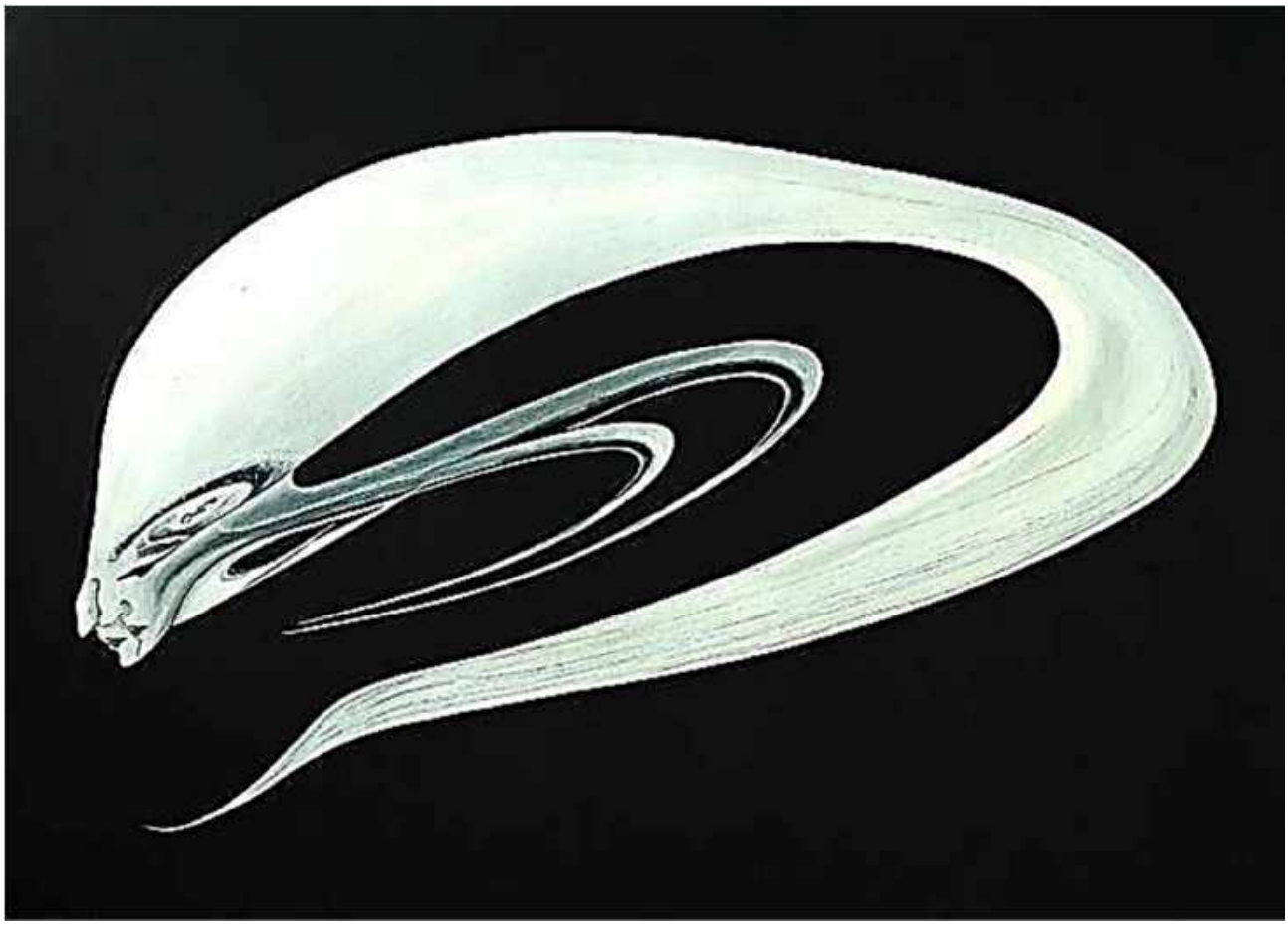

VIS BIOMECANIC - Himera extraterestră, ulei pe carton [2015]

[14]Marin Mincu, *op.cit.,* p. 166.

Pr. Ioan C. TEȘU

O CARTE ANAMNETICĂ, ÎNTRU VINDECAREA RĂNILOR „CONȘTIINȚEI MEMORIEI”

Magda URSACHE, *Ridică-te, Gyr, ridică-te, Crainic!*,
Editura EIKON, București, 2020, 376 pagini

Perioada interbelică, până la instaurarea ciumei comuniste, a fost, pentru cultura română, una de înaltă efervescență și creativitate. În ciuda acestui fapt, puțini sunt cei care se apleacă asupra ei, pentru a-i descoperi căderile, dar și valorile autentice. Cele mai multe studii sunt fie părtinitoare, fie unilaterale.

Însă una dintre persoanele iubitoare de adevăr, de afirmarea și biruința lui, este Magda Ursache, scriitoare lucidă și inspirată a zilelor noastre. Ea scrie fără teamă, cu deosebit curaj. Este curajul pătimirii și al mărturisirii, ce izvorăște din conștiința datoriei de a arăta și apăra binele și frumosul.

Fiecare dintre lucrările autoarei poate fi socotită o radiografie a lumii contemporane, a societății românești trecute și actuale. Autoarea demască și înfierează, cu neobosită energie, compromisul de orice fel, căutând să pună în lumină adevăratele valori istorice, religioase, culturale, literare și spirituale, cu speranța sa neînfrântă că „frumusețea va birui lumea”. Magda Ursache este un glas ce strigă în pustia lumii noastre și a culturii românești actuale, cu speranța că, până la urmă, frumusețea, în toate nuanțele ei, materiale și spirituale, și uneori cu prețul a numeroase și dureroase jertfe, va copleși și transfigura lumea, viața și sufletul omului.

Tema fundamentală a prezentului volum – „***Ridică-te, Gyr, ridică-te, Crainic!***” - este istoria recentă, crizele și convulsiile prin care a trecut, în secolul apus și în cel prezent, România și cultura națională. Este descris, cu maximă obiectivitate, întregul cortegiu de atrocități, călăii și lichelele care le-au provocat și promovat. Însă paginile cele mai frumoase sunt cele în care ne sunt prezentate, ca adevărate repere morale și paradigme spirituale, eroii și sfinții care s-au remarcat în vremuri de aprigă persecuție, căci, spunea Părintele Arsenie Papacioc, duhovnicul de la Malul Mării, „comunismul a umplut cerul cu sfinți”.

Magda Ursache a învățat lecția autentică a istoriei alături și împreună cu distinsul ei soț – Petru Ursache – Profesor emerit al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Pentru acesta și pentru autoare, revelarea adevăratei istorii, cu speranța corectării vremurilor de cădere, potrivit unor repere axiologice, nu este o simplă temă de cercetare și inspirație, ci o problemă de profundă reflecție, o chestiune de viață și de moarte a spiritului românesc. Distinsul profesor, mutat între cei bineplăcuți Domnului, în ceata cărturarilor iubitori de țară și cultură, de frumos artistic și spiritual, a cunoscătorilor și mărturisitorilor, a surprins, în operele sale, fibra, esența și specificul spiritualității românești, în cele mai arhaice și mai curate, mai înalte și definitorii trăsături ale ei: folclorul, etnologia, etnosofia, etnoteologia.

Deși poartă un titlu precis, inspirat de „***omul bun al culturii românești***”, un titlu, am putea spune, „martiric” la fel ca destinul celor două personalități preponderent evocate: Radu Gyr și Nichifor Crainic, conținutul lucrării este larg, observațiile privind evenimentele istorice relatate, fiind dublate de profunde reflecții morale, către care este condus cititorul, cu multă iscusință și persuasiune.

Lucrarea, cuprinzând șase capitole, este precedată de o *Prefață* substanțială, semnată de Theodor Codreanu, în care acesta, pe un fundal larg, istoric și cultural, cu bogate trimiteri, caracterizează operele și temele predilecte ale autoarei, între care și cea prezentă.

Titlurile capitolelor, simbolic și inspirat alese, ne conduc prin labirintul istoriei și al culturii românești din secolul al XX-lea, cu efecte încă în derulare în contemporaneitate.

Lucrarea Magdei Ursache pune, de această dată, în oglindă, spre o mai bună cunoaștere și definitivă condamnare și aruncare la groapa comună a istoriei negre a monștrilor, pe care somnul rațiunii i-a produs: comunismul și racilele sale: diletantismul, amatorismul, carierismul, falsificarea adevărului, proclamarea minciunii și a imposturii etc.

Autoarea descrie, în adânci detalii istorice, modul agresiv, criminal chiar, de instalarea comunismului în România cu tancurile sovietice; ne terifiază, descriindu-ne „liturghiile negre” și etapele „reeducării” de la Pitești și ne coboară cu gândul în zarca „lagărelor minții”, din închisorile de exterminare a rezistenței anticomuniste, de la Sighet, Gherla, Aiud, Mislea, Jilava, Târgșor, Tg. Ocna etc., făcându-ne, prin mișcătoarele descrieri realizate și prin medalioanele create, să ne solidarizăm cu martirii și sfinții din închisori, să fim parte din ei. Închisorile comuniste sunt înfățișate de autoare nu doar ca „laboratoare ale reeducării” (p. 29), ci, contrar dorinței torționarilor, ca „adevărate ateliere de cre-

ație" (p. 29), amfiteatre ale culturii și spiritualității profunde. Sunt descrise pagini dramatice ale istoriei recente, genocidul moral și cultural, la care a fost supus poporul român, în perioada atee comunistă și lanțul ei de răutăți și fărădelegi: lupta de eliminare a rezistenței morale și intelectuale românești.

Magda Ursache nu ne predă o istorie de manual, fie ea și autentică, ori falsificată din interese ideologice, cum au făcut materialiștii școliți în spirit sovietic. Magda Ursache ne descrie istoria din interior, ca una care a trăit-o și a „pătimit-o", plătind cu umilințe pentru valoarea pregătirii sale intelectuale și suferind pentru integritatea sa morală, într-o rezistență „de apartament și de bibliotecă", prin lectură și prin scris, prin cultură înaltă și spiritualitate profundă, alături de soțul ei; amândoi, în opoziție față de infernalul tăvălug comunist, deznaționalizator, desacralizator de virtuți și destabilizator de valori.

Roadele acestei integrități ne sunt împărtășite neobosit de această „Doamnă" a culturii noastre contemporane, sub forma numeroaselor volume publicate sau în curs de apariție, atât ale sale, cât și ale distinsului ei soț, care pare a fi mai prezent acum, deși tainic și surâzător, decât în vremurile de opresiune ideologică, în care s-a încercat marginalizarea lor aparentă, ceea ce i-a condus, însă, la o deplină libertate morală.

Magda Ursache nu ne prezintă o istorie de „catedră", deși catedra care ar corespunde acestor evocări este una universitară, ce i-a fost răpită, pe nedrept, la tinerețe, ci o istorie lăuntrică, în geneza și efectele faptelor. O istorie care nu apare în documente, deși le-a produs și este cunoscută de puțini, unii dintre ei fiind cei care i-au purtat efectele, în propria ființa, așa cum este și cazul autoarei.

Întreg conținutul lucrării este, astfel, construit, în două registre: adevăr-minciună, valoare-impostură, bine-rău, comunism-neocomunism și „piteștenizare continuă". Autoarea cheamă, cu discernământ, dar fără părtinire, la judecata istoriei, spre a pune, odată pentru totdeauna, la stâlpul infamiei și a elimina incultura, impostura și imoralitatea. Prin aceasta, demonstrează că este o umanistă, funciar, în profunzimile sufletului ei, dar și o idealistă, deși o știe: „la vremuri noi, tot noi". Locul acestor semidocți diletanți, ființe meschine, de compromis și manevră, trebuie luat, în convingerea ei, de spirite edificate moral și atotcuprinzătoare intelectual, care să fie puncte cardinale în haosul general actual. Autoarea se vădește a fi un umanist incorigibil, un optimist de neîngenuncheat pentru că, dincolo de ororile constatate și descrise cu dramatism, ea încă speră într-o renaștere spirituală și într-un reviriment moral al nostru, ca neam și ca persoane.

Totodată, conținutul lucrării este inițiatic. Mai întâi, ni se relatează evenimentele, în detalii adânci, pentru ca apoi să fim invitați să împreună-medităm. Magda Ursache vorbește despre iubirea de Creator și despre iubirea de Țară și Neam, ne oferă exemple paradigmatice în „Oamenii națiunii" și aceasta din perspectiva unui destin asumat ca viață întru Hristos.

Sub titlul simbolic de „Recurs la tricolor" (p. 23), este prezentată istoria umilirii neamului și a falsificării adevărului istoric „la comandă", mijloacele diabolice de deturnare a culturii sale și de opresiune asupra credinței creștine, prin propaganda agresivă dusă de ideologia materialistă. Sunt descrise momentele instaurării comunismului în România, precum și efectele lui, atrocitățile și abuzurile ridicate la rangul de metodă de „reeducare".

Autoarea ne arată, însă, că nu există decât o cale de reparație istorică și de asanare morală: redescoperirea și cultivarea valorilor morale și culturale naționale autentice, într-un circuit larg, european și mondial, în dragoste de Dumnezeu și de semeni, prin „amor patriae", precum eroic au făcut-o Nichifor Crainic, Radu Gyr, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Ion Petrovici, Anton Dumitriu, Vasile Voiculescu, Paul Goma, Valeriu Gafencu, Părintele Calciu-Dumitreasa, Părintele Justin Pârvu și mulți alții, pentru a-i menționa doar pe cei care au avut cel mai mult de suferit pentru convingerile profunde și pentru credința lor înaltă.

Împotriva „de-românizării" și a „des-ființării", ca persoane și ca neam, a mutării în altă țară, autoarea propune „conștiința memoriei" (p. 104), „dreptate critică pentru valoarea românească" (p.150). Pseudo-culturii de televizor, șubredei și șchiopătândei „teleculturi", care nu pot conduce decât la rătăcire și eșec, ea le opune redescoperirea valorilor autentice, trecute prin „proba istoriei".

Magda Ursache face „jogging prin mass-media" zilelor noastre ca să ne amuzăm împreună de „supereroii" creați și hrăniți artificial de televiziune, dar și să ne îngrijorăm de popularitatea și ratingul acestora. Autoarea are, însă, și speranțe mari. Și nu vin cu porția, ca, altădată, lumina de la Răsărit, ci de la noi înșine, printr-o reală pocăință și reformă spirituală. „România citește!", ne încredințează, cu bucurie, autoarea. Citește și se trezește. Începe să-și descopere, cu „dreptate critică", destinul ei, ca neam și în cadrul adevăratei „idei europene" (p. 217), la care țara noastră poate contribui covârșitor. Iar presa de valoare, publicațiile de cultură susțin aceasta, în ciuda „corectitudinii politice" (p. 217), larg clamată astăzi și impusă prin metodele trecutului, dar mult mai subtil.

Magda Ursache vorbește fără frică, ca altădată Petru Ursache, despre etnic și național, despre patriotism și valori fundamentale, opunându-se căderii spirituale generale (p. 218) și depersonalizării (p. 218), mondializării și globalizării, ca uitare a rădăcinilor (p. 225). În fața și împotriva lor, nu se poate rezista decât printr-o „Românie profundă" și o „Europă culturală" (p. 226), prin redescoperirea istoriei și a valorilor, prin reconsolidarea instituțiilor și, în special, a familiei creștine, „biserica de acasă" (p. 229). Acestea sunt capabile să

înfrângă „piteștenizarea continuă” și neocomunismul, „comunismul de după comunism” (p. 83).

Magda Ursache crede profund în Dumnezeu. Dar mai crede și în Frumos și în biruința lui. Crede în tot ceea ce este înalt și peren. Crede în artă și în cultură, în spiritualitate și în literatură. Și, în credința ei, luptă să facă din poezie o „Prințesă”, nu o „Cenușăreasă” (p. 285), într-un climat de „buruieni lexicale” (p. 301).

Magda Ursache este fascinantă. În scrisul ei redescoperim prospețimea și energia, eleganța și vigoarea slovei românești. Autoarea are revelații artistice și inspirații geniale, pe care le transmite cititorului. Cu toții am citit manifestul social al lui Radu Gyr „Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!”. Dar chiar am știut toți că „lui Gyr, Iisus i-a intrat în celulă”? (p. 28)

Când judecă, Magda Ursache tună, după cuvintele Părintelui Iachint Unciuleac, fost stareț al Lavrei Putnei, care spunea că „Vorba sună, fapta tună!”. Vorba autoarei chiar tună, atunci când critică. În rest, alină și întărește, încurajează și liniștește, ca însăși întreaga ei ființă – caldă și tonică. Condeiul autoarei, alimentat la cerneala istoriei, este ascuțit ca o sabie. Când critică, Magda Ursache este nemiloasă, tăioasă. Când apreciază, este extrem de duioasă. Comunismul „cu rele și rele” este iremediabil înfierat, fără menajamente protocolare și scuze diplomatice. Când descrie, însă, medalioane de eroi și sfinți, este parte din ei. Este soră și fiică în suferința lor. Pe aceștia îi elogiază și, astfel, alină, cu responsabilitate, conștiința că scurgerea timpului duce la uitare.

Descriind atrocitățile regimului totalitar, o face cu un umor negru, sumbru, pronunțat. Când, însă, vorbește despre căile de revigorare, o face cu entuziam și optimism, încurajând și încântând. Oricine a citit, fie și numai câteva pagini scrise de Magda Ursache, a observat, de la primele cuvinte, că scrisul ei atrage intrinsec și farmecă, te provoacă și te cheamă lăuntric să te apleci nu doar asupra cărții, ci asupra temei, în general, prin lectură și insistență, prin reflecție și adâncă meditație. Și aceasta pentru că analizează temele fundamentale ale vieții, în diferitele ei forme și manifestări. Volumele Magdei Ursache, precum este și cazul acestuia, descriu adevărul și propun soluții spirituale. Adevărurile reiterate de autoare dor, dar singura cale a alinării rănilor este conștientizarea acestor pagini negre, pentru a nu se mai repeta.

Precum o reconfirmă și în acest volum, autoarea nu este adepta echilibristicii morale. Pentru ea, nu există compromis și nici nuanțe, scuze plauzibile și justificări acceptabile. Nu există decât bine și rău, într-o permanentă luptă, și, în consecință, eroi sau trădători, creatori sau detractori. Iar deasupra tuturor, genii și sfinți.

Detaliile istorice se împletesc, în prezentul volum, cu „picanterii” din viața culturală și, în mod deosebit, cea literară, iar întreg demersul autoarei este integrat într-o perspectivă morală și spirituală.

Istoria locală, centrată mai ales pe „Universitatea care ucide” și pe editurile ieșene și reprezentanții lor, persoane faste sau nefaste, se îmbină, în prezentul volum, cu paginile de istorie națională, europeană și universală. Tot astfel, operele literare, din care autoarea citează cu eleganță și pentru a convinge, creațiile mai vechi sau mai noi sunt permanent raportate la marile curente de gândire și artă din patrimoniul universal.

Volumul Magdei Ursache este, astfel, o ***anamneză***: descrie căderile, ne arată cauzele lor profunde, dar ne înfățișează și piscurile pe care suntem chemați să le urcăm. În plus, bisturiul taie unde trebuie. Calea pe care o știe și o recomandă este doar o cale a jertfei.

Capitolul final al lucrării este unul ziditor, în sensul duhovnicesc sau religios al cuvântului. După ce își spune suferința, îmbrăcată în haina faptelor autentice și a evenimentelor veridice, personale și colective, Magda Ursache ne arată că nu există decât o singură cale a biruinței asupra tuturor relelor – iertarea, dar nu uitarea, atenționarea, și nu ignorarea. Sunt convins că ne va mai oferi numeroase astfel de „lecții de neuitare”. Multe i-au fost predate cu duritate, însă ea le-a înțeles tâlcul, le-a transformat și transfigurat în lecții de viață și devenire morală.

Magda Ursache și-a transformat suferința în biruință a spiritului, în fața valurilor vieții. Calea găsită și urmată a fost calea sublimă a sacrului și, din acest motiv, ea vorbește atât de insistent și determinat despre „nevoia de sacru” (p. 374), prin care ne ridicăm deasupra celor vremelnice și neputincioase omenește, deasupra ezitărilor și a căderilor multiple, în infinita lume și libertate a spiritului.

Cheia în care trebuie citită cartea presupune, așadar, într-o primă lectură, descoperirea și cunoașterea istoriei noastre recente, a culturii și a spiritualității pe care geniile, eroii și sfinții ei le-au creat, pentru care apoi, prin reflecție morală, să fie identificate căile de reîncadrare pe o traiectorie demnă a istoriei și spre un viitor fericit și meritat.

Astfel, cartea Magdei Ursache nu este doar o lecție de istorie, ci și una de morală. Ea nu constată doar, ci propune și cheamă la schimbare, individuală și generală, la îmbunătățire. Iar în acest travaliu, în care viața ne este șantier, avem nevoie de repere. Dacă nu le vom urma, aceste repere – eroii și sfinții noștri – ne vor judeca, pentru indiferența noastră față de jertfa lor și față de vocația noastră autentică. Aici este vorba despre durere și mângâiere, iar în acest itinerariu spiritual, în care ne-a condus măiestrit autoarea, „iubirea înseamnă răbdare” (p. 349) și, astfel probată, își află alinarea.

Nu numai că ar trebui să dăm atenție acestui volum unicat în „editologia” românească actuală, ci ar trebui să ne dăm fiecare dintre noi concursul la împlinirea speranțelor autoarei. Petru și Magda Ursache și-au închinat viața acestui ideal moral, cultural și spiritual. Poate e vremea ca și noi, dacă nu am reușit până acum, să ne facem din credință și cultură un proiect de viață, într-o lume tot mai pragmatică și legată de „cele de

jos”, în vremuri tot mai tulburi și mai întunecate. Doar astfel vom redescoperi, la modul personal, noblețea spiritului românesc. Aceasta este esența culturii noastre naționale și a credinței noastre creștine, creatoare de genii și sfinți și dătătoare de împlinire și mântuire.

Personal, dacă în alte cărți i-am citit și i-am înțeles mai ales suferința, mă bucur că, în paginile acestui nou volum, i-am constat și am trăit împreună biruința. Biruința Magdei Ursache este biruința spiritului puternic, îndelung încercat și călit în focul pătimirilor nemeritate, dar asumate demn. Este cea mai frumoasă biruință. O biruință prin credință și mărturisire, prin cultură și lectură, la care se ajunge prin jertfă și eroism, prin lacrimi, căci, ne arată autoarea, există „o tehnică și o practică a lacrimii”, pe care a exersat-o fără de voie, la început, iar apoi ca alinare. Însă, într-un suflet curat, precum ne îndeamnă și pe noi să dobândim, spre a o înțelege cu adevărat, lacrimile de dor și de suferință se transformă în lacrimi de biruință și de bucurie, în lacrimile eroilor, care au înfrânt lumea și au biruit, spiritual. La acestea ne cheamă și ne îndeamnă Magda Ursache, prin exemplul sublim de viață, alături de distinsul Profesor, precum și prin opera de reflecție profundă, pe care au alcătuit-o și din care ne împărtășesc nouă, ca din „merinde” de preț.

Prin prezentul volum, Magda Ursache a „rotunjit”, a împlinit deplin, dar nu final, inspirația dată de Bătrânul nostru bun și drag, pe care studenții săi îl numiseră „profesorul de frumos”. A realizat o parte din datoria față de „proful de suprafrumos, cu suflet preafrumos” – Petru Ursache, cel care i-a dăruit nu doar titlul, ci i-a inspirat și i-a împlinit viața. Viața de aici, dar și cealaltă, viitoare și veșnică!

VIITOAREA EVĂ V - Bionik, 60x90 cm, ulei pe pânză [2018]

REDACTORI ȘI COLABORATRORI PERMANENȚI AI REVISTEI BANCHETUL

ALDYN ALEXANDER, scriitor și pictor

ALDYN, pe numele său real **Dănilă Alexandru-Adin**, s-a născut la data de 26 martie 1988 în România, orașul Galați, și este un artist contemporan, pasionat de pictură și literatură. Dintre curentele artistice pe care le abordează, putem aminti: *realismul*, *hyperrealismul*, *suprarealismul*, *cubismul*, *biomecanismul* sau *simbolismul*.

Temele predilecte ale creației sale sunt: Artificialul transfigurat în **ART I FACIAL**, fantezia, supranaturalul, science-fiction-ul, nudul, chipul uman și viziunile de tot felul.

Marea majoritate a creațiilor sale au în centrul atenției femeia, abordată din multiple perspective artistice, fie ca un chip despărțit în nenumărate cuburi și pătrate ce alcătuiesc precum un puzzle o identitate de sine-stătătoare, fie ca o alungire nefirească a capului feminin, prelungit obsesiv într-o pată neagră ce trimite la uitare și subconștient. Operele din seria ***Viziuni în Întuneric***, ca și cele din colecțiile ***Halucinant***, ***Chipul dezamorsat***, ***Sybil***, ***Balena***, ***Sărutul visător***, ***Himera neagră***, ***Maible***, ***Vis Biomecanic***, ***Portal***, ***Purgatorium*** sau ***Psyche***; pictate în mare parte în alb și negru, conferă o notă tragică existenței și mizează pe stările alterate ale conștiinței și memoriei, dezvăluind tipologii ale erotismului disimulat, treceri în pragul altor lumi și universuri, identități imposibile și ipostaze ale fantasticului nelimitat.

Profund influențat de literatură, s-ar putea spune că picturile sale trimit nu doar la realitate sau fantezie, ci și la filozofie.

Studii:

2003-2007: Liceul Teoretic *Dunărea* din Galați, cu profilul matematică informatică intensiv.

2007-2010: Facultatea de *Relații Internaționale și Studii Europene* din cadrul Universității *Danubius* din Galați. Tema de licență: *Terorismul contemporan factor de risc la adresa securității europene*.

2013-2016: Facultatea de *Istorie, Filozofie și Teologie*, cu specializarea Sociologie din cadrul Universității *Dunărea de Jos* din Galați. Tema de licență: *Mass-Media și Comunicarea*.

2017-2019: Master Litere *Identitate, interculturalitate și multiculturalism în literatura română și europeană* din cadrul Universității *Dunărea de Jos* din Galați. Tema de disertație: *Non-identitatea în opera lui Kafka*.

Expoziții personale de pictură:

Aldyn și Arta realității (Universitatea *Danubius* din Galați, 2008), **Biomecanism de vis** (Universitatea *Danubius* din Galați, 2008), **Portrete și Oglinzi** (Universitatea *Danubius* din Galați, 2009), **Aldyn și Arta realității** (Biblioteca Județeană *V. A. Urechia* din Galați, 2009), **Garguiele** (Universitatea *Danubius* din Galați, 2010), **Interferențe** (Muzeul de Științele Naturii din Galați, 2011), **Morfism** (Opera Națională București, 2011), **Gânduri incomplete** (Universitatea *Danubius* din Galați, 2011), **En-Armonie** (Universitatea *Danubius* din Galați, 2012), **Vis biomecanic** (Muzeul Național *Peleș*, 2012; concurs, locul I) **Biomecanicele** (Muzeul Național Peleș, 2012; concurs, locul II), **Dezvăluire** (Universitatea *Danubius* din Galați, 2012), **Nuduri** (Casa de Cultură a Sindicatelor din Galați, 2012), **Contact** (Muzeul de Științele Naturii din Galați, 2014; Noaptea Muzeelor), **Pășind printre chipuri** (Biblioteca Județeană *V. A. Urechia* din Galați, 2014), **Contact** (Cafeneaua Artiștilor *La Fani* din Galați, 2015), **Halucinant** (Muzeul de Științele Naturii din Galați, 2016), **Miraj** (Biblioteca franceză *Eugène Ionesco* din Galați, 2019).

Expoziții de pictură de grup:

Salonul Internațional de Vară, ediția a V-a (Galeria iArt, Biblioteca Centrală Universitară *Mihai Eminescu* din Iași, 5-15 septembrie 2018), **Ochii lui Picasso, Urechea lui Van Gogh, Mustața lui Dali** (Biblioteca franceză *Eugène Ionesco* din Galați, 2018), **Gala Maeștrilor… de azi și de mâine** (Galeria iArt, Biblioteca Centrală Universitară *Mihai Eminescu* din Iași, 20-31 martie 2019).

În domeniul graficii și al picturii a realizat un număr de aproximativ 500 de tablouri de mici și mari dimensiuni, cărora li se mai pot adăuga și creațiile de artă digitală. Preferă să experimenteze și să lucreze cât mai variat, de la operele de pictură propriu-zise unde culoarea este elementul central, la schițele de dimensiuni ceva mai reduse, în tuș sau creion, ce pot fi considerate la rândul lor excelente opere de grafică; până la colajul postmodernist în amestec cu vopsea, și a proiectelor de artă digitală realizate pe calculator.

Cărți publicate:

Căderea în gol (Povestiri din Memorie), Editura *Axis Libri*, Galați 2011;
Cuvinte de metal (Poezii), Editura *Axis Libri*, Galați 2016;
Orașe întinse pe vârf de retină (Roman), Editura *Axis Libri*, Galați 2016.

Date de contact:

Telefon: **075 1260 144**
Mail: **aldyn1296@yahoo.com**
Blog: **nydla.wordpress.com**
Facebook: **Aldyn Alexander ART**

Lucian AVRAMESCU

SCRISOARE CĂTRE TINE, DRAGĂ PRIETENĂ (PRIETENE)

S-a rărit cu totul România,
nici clienți de moarte nu mai sunt

Bate clopotul prelung în sat
N-are timp să ruginească bietul
De-astă primăvară bate zilnic
Sunetul pleacă din el cu-ncetul

Parcă s-ar târî un melc pe case
Linge clanța caselor pustii
Mai e vreunul de murit pe-aicea?
Dar sunt duși și cei ce-s încă vii

Cei mai morți sunt morții ce-au pus lacăt
Nu pe case, ci pe amintire
Și desigur, mai țin rând să moară
Înc-o dată cei din cimitire

Ocolesc statisticile satul
Virusul ne-a ignorat maidanul
Șase Lei s-a prăpădit de beat
Numai 40 bău sărmanul

Să-l întreb pe preot cui venit-a
Rândul dintre cei ce încă sunt
Dar n-o știu pe Veta lui Vintilă
Pe Vasile Țapu, Pache-ăl sfânt

I-am uitat, iar din copilărie
Îi mai știu pe Nicu, Jan, Marcel
Ne mai salutăm, eu dând din cap,
Ei strigând, și eu făceam la fel

Toamna vine furișată-n frunze
Frunzele cădea-vor ca soldații
Scria-n vers poetul Ungaretti
Dacă aveți vreme, numărați-i

De când scriu e clopotu-n repaos
Ori s-a dus la crâșmă clopotarul
Soarele de august arde tare
Iar gâtlejul cere biet paharul

Crește, de un timp, pădurea-n uliți
Via e nămete de cătină
Fiii foștilor răzeși asudă
Să plivească-a nemților grădină

Pe a lor au părăsit-o, strigă
De sub lut, nepoate, unde ești
Regele mi-a dat pământ în schimbul
Pasului pierdut la Mărășești

Doamne-i prea rărită România
Nu doar satul meu, s-au dus cu toții
Dulce și grețoasă li-i simbria,
Doctor sau pălmaș, argați cu toții

Bate iară clopotul a moarte
Țara nu mai are de murit
Dar ea, moartea, umblă iar prin case
Și, dibace, iată, a găsit.

17 august 2020, Sângeru

Arta este o problemă mai importantă decât viața, deşi fără viaţă ea nu există.

Adresa redacției:
România, județul Hunedoara, Petroșani, 332025, str. Avram Iancu, bl. 11/52;
tel. 0254 541 135; 0722 722 563;
veleadumitru@yahoo.com;
ISSN 2501 – 1332
ISSN – L 2501 – 1332